

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

J. Postgaard.

FREDERIK ROSTGAARD

OG

HANS SAMTID.

AF

CHR. BRUUN.

FØRSTE DEL.

FREDERIK ROSTGAARDS LIV OG LEVNET.

KJØBENHAVN.

Forlagt af Samfundet til den danske Literaturs Fremme.

THIELES BOGTRYKKERI.

1870.

FREDERIK ROSTGAARDS

LIV OG LEVNET.

AF

CHR. BRUUN.

Med to Portraiter i Træsnit af Frederik Rostgaard og hans Kone.

•

KJØBENHAVN.

Forlagt af Solfundet til den danske Literaturs Fremme.

THIELES BOGTRYKKERI.

1870.

FORTALE.

Grundlaget for denne Levnetsbeskrivelse er de Samlinger, som Frederik Rostgaard har efterladt sig til sit Livs Historie, bestaaende i mangfoldige Optegnelser og Breve. Med dem som Udgangspunkt og Veiledning har det været mig magtpaaliggende, overalt, hvor det var mig muligt, at søge efter Bidrag, der kunde oplyse de Forhold, under hvilke Rostgaard levede og virkede. Mit Arbeide har i den Henseende været ledsaget af et stort Held; ved næsten hver Begivenhed, som det var af Vigtighed at lære nøie at kjende, har jeg fundet om ikke alle Papirerne, saa dog nogle bevarede, ved enkelte have de været bevarede næsten fuldstændig. Jeg fandt mere end hvad der i strengere Forstand angik Rostgaard. Det Stof jeg samlede ønskede jeg at bruge saaledes, at saa Lidt som muligt skulde gaa tilspilde. Fortællingen er derved bleven vidtløftig, men jeg har gjort mig Umage for, at den kan læses let. Det er muligt, at jeg af og til har holdt mig for nær til Ordlyden i de Aktstykker jeg havde for mig, uden altid at bruge Citationstegn; men Læseren vil, haaber jeg, uden Vanskelighed mærke, hvor jeg taler af mig selv og hvor jeg bruger Dokumenternes Ord og Udtryk. Fra først af har det været min Plan, at Skriftet skulde ledsages af en ret betydelig Række af Aktstykker og Breve; i Haabet herom har jeg skrevet min Bog, og ofte kort nævnet et Dokument, uden udførligere at omtale dets Indhold. Det glæder mig, at mit Onske bliver opfyldt; men da de to Bind, som skal indeholde Aktstykkerne, ikke blive omdelte til Medlemmerne af Samfundet til den danske Literaturs Fremme, har jeg, for at denne Del kan fremtræde som et Hele, stedse henvist til hvor de findes. Overhovedet har det været mig magtpaaliggende, at gjøre

Rede for, hvilke mine Kilder have været; det er efter min Mening Historikerens og Biographens Pligt. Ved Tal har jeg henvist til den hele Række af Bevissteder, som er trykt umiddelbart efter Levnetsbeskrivelsen; under Texten har jeg meddelt en Mængde Oplysninger, som jeg ikke ret godt kunde optage i Texten, og som alligevel paa en eller anden Maade staa i nær Sammenhæng med hvad der fortælles, og nødig maa overses. Dog vilde det være umuligt at citere alle de Notitser paa Blade, Lapper etc., som Rostgaard har nedskrevet og som er benyttet; men S. 552—53 er der aftrykt en Fortegnelse over Rostgaards Samlinger, og det vil ikke være saa vanskeligt, at finde sig tilrette i dem. I Begyndelsen af Bogen er der efter nogle Citater tilføjet „Rostgaards egne Ord“; disse Citater ere tagne fra Rostgaards Autobiographi, i Pakken 184 a.

Betydeligt Stof har jeg selv samlet; men jeg vilde dog ikke have været istand til næsten paa ethvert Punkt at kunne fortælle saa Meget, og fortælle med saa megen Sikkerhed, hvis jeg ikke havde henvendt mig til Forskjellige, for at indhente Oplysninger. Det vilde blive for vidtløftigt at nævne Alle, som jeg i dette Øiemed er traadt i Forbindelse med, baade her og i Norge; nu mit Arbeide er sluttet, føler jeg levende, hvor megen Tak jeg er enhver af dem skyldig. Men det vilde være ubilligt af mig, hvis jeg ikke offentlig bragte min Tak til de Herrer C. Plesner og C. M. A. Mathiesen, som med ufortrøden Velvillie ere gaaet mig tilhaande ved mine Undersøgelser i det kongelige Geheimearchiv.

Kjøbenhavn i Februar 1870.

Chr. Bruun.

INDHOLD.

I.

Forældrene og Hjemmet. Den første Undervisning. Studere-
aarene ved Københavns Universitet. Literære Sysler. Interesse for
Poesien. Tidligste Reiser. . . . . S. 1—17

II.

Udenlandsreisen. Opholdet i Giessen og Studeringer ved Uni-
versitetet her. Reise til Leiden. Ophold og Studeringer ved Uni-
versitetet i denne By. Laurids Thura. Reise til Bryssel og Antwerpen.
Kjøge Huskors. •Delicæ Poetarum Danorum•. Reise til England
Ophold i Oxford. Beskjæftigelse med danske philologiske Arbejder.
Benyttelse af Bibliothekerne til Studier i den oldtydske og græske
Philologi. Reise over Holland til Paris . . . . . S. 18—44.

III.

Ophold i Paris. Geheimeraad Meyercrone og hans Familie.
Franske Lærde. Det Kongelige Bibliothek og dets Embedsmænd.
Rostgaards bibliophile Studier og Arbejder. Studier i den tyske og
græske Literatur. Hans Planer for Fremtiden. Brevvexling med for-
forskjellige Lærde. Tyge Brahes Haandskrifter. Reise til Italien. Studier
i Mailand, Modena, Florens og Rom. Libanius og den tyske Philo-
logi. Kjøb af Bøger og Haandskrifter. Reise til Sicilien og Malta.
Tilbagereise gennem Italien over Baern til Leipzig. Isidor og Otfrid.
Hjemreise . . . . . S. 45—79.

IV.

Rostgaard udnævnes til Geheimearchivar. Frederik IV's Krøning.
Rostgaards Forlovelse med Konradine Revenfeldt. Han ledsager
Kongen til Slesvig. Karl XII's Landgang ved Humlebæk. Den
Reventlowske Familie og Rostgaards Stilling til den. Brylluppet.
Rostgaard adles . . . . . S. 80—97.

V.

Videnskabernes Tilstand i Danmark under Frederik IV's første Regjerings Tid. Rostgaards Stilling til Videnskabsmændene. Rostgaards Testamente til Fordeel for Ehlers Kollegium. Bibliotheket. Literære Sysler: Bording, dansk Ordbog, dansk Adelslexikon, forskjellige genealogiske Arbejder, dansk Forfatterlexikon. Arbejderne i Geheimearchivet. Kongelovens Udgivelse. Rostgaards økonomiske Stilling..... S. 98—146.

VI.

Rostgaard og Libanius. Rostgaard optages af mange civile Forretninger. Bliver Hølesteretsassessor. Niels Benzon. Pesten 1711. Bliver Direktør i det Vestindiske og Guineiske Kompagni. Censurerer Skrifter af Ludvig Holberg, Christen Testrup og Andreas Hojer. Undersøger Christian Erlunds mislige Forhold. Rostgaard bliver Justitiarius i Hølesteret. Hans Bestræbelser for at bringe denne Ret til sin tidligere gode Skik..... S. 147—186.

VII.

Rostgaard som Æsthetiker og Digter. •Smaa Erindrings-Poster om Danske Vers•. Digtet •Adelens Oprindelse og Herkomst•. Rostgaard contra •Peder Paars•. Salget af Chr. Reitzers Bibliothek til Kongen. Geheimearchivets Flytning. Arne Magnussens Samlinger. Rostgaards Familie..... S. 187—225.

VIII.

Rostgaard bliver Oversekretær i det danske Kancelli. Hans Embedsførelse. Brændevinsbrænderne i Kjøbenhavn. Kjøbmand Peter Hasse i Viborg og Forholdene i denne By. Bryggerlauget i Kjøbenhavn. Grønlændernes Besøg i Kjøbenhavn og Missionen i Grønland. Tre Præstenedævnelser. Rostgaards Forhold til Biskop Deichmann. Bidrag til Deichmanns Karakteristik. Den norske Matrikel. Kirkesalget i Norge. Projekt om Salget af Præstegaardene i Norge. Christian à Møinichen. Monumentet ved Frederikshald. Rostgaard og den danske Skueplads..... S. 226—302.

IX.

Rostgaards Forhold til Hoffet. Beskyldes af sine Fjender for Crimen læsæ Majestatis. •Skjænk og Gave• i Danmark. Den Geheime-Inquisitionskommission. Undersøgelserne imod Christian Scavenius, Christian Gabel, Ole Judichær og Flere. Rostgaards Sag. Han reiser til Helsingborg, arresteres og afskediges. Gabel og Hojer. Kommissionens Resultater. Ryssel og Trojel. Kommissionens Medlemmers og deres Medhjælperes Skjæbne..... S. 303—351.

X.

Rostgaard forlader Kjøbenhavn. Hans Bibliothek sælges ved Auktion. Det orientalske Trykkeri. Ole Worms Brevvexling. •Hans Rostgaards Liv og Levnet•. Fr. Rostgaard bliver Amtmand og derefter Translater ved Øresunds Toldkammer. Forlader Embedsbanen. Rostgaard som Landeiendoms- og Godsbesidder. Hans ældste Datter gøres arveløs ..... S. 382—425.

XI.

Rostgaards Forhold til Videnskabsmændene i det sidste Afsnit af hans Liv. Falster, Gram, Langebek. Bording, Libanius. Den danske Ordbog. Rostgaard samler til en Autobiographi og begynder at skrive den. Hans sidste digteriske Virksomhed; udsætter en Prisopgave. Legat til Kjøbenhavns Universitet. Langebeks Skildring af Rostgaard i hans sidste Leveaar og af hans Død. Testamentet. Karakteristik af Rostgaard ..... S. 426—479.

XII.

Rostgaards Eftermæle. Altonaische gel. Zeitung. Jakob Langebek. Fr. Schönaus. Forskjellige Udtalelser i det 18de Aarhundrede og i Begyndelsen af det 19de. De Fremmede. Dommen gunstig; den holder sig uforandret gennem populære Skrifter. Den svinger under Paavirkning af Andreas Hojer. Riegels. G. L. Baden. Chr. Molbech. Jens Möller. •Professor Rostgardianus•. Orion. Romanen. N. M. Petersen; Dommen har aldeles vendt sig. I Modsætning hertil E. C. Werlauff, Udgiverne af den danske Psalmedigtning, T. Overskou. — Slutning ..... S. 480—503.

Bevissteder og Anmærkninger	S. 509—539.
Fortegnelse over Rostgaards literære Arbejder udkomne indtil 1745	- 541—553.
Stamtavle over Frederik Rostgaards Familie	- 554.
Rettelser og Tillæg	- 555—558.
Navne- og Sag-Register	- 559—576.

I.

Forældrene og Hjemmet. Den første Undervisning. Studereaarene ved
Kjøbenhavns Universitet. Literære Sysler. Interesse for Poesien.
Tidligste Reiser.

Lidt over en Mil syd for Helsingør tæt ved Humlebæk ligger Herregaarden Krogerup. Den er ikke nogen stor Gaard, dens Jorder ere ikke meget frugtbare, Godset ikke betydeligt, men til Gjengjæld har den en deilig Beliggenhed, som gjør den til en af de skjønneste Eiendomme blandt de mange, der krandsse Kysten langs Øresund. Udsigten over Sø og Land er henrivende og strækker sig vidt omkring, Naturen har gjort Alt for at forskjønne denne Egn, og Kunsten er kommen Naturen til Hjælp. Altid har der været fredet med kjærlig Haand om dette Sted, Have og Skov bære Vidne derom. I Midten af det syttende Aarhundrede bode her Hans Rostgaard, den djærve sønderjydske Gaardmandssøn*). Det var fra Krogerup han foretog sine farefulde Streiftog, snart for at udspeide Svenskerne, snart for at bringe sin Konge i den

---

*) Familien Rostgaard har sit Navn efter en Gaard, der ligger i Landsbyen Roost, Arrild Sogn. Nørre Rangstrup Herred, Haderslev Amt. Navnet skreves af Familien i Slesvig Roostgaard eller Roestgaard. I Kongebreve til Hans Rostgaard kaldes hand jævnlig Rustgaard.

beleirede Hovedstad Underretning om Fjendens Planer eller for at forsyne hans Kjøkken; det var paa Krogerup, at han knyttede Sammensværgelsen, der gik ud paa at bringe Kronborg tilbage i den danske Konges Haand, og det var der at hans trofaste kjække unge Hustru, Kirsten Pedersdatter, i sin Husbondes lange Fraværelse gjækkede Svenskerne. Til Belønning for sin tro Tjeneste og sine store Opoffrelser skjænkede Kong Frederik den Tredie ham og hans Arvinger i Aaret 1661 Krogerups Jorder, der vare Krongods, — kun selve Gaardens Bygninger havde Rostgaard hidtil eiet, idet han havde udkjøbt sin Hustrus Medarvinger — til frit evindeligt Brug, og som et yderligere Tegn paa den kongelige Naade skjænkedes de ham, »ligesom alle andre frie Mænd deres Gaarde og Jordegods her udi Riget friest haver at nyde.« Efter tolv Aars Ægteskab døde Kirsten Pedersdatter den 5. April 1668, 30 Aar og 6 Maaneder gammel; hun havde kun skjænket sin Mand en Datter, som døde i en spæd Alder*). To Aar efter holdt Hans Rostgaard anden Gang Bryllup, idet han giftede sig med Cathrine Asmusdatter Arendrup, Datter af Asmus Lorentzen, en fornem og formuende Kjøbmand og Formand for de 24 Mænd i

---

*) Forinden sit første Ægteskab havde H. Rostgaard en Forbindelse med sin Husholderske, en Enke som hed Marie Reich. De havde en Søn, Jacob Rostgaard; han var født 1651, blev Kapitajn i Prinds Jørgens Regiment og blev 1687 Ihjelstukken i Rendsborg. Han var gift med Margrethe Redegelt; deres ældste Søn var Hans Jacob Rostgaard, en af Søheltene paa Fredrik IV.s Tid. — Marie Reich var Søster til David Reich, »Skrivemester i Kiøbenhavn, som blev kaldet af gemeen Mand, David Skolemester« (se om ham: Werlauff, Historiske Antegnelser til Holbergs atten første Lystespil, 2. Udg. S. 154—55). Han døde i April 1670; han havde 3 Døttre: Cathrine gift med en Lærredskræmmer Johan Hesselberg, Christine gift med en Hørkræmmer Nils Fransen, Sophie gift med Tøihusskriver Frederik Davidsen.

Staden Flensborg, og Marina Arendrup; hun var Enke efter Lorentz Petersen, Forvalter paa Hørsholm. Deres eneste Barn Frederik Rostgaard fødtes paa Krogerup den 30. August 1671.

Var Hans Rostgaard virksom og driftig, saa var hans Kone det ikke mindre; de to passede godt for hinanden, og naar de tog fat for Alvor paa deres Gjerning, forstod de at bringe Noget til Huse. Laurids Thura giver ¹ følgende Skildring af hende:

»Hvo Hende haver kjendt, med Sandhed veed at sige,
Mand skal i hver en By ej finde Hendes lige;
Som var i Dyyd og Tugt en Rose for sit Kiøn;
Samt yndelig derhos og uden Sminke skiøn;
Benaadet uden des af Gud med dende Gave,
At Hun hos Riig og Arm, hos baade Høy' og Lave
I agt og ynde var, som dend, der, hvor Hun kom,
Befandtes ærbar, viis, beleven, sindig, from:
Sit Kride og sin Pen Hun vidste saa at føre,
At, naar det Hende om en Regning var at gjøre,
Fik dend en Times Tid før Solen op at staa,
Som toog sig Hende for at sette Briller paa. — —
Men alt, hvis her er sat til Hendes Priis og Ære,
Som Legom, uden Sjæl og Sandser, fik at være, '
Hves det kom ej dertil, at Herrens sande Frygt
Paa Hendes Hjerte sad som med et Stempel trykt.»

Dronning Sophie Amalie havde allerede, medens Cathrine Arendrups første Mand levede, mærket, at hun var en flink Kone, som forstod at lede en stor Husholdning, og hun betrode hende derfor fremdeles at bestyre Hørsholm Gods og Slot ikke blot i hendes Enkestand, men ogsaa efter at hun paany var bleven gift. Begge Ægtefæller stod i høi Gunst hos det kongelige Herskab, og saavel Frederik III. som Christian V. gjorde sig ofte en Glæde af med deres Dronninger at gjæste deres hengivne og trofaste Venner paa det smukke Krogerup. Den lille Søn havde derfor ogsaa kongelige Faddere, da

han blev døbt i Asminderød Kirke den 15. October 1671 af Sognepræsten Søren Pedersen Tuxen. Sophie Amalie lod paa sine Vegne Hofmesterinden Fru Cecilie Grubbe møde, Prinds Jørgen sendte Kommandanten paa Kronborg General-Major, Baron Eiler Holck. Det var en smuk Tanke, at Dronningen lod Barnet opkalde efter den høisalige Kong Frederik, som skyldte dets Fader saa meget; i Faddergave skjænkede hun det en forgyldt Sølvkande med følgende Indskrift:

•Der Hans Rostgaards Søn bestenktes
Med de rene Daabens Vande,
Ham af Danner-Dronning skenktes
Fridrichs Navn og denne Kande.▪

Det var en Glædes Dag i det Rostgaardske Hus; efter Skik og Brug overraktes der Forældrene ved Gildet et Lykønsknings-Vers, trykt i Folio, og der var vel næppe Nogen af de Tilstedeværende, som ikke istemmede hvad Forfatteren udtalte i de sidste Linier:

•At nu den unge Søn i Dyd som Aar maa fremmes,
Derom skal Gud med Bøn ei nogen Dage glemmes,
Men at han Aar for Aar i Dyd maa tage til
Til Guds, Forældres Lyst, med Bøn jeg slutte vil.▪

Ikke fuldt fire Maaneder forløb, og Hans Rostgaard blev anden Gang Enkemand; den 24. Februar 1672 døde hans brave Hustru efter et kort Sygeleie af Brystbetændelse, noget over 35 Aar gammel. Et Par Aar senere (i Novbr. 1674) ægtede han Dorthe Rhode*), Enke efter Peder

---

*) Med sin første Mand havde hun en Datter Mariane Grove, som blev gift med Christopher Bartholin (Landsdommer i Jylland, d. 1714), Søn af den berømte Thomas Bartholin, som døde paa Hagested 1680. Denne Thomas Bartholins tredie Kone hed Magdalene Rhode; hun var Søster til Dorthe Rhode.

Grove til Nellerup; hun døde i Barselseng den 14. Januar 1677 i Kjøbenhavn, hvorhen hendes Mand havde ladet hende føre, da Sundet var islagt, og man frygtede for at Svenskerne skulde gjøre Landgang paa Sjælland.

Sønnen Frederik var kun lidt over fire Aar gammel, da hans Undervisning begyndte. Hans første Lærere vare Niels Thomæsen Munck, som 1678 blev Præst paa Hven, og derefter Anders Pedersen Rostock, som senere blev Præst paa Anholt. For at skaffe Sønnen Selskab ved Undervisningen og for at skjærpe hans Lyst til at lære, lod Faderen to Sønner af et Par Nabopræster læse sammen med ham; den ene var flink og begavet, den anden af et langsomt Nemme, og saaledes havde Frederik en Overmand at naa og en Undermand at overgaa. Faderens Hus egnede sig imidlertid ikke til at give Drengen nogen rigtig god Opdragelse. Der var ingen Moder der kunde tage sig af ham, og Hans Rostgaard kunde ikke have Opmærksomheden henvendt paa sin Søn saa meget som det var ønskeligt. Han var ikke blot Godseier, men tillige kongelig Embedsmand, nemlig Fiskemester, Ridefoged og Amtsforvalter i Kronborg Amt. Disse Embeder gave ham Meget at tage Vare paa; han havde aarlig 855 Rdlr. til Fiskeriets Underholdning og til at bestride sine Forretninger holdt han 11 Heste paa Stald. Hans Rostgaard havde ikke megen Ro paa sig, bestandig var han paa Reiser, han var mere ude end hjemme*).

---

*) Det tidligste Brev, som er bevaret fra Fr. Rostgaards Haand, er skrevet den 2. Marts 1682 til hans Moster Margrethe Asmussen gift med Raadmand Nis Lorentzen i Flensborg. Det begynder saaledes: •Hierte Kiære Moster, som Moder Gud bevare eder och lade eder lunge lefwe och lide vel mig Moderløse barn til trøst och glæde. Belangende det min Hierte Fader skriver saa saa ganger til min Hierte Moster, da er aarsagen, hand hafver saa

Frederik blev derfor sendt til Helsingør, hvor han efter at være prøvet af Præsten Magister Gerhard Schumacher blev privat undervist af Frederik Andreas Claudianus først hos Apothekeren Henrik Roth, derefter hos Justus Valentin Steeman*), Slotspræst paa Kronborg og Præst ved den tyske Menighed i Helsingør; dennes Søn Just Ditlev var begge Steder hans Meddiscipel. Sit egentlige Hjem havde han hos Enken efter Michel Hansen, Skriver ved Øresund Toldkammer; hun hed Marie Pedersdatter og var Søster til hans Faders første Kone. I April Maaned 1684 blev han sat i Mesterlektien i den lærde Skole, hvis Rektor hed Magister Henrik Eegbye. Hans Skolegang her var kun kort; allerede Aaret efter forlod han Helsingør**). Rektoren underskrev den 10. April 1685 hans Testimonium; han beklagede deri, at han ikke længere skulde beholde ham i sin Skole, da han havde vist sig som en flink Discipel, der med sønlig Hengivenhed havde sluttet sig til ham; han roste hans Arbeidsomhed, der overgik hvad man kunde vente af hans Alder og Kræfter. Han fremhævede hans hurtige Opfattelse, stærke Hukommelse og Færdighed i at føre Pennen, hvilken han allerede havde vist baade i bunden og ubunden Stil. Nu, da hans Værger og Venner havde taget anden Bestemmelse med ham, maatte han lyde, men han lagde dem paa Hjertet, som skulde uddanne »gene-

---

meget at bestille, jeg vil med Guds hielp her efter legge flid paa at skrive min Kiere Moster offtere til.»

I Aarene 1665—68 fik Hans Rostgaard jævnlig Ordre om at sende Slaaen til Kongens Vinkjælder, Pilevidier og Mos til Rosenborg Have, Enebærris til Stokkerup Dyrehave ved Ibstrup

*) Han var født 1629; han døde 1689 som General-Superintendent i Holsten. Se Pontoppidans Annales Eccles. Danicæ IV, S. 129 ff.

**) Den 24. October 1684 var han første Gang til Alters i St. Olai Kirke.

rosa illa planta*, ret at være omhyggelige og kjærlige mod ham.

Den nærmeste Anledning til at han blev taget ud af Skolen var, at hans Fader var død den 31. December 1684, i sit 60de Aar. Det var et haardt Slag for den tretten Aars Dreng. Han stod nu saa godt som allene i Verden. Han havde ingen Fader eller Moder, som kunde lede ham i hans Opvæxt og virke ind paa hans Sind og Hjerter paa den Maade, som kun kjærlige Forældre ere istand til, han havde ingen Sødskende at slutte sig til. Hans nærmeste Slægting, Fætteren Jens Rostgaard, var meget ældre end ham*); han var en ulærd Mand og ikke istand til at veilede ham paa den Bane, som han efter sine Evner og Lyst maatte slaa ind paa, nemlig den studerende. Han var mest henvist til de Fremmede, til hvis Omsorg han betredes, og til sig selv. Dette maatte have Indflydelse paa ham for hans hele Liv. Der kunde udvikles en selvstændig Karakter hos ham, men der kunde ogsaa let fremspire en for stærk Dvælen ved sig selv og ved sit Eget.

Frederik Rostgaard kom da til Kjøbenhavn for at sættes i Huset hos en Mand, der baade kunde sørge for hans videre Uddannelse og fuldende hans Opdragelse. Hertil blev udset Rektoren ved Kjøbenhavns Skole, Assessor Peder Foss, hos hvem han blev privat undervist af en lærd og flittig Studiosus Niels Johan Prom. I Undervisningen deltog Rektorens Søn, Niels Foss, der senere

---

*) Han var født 1650. 1684 blev han sin Farbroders Efterfølger som Ridefoged og Amtsskriver over Kronborg Amt. Han tilligemed Amtsforvalter Christen Nielsen beskikkedes den 16. Mai 1685 til at antage sig Fr. Rostgaards Værgemaal, saaledes at de forestod hans Jordegods og Eiendom paa Landet, medens Thomas Oeksen og Raadmand Hendrik Schup, begge Indvaanere i Kjøbenhavn, skulde forestaa hans rede og rørende Midler.

blev bekjendt som en ivrig og udmærket Bogsamler. Rektoren forestod Kjøbenhavns Skole i 21 Aar (fra 1677 til sin Død 1698); han var en from og kjærlig Mand, dygtig navnlig i det græske Sprog, som han forstod at behandle metrisk, en Fader for sine Disciple, en ægte Pædagog*). Et bedre Sted kunde ikke være valgt for den unge Rostgaard; hos Rektoren, der jævnlig førte Tilsyn med Undervisningen, fik han en Veiledning, der baade var forædlende og belærende. Efter to Aars Forløb var Forberedelsen til Universitetet fuldendt. Med et smukt Testimonium fra sin Dimissor, Rektor Foss, meldte han sig ved Universitetet, tog sin Examen og blev d. 30. Mai 1687 privat indskrevet i Studenternes Tal af Dr. Kasper Bartholin, der var Rector Magnificus og tillige Decanus ved det philosophiske Fakultet. Efter gammel Skik gav Decanus ham Salt i Munden og Vin paa Hovedet**), overrakte ham Akademiets Love og

---

*) Ved hans Død udkom mange Sørgevers over ham, deriblandt en Samling latinske og danske, forfattede af samtlige Disciple i øverste Klasse. Der forekommer heri følgende Karakteristik af ham:

Mod Fromme from Hand var, mod Flittige lenfeldig,

Mod Lade ond og haard, mod haarde Halse vældig,

Een Skolemesters Vey iblant Disciplerne

Han viste kostelig med Lærdom at udsee.

Og et andet Sted:

Hand var den Haltis Fod, den Blindis Øie med,

Hans milde gode Gunst den sauntis ingensted. — —

Den store Skole-flock ham sørgelig begræder,

Og meest de Fattige ham safner alle stæder,

Een hver, som ham har klient, bær Sørge-Hierte nu,

Hand dem en Fader var af Hierte, Sind og hu.

I Sørgetalen over Biskop Christen Worm omtaler Markus Wældike Rektor P. Foss med megen Ros: admirandus ille ingenia juniorum ad virtutem et eruditionem formandi artifex, in sua arte vere Roscins.; Dänische Bibl. IV, S. 588.

**) Denne Skik blev sidste Gang anvendt 1729. Hesperus IV, S. 111.

modtog hans Løfte om trolig at ville holde dem. Til sin Privat-Præceptor valgte han Kancelliraad Willum Worm, en anset Mand, som beklædte vigtige Embeder; han var kongelig Bibliothekar og Assessor i Høiesteret, hvor han 1690 blev Justitiarius. Worm var i Slutningen af 1686 bleven beskikket til hans Formynder og Kurator, og han forvaltede med stor Omhyggelighed største Delen af hans Midler.

Faa Maaneder efter Indtrædelsen til Universitetet forlod Rostgaard Peder Foss's Huus. Hans Formynder anbefalede ham at tage til Hofpræsten, Dr. theol. Hektor Gotfred Masius, hos hvem der logerede en hel Del unge Mennesker, »for-nemme Adelsmænd eller andre ærlige Folks Børn, som tildels havde skikkelige og velbereiste Hoffmestere hos sig, tildels seglede deres egen Sø, eller og adskillige unge lærde Mænd« *). Masius var en lærd og dannet Mand, en skarpsindig og dygtig Disputator, veltalende og sprogkyndig, desuden i sin Omgjængelse en meget be-leven Mand, der i denne Henseende havde høstet Gavn af sine Udenlandsreiser og sit Ophold i Paris, hvor han havde været Legationspræst hos den danske Envoyé, Geheimeraad Meyercrone. Der var meget at lære i et Hus som hans, »man kunde snarere kalde det et lille Aca-demi end et Spisehus« **). Det blev et talrigt Selskab, naar alle samledes ved Bordet; der førtes snart lærde, snart muntre og livlige Samtaler, og for at Kostgængerne kunde øve sig i forskjellige Sprog gjaldt den Skik, at der Ugen igjennem vexledes imellem Dansk, Latin, Tydsk og Fransk. Den Kreds, som Fr. Rostgaard her levede sammen med i nogle Aar, talte flere unge Mænd, som senere kom i ansete Stillinger. Der var Hans Trellund,

*) Rostgaards egne Ord.

***) Rostgaards egne Ord.

som blev Professor ved Universitetet og derefter Biskop i Viborg, Søren Lintrup, den bekendte Theolog, som en Tid var Professor ved Universitetet, saa Biskop i Viborg og derpaa blev kongelig Konfessionarius, Hans Ocksen, der blev Biskop i Ribe, senere i Aarhus, Andreas Undahl, som blev Stiftamtmand i Bergen; af Adelige var der Vilhelm de Tønsberg, som blev Stiftamtmand i Christiania og hvid Ridder, Geheimeraad Meyercrones to ældste Sønner, der havde en lærd, velbereist Hovmester, Daniel Müller*) og flere andre. Der var saaledes rig Anledning hos Masius baade til at lære og til at nyde en god, dannet Omgang. Rostgaard gjorde sig imidlertid Umage for at gaa videre; han tog saavel Lærere i de levende Sprog, Tydsk, Fransk og Engelsk, som Undervisning i de adelige Exercitier, Fegten og Dandsen, hos Stadens bedste Mestre; han lærte at ride i Kongens eget Ridehus, heller ikke Skrivning og Tegning forsømtes**).

Imidlertid havde Rostgaard den 12. Marts 1688 taget den philosophiske Examen med Karakteren haudillaudi-

---

*) Denne Daniel Müller reiste senere udenlands med Geheimeraad Michel Wibes Søn Ditlev Wibe (død som Elephantridder og Statholder i Norge). Han blev Sekretær hos Storkantsler Grev Konrad Reventlov og endelig Borgemester i sin Fødeby Lybek.

***) I en lille Notitsebog findes følgende Antegnelse: »Den 20 Juli 1685 fik jeg en Sprogmeister, skal have maanedlig 2 Rdlr. Den 18 Juli 1687 hafver jeg antaget en fransk Sprogmeister, nafolig Monsieur Chevallier, som skal hafve maanedlig 2 Rdlr. Den samme Dag antaget en fechtemester, som kommer til mig hjemme i mit logement og faar derfor maanedlig 3 Rdlr. Mandagen den 17 Octobris begynte at tage lectioner første gang paa fechteskolen. 1688 den 6 Februar begynte jeg med Mr. Bræmer og Rosenfeldt at danze, koster om Maaneden pro persona 3 Rdlr., naar han gaar til oss i huset. — Læreren i Engelsk hed Mr. Watson; Dandsemeesterens Navn var Mr. Chocquet, Beriderens Mr. Ditmar, Skrive-lærerens Mr. Brasch.

bilis*), og nu begyndte det frie Studium, som straktes meget vidt. Han bivaanede Kasper Bartholins med stor Færdighed udførte Dissektioner, deltog i Ole Borchs botaniske Exkursioner til gammel Amager (Frederiksberg), Gyldenlund og andre Steder**); overværede Professor Seerups***) physiske og chemiske Forsøg, gennemgik scientia logica med Niels Schive, som siden blev Rektor i Viborg; Geographi lærte han meget udførlig af den ovenfor nævnte Daniel Müller. Hans Lærer i »theologia tam thetica quam polemica« var Søren Lintrup, der forfattede et lærdt og udførligt Skrift til ham; det var navnlig rettet mod den katholske og reformerte Lære og havde Titlen: »Armilustrium«. Rostgaard førte det med sig paa sin store Udenlandsreise og hentede jævnlig god Veiledning af det, »for ikke at troe dem af andre Religioner i deris paastande«. Som en kjær Erindring blev denne Bog gjemt til Rostgaards gamle Dage². Endelig studeredes med Flid den nye danske Lovbog, som var udkommen 1683, og Studenten havde snart Grund til at glæde sig over sine juridiske Kundskaber. Han faldt nemlig

*) Karaktererne ved denne Examen vare: laud, haud, illum, mediocre, foruden Rejsering. I hans Testimonium for denne Examen, undertegnet af Kasper Bartholin, hedder det: »Dedit illud specimen, ut laudatissimos profectus dignissimo encomio non potuerit non prosequi tota Amplissima Facultas. Quod reliquum est, cum Indies nobillis ingenii exercitiis publico idoneus fingatur, tanto majora olim præstabit quo plura nondum propecta ætate promittit.»

***) Disse Exkursioner vakte Rostgaards Kjærlighed til Blomster, hvis Dyrkning senere paa Krogerup skaffede ham mange glade Øieblikke.

****) »Han havde ikke fattet den Kunst at conservere sin Helbred saa vel som Borrichius, thi hans Ansigt lignede mere et Ijg end et friskt Menniske og hand opnaaede en gandske kort Alder, som var et stort tab for Academiet«. Rostgaard.

i en Proces, der dreiede sig om en Familiebegravelse i Holmens Kirke, som hans Moder havde kjøbt efter sin første Mands Død, men under en anden Mands Navn. Sagen førtes for Konsistorialretten, Rostgaards Værnething, og han vandt sin Sag, uagtet Modparten havde antaget »Procurator Hans Knudsen, som i de tider passerede for en af de mest kyndige og i Lov og Ret skarpseende Advocater, omendskjøndt hand hafde mist det ene Øje« *).

Ved Siden af alle sine Studier forsømte han ikke Professorernes Disputationer, en Tid indfandt han sig jævnlig paa Kommunitetet og tog Del i Øvelserne der. For at opnaa større Færdighed i at bruge Ordet frit, indrettede han sig hjemme i sit Studerekammer et lille Auditorium, hvor Søren Lintrup var Præses og han selv Defendens eller Opponens.

Sine kjæreste Beskæftigelser søgte han imidlertid paa Bibliothekerne. Allerede den 9. August 1687 lod han sig indskrive paa Universitetsbibliotheket hos Bibliothekaren, Dr. Kosmus Bornemann. Saa ofte det lod sig gjøre, indfandt han sig her, i det Hopnerske Bibliothek, som stod over Konventhuset ved Frue Kirke, og i de andre offentlige Bibliotheker, for at udvide sin Bogkunds-kab enten paa egen Haand eller efter deres Raad, som vare ældre og klogere end ham. Det var ikke længe siden, at Universitetsbibliotheket havde modtaget Præsident Peder Resens rige Gave af Bøger og Haandskrifter henhørende til den nordiske og navnlig danske Literatur, og her var en rig Mærk for Grandskning. De mange Samlinger til Fædrelandets Antiquiteter og Historie, de talrige adelige Slægtbøger, Stamtavler og Vaabenbøger, som fandtes i det Resenske Bibliothek, opvakte hans

*) Rostgaards egne Ord.

Lyst til isærdeleshed at beskæftige sig med de historiske, genealogiske og heraldiske Studier*) og han ikke blot selv excerperede de haandskrevne Folianter, men antog duelige Haandskrivere blandt de finkeste Studenter til at afskrive dem baade hjemme hos sig selv og paa Bibliotheket**).

En saadan stadig Omgang med Bøger og Haandskrifter i Forbindelse med en levende videnskabelig Interesse fødte meget naturlig Ønsket om selv at eie et Bibliothek, og Lysten maatte let blive styrket i Huse som Masius's og W. Worms, af hvilke navnlig den sidste besad et kostbart Bibliothek, rigt paa Bøger og Codices i de nordiske Sprog; det var jo tildels samlet af Eierens Fader, den berømte Ole Worm. Som ung Student lagde Rostgaard allerede Grunden til den mageløse Bogsamling, som senere i den korte Tid af omtrent 25 Aar regnedes for en af Kjøbenhavns Mærkværdigheder. Det var fornøielige Timer som bleve tilbragte med at oplede og samle. Bogladerne bleve gjenneomsøgte, det bedste af den ny Literatur, de klassiske Skrifter af den ældre bleve

---

*) I den Kallske Haandskriftsamling paa det kgl. Bibliothek (4°, Nr. 479) findes en lille Vaabenbog, som Fr. Rostgaard i Aaarene 1687 og 88 har ladet tegne og male af Ole Nysted, ellers af gemen Mand kaldet Døve Ole; den indeholder danske, norske, nogle holstenske og de danske Kjøbstæders Vaabener, tydeligt men meget ukunstnerisk udførte. Den er beskrevet i Catal. Bibl. Rostg. S. 542, Nr. 971; paa Auktionen 1726 betaltes den med 10 Rdlr. 3 Mk.

**) 1689 lod han saaledes afskrive anden Del af Pontanus's danske Historie, som omfatter Tiden fra Christopher af Baiern til Frederik den Andens Død; Afskriften confererede han selv med Originalen. Denne brændte 1728 og Rostgaards Afskrift blev da benyttet af Kantaler Westphalen, som 1740 udgav anden Del af Pontanus i andet Bind af sine Monumenta inedita. Da Rostgaards Bibliothek solgtes 1726 købte Grev Danneskjold den tiligemed Potanus's Historia rerum Dan., Amstelod. 1681, for 17 Rdlr.

købte, ingen vigtig Auktion forsømt. I sin Formynders Hus havde Rostgaard sluttet nøie Venskab med Sønnen, Christen Willumsen Worm (senere Sjællands Biskop) og de to unge Bogelskere gjorde ofte hinanden Selskab paa de bibliophile Exkursioner. »Men naar noget rart skulde anskaffis in Philologia vel Antiquitatibus Septentrionalibus, saa motte dend bekjendte Christian Hyldal, som hos en deel Studentere hafde faaet det navn af Jerusalems bogførerere, leede det op, for hvilken umage hand viste rundeligen at lade sig betale«*).

Allerede meget tidlig havde Rostgaard vist gode Anlæg for Poesien. Medens han var i Huset hos Rektor Peder Foss stræbte han at uddanne sig i denne Retning, og gjorde derfor et omfattende Studium af de bedste danske Digtere. Han forsøgte sig i smaa epigrammatiske Vers, og fra denne Tid skriver sig de tidligste Digte, han fremkom med. 1685 lod han trykke et Sørgevers over Herman Weigberg**), der var Over-Kammertjener hos Christian V; 1686 to Sørgevers***) over Thomas Ocksen, der var hans første Formynder, og 1687 et Brudevers til Fætteren Jens Rostgaard, da han holdt Bryllup med Else Iversdatter. Det var Leilighedsdigte, som kun bleve bekjendte i en meget snever Kreds, de vare for ubetydelige til at man af dem turde slutte, om der laa en større Digtergave skjult i ham.

En anden Følge af hans Lyst til Poesien, som imidlertid først senere skulde bære Frugter, var hans Samlinger af danske Digteres Arbeider. Allerede 1687

---

*) Rostgaards egne Ord.

**) Han var gift med Anna Lorentzen, hvis Broder Nis Lorentzen, Raadmand i Flensborg, var gift med Margrethe Arendrup, Søster til Hans Rostgaards anden Kone og Fr. Rostgaards Moder.

***) Det ledsagedes af to latinske, forfattede af hans Lærer Niels Johan Prom. Ocksen døde den 8. Juni 1686.

begyndte han at samle Anders Bordings Digte og omtrent paa samme Tid anlagde han en Samling af flere af de bedste danske Digteres danske og navnlig latinske Digte. Det var ingen let Opgave han havde stillet sig, thi mange af disse Digte vare Leilighedsvers, trykte i faa Exemplarer, som strax spredtes og hurtig forsvandt, og de maatte derfor mœisommelig opsøges. Han var imidlertid heldig i sine Bestræbelser, og af enkelte Forfattere fik han alle deres Digte til Foræring, saaledes af Ole Borch, der sendte ham sine med et latinsk Ærevers, men betingede sig, at de ikke maatte trykkes saalænge han levede.

I tre Aar bode Rostgaard hos Masius. Han vandt sig Velyndere hos de ældre Lærde, og hans gode Hjerte, hans Hjælpsomhed og hele Vandel skaffede ham et godt Vidnesbyrd overalt *). En behagelig Adspredelse nød han ved et Par Smaareiser. I Juli 1688 gjorde han en lille Udflugt med sin Formynders ældste Søn, Ole Worm, som senere blev Professor Eloquentiæ. Reisen gjaldt Skaane, hvor de besøgte alle de større Stæder; navnlig interesserede det dem at lære Universitetet i Lund at kjende, at se den mærkelige Allun- og Vitriol-Fabrik i Andrarum med dens mange Bygninger, som lignede en lille By, og Staden Christianstad med dens smukke imponerende Kirke, et Minde fra Christian den Fjerdes Tid. Den anden Reise gik til Nordtyskland og foretoges i Aaret 1689 i Selskab med Masius. Christian V. havde nemlig overdraget³ denne Lærde, at forfatte en dansk-

---

*) I et Testimonium af W. Worm (27. Mai 1690) hedder det: •*Quæ Pietas, quæ Probitas, quæ Temperantia, quam concinna morum elegantia, quantum optimos quosque demerendi studium cum ipso hactenus habitaverit, non Academia saltem, sed tota urbs pleno ore effatur.*•

norsk Kirkehistorie, og, for at samle Materiale, ønskede han at undersøge Bibliotheket i Wolfenbyttel. Paa Veien hertil standsede de først i Glykstad for at besøge den lærde Philolog Marquard Gude, hvis rige Bibliothek var europæisk berømt. Gude førte selv sine Gjæster ind i sin Bogsal, viste dem en hel Del af sine sjeldneste og kostbareste Manuskripter og gav Oplysninger om dem. Det var ret en Nydelse for Rostgaard at se alle disse mærkelige Sager, og skjøndt Tiden var knap blev der dog gjort en Del Excerpter og forskjellige interressante Notitser nedskrevne i Reisedagbogen. Derpaa gik Reisen til Lybek, Brunsvig, hvor de bleve venlig modtagne af General-Superintendenten Dr. Barthold Botsac, som siden blev Professor ved Kjøbenhavns Universitet, og endelig til Wolfenbyttel. Opholdet her varede ikke længe; den største Tid tilbragtes i det ypperlige Bibliothek, som Hertug August af Brunsvig-Lyneborg havde indrettet, og, da Hensigten med Besøget var opnaaet, ilede de hurtig over Hamborg hjem til Kjøbenhavn, thi Masius havde kun en kort Permission. Samme Aar besøgte den bekjendte Reisende Tavernier Kjøbenhavn, da han over Moskov vilde begive sig til Persien. I Selskab med Masius besøgte Rostgaard ham og fik af ham mange nyttige Vink med Hensyn til Reiser i fremmede Lænde, Vink som snart skulde komme ham tilgode.

Rostgaard havde nemlig nu naat det Maal af Kundskaber, som Kjøbenhavns Universitet kunde yde ham; han forberedte sig da til en længere Udenlandsreise, for at se andre Lande, studere ved de fremmede Universiteter, øve sig i hvad han havde lært hjemme og udvide Kredsen af sine Studier. Reisen var beregnet paa flere Aar; der blev derfor truffet Anstalter til at hans Gods og Eiendom kunde blive bestyret vel under hans

Fraværelse. Willum Worm og Onklen Klaus Hartvigsen*), Præsident i Borgretten, paatog sig at forvalte de rede Penge og Obligationerne, Administrationen af Jordegodset betroedes Christen Nielsen, kongelig Kjøkken-Inspektør, og Jens Rostgaard. Efter Aftale med Masius bestemte Worm, at Rostgaard først skulde begive sig til Universitetet i Giesen, hvor Masius selv havde studeret og hvor han havde flere Forbindelser. Forsynet med et Testimonium vitæ af sin private Præceptor, W. Worm, et Testimonium fra Kjøbenhavns Universitet og et kongeligt Skytsbrev, rigelig udstyret til i alle Maader at gjøre sig Reisen og Opholdet paa de forskjellige Steder, han agtede at gjæste, saa behageligt og frugtbringende som muligt, stod han forberedt til at begynde sin Reise til Udlandet.

---

*) Han var gift med den tidligere nævnte Margrethe Arendrup, en Søster til Fr. Rostgaards Moder. — Rostgaard modtog paa sin Udenlandsreise jævnlig Underretning om, hvorledes hans Pengesager stod, og han udtalte sig ogsaa selv om, hvorledes de skulde styres. I 1691 foreslog han saaledes fra Giesen at anbringe nogle Penge i Skibsparter, som det forrige Aar havde indbragt 50—60 Procent i Rente. Han indsendte ligeledes fra Giesen en Ansøgning til Kongen om at Anholt maatte blive forskaanet for Skatter, og skriver i den Anledning til Præsident Hartvigsen, at, hvis Beboerne paa denne Ø ikke befriedes for Skatterne, maatte de allesammen gaae fra Landet, «saa er der ingen som kan hielpe, naar Kongens og andre Skibe støde an paa samme Land. Dend nytte som Jeg har af samme Land er ringere end nogen skal tro, ja somme aaringer har Jeg icke 10 Rdlr., somme slet ingen.» Af et senere Brev fra Leiden ses, at der blev eftergivet Rostgaard 100 Rdlr. af Fortifikations-Skatten; heri var maaske ogsaa Skatten for Anholts Vedkommende indbefattet.

II.

Udenlandsreisen. Opholdet i Glesen og Studeringer ved Universitetet her. Reise til Leiden. Ophold og Studeringer ved Universitetet i denne By. Laurids Thura. Reise til Bryssel og Antwerpen. Kjøge Huskors. Deliciæ Poetarum Danorum. Reise til England. Ophold i Oxford. Beskjæftigelse med danske philologiske Arbeider. Benyttelse af Bibliothekerne til Studier i den oldtydske og græske Philologi. Reise over Holland til Paris.

Fredagen den 15. August 1690 forlod Frederik Rostgaard Kjøbenhavn, som han først skulde gjense efter 9 Aars Forløb. Hans Venner ledsagede ham med de bedste Ønsker, og selv var han besjælet af det Haab, at hans Reise skulde blive til ikke mindre Gavn for hans Fædreland engang i Tiden end til Glæde og Nydelse for ham selv. I Flensborg opholdt han sig et Par Dage, for at tage Afsked med sine Slægtninge paa mødrene Side¹⁾, besøgte derpaa i Husum sin Moster Maria, gift med en fornem Kjøbmand Hans Janssen, og saa gik Reisen over Kiel, — hvor et Besøg aflagdes hos den berømte Polyhistor, Professor Morhof, der forfattede et latinsk Æredigt til ham i Anledning af hans Kjærlighed til Poesien og hans Iver for at samle danske Digteres latinske Digte,

---

¹⁾ Han forærede dem sin Arvelod i Familiebegravelsen i Kirken i Flensborg og en Gaard sammesteds.

— Hamborg, Harborg, Zelle, Hannover, Minden til Kassel, hvor Landgrevens smukke Slot med de kunstig indrettede Haver og det mærkelige Menageri gav Anledning til mange Iagttagelser. Over Marborg ankom han endelig i September Maaned til Giesen. Her indlogerede han sig hos den mathematiske Professor Balthasar Mentzer, der var gift med en Søster til den tidligere nævnte Daniel Müller.

De første Dage efter Ankomsten til Giesen hvilede alle Kollegier; der var Messe i Frankfurt og Studenterne — hvis Antal i Aarene 1690 og 1691 var 100—120⁴ — vare for største Delen reiste derhen. Rostgaard skyndte sig ogsaa til Frankfurt, som vel havde maattet indrømme Leipzig Hovedsædet for den tyske Boghandel, men dog vedblev at være et meget vigtigt Punkt for det boglige og lærde Samqvem, navnlig med Holland og Frankrig, og hvis Messer — tillige almindelige Handelsmesser — vare talrig besøgte. Men snart kaldte Minerva sine Sønner til sig igjen, Arbeidets Time begyndte. De Professorer, hos hvem Rostgaard navnlig hentede Raad og Veiledning, vare B. Mentzer og den bekjendte Jurist Johan Nikolai Hert, som besad Kundskaber i Philosphi, Historie og Jura i et Omfang, saa at ikke Mange kunde sættes ved Siden af ham. Hos ham begyndte Rostgaard allerede den 29. September et collegium privatissimum over hans *Elementa Prudentiæ civilis*, som samme Aar var bleven trykt i Giessen, og et andet over *Pœdia Jurisprudentiæ universalis*, i det næstfølgende Aar 1691 to andre Collegia privatissima, nemlig et over *Jus Publicum* og et andet, hvori Hert forklarede sine *Annotationes in librum Severini de Mozambano de Statu Imperii Germanici**). Hos Professor Mentzer holdt han

---

*) Den bekjendte Historieskriver Samuel Pufendorf udgav 1667 et Skrift med Titel: *Severini de Mozambano de statu Imperii Ger-*

et Collegium mathematicum, hos Professor Heinrich Phasian et over Pufendorffs Einleitung zur Historie. »Men her foruden lood han sig privatissime informere af den lærde juridiske Professor Friderich Nitzsch i at skrive i det tydske Sprog allehaande Breve, og at opsætte adskillige publike instrumenter, som i Cancellierne og i Negotiationer ved fremmede Hoffer eller ved Freds tractater pleie at bruges⁵. Og er det gandske vist, at dette Collegium var et af det nyttigste, som Fr. R. nogen tid haver holdet, i-betragtning at han baade paa Reisen og efter hiemkomsten i fædrelandet bedre end mange af hans Landsmænd baade talte tydsk og skreev i samme Sprog, som fornemmelig kom ham vel tilpas i de adskillige Forretninger, i hvilke Kong Friderich den Fierde betiente sig af hans Pen*.)« Endelig begyndte han at studere Arabisk i Forening med Mr. Meis, der var Hovmester for en ung Baron Görtz von Schlitz. Meis var en vel studeret Mand, desuden beleven og elskværdig; Rostgaard sluttede sig meget til ham og satte stor Pris paa hans Omgang.

Medens Rostgaard studerede i Giesen herskede her heftige religiøse Stridigheder. Den pietistiske Retning**) havde faaet Indpas i Hessen, hvor den navnlig fandt

---

manici ad Laellum fratrem liber, Genevæ 1667. Bogen (som er trykt i Haag) er livlig skrevet og indeholder en Skildring af det tydske Riges Statsforfatning, som ofte er Gjenstand for satiriske Angreb.

*) Rostgaards egne Ord.

**) I et Brev (30 Septbr. 1690) skriver Rostgaard: »Her i Glesen ere vi saa pur luthersche, at der ingen altertafle, ingen Crucifix, eller billeder maa være i Kircken, og naar velsignelsen læsis for Alteret, ingen Korsets betegnelse maa göris og icke heller har præsterne anden dragt end en lang sort Kappe og en lille studenter Krafve, og ligesaa for alteret ingen Messeserck, Messehagel eller ringeste Zirats. Ey heller syngis der noget for alteret.«

Beskyttelse ved Hoffet, ledet af en af Speners ivrigste Tilhængere H. May, som 1688 var bleven theologisk Professor ved Universitetet i Giesen. Den heftigste Kamp og Pietismens Seier, der viste sig ved at fire af dens Modstandere, alle Professorer ved Universitetet, bleve afsatte⁶, falder noget senere (1695), men hos General-Superintendenten, Professor Philip Ludvig Hanneken, der var Pietisternes ivrige Modstander*), blev Rostgaard jævnlig Vidne til de Undersøgelser og Disputer, som de nævnte Stridigheder fremkaldte. Theologi var imidlertid ikke hans Fag og han har næppe fordybet sig meget i Stridsspørgsmaalene, men det dog er muligt, at han hos Hanneken er bleven paavirket i antipietistisk Retning; paa sine gamle Dage var han idetmindste ikke Pietisterne gunstig stemt. Han kom ofte i Hannekens Hus, dels for at besøge denne ærværdige Mand, som han holdt særdeles meget af, dels for at træffe sin Landsmand Hans Steenbuch, der boede her**). De to unge Danske sluttede et Venskab, som varede til deres Alderdom, og de færdedes jævnlig med hinanden udenfor Collegietimerne — deres Studier vare jo forskellige. Navnlig fulgtes de ad, naar Remisserne vare anmeldte hjemmefra og skulde hæves i Frankfurt; men de benyttede da Tiden vel, Stadens Mærkværdigheder bleve sete, Besøg aflagdes hos lærde Mænd, navnlig for at lære

---

*) Hanneken forlod 1693 Gieszen, han blev Professor i Wißenberg.

***) Sml. Dänische Bibliothek, II, S. 411. — Hanneken udgav 1691 et Skrift: *Observationes in totum Systema Theologiæ Maresianum*; det er dediceret til Professorerne ved Universitetet i Kjøbenhavn og Dedicationen slutter saaledes: *favete denique animis patrocinantibus novo, si fas est dicere, hospiti et clienti, qui imagines vestrorum exemplorum vestræque Hafniæ fulgorem in nobilissimis civibus vestris, nunc nostris, Dn. Steinbock et Dn. Rostgaard demirari non desinam.*

deres Bibliotheker at kjende, og Veien lagdes jævnlig hen til de store Boglader, især Huguetanernes, eller til Antiquarerne (Jøder). Høsten blev en stor Kiste Bøger, som Rostgaard førte med sig til Holland*).

Det var et ligesaa flittigt Liv som Rostgaard havde ført i Kjøbenhavn, under hvilket han tilbragte omtrent halvandet Aar i Giesen. Men han savnede Legemsøvelserne, og den megen Stillesidden**) havde til Følge, at han efter at have været der tre Fjeringaar blev syg (»af malo hypocondriaco«). For at komme sig igjen gjorde han i Juni og Juli 1691 en Reise til Surbrøndene i Schwalbach i Selskab med Professor Hert, som imidlertid ikke lod sin Elev holde Ferie hele Tiden, men benyttede noget af den til at lære ham Statsret, navnlig tysk Statsret⁷. Brugen af Brønden bekom ham vel, han blev snart restitueret og vendte — efter en lille Sviptour til Wiesbaden — tilbage for atter at tage fat paa Kollegierne. I sine sparsomme Fritimer beskjæftigede Rostgaard sig mest med Poesien. Han glemte ikke sine Samlinger af danske Digteres latinske Arbejder, de vare fulgte med ham udenlands og bleve nu gjennemgaaede, lagte i Orden og kompletterede. I dette Øiemed satte han sig i Forbindelse med gode Venner og lærde Mænd hjemme, og af og til forøgedes Samlingen med et lille Poem. Han fik Lyst til selv at prøve sig i latinsk Versekunst, skrev flere Smaadigte til sine Omgangsvener

---

*) Blandt andre Personer som Rostgaard stiftede Bækjendtskab med i Giesen kan nævnes Enkefru Klara Anastasia v. Schmidtberg, fød v. Gemmingen; hun indkaldtes senere til Danmark og blev Overhofmesterinde hos Prindsesse Sophie Hedvig; en Datter af hende blev gift med Overhofmester Hans Friedrich v. Holstein.

**) Rostgaard begyndte sine Øvelser og Kollegier Kl. 6 om Morgen; med en Times Hviletid Kl. 1 og Kl. 8 fortsattes de flere Gange om Ugen til sildig om Aftenen.

i Giesen, ja lod endogsaa trykke et Nytaarsenske (1692) til sin Formynder Etatsraad Worm, og et andet til et fornemt Bryllup under en anden Mands Navn (nemlig Baron Görtz von Schlitz).

Studeretiden i Giesen var imidlertid udløben, og den 6. April 1692 forlod han denne Universitetsstad i Følge med Monsieur Meis. De kom til Mainz i Paaskeugen og blev paa Langfredag Vidne til den store Procession, som af de catholske Geistlige og andre blev holden, som vel maatte synes opbyggelig for de eenfoldige og gemeene folk af samme Religion, men hos Fr. Rostgaard og hans Reise-Camerat foraarsagede en temmelig forargelse med de saa kaldede poenitentes, som havde skiorter af sort lærret, som tillige skiulte hovedet, med to udskaarne huller lige ud for øjnene og en stoor aaben Split langs ad Ryggen, som var gandske bar inden for samme Skiorte; thi igiennem samme Split pidskede en hver sig selv med nogle korte Svøber, som bestoode af 4 til 6 Strengte forsynede med smaa Knuder, som vare flettede eller syede over nogle korte meget hvasse Pigge af jern eller messing naale, som undertiden trækede nogle smaae Stumper af hud og kiød med sig, naar poenitenten havde svinget sin Svøbe enten over den højre eller venstre Skulder hen paa Ryggen, og vilde trække den til sig igjen; hvormed de continuerede saalænge Processionen varede, idet de ginge frem par og par, og hafde de allerfornemmeste i den heele Stad til Anførere, som bære hvide brændende voxlyys i hænderne, og følge efter Sacramentet, som bæres under en kostbar Himmel, og bringes ind i Kirken for at hensættes i forvaring paa alteret*). Fra Mainz seilede de ned ad Rhinen til Køl. Her besøgte Domkirken, hvor alle

---

*) Rostgaards egne Ord.

Mærkværdigheder bleve foreviste de Reisende, de hellige tre Konger i deres Sølvkister, Skabene med Benene af de elleve tusinde Jomfruer, de mangfoldige kostbare Reliquier o. s. v. Da de 7 Macchabæers Hoveder bleve foreviste, spurgte Rostgaard, om de ogsaa havde været Katholiker, hvórover Betienten blev meget opbragt og smækkede Døren i for ham, idet han spurgte, om han havde Kjættere for sig? En god Drikkeskilling stillede ham dog snart tilfreds. Ogsaa den mærkelige Vaaben-samling blev besøgt, men mange Mærkeligheder i Køl'n bleve ikke set, thi Opholdet forstyrredes paa en ubehagelig Maade ved at Mr. Meis blev syg, »og kort tiid efter at Fr. Rostgaard havde anmodet sin Vert og andre at have omsorg for ham og var bortreist fra Cøln, endte sit levnets løb ved en salig død*».
 Reisen gik videre ned ad Rhinen til Arnhem, derfra til Utrecht, hvor han traf Geheimeraad Christian Siegfried v. Plessens to Sønner, Christian Ludvig og Charles Adolf v. Plessen, som studerede i denne Universitetsstad under Professor Græ-vius og andre lærde Mænd. Til Amsterdam ankom han den 14. April, og efter en Maanedes Ophold til Leiden.

Han indlogerede sig hos en aldrende og gudfrygtig Præsteenke, som pleiede at have »adskillige fornemme Folks Børn og skikkelige Studenter i sit Hus, deriblant ogsaa flere Danske og Svenske«. Strax efter Ankomsten til Leiden meldte Rostgaard sig hos de Professorer, hvis Forelæsninger han ønskede at høre, og han begyndte nu et fittigt Studium som varede til Oktober 1693**). Hos

*) Rostgaards egne Ord.

***) Povel Vinding, som noget tidligere havde studeret i Leiden, bemærker Følgende i sit Itinerarium (Ny kgl. Saml. 4°, Nr. 2158):
 •Urbs est nitidissima, Musarumque sedes amplissima, in quam magnis copiis confluunt undique Exteri studiorum causa. Docent hic quotidie e cathedra Professores, et cuique facultati suum

Philip Reinhard Vitriarius hørte han Forelæsninger over Grotius de jure belli et pacis, hos Gerard Nood, en af sin Tids berømteste Retslærde og en skarp Kritiker, Forelæsninger over Justinians Institutioner⁸; han hørte Jakob Gronovius forklare Livius og Polybius, »dog ikkun gandske lidet af hver, saasom slige Collegia vare en langsommelig tiid, og af tilhørerne bliver betalte*) efter den tiid, de samme have frequenterit.« Ligeledes hørte han den lærde Jakob Perizonius's philologiske og antiquariske Forelæsninger. Blandt andre, hvis Undervisning han nød, var ogsaa Johannes Jens, der hørte til hans stadige Omgang. Jens var udmærket dygtig i Græsk og Latin, og desuden en anset latinsk Digter; hans Veiledning var derfor til Gavn for Rostgaard, han hørte hans Forelæsninger over Lucian**). Endelig benyttede han en Ferie til en Reise til Amsterdam, hvor han besøgte den berømte Professor Petrus Francius, som man har kaldet den »hollandsche Ovidius en patron der welsprokendheid«***). Hos ham holdt Rostgaard et collegium privatissimum, »for at fatte hans behagelige maade at perorere

---

Auditorium sepositum est, unde IV subinde una hora et eadem prælegunt. Idemque per totum annum collegia in privatis ædibus habent. Quando publice prælecturi sunt, longis utuntur talaribus, ut et in disputationibus et publicis solemnitatibus. Duo Pedelli sunt, qui sceptris Professoribus argentea præferunt.

*) L. Thura betalte Gronovius 5 Dukater for Forelæsningen over Polybius fra 12 Januar til 16 Marts 1693.

**) I et Brev til Grævius, dat. 6 Juni 1693, med hvilket Jens lod følge et græsk Digt til Rostgaard i Anledning af dennes Samling af danske Digteres latinske Poesier, kalder han Rostgaard sin »amicus«. (Brevet i det kgl. Bibl. Thottske Saml. 4°, Nr. 1262.) Jens var født 1671; en Tid lang var han Rektor i Dordrecht, senere blev han Professor i Rotterdam og døde her 1755.

***) Netop i Aaret 1692 havde man forgjæves søgt at bevæge Francius til at modtage en Lærerplads ved Universitetet i Løiden.

publice, hvortil blev brugt en af Ciceronis Orationer, som F. R. lærte udenad og ad mentem et methodum Francii med de fornødne og sømmeligste gestibus for hannem meer end eengang pronuncerede.* Bibliothekerne i Leiden forsømtes naturligvis ikke, navnlig var Rostgaard en flittig Gjæst i Bibliotheca Thijsiana, en smuk og værdifuld Bogsamling, som en ung, tidlig afdød Lærd, Joannes Thijsius havde skjænket til Universitetet i Leiden; det havde sin egen Bygning og stod aabent visse Dage om Ugen*) for alle Videnskabsmænd. At Rostgaard paa et saa literært Sted som Leiden fulgte sin Lyst til at samle Bøger, er en Selvfølge; baade fra Auktioner og fra Bogladerne**) forøgede han sine Samlinger.

Livet i Leiden tiltalte Rostgaard i høi Grad; Opholdet blev da ogsaa forlænget fra et halvt til næsten halvandet Aar. Hvad der meget bidrog til at forøge Behageligheden var, at flere Landsmænd paa samme Tid studerede ved Universitetet i Leiden. Ganske kort efter at Rostgaard havde begyndt sine Studeringer, ankom nemlig Magister Laurids Thura***). Han havde været Rektor i Kjøge, men, da der tilbød sig en god Leilighed for ham til en Udønlundsreise, opgav han 1690 sit Embede og modtog en Plads som Hovmester for Landsdommer Luxdorfs †) Stedsøn Peder Hovenbek og Broder-

---

*) Onsdag og Lørdag fra Kl. 2—4.

**) Hos en Boghandler fandt han blandt nogle gamle foragtede Bøger en Codex af Rufinus's Oversættelse af Origenes's Kommentar til Brevet til Romerne, paa Pergament, indbunden i to tykke Egeplader. Denne udmærkede Codex fra det 10de (?) Aarhundrede findes nu i det st. kgl. Bibliothek, gl. kgl. Saml. Nr. 1338.

***) Thura var født 1657, altsaa var han fjorten Aar ældre end Rostgaard.

†) Peder Luxdorf til Flillebroe f. 1658, d. 1702 som Justitsraad og Landsdommer i Fyn og Langeland, gift med Anna Margretha

søn Christen Luxdorf*). De havde ligget længere Tid ved Universitetet i Franeker, men midt i Mai 1692 vare de reiste til Leiden for at fortsætte Studeringerne og navnlig lære de fremmede Sprog. Mellem Rostgaard og Thura udviklede der sig snart et meget fortroligt Ven-skab; de hørte i Fællesskab Forelæsningerne hos Gro-novius, gik sammen paa Bibliothekerne og vare jævnlig hinandens Ledsagere ved Spadsereturene i Leidens smukke Omegn. Navnet Rostgaard havde desuden en særegen Interesse for Thura. Han havde for flere Aar siden søgt Præsten Henrik Gerner, for at faa Oplysning om hvad det var han sigtede til i et Skrift, hvori han havde hen-tydet til den Fare han engang havde været udsat for. Gerner fik ikke Leilighed til at fortælle ham det, men indbød ham til at komme til sig i Birkerød og lovede at føre ham til Amtsforvalter Hans Rostgaard paa Kroge-rup, som havde delt Faren. Der var ikke blevet noget af dette Besøg, men nu traf han i Leiden Hans Rost-gaards Søn, hos hvem han strax søgte Underretning om hine Begivenheder. Han fik nu Alt at vide, fik Hans Rostgaards egne Optegnelser at læse, og begyndte strax i Vers at skildre de mærkelige Hændelser; i Fritimerne mødtes de ofte udenfor Leiden, hvor de deilige Alleer og Spadseregange lokkede baade gamle og unge Videnskabs-mænd til at sætte hverandre Stævne, thi, som en senere dansk Reisende siger, disse Alleer er at anse for et Sted

---

Helverschow, f. 1651, nobilliteret 1688, Enke efter Peder Hovenbek. Hun døde 1713.

*) Søn af Bolle Luxdorf til Sørup, Sandbygaard og Qverkebygaard, f. 1643, d. 1698. Med sin første Hustru Jytte Bering, en Datter af Vitus Bering, Assessor i Hølesteret, havde han Sønnen Christian Luxdorf til Mørup, Oberst, f. 1684, d. 1726. Han var gift med Susanne Magdalene Worm, en Datter af Willum Worm, og havde med hende Sønnen Bolle Willum Luxdorf.

for Musæ selv til at tage sig en Forfriskning og Penséeer 9. Arbeidet fortsattes af Thura i Oxford og saaledes fremkom hans store fortællende Digt om Hans Rostgaards Liv, som først blev trykt 31 Aar senere ¹⁰. Det var et Tilknytningspunkt mere imellem Thura og Fr. Rostgaard.

Begge Vennerne førte Dagbøger paa deres Udenlandsreiser, Rostgaards ere tabte, men af Thuras ere de for Aarene 1692—94 bevarede. De ere interessante, baade fordi de indeholde Beskrivelser og Skildringer af alt hvad han har set og oplevet, og fordi de give et Indblik i, hvorledes de hollandske Lærde, af hvilke mange vare vidt berømte og ofte vare omgivne af en Skare unge studerende Mænd fra Ind- og Udlandet, modtog dem, som kom for at se dem, hædre dem med Besøg eller nyde Godt af deres Veiledning. Den Gjæstfrihed og Forekommenhed, hvormed disse lærde Kredse aabnede sig for den Fremmede, og den hele dannede og humane Tone, der herskede hos dem, bidrog ikke lidet til at Hollands Universitetsstæder bleve almindelige europæiske Dannelsesskoler. Rostgaard maatte naturligvis komme i nærmere Berøring med mange af de Studerende, men hvilke nøiere Bekjendtskaber han stiftede, omtaler han ikke. Den senere berømte theologiske Professor Albert Schultens *) maa som Dreng have set Rostgaard; endnu 50 Aar efter huskede han hans Navn og ved Klevenfeldts Besøg i Leiden 1742 fik han Oplysning om, hvorledes hans gamle Bekjendt levede ¹¹.

Fra Leiden gjordes kortere eller længere Udflugter. Afstandene mellem Byerne ere ikke store, man kan i et Par Dage faa Meget at se. I Sommerferien 1692 gjorde Rostgaard, Thura og Hovenbek en Tour til Brabant. Reisen gik over Haag, Delft, Rotterdam, Dordrecht, Ant-

---

*) Schultens er født 1686. han døde 1750.

verpen til Bryssel, hvor de ankom Søndagen den 3. August, netop som Slaget stod ved Steenkerken mellem Kong Vilhelm og Hertugen af Luxemburg. Dagen efter herskede der stor Bevægelse i Bryssel, det strømmede ind til Byen med Efterretninger om Slaget og en Mængde Saarede bragtes til Lazaretherne. De danske Tropper, som tjente i den allierede Hær, hed det sig, havde lidt meget; af Dronningens Regiment var ikke en eneste Kapitaen tilbage. En dansk Regimentskvartermester Christian Soelgaard kom til de Reisende i deres Logement, han havde været tilstede under Slaget og maatte fortælle sine Landsmænd om dets Gang; de spiste sammen og efter Maaltidet gik de henad den Port til, hvorigjennem man maatte passere, for at komme til Leiren; paa Veien bleve de snart Vidner til Krigens Rædsler, de talte 26 Vogne fulde af Saarede. Den 5. August skulde der gjøres en Udflugt til Leiren. Udenfor Porten var man saa heldig at faa fat paa en ledig Postvogn, som blev leiet. Flere Landsmænd vare imidlertid stødte til, deriblandt Mads Trane, Feltpræst ved Regimentet Fyn og en Regimentskvartermester Kneul; forinden Afreisen indtog man et Maaltid (Brød og Sukkerbrød, dertil Sek), som havde mindre behagelige Følger; man skulde stige til Vogns og kjøre afsted »men som somme vare pleni gikkis af somme tilbage igien«. Omsider kom man da bort og naade Leiren hen paa Eftermiddagen. Her indlogerede de sig hos gode Venner, Thura hos Mads Trane, Rostgaard hos Mag. Claudianus, sin fordums Lærer i Helsingør. Den følgende Morgen vare de til Bøn hos Mag. Claudianus, og saa begyndte Vandringen omkring i Leiren. De danske Tropper havde vundet Berømmelse for deres Tapperhed, navnlig havde Garden vist Bravur ved at erobre og mod en stor Overmagt at holde en Høi, paa hvilken Franskmændene havde stillet et Batteri paa

8 Kanoner, »en Adfærd som Luxemborg beundrede og som de fangne franske Officerer ansaae for et Mirakel«. 12. Det var da intet Under, at der trods de store Tab herskede Liv og Munterhed og at alle vare i god Stemning. De Reisende aflagde Besøg hos forskellige Officerer, og stødte idelig paa Bekjendte. Efter en trættende Dag tilbragte de Aftenen hos en Marketender; her kom en norsk Major til dem, som havde været ude med Rekruter; »han snakkede og grinede med os etc. og hjalp os at drikke et Glas Brændevin.« Om Morgenen, den 7. August, holdt de Bøn hos Hr. Mads Trane, »som med det Samme tog Afsked*) med sit Regiment ad interim, eftersom han var commanderet at gaae til Bryssel at være hos de Blesserede i Hospitalet«. Ritmester Motzfeldt havde sendt dem Heste og en Tjener, for at de kunde aflægge ham et Besøg. Da de kom til ham, var han optagen af Forretninger; de spadserede derfor noget omkring og lod Mag. Dorschæus**) »med sin Kiæp (som naar de gamle Augurer capterede auspicia) afpege os den sidste varme attaque«. Derefter kom de ind i Ritmesterens Telt, hvor et muntert Lag holdtes i Selskab med flere Landsmænd, fire Trompetere stode udenfor og blæste op; før Afskeden drak Ritmesteren og Rostgaard

---

*) I Begyndelsen af 1693 bleve de danske Feltpræster hjemforlovede og andre beskikkede i deres Sted.

**) Mag. Johan Dorschæus var født 1661; fra 1681—1689 reiste han, med et Aars Hvil hjemme, udenlands som Hovmester først for to Troller, senere for to Scheeler. 1689 blev han Felt-Provst ved det danske Auxillair-Corps, som sendtes til Irland; i samme Stilling var han ved den danske Arme i Flandern. 1693 blev han Præst i Kolding. Han døde 1706 som Sognepræst til Frue Kirke i Kjøbenhavn og Provst over Sokkelunds Herred. Se Nye Tidender om lærde Sager, 1733, Nr. 43—45; i Nr. 44 anføres Titelne paa fire trykte Disputatser af ham.

Broderskaal. Efter tre minderige Dage tilbragte i Leiren, spadserede Rostgaard og hans Venner endelig den 8. August tilbage til Bryssel, hvor de saa begyndte Vandringerne omkring til Kirker, Klostre og andre af Byens Mærkværdigheder*).

Den 9. August forlod man Bryssel og tog til Antwerpen, hvor de Reisende opholdt sig et Par Dage. Et interessant Besøg aflagdes i Jesuiternes Hus, for at se de lærde Bollandisters Samlinger. Den Mand, som førte dem omkring, var den 65aarige berømte lærde Jesuit Daniel Papebroch, en lille lav Mand, butted, skellig stort Hoved og et lidet graat stutzet skeg. Hand var en beleven, artig og lystig Mand, ledede os igjennem deres Bibliothek, 4 temmelig store Kamre propfulde af bøger i alle faculteter, og i et Kammer var ingen uden skreven af det societet, fuldte os dernest in duo vasta longa et splendida coenacula, multis sellis, scammis et subselliis instructa, in quorum superiore pietati et linguæ Gallicæ, inferiore pietati et linguæ Latinæ exercitio a Juventute incumbitur. Reisen hjem gik over Rotterdam og Delft, den 13. August kom de tilbage til Leiden.

Juledagene samme Aar tilbragtes i Amsterdam, hvor Steenbuch kom til os og spisede lidet af vor Juleaftens

---

*) Følgende lille Hændelse, der traf dem, fortæller Rostgaard saaledes: »Da jeg tilligemed Thura og Hovenbek kom ind i Vor Frue Kirke, kom en stor Procession ind i samme Kirke og bragte med sig to billeder af træ, nemlig en Efterlignelse af Christo siddende paa en Esel, som ved det dend hele maschine blev skudt frem paa smaa Ruller, rokkede frem og tilbage, hvilket spektakel bragte Mag. Thura i saa stærk en Latter, at jeg motte nøde ham til at skjule sit ansigt med sin Reisekappe og resolve ham til strax at gaae ud af Kirken, for at komme ud af Munkenes og andre ivrige Catholskes øjne, som vistnok havde tracteret os alle som Kettere og gudsbespottere, og maaskee slaget arme og bene i tu paa os.»

Nadvere*).« I Marts Maaned 1693 ankom den danske Kronprinds Frederik til Haag, og flere af de Danske i Leiden reiste dertil for at hilse paa ham. Den 22. (første Paaskedag) hørte de dansk Prædiken af Mag. Anker i Prindsens Forgemak. Dagen efter fik de at se de forskjellige Gaver, han havde modtaget paa sin Reise, og andre Kostbarheder, som han førte med sig. Der gik et Par Dage hen, inden de søgte Audients, da de først maatte sørge for et passende Toilette til Høitideligheden. »Den 26«, skriver Thura, »gik vi alle tre**) op til Hans Excell. Hr. Ober-Cammer-Herren, at begiere ved hans recommendation audience hos Hans K. Høihed; ille plenus miræ humanitatis, postquam de nobis singulis quæsiisset, quæ quæri solent, svasit reverteremur ad horam 12^{am}, tunc compotes voti fore. Jeg taledede hannem til paa Hollandsk, hand svarede paa Høitydsk. Lit efter gik rask op til Obermarschal Haen, med samme begæring, som iligemaade med mild høfighed blev besvared. — Hora paulo supra duodecimam foer H. K. H^d. ud at besee nogle Uhrværk, saasnart Hand kom igien og var passeret igiennem Anti-Chambre ind i Audienz-Stuen, kom Marschallen ud til os og med en mild leendes mine bad os gaa ind. Mr. Luxdorf passerede foran, siden Mr. Hovenbek, endelig Jeg. Vi rangerede os vi to, Mr. Luxdorf og jeg paa den venstre Haand indenfor Døren og gjorde alle 3 en dyb reverentz. Monr. Hovenbek efter sin reverentz vente sig imod Hans K. H^d. og med 3 linier lod høre, at mand glædede sig over H. K. H^d. lykkelig ankomst og ynskte guds ledsagelse til dend

---

*) Ved den 26 Januar 1693 noterer Thura: »vare samtlige Landsmænd hos Mr. Rostgaard, hvor Bacchus Rhenanus abunde inviterede os.«

**) Næmlig Thura, Hovenbek og Luxdorf.

paastaaende Reise, til hvilket H. K. H^d. med milt og leendes nik og en liden complement med den venstre food[!] svarede; siden stod man stille som de andre af Haaben, eller taledede sagte med hverandre indbyrdes, indtil H. K. H. gik ud, saa tømmedes Stuen og vi med de andre gik ud.* I de første Dage af April besøgte Prindsen Leiden, hvilket atter gav de Danske Leilighed til en Audiens. »Den 3.«, skriver Thura, »gik vi ned at opvarte udi H. K. Høiheds Quartér. Omtrent ved 9 slet kom hand ned og gik ind i Stuen ud til Gaden, hvor dend Lutherske Prest Myn Heer Waeker, som med et par af Ouderlingerne lidet tilforn var indkommen, og havde ladet sig melde an, med een liden dog lit for vitløftig complement ønskede H. K. H. lykke etc. og endelig recommendede dend Lutherske Kirkes nød. H. K. Høihed gik derpaa i Academi-Haven, i Profess. Hermans*) Raritet-Cammer; siden ind i hans Stue, hvor præsenteredes og smagdes en Koppe the og Confect; derpaa paa Anatomi-Huset, og siden at see det Cabinet hos Jomfru Dora, som imidlertid sang et Stykke og slog gener. bassen paa sit clave-cimbal; endelig var han paa Bourgen; efter maaltid i een Jagt foer med sit følge hiem igien.« Rostgaard havde skrevet et lille latinsk Lykenskningsvers til Prindsen, det var blevet trykt og Forfatteren overrakte ham det selv under Opholdet i Leiden.

Blandt de Lærde, hos hvem Besøg aflagdes, nævnes den udmærkede Læge Johannes Fridericus Helvetius i Haag, Philologen Grævius i Utrecht, den lutherske Præst Johannes Colerus i Amsterdam, endelig den reformerte

---

*) Professor Poul Herman var botanisk Professor i Leiden. Han døde 1695. I mange Aar havde han opholdt sig i Ostindien, hvorfra han hjembragte rige og sjeldne Samlinger, navnlig botaniske.

Præst Balthasar Bekker i Amsterdam. Denne Mands Navn var dengang i alles Munde. Det var kun kort siden (1691) han havde udgivet sit berømte Skrift: »De betoverde Wereld«, som gjorde en overordenlig Opsigt, fremkaldte en hel Literatur og bragte sin Forfatter megen Sorg, idet ikke blot hans Bog blev undertrykt, men han selv afsat fra sit Embede og det endog nægtedes ham, at gaa til Herrens Bord i en reformert Kirke. Det var ikke blot i Literaturen og paa Synoderne, at der skreves og taltes om disse Begivenheder, Striden førtes naturligvis ogsaa i de selskabelige Kredse. Det hændte sig saaledes engang i Franeker, at Thura var i Selskab hos en Professor Mattheseos, hvor han traf Bekker. Der blev talt om Spøgeri og Besættelser, man holdt det altsammen for Opdigtelse, men det vakte nogen Opmærksomhed, da Thura begyndte at fortælle om Kjøge Huskors. Rigtignok mente man, at det Hele var Fabel, dog, før Selskabet skiltes ad, opfordredes Thura af flere til at udgive disse Historier paa Latin eller Tydsk. Da Thura kom til Leiden skrev han herom til Præsten ved Vartov Kirke i Kjøbenhavn, Johan Brunsmann, som havde udgivet en lille Bog om Kjøge Huskors, og bad ham om at sende sig et Exemplar af den, han vilde oversætte den paa Latin og sørge for at den kunde blive trykt i Holland. Brunsmann sendte en latinsk Oversættelse, men førend Forsøgene paa at faa denne trykt begyndte, maatte Thura skaffe sig Sikkerhed for, at Bogen ikke allerede var udkommen: Mag. Fleischer, som netop paa samme Tid opholdt sig i Leiden (1693), havde nemlig, medens han var i Huset hos Professor Kortholt i Kiel, oversat den baade paa Tydsk og Latin, og Kortholt havde lovet, at lade Skriftet trykke i begge Sprog. Dette var imidlertid ikke kommet til Udførelse. Brunsmann ønskede paa samme Tid at faa en

ny Udgave af sit Skrift: »*Gratia Naturæ Interpres**)» trykt i Holland, og saavel Thura som Rostgaard paatog sig at sørge herfor. I Anledning af disse Arbejder vexledes flere Breve imellem dem, som tildels ere bevarede og give et interessant Billede af hvilket Besvær fremmede Forfattere ofte havde med at faa deres Værker udgivne i Holland. Det var aldeles nødvendigt, at skaffe en Anbefaling fra en eller anden bekjendt hollandsk Lærd, da Bogtrykkerne ellers aldeles ikke vilde indlade sig paa at trykke en Bog som »*Gratia Naturæ Interpres*»; den blev forevist flere — f. Ex. Colerus —, de udtalte en gunstig Dom om den, men give deres Dom skriftlig, det vilde de ikke. Hvis Forfatteren selv tog den største Del af Exemplarerne for kontante Penge, saa kunde det endda gaa, men det vilde Brunsmænd dog ikke indlade sig paa. Thura og Rostgaard brød forgjæves deres Hoveder med at finde paa Raad til at faa deres Kommission udrettet, de maatte opgive Haabet derom. Heldigere vare de derimod med Huskorset; efter længe omsonst at have søgt en Bogtrykker baade i Amsterdam og i Leiden, kom Bogen endelig i Pressen hos en Bogtrykker van Damme i Leiden, »en elendig Drukkenbolt og en af de smaa Bogtrykkere«, men han trykkede den paa en anden Mands Ordre fra Amsterdam. 30 Exemplarer bleve leverede Forfatteren; han modtog kun 13, Resten blev uddelt til Venner og Landsmænd i Holland¹³. Kort forinden havde Thura været i Amsterdam, hvor han besøgte Bekker; denne fik Manuskriptet at se og lovede sin Hjælp til at faa det trykt. Thura var flere Timer hos ham, Samtalen dreiede sig naturligvis om Kjøge Huskors og andre lignende Historier. Bekker fik samme Aar (1693) Leilighed til at udtale sig om den danske Besættelseshistorie i Fortsættelsen af sin betoverde

*) Dette Skrift udkom i Frankfurt 1687.

Wereld, men det var til liden Glæde for Brunsmænd, som da heller ikke senere skaanede ham for hans Vantro, men kaldte ham en Drømmer og Phantaserer, et Helvedes Afskum¹⁴.

Rostgaard havde kun været Medhjælper ved Udgivelsen af den latinske Oversættelse af Kjøge Huskors — han havde læst de sidste Korrekturer, efterat Thura havde forladt Leiden —, men samtidig var han beskjæftiget med et større literært Arbeide, nemlig sin Samling af danske Digteres latinske Poesier. I Leiden blev der lagt den sidste Haand paa dette Arbeide. Nye Bidrag vare blevne sendte fra Venner og Velyndere i Hjemmet, som Peder Terpæger, Povel Vinding, Johan Brunsmænd, Alt var endelig ordnet, Trykningen kunde begynde, i Begyndelsen af 1693 var den i fuld Gang*). To Bogtrykkerier vare beskjæftigede dermed, Rostgaard havde sin Nød med at følge dem, da de arbeidede hurtig, han blev overvældet af Korrekturark, som han selv gjennemlæste to tre Gange, for at Alt kunde være nøiagtigt. Værket udkom med Titlen: »*Deliciæ quorundam Poetarum Danorum collectæ et in II Tomos divisæ a Friderico Rostgaard. Lugduni Batavorum. Apud Jordanum Luchtmans. MDCXCIII*«. Det første Bind indeholder en Dedikation fra Rostgaard til Formynderen, Willum Worm, en Fortale, hvori der gjøres Rede for Værkets Tilbliven, et Uddrag af Ole Borchs *Dissertationes academicæ de Poetis*, nemlig Afsnittet de Poetis Danis, derefter 15 Gratulationsvers til Rostgaard

---

*) Kort forinden havde Rostgaard været alvorlig syg; han faldt i en hidsig Feber, som hand formeente at have haft sin oprindelse deraf, at hand for at skikke sig efter andre studerende deris Exempler drak flittig Caffé og smægte dertil Tobac, fornemmeligen i de publique Caffé huse. Men da hand gandske forlod dend vane, efter overstanden Sygdom, begyndte hand at komme nogenlunde til sin Helbred igjen.

som Samler og Udgiver af Digtene, og derpaa Digtene af Henrik Albertsen, Johan Hopner og Christian Aagaard; det andet Bind indeholder Digtene af Vitus Bering, Henrik Harder og Ole Borch. Samlingen gjorde en vis Opsigt og blev fordelagtig anmeldt i de udenlandske literære Tidsskrifter¹⁵; navnlig beundrede man Vitus Berings Digte for deres Klassicitet og glædede sig over Ole Borchs Autobiographi, som var forfattet kort før hans Død og meddelt Rostgaard af Povel Vinding; Borchs Navn var berømt vidt omkring, det interesserede derfor Verden i høi Grad at faa Lidt at vide om hans Levnetshistorie.

Denne Digtsamling er enestaaende i den danske Literatur og Rostgaard har virkelig Fortjeneste af at have bragt den tilveie og udgivet den. Det er nu vist nok, at Historien baade den literære og den personale ofte kun vinder et ringe Udbytte af disse Poesier, men som Helhed betragtet giver Samlingen dog et mærkeligt Vidnesbyrd om den Tids Digtning og Færdighed i at behandle det latinske Sprog. Samlingens Betydning vilde være bleven forøget, dersom der var tilføiet historiske Oplysninger om de Personer eller de Anledninger, som havde fremkaldt Digtene — saavidt det kunde ladet sig gjøre —, men de ere meddelte uden nogensomhelst Kommentar. Udgiveren har heller ikke meddelt, hvilke der vare trykte, og hvilke skrevne, eller hvorfra han havde faaet dem, Alt Noget, som vilde have forøget den literære Interesse. Digtene ere endelig ikke givne i nogen bestemt Orden, men kastede imellem hverandre, dog herpaa bødes Noget ved Navneregistre for hver enkelt Digter. Rostgaard har i det Hele fulgt sit Mønster, nemlig Hollænderen Jan Gruter, som i Begyndelsen af 17. Aarhundrede paa lignende Maade havde udgivet flere Samlinger af nyere Latinisters Digte, skrevne af Italienerne, Fransk mænd, Tydskere og Hollændere, hvortil kom fra andre Samlere ungarske og

skotske Digteres Poemer. Et Vidnesbyrd om, at man i Danmark satte Pris paa denne Samling, fik Rostgaard fra Joh. Olavius, Præst i Randers, som udgav en Række danske Sonnetter til ham, fulgte af et latinsk Digt, i hvilke han udtalte sin Paaskjønnelse af at de udmærkede danske Poeters latinske Digte vare blevne samlede¹⁶.

Rostgaard forømt ikke jævnlige at øve sig i at skrive latinske Vers. Han og Thura sendte saaledes ofte hinanden smaa epigrammatiske Digte¹⁷, til Gronovius, Perizonius, Petrus Francius sendtes Exemplarer af »Deliciae poet. Dan.« med Dedikationsvers, ligeledes overraktes latinske Poemer til Johannes Jens, og til Landsmændene Jens Laasby og Christen Hemmer, af hvilke den sidste studerede Medicin i Leiden.

Det lille danske Selskab, som havde tilbragt saa behagelige Dage i Holland, var imidlertid blevet adspredt. I Mai 1693 forlod Thura Leiden for at ledsage Mr. Hovenbek hjem til Danmark. Han reiste strax tilbage til Holland, hvor han hentede Mr. Luxdorf for at gaa til England. Her samledes Rostgaard igjen med dem.

I October 1693 forlod Rostgaard Holland. Overreisen til England var meget farefuld; en forfærdelig Storm brød løs, Skibet han seilede paa naade med Nød og næppe Havn. Det var paa samme Tid at Kong Vilhelm vendte tilbage til England efter endt Felttog, Skibene som fulgte ham spredtes til alle Sider, og Følget landede paa mange forskjellige Steder. Rostgaard gik i Land ved Sandwich, reiste over Canterbury til London, hvor Opholdet dog var ganske kort. Maalet for Reisen var Oxford, hvortil han ankom den 15. November. I Oxford tilbragtes Tiden som i Leiden, delt mellem lærde Studier og selskabelig Omgang med lærde Mænd. De Danske bleve overalt udmærket modtagne; Besøg og Gjenbesøg vexlede hyppig; de bleve indbudte til at deltage i de større akademiske

Høitideligheder, som forefaldt medens de opholdt dem i Universitetsstaden, de mange Skikke, saa forskjellige fra hvad de hidtil havde lært at kjende, gav dem nok at iagttage, og Dagbøgerne fyldtes med Notitser og Beskrivelser af alt hvad de saa. En lille Hændelse, der mødte dem, og som kunde have havt ubehagelige Følger, maa omtales. Blandt de Bibliotheker de besøgte var ogsaa det, som hørte til New College. Det opdagedes en Dag, at en Kobbertavle var udreven af Cellarius's Geographi, og en Student Hillingworth beskyldte de Danske for at have stjålet den. Thura og Rostgaard gik op til Rektoren for at rense sig for denne Mistanke, de tilbød at ville aflægge Ed paa, at ingen af de Danske havde begaaet en saa uforskammet Handling. »Manden«, skriver Thura, »var heel høflig, ihvor syg og podagreus hand var, hand vegrede sig ved at tage slig eed af os, sagde at baade vi selv og vor Nation stod i bedre æstime hos dennem, det ofte at være sked, at membra Collegiorum selv havde solt bort hele bøger af Bibliotheket, Karlen skulde blive advared at vide hvad hand sagde, (endelig hand ikke var aldellis forvord i Hovedet), og sligt intet at skulde præjudicere os, ei heller nogen tid vægres os tilgang til Bibliotheket.« Det vilde have været en bedrøvelig Begivenhed, dersom Adgang til Bibliothekerne var bleven dem nægtet, thi det var en af de største Fornøielser i hinandens Selskab at besøge dem, se Mærkværdighederne og studere i Bøger og Haandskrifter. Thura var blot Hovmester for Mr. Luxdorf, ikke hans Lærer, han havde følgelig megen Fritid, som ikke maatte gaa ledig hen. Han udvidede derfor sine Kundskaber i flere Retninger, for Exempel i Hebraisk, som han lærte hos Dr. Abendana*), og i sine Fritimer

---

*) 16 Aar tidligere havde Povel Vinding ogsaa taget Information i Hebraisk hos Dr. Isak Abendana. Denne Mand, som var født i

mediterede og skrev han paa sit Digt over Hans Rostgaard, som blev fuldendt i Oxford.

Medens Rostgaard hidtil havde studeret under Veiledning af andre, begyndte i Oxford hans selvstændige Arbeide¹⁸. Han var nu 22 Aar gammel, havde allerede tilbragt 6 Aar ved forskjellige Universiteter og søgt de bedste Lærere, man kunde da vel være berettiget til af den Maade, hvorpaa han anlagde og udførte sine Studier, at drage en Slutning for hvad man kunde vente sig af ham i Fremtiden. Den Lærdom han hidtil havde samlet var imidlertid af en meget forskjellig Natur; de klassiske Sprog og Literaturer, Jurisprudens, Statsvidenskaberne, Mathematik, Naturvidenskaberne, Genealogi, Heraldik, Poesi, Rhetorik, Alt var prøvet, fra alle Sider var der hentet en større eller mindre Mængde Kundskaber, men intet enkelt Studium var afsluttet, ingen større Kreds af Videnskaber var bleven afrundet til et Hele. Rostgaard var en Polyhistor. Tilfældet raadede meget for hvad han vilde give sig af med, og dette afgang for en stor Del af hvad der netop tilbød sig for ham paa de Steder, han opholdt sig. Han var en flittig og udholdende Arbejder, var han først ret for Alvor begyndt at arbejde hen imod et bestemt Maal, kunde man være sikker paa at han lagde alle sine Kræfter i Arbeidet. Men det kunde let hænde, at han satte sig flere Formaal paa en Gang, saa at det ene traadte i Veien for det andet; det kunde og

---

Hamborg, nød stor Anseelse i Oxford; han var ikke blot en grundlærd Hebraist, men en høist elskværdig Mand. Han havde derfor opnaaet en Slags Ansættelse ved Universitetet, hvilket fremhæves som noget Overordenligt, da det ellers stred imod Skikken ved Oxford-Universitetet, at en Fremmed, og det en Jøde, optoges ved det. Se Møller, Cimbria literata, I, S. 2. Thura omtaler i sin Dagbog udførligt et Besøg han og Rostgaard med flere andre, Danske og Englændere, aflagde hos den lærde Jøde, da han holdt Paaskemaaltid i Marts 1694. Abendana døde 1695.

saa hænde, at han, efter at have syslet med en literær Beskjæftigelse, forlod den for at slaa over i en ganske anden. Muligheden var der, for at han kunde udrette noget Betydeligt, men, om han vilde faa fuldendt hvad han havde begyndt, kunde blive tvivlsomt.

De Studier og literære Beskjæftigelser, Rostgaard tog fat paa i Oxford, vare philologiske og sproglige, i Retninger, som hidtil havde været ham fremmede. Han gav sig til at studere det danske Sprog, men der manglede ham Forkundskaber, Hjælpemidler og navnlig en god Methode. Hvad han fik samlet af lexikalske eller etymologiske Bidrag havde derfor ikke nogen stor Betydning¹⁹. Til sit Arbeide benyttede han en Haandskriver, nemlig en Student, en lærd og beskeden Mand, Jørgen Pedersen Schelderup*), som Steenbuch havde ført med sig hjemmefra til Holland, hvor han var hans Tjener og Haandskriver, men som nu var traadt i Tjeneste hos Rostgaard. En særegen Interesse fik dette Studium for Rostgaard derved, at han kom i Brevvexling med Peder Syv. Han vidste, at Peder Syv længe havde arbeidet paa en dansk-latinsk Ordbog, og gjennem Thura, som kjendte Syv, var det en let Sag for ham at komme i Forbindelse med den danske Philologus Regius. Han skrev ham til og gav ham Meddelelse om adskillige sjeldne Bøger, som vare af Vigtighed for hans Arbeide, samt udbad sig Underretning om, hvorledes det gik med hans Lexikon. Peder Syv sendte ham tre Exemplarer af sin »Prøve paa en dansk og latinsk Ordbog«, der var udkommen Aaret iforveien, 1692. Rostgaard underkastede Prøven en Kritik og sendte

---

¹⁹) Han var en Søn af Peder Schelderup, Præst i Støren, ikke langt fra Throndhjem, og født 1666; i Aaret 1700 efter Hjemkomsten med Rostgaard blev han Præst til Størens Præstegjeld; han døde 8. Juni 1706. Se A. Erlandsen, Geistligheden i Throndhjems Stift, S. 189—90.

denne (i et Brev dat. 6. Septbr. 1694) til Forfatteren tilligemed Bemærkninger om, hvorledes han selv vilde indrette en lignende Ordbog. For at vise dette i Gjærning lod han de første Par Blade omtrykke i *Theatrum Sheldonianum**) ændrede efter sin Plan. Forandringerne ere ikke store, men vise at han har havt Øie for hvor vigtigt det er at ordne et Lexikon paa en anskuelig og praktisk Maade.

Af større Vigtighed blev Rostgaards tyske og græske Studier. Bibliothekaren ved det Bodleianske Bibliothek**), Thomas Hyde, var hans Velynder og aabnede ham Adgang til at benytte Bibliothekets Haandskriftsamling. Hans Opmærksomhed hendroges til den store Samling af Haandskrifter, som Franciscus Junius, den berømte Sprogforsker, havde efterladt, og som bleve skjænkede til Universitetet i Oxford²⁰. Der var Afskrifter og Collationer af oldtyske og angelsaxiske Codices, lexikalske Arbejder, Anmærkninger fœiede til i trykte Bøger o. s. v.; Rostgaard afskrev flere af disse Sager, tildels i den Tanke at ville udgive dem, f. Ex. en Samling oldtyske Glossarer²¹, Tatians Evangelieharmoni i oldtysk Oversættelse²², et Brudstykke af den Cottonske Codex (*Caligula A*) af Heliand paa Oldsaxisk, som skal have tilhørt Knud den Store, et Brud-

*) Dette *Theatrum* havde Gilbert Sheldon, Erkebiskop af Canterbury, ladet bygge 1668 paa sin Bekostning, nedenunder var der indrettet et fuldstændigt Bogtrykkeri. Franciscus Junius havde skjænket Typer hertil og med dem blev Rostgaards Prøve trykt (i 4°). Her holdtes den aarlige Promotion, «the Act», med stor Høitidelighed i Juli Maaned. Paa Pladsen omkring *Theatrum Sheld.* vare de bekjendte *Marmora Arundeliana* opstillede.

**) Om Adgangen til dette Bibliothek skriver Povel Vinding i sit *Itinerarium*: «D. XII Mens. Jun. [1678] in Bibliothecam publicam admissus fui; morem talem habent: Registrarius leges certas recitat, in quas jurare tenetur admittendus, et juramenti gratia, Biblia osculari. Inde schedula datur, Vice-Bibliothecario exhibenda, qui nomen admissi in Libro inscribit. Gladium gestare prohibentur, dum studiis ibidem vacant.»

stykke af Junius's angelsaxiske Lexikon*). Tillige begyndte han at lægge sig efter Islandsk og Angelsaxisk. — Rostgaards Lærer i Græsk var Henry Dodwell; under Veiledning af denne lærde Philolog opnaade han en stor Færdighed i at læse de græske Haandskrifter og i at afskrive dem, en Færdighed, som senere kom udmærket til Nytte.

Under Opholdet i Oxford glemte Rostgaard ikke Poesien. Nytaarsdag 1694 forfattede han et stort vel-skrevet latinsk Lykønskingsvers til sin Formynder Willum Worm, som blev trykt i *Theatrum Sheldonianum* og sendt hjem. Nogen Tid efter faldt han i en længere alvorlig Sygdom og da den var overstaaet oversatte han Georg Neumarks smukke Psalme: »Hvo ikkun lader Herren raade«, som ogsaa blev trykt i samme Bogtrykkeri, tilligemed den tyske Text**). Det var første Gang, at han forsøgte sig i denne alvorlige Digtart. Forsøget lykkedes; hans Oversættelse af Psalmen blev senere optagen i den autoriserede danske Psalmebog og den har (med nogle Forandringer) holdt sig til Nutiden; den synges endnu stadig i Kirkerne. Han begyndte ogsaa paa et større Arbejde af en egen Natur, som falder ind under Poetiken. For at forbedre det danske Sprog og den danske Digtekunst (det er hans egne Ord), og for med Lethed at kunne finde et Rim i en snever Vending, samlede han alle danske Enstavelsesord

---

*) Det Stykke han tog en Afskrift af var ikke skrevet af Junius selv, mén af en af hans Medhjælpere. Rostgaard formoder, at denne har været Mareschallus, eller, hvis ikke ham, Peder Schumacher. (der som bekjendt studerede i Oxford 1657—59 og navnlig benyttede det bodleianske Bibliothek under Veiledning af Thomas Barlow). Der forekommer nemlig danske Ord og Bemærkninger om Udtalen af dem, saa det synes, at Afskriveren maa have været en dansk Mand.

***) I Aaret 1713 blev Rostgaards Oversættelse, oversat paa Islandsk af Biskop Sten Jonsen, tilligemed den tyske Text trykt i Holum.

ordnede paa tre Maader, efter Begyndelsesbogstaverne, efter Rimendelserne, og efter Vokalerne og Diphthongerne, som forekomme inde i Ordene. Paa den Maade anførte han alle Substantiver, Adjektiver og Verber, med Iagttagelse af den rette Orthographi og med Tilføielse af latinsk Oversættelse. Han mente derved ikke blot lettere at kunne finde Rim, men ogsaa nye Tanker. Dette underlige Arbejde, som ikke vidner om nogen rig poetisk Begavelse eller nogen dybere Opfattelse af Digtekunsten, men snarere har Lighed med en poetisk Eselsbro, gik tabt ved Ildbranden 1728, og Efterverdenen behøver næppe at tage sig det Tab nær, skjøndt Rostgaard selv sørgede derover²³.

Den Tid Rostgaard opholdt sig i Oxford var gavnlig og lærerig for ham*). Ikke blot forøgede han sine Kundskaber, og slog ind paa nye Retninger, men han begyndte at arbejde lidt mere selvstændig, og, hvor spredte end hans Sysler vare, saa samlede han sig dog fra nu af med en bestemt Forkjærlighed om visse Studier, der i de nærmest følgende Aar skulde bringe ham rige Frugter og føre ham dybere ind i de Videnskaber, som han syntes særlig kaldet til at dyrke. Det var i Frankrig og Italien at disse Studier skulde fortsættes. Efter ti Maaneders Ophold i England tog han i September 1694 Afsked med Oxford, og forlod Landet. Reisen lagdes over Holland, hvor en hel Del af de Steder besøgte, som han havde i kjær Erindring fra sit tidligere lange Ophold der; for sidste Gang hilste han paa sine forrige Lærere og Venner, og reiste over Antwerpen og Bryssel til Frankrigs Hovedstad. Nytaarsdag 1695 ankom han til Paris.

---

*) Rostgaard gjorde ikke mange Udflugter til Omegnen; den vigtigste var til Stonehenge.

III.

Ophold i Paris. Geheimeraad Meyercrone og hans Familie. Franske Lærde. Det kongelige Bibliothek og dets Embedsmænd. Rostgaards bibliophile Studier og Arbejder. Studier i den tyske og græske Literatur. Hans Planer for Fremtiden. Brevvexling med forskellige Lærde. Tyge Brahes Haandskrifter. Reise til Italien. Studier i Mailand, Modena og Rom. Libanius og den tyske Philologi. Kjøb af Bøger og Haandskrifter. Reise til Sicilien og Malta. Tilbagerelse gennem Italien over Baiern til Leipzig. Isidor og Otfrid. Hjemreise.

Det var helt nye Forhold og Omgivelser, Rostgaard kom til at leve under i Paris *). Den store Hoved- og Residensstad med sit muntre selskabelige Liv, de mange Nydelser, som Theater og Kunstsamlinger forskaffede, Samlivet med de mangfoldige berømte Lærde, de udmærkede Bogsamlinger, Alt maatte kunne gjøre Opholdet her i høi Grad indholdsrigt og fornøieligt, naar man strakte det ud over et længere Tidsrum og havde gode Talsmænd til at føre sig ind i den parisiske Verden. Rostgaard var netop i dette Tilfælde; i tre Aar, meget længere end hans første Bestemmelse havde været, levede han i Paris, hvor Anbefalingsbreve

---

*) Da Rostgaards Reisedagbøger ikke mere ere til, kan Beskrivelsen af hans Ophold i Paris kun blive noget mager. Ønskes Underretning om Paris paa den Tid, henvises til en ret underholdende Bog af en bekjendt engelsk Læge, Martin Lister: A Journey to Paris in the Year 1698. London 1699.

fra fornemme og lærde Mænd i England og Holland og hans mange Bekjendtskaber efterhaanden aabnede ham Adgang til flere Kredse. Hans stadige Tilholdssted var hos den danske Gesandt, Geheimeraad Henning Meyer-crone*), hos hvem mange Fremmede saaledes, saaledes Tydskere, som, baade Protestanter og Reformerte, hver Søndag gik til Prædiken hos ham²⁴. Uden Tvivl er han bleven indført i hans Hus ved Anbefalingsbreve fra Hofpræst Masius, som havde været Gesandtskabspræst i Paris og med hvis Søsterdatter Meyer-crone var gift; men desuden var Rostgaard anbefalet fra den i Kjøbenhavn meget ansete Weibergske Familie, som maa have staaet i nær Forbindelse med den Meyer-croneske. Han kjendte endelig Meyer-crones to ældste Sønner, med hvilke han havde boet i Hus sammen hos Masius. Rostgaard var en hyppig Gjæst i Envoyéens Hus, hvor han snart blev en betroet Mand. Ikke blot fik han fri Adgang til Meyer-crones ud-søgte Bibliothek — navnlig i Historie**) — men han gik ogsaa Gesandten tilhaande i hans Kabinet paa de ugenlige Postdage, naar der forefaldt mange Forretninger, og Indberetninger til det danske Hof skulde affattes. Fransk-mændene betragtede ham næsten som Sekretær ved Le-

*) Han var en Søn af en rig Apotheker Samuel Meyer, hvis Broder Johannes Meyer af Christian IV. blev udnævnt til kongelig Mathematicus og forfattede Kortene til Danckwerths Landesbeschreibung der Herzogth. Schlesiawich u. Holstein.

***) 1707 skriver Chr. Reitzler til A. Magnussen: »Min Herre vil ikke mindre end jeg beklage Geheime-Raad Mejerkrones skønne Bibliothek, som ved det, at skibsfolkenes forseelse satte skibet, hvor paa det var kommen fra frankerig, paa grund under Jylland, ganske er bleven fordervet. Den gode Herre, som vel var bedre skiebne verd, ligger ælendig syg her i Kiøbenhavn: dog udi alle disse ulykker haver han haft den lykke at faae sin Søn igien, hvilken man agtede fortabt for ham, og som udi sex aar hafde tient for gemeen soldat under de Allierede i Brabant. (Univ. Bibl. Additam. Folio Nr. 47. ltr. t.) Meyer-crone døde 1707.

gationen*), men selv fik han derved Leilighed baade til at øve sig i at skrive godt Fransk og til at komme ind i Statssagers Behandling. Formodenlig var det ogsaa gjennem Meyerchrone, at Rostgaard flere Gange indfandt sig til Hove og kom til at deltage i adskillige offentlige Ceremonier.

Ligesom Geheimeraad Meyerchrone bidrog sit til at Rostgaard kunde gjøre sig den Tid nyttig og underholdende, som han tilbragte i hans Hus, saaledes ogsaa hans Kone. Fru Kirstine Meyerchrone var, som hendes Mand, af borgerlig Herkomst, Datter af Hermann Schröder, Borgemester i Roskilde. Hun var en begavet og dannet Dame, vel set i de fornemste Kredse. Hofman siger om hende²⁵: »Hun besad i en høj Grad alle de Egenskaber, som kan klæde en Ambassadeurs Frue, og blev ved det franske Hof beundret formedelst sin behagelige Tale og fine Forstand. Hun var i Stand at udrette Ting af højere Egenskaber end dem, som hendes Kiøn i Almindelighed beskjæftige sig med. Det var paa hendes Opfordring, at Rostgaard prøvede paa at oversætte Corneille, da hun ønskede at se, hvorledes denne Digter tog sig ud paa Dansk. Rostgaard indskrænkede sig til kun at give et Forsøg; han oversatte en Scene af Cid (III Act, tredie Scene), som blev trykt (1696) i Paris i to noget forskjellige Udgaver. Det var det eneste større poetiske Arbejde han frembragte under sit Ophold i Paris.

Rostgaard kunde ikke noksom være taknemmelig for Alt hvad han skyldte denne Familie. Da Kammerjunkker Christian Meyerchrone i Aaret 1697 reiste i Besøg til Danmark, anbefalede Rostgaard ham til sin Fætter Jens. Til

---

*) L. Picques skriver den 6. Dec. 1698 til A. Menage: »Je reçois lettre de Mr. Rostgaard, Gentilhomme Danois, qui a été Secrétaire quelque temps de Mr. Meyerchrone, Envoyé extraordinaire de Danemark.» (Utrykt Brev i det kgl. Bibl.)

denne skrev han (d. 20. Marts): »det er alleeniste med min k. Broders Haand at jeg kan give tilkiende min taknæmmelighed for ald dend høflighed og æresbevisning som ieg haver nødt i Hr. Geheimeraad Meyercrones Huus, og som ieg aldrig kand have forhaabning om fuldkommeligen at vederlægge.«

Men Omgangen med de Lærde interesserede naturligvis Rostgaard mest; det var ogsaa udvalgte Mænd, han kom i Forbindelse med. Der var Nicolas Toinard*), udmærket Archæolog og Philolog, Louis Dufour, Abbé de Longuerue, en høit anset Historiker, Jean Paul Bignon, senere Chef for det kongelige Bibliothek, en Mand af stor literær Dannelselse, som i mange Retninger ledede Smagen i Literaturen, Orientalisten og Numismatikeren Antoine Abbé Galland, Orientalisten Louis Picques, Docteur de la Maison et Société de Sorbonne, fra 1688 til 1695 Administrateur de la Bibliothèque Mazarine, de lærde Benediktinere, Jean Mabillon, Bernard de Montfaucon og Maturin Veyssiére de la Croze**). Et jævnligt Samliv med saadanne Mænd maatte stærkt paavirke den unge, videlystne Mand, der nærrede en saa levende Kjærlighed til Videnskaben. Det varede ikke længe før Rostgaard sad fordybet i Arbeide, og han kunde strække dette meget vidt, da der aabnedes ham Adgang til Bibliothekerne i en Maalestok, som ikke var almindelig paa de Tider, især

*) Rostgaard havde Anbefalingsbrev til ham fra Grævius.

***) Blandt dem Rostgaard var sammen med i Paris, nævner han ogsaa den ansete Orientalist d'Herbelot, men han døde allerede 8. Decbr. 1695, 70 Aar gammel; fremdeles Kunstneren Girardon, som havde sit Atelier i Louvre, hvor ogsaa hans Kunst- og Antiquitetssamlinger fandtes, som paa den Tid hørte til det mest Seværdige i Paris. Girardon har udført Richelieus Gravmonument og Ludvig XIV's Statue, som stod paa Vendôme Pladsen, og paa hvis Model han arbejdede i to Aar. M. Lister, A Journey to Paris in the year 1698. London 1699, S. 43.

for Fremmede*). Chefen for det kongelige Bibliothek var Camille Letellier Abbé de Louvois. Han var yngste Søn af Ludvig XIV.s berømte Krigsminister og kun 9 Aar gammel**), da han fik Titlen: Grand Maître de la Librairie, som 1691 udvidedes til: Maître de la Librairie, Intendant et Garde du Cabinet des Livres, Manuscrits, Médailles et Raretés antiques et modernes, et Garde de la Bibliothèque de Sa Majesté; men den som egentlig styrede Bibliotheket paa denne Tid var Louvois's Onkel, Charles Maurice de Tellier, Erkebiskop i Rheims. Den unge Louvois var en begavet Mand, interesserede sig meget for Videnskaberne og blev uddannet af de fortrinligste Lærere; han havde bestandig to af Sorbonnes Professorer om sig. Rostgaard var vel anskrevet hos ham og blev flere Gange budt til Gjæst hos ham. Louvois førte nemlig et stort Hus, samlede mange Lærde om sig og saa gjerne Fremmede ved sit Bord; »hand lood anrette meget magnifique saavel i fasten som ellers.« Af ham fik Rostgaard fri Adgang til det kongelige Bibliothek, ja der blev endogsaa givet Tilladelse til at han maatte laane ikke blot trykte Bøger, men baade græske, arabiske og andre Haandskrifter hjem i sin Bolig for at afskrive dem. Det var en Tilladelse, som Rostgaard satte stor Pris paa og som han ogsaa forstod at gjøre sig frugtbringende. Men

*) Adgangen til det kongelige Bibliothek i Paris (som fra Novbr. 1692 blev aabnet for Publikum to Gange ugenlig) var dog ikke vanskelig for Fremmede. Om Erik Benzelius, der som Rostgaard opholdt sig i Paris mod Slutningen af 17. Aarh., fortælles: »Till Kongl. Bibliotheket hade han, som andra, fri tilgång: gick dit mornarne och åt ej intill aftenen, mer än en simla och litet mullbår, så länge de vankade. Manuscripterna fick han taga neder i kammaren, der hans gamle bekante Hr. Küster satt med honom och collationerede Codd. MSS. Svidæ och Jamblichum de vita Pythagoræ.« Biogr. Lexikon öfver Svenska Män, II, S. 81.

**) Han var født 1675; han døde 1718.

nok saa stor Pris satte han paa Samlivet og Samarbeidet med Abbé Louvois's Underordnede. Nicolas Clément hed den ene Underbibliothekar; han var allerede i Aaret 1670, 23 Aar gammel*), traadt i det kongelige Bibliotheks Tjeneste, i hvilken han vedblev at være til sin Død 1712. Clément var en lærd og flittig Historiker, men tillige en ivrig Bibliotheksmand. I en lang Aarrække var han sysselsat med at affatte et Katalog over det kongelige Bibliothek, det blev forandret, forbedret og omskrevet, og blev i mange Aar benyttet af hans Eftermænd. Den anden Underbibliothekar hed Jean Boivin de Villeneuve; han havde, da Rostgaard kom til Paris, været ansat ved det kongelige Bibliothek i tre Aar**), han var en dygtig Philolog, en Kjender af Haandskrifter (1692 havde han gjort sit Navn berømt, da han opdagede det vigtige Haandskrift, som kjendes under Navnet: Codex Ephraemi Syri rescriptus), desuden var han anset som Digter, han opnaade senere en Plads i Académie Française. Han arbejdede paa Kataloget over Haandskrifterne, de Bind han skrev bruges den Dag idag i det keiserlige Bibliothek i Paris. Med disse to Mænd***) tilbragte Rostgaard sin meste Tid i Paris, han knyttede et nøie Venskab med dem, modtog Undervisning og Veiledning af dem og gik igjen tilhaande, hvor han kunde hjælpe dem. Han var nemlig hjemme i Sprog, som ikke studeredes meget i Paris, Tydsk, Hollandsk, Engelsk forstod han som sit Modersmaal, og han kunde saaledes række en hjælpsom Haand ved at gennemgaa Katalogerne og rette Titlerne paa Bøger, som vare skrevne i disse fremmede Sprog. Af

---

*) Clément var født 1647.

***) Boivin var født 1663; han døde 1726.

***) De vare ugifte, bode frit neden under Bibliotheket og havde hver 1000 Rdlr. i Løn.

andre Bibliotheker i Paris studerede Rostgaard navnlig i det udmærkede og velforsynede Colbertske. Ogsaa her traf han en dygtig Mand, nemlig Étienne Baluze*), som fra 1667 til 1700 var Bibliothekar ved dette Bibliothek. Baluze var en meget grundig Lærd, en stor Bibliophil og vel bevandret i Palæographien.

Man kan let forestille sig, hvilken Nydelse det maa have været for en Bogelsker som Rostgaard frit og uhindret at kunne bevæge sig i disse store Bibliotheker,**) og hvilken rig, mangesidig Bogkundskab han erhvervede sig der. Han var en opmærksom Iagttaget, flittig til paa Sedler eller i Notitsbøger at opskrive Titlerne paa vigtige og mærkelige Bøger, Noget som kom ham tilgode, naar han gjorde Indkjøb til sig selv først i Paris, senere i Italien. Thi hans egen Bogsamling maatte ikke forsømmes, paa Auktionerne (f. Ex. efter Thevenot) og hos Boghandlerne forskaffede han sig mange sjeldne, interessante Værker, som man nutildags forgjæves vil gjøre sig Umage for at erhverve.***)

Rostgaard havde ogsaa Opmærksomheden henvendt paa den vanskelige Opgave, hvorledes man bedst skal forfatte et Bibliothekskatalog. Da Arbejder i denne Retning netop vare igang i det kongelige Bibliothek og navnlig udførtes af Clément, var det en Sag, som oftere blev

*) Baluze var født 1630; han døde 1718.

***) I det kongelige Bibliothek fandtes dengang 50,000 Bind og 12,000 Haandskrifter opstillede i 22 Sale. Bibliotheket havde sit Lokale i Rue Vivienne i nogle Huse, som Colbert havde ejet og hvor han havde skaffet Plads til Bibliotheket. Forinden stod Bøgerne i Skabe med Staaltraad for, paa første Sal Alt hvad der hørte til Humaniora, her kunde Publikum komme ind to Gange om Ugen.

***)) Engang sendte han tre velforsynede Bogkasser over Rouen til Danmark, som nær vare gaaede tabte for ham, idet de bleve opbragte af engelske Kapere og førte til England, hvorfra de dog lykkelig bleve udløste og sendte velbeholdne til Hjemmet

Gjenstand for Samtaler mellem ham og Rostgaard, og denne fandt paa en Plan, som tiltalte ham selv saa meget og som han ansaa for saa god, at han ønskede at gjøre den bekjendt for andre og lade den underkastes en Kritik. Da Planen efter længere Tids Overveielse efterhaanden var modnet, besluttede han at udgive en Prøve og lod da trykke: «*Projet d'une nouvelle Méthode pour dresser le Catalogue d'une Bibliothèque selon les Matières avec le Plan*». Han dedicerede den til Mr. C. (c: Clément) og skrev sig under Dedikationen-dateret 17. August 1697 — blot Fr. R. Rostgaard tænkte sig Kataloget ordnet saaledes, at han, naar han slog det op, strax kunde overse alle Udgaver og Oversættelser af en Forfatters Værker, samt alle de Skrifter der knyttede sig til dem i en vis Følge (chronologisk), ordnede saaledes, at den venstre Side indbefattede i to Kolonner alle Folianter og Qvarter, den høire ligeledes i to Kolonner alle Oktaver og mindre Formater, med behørig Plads til nye Tilføielser. Som Prøve valgte han Thucydides, af hvilken Forfatter han eiede næsten alle Udgaver. Han føiede til en vidtløftig Forklaring af den brugte Fremgangsmaade, samt et Forsvar mod de Indvendinger, der kunde reises imod den. Sin Bog sendte han rundt til sine Venner og til indsigtfulde Lærde, for at høre deres Dom. Aaret efter udgav han den paany: «*seconde Édition, augmentée de quelques Articles très-nécessaires, et mise en meilleur ordre*», i hvilken Udgave han besvarede de Anker, man havde reist imod hans Plan. Denne var i Virkeligheden vel udtænkt; det som var Hovedsagen, let at faa et Overblik over den hele Literatur paa ethvert enkelt Punkt, opnaade han, men om Planen lod sig udføre ved et stedse voxende Bibliothek, om den nye Tilvæxt altid kunde indordnes indenfor den engang givne Ramme, det kunde vel være Tvivl underkastet. Imidlertid røber den hele Plan Tænk-

somhed og vidner om det praktiske Greb, som var Rostgaard eiendommeligt. Ved Bedømmelsen af den maa man, for at være retfærdig, ikke saa meget sammenstille den med de Katalogplaner, nyere Tider have bragt for Lyset, som med dem, der vare i Brug paa Rostgaards Tid og tidligere.*) — Hvor vigtigt det end er at udfinde en Plan for paa en overskuelig Maade at ordne et Bibliotheks-katalog, saa er det dog ikke mindre vigtigt, at danne et rigtigt System for Ordenen af de forskjellige Videnskaber til Brug ved et stort Bibliotheks hele Opstilling, med alle de mangfoldige Over- og Under-Afdelinger. Heller ikke denne Side lod Rostgaard gaa upaaagtet hen; han gjorde sig bekendt med de Systemer, som vare fulgte ved flere af de store Bogsamlinger i Paris, og bragte Afskrifter af dem hjem med sig²⁶, for at bringe hvad brugbart han fandt i Anvendelse, naar hans egen Bogsamling engang var voxet til en antagelig Størrelse og skulde opstilles.

Alle disse bibliothekariske og bibliophile Arbejder vare ikke Rostgaards Hovedbeskjæftigelser. Efterat omtrent et halvt Aar var gaaet hen efter Ankomsten til Paris, og han havde anvendt denne Tid til at stifte Bekjendtskaber og leve sig ind i Pariserlivet,**) havde han strax kastet sig over hvad der for Tiden var hans Ynd-

---

*) Som et lille Bevis paa, at Skriftet har vakt nogen Opmærksomhed blandt de Lærde, tjener følgende Brev fra Bayle til Grævius (Originalen i det kgl. Bibliothek). •Vir celeberrime, Accepi tandem ante paucos dies Scriptum diu expectatum, quod nobilis danus parialis vulgavit de nova contenendi catalogi Bibliothecæ methodo, hoc ex quibusdam aliis schedis poeticis quæ eodem fasciculo continebantur donatum te volo. Vive diu, vive felix præclarum Relp. literariæ columen, faveasque ut semper fecisti mihi tibi ad omnia obsequia paratissimo. Dabam Rotterdami die 18. Mart. 1698. Bayle. •

***) Han tog Undervisning i at tale og skrive det franske Sprog flydende.

lingsstudier. I Oxford havde han kun benyttet Junius's Afskrifter af de gamle Haandskrifter, i Paris derimod benyttede han selve de gamle Haandskrifter, og han var saa heldig at finde flere høist interessante og mærkelige.

I det kongelige Bibliothek bevaredes saaledes det pragtfulde og overordenlig vigtige Haandskrift fra Slutningen af det 13. Aarhundrede, som indeholder den største kjendte Samling af de tydske Minnesangeres Digte; det stammer fra Schweiz og har i sin Tid tilhørt en Familie Manesse i Zürich; det er smukt skrevet paa Pergament i Folio, (426 Blade) og er forziret med Malerier 27. Dette anselige Værk begyndte Rostgaard at afskrive; men det blev ham et for vidtløftigt Arbeide, han brugte gjerne at tage Afskrivere til Hjælp, og en eller flere af disse har tilendebragt Afskriften, som derpaa confereredes med Originalen. Denne Afskrift var en stor Skat; vel havde Samlingen længe været kjendt af tydske Lærde og enkelte Digte vare blevne trykte, men Ingen havde før Rostgaards Tid eiet en fuldstændig Afskrift eller kom til det længe efter. Først et halvt Aarhundrede senere toge Bodmer og Breitinger en ny Afskrift, hvorefter de (1758) udgave Minnesangerne, dog ufuldstændigt. Et andet vigtigt Værk, som han afskrev eller lod afskrive var, Notkers Paraphrase af Davids Psalmer, hvilket Haandskrift ligeledes bevaredes i det kongelige Bibliothek i Paris. Men det mærkeligste Haandskrift han afskrev — i Aaret 1697 — var den oldtydske Oversættelse af Isidors *Historia nativitatis, passionis et resurrectionis Christi*. Dette Værk havde hidtil været aldeles ukjendt, indtil Rostgaard fandt Haandskriftet — som er fra Begyndelsen af det niende Aarhundrede — i det Colbertske Bibliothek. Han blev glad overrasket over dette Fund og afskrev selv den vigtige Codex med stor Omhyggelighed. Desværre skaffede dette Fund ham senere stor Ærgrelse. Han meddelte gjerne andre, der

havde samme Interesser som han, hvad han havde samlet, og saaledes omtalte han ogsaa sit Fund af Isidor til en tysk Lærd, Johan Palthen*) som han traf sammen med i Paris. Det var Rostgaards Ønske at udgive Isidor, men Palthen kom ham i Forkjøbet, idet han i Aaret 1706 udgav Isidor som et Tillæg til sin Udgave af Tatian, og Rostgaard kunde ikke fri sig for den Mistanke, at der var begaaet et Tyveri hos ham. Han havde nemlig i Paris truffet en Dansk ved Navn Terkel Carlsen Langebek, der udgav sig for at være Student og var i en meget nødlidende Tilstand. Rostgaard tog sig af ham, opklædte ham, benyttede ham til Afskrivning og viste ham megen Tillid. Langbek vidste godt, hvilken Pris Rostgaard satte paa Isidors Traktat, som han kjendte vel, da han havde skrevet den latinske Text ved Siden af Rostgaards egenhændige Afskrift af den tyske, og Rostgaard var fuldt overbevist om at Langebek havde sneget sig til at tage en Kopi af det lille Arbeide, som kun udgjorde fem Ark i Qvart, og solgt den til Palthen. Han blev styrket i sin Mistanke, da han saa, at Palthens Udgave var hel fuld af Feil, noget som han ikke kunde tro vilde været Tilfældet, hvis Palthen selv havde benyttet Originalen. Rostgaards Arbeide kom dog til Nytte; det blev udgivet mange Aar efter, og det har af udmærkede Lærde i det nittende Aarhundrede faaet Vidnesbyrd for at være omhyggeligt og godt.**)

---

*) Senere Professor i Historie i Greifswalde, han døde 1710.

***) Palthen omtaler, at han havde ventet længe paa, at Rostgaard selv vilde udgive Isidor. Men da denne paa Grund af sine mange Forretninger ingen Tid havde til at fortsætte sine lærde Studeringer, kunde han ikke modstaa sine Venners mange Opfordringer om at udgive den vigtige Sprogkat. — Af den Maade hvorpaa Palthen omtaler Haandskriftet fremgaar det ikke aldeles klart, at han selv har afskrevet det; har han virkelig gjort det, er Arbeidet

Studierne i den græske Philologi havde en noget lignende Karakter som de tyske. Rostgaard gjorde ikke noget egentligt Studium af den græske Literatur til sin Opgave, men gennemgik Haandskrifterne og afskrev Stykker af Forfattere, som ikke hidtil havde været udgivne.*) En Forfatter tildrog sig særlig hans Opmærksomhed og gav han sig fortrinsvis af med, nemlig Libanius. Hans interessante Brevsamling var endnu ikke udgivet helt, og paa denne Tid vare netop flere Lærde sysselsatte med den. Boivin havde oversat en stor Del af Brevene paa Latin, den tyske Lærde Gotfried Olearius var begyndt at samle dem, Ezechiel Spanheim og Jean Leclerc havde mere eller mindre givet sig af med libaniske Studier. Der var dog ingen af dem, som omfattede dem med den Iver som Rostgaard, og han tilveiebragte efterhaanden et stort Materiale til en Udgave. Han sparede hverken Tid eller Penge. Hovedarbeidet var først at afskrive de vigtigste Haandskrifter. Rostgaard lagde megen Vægt paa at de Afskrifter han lod tage, vare omhyggelig og smukt udførte, og hans libaniske Manuskripter, som nu findes i det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn, kunne tjene til Mønster for, hvorledes saadanne Arbejder bør udføres. Hver Dag, naar Afskriverne havde fuldendt et Stykke, konfererede Rostgaard det selv nøiagtig med Originalen, dels ved Shelderups, dels ved en anden god Vens Hjælp. Men desuden satte han sig i Forbindelse

---

ikke udført godt. J. Grimm benyttede Rostgaards Afskrift, der blev udgivet 1738 i Dänische Bibliothek, II, S. S. 340-409 Grimm siger (Deutsche Gramm. 1, 1818, LIII: •Rostgaards Abschrift ist bei weitem die genaueste, doch auch nicht ganz fehlerfrei. Rask siger om den, at den er ypperlig. Ny kgl. Saml. 4, Nr. 149 o), Nr. 16.

*) Saaledes afskrev han 74 uudgivne Breve af Eustathius fra Thessalonika, Scholier til Oppian og Æschines, Varianter til Longin, en Samling Strategemata, Julius Africanus's Cesta.

med de Philologer som han vidste havde gjort Libanius til Gjenstand for Studium, for at faa Bidrag fra dem. Det var saaledes Tilfældet med Spanheim i Leiden, som sendte ham en Kollation af den vigtige vossiske Codex af Libanius, der bevares i Leiden.

Naar der til disse Arbeider føies, at Rostgaard ogsaa havde sin Opmærksomhed henvendt paa andre Videnskaber, at han stræbte at benytte Bibliothekerne for at finde og afskrive Bidrag til den danske Historie og at han betydelig udvidede de arabiske Studier, som havde hvilet siden Opholdet i Giesen, ved at modtage Undervisning heri af Jakob Salomon Damascenus, hvem han paa sin Bekostning lod afskrive flere arabiske Haandskrifter, saa kan man let forestille sig, hvorledes hans Tid var optaget. Det er interessant at høre ham selv udtale sig om Anvendelsen af sin Tid i et Brev til Fætteren, Jens Rostgaard. Det er skrevet den 8. November 1697 og det hedder deri:

«Ieg begynder nu at tænke paa min italienske Reise. Men tilforn haver ieg endnu meget Arbeide, som skal fuldfærdiges. Ieg kand sige, foruden at rose mig selv, at der har været faa fremmede, og af voris Religion, og kand skee slet ingen af voris land, som har været saa lykkelig som ieg, med at sætte sig i saadan credit hos de lærde her i Paris, at ieg har faaet lov til at læse og afskrive alt det ieg ynskede, endogsaa de rareste ting i Kongens eget og de andre fornemme Bibliotheker. Ieg skulde have været højligen at laste, dersom ieg ikke hafde søgt at profitere af saadan good leilighed. Og i den henseende har ieg ogsaa hverken sparet umag eller omkostning, med at arbeide selv og betale andre, som have skrevet for mig. Min kiære Broder skal ikke tro, hvor mange penge ieg paa slig maade haver anvendt, ja dersom ieg ikke hafde sparet paa andre maader, saa er det vist, at ieg hafde mot

fortære dobbelt saa meget som skeet er. Men, naar ieg tar fra det, som ieg aarligen anvender paa det som hører til Studeringerne, dend bekostning ieg gjør paa at underholde correspondentz med lærde mænd paa adskillige stæder, og de penge ieg kiøber bøger for, saa er det som bliver tilovers til de daglige nødvendige udgifter for min egen person, ikke den fierte deel af det, som mine landsmænd og de andre fremmede fortærer aarligen, omendskiønt de ikke anvende en skilling paa alle de ovenmeldte poster.

Men dersom det haver kostet mig meget at lade afskrive adskillige haandskrevne bøger i adskillige Sprog, saa vil dend øvrige korte tiid, ieg endnu forbliver her i Paris, efter proportion koste mig meget mere, thi ieg har ikke ringere end tre karle som skrive for mig (foruden min tiener*), paa det ieg kand faa fuldfærdiget i en hast alt det, som endnu ikke er kommet til ende. Og selv er ieg occuperet fra morgen indtil aften med at ordinere alting, at inddeele til een hver sit dagværk, og, det som tar meest paa mig, at efterlæse alt hvad de andre have skrevet, at rette deres forseelser, og at skrive til det som de have oversprunget; thi foruden det er en haandskreven bog ikke en bønne værd. Paa dend maade vil der gaa en temmelig deel penge med, førend ieg kommer fra Paris.»

Der var allerede gaaet lang Tid hen siden Rostgaard forlod sit Fødeland; han havde studeret i flere Lande, lagt sig efter forskjellige Videnskaber, havde anvendt Penge paa sine videnskabelige Samlinger, men hvilke vare Resultaterne af den store omfattende Virksomhed? Det var ikke underligt, at man hjemme var mindre tilfreds

---

*) Jørgen Schelderup, hvem Rostgaard havde lært at læse de græske Haandskrifter.

med denne tilsyneladende resultatløse Flid. Man var fra gammel Tid vant til, at de unge Videnskabsmænd, som besøgte fremmede Universiteter, tilkjæmpede sig en akademisk Grad eller ved udgivne Afhandlinger og Skrifter aflagde Vidnesbyrd om, at deres fortsatte videnskabelige Studier bare Frugter. Rostgaard havde kun i Leiden udgivet sine «*Deliciæ Poetarum Danorum*», der intet videnskabeligt Arbejde var, ellers hørte man ikke Andet om ham, end at han beskæftigede sig med gamle Sager, rugede over Codices, holdt Folk til at skrive dem af for sig og forøgede sit Bibliothek. Han fik at vide at man var misfornøiet med ham; det er ikke usandsynligt, skjøndt det ikke kan siges med Vished, at en af hans fornemme Velyndere har skrevet til ham derom, i ethvert Tilfælde fandt Rostgaard Anledning til at forsvare sig. Der er bevaret et Brudstykke af et Brev (i Klade), som uden Tvivl er skrevet til hans Formynder, og som maa være skrevet i Paris. Høri forekommer følgende Stykke:

«I disse dage er ieg occuperet med et Mss. de l'histoire de Danmarc faite par Mr. de Sainte Marthe, som kalder sig paa Latin Sammarthanus. Naar ieg har faaet det fra hænderne, saa vil ieg inden kort tiid gjøre ende paa dend deel af mine gredske apographa, som mig endnu staaar tilbage at conferere med de originale codices, og som haver været lagt til side paa nogen tiid formedelst et andet temmelig stooert Mss. som er kommet ind imellem. Dend Velbaarne Herre veed at et Mss. aldrig kand være til nytte med mindre det er confereret, og hvad tiid tar det ikke hen, naar mand vil gjøre det med fliid og saaledis, at mand kand have ære deraf? Jeg tar nu inted videre nyt arbeid paa mig, men det ieg har begyndt og er afskrevet, og nesten kommen imod enden med revisionen, kand ieg umuligt slippe førend ieg har det i saadan stand, at

ieg kand sige, at det er saa fuldkommen som originalen, og ikke have dend videre fornøden hvilket ieg kalder «absque codice natare», istedden for at oordsproget lyder noget anderledis. Og hvad der mest forbinder mig til denne fittighed er at adskillige lærde mænd i Tydskland, Holland og Engelland endeel ved mine egne breve og endeel ved deris mundtlige beretning, som ieg haver haft venskab og omgiengelse med paa mine reiser, have faaet videnskab om et og andet som mand kand vente frem fra mine hænder (om Gud fremdelis vil give mig sin naade) og som mand i sin tiid vil fordre af mig som en giæld.

Dersom nogen siger, at ieg ikke burde anvende saa megen tiid og omkostning paa Mss.'s afskrivning, men hellere arbeide paa noget af mit eget hovet, da svarer ieg, at verden er fuld nok, foruden det, af slette og lidet nyttige bøger, og at ieg holder fore, at mand fortjener større tak med at samle sammen det som er adspreed og drage for lyset det, som er nedgravet i støven af lærde mænds skrifter, enten de have levet nær ved vore tider eller lenge tilforn, end med at udgive sit eget; thi som mand ikke kand være vis paa at dette vil blive vel optaget, heldst naar mand ikke har større tanker om sine kræfter end ieg har om mine, saa tvert imod er mand forsikkret, at hiint er got og begiærligt. Og haver ieg intet begyndt noget verk foruden lærde mænds tilskyndelse, som have givet mig forhaabning om hvert skrift efter sin facultet, at det skulde være dend lærde verden baade behageligt og nyttigt. Men overalt svares, at ieg aldels fornemmer, at være paa dend rette vej, naar ieg lige som Myren samler om sommeren det dend kand leve af om vinteren, saa ogsaa paa mine reiser samler det tilsammen, som ieg, naar ieg kommer til rolighed, i mange aar kand smaamore

mig med og videre udarbejde enten det haver fornødent at oversettis eller med anmerkninger at forklariss.

Ieg haver fundet efter flittig overslag, at ieg skulde giøre største uret imod mig selv, om ieg ikke gav mig gandske og aldeelis hen til studeringerne, eftersom ieg baade merker, det at være min høieste inclination, saa ogsaa er forsikkert om, at ieg for min hele lives tiid skal finde dend største rolighed i det største arbeid, som studeringerne kan bringe med sig, men tvært imod ingen stadighed eller retskaffen fornøjelse kand vente mig i nogen anden stand. Og forresten skulde ieg tenke, at mand ikke er sit fædreland til mindre ære og nytte, naar mand bliver i en privat rolighed og legger sig efter at excolere studia og bringer adskillige videnskaber i flor, end om mand søger forfremmelse ved hoffet eller krig...

... dette altsammen saa vidtløftig for at fornøje dem som gjerne vilde vide aarsagen hvorfor ieg opholder mig saa lenge i Paris, men fornemmeligen for at kunde justificeere mig for dend velbaarne H. og efterat have nogenledis gjort rede for min conduite (og udviist at ieg ikke er en forløren Søn ei heller anlegger min tiid unyttig) at kunde udvirke hos dend velbaarne Herre, at hand endnu for dend korte tiid ieg kand blive ude, ikke slaar haanden af dend, som lader det være sin eeneste omhyggelighed at kunde i nogen maade giøre sig værdig af saa good og megtig en velynders beskiærmelse. Ieg skal derimod baade aarle og sildig holde an hos Gud i Himlen at hand vilde legge endnu mange aar til Velbaarne H. C. R's*) alder og hverken lade hannem eller dend velbaarne frue eller nogen af dend

---

*) H. C. R. 3: Herr Conference Raad; Worm var gift med Else Luxdorf, som blev nobilliteret 1679.

gandske højadelige familie føle til nogen modgang eller ulykke og Jeg forbliver —»

Man ser af dette Brev, at Rostgaard havde nøie prøvet sig selv og med Alvor truffet sit Valg for sin fremtidige Virksomhed. Han lod sig lede frem paa den videnskabelige Bane af de dygtige Mænd, han daglig havde til Omgang, og havde nu sat sig et bestemt Maal for de Arbejder, til hvilke han offrede sin Tid og sine Kræfter. Ligeoverfor en saa aaben og saa ærlig Udtalelse, der røbede en varm Interesse for de philologiske Studier og tillige viste en moden og sund Vurdering af Evnerne til at udføre dem, maa man antage, at den Misfornøielse, der i Hjemmet havde reist sig imod ham, snart har lagt sig.

I begge de anførte Breve berører Rostgaard sin lærde Korrespondance. Det var jo almindeligt, at de Lærde gennem Breve fulgte hinandens literære Beskæftigelser og fortsatte de Bekjendtskaber, som stiftedes ved Møder paa fremmede Steder, navnlig naar Samlivet havde varet i længere Tid. Den Tids Brevvexlinger, som ofte voxte til forbausende Omfang, ere derfor overordenlig vigtige for den, som vil følge dels de lærde Mænds Levnetshistorie i det Enkelte, dels deres lærde Værkers Tilbliven og deres gjensidige Dom om dem. Desto beklageligere er det, at næsten hele Rostgaards lærde Korrespondance fra denne Tid er gaaet tabt. Fra hans mere end treaarige Ophold i Paris er der kun levnet et Brev til ham, nemlig et fra Johan Laverentzen og en Række Breve fra Wolfen, begge i Kjøbenhavn. Naar Rostgaard affattede sine Breve i det latinske eller franske Sprog brugte han altid at skrive en Klade, heldigvis ere en hel Del af disse Klader bevarede, og saaledes er man istand til noget at følge hans literære Liv i Paris og erfare Navnene paa nogle af de Mænd, som paa samme Tid opholdt sig i Paris for at

studere og med hvem Rostgaard stiftede Bekjendtskab eller Venskab, der holdt ud i mange Aar.

I Oxford havde Rostgaard stiftet Bekjendtskab med Philologen John Hudson, der netop var ved at besørge en ny Udgave af Thucydides. Rostgaard havde lovet ham at konferere nogle Haandskrifter og Udgaver i Paris af Scholierne til denne Forfatter, men hans Kollationer kom uheldigvis for sildig til Hudson ²⁸, saa at de først bleve anvendte da Hollænderen Duker senere udgav Thucydides. Rostgaard korresponderede flere Gange med Hudson i denne Anledning, dels direkte dels igjennem en anden lærd Mand, Philologen og Orientalisten Eduard Bernard, en Mand som han satte stor Pris paa og hvis Død 1697 han tog sig meget nær. Flere af Brevene, hvori ogsaa var indsluttet Breve fra en og anden Franskmand, skulde besørges afleverede af en god Ven i Oxford, men denne viste sig meget upaalidelig, thi da de indsluttede Breve ikke vare forseglede, beholdt Vennen dem for sig selv og for at der ikke skulde mærkes Uraad, beholdt han ogsaa de Breve han skulde sende til Rostgaard. — Med Olof Celsius den ældre vexledes Breve, efterat Celsius var reist til Italien. Det Samme var Tilfældet med Orientalisten Gabriel Grodeck, som 1699 blev Professor i Dantzic, og med Gotfried Olearius, en lærd Theolog og Philolog, som senere blev Professor i Leipzig*). Endelig udviklede der sig en Korrespondance med Joh. Schilter, den berømte Jurist og tyske Philolog i Strasborg. Rostgaard skrev den 27. Juni 1697 til en af sine fordnms Bekjendte fra Giesen

---

*) Celsius var født 1670, han døde 1756 som Dompfövt. Grodeck, Olearius og Palthen vare fødte 1672, de vare saaledes alle Rostgaards Jævnaldrende. Med Juristen Gotfried Christian Goetze stiftede Rostgaard ogsaa et nøie Bekjendtskab. Goetze døde 1724 som Dommer og Bibliothekar i Leipzig.

Lamprecht, og bad ham skaffe sig Underretning fra Schilter om, hvorledes hans Arbeider rykkede frem, samt at meddele sig Noget om hans Forskninger i den tyske Philologi. Lamprecht sendte Brevet til Schilter, som strax svarede Rostgaard, om hvem han i et Brev (6. Juli 1697) til Lamprecht siger: *«quem aliquem Olaum Vormium patriæ auguror»*. En Brevvexling mellem dem begyndte nu, men ingen af Brevene fra Schilter ere bevarede. Forbindelsen med ham var Rostgaard til megen Glæde, navnlig da Schilter for 10 Rdlr. skaffede ham et Exemplar af en Bog, som han i flere Aar forgjæves havde søgt, og som allerede dengang hørte til de største Sjældenheder,*) nemlig Flacius Illyricus's Udgave af Otfred (Basel 1571).

En stor Del Breve til Hjemmet ere derimod bevarede. De ere snart Forretningsbreve til Formynderen Confr. Worm, eller Fætteren Jens Rostgaard, snart Breve imellem Ven og Ven. Flere af disse Breve ere navnlig interessante, fordi Rostgaards Hjertelag gennem dem kommer for Dagen. Det er saaledes smukt at se, hvor levende han interesserede sig for sine yngre Slægtninge. To af sine Fættre paa mødrene Side lod han undervise i Hjemmet paa sin Bekostning og han fik stadig Underretning om deres Fremskridt. Han fulgte disse saa nøie, at der sendtes ham Prøver af deres Haandskrift; Rostgaard udtaler sig i et langt Brev om dem og gjør Udsættelser paa flere mindre smukke Skriftræk. En af Fættrene havde et skjævt Ben; Rostgaard var meget bedrøvet derover og bad om en nøiagtig Tegning af Benets Form, for at han kunde tale med en berømt Læge i Paris om hvorledes det mulig

---

*) Peder Syv skriver til O. Sperling d. 25. Januar 1693: *«De Otfrido inspiciendo forte tenuis aut nulla spes est. Miror librum paulo supra centesimum annum evulgatum typis, in nostris publicis bibliothecis non habere locum»*. Utrykt Brev i det kgl. Bibl.

kunde bringes til at voxe lige. Korrespondancen mellem Rostgaard og Wolfen, første Læge hos Kong Christian V. og Vice-Bibliothekar ved det kongelige Bibliothek, er næsten fuldstændig bevaret, den førstes Breve i Original, den sidstes i Klade. De havde allerede kjendt hinanden, før Rostgaard reiste udenlands, uden Tvivl gjennem Familierne Weiberg, Voskamp og Hartvigsen, som alle hørte til Rostgaards Omgangskreds, og nu fik Rostgaard god Leilighed til at vise Wolfen Tjenester. Wolfen samlede paa Kobberstik for Kongen, og ved Hjælp af sin unge Ven fik han Samlingerne betydelig forøgede, navnlig med Stik af den berømte Maler Charles Lebruns Værker. Rostgaard blev understøttet ved disse Kommissioner af Abbé Louvois og Clément, efter hvis Ønske Kobberstikkene betaltes med Bøger udkomne i Danmark, hvilke blev sendte til det kongelige Bibliothek i Paris; denne Bytning fortsattes i længere Tid. I et af sine Breve fortalte Wolfen om Kongens Plan at købe Marquard Gudes kostbare og rige Bibliothek. Denne Efterretning voldte Rostgaard megen Glæde, han havde jo for flere Aar siden taget det i Øiesyn, vidste godt, hvilke Skatte det indeholdt, og han kunde derfor med Grund udtale sig i varme Udtryk om Kongens Plan; da Wolfen kort efter atter skrev ham til, meddelte han ham, at han havde omtalt hans Ytringer for Kongen, hvilket glædede Rostgaard meget. Han fik paa samme Tid et Hverv, som han bragte til et heldigt Resultat, det var nemlig at opdage Tyge Brahes Manuskripter og faa dem udleverede. Disse Manuskripter, saavel som Rasmus Bartholins Afskrift af dem, vare allerede for en Del Aar siden oversendte til Paris, for at Mathematikeren Picard kunde udgive dem. Ole Rømer havde afleveret dem til ham 1672, men forskjellige Omstændigheder hindrede Picard og standsede Udgivelsen, og Sagen var ganske gaaet i Glemme hjemme i Kjøbenhavn. Det

er uvist, hvem der bragte T. Brahes Manuskripter i Erin-
 dring igjen (Rømer?), men den 12. Decbr. 1696 skrev
 Wolfen til Rostgaard, at Kongen havde givet ham Ordre
 til at drage Omsorg for, at de bleve udleverede i Paris,
 og Rostgaard anmodedes nu om at opsøge dem og med-
 virke til at de kunde blive sendte tilbage til Kongens
 Bibliothek. Rostgaard vidste allerede noget om Sagens
 Sammenhæng og satte sig strax i Bevægelse. Han hen-
 vendte sig til de la Hire, som forsikkrede, at Manuskrip-
 terne «estoient à Paris bien gardés et qu'ils n'estoient point
 perdus». Det lod til, at de la Hire ikke vilde give
 nærmere Oplysning, Rostgaard søgte da Hjælp hos Abbé
 Bignon, «qui a une espèce d'Intendance sur tout ce qui
 regarde la littérature», og denne betrode ham, at de la
 Hire havde dem under sin Bevaring paa Observatoriet.
 Rostgaard indfandt sig nu igjen her, og de la Hire viste
 ham da baade Manuskripterne og de første 88 Sider af
 den paatænkte Udgave af Observationerne, smukt udstyrede,
 trykte i Folio i det kongelige Bogtrykkeri. Der behøvedes
 imidlertid en Mand med større Autoritet for at faa dem udle-
 verede, og Meyerchrone fik derfor Befaling til at udvirke dette
 gjennem Finansministeren, Hr. Pontchartrin. Denne udstedte
 en Ordre til de la Hire om at udlevere Papirerne, hvilket ogsaa
 skete i Overværelse af Rostgaard, som skulde paase, at Alt
 blev afleveret. Observationerne for 1593 manglede, de
 la Hire paastod, at Ole Rømer havde taget dem med sig
 til Kjøbenhavn, da han 1681 forlod Paris. I denne
 Anledning afgav Rømer en Erklæring, i hvilken han for-
 sikkrede, at han havde set dem 1686, da han paa Obser-
 vatoriet i Paris havde gennemgaaet alle Manuskripterne,
 for at forvise sig om, at de bevaredes med Omhu, og at
 han ikke havde taget dem med sig. Saaledes vare da
 nu de Tyge Braheske Observationer atter i den danske
 Regjerings Værge, men først i Aaret 1707, da Meyerchrone

blev kaldt hjem fra Paris, kom de tilbage til det kongelige Bibliothek ²⁹. Bartholins Afskrift blev i Paris.

Der er to literære Arbejder, om hvilke man sikkert vilde have været nøiere underrettet, hvis alle Rostgaards Breve vare bevarede. Det ene er Otto Sperlings store Værk, som han kaldte Valerius Maximus Danicus, indeholdende Fortællinger om danske Mænds Bedrifter og Gjerninger, ordnede i Lighed med den romerske Forfatters Skrift, efter hvem han havde benævnet sit. Rostgaard havde givet ham Løfte om Bistand til dets Udgivelse i Paris, men det blev ikke udgivet, af Grunde som ikke kjendes. Det andet er Johan Laverentzens Oversættelse af Saxo Grammaticus. Han tænkte paa at faa den trykt i Paris, et Prøveblad i Folio, som Rostgaard lod trykke der 1697, er endnu bevaret. ³⁰

Det havde været Rostgaards Bestemmelse allerede i Efteraaret 1695 at forlade Paris; i Sydfrankrig skulde han møde en Søn af Præsident Hartvigsen, for i Selskab med ham at reise omkring ved Søkysten i Frankrig og derfra at lægge Veien ind i Italien. Hans Venners Raad og hans egen Lyst bragte denne Plan til at strande, Opholdet i Paris blev forlænget. I Foraaret 1698 bleve endelig de forskjellige Arbejder afsluttede, og Reisen gik da Syd paa. Det er kun sjelden, at Rostgaard i sine Breve til Hjemmet fortæller udførligere om sine Reiser, saa meget desto større Grund er der til at meddele

---

²⁹) Otto Sperling skriver til Grævius den 4. Juli 1699: „De Valerio Maximo meo, non video, quid nunc fieri possit; si Dn. Rostgaard diutius in Francia dimoratus esset, sperassem illius ope Parisiis illum promoveri potuisse, sic enim promiserat, cum et Islandica et Danica ille liber contineret multa, quorum iste peritissimus est, aliosque Danos ad manum habuit, qui hanc operam subire poterant et sibi demandari etiam cupiebant. Nunc vix extra Danicam pedem efferre poterit, ubi unam noctem perpetuam dormiunt talia.“ (Utrykt Brev i det kgl. Bibl.)

følgende Brev, skrevet fra Mailand den 16. Juli 1698 til Præsident Hartvigsen; det kan betragtes som et Brudstykke af Reisedagbogen.

„.... Jeg reiste i Herrens navn fra Paris d. 14. May. og efter at have beseet Lyon*), Orange, Avignon og Nismes kom ieg til Montpellier. Hvor ieg resolverede at giøre en reise til Thoulouse for at see dend store Canal som de kalde Canal royal de Languedoc, og som føjer Oceanen og dend Middellandske sø til sammen. Ieg fortrod ingenlunde paa samme afvej, thi der var meget got at see og lære. Da ieg kom tilbage til Montpellier fik ieg at høre at 14 frandske Galerer vare ankomne til Port de Cette, som er kun en half dagsreise fra Montpellier. Og som der er saa stoor forskiæl paa at see en Galère som er udrystet og en anden som er aftaklet, som at see et dødt og et levende legeme, saa gik ieg did, og kom med stoor fornøjelse tilbage igien, thi en ingenieur som ieg var recommenderet til og en Capitain af en Galere, hvor vi vare gaaen ombord, beviste mig allerstørste hæffighed og gave mig underretning om alt det ieg kunde ynske at faa at vide. Fra Montpellier gik ieg over Arles og Aix til Marseille. Derfra over det hellige bierg, som de kalde

---

*) Fra Lyon skrev han den 20. Mai til Jens Rostgaard for at give ham Underretning om, hvorledes Breve til ham skulde adresseres. Han spørger til Famillen, erkyndiger sig om sine Myndlinge Hans Jakob og Jørgen Christoffer, hvilken sidate han paa Grund af hans Benskade ønsker maa blive uddannet til Kunstner. •Jeg saae gjerne, at min kiære Broder vilde lade kiøbe 50 eller 60 unge valnødtræer og deraf giøre en allée udenfor Kraagerup paa hvad sted hand selv holder for det beste. Det er et af de træer som voxer snarest og som betaler best det sted det staar paa. Og omendskiønt vanartige folk kunde stæle en deel af frugten, saa bliver der dog altid noget tilbage: og ere træerne i det ringeste til stoor Siirat. •

la Ste Baume (hvor Maria Magdalena skal have giort penitenz i samfulde 33. aar) til Toulon for at see havnen og Arsenalen. Det er vist at baade dend til Toulon og dend til Marseille kand tiene til store vidnisbyrd om Kongen af Frankrigs rigdom og magt. Men dersom ieg haver været omhyggelig for at see det som hører til Krigsvæsenet, som dog ikke er min profession, saa kand min kiære Morbroder ikke tvivle paa, at ieg jo haver ført mig til nytte alle de lejligheder, som der kunde komme fore paa dend hele reise med at see alt det som var værd at see og at tale med alle de mænd, som enten for deris lærdom eller deris stand fortiente at mand gik til dem. Ieg fandt ingen leilighed i Toulon, for at embarquere mig, og motte derfor giøre en dags reise tilbage til Marseille; hvor ieg toog en felouque, som gaar hver aften j havn, og kom paa siette dag til Genoa. Ieg var underveis iland i Nice, som ved krigen er bleven bekiendt, og i Monaco, som hår sin egen souverain printz. Byen saa vel som slottet ligger paa en meget høj klippe, men dend som tar sig dend umag at gaa derop bliver vel betalt for sin umag om hand faar printzens haver og slottet at see; thi i hine finder man citroner, limoner og Pomerandser voxe i fri jord og bære paa en gang og paa det samme træ blomster, grøn frugt og dend som er ganske moon. Og i slottet finder hand saa herlige meubler og saa stor en riigdom i sølvtøj, saa det i allemaader fortiener at have en souverain til herre. En aften kom vi iland og logerede i en landsby som kaldis Sant Remo, hvor ikke alleeniste alle haverne i byen men endogsaa alle markerne runden omkring vare fulde af de herlige træer, som allerede er tålt om, og andre fleere, som gandske hafde balsameret luften i dend hele egn. Det syyntis for mig et jordisk Paradijs; og er det vist, at ieg siden dend tiid intet

haver fundet som var at ligne ved det sted hvad jordens grøde belanger. Maaskee maa det komme deraf, at det sted er mere imod synden end Genoa og alle de stæder ieg siden er kommen til. Ieg blev ikkun kort tiid i Gennes og kom dend 13. an i Milan, hvor ieg kandskee kand blive et par ugers tiid i henseende til det herlige Ambrosianiske Bibliothék, som er her i byen, og hvor ieg allerede er i arbeide med de gamle Manuscripter, som giøre mig stor fornøjelse efter at have udstaaet allehaande møje paa en lang reise ....»

I Mailand opholdt Rostgaard sig henimod tre Maaneder. Det prægtige Ambrosianske Bibliothek, rigt paa Bøger og navnlig paa sjeldne Haandskrifter, gav ham nok at bestille, og han traf i Bibliothekaren en Mand, der var i Besiddelse af stor Lærdom, og som med den største Forekommenhed aabnede ham Adgang til de Skatte, han havde under sin Varetægt. Det var den berømte Antonio Muratori. Rostgaard kom til ham som en Mand, der allerede havde gaaet en god Skole igjennem, vidste at sætte Pris paa de store literære Samlinger, men ogsaa forstod at benytte dem. Det var derfor intet Under, at Muratori fandt Behag i den unge, ivrige Videnskabsmand fra det fjerne Norden; men hvad der navnlig maa have glædet Rostgaard, var den Venlighed, med hvilken Muratori tog sig af ham. Muratori omtaler ham paa en meget smigrende Maade i sine Breve; han kalder ham i et Brev til Magliabechi (1698): »uno de' piú amabili soggetti che m'abbia conosciuto«. I en senere Tid (1704) skriver Muratori til Salvini: »gli lasciài copiare moltissime lettere di Libanio nell' Ambrosiana, ed ebbi per sua cagione alcuni affari colle persone scrupolose di quel cielo«; han siger om ham: »Era egli mio particolare amico«, og udtaler sin Beundring over hans Kundskaber i »tutta l'erudizione antica.«³¹ Det var navnlig Rostgaards Plan paa sin

Reise i Italien at fortsætte sine libaniske Studier, og Haandskrifter af denne Forfatter bleve derfor eftersøgte og konfererede i alle de Bibliotheker, han besøgte.³² Men i Mailand indskrænkede han sig ikke hertil allene, han benyttede den gode Leilighed til at gjøre sig bekendt med Codices til andre Forfattere og i andre Sprog, hvorom han ikke undlod at give sine Venner i Paris Underretning³³, ligesom han ogsaa flittig gjorde Excerpter til den græske Literaturhistorie.

Fra Mailand gik Reisen over Pisa, Parma, Modena, i hvilken Stad det hertugelige Bibliothek gav nogle Bidrag til Libanius, Bologna til Florens. Da han kom til denne By, opholdt Christian V.'s yngre Søn, Prinds Karl, sig der med sit Følge. Rostgaard indfandt sig daglig hos Prindsen og blev flere Gange tilsagt til Taffels, ligesom han ogsaa deltog i den danske Gudstjeneste. Den Mand, der som Præst ledsagede Prinds Karl, var Bartholomæus Deichmann. Det var første Gang at Rostgaard og Deichmann mødtes, de, som engang i Fremtiden skulde støde saa heftigt sammen, men det første Indtryk, Rostgaard fik af sin senere Modstander, var ikke ublandet heldigt.*)

Blandt dem, Rostgaard gjorde Bekjendtskab med ved Prinds Karls Hof var den store Lærde, Antonio Magliabechi. Denne mærkelige Mand, der var Bibliothekar ved det storhertugelige Bibliothek, maatte naturligvis gjøre et stærkt Indtryk paa Rostgaard; hans umaadelige Lærdom, storartede Hukommelse, hans Venlighed mod andre Lærde og hans sære Væsen bidrog altsammen til at drage ham til sig. Rostgaard havde desuden en Anbefalings-skrivelse med fra Grævius i Utrecht og fik da snart Tilladelse til at studere i det Mediceiske Bibliothek.

---

*) Rostgaard var til Alters hos Deichmann; da han leverede ham sit Offer. blev Deichmann misfornøjet, det var ham for ringe.

Græsk og Latin vare Studierne, Haandskrifterne blev undersøgte og afskrevne, saaledes en Samling af uudgivne Breve af Keiser Julian. Blandt andre Lærde traf Rostgaard den saa hæderligt ansete Professor i Græsk, Antonio Maria Salvini, om hvem der siges: »in multa eruditione modestia et humanitas domi forisque etiam atque etiam commendant.«³⁴ Salvini interesserede sig ogsaa for Libanius og havde oversat en stor Del af hans Breve. Det var derfor Rostgaard særdeles kjært at komme i nærmere Berøring med ham, og han vedligeholdte Forbindelsen med ham ogsaa efterat han havde forladt Florens. Salvini overlod ham hvad han allerede havde oversat af Libanius og fortsatte Oversættelsen for ham, til Gjengjæld viste Rostgaard ham flere Tjenester og lod ikke hans Flid uden høflig Vederlag.³⁵

Da Rostgaard forlod Italien, kom han ikke tomhændet derfra. Det er allerede flere Gange omtalt, hvorledes han baade i Holland og i Paris forøgede sin Bogsamling, men i Italien antog Indkjøbet af Bøger en stor Maalestok. Begyndelsen skete i Florens, men fortsattes navnlig i Rom, senere i Padua og Venedig. Nøiagtig og ordenlig som Rostgaard var med Alt, hvad han foretog sig, var han det ogsaa med sine Bogkjøb, og det er interessant at gjennemløbe den lille Bog³⁶, hvori han indførte hvilke Værker han købte i hver By, undertiden med Tilføielse af hvormeget han gav for dem. Det var paa den italienske Reise, at han samlede denne kostbare Række af de ældste Udgaver af Klassikerne, af sjeldne italienske og slaviske Skrifter, og mangfoldige Værker, som nu høre til de meget store Sjeldenheder, medens de dengang ofte kunde kjøbes for Spotpris, og navnlig de mange Haandskrifter af græske, romerske og orientalske Forfattere, Kirkefædrene, gamle italienske Forfattere o. s. v., som man vel tør sige i Antal og Kostbarhed overgik hvad nogen dansk Mand, idet mindste indtil Otto Thott, bragte tilveie, med forholdsvis smaa Midler.

Hen paa Efteraaret 1698 ankom Rostgaard til Rom, hvor han opholdt sig i 7 Maaneder. Vel forsynet med Anbefalingsbreve kostede det ham ingen Vanskelighed at aabne sig Adgang til fornemme og høitstaaende Mænd, som med Lethed kunde fremme hans Studieplaner. Først og fremmest nævner han Kardinal de Bouillon, som var en Modstander af Ludvig XIV. og en streng Dommer over denne Konge; netop i samme Aar var han falden i Unaade, hvoraf Følgen var, at han forvistes fra Frankrig og blev sendt i en Mission til Rom. Kardinalen viste Rostgaard stor Naade og Godhed, og havde ham en og anden Gang til Bords. Dernæst nævner han Kardinal Enrico Noris, en stor Videnskabsmand, Antiquar og Historiker, Kardinal Guiseppe Imperiali, en Elsker af Literatur og Videnskab, som eiede et udmærket Bibliothek, til hvilket de Lærde altid fik Adgang³⁷, endelig Kardinal Girolamo Casanata, ligeledes en Mand bekjendt for sin Lærdom og Bibliothekar ved Vatikanet. Ved Hjælp af disse indflydelsesrige Personer fik han fri Tilgang overalt, baade til lærde Mænds Omgængelse og til Bibliothekerne. Af disse gjorde han navnlig Brug af Vatikanet, hvis Konservator Lorenzo Zaccagni var en udmærket Kirkehistoriker og Kjen-der af Haandskrifter. Rostgaard var da snart dybt inde i sine Studier, først og sidst sysselsat med Libanius.*)

Beskjæftigelsen med den oldtydske Literatur, som længe havde hvilet, blev gjenoptagen i Rom. Anledningen

---

*) Den 10 Marts 1699 skriver Montfaucon fra Rom til Mr. Picques: «Mr. Rostgaard à qui j'ay fait vos compliments, travaille toujours avec succes à la découverte des nouvelles epîtres de Libanius, dont il a déjà environ 1600.» (Utrykt Brev i det st. kgl. Bibl.) — For sin gode Ven Bolvin i Paris besørgede Rostgaard en Afskrift af fem Bøger af Nicephorus Gregoras's byzantinske Historie. Til dette Arbejde benyttede han en dansk Student, som vandrede Italien igjennem tilfods.

hertil var, at Zaccagni gjorde Rostgaard opmærksom paa et tydsk Haandskrift, som bevarede i Vatikanets Bibliothek. Rostgaard opdagede snart, at det var Otfriids Evangeliebog, som det senere viste sig, netop det samme Haandskrift, Flacius Illyricus havde benyttet til sin Udgave 1571; det havde dengang tilhørt det heidelbergse Bibliothek. Rostgaard sammenlignede det med Udgaven og optegnede en overordenlig stor Mængde Varianter. Han fik Lyst til at afslutte sine tydske philologiske Studier og satte sig for at udgive hvad han havde samlet af oldtydsk Literatur. Man kan kun beklage, at han ikke fik sin Plan gennemført, han vilde da have erhvervet sig en hæderlig Plads blandt Rækken af tydske Philologer. Thi den Bog han vilde have udgivet, var bleven en meget vigtig Berigelse af den ældste tydske Literatur. Bogens Titel skulde være »Spicilegium Monumentorum Francicorum continens vetusta quædam Documenta Lingva Francica sive Franco-Theotisca seu mavis Alamannica.« Planen maa dog have forekommet noget for omfattende, og han indskrænkede sig da til blot at ville udgive Fragmentet af Isidor*), med en Række Anmærkninger og Ordforklaringer. Han beskæftigede sig navnlig med Ordforklaringerne, en vanskelig Opgave, da der ikke var mange Hjælpemidler eller Forarbejder; ofte maatte han lede sig frem paa egen Haand. Imidlertid søgte han Hjælp og henvendte sig til sine Landsmænd i denne Anledning, nemlig Peder Syv og Arne Magnussen, af hvilke den første gav ham Bidrag efter bedste Evne. Arbeidet blev ikke fuldført; men hele Materialet er bevaret³⁸ tilligemed et Udkast til en For-

*) Allerede Aaret forud har Rostgaard tænkt paa at udgive Isidor. Den 24de Mai 1698 skriver Groddeck til Picques i Paris: »Mr. Rostgaard et le P. Dom Bernard m'ont écrit de Milan. Mr. Rostgaard va donner au public un fragmentum in lingva Theotisca Isidori de salvatore nostro.« (Utrykt Brev i det st. kgl. Bibliothek.)

tale og lidt af en Dedikation, formodenlig til Professor Schilter i Strasborg.

Et andet Studium, som ligeledes opfriskedes, var det arabiske Sprog. Han antog som sin Lærer heri en Mand ved Navn Joseph Banese, der gav sig ud for en Maronit, og under hans Veiledning oversatte han paa Latin et arabisk Skrift, som han havde ladet afskrive i Paris og derpaa selv konfereret med Originalen; Titlen var: *Tâlim al motâllem tarik al tollem*. Der vil senere blive Leilighed til igjen at omtale dette Arbeide.

Rom besidder andre Mærkværdigheder end Bibliotheker og Haandskrifter; overalt støder man paa Levninger fra Oldtiden, udmærkede Kunstværker ere samlede i offentlige Museer og i Privates Boliger. Rostgaard gjorde vel ikke archæologiske Studier, men han kunde dog ikke lukke Øiet for hele denne Verden, hvorigjennem Oldtiden talte til ham og han anvendte da ogsaa megen Tid paa at gennemvandre Byen og betragte hvad han mødte paa sin Gang.*) Ogsaa her var han saa heldig at gjøre Bekjendtskab med

---

*) Følgende Brudstykke af et Brev til Abbé Galand, uden Dato, men uden al Tvivl skrevet i Rom, viser Resultatet af i det mindste en Side af hans antiqvariske Studier: *On fait graver les statues, que l'on a rétablies, sans marquer ni les fractures ni les pièces adjoutées d'une main nouvelle, de manière que bien souvent l'antique souffre à cause d'une mauvaise restitution. Cependant rien ne seroit si aisé que d'en marquer la différence par des traits différents du burin. Et alors les critiques se verroient dans la liberté de pouvoir prononcer contre une mauvaise attitude d'un bras ou d'une jambe, contre un habillement mal ajusté et en un mot contre tout ce que la main nouvelle avoit rétabli, en cas que cela ne fust pas conforme aux règles de l'art et à la raison. Mais aussi long que l'on soupçonne antique tout ce que l'on voit gravé sur la planche, l'on n'ose dire son sentiment à cause du respect que l'on porte à l'antiquité. — Pour moy je voudrais que l'on nous représenta les antiquités comme elles sont et non pas comme l'on soupçonne.*

Mænd, som kunde veilede ham og give ham nøiagtig Underretning om alt hvad han saa, nemlig den lærde Antiquar Francesco Ficoroni og den danske Maler Hendrik Krock. Fra disse Ekursioner hjembragte Rostgaard en ret interessant Erindring, det var en lille Samling af græske og latinske Indskrifter, kopierede ved at presse fugtet Papir ned i de udhuggede Bogstaver. Kopierne ere endnu bevarede og kunne næsten fuldstændig læses.³⁹

I Slutningen af April 1699 forlod Rostgaard Rom og gik til Neapel. I Juni Maaned gjennemreiste han Sicilien og aflagde et kort Besøg paa Malta; han havde Anbefalingsbrev til General-Inquisitoren her fra den pavelige Nuntius i Neapel, hos hvem han havde introduceret sig ved en Anbefalingskrivelse fra Kardinal de Bouillon. Anledningen til at Rostgaard gjæstede disse to Øer var egenlig et Løfte, han havde givet Abbé Louvois i Paris, om at undersøge Bibliothekerne og underrette ham om, hvilke Haandskrifter der fandtes. Resultatet blev meget ubetydeligt: Spanierne talte ofte i store Ord om deres sicilianske Haandskrifter, men det maatte forstaas om de Haandskrifter, de havde faaet fra Sicilien, de havde bortført Alting, der var næsten Intet tilbage. Imidlertid har Rostgaard næppe fortrudt at have bestegit Ætna og besøgt Byerne Palermo, Messina, Katanea og Sirakusa; det smukke Land og de minderige Byer med de mange Oldtidslevninger maatte holde ham skadesløs for at han ingen literære Skatte kunde finde.

Hjemreisen til Fædrelandet stundede nu til. Over Neapel gik Reisen tilsøs til Livorno; fra Juli til først i September gjæstedes Florens og Venedig, i hvilke Byer kostbare Bøger og Haandskrifter indkjøbtes. Saa gik Reisen over Trident, Insbruk, Mynchen og Augsborg, hvor et kort Ophold benyttedes til at undersøge den Afskrift af den heidelbergse Codex af Otfrid, hvorefter

Flacius's Udgave var bleven aftrykt. Fra Augsburg vilde Rostgaard reise til Wien, derfra til Ungarn og Bøhmen og slutte sin Reise med et længere Ophold forskjellige Steder i Tydskland. Men han fik Underretning om, at Kong Christian den Femte var død den 25. August, og hans Velyndere og Venner opfordrede ham til snarest mulig at komme hjem. Han vovede ikke at modsætte sig disses Ønsker, men tog strax over Nyrnberg til Leipzig, hvor han ankom midt i September Maaned. Endnu havde han ikke vist den lærde Verden nogetsomhelst Resultat af sine Studier, som vare drevne med saamegen Iver overalt, hvor han havde opholdt sig. Følelsen af, at han dog maatte lade Noget komme frem for Dagens Lys, forinden han forlod Udlandet, var levende hos ham, og han besluttede sig da til at blive ganske kort i Leipzig, for at lade sine Emendationer til Otfrid trykke. Udgaven skulde dediceres til Schilter; Dedikationen og Fortalen — daterede Leipzig den 25. September 1699 — vare færdige, men Foretagendet standsede. Fornyede Opfordringer om at haste hjem tvang ham til at standse Arbeidet; han sendte hele Manuskriptet til Schilter⁴⁰, forlod Leipzig og over Berlin, Wittenberg, Hamborg naade han sit Fædreland. Den 25. Oktober var han i Roskilde, den 26. i Slangerup, hvor hans Ven Frands Kyhn hilsende hans Hjemkomst med et extemporeret Gratulationsvers, og samme Dag ankom han til Kronborg Ladegaard til Fætteren Jens Rostgaard, som ikke kunde gjenkjende sin nære Slægtning efter saa mange Aars Forløb. Han kom hjem tidsnok til den 2. November at se Christian den Femtes Bisættelse i Roskilde Domkirke.

Saaledes var da denne Udenlandsreise tilendebragt. Store Pengesummer havde Reisen kostet*), men rige Frugter

*) Det følger af sig selv, at Rostgaard var meget ordenlig med sine Pengesager; han førte en Regnskabsbog over de Pengeremisser, som

havde den ogsaa baaret. Allevegne, hvor han var kommen hen, havde han søgt Omgang med dannede og fornemme Folk, og havde saaledes havt god Anledning til at tilegne sig et fint, dannet Væsen. Længere Ophold paa forskjellige Steder blandt forskellige Nationer havde givet ham en ikke ringe Verdenserfaring, der maatte komme ham tilgode paa hans fremtidige Løbebane. Han havde samlet sig en Skat af Stof til videnskabelig Virksomhed i flere Retninger og en sjelden Samling af Haandskrifter og Bøger, der paa mange Maader kunde sysselsætte ham. Med mange af de lærde Mænd, han havde truffet paa, havde han sluttet et nøie Venskab, som fremdeles kunde vedligeholdes ved Brevvexling og love mange glade Øieblikke. Skjøndt endnu ikke meget kjendt i Hjemmet havde han allerede vundet et Navn i Udlandet*), og paa flere end et Sted ventede man med Længsel paa de Skrifter, som skulde blive Udbyttet af al den Flid, han havde vist paa sin

---

sendtes ham hjemmefra og ved den bliver man istand til temmelig nølagtig at kunne anføre hvormeget hans Reise har kostet, nemlig: 5164 Rdlr., 50 Pund Sterling, 16,000 Francs, 1300 Scudi, 150 venezianske Dukater.

- *) Toinard skriver til Grævius 9. Februar 1699: •Fridr. Rostgardus, Nobilis Danus, multas in Italia reperit Libanii epistolas; meditatur autem hujusce Autoris editionem.• Samme Aar 15. December skriver Grævius til Wolfen: •Rustgardum rediisse domum ex Italia audio et secum detulisse tum alia tum Libanii epistolas centum quinquaginta varis ex codicibus vetustis excerptas. Bene merebitur de publico, si illas Latine verterit et publica luce donaverit. Si in his terris editorem querit, dabimus operam, ut inveniamus librarium, qui eas typis suis describat.• Povel Vinding skriver til Grævius d. 4. Januar 1700: •Redditus jam patriæ nostræ post longas doctasque peregrinationes Fr. Rostgaardus, futurus Literis Græcis grande decus. Descripsit plurima ἀνέκδοτα ex Cod. Mss. summa fide, majori diligentia, quæ Publico non invidēbit, cum nec sumtibus, nec laboribus parcat.• (Utrykte Breve i det kgl. Bibliothek).

Udenlandsreise. Føies hertil, at han endnu var ung, og var en uafhængig og velstaaende Mand, saa maa man vist indrømme, at næppe Nogen af hans Samtidige havde en lykkeligere og mere lovende Stilling end han. Verden stod ham aaben, der var ingen Uven eller Fjende, som kunde træde ham hindrende i Veien.

IV.

Rostgaard udnævnes til Geheimearchivar. Frederik IV.'s Kroning. Rostgaards Forlovelse med Konradine Revenfeldt. Han ledsager Kongen til Slesvig. Karl XII.'s Landgang ved Humløbæk. Den Reventlowske Familie og Rostgaards Stilling til den. Brylluppet. Rostgaard adles.

Man vil let kunne forestille sig, hvormeget Rostgaard havde at tage vare paa i den første Tid efter sin Hjemkomst. At han har opsøgt sine Slægtninge og dem af sine gamle Venner, som endnu havde Hjem i Kjøbenhavn, er en Selvfølge. Han havde jo oplevet og set Meget, Meget havde han at fortælle, og Meget at vise frem af hvad han havde bragt hjem med sig. Men der forestod ham ogsaa alvorlige Forretninger: hans Formynder skulde overlevere ham hans Eiendele og aflægge Regnskab for hvorledes han havde forvaltet hans Pengemidler, hans Fætter skulde aflevere Krogerup til Godsherren selv, og denne skulde nu selv overtage Styrelsen saavel af sin Gaard som af hvad andet Gods han eiede. Der var mange Sager, som han maatte sætte sig ind i, som vare ganske nye for ham, og som krævede Tid; men der blev ikke levnet ham lang Tid dertil, thi efter endnu ikke et halvt Aars Forløb blev han af Kongen betroet et vigtigt og interessant Embede.

Det vil erindres, hvorledes Rostgaard i et Brev fra Paris havde udtalt sig om, hvilken Stilling og Virksomhed

han i Fremtiden vilde vælge: han vilde leve som en fri og uafhængig Mand, og ofre sig til videnskabelige og literære Beskjæftigelser. Det syntes dengang, at hans Valg var sket efter modent Overlæg, efter at han omhyggelig havde veiet sine Kræfter og anstillet en forstandig Sammenligning mellem hvad det er at være i en bunden Stilling som Embedsmand og i en ubunden som privatiserende Lærd. Der maa imidlertid være sket et Omslag hos ham. Enten er han bleven indtrængende opfordret af sine Velyndere til at modtage det Embede, han blev kaldet til, eller ogsaa har dettes Karakter havt noget særegent Tiltrækkende for ham. Som Geheimearchivar vilde han faa en Beskjæftigelse, der var nær beslægtet med hans tidligere Syslen med Codices og Bøger, som før og under Udenlandsreisen havde været ham et saa kjært Studium, han vilde faa Adgang til de bedste Kilder, mangfoldige gamle Dokumenter og Aktstykker vilde blive ham betroede, og om han end ikke kunde benytte dem for sig selv, maatte dog den daglige Omgang med dem være ham overmaade fornøielig og lærerig. Det var dertil et ærefuldt Embede, som mangen En nok kunde misunde en Mand, der endnu ikke havde fyldt sit 29de Aar; man kan ikke undres over, at han med Glæde tog imod det. Hans Velyndere have vistnok anbefalet ham, men det Vigtigste var dog, at Storkansleren Konrad Reventlow talte hans Sag for Kongen og forestillede denne, hvorledes Rostgaard havde øvet sig i saadanne Videnskaber, som den bør have, som skal settes over et kongeligt Archiv.

Det var ogsaa paa Tiden, at Geheimearchivet fik en Forstander. Pladsen som saadan havde staaet ledig siden 1690, da Thomas Bartholin døde som Archivsekretær. 1697 var Arne Magnussen, der havde været Bartholins Amanuensis, bleven udnævnt til Archiv-Sekretær, men en Mand kunde ikke overkomme Arbeidet. Archivet var

nemlig kort forinden fra Kjøbenhavns Slot blevet flyttet til Rosenborg, og havde staaet i Kister uden Orden i dets bestemte Locale, en kold, fugtig Kjælder-Hvælving. Der havde været meget at gjøre for Arne Magnussen med at bringe Orden i det Hele. Nu fik Magnussen en Medhjælper, idet der sattes en Geheimearchivarius i Spidsen for Archivet. Til dette Embede blev Rostgaard udnævnt. Hans Bestalling blev underskrevet af Kongen den 9. Marts 1700; Storkansleren førte ham selv ind i Archivet og overleverede ham Nøglerne, som forhen havde været i en af Geheimeraadernes Hænder.

Udnævnelsen til dette Embede blev et Vendepunkt i Rostgaards Liv. Med sin rastløse, driftige Karakter kastede han sig over sine nye Forretninger. Han blev snart fortrolig med dem, de optog ham ganske; det var vistnok sagt udaf Hjertet, naar han til sine Venner omtalte, hvor glad han var over at Kongen havde kaldet ham til en Virksomhed, til hvilken han følte sig vel skikket og som opfyldte hans Ønsker. Men jo mere han hengav sig til sit kjære Embede, desto mere gik det op for ham, at nu var der ikke Tid til at fortsætte de philologiske Studier. Det gjorde ham ondt at skulle opgive dem, men han havde intet Valg, Pligten maatte opfyldes, selv om han skulde udsætte sig for at blive en »Barbarus in litteris humanioribus«.

Rostgaard fik snart Leilighed til at vise sig offentlig i sin nye Værdighed. Det var ved Frederik IV's Salvings- og Kronings-Akt. Herom har han nedskrevet følgende lille Notits, der giver en Forestilling om hans Omhyggelighed med hvad der var ham betroet: »Anno 1700 d. 14 Aprilis blev Lex Regia*) med sit Sølv dekke efter

*) Kongeloven bevaredes i et prægtigt Huus og Federal af Sølv; — den var indbunden i kostelig Gyldenstykke med Hs. Kongl. Majestæts eget store Indsegle, udi en der til af puur Guld gjorde

Hr. Grosz-Cantzlerens Ordre af mig udtaget. Og efter at ieg med ald omhyggelighed hafde indpakket dend udi papirer, cartons og bredder førte ieg dend samme dag i et stærkt Eegeskrin med Iernbeslaget, som ieg til dend ende hafde ladet forferdige, til Friderichsborg, hvor ieg dagen efter, som var torsdagen d. 15 Aprilis, medens dend Kongl. Salvings Hellige function varede, som Geheime-Archivarius staaendis ved Prædikestolen, holdt samme bog paa et rødt fløjels Hiunde, indtil Hr. Grosz-Cantzleren annammede dend af min Haand og overleverede dend til Bispen, som strax præsenterede dend paa Herrens altere, hvor dend ogsaa blev liggendis indtil functionen gandske var ude, da ieg igien toog dend til mig og om fredagen d. 16 Aprilis bragte dend tilbage til Kiøbenhavn og tillige med sit Sølvdekke lagde dend igien i det kongl. Geheime-Archiv.* *)

Knap to Maaneder efterat Rostgaard havde havt den Lykke at blive udnævnt til Geheimearchivar, skulde han nyde en endnu større Lykke, nemlig den at fæste sig en Brud, og ved hende paa en Maade at blive knyttet til en af Landets fornemste Familier. Storkansler Konrad Reventlow havde med sin anden Gemalindes Kammerpige Anna Katharina Hagensen**) knyttet en Forbindelse, og

---

dose med tykke Guldliiser underhængende-. H. Bornemann, Kong Friderich IV's Salvings-Act, S. 70. I samme Tilstand bevares den originale Kongelov endnu i Geheimearchivet.

*) I den trykte Beskrivelse af Salvings-Acten er der S. 15 afbildet i Kobberstik en Scene af Kroningen. I Forgrunden tilhøre sidde Kongen og Dronningen paa deres Throner, ligeoverfor staar Biskoppen og hans Medhjælpere; i Midtgrunden af Billedet staa flere Mænd; den, som staar yderst, og saaledes er midt i hele Billedet, holder en Pude, paa hvilken der ligger et Dokument med et nedhængende Segl. Det er vistnok Rostgaard med Kongeloven.

**) Født i Aabenraa 2. September 1659, død 27. Februar 1691. Hun var Datter af Karsten Hagensen (f. 1626, d. 1701), som var Borge-

Frugten heraf var tre Børn: Ditlev, født paa Sandbi-
 berg 1684, død 1746, Generallieutenant, en Tid Over-
 krigssekretær, Konrad, som døde ugift, og Datteren
 Konradine, født den 9. Juli 1687 paa Lygum Kloster.
 Disse Børn vare blevne anerkjendte af Faderen, og Kong
 Christian V. havde i Aaret 1695 vist ham den Naade at
 optage dem under Navnet Revenfeldt i den danske
 Adelstand, baade dem og »deres ægtebørn som skulle
 fødes og i deres ægteseng avlede børnebørn og de igien
 i lovlig ægteskab af dennem til evig tiid nedstigende
 linier af begge kiøn.«⁴¹ Konradine var bleven opdraget
 i Huset hos Storkanslerens ældste Datter Christine Sophie,
 først gift med Grev Niels Friis til Frisenborg og efter
 hans Død (1699) med Ulrik Adolf Holstein, senere Greve
 og Storkansler. Hun havde nydt den Undervisning og
 Uddannelse, som blev fornemme unge Piger tildel, og
 hvis hendes Faders Ønske er blevet fulgt, har hendes
 Fostermoder ikke forkjælet hende. Hun var smuk, og
 det siges om hende, at hun var en »Zirat for det høie
 Huus«. Der er bevaret et Digt, skrevet nogle Aar efter
 af Edvard Londemann over et Portræt af Konradine
 Revenfeldt; det er en Panegyrik, men om man ogsaa
 skjærer Noget fra bliver der dog nok tilbage til at vise,
 at hun har været en Skjønhed. Begyndelsen lyder saa-
 ledes: ⁴²

»Er det Frue Rostgaard her skal staa,
 Saa gid du Skildrer utak faa,
 Som hende saa fremsætter:
 For øyne tænd toe stierne op,
 Dryp melke-aa paa hals og krop,
 Paa munden rosen-plætter.

---

mester i Aabenraa, siden Amtsforvalter i Lygum Kloster og Eier
 af Vandlinggaard. Hun ligger begravet i den Revenfeldtske Be-
 gravelse i Marie-Kirken i Haderslev.

FRU ROSTGAARD.

Skær elfenbeen for tænder søtt,
 Puur marmorsteen for bryst indræt,
 Mal Berenices lokke,
 Hver finger sukker-Candi-green
 Maa være, alabast hvert been
 I Gratiarum sokke.* *)

Den 20. Mai 1700 blev Forlovelsen deklareret, en Ægteskabskontrakt blev oprettet, ved hvilken Konradine Revenfeldt blev tilsagt at skulde blive givet Frederik Rostgaard til Hustru efter trede Aars Forløb; den blev underskrevet af Storkansleren, Rostgaard, og til Vitterlighed af Over-Kammerjunker von Holstein og Kammerjunker Frederik Weiberg. Brudens Medgift skulde være 2000 Rdlr.

To Dage efter, den 22. Mai, fulgte Rostgaard med Kongen til Slesvig. Krigen med den gottorpske Hertug var aabnet allerede for et Par Maaneder siden, Tønningen blev beleiret og Kongen vilde selv være tilstede ved Operationernes Ledelse. Rostgaard blev saaledes Vidne til Slutningen af den for den danske Krigsmagt saa lidet hæderlige Beleiring. Den hævedes den 2. Juni; allerede Dagen forinden var Rostgaard reist til Rendsborg, hvorfra han efter lidt over en Maanedes Ophold kom til Glykstad; her havde Kongen opslaget sit Kvarter. Sit Otium anvendte han til at sysle med forskjellige literære Arbejder; han stod endnu i Gjæld til et Par af sine Venner i Udlandet, Hudson og Boivin, hvem han havde lovet Bidrag

*) Rostgaard skrev selv følgende Epigram:

Ut Conradinam Venus vidit, invida dixit:
 Una omnes supero: par tamen illa mihi.

hvilke Vers Povel Vinding, Fru Rømer, Kasper Bartholin foruden Rostgaard selv søgte at gjengive paa Dansk, hver paa sin Maade. Et andet Vers lød saaledes:

Om nogen spør, hvi denne ei,
 Som pryder dette Contrafel,
 Til Juno er begjæret:
 Jeg gifte haand til gyldig svar:
 Iunonis store lykke var,
 Hun har for denne været.

til Udgaverne af Thucydides og Nicephorus Gregoras; han havde taget Arbeidet med og brugte Øieblikket til at gjøre det færdigt. Han benyttede endelig Leiligheden til at korrespondere om lærde Materier med den berømte Philolog Johan Albert Fabricius i Hamborg.*) Længe fik han dog ikke Lov til at have Ro, Krigen med Sverrig udbrød og berørte netop Rostgaard paa en meget følelig Maade.

Den svenske, hollandske og engelske Flaade havde forenet sig trods alle Forsøg paa at hindre det fra dansk Side; de lagde sig udenfor Kjøbenhavn og begyndte et Bombardement den 26. Juli, medens Svenskerne nogle Dage tidligere havde forsøgt paa at gaa i Land mellem Gyldenlund og Skovshoved. Denne Gang blev Landgangen slaaet tilbage, men man var i Kjøbenhavn ikke saa ganske rolig for hvad der vilde komme, thi faa Dage efter havde man paalidelig Efterretning om, at den svenske Konge vilde gjentage Forsøget, ja man kunde endogsaa fra Hovedstadens Taarne og Volde see de Forberedelser, som bleve gjorte. Desuagtet havde man ikke samlet en tilstrækkelig Styrke for at møde Fjenden, tildels maaske fordi det ikke vidstes med Sikkerhed, hvor Landgangen skulde gaa for sig. I et Par Uger var man marscheret fra et Sted til et andet langs Kysten, men Styrken var kun ringe, da det endelig blev Alvor, 400 Ryttere, 300 Amtsbønder og 6 Enpundigere. Dækkede af de svenske Krigsskibe satte Svenskerne Foden paa dansk Grund den 4. August, om Eftermiddagen mellem 4 og 5. Landings-

---

*) Som Exempel paa, hvorledes der paa de Tider korresponderedes, kan anføres, at Rostgaard i den halvtredie Maaned han var borte modtog og afsendte ialt omtrent 100 Breve. Blandt disse Breve var et til Jens Rostgaard med general quitering og afkald for administration over mine midler. (Denne Notits er tagen fra hans endnu bevarede Skrivkalender for Aaret 1700).

stedet var lidt nordenfor Humlebæk midt for Tipperup Bakker, ganske tæt ved Krogerup, hvis Markgjærder tjente de Danske til Dækning. Den Modstand, som gjordes mod Svenskerne, var, i Betragtning af den svage Styrke, ikke saa ringe, Rytterne huggede flere Gange ind paa Fjenden, Jens Rostgaard, Amtsforvalter over Kronborg Amt, viste sig som en modig Mand, der dristig flere Gange red igjennem Kugleregnen for at vise Rytteriet, hvor det bedst kunde sætte sig fast. Men det var umuligt for de faa Krigsfolk at slaa Svenskerne tilbage, der anførtes af Karl XII. selv; han var den første som steg i Land. Medens Svenskerne ellers optraadte skaansomt og Intet ødelagde, var der dog paa selve Landgangsdagen sket nogen Ødelæggelse, men det var de engelske Matroser, der havde gjort sig skyldige deri. De havde plyndret og aldeles spoleret Krogerup, »som de Svenske har fortrødt«. ⁴³

Da Rostgaard i Glykstad havde modtaget Underretning om den Ulykke, der var rammet hans Eiendom, fik han strax Lov til at reise hjem (Kongen kom først tilbage til Kjøbenhavn den 1. September). Egnen omkring Kjøbenhavn var endnu besat af de fjendtlige Tropper, og han maatte derfor have en speciel Tilladelse til at passere dem paa Veien til Krogerup, hvilket blev ham givet efter Anmodning fra Storkansleren.*) Den 24. August kom han til Krogerup; to Dage efter var han i Ringsted, hvor han saa Kongen af Sverrig og talte med General-Admiral Wachtmeister. Hvor stor Skaden var, som han havde lidt ved de Svenskes Landgang, kan ikke angives,

---

*) »Saasom Hans Kongl. May^{ts} Min Allernaadigste Konges og Herres Geheime Archivarius Hr. Frideric Rostgaard er foraarsaget at reise til sin gaard Kraagerup, altsaa ansøgis hermed Hans Kongl. May^{ts} udi Sverrig deris generalitet, Hannem med hos sig hafuende følgeskab frem og tilbage fri og ubehindret at lade passere. Kløbenhavn den 24 Augusti Anno 1700. C. Reventlow.«

men den maa have været temmelig betydelig, thi den 9. Oktober bevilgede Kongen ham efter Ansøgning i 10 Aar Fritagelse for alle Slags Skatter af Krogerup*) undtagen Sogne-, Rytterholds-Penge og Udskrivningen; derimod skulde der fremdeles svares Skatter af Bøndergodset.

Det var et paa forskjelligartede Begivenheder rigt Aar for Rostgaard. Roligere Tider fulgte efter, i hvilke han ganske kunde hengive sig til Varetagelsen af sit Embede og til de mange literære Sysler, som han snart blev optaget af. Forinden imidlertid Fortællingen skrider til at omtale disse, vil det ikke være uden Interesse, at lære den Familie lidt nøiere at kjende, som Rostgaard kom i saa nært et Forhold til.

Konrad Reventlow var 22 Aar**) gammel, da han, 1665, traadte i Frederik den Tredies Hoftjeneste som Kammerherre. Han var en smuk Mand, af Naturen vel udrustet, havde nydt en lærd Opdragelse og havde uddannet sig siden ved fortsatte Studier i Udlandet. Den Yndest, hvori han stod under Frederik III., vedligeholdt sig, da Christian V. havde bestegit Thronen. Han steg efterhaanden til høiere og høiere Embeder, blev Geheime- raad, ophøiedes i Grevestanden, og blev udnævnt til Ridder af Elephanten. Af Christian V. kjøbte han Godser baade i Slesvig og Jylland, han blev en Magnat, en af de rigeste og mægtigste Mænd i Danmark. Som Kriger udmærkede han sig i Aaret 1676, da han som Oberst anførte et af ham selv udredet Rytterregiment paa 600 Mand. Som Diplomat var han bleven brugt ved de vidtløftige Forhandlinger om Oldenborg og Delmenhorst, hvilke begyndte efter Anthon Günthers Død 1667 og først afsluttedes i Aaret 1673, og hans Dygtighed

---

*) Gaarden var sat til 19 Tdr. 6 Skiepper Hartkorn.

**) Han var født i Kjøbenhavn d. 21. April 1644.

havde ikke været uden Indflydelse paa det for Kongen af Danmark heldige Resultat. Senere betragtedes han som første Minister, og de fremmede Gesandter henvendte sig altid til ham. Der fortælles, at Grev Reventlow var traadt skarpt op imod Molesworth, og man skulde da tro, at denne Forfatter i sit bekjendte Skrift om Danmark, havde talt strengt om sin Modstander. Men dette er dog ikke Tilfældet. Han roser ham som en Mand, der, skjøndt han fra først af kun besad middelmaadige Gaver og Indsigt, dog ved med Flid og Arbeidsomhed at udføre sine Embedspligter havde udviklet sig, „saa at han synes værdigt nok at udfylde den Plads, paa hvilken hans Herre har stillet ham“. Reventlow hørte til Christian V.'s daglige Omgivelser, idetmindste i denne Konges senere Regjeringstid. Han var en af hans Yndlinge, men han sluttede sig ogsaa nøie til det Mothske Parti. Da Fredrik IV. blev Konge, blev flere af dette Parti fjernede, men Reventlow udnævntes til Storkansler, i hvilken Stilling han forblev indtil sin Død 1708 den 31. Juli.

Var Reventlow saaledes en ved sin Stilling mægtig og indflydelsesrig Mand, saa blev han det ligesaameget ved sine Familieforbindinger. Hans første Gemalinde, Anna Margrethe, var en Datter af den bekjendte Christopher Gabel; hans anden Gemalinde, Sophie Amalie, var en Datter af Vincens Joachim v. Hahn, Christian V.'s Yndling. Døtrene bleve gifte med høitstaaende Mænd. Den ældste Datters, Christine Sophies, Ægtefæller, ere allerede nævnte; den anden Datter, Ermegaard Margrethe, var gift med Grev Frederik Ahlefeld til Langeland; den tredie, Anna Margrethe, var gift med Grev Hans Schack til Gram.*)

*) Datteren Ulrika Eleonore blev først efter Faderens Død gift med Grev Ferdinand Anton Dauneskjold.

Reventlow samlede naturligvis i sit Hus Alt hvad der hørte til den fornemme og fine Verden. I Kjøbenhavn havde han sit store Palais paa Kjøbmagergade ligeoverfor den nuværende Postgaard. I Jylland bode han paa Klausholm, udstyret med næsten kongelig Pragt.*) Hans Hus stod altid aabent for Gjæster**), og mere end en Gang deltog Kongen i hans Fester, Komedier og Maskerader. Naar Kongen var paa Reiser i Jylland, pleiede han gjerne at tage ind paa Klausholm og overnatte hos sin Minister. Men der var ogsaa noget Andet, som kunde drage Folk til det Reventlowske Hus, og det var den yngre Del af Familien, navnlig Døttrene. Storkansleren havde draget Omsorg for, at en dannet Opdragelse var bleven hans Børn tildel. En Fremmed, som i Aaret 1702 opholdt sig i længere Tid i Danmark, havde Leilighed til at lære Familien at kjende. Han besøgte Grevinde Schack paa Gram, og fandt i hende en Dame fuld af Elskværdighed og i Besiddelse af en særdeles behagelig Konversation. »Heri ligner hun«, siger han, »de øvrige af sin Slægt, som ustridig dele Skjønhed og Aand med hverandre«. ⁴⁴

*) Blandt Storkansler Reventlows Papirer i Geheimearchivet findes følgende lille Regnskab fra Klausholm, som kan give en Forestilling om Øxenhandelen dengang.

Indtægt 1 Febr. til 1 Marts 1700.

Beholdning	13 Rdlr. 15½ μ
480 Øxne solgte, afgaar 10, bliver igjen	
470 à Parret 33 Rdlr. . . . . er	7755 - . -
En Forpagtningsafgift	300 - . -
	8068 Rdlr 15½ β

Udgift.

320 Øxne	3827 Rdlr. 3 $\mathcal{K}$ 8 β
Førskjellige Udgifter	166 - 4 - . -
	3994 Rdlr. 1 $\mathcal{K}$ 8 μ

Beholdningen bliver: 4073 Rdlr. 5 $\mathcal{K}$ 7½ β .

**) Men det stod ogsaa aabent for dem, der vilde henvende sig til ham med Suppliquer.

Den ældste af Døttrene*) var efter den samme Fremmedes Yttring overordenlig smuk («une des plus belles personnes du monde»); hun var »en af de fuldkomneste af sit Kjøen i Skjønhed, Forstand og Hjerte«, var en begavet, aandrig Dame, havde baade Sands og Interesse for Kunst og de skjønne Videnskaber, og afveg maaske deri fra mange af sine Samtidige, at hun ikke kastede Vrag paa hvad der var Dansk.⁴⁵

I denne Kreds blev altsaa Rostgaard indført. Det vilde være interessant at vide, ved hvem han blev bragt i Forbindelse med Grev Reventlow og hvem der har anbefalet ham til denne mægtige Mand, men derom tier Historien. Rostgaard var imidlertid en Mand, som kunde bruges; hans flersidige Kundskaber, Sprogdygtighed, navnlig i Fransk, som taltes i den fornemme Verden, hans Dannelse, hans Tjenstvillighed og Arbejdsomhed var nok til at anbefale ham hos Landets første Minister. Forlovelsen med hans Datter bragte Rostgaard i et endnu nøiere Forhold til ham. Thi som Konradine Revenfeldt fra sin Barndom var optaget i sin Faders Familie, saa vedblev hun fremdeles at regnes til den. Hun besøgte med sin Mand Reventlows paa Klausholm, baade medens Storkansleren levede og efter hans Død; den ældste Søster var bleven for hende som en Moder, og saalænge hun levede betragtede hun hende som sin nærmeste og kjæreste Slægtning. Rostgaard og Grev Holstein stod altid paa en meget venskabelig Fod med hinanden. Det hele Familieforhold, som for senere Tidens strengere Betragtning maa forekomme noget besynderligt, havde dengang Intet stødende ved sig. Allerede i Begyndelsen af Aaret

---

*) Paa Frisenborg er et Portræt bevaret af hende; hun havde et meget smalt, ovalt Ansigt, en skarpt tegnet Næse, store Øine, en høj Pande, særdeles smukt Haar; Udtrykket er blidt og qvindeligt.

1700 har Rostgaard vundet Fodfæste hos Storkansleren — han forfattede saaledes for en af Døttrene Gratulationsvers til hendes Fader — men hvad mere er, han har ogsaa strax vundet Indflydelse. Der er en lille Begivenhed, hvoraf dette fremgaar ret tydeligt. Den bekjendte Lærde, Thormod Torvesen, Norges Historiograph, havde ved Fredrik IV.* Thronbestigelse mistet sin aarlige Pension, idet han ikke var bleven opført paa Reglementet. Han kom derved i stor Forlegenhed og gjorde alt hvad der stod i hans Magt, for atter at opnaa sin ikke ubetydelige Pension (600 Rdlr.). Arne Magnussen var en af hans Raadgivere; han anbefalede ham at henvende sig til »Groszkantsleren«, som nu ikke maa forbigaaes »honoris causa«, men, hvor meget han vilde gjøre for ham, turde han ikke sige, medmindre han blev inciteret af andre, »og derfor raader jeg Monfrere at skrive Rostgaard til, som gjælder meget i det Hus«; han formaner ham at sætte sig i Forbindelse med Rostgaard, som besidder »erudition, humanitatem et favorem in literatos«, for at han kan lægge et godt Ord ind for ham hos Groskansleren og andetsteds, hvor Ord gjælde. »Rostgaard har lovet mig at minde Greven om Sagen ved alle Leiligheder, det ved jeg at han gjør og det med Eftertryk.« *)

---

*) Arne Magnussen skriver til Torvesen (2 April 1701): »I Monfreres Sag om Lønnen har Monsr. Rostgaard havt god Del og talt med Gros-Cansleren derom, som hvis han ikke forbedrer den, dog ikke vil have, at den gaar tabt. Saa mærkede jeg paa Vibe, at han hellere vil gjøre godt end ingen Ting gjøre. Monfrere skriver dem vel begge til i Sommer og takker for deres Affection. Jeg har og en Hilsen til Monfrere fra Rostgaard, som er lærd og Liebhaber af lærde Mænd og Lærdom. Derved kan der gøres mig den Tjeneste at de faa at vide, at jeg dømmer oprigtigt om Folk og ikke stikker det under Stolen, som er værdt at rose ved dem. Vibes Fader var fautor litteratorum og det er Berømmelse værdt, at Sønnen træder i Faderens Fodspor.«

Torvesen undlod ikke at følge det givne Vink; den 22. Oktober 1700 skrev han et Brev til Rostgaard, i hvilket han omtaler, at Arne Magnussen har berømmet ham for hans Inklination til de nordiske Antiquiteter og for den »grace«, hvori han staar hos Grosz-Cancleren, »som mig alt til forne er af andre berettet«; han trænger til en Patron og finder ingen beqvemmeligere end Rostgaard til at understøtte hans Sag, hvorfor han beder ham om at befordre hans Supplique hos deris Høigrevelige Naade. Der gik længere Tid hen, inden Sagen blev afgjort, først den 6. Aug. 1701 faldt der kongelig Resolution for, at Torvesen atter skulde opføres paa Reglementet med en Pension af 600 Rdlr. aarlig. Om der end har været andre, som have talt for ham paa de høie Steder, saa har Rostgaard, efter hvad Arne Magnussen skriver, bidraget sit til at den gamle fortjente Lærde kom til sin Ret igjen. ⁴⁶

Dette er vel det eneste Exempel, hvor saa tydelige Udtalelser fremkomme, der vidne om Rostgaards indflydelsesrige Stilling. Men Tilfælde af samme Art maa utvivlsomt oftere være indtrufne. Saaledes kan nævnes, at Peder Syv allerede i Marts Maaned 1700 stod i Brevvexling med ham i lignende Sager (om end ikke for sig selv), hvor det kom an paa at stemme Storkansleren gunstig imod en Ansøger.

Efterat de tre Aar vare forløbne, stod Brylluppet den 1. Marts 1703 i Kjøbenhavn hjemme i det Holsteinske Hus, og det tør vel nok antages, at det høitideligholdtes som det anstod den fornemme Slægt. Da Brudgommen var en literær Mand og en Elsker af Digtekunsten, var det naturligt, at der bragtes ham Hilsener fra flere Digttere. Det var forøvrig en almindelig Skik, men denne Leilighed fremkaldte dog et Par Digte, som man baade dengang og senere lagde Mærke til. I flydende latinske Disticha besang Edvard Londemann Brudens Skjønhed, som synes

at have gjort et dybt Indtryk paa ham.*) Næsten med Begeistring skildrer han hende, der var ingen af den græske Mythologis Gudinder, hvis Lige hun ikke kunde være i Deilighed. I lignende Versform og i samme Sprog sang Laurids Lund om Brudgommens Fortjenester. Et Digt blev bragt i en Konvolut med Udskrift: »Creditif de Mercure, touchant les plaintes des neuf Muses, expédié par l'ordre d'Apollon du Mont Parnasse à Monsieur Rostgaard.« Det indeholdt, foruden en Lykønskning i Anledning af Brylluppet, en Mindelse til ham fra Muserne om at være det Løfte tro, ved hvilket han tidligere havde knyttet sig til dem. Under Digtet stod det vel bekjendte Mærke *T. K.*, det var gamle Thomas Kingo, som paa den Maade førte Rostgaard ind i de danske Digteres Kred. Den trofaste Laurids Thura glemte ikke at lade høre fra sig, om end hans smukke Digt**) kom noget for silde; baade i danske og latinske Vers sang han om sin Vens ægteskabelige Forening og stillede ham under Fru Venus og hendes Søns Beskyttelse. Tøger Reenberg, der kun kjendte Rostgaard af Rygtet, skrev et Digt, som gennem Vincens Lerche bragtes Rostgaard; hans Navn var ikke nævnet i det, thi Reenberg vidste ikke, hvorledes det vilde blive optaget. Rostgaard bad om at det maatte trykkes. Reenberg tillod det: »Mit Navn maa sættes, om man vil, med fulde Bogstaver, og Verset kand gives Titel af: *Veneris Triumph*, at det kand faae en ret poetisk Anseelse«. Hovedtanken i Digtet var

---

*) Londemann har forfattet ikke mindre end 31 Variationer paa en latinsk Underskrift under hendes Portrait. Se den haandskrevne Samling af hans latinske Poesier i ny kgl. Samling, 4to. Nr. 160, g.

**) Efter en nyere Forfatters Mening er Thuras »smukke Sang til Rostgaards Bryllup noget nær Førstegrøden af ægte og yndig dansk Lyrik«. Fr. Barfod, Fortællinger af Fædrelandets Historie, 3die Udg. II, S. 289.

Ønsket om, at Apollo ikke maatte tabe sin Bolig hos Rostgaard, fordi Venus nu drog ind til ham; begge Guderne plaiderede deres Sag for Jupiter, som dømte, at Muserne skulde have hans Hoved, Venus hans Hjerte. Thuras og Reenberg's Digte lod Rostgaard trykke (med latinske Bogstaver) i elegante Udgaver.⁴⁷ Men der kom Lykønskings-Skrivelser fra mange flere, baade i bunden og ubunden Stil, og ikke mindst maatte det glæde Rostgaard at modtage Hilsen fra den Familie i Giesen, hos hvem han havde tilbragt det første Aar af sin Udenlandsreise; den yngre Mentzer*) i Hamborg var Familiens Tolk, hans Brev, skrevet paa klassisk Latin, var affattet i vel-talende Ord og hjertelige Udtryk.

Fra Brudehuset drog de Nygifte til Brudgommens Bolig. Den store Gaard paa Kjøbmagergade ligefor Skindergade, hvor nu Porcellainsfabrikken er, var Rostgaards Eiendom. Her tilbragte de Hvedebrødsdagene, her samlede de deres fornemme Slægtninge og Venner og den hele Kreds af Lærde og Videnskabsmænd, som Rostgaard kom i Forbindelse med. I mere end tyve Aar skulde de her nyde megen huslig Lykke og Glæde, indtil Ulykken ramte dem med et haardt Slag, og de bleve nødsagede til at forlade Kjøbenhavn.

Allerede Aaret forinden sit Giftermaal havde Rostgaard modtaget et dobbelt Vidnesbyrd om Kongens Naade. Han blev optagen i den danske Adelstand ved et Patent, dateret Frederiksborg den 2. Juni 1702, og samme Dag udnævnt til Justitsraad. Det Første skyldtes uden Tvivl hans nye Forhold til Grev Reventlow, det Sidste maa vel nærmest betragtes som en Følge af hans Embeds-

*) Balthasar Mentzer, f. 1651, forlod med sin Fader Giesen paa Grund af de pietistiske Stridigheder; 1695 blev han Professor i Mathematik ved Gymnasiet i Hamborg, hvor han døde 1727. Hans Lykønskingskrivelser til Rostgaard er dateret 1ste Marts 1703.

stilling som Geheimearchivar. Vaabenskjoldet, som det blev ham tilladt at føre, dannedes af en Tyr i Sølv paa rød Grund, over Skjoldet en adelig tilgittret Hjelm, hvorfra et vildt Tyrehoved reiser sig. Det var ret smukt, at netop dette Vaaben blev valgt; thi Tyren var den Rostgaardske Families Mærke. Hans Rostgaard havde baaret det i sin Signetring, hans Stol i Choret i Asminderød Kirke var prydet dermed, og det var udhugget paa hans Ligsten i St. Olai Kirke i Helsingør, som allerede var bleven indrettet 1671. Hans Søn havde stedse fra sin tidlige Ungdom baaret det samme Mærke i sit Signet.

• Frederik Rostgaard har i en langt senere Tid nedskrevet en Notits herom, og den Sammenhæng, hvori den findes, tyder paa, at der har været dem, som regnede ham det til Onde, at han havde antaget Tyren til Vaabensmærke. De, som have opholdt sig herover, have naturligvis ikke kjendt den rette Sammenhæng, som jo giver en aldeles ligefrem og naturlig Anledning til Vaabnets Sammensætning; de maa have lagt en Betydning i Tyrens Billede*), hvortil Rostgaards Personlighed efter deres Mening ikke svarede, og de maa da have tilskrevet det forfængelige Tanker om egen Storhed, at Vaabnet netop blev saadant. Vilde man endelig opholde sig over Noget, kunde det snarere være over at han blev optagen i den danske Adelsstand; thi hidtil havde han ikke indlagt sig nogen Fortjeneste, der kunde give ham Adkomst

---

*) Paa sin Udenlandsreise beskæftigede Rostgaard sig engang (1696) med at samle fra Oldtidens Forfattere de Steder, der kunne oplyse, hvilken Symbolik man havde forbundet med Tyren. Troligvis har han villet skrive en lille Afhandling over dette Æmne, men han er ikke kommen vidt med Arbejdet. Samlingerne ere bevarede blandt de Rostgaardske Manuskripter i Universitetsbibliotheket, 4to, Nr. 213. — Londemann har skrevet nogle latinske Vers til Rostgaard over hans Insigne med Titel: •Encomium tauri•. (Se det ovenfor anførte Haandskrift.)

til en saadan Æresbevisning, og hans Embede som Geheime-archivar var ikke en saa fremragende, om end en meget betroet, Stilling, at han behøvede at være Adelsmand for at kunne udfylde den. Rostgaard lægger selv megen Vægt paa, at Kong Frederik III. havde tilskjødet hans Fader Krogerup Gods »til friit Egendomsbrug — ligesom alle andre fri mænd deris gaarde og jordegods friest haver og nyder, og virkelig kand sigis at have nobiliteret ham; thi det er bekiendt, at slige talemaader i de tider (1661) alleene passer paa dem, som vare Adelsmænd eller ved Kongelige Naade nøde lige Privilegier med dem. Han ansaa altsaa sit Adelsdiplom som en ligefrem Følge af den tidligere kongelige Gave og som et nødvendigt Tillæg til den; og han betragtede sin Fader som allerede adlet vel ikke i Ord men i Gjerning.

V.

Videnskabernes Tilstand i Danmark under Frederik IV.s første Regeringstid. Rostgaards Stilling til Videnskabsmændene, Rostgaards Testamente til Fordel for Ehlers's Kollegium. Bibliotheket. Litterære Sysler: Bording, dansk Ordbog, dansk Adelslexikon, forskjellige genealogiske Arbejder, dansk Forfatterlexikon. Arbejderne i Geheimearchivet. Kongelovens Udgivelse. Rostgaards økonomiske Stilling.

Ved sin Embedsstilling og ved sit Giftermaal kom Rostgaard til at høre til Hofverdenen og til de Fornemmes Kreds. Det skulde være underligt, om han ikke følte sig smigret herover og satte Pris paa den Omgang, han derved opnaade. Men der var en anden Kreds af Mænd, som han ikke agtede mindre; det var de Lærde og Videnskabsmændene, saavel de ældre som de yngre. Hvorledes var vel disses Vilkaar? blev der fredet om Videnskaben, kunde det danske Folk glæde sig over, at den Slægt, som fulgte efter Worms og Bartholinernes Periode, var ligesaa flittig og frugtbar som deres, og kastede en Glands over Fædrelandet som et Musernes Sæde?

I Aaret 1712 opholdt Slesvigeren Bernhard Raupach sig i Kjøbenhavn, hvor han fik ypperlig Leilighed til at komme i Forbindelse med de lærde Mænd, som dengang levede, og til at lære de Forhold at kjende, som raadede

i den videnskabelige og literære Verden. I en Tale, holdt efter hans Hjemkomst ved Universitetet i Kiel den 17. September 1712, som udkom med Titlen: *Oratio de Utilitate Peregrinationis Danicæ* *), har han givet en Skildring af, hvorledes han fandt Tilstanden i Danmarks Hovedstad. Det Indtryk, han havde modtaget, var meget godt, og igjennem hele Skildringen udtaler der sig en høj Grad af Aerkjendelse af det Standpunkt, Videnskaberne indtog i Danmark. Naar man gjennemgaar Listen paa Universitetslærerne, maa man ogsaa indrømme, at der blandt dem fandtes Mænd, som i Lærdom og Dannelse ikke stod tilbage for nogen i den tidligere eller nærmest følgende Tid. De fleste af dem vare i deres kraftfulde Aar, deres Uddannelse havde de fuldendt som i gamle Dage ved Reiser i Udlandet og ved Studier ved fremmede Universiteter, i Holland, England, Frankrig, Italien og Tydskland, og Studierne vare fortsatte efter Hjemkomsten til Danmark. Man behøver blot at se nogle Navne for at mindes herom. Man tage f. Ex. Aaret 1704. Blandt Theologerne var der Henrik Bornemann, Joh. Wandal, Hektor Masius, Hans Steenbuch, i Philosophi og Medicin Kasper Bartholin, i Philologi Povel Vinding, i Jura Christian Reitzer og H. Weghorst, i Historie Arne Magnussen, i Astronomi Ole Rømer, de vare alle lærde Mænd, nogle i forskjellige Retninger, flere af dem vare berømte udenlands for deres Kundskaber. Ogsaa udenfor Universitetet og udenfor Hovedstaden fandtes ikke faa Lærde: Otto Sperling, *den danske Varro*, Wolfen,

---

*) Talen udkom samme Aar i Kiel (4°), dediceret til Frederik Rostgaard: *•Nobilitatis Danicæ ornamento, elegantiorum litterarum delicio, omnium honorum præsidio, Patrono suo maximo, cui ob immeritum favorem multis probatum exemplis plurima debet, cum non aliud habeat quod in vicem gratæ mentis referre possit... B. R.•*

Matthias Moth, Niels Slange, J. Brunsmann, Christen Worm, Jens Bircherod, Thomas Broderus Bircherod, B. Deichmann, Christen Lassen Tychonius, Peder Jensen Lucoppidan, Peder Terpager; der var ingen af disse Mænd, uden at de flittig havde grandsket i deres forskjellige Videnskaber, Antiquiteter, Theologi, Philologi, Historie. Og et ret interessant Vidnesbyrd om at den boglige Syssel ikke var uddød har man i de betydelige Bogsamlinger, som mange af Datidens Lærde besad. Næsten enhver af de ovenfor nævnte Mænd havde sit udvalgte Bibliothek, nogle af dem havde endog lagt an paa at samle Bøger i en stor Maalestok, saaledes Chr. Reitzer, Arne Magnussen, Søren Lintrup, Deichmann, dertil Hans Gram, for ikke at tale om Biskop Worm, der havde arvet sin Bedstefaders, Ole Worms, rige Bibliothek. Ikke blot Antallet af Bibliothekerne eller disses ofte betydelige Omfang maa overraske, men ogsaa de mange sjeldne og kostbare Værker, som de indeholdt, i Sprog og Literaturer, som Nutiden ikke kan opvise Magen til: saaledes engelske, franske, hollandske, spanske og italienske Skrifter.

Videnskabelig Dannelse erhvervet ved Studier baade hjemme og ved fremmede Universiteter fandtes ogsaa hos andre end de i strengere Forstand lærde Mænd. Som Exempler kunne nævnes Johan Georg v. Holstein, Ditlev Wibe, Brødrene Christian Ludvig og Charles Adolph Plessen. Disse havde studeret i Holland og vare heit ansete hos den berømte Grævius. Dette fremgaar tydeligt af Breve fra Grævius til Frederik Weiberg, i hvilke desuden Navnene Lente, Sehested, Støcken stadig nævnes. Frederik Weiberg, hvis Navn oftere forhen er bleven nævnet, er ikke meget kjendt i den danske Historie; han blev adlet 1693 og var i flere Aar Envoyé ved det keiserlige Hof

i Wien *). Men allerede tidlig har han spillet en vis Rolle i det høiere kjøbenhavnske Liv. Han var en velhavende og dannet Mand, havde studeret i Holland **) og hans Hus var Samlingsstedet for mange ansete Personer. Der er herom bevaret et meget interessant Vidnesbyrd, som fortjener at fremdrages, saa meget mere som det hidtil synes at have unddraget sig Opmærksomheden; det angaar rigtignok en Tid, der ligger nogle Aar før den Tid, her navnlig omtales. Johan Konrad Wolfen havde en Broder, Johan Christian, som i Aaret 1696 opholdt sig hos Broderen og studerede ved det kjøbenhavnske Universitet. Blandt de Huse, til hvilke der aabnedes ham Adgang, fremhæves navnlig det Weibergske, om hvilket der fortælles, at Hoffets fornemste, mest dannede og lærde Mænd samledes her, naar de vilde gjøre dem en Rekreation eller søge Konversation. Wolfen traf saaledes sammen med Geheimeraad Pless, Overkammerjunker Knuth, Geheimeraad Lente, en oprigtig, brav, lærd Mand, af et lystigt Temperament, Kammerjunker Wibe, en forslagen Politicus, observans magis alios quam dicens aut loquens, tillige en lærd Mand, Geheimeraaderne Juel, Moth og Jessen, Geheimeraad og Overkammerer v. Ahlefeld, der fulgte Kronprinds Frederik paa hans Udenlandsreise som Hovmester, han var en galant, lærd og oprigtig Statsmand; endelig

---

*) Han døde i denne Stilling den 21. Juli 1720.

**) Den 12. Mai 1685 holdt han en Acroaterio majore Lycei Trajectini en latinsk Mindetale over Dronning Sophie Amalie. Den udkom (1 Folio, 37 Sider) samme Aar i Utrecht med en Indbydelse fra Grævlus til at overvære Høitideligheden — den er dateret 7. Mai 1685 — og ledsaget af to Æredigte til Forfatteren af G. Thomasius og Isaacus le Maire Danus. Talen er dediceret til Christian V. Forfatteren kalder sig Fridericus Weigbers. — Han maa have havt smukke Bøger; i det st. kgl. Bibliothek findes mange Elsevire elegant indbundne, som have tilhørt ham.

Geheimeraaderne Brand og Ost, samt Etatsraad og Krigs-Kommissær Meier, til hvis store og anselige Bibliothek Wolfen fik Adgang. Wolfen kom senere atter til Kjøbenhavn, hvor han i nogen Tid var Hovmester for en Søn af Justitsraad Voskamp, der var Svoger til Frederik Weiberg, og hvis Hus ligeledes var et Mødested for mange af Landets ansete og fornemme Mænd. Wolfen havde skrevet udførlige Dagbøger, som uden Tvivl maa have indeholdt mange interessante Oplysninger, men uheldigvis gik de tabt for ham ⁴⁸.

Det var saaledes langt fra, at Videnskabernes Mark laa brak i Tiden omkring 1700, og dog lyder der stærke Klager over at Videnskabeligheden dengang var i Forfald. Klagerne ere ogsaa berettigede, naar de nærmest rettes imod det ringe Udbytte, som Videnskaberne fødte*). Vistnok maa man være forsigtig med fra en indskrænket videnskabelig Produktivitet at slutte til et hensygnende eller stillestaaende videnskabeligt Liv. Ingen vil frakjende Ole Rømer og Arne Magnussen Navn af udmærkede Videnskabsmænd, skjøndt det ikke er Antallet eller Betydningen af deres Skrifter, hvorved de have vundet dette Navn. Men det er dog væsenlig gennem Literaturen at Videnskaben skal virke, og det er netop Literaturen, som i sit Indhold og Omfang er saa saare ringe paa den Tid, her tales om. Der var imidlertid mange Omstændigheder, som bidrog til at Forholdet blev saa uheldigt. For at Videnskaberne ret skulle kunne blomstre, fordres en omhyggelig Pleie fra de Styrendes Side, og

---

*) Otto Sperling skriver d. 4. Juli 1699 til Grævius: «In nostris oris vix præter Dn. Plessium. Dn. Georg Franckium a Franckenau Archiatrum Regium, Paulum deinde Vindingium commemorare licet, qui literas æstiment; reliqui enim literis omnino eleganter imbuti, sed præ curis aliis flaccescunt, illasque fastidire sensim aut didicerunt aut discunt.» (Utrykt Brev i kgl. Bibl.)

der fordres Kapital. Ingen af de to Konger, Christian V. og Frederik IV., besad Sands for de lærde Studier eller Smag for Videnskaberne. Derfor understøttede de ikke Videnskabsmændene og Forfatterne; det eneste større Værk, som under Christian V. udkom med kongelig Understøttelse, var Museum Regium, det eneste, som paa lignende Maade udkom under Frederik IV., var Kronings- og Salvingsakten og Kongeloven. (Dog skal det erindres, at Christian den Femte vilde have understøttet Peder Resen ved Udgivelsen af hans Atlas Danicus, og vilde betale Marquard Gudes Bogsamling med 8000 Rdlr., og at Frederik den Fjerde købte Reitzers Bibliothek for 9000 Rdlr.)*). Halv- eller heltyske vare begge Kongerne

---

*) Som et Exempel paa, hvorledes en af sin Tids, ikke blot i Danmark, men ogsaa i fremmede Lande berømteste Lærde var stillet, kan nævnes Otto Sperling. Han var Professor ved det ridderlige Akademi i Kjøbenhavn med en aarlig Gage af 200 Rdl. Af denne Sum kunde han umulig leve, og han nødsagedes da til at sælge meget af det kjæreste, han eiede, for at skaffe sig det Nødvendige til Livets Ophold. Et af hans Hovedværker var Hamborgs Historie fra tidligste Tid til 1690. Magistraten i Hamborg underhandlede med ham om at købe dette Arbejde; den bed først 2000 Dukater in specie, og lagde senere 500 Rdl. til, men Sperling forlangte 3000 Dukater in specie. I April 1707 blev han af Nød tvungen til at forsøge paa at faa sit Værk solgt og tilbød det til Frederik IV.; han ønskede nemlig at den danske Konge kom i Besiddelse af det, da han meget udførlig havde fremstillet Danmarks Ret over Hamborg. Men Kongen købte det ikke. I Februar 1708 skrev Sperling et Brev til sin gamle Patron, Generalleutenant Johan Rantzau, paa hvis Bekostning han 1696 havde udgivet Testamentum Absalonis med lærde Anmærkninger. Han kan ikke sige, hvor uselt han har det; saalænge hans Søster levede, hjalp hun ham, men da hun var død, var der ikke saameget tilbage, at hun kunde blive begravet for det, han maatte udrede Omkostningerne og, for at skaffe Penge, pantsætte hvad han eiede, Bøger, Mynter, Haandskrifter; han beder sin Beskytter om at række sig en frelsende Haand ved at skjænke ham 150 Rdl.

i deres Dannelse, og havde de end mange dygtige danske, navnlig borgerlig fødte, Mænd til at bestyre høie og vigtige Embeder, saa var dog deres nærmeste Kreds tydsk, den havde Indflydelse, til dens Anbefalinger beilede man *), men hvor megen Sands for Videnskaben og for

om Aaret; thi det nyttede ikke at han indsendte Supplikker til Kongen, han mødte kun Uvillie og sure Miner. Han slutter sit Brev med de Ord: •Considera, quæso, Tecum, quænam vita mea sit hodie, inter miserias omnes obruta, et viva quædam sepultura. — Sperling havde først bestemt, at alle hans Manuskripter skulde tilhøre Rantzau, men denne døde 1708, og ved et Gavebrev af 26. Januar 1709 skjænkede han dem til Christian Reitzer, som formodenlig havde hjulpet ham med Penge. 1717 overlod Reitzer Samlingerne til Hamborgs Historie til Kongen; han fik dem betalt ved Lettelse i Skatter og Krigsstyr for 1200 Rdl. Den 13. Mai 1717 modtog Rostgaard det hele Værk, bestaaende af 18 Quart- og 3 Follobind, til Opbevarelse i Geheimearchivet; samme Dag udstedte han Revers for Modtagelsen (Værket findes nu i det st. kgl. Bibliothek.) Sperlings Myntsamling erhvervede Kongen 1718, idet han kjendte sig skyldig for 700 Rdl. til Stervboet, hvis nogen Kreditor eller Arving meldte sig indenlands eller udenlands. Mynterne afleveredes til Kunstkammeret og gik derfra over til det kongelige Mynt- og Medaille-Kabinet. Sagen om Erhvervelsen af denne Samling havde været til Rostgaards Betænkning. (Til disse Notitser er benyttet Sperlings utrykte Breve i det kgl. Bibliothek og Sjællandske Tegnelser med Indlæg i Geheime-Archivet.)

- *) Sml. (de la Vrigny:) Relation en forme d'un voyage fait en Dannemarc, Rotterd. 1706. S. 548: •Les Allemans-composent aujourd'hui le corps de la Nation, ou du moins celui de la Noblesse, et possèdent les meilleures terres et les plus belles charges. Les alliances continuelles que les Princes ont faites par mariage avec différentes Cours d'Allemagne, y ont attiré des essains d'Allemans, qui font plus des trois quarts de la Cour. Leur langue est celle des Courtisanes, on a laissé la Danoise au peuple. Et le nom de Danois est à présent regardé comme un terme de mépris. (S. 146: •On ne songe qu'à plaire à la Cour pour obtenir quelque emploi et avoir part au Gouvernement.) — 1694 skrev Joh. Fr. Cramer i sit anonyme Skrift •Vindictiæ Nominis Germanici contra quosdam Obtrectatores Gallos•,

boglig Syssel var den i Besiddelse af? For Fremmede og i Udlandet stod det som en afgjort Sag, at Tydsken næsten havde Magten i Danmark; blev ikke selv Kronprindsen opdraget paa Tydsk? Det kan da ikke undre, at der saagodtsom ingen fandtes i de Fornemmes og Mægtiges Rækker, som havde Lyst til at gjøre Noget for Videnskabsmændene (som Matthias Moth under Christian V.). En Mand, som paa en Maade var selvskreven dertil og som havde Evnen dertil, var Universitetets Patron, Storkansler Konrad Reventlow. Men det var kun Lidet, Povel Vinding havde at sige om ham, da han ved Universitetets Sørgefest den 31. Juli 1709 talte til hans Minde*): at »hand aldrig taug stille til voris begieringer, men mere opmuntrede os med sine venlige og belevene ord, hand som saaitit bærede dette Sted med sin Høyædele Nærværelse, og mestendeels var overværendis, naar nogen Solennitet forefalt her ved Universitetet, at Hand derved kunde sette mood i den Studerendes Ungdom, naar de saae og fornam, at saa fornemme og ypperlig en Herre hverken kiededes ved, langt mindre kastede nogen Foragt paa slige Academiske øvelser«⁴⁹. Imidlertid maa det undskyldes ham, at han ikke udrettede Noget for Universitetet, thi der fordredes i Virkeligheden mere af ham, end et Menneske kunde magte, naar han ikke var en Griffenfeldt. Man har blot nødig at gjennemlæse de Stykker af Instruksen af 1703 for Kancelliet, som

---

at naar de Svenske og Danske forfatte Vers i et andet Sprog end det latinske, saa pleo de at bruge det Tydske, som er det lærde Sprog blandt dem.

*) Der fortælles, at da Povel Vinding, »Nordens Demosthenes«, holdt denne Tale, blev han saa greben af Øieblikkets Høitidelighed og af Mindet af den tabte Patron, at han gik fra det, saa at Sørgefesten maatte standse i en hel Time. Dog mente Nogle, at Aarsagen var et forbligaaende legemligt Ildebefindende.

angaar Storkansleren, og man vil forbauses over alle de forskjelligartede Forretninger, hvis øverste Ledelse var ham paalagt. — En Literatur anvendtes der mange Penge paa, det var Ligprædikerne, som i Omfang og kostbar Udstyrelse langt overgaa baade hvad Fortiden og Eftertiden have at fremvise i den Retning. Som Exempel paa, hvormange Penge der anvendtes paa disse Prædikener, kan anføres, at Masius for sin Ligtale over Christian Gyldenløve fik et Honorar af 1000 Rdlr., og at allene Trykningen af de kostbare Kobberplader, hvormed den udstyredes, kostede (i 275 Aftryk) 360 Rdlr.

Der var altsaa ingen af de Store, som optraadte som Videnskabsmændenes Mæcener. Endda kunde meget være udrettet, dersom der havde været driftige Boghandlere, som kunde og vilde hjælpe Forfatterne til at faa deres Værker udgivne. Saadanne kjendtes ikke *). Den eneste betydelige Boghandler, som virkede i Kjøbenhavn paa den Tid, der her er Tale om, var Johan Melchior Liebe, men han synes mere at have interesseret sig for Handelen med udenlandske Bøger end for at hjælpe til at skabe en en god indenlandsk Literatur. Det var egentlig Bogtrykkerne, hvem man mest maatte stole paa, men de Klager, som saa ofte i Danmark have lydt over Bogtrykkerne, ere maaske aldrig blevne saa stærkt udtalte, som netop under Frederik IV. Der var Bogtrykkere nok, men de tænkte kun paa Øieblikkets Fortjeneste, og var der Tale om at faa et videnskabeligt Værk trykt, navnlig naar det var af større Omfang, saa trak de sig tilbage. I Aaret 1703 havde saaledes tre Forfattere,

---

*) Lintrup udgav 1715 Ole Borchs latinske Taler; uagtet Universitetet bekostede Udgivelsen, var han 12 Aar om dette Arbejde paa Grund af Boghandlernes uærlighed, uformuenhed og fortrædelighed.

Jens Ramus, Jørgen Sorterup og Søren Lintrup kirkehistoriske Værker, skrevne paa Dansk, færdige, men de kunde ikke faa dem trykte⁵⁰. Otto Sperling jamrer idelig over Bogtrykkerne; »typographi nostri,« skriver han 1704 til Christian Gryphius i Breslau, »abecedarii sunt, in Catechismis et hymnis et precatiunculis omne lucrum ponentes, extra quæ nullum esse putant nec norunt.« I Anledning af sit store Værk Valerius Maximus Danicus skriver han (1699) til Grævius *): »Der er slet ingen Mæcener her, som bryde sig om slige Ting; Bogtrykkerne udrette Intet, uden man betaler dem, og gjør man det, saa trække de dog Tiden ud med alskens Drillerier, pine og plage os paa alle mulige Maader. Der er ikke andet for end at undertrykke hvad der kunde tjene det offentlige Bedste.« Da Thormod Torvesen vilde udgive sine to Skrifter Grønlandia (25½ Ark) og Vinlandia (10 Ark), havde han det største Besvær med at bevæge en Boghandler og en Bogtrykker til at lade dem trykke. Omsider afsluttedes Kontrakten med Johan Laverentzen, men Vilkaarene maatte let afskrække en Forfatter fra at henvende sig til ham. Torvesen skulde selv levere Papiret, selv bekoste Landkortene stukne og trykte, selv besørge Korrekturen, uden paa det Islandske, som Laverentzen skulde paatage sig. Laverentzen skulde have 20 Exemplarer, Forfatteren 300, Trykningen skulde koste 10 Mk. pr. Ark; Alt skulde være færdigt og Regningen betalt, før Forfatteren fik sine Exemplarer. Regningen beløb sig til 141 Rdlr.

---

*) »Nulli prorsus hic sunt Mæcenates, qui talibus student; typographi nisi sumtus offerantur, nihil agunt et quamvis subministrantur, triola tamen variis tempus extrahunt, nosque miseris modis omnibus et fastidiis enecant. Premere igitur necesse est, quæ bono publico servire poterant.«

1 Mk. 2 Sk., men da Torvesen fik sine Exemplarer, var en hel Del af dem defekte, og der var megen Uleilighed og megen Vanskelighed, inden Sagen kom i Orden ⁵¹. — Der var ingen ordenlig Forlagsret; om ogsaa en Bogtrykker fik Privilegium paa nogle Skrifter, var han ikke sikker imod at andre Bogtrykkere og Boghandlere tog Optryk ⁵². Følgen blev naturligvis, at de lærde Forfattere maatte ty til Flensborg, Hamborg og Leipzig for at faa deres Skrifter trykte. Bøger udkom der nok af i Kjøbenhavn, det var den store Literatur af religiøse Skrifter: Bibler, Psalmebøger, Opbyggelsesskrifter, Katechismer, — og saa Morskabsbøger for Folket. Man læser vel, at Tidens lærde Forfattere udtalte sig næsten med Vrede over, at denne Literatur blomstrede frodigt i Sammenligning med den lærde *), men andre Skrifter var der jo saa godt som ikke til paa Dansk, og som Kjendsgjerningen kan tages til Vidnesbyrd om, at den videnskabelige Literatur sygnede hen, saa kan den paa den anden Side tages til Vidnesbyrd om, at der hos det menige Folk var Lyst til Læsning og Trang til i de religiøse Skrifter at søge Opbyggelse. Fremmede kunde ikke forstaa, at Literaturens Tilstand var saa ynkelig i Danmark. Den bekjendte Franskmand, Abbé Bignon, satte sig i Aaret 1709, introduceret ved et Brev fra Sigfrid Blome, i Forbindelse med Professor Weghorst, for ved hans Hjælp at forsyne det kongelige Bibliothek i Paris, hvis Chef han var, med den nyeste danske Literatur **). Weghorst gav ham Underretning om, hvorledes Forholdene vare, og Bignon skriver i den Anled-

---

*) I Aaret 1716 havde Boghandler Pauli nu tredje Gang henvend 2500 Stykker under Pressen af Müllers Postil. (Sjællandske Tegnelser.)

**) Senere benyttede Bignon Professor Grams Hjælp i samme Retning.

ning til ham: »Det er mærkelige Ting, Du skriver om Armoden paa Bøger hos Eder. Store Gud! at Eders Boghandlers Ligegyldighed og Dovenskab er saa stor? sandelig, det er næsten ikke troligt, at der siden dette Aarhundredes Begyndelse ikke er fremkommet noget nyt Værk. *).

Til disse for Videnskabeligheden saa ugunstige Forhold kom endnu Krigen, den langvarige Krig, som ledede Interesserne hen til ganske andre Sider, standsede Handel og Vandel, opslugte Pengene. Der er talende Vidnesbyrd fra samtidige Mænd, som i klagende Udtryk sørge over dens ogsaa for Literaturen skadelige Virkninger⁵³. Men anderledes kunde det ikke være, og det gik andre Steder, f. Ex. i Frankrig**), paa samme Maade.

Det er endelig en af de første Betingelser for, at Videnskabsmænd kunne virke, at de lades i Ro, for med udelte Opmærksomhed at kunne hengive sig til deres Studier. Men under Fredrik IV. var det ikke Tilfældet. De dygtige Videnskabsmænd brugtes til alle mulige Forretninger; de mest forskjellige Hverv betrodes dem. De

*) »Mira sunt, quæ de librorum apud vos penuria scribis. Tantamne esse, Deus immortalis, Bibliopolarum vestratum incuriam et socordiam? sane vix credibile est, nihil isthic novi operis ab hoc ineunte sæculo proditisse.» Originalen i det kgl. Bibliothek.

**) Den 6te Februar 1714 skriver Bignon til Weghorst: »Tantum apud vos novorum litterariorum esse penuriam, vir clarissime, nec miror ipse nec illi mirari possunt, quibus est exploratum, Marti non bene cum Musis convenire. Testis est Gallia nostra quæ bello vexata nimis diuturno in otio adhuc consenescit. Non desunt quidem nostra hac in urbe qui magna cum ingenii laude studia litterarum excolant, sed illorum plerique ita animum desponderunt, ut de pristina diligentia non parum remiserint. Quod et in Dania contigisse doleo publicæ privatæque utilitatis causa.»

maatte sidde i Høieste-Ret, indtræde i Kommissioner, hvoraf der var en Guds Velsignelse, være Forligsmæglere, Censorer etc. etc. Ole Rømer blev Politimester, Arne Magnussen maatte offre mange Aar paa den islandske Matrikel. Ogsaa Rostgaard vil frembyde et Exempel paa, hvorledes en fortrinsvis literær dannet Mand blev optaget af «civile Forretninger».

Under saadanne Tilstande, naar desuden Universitetets hele Ordning var bleven gammeldags, Hjulene, der skulde sætte Bevægelse i Maskinen, havde tabt deres Kraft, Universitetslærerne ingen Lyst og Drift havde til at skabe noget Nyt, hvortil de ingen tilstrækkelig Opmuntring fik, saa kan Ingen forundre sig over, at Udbyttet blev ringe *). Det var en trang Overgangstid, men gode Elementer var der, til de bedre Tider kom. Og det maa ikke glemmes, at de Mænd, som satte nyt Liv i Bevægelse, da de bedre Dage endelig kom under

---

*) 1720 skriver Chr. Falster til Sibbern: «Scire forte cupis, quid novi (non dico monstri) alat Dania litterata? Nihil prorsus, nihil, quod præclarum, nihil quod memorabile et exteris auribus dignum.» Samme Aar, efter et Besøg i Kjøbenhavn, skriver Falster til den samme Lærde: «Tu vero, quid novi, inqvies forte, ex Hafnia? Hafnia in otio suo occupata, multa agendo nihil agit. Qvoad bonas litteras pertinent, pauci somniant, qvia de his vigilantes nihil cogitant. Videbis in Auditoriis Academicis vacua nonnunquam subsellia, vacua pulpita, nisi cum eruditis et sva-vissimis Steenbuchii, Trellundii et Jo. Grammii vocibus personant. Videbis Librarias tantum non cassas, Typographorum officinas inanilis et, ut ita dicam, araneis Litterariis non raro oppletas, quas ejicere qvam fovere rectius foret. Piget singula commemorare. Apparebam non semel Viris Excellentissimis et Generosissimis Ditlevo Wibe, Christiano Libero Baroni de Rantzau, Paulo de Løwenørn etc Patronis meis benevolentissimis; deplorabam vehementissime ægram et prope depositam Academiæ bonarumque apud nos artium fortunam, his simul deplorantibus, sed et meliores vices novamqve aulæ gratiam in posterum ominantibus.»

Christian VI., alle havde levet deres Ungdom eller kraftige Manddomsaar under Frederik IV. — Ivar Rosenkrantz, Johan Ludvig Holstein, Hans Gram —, og at da Universitetet skulde forsynes med nye Lærere, saa kunde man besætte de allerfleste Pladser med Landets egne Sønner og det med Videnskabsmænd, som Landet havde Ære af.

Der kan ikke let nævnes Nogen, som under hele Fredrik IV.'s første Regjeringstid var heldigere stillet med Hensyn til at kunne virke for Videnskaberne og Literaturen end Rostgaard. Boglig Syssel var ham en kjær Beskjæftigelse, han havde Lyst til at sætte Foretagender i Gang og forstod at bruge Andres Kræfter dertil, naar han ikke selv kunde overkomme Alt, thi han var en praktisk Mand. Han var langtfra rig*), men kunde dog offre Noget paa Literaturen, saavel for at fremme sine egne Arbejder som for at hjælpe paa Andres. Han kom ved sin Embedsstilling i Berøring med Landets mægtigste Mænd, selv med Kongen; han havde talrige Venner blandt Universitetets Lærere, af hvilke flere vare hans Jævnaldrende og Ungdomsbekjendte og hørte til hans stadige Omgangskreds. Alle de Fordringer, man kan stille til, at En kan blive en Videnskabsmændenes Mæcenat, fandtes forenede hos Rostgaard. Og dog blev det, han udrettede, ikke til Meget; han var ikke istand til at forandre Tidens Karakter eller bøie den ud af sin tunge Gang, Meget af hvad der standsede de andre, virkede ogsaa hemmende paa ham. Men alligevel er Rostgaards literære Virksomhed ikke uden Betydning, i flere Henseender er den maaske ikke bleven uden Indflydelse paa

---

*) Hans Fader havde efter sin første Kone arvet 80,000 Rdlr. I Aaret 1691 svarede han 400 Rdlr. i Fortifikationskat.

hvad den næste Tidsalder under større Ro og under gunstligere Vilkaar skulde skabe. Der sigtes herved til den vaagnende Interesse for dansk Literatur, dansk Historie og dansk Sprog. For at nævne nogle Mænd*), der knyttede sig til ham, anføres følgende: Jakob Rasch, som 1706 blev Rektor i Christiania; han lagde sig efter det danske Sprog og skriver i den Anledning til Torvesen (8. Aug. 1705): »Jeg har nu særdelis et par aar lagt mig paa de gamle sager, jeg confererer med Sperling, Rostgaard, Worm, tilforn med Sl. Peder Syv, Winsløw ok andre, som ere i de sager oplysende ok lader intet see lyset, før det har samtliges approbation.« Den rigt begavede Edvard Londemann, om hvem Rasch skriver (ligeledes til Torvesen, den 20. Marts 1706): »det er en incomparabel Philologus og Poeta latinus. Jeg elsker ham uden maade.« Han var en sjelden dygtig latinsk Digter og hans Venskab med Rostgaard varede mange Aar; paa deres literære Samqvem vil der senere blive nævnet et interessant Exempel. Jørgen Sorterup, Præsten i Lyderslev. Matthias Anchersen, som af Rostgaard opmuntredes til at dyrke den arabiske Literatur⁵⁴. Christian Rose, Christian Falster, senere Albert Thura, — og mange flere yngre Mænd, som paa forskjellig Maade fandt Understøttelse hos Rostgaard. Men fremfor alle maa nævnes den unge, lovende Lærde Hans Gram. Som dennes

---

*) I Univ. Bibl. bevares et Exemplar af Erich Møinichens Disputats de Vomitis et Vomitoriiis, Hafn. 1701 (Colleg. Medic.) med Forfatterens haandskrevne Dedikation til Rostgaard »gratiosissimus studiorum studiosorumque Mæcenat ut et Patronus humillimo suspiciendus«; derefter følger et længere Vers til ham. 1709 dedicerede Sever. Winther tredje Del af sin Disputats Thaumantias sive de Arcu coelesti til Ditlev Wibe, Wilhelm Helt og Fr. Rostgaard: »primo antiqva Poetarum Danorum gloriæ vindici et conservatori «

Velyndere nævnes mest Povel Vinding og Christian Reitzer; men fuldt saa meget maa Rostgaard nævnes. Gram kom i hans Hus, studerede og arbejdede i hans Bibliothek, et varigt Venskab udviklede sig imellem dem, og i næsten 40 Aar holdt disse Mænd sammen, lige til Rostgaards Død. Det ældste Vidnesbyrd, der er bevaret om at Gram stod i Forhold til ham, er fra den 17. August 1706, da han overrakte ham nogle latinske Vers og det græske, som staar foran i hans tidligste Skrift: »de Origine Geometriæ apud Ægyptios« (1706), der er dediceret til Povel Vinding og Frederik Rostgaard. Senere aabnede Rostgaard ham Adgang til Geheime-Archivet, hvor Gram endog fungerede for ham som Archivar ⁵⁵.

Der er fra disse tidlige Aar bevaret et smukt Exempel paa, hvorledes Rostgaard tænkte baade paa de Unge og paa at sikre sit Fædreland idetmindste en Del af de literære Skatte, han havde samlet. Det er bekjendt, at efterat Etatsraad Ehlers ved Amalienborgs ulykkelige Brand i Aaret 1689 havde mistet sine Børn, skjænkede han en betydelig Sum Penge til Stiftelsen af det Kollegium, der bærer hans Navn. Først efter hans Enkes Død kunde Stiftelsen sættes i Gang. Den 7. September 1702 lagde Kasper Bartholin Grundstenen, den 18. November 1705 indviedes Bygningen med stor Høitidelighed, Johan Sidelmann, den første Inspektør, holdt Indvielsestalen *). De andre Kollegier vare i Besiddelse af kostbare Bibliotheker, Rostgaard vilde sørge for at det nystiftede engang i Tiden ogsaa kunde faa sit. Den 22. December 1703 meddeltes der nemlig kongelig Konfirmation paa »Fr. Rostgaard til Kraagerup og Hustrue Conradine Revenfeldt deres Forskrivelse af 20. Decembris forhen.«

*) Sidelmann holdt den 3. Mai 1706 den første Disputats i Kollegiet.

I denne forekommer følgende Bestemmelse: »Den længstlevende sidder i uskiftet Boe. Dør han først, udleverer hun 3 Maaneder efter til dem af Professorerne i Kjøbenhavn, som ere Forstandere for det opbyggede Collegium Elersianum alle hans Codices Manuscriptos... og saa mange trykte Bøger, som tilligemed Manuscripterne findes optegnede i den igjennemdragne og forseglede Catalogo, som han derpaa vil lade forfatte, og paa hver Side, hvor noget er skrevet, skal findes authoriseret med hans Underskrift, hvilke Bøger han til bemeldte Collegio forærer, saafremt han dør før hende uden Livs Arvinger. — Gifter den længstlevende sig igien, da efterleves det om Bøgerne.« Denne Bestemmelse kom dog ikke til Udførelse, og det var et Held, at det ikke blev Tilfældet før 1728, thi hvormange literære Skatte vilde da ikke være gaaet til Grunde ved Kollegiets Brand, medens de nu ved andre, forunderlig sammenstødende Omstændigheder for største Delen ere frelste. Men det røber en smuk Tænkemaade hos Rostgaard og det var ligesom et Vink om, hvorledes han paa lignende Maade mod sit Livs Slutning vilde betænke Universitetet.

Dette Bibliothek var Rostgaards Øiesten. Fra Krogerup vare forlængst alle Bogkasserne bragte ind til Kjøbenhavn og opstillede i Bogsalen. Ingen kunde komme derind uden at forbauses over Rigdommen, over Rækkerne af de sjeldneste Bøger i saa forskjelligartede Videnskaber og saa mangfoldige Tungemaal, over de talrige smukke Haandskrifter, det være i de østerlandske Sprog, i de klassiske Literaturer, eller i de nordiske Landes Historie og Philologi. Med Rette kunde Raupach kalde det: »ornamentum Reipublicæ Litterariæ in Boreo orbe plane egregium«. Samlingen voxede stadig. Medens af og til Bøger kjøbtes i Udlandet, forsømtes ingen Leilighed herhjemme til at forøge Bogskatten, der forefaldt

ikke nogen vigtig Auktion, uden at den gav sit Bidrag til den; som Exempel skal blot anføres Auktionen over Peder Syvs Bibliothek, der afholdtes i Ringsted 1702 og paa hvilken Rostgaard tilkjøbte sig, foruden Bøger, Peder Syvs haandskrevne literære Arbejder. Efter Biskoppen i Aalborg, Jacob Bircherods Død købte han de genealogiske Samlinger, han havde efterladt. Ogsaa paa anden Maade berigedes Bibliotheket, nemlig ved Gaver. Der er ført en ordenlig Gavebog, som er bevaret⁵⁶, og det er ret interessant at se alle disse forskjellige Navne paa Mænd, der have ydet deres Skjærv til det Rostgaardske Bibliothek. Hyppigst forekomme Navnene Christian Reitzer, Arne Magnussen, Edvard Londemann; af andre kunne anføres Matthias Moth, Vincens Lerche, Hans Gram, Bartholomæus Deichmann, Wormerne, Bartholinerne, Hans Steenbuch, Tøger Reenberg, Jens Rostgaard og mangfoldige flere bekendte og ubekjendte Mænd. Peder Hegelunds Almanaker fik han af Magister Morten Reenberg, »Kortvending« af Magister Nikolai Olivarius. Havde Samtiden saaledes paa en Maade Part i Bibliotheket, saa fik ogsaa Samtiden Gavn af det. Thi Dørene til det vare ikke tillukkede, Eieren glædede sig, naar andre kunde dele med ham ikke alene Nydelsen af at se Bøgerne og Haandskrifterne, men ogsaa af at bruge dem. Raupach berømmer ham herfor. Gram samlede i Rostgaards — som i Reitzers — Bibliothek meget af den Bogkundskab og Lærdom, som i senere Tider skulde komme ham saa udmærket tilgode⁵⁷. Bibliophil i Ordets strenge Betydning var Rostgaard egenlig ikke. Udsøgte Indbindinger*), pragtfulde Værker var det ham ikke saa

*) De Bøger, Rostgaard lod indbinde, bleve indbundne i simple, men meget stærke Læderblud. Han har ladet sig gjøre et kobberstukket Bogmærke, nemlig hans Vaaben, med Indskriften »Ex Bibliotheca

meget om at gjøre, at faa sjeldne Skrifter og gode Arbeider, det var Hovedsagen. Men fremfor Alt maatte der være Orden i Samlingen, derfor arbeidedes der idelig og idelig paa Kataloget, det blev forbedret og omskrevet flere Gange. Her viste Rostgaard sig som en omhyggelig Bibliothekar; men det var jo netop ogsaa en Retning, som han særlig havde gjort til Gjenstand for Studium.

Men hvilke literære Arbeider havde Rostgaard for? Beskjæftigede han sig med Udgaven af Libanius's Breve eller af de andre græske Sager, han havde hjembragt? Gjorde han endelig Alvor af at udgive sine Samlinger af den oldtydske Literatur? Ingen af Delene. Disse Arbeider hvilede, næsten for bestandig. Hvor forunderligt, at han, som med saa stor Iver havde været sysselsat med at samle hertil og det saaledes, at det lærde Europa havde studset derover, og ikke blot var spændt paa engang at se Resultaterne af den megen Flid og de betydelige Bekostninger, men ogsaa havde Krav derpaa, at han ganske trak sig tilbage og helt opgav disse philologiske Studier! Hvad kunde være Grunden hertil? Det er ikke saa vanskeligt at paavise, hvilken den var. I de 9 Aar, Rostgaard var udenlands, var han ikke blot Gjest i fremmede Lande, men ogsaa Gjest i fremmede Videnskaber. I Paris og Italien kunde han ikke hengive sig til Studiet af dansk Historie og Literatur. Han kunde ikke undvære en selvstændig Virksomhed, det var ham næsten skaaret i Kjødet at samle og skrive af, og han kastede sig da over Sprog og Forfattere, som Tilfældet eller Omstændighederne tilbød og som han fik In-

---

Friderici Rostgaard's i forskellige Størrelser; men det er tvivlsomt, om han har anvendt dem. Prøver paa disse Mærker findes i Luxdorps Samling af Rostgaardiana, ny kgl. Saml. Fol. Nr. 1030.

teresse for. Men da han kom hjem, vendte han tilbage til sit Eget, til Modersmaalet, til Fædrelandets Literatur og Historie. Som ung Student havde Studiet heraf glædet ham, at virke for det, var egentlig hans Kald. Nu begyndte den gamle Kjærlighed at røre sig i ham, den lod han sig beherske af; han reiste ikke tiere udenlands, han gav ikke mere Slip paa sin Ungdoms kjæreste Syssel.

Ikke længe efter sin Hjemkomst optog han saaledes sine Bestræbelser for at samle danske Digteres Værker. Allerede i Aaret 1700 havde han fuldt op at gjøre med Bording, idet han henvendte sig til Peder Syv og andre bekjendte Lærde for at faa hans Digte samlede *). Men der stødte Omstændigheder til, som gav dette Arbeide en langt større Udstrækning; den eiendommelige Maade, paa hvilken den bordingske Digtsamling er bleven til, har sin egen lille Historie, som vel fortjener at skildres med nogle Ord.

Alle Bordings Digte vare Leilighedsdigte; de eneste, der dannede et Hele, vare de maanedlige rimede Aviser, som fra 1666 til 1677 udkom med Titlen »Danske Mercurius«. Disse sidste havde en stor Læserkreds, og det blev efterhaanden meget vanskeligt at fremvise et fuldstændigt Sæt. Men endnu vanskeligere var det at samle de andre Digte. Nogle vare trykte paa et Folio- eller Qvart-Ark eller Blad, ikkun i meget faa Exemplarer, andre — og det var de fleste — kun skrevne. Forfattede for en ringe Kreds, vare de ikke blevne bekjendte i større Udstrækning; de forsvandt meget hurtig, thi de var »gaaet til Skinken og Laxen i Trang af andet, som ordinaire skeer med saadanne charteqver, quibus fama post cineres

---

*) Medens han opholdt sig i Glykstad, fik han bordingske Digte tilsendt af Professor Steenbuch.

major.« Hist og her havde man dog lagt an paa at sanke dem sammen. I Januar 1679 meddelte Magister Peder Terpger i Boghandlertidenden, Mercurius librarius, som en Gang om Aaret fulgte med den af Daniel Paulli udgivne Avis: Maanedlige Relationer, at han agtede at udgive alle Bordings Digte, og udstedte en almindelig Opfordring om at sende sig Bidrag. Denne Udgave standsedes imidlertid ved forskellige Omstændigheder, medens Terpger dog vedblev at udvide sin Samling. Da Rostgaard, som ligeledes for mange Aar siden var begyndt at tilveiebringe en lignende Samling, nu atter tog fat herpaa, fik han at vide — rimeligvis af Laurids Thura — at Terpger sad inde med mange af Bordings Vers; han satte sig i Forbindelse med ham og bevægede ham til (i Aaret 1700) at overlade sig, hvad han havde, en Opfordring, som Terpger gjerne efterkom. Rostgaard besluttede nu at udgive en trykt Fortegnelse over hvad de begge vare i Besiddelse af, for at lede Opmærksomheden hen paa Foretagendet og derved forhaabenlig at faa Samlingen mere fuldstændig. I Aaret 1703 udkom da »Fortegnelse paa en good hob af Sl. Magister Anders Bordings Danske Vers«. Den meget udførlige Titel gav Underretning om, hvad Hensigten var med Udgivelsen af denne Fortegnelse; begge Samlernes Navne vare behændig skjulte i Ordene PræsT og ForRetninG. Det lille Hefte, et Ark i Oktav, sendtes rundt til Venner og Bekjendte, som atter udbredte det. Sagen var grebet an paa en meget praktisk Maade, og Resultatet var ogsaa ret tilfredsstillende; men tre Aar (1706) efter sendtes dog »Anden og formeret Fortegnelse paa den største deel af Sl. Magister Anders Bordings Danske Vers« ud paa samme Maade, thi endnu manglede mange Digte, og til Bestemmelsen af flere af dem savnedes nøiagtig Efterretning om Tiden, naar, eller om Personerne,

til hvem de vare skrevne. Alt var i god Gang, Interessen var vakt, Mange glædede sig til snart at faa den længe forberedede Udgave. Men der kom andre Arbeider i Veien, saa at Rostgaard indtil videre maatte opgive Bording, og atter skulde lang Tid hengaa, henved tredive Aar, før endelig Bordings samlede poetiske Skrifter saa Dagens Lys.

Der er endnu bevaret adskillige Breve fra disse Aar, som vidne om, hvorledes Rostgaard fandt Imødekommen og Understøttelse fra forskjellige Egne til at fremme sit Foretagende. Det var ogsaa første Gang i den danske Literaturs Historie, at man søgte at samle en dansk Digters samtlige Arbeider, og det en Digter, der af sin nærmeste Eftertid blev sat saa høit, at den betragtede ham som den bedste Poët af alle, som indtil denne Dag have forskyldt got af vort Danske Tunge-maal⁵⁸. Derfor glædede mange sig til snart at se hans Digte trykte i en Samling, istedetfor at man hidtil havde maattet nøies med at have dem i Afskrifter. Men der var en anden Side ved denne hele literære Begivenhed, som ogsaa gav Mange Anledning til Glæde, og det var den, at man næsten betragtede det som et Glimt i Mørket, at En for Alvor tænkte paa at gjøre Noget for det danske Sprog. Latin var de Lærdes Sprog, Tydsk og Fransk var Hoffets og den fornemme Verdens; nu fremstod en Mand, tilhørende begge disse Kredse, som offentlig viste, at han vilde hjælpe til at hævde Moders-maalets Ret til ikke blot at blive taalt i Danmark, men ogsaa til at indtage den Plads, der tilkom det fremfor andre Sprog. Et varmt Udtryk af Glæde herover forekommer i et Æredigt til Rostgaard »paa vort ædle og elskelige, mens nu fast fortabte Danske Sprogs vegne til den ædle og redelige Sprogets Hielpermand Friderich Rostgaard«. Forfatteren er Iver Brink, som 1702 blev

Sognepræst ved Holmens Kirke i Kjøbenhavn. Hans Digt er ikke som saamange andre fuldt af krybende Smiger, men en simpel, hjertelig og vistnok i ramme Alvor fremsagt Taksigelse til Rostgaard, og paa samme Tid er det en Klage over den Foragt, som blev det stakkels Modersmaal til Del. Det er derfor paa rette Sted, her at aftrykke nogle Vers, saameget mere, som Digtet vistnok i Almindelighed er blevet overset 59.

Hvad? er det og vel mueligt
 Vort Danske Sprog tør haabe
 I disse Tider noget sligt,
 Da den ansees en Taabe,
 Som vil besynderlig paa Dansk
 Beflitte sig, og glemme
 Hvad nu er Moden, Tydsk og Fransk,
 Saa mand er fremmed hjemme?
 I sidste Nød og Aandedræt
 Vort ædle Sprog jo ligger,
 Som usæl Mand af Livet træt
 Forgjæves Redning tigger.

Foragtes det ej fast af hver,
 Som noget har at sige?
 I eget Land Landflygtigt er,
 Og maa for fremmet vige.
 Fandt det ej sted paa Præke-Stool
 Og udi Rettens Sale,
 Om Jeppe i sin Vadmels Kiol
 Blev ej ved Dansk at tale,
 Da blev jo Sproget snart forgiæt
 Og skulde neppe findes
 For Efterkommers næste Ædt
 De skulde Dansk ej mindes,
 Foruden hvad i Skrift og Boog
 Var fordom trykt og tegnet,
 Saa blev vort smukke Danske Sprog
 Som dødt vel snarlig regnet.

I denne haarde Skiebnes Tiid
 For Nordens Maal og Tale,

Da derpaa legges ingen Fliid,
 Men ligger som i Dvale,
 At nogen sig vil tage an
 Dets Beste nu omstunder,
 Som mand i lang Tiid ej er van
 Det er vel største Under.
 Des større Tak og Ære bor
 Den ædle Rostgaard have,
 Der følger ej, som andre giør,
 Sit Moders Maal til Grave,
 Men vender an sit store Pund
 Af Videnskab og Ævne
 At ære Skialdrers gylden Mund
 Og Sprogets Spot at hævne.

— — — — —
 — — — — —

Hvor lidt jeg derfor end har lært
 Mig Riim-viis at forklare,
 Saa har jeg dog vort Sprog saa kiært,
 At jeg mig ej kand bare,
 Men maa udbryde hiertelig
 Og ønske ham til Lykke,
 Som daglig dags u-mager sig
 Vort gode Sprog at smykke.

Det vil erindres, at Rostgaard i Oxford sysselsatte sig med at gjøre danske Ordsamlinger. Der gik ikke lang Tid hen efter hans Hjemkomst, før lignende Arbejder fængslede hans Opmærksomhed og bleve fremmede i en langt større Maalestok. Paa Auktionen efter Peder Syv blev solgt dennes haandskrevne Samlinger; Rostgaard blev den Høistbydende, Prisen var høi, 150 Rdlr., men han vilde ikke lade dem gaa fra sig. Blandt disse Samlinger var ogsaa Peder Syvs danske Ordbog; denne blev Grundlaget for den Rostgaardske. Den var skreven med en daarlig Haandskrift og saa tæt, at det var umuligt at faa et ordenligt Overblik eller at indskyde nye Ord. Som Forarbeide var den fortræffelig, men paa en Maade ubrugelig til at forøges og forbedres. Den faldt

imidlertid i gode Hænder. Den blev helt omskreven og det kom nu an paa at tilveiebringe nye Tillæg. Ligesom Peder Syv og Matthias Moth sendte Rostgaard sin Ordbog Bogstav for Bogstav ud til nogle af sine Venner eller andre, der havde Interesse for det danske Sprog og Kjendskab til det, for at de kunde gennemgaa Bindene, føie til og gjøre deres Bemærkninger. Da Bidragene vare komne Rostgaard i Hænde, blev Ordbogen paany omskreven; alt, hvad han selv i 16 Aar havde samlet, blev ligesom de indsendte Ordlister optagne, og saa blev denne »anden Edition« sendt ud til lærde og kyndige Mænd for atter at gennemlæses, rettes og foreges. De Mænd, som toge Del i Arbeidet, vare: Magister Niels Ebbesen Aagaard, som senere blev Rektor i Kjøge og døde 1718; han stod høit anskreven hos Rostgaard og havde i mange Aar hjulpet ham med Ordbogen; han føiede den latinske Oversættelse til de danske Ord. Kancelliraad Niels Benzon til Haunø, som døde tidlig og derfor blot gennemgik et enkelt Bogstav. Magister Iver Brink, fra 1711 Sognepræst til Nikolai Kirke i Kjøbenhavn. Morten Haugegaard, som i syv Aar var Rostgaards Amanuensis, indtil han ved hans Anbefaling 1713 blev Sognepræst i Kjøge. Konferentsraad Vilhelm Helt *), Deputeret i Rentekammeret. Thomas Jacobæus, yngste Søn af den be-

---

*) Den 28. September 1706, da Rostgaard havde faaet Bogstavet M tilbage fra Helt efter den første Udsendelse, skrev han ham saaledes til:

Det Bogstav M er kommet hjem
 Og lader sig forlyde
 Om ald dend Kraft, om ald dend Saft,
 Af Heltes Pen mon flyde.
 Sligt hørte D, sligt hørte E,
 Og lengtes strax at dømmes
 Af slig en Mand, som hellig kand
 Af vores Sprog berømmes.

kjendte Holger Jacobæus. Konferentsraad Hans Vilhelm Kaalund. Konferentsraad Christian Scavenius, som 1721 blev Justitiarius i Høiesteret. Magister Jørgen Sorterup, Sognepræst til Lydersløv. Laurids Terpæger, Sognepræst i Mehrn og Magister Laurids Thura, Biskop i Ribe. De vare blevne anmodede om at skrive deres Tilføielser saaledes, at hele Ordbogen kunde klippes i Strimler; nogen stræng Bogstav-Orden behøvede de ikke at følge, thi alle Strimlerne fordeltes bagefter i et Bord med 24 Skuffer (et Distributorium), ordnedes alfabatisk og blev klæbede op paa den ene Side af Folioark; saaledes fremkom den tredie Edition eller det røde Exemplar, som udgjorde 20 Bind, hvoraf endnu de 15 ere bevarede 60. Nogen egenlig Plan for, hvorledes Ordbogen endelig skulde indrettes, synes endnu ikke at være bleven lagt, det kom foreløbig an paa at gjøre Ordmassen saa stor og fuldstændig som mulig; dog ses af en Optegnelse af Rostgaard, at Ordbogen ikke skulde indeholde gamle og forældede Ord, men en fuldstændig Fortegnelse over det danske Sprogs Ordforraad, som det var paa hans Tid*). Dette hele omfattende Arbejde krævede ikke blot Bekostning, men ogsaa Tid, det fortsattes i mange Aar, til henimod 1720, da der indtraadte en Standsning, indtil det omtrent 20 Aar senere atter optoges.

Paa samme Tid voxede en anden af Rostgaards Samlinger, nemlig den genealogiske og heraldiske. I det trykte Katalog over hans Bibliothek anføres imellem

---

*) Blandt Rostgaards Vers findes et med Overskrift: »Til de Høifornemme Herrer, Schouthynachter, Commandeurer, Capitainer, samt andre See-Officerer og Søefarende Mænd, som anmodes om deres Hielp og Tilskud af de ved deres Videnskaber og Handlinger meest brugelige Ord og Talemaader«. Det er udateret, og det bliver derfor usikkert, om Verset er blevet afsendt efter Adressen.

Manuskripterne henimod 40 Bind, indeholdende Genealogier og Samlinger af Vaabener; det var i Tidsrummet fra 1700 til 1720, at alle disse Bøger samledes. Om det Formaal, han havde med det store Apparat, han tilveiebragte, faar man et Begreb ved at læse følgende lille Opsats, som er udateret, men uden Tvivl kan sættes til omtrent 1703—9:

»Dersom ieg lood mig overtale til, at skrive noget om de gamle og berømmeligste Mænd i Danmark og om deris familier og vaabener, og ieg fik stunder til sligt arbeid, og nogen forsikkring om hielp til dend store bekostning, som samme verk vilde udkræve, ikke aleeneste førend det blev ferdigt skrevet og malet, men fornemmeligen førend de nødvendige tegninger og billeder bleve i kobber udstukne og det hele verk siden blev trykt, da vilde jeg paa denne maade det begynde:

1. Eftersee alt, hvis jeg selv derom haver, baade iblant mine Manuscripter og i de trykte Bøger.

2. Efterspørge om der motte findis nogen her eller der i Landet som paa samme slags verk arbeidede, og da handle med dennem enten om deris verkis afstaaelse, eller om communication af et og andet, for løn og bøn.

3. Opsøge hvis der kunde findis in bibliothecis publicis et privatis, in primis Regia et Universitatis, item Lerkij, Reitzeri, Sperlingij, Otte Krabbe, Christian Rosenkranz, Cammerjunker Wind.

4. Uddrage af vore danske Historier, af fornemme Mænds Personalier og andre Documenter hvis did kunde henhøre.»

Det var altsaa hans Tanke at tilveiebringe et dansk Adelslexikon. En dristig Tanke, thi Materialet var overordenlig stort, det maatte samles fra mangfoldige Kilder. Ingen havde endnu gjort Forsøget paa at benytte alle de mange haandskrevne Slægtbøger og trykte Ligprædikener til at danne et helt Adelslexikon. I denne

Henseende staar Rostgaards Arbeide maaske som det første i sit Slags, der er sat i Gang i Danmark, og kun er overgaaet af Klevenfeldt. Der er noget eiendommelig storslaaet i den Maade, hvorpaa Rostgaard satte sine literære Foretagender i Gang. Den samme grundige Fremgangsmaade, som anvendtes til at samle Libanius's Breve og Bordings Digte, kommer igjen ved disse genealogiske Samlinger. Hvor han kunde faa tilkjøbs de gamle adelige Herrers og Damers Slægte- og Vaabenbøger, erhvervede han dem for sit Bibliothek; den vigtige Samling, som Peder Resen havde skjænket til Universitetsbibliotheket, blev afskreven, ligeledes (1708) Holger Parsbergs historiske Beskrivelse over 590 danske Familier, som eiedes af Geheimeraad Otto Krabbe, en Samling af trykte Ligprædikener, næsten 600 i Tallet, den største, nogen dansk Privatmand indtil da vides at have eiet, dannedes efterhaanden, duelige Tegnere sattes til at aftegne Vaabnene, medens en Amanuensis var fuldt beskæftiget med at afskrive og udskrive. Han hed Morten Haugaard*); da han i Aaret 1713 ved Rostgaards Bistand var bleven Præst i Kjøge, vedblev han det omfattende Arbeide at samle og sammendrage de enkelte Familiers Stamtavler. Paa denne Maade tilveiebragtes Rostgaards Thesaurus genealogicus Nobilitatis Danicæ, indeholdende Stamtavler over 139 adelige Familier, som endnu findes i Universitetsbibliotheket⁶¹.

Rostgaard tog selv megen Del i de genealogiske Arbeider, denne hele Syssel tiltalte hans Tilbøielighed,

*) Morten Haugaard var født den 19. Mai 1680 i Viersløv i Fyn. Han tog Attestats 1701 og Dimis 1707 med Laudabilis til begge Prøver. Hans Kaldsbrev er af 1. December 1718. Da han blev Præst, havde han ligget ved Universitetet i 14 Aar og uddannet sig i Theologi. Han anbefaledes af Biskop C. W. Worm: "hand baade i lærdom og lefnet har været og endnu er et Exempel for andre". Sjællandske Indlæg.

og den eneste Frugt, der, foruden nogle Digte, fremkom i alle disse Aar af hans store literære Virksomhed, var derfor ogsaa af genealogisk Natur. Men man kunde rigtignok have ønsket, at han havde valgt Æmner, som havde større Betydning for den danske Personalhistorie. Thi det kunde være underholdende nok for ham selv at udarbejde og lade trykke forskjellige Stamtavler*), som vare smigrende for dem, til hvem de vare bestemte: en Stamtavle, som overrakte Kronprindsen den 1. Januar 1707, og viste, hvorledes han paa fædrene og mødrene Side i lige Linie nedstammede fra Christian I.; en Stamtavle, som overrakte Kronprindsen den 1. Januar 1708, og viste, hvorledes Christian I. nedstammede fra Valdemar I's to Døttre Rigitze og Helene i 8 Led, begge ledsagede af Lykenskningsdigte; en Ahnetavle over General-Admiral Ulrik Christian Gyldenløve og hans afdøde Hustru, Fru Charlotte Amalie Krabbe, der viste, hvorledes de i 12 og 13 Slægter nedstammede fra Erik Glipping; en Stamtavle, som viste, hvorledes Grev Christian Friis og hans Brud, Frøken Øllegaard Gersdorff, begge i lige Linie nedstammede fra Torben Bille til Søholm, der levede i det 13. Aarh. Men Efterverdenen har ikke stort Udbytte af disse ephemere Arbejder, som dog maa have krævet en god Del Tid at udføre. Af større Omfang var derimod den Reventlowske Families Genealogi. Rostgaard havde lovet Storkansleren at forfatte en Stamtavle over hans Slægt, men det blev en Opgave, som krævede megen Taalmodighed og meget Arbejde. Storkansleren oplevede ikke at faa denne Stamtavle at se, men Rostgaard tilendebrogte dog tildels Arbejdet i Løbet af nogle Aar og overrakte det til hans Enke den 3. August 1709 tilligemed en Biographi af Stor-

---

*) Titlerne paa dem findes i Fortegnelsen over Rostgaards trykte Arbejder sidst i dette Skrift.

kansleren, som Povel Vinding benyttede; da han udgav sin latinske Sørgetale over Universitetets afdøde Patron, ledsaget af en dansk og tysk Oversættelse og en Levnetsbeskrivelse af ham. Det var egentlig Rostgaards Plan at udgive et meget stort Værk, der skulde indeholde foruden den Reventlowske Families Genealogi »adskillige Genealogier af de fleste og fornemste adelige Familier i Danmark, som have havt en Reventlow i deres Familie«. I et Brev til Oversekretær Sehested (2. Oktoker 1708) omtaler han, at han af (Christian IV's) Kansler Detlev Reventlows Børn og Afkom i tredje Led allerede kan tælle 107 Personer, og for Groskansleren istedetfor 16 eller 32 Ahner kan nævne 90, idet at nogle Personers Forfædre haves i 9de, andre i 7de, andre i 6te Led. For at samle Oplysninger førte han Brevvexling med forskjellige Personer, men Udbyttet var ikke altid tilfredsstillende. De reventlowske Familier havde intet opbevaret. Grev Detlev Reventlow tilstaar det ligefrem i et Brev (dat. Flensborg, 21. Mai 1705): »le peu de curiosité de nos Antecesseurs nous n'aient presque laissés la moindre trace, liaison ou Suite des événements remarquables de nos ayeiuls; toute la peine que je me suis donné jusqu'ici à chercher par tout, même par le canal des Amis, les Archives des certaines Cours voisines, où sans faute je m'attendois à quelques particularités extraordinaires sur ce sujet, tout a pourtant été en vain, et je n'en ai pu tirer que des bagatelles qui ne méritent pas la peine d'en faire mention.« En Familiebibel, som skulde indeholde en Mængde Navne og Datoer, var det længe ikke muligt at finde. Alt, hvad Rostgaard har samlet, er endnu bevaret⁶² og udgjør en rig Samling af Notitser, Optegnelser og Stamtavler, som vist kunne komme til Nytte, hvis Nogen engang vil optage Arbeidet. Man faar ved at se Samlingen et godt Begreb om, hvor vanskeligt det er at være Genealog. Hvad han selv

bragte for Lyset, indskrænker sig til to store Stam-tavler, der bleve trykte 1715 med Titel: »Atrium domus Reventlowianæ«, under hans Navn.

Endnu et Værk er der Vidnesbyrd om, at Rostgaard idetmindste har tænkt paa at udgive. Det var et dansk Bog- og Forfatterlexikon, eller som det dengang kaldtes: »Den danske Boglade«. Det er bekjendt, at der var flere Forarbejder til et saadant Værk. Lyschanders Skrift de Scriptoribus Danicis var endnu ikke trykt, Albert Bartholins Bog de scriptis Danicis (udkom 1663) var paa Latin og meget mager, men betydelig udvidet af Johannes Møller, Peder Terpager havde 1697 offentlig opfordret til at sende sig Bidrag til en dansk Boglade, han vilde udgive, og endelig havde Peder Syv gjort Samlinger i lignende Retning. Disse sidste havde Rostgaard tilkjøbt sig og det er formodenlig dem, som have bragt ham paa den Ide, at fortsætte sine Forgængeres Arbeide. Det vides*), at han i Aaret 1707 arbeidede paa dette Værk, men det er aldrig blevet fuldført, og blandt hans efterladte Samlinger findes ingen dansk Boglade.

Det er beklageligt, at han ikke idetmindste tilendebragte Forarbejderne. Selv om Bogen aldrig var udkommen, hvormange vigtige Oplysninger om den ældre danske Literatur havde han ikke kunnet skaffe tilveie, som nu for bestandig maa savnes; med Adgang til de mageløse Bogsamlinger, som gik tilgrunde 1728, med sin Lyst til bibliophil Beskjæftigelse, sin Sands for at ordne og sammenstille, hvad kunde der ikke være kommet ud

---

*) I et Brev fra J. Rosenvinge til Morbroderen, Biskop Bircherod i Aalborg, dateret 5. Marts 1707, nævnes Møllers Bibliotheca Septentr •Samme Møllers Bibl. skrev Edvard Londemann mig til om for et Aar siden, at hand hafde taget sig for at vilde forbedre, men som han fornåm, at Rostgaard arbeidede meget derpaa, lod hand det fare. Appendix til Bircherods Dagbøger, Marts 1707.

af alt det? Var denne Plan den eneste, som Rostgaard havde bragt lykkelig til Ende og var hans Værk bevaret til nu, saa vilde han for stedse have erhvervet sig en fremragende Plads i den danske Literaturs Historie. Men det skulde nu ikke blive saaledes.

Alle de forskjellige literære Sysler, som hidtil ere omtalte, falde i Tiden fra omtrent 1702 til henimod 1724. De udførtes jævnsides med Embedsforretningerne. Det kongelige Geheimearchiv stod vel ikke dengang aabent til offentlig Afbenyttelse som nuomstunder, og det daglige Arbeide var naturligvis ikke saa omfattende som nu, Archivet var jo ogsaa dengang langt fra saa stort som det senere blev. Men netop medens Rostgaard beklædte Pladsen som dets Chef, forefaldt vigtige og omfattende Arbeider i det. Det er muligt at følge dem temmelig nøjagtig, en Fremstilling af det Væsenlige kan derfor ei forbigaas, da baade Archivets Historie og Rostgaards Embedsførelse oplyses derved.

Det kan næppe have varet længe efter at Rostgaard tiltraadte Embedet som Geheimearchivarius, at han forfattede et Udkast til en Instruktion for sig selv, som bifaldtes af Kongen*) og i sine væsenlige Træk er gaaet over i hans Efterfølgeres Instruktioner. Et af Hovedpunkterne var, at bevare Archivet i god Orden og at beskytte det mod Ødelæggelse. Det Sidste var lettere sagt end gjort; thi Archivet var jo i Kjælderne paa Rosenborg Slot, der baade vare fugtige og manglede Lys, og det var udsat for Brandfare paa Grund af mange Ildsteder. Rostgaard gjorde sit Bedste for at møde disse Farer og Vanskeligheder. Gjentagne Gange gjorde han baade Kongen og Generalbygmester v. Platen opmærksomme paa, at det ikke godt kunde vedblive at være som det var, »det var

---

*) Aar og Datum kunne ei angives.

aldeles nødvendigt, at Archivet blev flyttet op over Jorden«. Det ene Aar gik hen efter det andet uden Forandring i Forholdene; først tyve Aar, efterat Rostgaard var bleven Geheimearchivar, skulde han have den Glæde at se sine Ønsker opfyldte, idet Archivet fik sin egen Bygning.

Forretningerne bestode især i at holde Orden i Archivalierne, modtage nye Sager, meddele Oplysninger til Regjeringens eller Kollegiernes Benyttelse og udlevere Dokumenter, naar de forlangtes. Det Sidste maatte ikke ske, uden Archivaren havde Kongens Haand for det, eller idetmindste Storkanslerens⁶³, og denne Bestemmelse holdt Rostgaard, som rimeligt var, meget strengt over. Et Exempel herpaa er ret interessant. I Juli 1701 havde Geheimeraad Breitenau ladet indsætte i Geheimearchivet en Kuffert, der indeholdt Dokumenter af det Glykstadske Archiv angaaende Kongens Ret over Hamborg. I Aaret 1705 krævedes Kufferten tilbage, Breitenau havde selv Nøglerne til de tre Laase, hvormed den var lukket. Rostgaard vægrede sig ved at udlevere den, »saasom han ikke var vant til uden kongelig Ordre at udlevere af Geheime-Archivet et eneste Blad Papir«. Han gjorde Indberetning derom til Kongen (9. Juli 1705) og udbad sig en kongelig Resolution for, hvorledes han skulde forholde sig. Grunden til, at Rostgaard ikke vilde udlevere Kufferten, havde maaske en anden Aarsag end blot pligtmæssig Opfyldelse af hans Instruktion. Breitenau havde nemlig tidligere faaet Dokumenter udleverede fra Archivet, og der var Formodning om at disse laa i Kufferten. Rostgaard foreslog derfor, at Breitenau skulde til Oversekretær Sehested indgive en rigtig Fortegnelse over Alt, hvad han havde laant fra Kancellierne i Kjøbenhavn og ei tilbageleveret. Kongen resolverede, at Dokumenterne maatte udleveres, men underligt nok er det, at i Aaret 1726 den 29. August indsendte Andreas Hojer et Andragende⁶⁴ til Kongen,

i hvilket han udbad sig Tilladelse til at faa meddelt »die von Geheimten Rath Breitenau durch den Etats Rath Rostgaard ehemals abgeforderte Documente, welche dem Vernehmen nach annoch in dem Archive zusammen gepackt stehen«. Har Breitenau alligevel ikke faaet sin Kuffert, eller er den senere igjen under Laas og Lukke bleven afleveret til Archivet?

I Aaret 1703 begynde et vigtigt og overmaade vidt-løftigt archivalsk Arbeide, nemlig Ordningen af det saakaldte tyske Archiv. I Statsraadsmødet den 8. Mai 1703 havde denne Sag været til Forhandling, og en Extract af Forhandlingsprotokollen blev samme Dag meddelt Geheimearchivarius. Denne Extract var af følgende Indheld: »For H. M. Kongen er anmeldt den store Confusion og Uorden, hvori det Tydske Cancellies Brevskaber findes af Mangel paa Plads og Registranter. Kongen har derfor befalet, at Justitsraad Johan Moth, Cancelliraad Frederik Günther Hannecken, Assessor Esmarch og Geheimearchivarius Rostgaard fra Dags Dato af ugentlig alle Postdage, navnlig hver Onsdag og Torsdag, skulle samles i det Tydske Cancellie, tage til sig to Cancellister, og gennemgaae alle Papirer, Protocoller etc., adskille dem efter Materien, rubricere dem under en kort og tydelig Extract, nummerere dem, indføre dem i et Inventarium, som de til Slutning skulle underskrive og forsegle med deres Segl. Da Kongen vil have Arbeidet fremskyndet, skal der holdes Journal over det, hvilken Kongen vil efterse, for at erfare, hvorledes Arbeidet skrider frem, og hvad der findes. Endskjøndt Cancelliraad Hannecken og Assessor Esmarch ere i andet Ærinde fraværende, saa vil Kongen dog, at de andre ligefuldt skulle fortsætte Arbeidet, og dem til Lettelse kan den her tilbageblivende Secretair Schöbel adjungeres dem.« Denne Archivkommission tog strax fat paa at udføre det den overdragne Hverv, men den maatte snart standse Arbeidet. Omtrent et Aar efter (12. April 1704)

udstedtes en kongelig Ordre, af hvilken det ses, at det var standset af Mangel paa Plads. Archivarerne Moth og Rostgaard med de øvrige Kancellibetjente og de dertil antagne Kopister*) fik derfor anvist Oversekretæren i det tyske Kancelli Sehesteds Værelse til Afbenyttelse, medens han var paa Reise**), og de skulde snarest mulig angribe Arbeidet hver Søgnedag (forsaavidt Postdagene ei forhindrede det) med yderste Flid. Heller ikke dette hjalp. Saa fik Kommissionen anvist Plads paa Kjøbenhavns Slot og nu gik den summarisk tilværks. Alle de gamle Breve og Pakker, saavel i det tyske Kancelli som i Kancelliets Kjælder, bleve i største Uorden slængte i Sække, Matroser bare Sækkene op paa det saakaldte Skilder-Kammer paa Slottet, allerøverst under Taget, hvor de bleve tømte ud paa Gulvet. Saa begyndte man at skille Sagerne ad og at bringe dem ind under forskjellige Rubriker. Men det var næsten et uoverkommeligt Arbeide; thi det dreiede sig om at skabe en Orden i et Archiv, som var samlet i Løbet af 150 Aar lige fra Christian den Tredies Tid. Kongen blev utaalmodig og Kommissionen fik gjentagne Paalæg om at skynde paa. Rostgaard var den, som ledede hele Archivordningen. Han havde en udmærket Medhjælper i Johan Moth, som kjendte en stor Del af Sagerne, da han selv var Archivar ved det tyske Kancelli, men han døde den 6. Jan. 1705. Der var ingen ret Enighed blandt Kommissionens Medlemmer; saaledes vilde f. Ex. Hannecken og Frants von Hagen, som var traadt ind i den efter Moth,

---

*) De Kopister, som benyttedes ved dette Archivarbeide, vare: Eschild Lohman, Selmer, Prætorius, Hendrik Bergau. Lohman var en Søstersøn af Fru Rostgaards Moder. Hans Fader, Friderich Lohman, var Sognepræst i Ulk i Tønder Amt. Hans Moder hed Ellen. Han var født 1684; han døde 1731.

**) Sehested var i Kongens Følge paa dennes Reise til Landmillitsens Mynstringer i Sjælland, Fyn og Jylland, og derefter i Norge; den 5. September kom Kongen tilbage til Kjøbenhavn

engang ikke medunderskrive en Indberetning til Kongen, som Rostgaard havde opsat (6. Aug. 1705), og Rostgaard blev fornærmet paa von Hagen, fordi denne tillagde sig Titlen Geheimearchivarius*). Ledig var man imidlertid ikke, men langsomt skred man fremad. Rostgaard var det magtpaaliggende baade at sørge for Archivets Sikkerhed og at tilveiebringe en god Orden. Han foreslog (17. Novbr. 1705), at der til Sikkerhed imod Brandfare maatte blive stillet en Skildvagt udenfor det Lokale, hvor Archivet var hensat; han skulde kige ind igjennem Døren, for at han kunde møde Ilden i Kammeret, førend den mødte ham paa Trappen. Rentekammeret gav ham Ordre til at henvende sig til Etatsraad v. Platen, som skulde drage Omsorg for at sikre Archiverne. Den 21. Juli 1705 indgav Rostgaard et Andragende til Kongen, om at der til Brug ved Ordningen af Archivet maatte blive givet ham en udførlig Fortegnelse over alle Hs. kgl. Majestæts Provindser, Fyrstendømmer og Grevskaber, Stifter, Herreder, Birker, Sogne, Herregaarde, Sæde- og Ladegaarde, Landsbyer og Fiskerleier, eneste Bønder Gaarde og eenlige Huse, »hvilken Efterretning enten dend i een eller flere bind udleveris til ævig tijd bør at forvaris i Eders Kongelige Majestæts Archijv, hvor dend er saa fornøden som et Søkort for den Seilende«, samt om at han maatte benytte to Kort over Norge til Kopiering i sit Hjem. Rentekammeret mente, at det Første kunde han vel finde i trykte Bøger, men der kunde gjerne gives Befaling til Siftamtmandene, at de skulde lade Herredsfogderne og

---

*) Rostgaard indgav en Klage herover til Kongen den 29. Novb. 1706. I en Bestalling til Kopisten Selmer var Hagen bleven kaldet Geheimearchivarius. Rostgaard ansøgte om, at saavel Bestallingen som Koncepter og Protokoller, hvor denne »error calami« havde indsneget sig, maatte blive forandrede. Klagen var fuldkommen berettiget.

Herredsskriverne forfatte og indsende Lister; Supplikanten kunde selv gjøre et Projekt, paa hvad Maade han vilde have Fortegnelsen indrettet. Kongen resolverede derimod saaledes: »Wir können nicht sehen, dasz ihm die verlangten Nachrichten vors erste zu den Archiv nöthig thun und wieder in den ersten Jahren bey den unter händen habenden teutschen Archiv gnug finden«⁶⁵. Heldigere var han med et andet Andragende, der rigtignok ogsaa var meget billigt. Den 2. Januar 1706 bevilgedes der ham nemlig for to Aar 100 Rdlr. til Anskaffelse af Skrivematerialier til Brug i Archiverne paa Rosenborg og Kjøbenhavns Slot. Da de to Aar vare forløbne, undlod man at opføre Summen paa Reglementet, der maatte da en ny Begjæring til Kongen, og de 100 Rdlr. bevilgedes ham indtil videre.

Dette var ogsaa aldeles nødvendigt, thi det havde endnu lange Udsigter med »det nye Archivs« Ordning. Man var omsider naaet saa vidt, at der var skabt »nogen ungefærlig orden«. Flere Gemakker vare blevne anviste, hvor de rubricerede Sager kunde henstilles, Gemakkerne vare fyldte fra øverst til nederst, men jo flere Afdelinger, der bleve dannede, jo mere Plads behøvedes der. Man fandt da paa at benytte det store Loft over Kunstammeret i det kongelige Bibliotheks Bygning, men et helt Aar gik hen, inden de nødvendige Forberedelser bleve truffene, saa at man kunde arbeide der. Vinduer skulde sættes i Taget, hvis Kobberplader maatte efterses, da det regnede igjennem dem, Reoler*) skulde slaas op, Kamre indrettes med Bræde-Skillerum til de forskjellige Arbeidende, Kakkellovne sættes op etc. I Begyndelsen af 1707 kunde man endelig flytte det ny Archiv fra Slottet over paa Bibliotheksloftet, hvor Ordningen og Registreringen fortsattes

---

*) I Januar 1706 var der paa Slottet opstillet 400 Reoler, hvoraf de 260 vare fulde, men der fordredes endnu 100 Reoler.

indtil Geheimearchivet fik sin egen Bygning lige ved Siden af og det flyttedes derind. Kongen og Regjeringen vare ikke fornøiede med at hele denne Sag gik saa langsom fremad, men ingen af dem synes at have havt noget Begreb om, hvad det vil sige at bringe Orden i en chaotisk Masse af alle mulige Slags Dokumenter og Protokoller, der tilmed stadig voxede ved at nye Sager kom frem; ellers vilde man ikke have stillet en saa ubillig Fordring til Kommissionen, at den i Løbet af nogle Aar skulde løse sin Opgave. Men paa den anden Side var det vanskeligt nok for Regjeringen at undvære Adgang til Archivet, da det jo hvert Øieblik skulde benyttes. Derfor blev man ogsaa nødsaget til af Rostgaard at forlange særlige Archivarbeider udførte. Saaledes fik han den 26. Februar 1709 Ordre til at gennemgaa alle Grundskrifter («Urkunden»), Dokumenter og Efterretninger om Lehnrettigheden for de i Fyrstendømmerne Slesvig og Holsten liggende adelige Lehnsgodser; der skulde gives en Specifikation over Godserne, Dokumenterne skulde revideres, sorteres, summarisk ekstraheres og alt skulde «mit dem allerfordersahmsten» indsendes til det tyske Kancelli. Men saadanne Arbeider kunne ikke udføres i en Haandevending.

Som Geheimearchivar fik Rostgaard ogsaa andre Hverv at udføre. Saaledes blev det overdraget ham at oversætte paa Dansk og udgive den Handelstraktat, som den 15. Juni 1701 var beven afsluttet mellem Danmark og Generalstaterne. Den 25. April 1702 udstedtes kgl. Ordre til Storcancleren om at lade dette Arbeide udføre, og det blev overdraget Rostgaard, som jo var det hollandske Sprog mægtig. Traktaten udkom i Juni 1703. Det er muligt at Regjeringen oftere har brugt ham ved Affattelsen af diplomatiske Aktstykker; Rostgaard har selv slaaet derpaa, ligeledes Christen Sørensen Testrup,

men hvilke det har været, kan ikke angives. Dog vides det, at han har conciperet det Diplom⁶⁶, ved hvilket Frederik Karl af Linien Pløn-Norborg erklæredes for Agnat og født Hertug til Slesvig og Holsten (18. December 1722*). Ligeledes vides det, at da det danske Rigs-vaaben blev forandret efter Slesvigs Inkorporation 1721, idet Slesvigs Vaaben blev flyttet fra Midtskjoldet til Hovedskjoldet, havde Rostgaard Tilsyn med Udførelsen af Tegningen til det. Men Rostgaard fik et Dokument at udgive, der var af stor historisk Betydning, og som blev udgivet paa en Maade, der gjør det til et af de mærkeligste Skrifter i den danske Literatur; det var den souveræne Kongelov⁶⁷.

Der hvilede et mystisk Mørke over denne indgribende Lov. Næsten Ingen kjendte den. Umiddelbart efter Kong Frederik den Tredies Død oplæste og publicerede Kansleren Peder Reedtz Kongeloven for samtlige Geheimeraadere og tilstedeværende »andre kongelige Betiente og Godtfolk«. Ved Christian den Femtes Kroning blev den atter oplæst, og en kort Extrakt af den blev indført i den danske Lovbog; ved Frederik den Fjerdes Kroning blev den derimod ikke oplæst (sml. ovenfor S. 83). Det havde imidlertid fra først af været Bestemmelsen, at Kongeloven skulde udgives i Trykken, »for at Undersaatterne kunde kjende den paa sine Fingre som Catechismen«, men forskjellige Omstændigheder havde været Aarsag i at man hidtil havde holdt Publikationen tilbage⁶⁸. Endelig i Frederik den Fjerdes første Regjeringsaar skred man dertil. Der kan ikke bestemt angives Noget om de første Skridt, som ere gjorte i denne Retning. Den 27. Jan. 1707 forelagde Rostgaard et Udkast til en Fortale, men det er rimeligt, at der allerede tidligere er gjort en Begyndelse til Ud-

---

*) Kladen er bevaret blandt Rostgaards Papirer.

givelsen, idetmindste bevares der i Geheimearchivet et Udkast til en Fortale forfattet af Frederik Gabel*), som rimeligvis maa ligge forud for Rostgaards, og ikke er bleven bifaldet.

Den originale Kongelov er zirlig skreven paa Pergament af Peder Schumacher; hver Side er omsluttet af brede Rammer, der udfyldes af smukke Arabesker og Dyrefigurer, Pennetegninger i Tusk og Guld. Den trykte Udgave skulde udstyres pragtfuldt, de samme Rammer**) skulde stikkes i Kobber***), nye tegnes til Fortalen og Titelbladet, Texten trykkes med almindelig Skrift. Det paalaa nu Rostgaard at skaffe duelige Kunstnere til at udføre Arbeidet. Den første der findes nævnet (21. Juli 1707) er en Martinus Threyer, men uden Tvivl er han ikke bleven benyttet. Derimod antoges en dygtig Kunstner Klaus Moinichen†) til at komponere og tegne Ornamenterne, som skulde pryde Fortalen og Titelbladet, og en Kobberstikker, Andreas Reinhardt††). Me-

*) Det er en Kopi, men Gabels Underskrift er egenhændig.

**) I den trykte Udgave findes der en Ramme mere end i den skrevne Original; i denne er nemlig hvert Blad beskrevet paa begge Sider, i den trykte Udgave er kun den første Side af hvert Blad benyttet, den egentlige Text er derfor en Side større.

***) Fr. Gabel var imod dette, fordi Udgivelsen derved vilde blive forhalet. Suhms nye Samlinger, I, S 275.

†) Moinichen har tegnet Portraiterne af Kirsten Bille, salig Otto Skeels, og af Berte Scheel, salig Niels Rosenkrands's. Se Strunk, Samlinger til en beskrivende Catalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere. Kbh. 1865. No. 247 og 2700. Der haves ogsaa et meget godt Portrait af Fredrik IV. fra 1712, tegnet af Moinichen og stukket af Reinhardt. (Exemplar i Kgl. Bibl.)

††) Reinhardt var født i Nyrnberg. Allerede 1706 har han været i Kjøbenhavn og ernæret sig som Kobberstikker (Strunk, No. 441, 820, 955a). I Aaret 1707 stak han de 15 store Plader, fremstillende Christian Gyldenløves Ligprocession, som høre til Masius's Ligtale over ham. 1717 forlod han Kjøbenhavn og reiste til Augsburg; han drog forgjældet fra Danmark, sin Bestalling

dens Arbeidet saaledes var sat i Gang, fik Rostgaard den Ide, at ogsaa Texten burde stikkes i Kobber, for at sikre Loven mod Eftertryk, og den 8. Februar 1708 gjorde han Forslag herom til Kongen. Kongen er snart gaaet ind paa det, thi kort efter, den 25. Februar, sluttedes der Kontrakt med Reinhardt om at udstikke Ornamenterne og den 19. Marts med Nordmanden Michael Røg*) om at udstikke Skrift og Bogstaver. Betalingen blev ordnet saaledes: Møinichen fik 6 Rdlr. for hver Side at tegne (ialt 7 Sider), Michael Røg 20 Rdlr. for hver Side Text, Reinhardt 1 Rdlr. for at gjøre hver Plade tilrette med Tilskjæring og Polering, 28 Rdlr. for at stikke hver Side Ornament, samt 80 Rdlr. tilsammen for Titelbladet og den Side, paa hvilken Fredrik den Tredie fremstilles tilhest**). Hele Arbeidet udførtes i Hemmelighed. Kunst-

---

som kgl. Kobberstikker med 300 Rdlr. aarlig Gage, havde han sat paa Assistenshuset for 8 Rdlr.; Rostgaard udløste den og gav ham den tilbage. I Augsburg levede han i kummerlige Omstændigheder. 1725—27 var han atter i Kjøbenhavn, fra disse Aar har man flere Portraiter stukne af ham (Strunk, No. 63—64, 406—7, 653, 739, 1449). En Søn af ham, Andreas, var ogsaa Kobberstikker; han har 1741 i Frankfurt stukket en Stamtavle over Familien Holstein.

- *) Hans fulde Navn var Michael Augustus Røg; saaledes uderskriver han sig under en Supplik, dateret 24. April 1709, om at blive Krigskommissær i Fyns Distrikt. Efter en Optegnelse af Rostgaard var hans Fader Præst i det Provsti Sæniën i Nordlandene. Michel Røg blev, som bekendt, senere kongelig Kobberstikker i Paris. Se om ham Werlauff i N. hist. Tidsskrift VI, S. 373 ff. 1709 søgte han om at blive Auktions-Mester i Bergen; Kongen havde for to Aar siden allernaadigst givet ham en Forsikring med de Ord: «Vi vil have Naade for Eder» Der var 46 Ansøgere.
- **) Efter en Optegnelse af Langebek have Omkostningerne ved Udgivelsen af Kongeloven beløbet sig til henimod 2000 Rdlr.; 500 Exemplarer bleve trykte. Hoffmann, Danske Adelsmænd, III, S. 90, meddeler, at Omkostningerne vare 3000 Rdlr. Kobberpladerne opbevares nu i det store kongelige Bibliothek.

nerne havde maattet underskrive en edelig Forpligtelse om ikke at omtale, hvad de vare beskjæftigede med i Geheimearchivet, og tillige om at bevare til deres Dødsdag, hvad de der mulig kunde faa at se af Dokumenter, eller hvad de fik at høre eller læse. De maatte ikke, medens de vare beskjæftigede for Kongen, paatage dem noget Arbeide for Andre. Ordet Kongelov nævnedes ikke, der taltes blot om »et højstmagtpaaliggende Document som i Hans Kongl. Majestæts Geheime Archijv paa Rosenborg er lagt i Forvaring«. Tegninger og Prøvetryk forelagdes Kongen til Approbation, og Rostgaard maatte jævnlig gjøre Indberetning om, hvorledes Arbeidet fremmedes. Den 6. August 1709, kort efter at Frederik den Fjerde var kommen hjem fra sin italienske Reise*), kunde Rostgaard underrette ham om, at Arbeidet allerede havde været færdigt i nogen Tid. Fortalen blev dateret 4. September, og den 24. i samme Maaned blev Kongeloven kundgjort. Rostgaards Arbeide var endnu ikke afsluttet dermed. I Juni Maaned 1710 havde han travlt med Indbindingen af en stor Del Exemplarer hjemme i sit Hus, og udbad sig i den Anledning Kongens nærmere Bestemmelse af, hvormange der skulde indbindes i Fløiel med Broderi og Guldgalloner**), hvormange i rødt Saffian eller Maroquin. Derefter skulde Exemplarerne fordeles, og Listerne over Fordelingen ap-

---

*) I Bussæus's Fr. IV.s Dag-Register er urigtig anført, at Fr. IV. den 27. August ankom fra sin Udenlandsreise til Frederiksborg. I den samtidige Avis (Kjøbenhavns Posttrytter) nævnes derimod den 25. Juli.

**) To Exemplarer indbundne i rødt Fløiel med rigt Guldbroderi, bevares nu i det kgl. Bibliothek, som ligeledes besidder to Exemplarer indbundne i Maroquin; foran i det ene af disse (i den Hiemstærneske Samling) har Rostgaard skrevet: »Til Hans Kongl. Mayts. Bibliothek.»

proberes af Kongen. Til alle kongelige og fyrstelige Hoffer af den souveræne Familie sendtes to Exemplarer — til det svenske Hof først efter Fredens Afslutning*) — ; alle de kongelige Personer, de øverste Stats-Embedsmænd, alle høiere civile, geistlige og militære Autoriteter fik Exemplarer, ligeledes Magistraten i Kjøbstæderne, imod Kvittering. Rostgaard fik selv flere Exemplarer, som han tildels sendte sine Venner i Udlandet.

Det kan ikke andet end have været smigrende for Rostgaard, at hans Navn blev knyttet saa nøie til den første Udgave af den souveræne Kongelov. Fortalen er jo parapheret af ham: »ad mandatum Sæ. Regiæ Majestatis proprium«, som den ogsaa er forfattet af ham. Men kan han have følt en vis Stolthed over at have udgivet den vigtige Statslov, saa kan han ogsaa have følt en vis Tilfredshed over det Kunstværk, han besørgede udgivet. Vistnok var han selv ingen Kunstner eller stor Kunstkjender, men det hele Arbeide blev dog til under hans Øie, saa han tilvisse har sin Del i det**). Og det er i Virkeligheden et meget respektabelt lille Kunstværk. Stikket er rent, skarpt, med bløde, fyldige Schatteringer, Texten graveret med tydelige, runde Skriftegn, og navnlig ere de af Møinichen komponerede Rammer omkring de første 6 Blade særdeles smukke. Ornamenterne ere i antik-italiensk Stil, lette, uden Overlæsselse og med passende Afvexling. Paa hvert Blad er der anbragt forskellige Figurer, der symbolsk betegne de Lande, for hvilke Kongeloven gjaldt. Saaledes betyde — det er Rostgaards egne Ord i en Indstilling til Kongen (d. 23. Mai 1708) — Blad 1—2: »Danmarks Rijgdom, som bestaar i

*) Efter en Optegnelse af Langebek.

**) Med Hensyn til Texten maa bemærkes, at Orthographien fra den originale Kongelov ikke er beholdt, men moderniseret.

Commerciens, med Tømmer og Sædevarer og er tillige berømt for sine skønne Heste og Hunde og fede jyske Stude. No. 3—4 motte vise hvad Norges Kongerige frembringer og udi No. 5 skulde have henseende til Island og Grønland og til Hvalfiskfangsten og andet fiskerie som der drives.« I Overensstemmelse hermed ere Illustrationerne valgte og i Reglen vel udførte. Paa det 8de Blad fremstilles Kong Fredrik den Tredie tilhest, udført saaledes, at begge Figurer ere tegnede med lutter snirklede, slyngede og spiralfornede Linier*), med Undtagelse af Kongens Hoved, der er meget fint tegnet og ligesaa fint stukket; Møinichen har hertil benyttet en Voxmaske, som var tagen over Kongens Ansigt efter hans Død.

Det er besynderligt nok, at man slet ikke finder denne Udgave af Kongeloven, bestaaende af 19 kobberstukne Blade, omtalt i de større Værker, der handle om Kobberstikkerkunstens Historie. Tildels maa det vel hidrøre fra, at saa faa Exemplarer ere komne ud iblandt det større Publikum. Var den bleven mere bekendt, vilde den sikkert oftere være bleven beskrevet og kriticeret, thi den har formegen Kunstværd til at den ganske kan forbigaa med Taushed. I den danske Literatur er den et aldeles enestaaende Værk.

Virksomheden ved Geheimearchivet og de Arbejder, den gav Anledning til, behagede Rostgaard, han gik til dem med Lyst. Kun i en Henseende følte han et Tryk, det var de økonomiske Forhold, som ikke vare efter Ønske. Som Geheimearchivar havde han 500 Rdlr. i Gage, men deraf kunde han ikke leve. Flere Gange gav

---

*) I den originale Kongelov er Frederik den Tredie tegnet paa samme Maade. I den müllerske Kobberstiksamling (Kgl. Bibl.) findes en lignende Fremstilling af Christian V. fra 1686, tegnet af Martin Brasch, graveret af Pieter von Haerlem, og en af Frederik IV., tegnet af Johan Christopher Ohlers.

han derfor Supplikker ind til Kongen om Forbedring i sin Stilling. Saaledes den 23. December 1704. Han fremhæver, at han foruden sin Løn ingen Accidentier eller Sportler kan vente sig, medens Betientene i Kancelliet paa saadan Maade tjene ligesaameget som de have i Løn; fremdeles at den ham adjungerede Archiv-Secreterer (Arne Magnussen) har ligesaa stor Løn og desuden Løn som Professor ved Universitetet og endda en god Belønning for sine Forretninger paa Island (ved Matrikelarbejderne), »hvilken tredobbelte indkom og lykke det er saa langt fra at jeg skulde misunde hannem, at jeg endnu ynsker hannem mere forfremmelse, saasom hand haver et ypperligt ingenium og er en smuk lærd mand«. Han maa dagligen tære paa sin liden Kapital og staar i Fare for at komme i største Vidtløftighed; desuden faar han ingen Løn for det store Arbeide med det nye Archivs Indretning, medens hans Kollega Justitsraad Moth har 1000 Rdlr. i Løn foruden sin Gage i Kancelliet. Denne Supplik førte ikke til noget Resultat, og den 6. Januar 1705 ingav han en ny, hvori han endnu mere indtrængende fremhæver sine daarlige Omstændigheder. Disse maa i Virkeligheden have været næsten faretruende, thi ellers vilde Rostgaard næppe samme Dag, som Justitsraad Moth var død (den 6. Januar), have andraget om at maatte blive forundt hans halve Løn 500 Rdlr. som Forbedring i sin Løn. Den 6. Marts samme Aar bevilgedes ham nu 300 Rdlr. To Aar efter den 15. September 1707 blev han atter nødt til at supplicere Kongen. Uagtet al sin Sparsommelighed saa han sig nødsaget til at bruge af sin Kapital 2 indtil 300 Rdlr. aarlig; den ældste Kopist blev mere brugt i Kancelliet end i Archivet, Archiv-Secreterereren Arne Magnussen var nu paa sjette Aar i Island, Rostgaard maatte udføre Archivforretningerne allene. Han bad om et Tillæg af 200 Rdlr. Den 23. Januar gjentog

han samme Supplik og denne Gang naade han at faa sit Ønske opfyldt, idet hans Løn opførtes paa Reglementet med 1000 Rdlr.

Det var dyrt at leve i Kjøbenhavn, siger Rostgaard i en af disse Supplikker; det var dyrt at leve blandt de Fornemme, det kostede »at soustenere den respect som den mig allernaadigst forundte Character kunde synes at udkræve.« Men for en Mand, med hans mange Interesser og Libhaberier, maatte der være Veie nok, ad hvilke Pengene svandt bort. Hvad maatte ikke Bibliotheket koste at forøge og vedligeholde? hvad ikke de mange forskjellige literære Arbejder? Og i disse Retninger var han ingenlunde paaholdende. Men heller ikke naar han ellers kunde yde nogen Hjælp til Udgivelsen af et og andet Værk, som ellers vanskeligt kunde komme ud. I Aaret 1707 gav han saaledes Henrik Pflug 100 Rdlr. til Hjælp for at faa den første danske Geographi trykt, som udkom samme Aar med Titlen: »Den danske Pilegrim«. I de følgende Aar bidrog han til Udgivelsen af et Arabisk Værk, han havde bragt hjem med sig fra sin Udenlandsreise, nemlig: »Veiledning for en Discipel paa Veien til Visdom«, af Borhanneddin Alzernouchi Alzebergi, som ovenfor allerede er omtalt*). Professor Steenbuch, som stod i lærd Brevvexling med den udmærkede Orientalist Hadrian Reland i Utrecht, havde paa Rostgaards Vegne omtalt dette Arbejde for Reland, der yttrede Lyst til at faa det at se, da det var ham ubekjendt. Rostgaard sendte ham det gennem Laurids Terpager, som studerede i Utrecht, og nu brevvelede Rostgaard og Reland om Udgivelsen. Hele Korrespondancen mellem dem er bevaret og man kan ikke Andet end have Fornøielse af at læse den. Den Redebonhed, hvormed Rostgaard betalte alle Omkost-

---

*) Side 75.

ningerne ved Udgivelsen, den Interesse og Iver Reland viste ved at besørge Bogen trykt, den hele Tone, i hvilken disse to hinanden personlig ganske ubekjendte Mænd skrive om denne Sag, gjør et rigtig godt Indtryk. Bogen udkom 1709 og blev med Bifald modtagen af den lærde Verden*), men desværre gik en meget stor Del af Oplaget tabt ved Forsendelsen ad Søveien til Kjøbenhavn. Paa samme Tid opholdt Matthias Ankersen sig i Holland. Ved hans og Relands Hjælp lod Rostgaard anskaffe et Sæt arabiske og persiske Typer, som han vilde forære til offentligt Brug i Kjøbenhavn, hvor Skrifter i disse Sprog ikke kunde trykkes. Først mange Aar efter blev de skjænkede til Universitetet.

Rostgaard bode den meste Tid i Kjøbenhavn, men Krogerup laa jo ikke langt borte, han kunde med Lethed ofte se derud. Han førte selv den øverste Lædelse af Alt, hvad der angik Gods og Avling; han havde kun en Forvalter til Hjælp. Eiendommen laa ikke godt samlet og Rostgaard gjorde flere Gange Forsøg paa ved Mageskifte med Kongen at faa bødet herpaa, uden at det dog lykkedes ham**). Han havde ogsaa større Planer for, nemlig at bringe Krogerup op til at blive en komplet Hovedgaard. Dette kunde let ske, thi hans Fader havde

---

*) Bogen anmeldtes i *Le Journal des Sçavans*, 1710, S. 342—47. Nu tilfredsstillende Udgaven naturligvis ikke; der Text ist verdorben, die erste Uebersetzung (o: Rostgaards) so mangelhaft und die zweite (o: Abraham Ecchelensis) so frei, dass man die Arbeit des Hrn. Caspari wohl als eine Neue begrüßen darf. G. Weill's Anmeldelse (i *Heidelb. Jahrbücher*, 1839, S. 598—99) af Casparis Udgave af Borhaneddins *Enchiridion Studiosi*, Lips. 1838.

***) Allerede 1688 havde Fr. Rostgaards Formyndere Jens Rostgaard og Christian Nielsen givet Ansøgning ind, om at mageskifte 4 Gaarde i Antvorskov Amt paa noget over 36 Tdr. Hartkorn mod Gods i Kronborg Amt.

udlagt for Kong Frederik III 3318 Rdlr. til Hammermøllens Bygning og til Fiskeriernes Forbedring, og en Obligation af 10. April 1700 paa 3000 Rdlr. skulde udbetales. I Aaret 1703 indgav han et Forslag om, at 126 Tdr. Hartkorn nær ved Krogerup maatte blive ham udlagte for disse Pengesummer. Rentekammeret gik ikke ind paa Forslaget, Prisen 50 Rdlr. pr. Td. Hartkorn var for ringe, da der ellers blev betalt 60, 70, 100 Rdlr. og derover. Resolutionen gik derfor ud paa, at de 3000 Rdlr. skulde udbetales til næste Termin, og for Resten: »Silentium« 69.

Noget heldigere var han for Anholts Vedkommende. Ikke lang Tid efter hans Hjemkomst fra Udlandet voldte Forholdene paa denne Ø Eierne megen Uleilighed. Indbyggerne laa i heftig Strid med Fyrinspektøren. En af deres vigtigste Livsartikler var Sælhunde, og den var af saa meget større Betydning for dem, som Øen var sandet og ufrugtbar. Det var nu en gammel Skik, at Ingen paa en vis bestemt Tid maatte slaa Sælhundene ihjæl, naar de laa paa Stranden. Fra Januar Maaned pleiede nemlig Sælhundene i Løbet af 4 til 6 Uger at komme paa Stranden med Ungerne, for at sole sig. Slog man dem ihjæl paa denne Tid, udsatte man sig for, at de søgte hen til andre Steder, hvilket vilde medføre stort Tab for Anholtboerne. Denne Skik brød Fyrinspektøren sig ikke om, men han slog ned blandt Dyrene, naar han kunde se sin Leilighed dertil. Desuden laa begge Parter i Strid med hinanden om Strandings- og Vrag-Godset. Da nu Rostgaard blev adlet, indgav han en Ansøgning til Kongen om at han maatte faa Forstrandsrettigheden paa Anholt, idet han beraabte sig paa, at den hørte til Adelens Privilegier. Han fik ikke denne Gang den søgte Rettighed, idet de Deputerede for Rentekammeret gjorde Kongen opmærksom paa, at han hidtil havde havt 20 Rdlr. i Forpagtningsafgift, og at »udi det paa Anholt den 5. Juni 1668 udgivne Skøde,

er Eders Maytt. Vrag- og Løsnings-Ræt forbeholdne.« Resolutionen blev da: »Silentium«. Kongen maa imidlertid snart have skiftet Mening, thi den 14. Februar 1705 skjenkede han Rostgaard Forstrandsrettigheden*).

-
- *) Det kongelige Reskript herom til de Deputerede i Financerne lyder saaledes: »Vor Synderlig gunst tilforn. Vi give Eder herved allernaadigst tilkiende, at Vi, efter allerunderdanigst ansøgning og begjæring, af sær kongelig Naade, allernaadigst have skænket og givet Voris Justitz Raad, Os Elskelige Friderich Rostgaard, Forstrands Rettighed for hans egen tilhørende Grund og Eiendom Anholdt. Derefter I Eder underdanigst haver at rette. Befalende Eder Gud. Skrevet paa Vort Slott Kiøbenhaffn den 14de Februar 1705. Under Vort Kongl. Haand og Zignet. Friderich R. — D. Wibe.« I sin Supplik havde Rostgaard nævnet, at han ikke saameget søgte denne Rettighed for Indtægtens Skyld, der næppe var 20 Rdlr. aarlig, som for at han ikke skulde være den Eneste i Danmark, »for hvis skyld et in terminis generalissimis forfattet kgl. diploma og privilegium skal lide exception«.
-

VI.

Rostgaard og Libanius. Rostgaard optages af mange civile Forretninger. Bliver Høiesteretsassessor. Niels Benzon. Pesten 1711. Bliver Direktør i det Vestindiske og Guineiske Kompagni. Censurerer Skrifter af Ludvig Holberg, Christen Testrup og Andreas Hojer. Undersøger Christian Erlunds mislige Forhold. Rostgaard bliver Justitiarius i Høiesteret. Hans Bestræbelser for at bringe denne Ret til sin tidligere gode Skik.

Fra flere af de Mænd, Rostgaard havde stiftet Bekjendtskab med under sit Ophold i Udlandet, fik han af og til Breve. Venskabet, der var knyttet imellem dem, var ikke kjølnet, fordi Afstanden imellem dem var voxet, de kunde med Lethed underrette hverandre om, hvor kjært Mindet om deres tidligere Samliv var dem, og om hvorledes deres forskjellige literære og videnskabelige Sysler skred fremad. Men Rostgaard havde ikke meget at meddele for sit Vedkommende, Svaret var som oftest: jeg har ikke mere Tid til at beskjæftige mig med lærde Materier. Det svarede han, naar Johan Albert Fabricius henvendte sig til ham, for at vinde hans Hjælp til sine vigtige philologiske Arbejder, det Samme, naar Joh. Chr. Wolf forhørte sig om, hvorledes det gik med Udgaven af Libanius. Wolf havde netop ogsaa samlet til en Udgave af denne Forfatter, men Rostgaards Samlinger vare langt betydeligere og Wolf ønskede meget at benytte dem. Han skrev engang herom til Søren Lintrup, og i dennes

Svar (af 20. August 1709⁷⁰) omtales Rostgaard og hans hele Virksomhed paa følgende Maade*):

„Hvad angaar din Samling af de libaniske Breve, da har jeg for længe siden fremsat din Plan for Rostgaard, der glæder sig over din Iver for at samle dem. Da jeg er en gammel Bekjendt og Ven af ham, siden vi levede sammen i Huset hos Masius, saa har jeg flere Gange løselig set hans Samling, men nu har han igjen vist mig den. Jeg kan ikke noksom beundre den utrolige, ja forbausende Flid, han har anvendt paa at samle disse Breve. Han har ikke blot over 2000 Stykker zirlig afskrevne efter de bedste og ældste Codices, og nøiagtig rettede, men en utrolig Mængde af Læsemaader, samlede fra Haandskrifterne i Paris, Modena, Florens, Vatikanet, dertil Registre over Brevene og Navnene, udførlige og ordnede paa forskjellige Maader. Alt, hvad der endelig nogensinde og nogetsteds har været oversat af dem paa Latin, har han opsøgt og kjøbt. Denne saa rige og med saa stor Bekostning tilveiebragte Skat ønsker han at udgive, saasnart han faar Ro for de Forretninger, Kongen paalægger ham, saasnart han kan finde en Boghandler eller Bogtrykker, der vil skyde Penge til, og saasnart han kan finde en Medhjælper, der har Tid og Duelighed til at bringe Alt i Orden, forfatte Oversættelse, hvor den mangler, samt tilføie Anmærkninger og Registre. Hvad din Ud-gave angaar, da er det langt fra at han misbilliger den eller ønsker at standse den; han meget mere ledsager den med de bedste Ønsker, og tilstaar ligefrem, at han i to Henseende vil have Gavn af den, idet den dels vil bryde Isen og bane Veien for hans store Ud-gave, dels mulig vil berige hans egen Samling, da du har

---

*) Brevet er skrevet paa Latin, det her vedkommende Stykke meddeles i dansk Oversættelse.

benyttet Haandskrifterne i England, som han ikke har havt Leilighed til at gjøre Brug af. Her har du Rostgaards Mening om dit Foretagende. Hvis jeg maa føie mit eget Raad til, ærligt og oprigtigt, saa er det kortelig følgende. Naar jeg paa den ene Side betragter Rostgaards omfattende Beskjæftigelser saavel ved de betydelige Værker, han selv sætter i Gang, f. Ex. et dansk Universal-Lexikon, Udgaver af A. Bordings danske Digte, Zacharias Lunds latinske Digte og andre lignende, som ved Ordningen af Archivet, Beskjæftigelser, der, efterhaanden som han gaar fremad i Alder, Lykke og Værdighed, udentvivl ville tiltage*), naar jeg paa den anden Side tæ-

*) Hermed kan sammenlignes hvad Lintrup skrev til Wolf den 8. Aug. 1713. Der tales om den rige Haandskriftsamling Rostgaard besad og navnlig om, hvorvidt der i den fandtes Bidrag til den rabbiniske Literatur: *•Huius Possessor Nobilliss., identidem licet per me aliosque nomine Tuo officiose compellatus, necdum, ut spem nobis factam adimpleret, suasque petentibus gazas, curatius excussas, aperiret, adduci potuit; sive opum suarum non satis in multitudine conscio atque accurato codicum nomenclatore destituto, quod suppeditet, inqvirenti protinus non succurrat, sive operosa negotiorum civilium mole obruto et cortinis Astreæ trutinandisque in Arctoo Amphictyonum consessu gravissimis utriusque Regni controversiis quotidie districto, ad secretiora Musarum commercia rarius vacet divertere, sive novis identidem honoribus aucto, paulatim obrepat pristini in literas steriliores affectus, tepor aut fastidium (sic!). Non cessabo tamen cunctanti aurem subinde *εὐχαίρως ἀναίρως* vellicare, dum excussis omnibus plutels, suas vel nobis explicuerit Eoas opes, vel Tibi submiserit symbolas, quas tamen non ausim promittere luculentas.* Den 7. April 1716 skrev Lintrup et Brev til I. B. Mencken, i hvilket han ogsaa udtaler sig noget skarpt om Rostgaard: *•Illum catenatis aulæ negotiis intentum et forte honoribus non nihil mutatum, interiora literarum studia, in quibus regnare poterat, propemodum in derelictis habere, atque ingentibus, quos possidet. Codicum Mss. ex omni propemodum orbis Europæi angulo, incredibili studio, nec minore sumptu, congestorum thesauris otiosum incubare, merito dolemus.* Ny kgl. Saml. 4°, No. 2050 b og 2052 b.

ker paa, hvilken Mangel der er paa Mænd, der tilfredsstillende kunne udføre et saadant Foretagende [Udgivelsen af Libanius's Breve], det vil sige, som have et grundigt Kjendskab til det græske Sprog, til Kritik og Antiquiteter, og fremfor Alt ere Herrer over deres Arbeidstid og ikke lade det mangle paa Flid, i Særdeleshed i vore Dage, hvor Alt sligt ligesom gaar i Glemme, hvor man har at gjøre med Boghandlere, der ere vanskelige, vrantne, arbeide med Sneglens Fart, og ere ganske vanmægtige eller for fattige til at bestride Udgifterne til et saa stort Værk; naar jeg endelig forestiller mig, hvad der udkræves til dets Udgivelse: Vanskeligheden i at stoppe Hullerne i Texten, restituere den, sammenligne de forskjellige Læsemaader, forfatte Oversættelser, Registre — hvor pinagtigt og besværligt! —, for ikke at tale om Indledning og Anmærkninger, naar jeg samler Alt og erindrer, hvormeget lignende literære Foretagender ere underkastede ofte Tidsomstændighederne, oftere Udgiverens, oftest Skjæbnens Indflydelse, da maa jeg tilstaa, at, hvis Nogen antager, at denne i saa mange Aar ventede libaniske Samling vil udkomme ene ved Rostgaards Arbeide, saa er det et Haab, der forekommer mig at være ganske frugtesløst eller meget usikkert. Dersom du vil følge mit Vink, saa vil jeg ønske, eller rettere opfordre dig til at gribe en Leilighed, som sikkert ikke kan mangle, for at komme til Kjøbenhavn paa en Maanedstid eller to. Du kan da personlig tale med Eieren af den hele Samling, og jeg har godt Haab om, at det skal lykkes os ved dine og vore Venners forenede Bønner, at formaa Rostgaard til at lade dig udgive Libanius i Fællesskab med sig, naar blot Samleren faar den Ære, der tilkommer ham (hvilket jeg mener kan ske ved paa Titelbladet at sætte: udgivet fra det Rostgaardske Bibliothek, eller ved i Fortalen at omtale hans Flid og Arbeide med at til-

veiebringe den hele Samling); tillige kunde du træffe Aftale om at lade en brav Boghandler eller Bogtrykker i Holland besørge Udgaven (thi det prægtige Arbeide maatte ikke vanzires med de simple tyske Typer) og om alle de andre Forberedelser, som dermed staa i Forbindelse; med Hensyn til Alt dette tilsiger jeg dig Bistand baade af mig og af andre Venner, der ere kyndige i de Sager. Skulde Resultatet ogsaa blive imod Forventning, saa vil dog en Reise til Danmark og en Maanedes Ophold i Kjøbenhavn nok være Møien værd; thi du vil have Glæde af baade at se det libaniske Apparat og de mange andre orientalske, græske og latinske Haandskrifter, hvormed det Rostgaardske Bibliothek glimrer, og af at gjøre Bekjendtskab med vore Bogsamlinger, de offentlige, baade det kongelige og Universitetets, og de mange private.

Rostgaard havde altsaa endnu ikke opgivet at fuldende sin Udgave af Libanius's Breve. Han vilde her benytte samme Fremgangsmaade, som han saa ofte anvendte ved flere af sine andre literære Arbeider, lade en dygtig Mand udføre det grove Arbeide, selv derimod anvise Planen for det, føre Tilsynet dermed, lægge den sidste Haand paa Værket og give Navn til det. Men hvor rigtig har ikke Lintrup opfattet Rostgaards Forhold og Stilling til Opgaven? Hvor rigtig har han ikke gjort opmærksom paa de Egenskaber, som Udgiveren af en klassisk Forfatter maa besidde? Hvor rigtig har han ikke vist, at disse Egenskaber — idetmindste for Øieblikket — ikke fandtes hos Rostgaard? Thi Philolog i strengere Forstand var Rostgaard ikke, han var kun en dygtig Dilettant i Philologien, i visse Retninger endogsaa ualmindelig dygtig. At han ikke strax vilde give Slip paa sine Samlinger, er forklarligt nok; der kunde jo komme den Tid, da han fik bedre Leilighed til at anvende sine Kræfter paa det store Værk. Men allerede 1710 var der Tale om, at Hemster-

huys i Holland skulde besørge Udgaven, et Rygte — og det var maaske mere end et Rygte — som bedrøvede Lintrup ikke mindre end Wolf*). 1715 hed det sig, at Gram skulde være Udgiveren⁷¹, men ingen af disse Planer bleve udførte, og i en Række Aar vexlede Lintrup og Wolf næppe noget Brev, uden at der i dem findes Klager over Rostgaard, som dels ikke selv gjorde Noget ved Libanius, dels ikke var at formaa til at lade Wolf blive Medudgiver.

Det var naturligt, at de Lærde bleve utaalmodige, og Misfornøielsen med Rostgaard blev ikke mindre, da der heller Intet kom ud af hans Samlinger af oldtydsk Literatur. Ingen var mere begjærlig efter at se disse komme for Lyset end Leibnitz**); vilde Rostgaard ikke

---

*) Den 14. Januar 1710 skriver Wolff til Lacroze: •De Rostgaardio nihil mihi adhuc pollicéor præter promissa, quibus præstandi tum demum animum, credo, adplicabit, cum pudori amplius resistere non poterit. Thesaur. Lacroz., II, S. 3. — Den 23. Aug. 1710 skriver Lintrup til J. C. Wolff: •De Libanio Tuo nolum horribile secretum Te, vir celeberrime, celari, quod ex Anchersenio nuperrime contigit expiscari, habere scil. Rostgaardum in animo editionem eius Dno. Hemsterhuysio demandare, nescio Dni Rehlandi blanditiis, quibus in nupera libelli Arabici dedicatione ipsum probe demulsit, effascinatam. (Utrykt Brev i kgl. Bibl.; Afskrift i Ny kgl. Saml. 4°, No. 2050b) Med Hensyn til denne sidste Yttring er det Umagen værdt at læse Rostgaards Breve til Reland, hvor han netop udtaler sig med Beskedenhed og næsten med Misnøie over Relands Dedikation.

***) Leibnitz skriver den 15. April 1715 til Sebastian Kortholt: •Rostgardum inclytum virum nollem præclara consilia plane omittere, præsertim illustrandi veteris Teutonismi, culus tantum habet thesaurum, si tamen omnino spes nulla est huc amplius incubiturum, vellem eius apparatus observationesque præclaras hulus instituti venire in manus dignas, quæ recte uti possent, et grata vbique mentione tanti viri. Cl. Eccardus, qui omnia apud me egit, postea Helmstadii Historias publice docuit, nunc Hanoueram reuocatus est Historiographi titulo, meo hortatu suoptoque genio in hoc studium mirifice ardet, magnosque (ausim dicere) progressus fecit. Undique conquirimus quæ in rem. Fauet Rex ipse

selv udgive dem, saa ønskede han, at de maatte komme i Hænderne paa en dygtig Mand, som kunde gjøre dem bekendte. Han vilde gjerne, at Rostgaards Samlinger kjøbtes paa offenlig Bekostning, ja han tilbød selv at udgive dem efterhaanden⁷². Først 1718 opnaade Eccard gjennem Sebastian Kortholt, at Rostgaard sendte ham sine *Lectiones variæ* til Otfred.

For de Fremmede maatte Rostgaards hele Optræden tage sig meget forunderlig ud. De kunde jo ikke tro Andet end at han var ligesaa doven som uvillig og umeddelssom, at han ganske havde opgivet sine videnskabelige Interesser, og ikke brød sig det mindste om hvad han tidligere havde samlet. Ja, Interessen for den Græske og Tydske Literatur var standset, den var bleven afløst af Interessen for den Danske, og hvis de Fremmede havde hørt eller set, hvorledes der arbeidedes i denne Retning i Rostgaards Studerekammer, saa maatte de have taget deres Beskyldning for Dovenskab tilbage. Men havde de reist en Klage imod ham, fordi han ikke først gjorde færdigt, hvad han havde begyndt paa med saa stort Held, og hvad de saa at sige havde Del i, saa vilde han vanskelig have kunnet give en aldeles tilfredsstillende Undskyldning. En Undskyldning anførte han bestandig, den

---

Magnæ Britanniæ; quid si faueat et Rostgardus? sed non utique gratis. Nam non aspernabili pretio, æquo tamen et quale Principum Ministris persuadere possis, redimerentur, spero. Leibniti Epist. ad Div. I, S. 320.

I. G. Eccard siger i sit Skrift: *Historia studii etymologiae linguæ Germaniæ hactenus impensæ, Hanoveræ 1711. S. 176: -Quam vellemus, ut Amplissimus Fridericus Rostgaard, Consiliarius et Archivarius Regius, cui Deliciæ Poetarum Danorum lucem debent, Etymologiæ Danicæ manum admoveret: siquidem per negotia graviora liceret. Apparatum enim insignem hanc ad rem concessit et omnium fere linguarum Europearum cognitione, judicioque perspicaci præditus, cum videret Germanicam linguam ad Danicæ veteris intellectum plurimum conferre, ejus quoque monumenta sedulus conquisivit et rariora sibi descripsit.*

at han ingen Tid havde, og det maa indrømmes, at denne Undskyldning var grundet.

Naar Lintrup skal anføre for Wolf, hvilke Grundene ere til, at Rostgaard ganske synes at have slaaet Haanden af Libanius, nævner han et Par, som bør fremhæves. Den ene er, at han er overvældet af en Mængde civile Forretninger og daglig er beskjæftiget med i Høiesteret at dømme i begge Rigernes Retssager; den anden er, at de Æresbevisninger, han efterhaanden opnaar, og hans Forhold til Hoffet drager hans Opmærksomhed bort fra Videnskaberne. Den sidste Grund kan nu ikke godtgjøres i det Enkelte af Mangel paa Beviser. Den eneste Æresbevisning, Rostgaard modtog i Løbet af de Aar, her er Tale om, er den, at han blev udnævnt til Etatsraad den 19. November 1712, en Begivenhed, som gav Tøger Reenberg og Christian Falster Anledning til at sende Rostgaard Lykønskingsdigte⁷³. Men det er rimeligt nok, at han er vedbleven at være vel set ved Hove og i den fornemme Verden, og at hans Tid har været stærkt optagen af Livet i disse Kredse. Den første Grund kan derimod godtgjøres fuldstændigere og den er af væsenlig Betydning for at bedømme Rostgaard. Han fik nemlig Leilighed til efterhaanden at vise en anden Evne, han var i Besiddelse af, nemlig Evnen til at udføre civile og administrative Forretninger. Det var ikke saa ganske faa Hverv, som bleve ham overdragne, enten af Staten eller af Private, og, naar man har gjennemgaaet dem alle, vil man let kunne indse, at en Mand, der med sine ikke ubetydelige Embedsforretninger var saa optagen som Rostgaard blev det, ikke kunde stille dem tilfreds, der tillige forlangte af ham omfattende videnskabelige Værker; mere Tid blev ikke tilovers for ham end at han kunde — for at bruge hans eget Udtryk — »smaamore» sig med literære Sysler, som ikke krævede megen sammenhængende Tid eller anstrængende Arbeide.

Alle disse forskjellige Forretninger ville nu blive nævnedes i chronologiske Følge, tilligemed et Par af mere literær Natur. Forinden bedes erindret, at Archivforretningerne uforstyrret gik deres Gang og ikke give Anledning til særlig Omtale før senere, at det er ikke muligt, at forfølge hver enkelt Forretning i dens Enkeltthed eller bestemme, hvor lang Tid, eller hvor meget Arbeide den har udkrævet. Endelig bemærkes, at efter de Prøver at dømme, der ere bevarede paa Rostgaards Behandling af de Sager, som have været ham betroede, kan man slutte, at han har udført dem med Alvor, Flid og Nøiagtighed.

Den Forretning, som rimeligvis er den første Rostgaard har deltaget i, var en Trætte imellem Jomfru Sophie Reetz og Fru Mette Reetz, Priorinde i Roskilde Jomfrukloster, angaaende noget Jordegods i Nørre-Jylland. Den 31 Marts 1705 overdroges det Rostgaard og Justitsraad Christian Scavenius, Assessor i Hof-Retten, at træde sammen i en Kommission for at mægle mellem de to Damer. Nogen Tid efter blev han beskikket til Formynder for Overkammersekretær Doses tvende umyndige Døttre, men paa Grund af Archivforretningerne fritoges han for Formynderskabet den 22. Februar 1707. Samme Aar, den 15. November, nedsattes en Kommission for at undersøge Forholdene ved Indqvarteringsvæsenet i Kjøbenhavn; Rostgaard blev Medlem af Kommissionen. Der skulde gennemgaa hvert Qvarter og hvert Hus og undersøge, hvor høit det var ansat til Indqvartering, Grundene til Fritagelse for Indqvartering, om det var efter kongelig Bevilling; alle Rullerne fra 1700—1707 skulde udleveres og gennemgaaes, det skulde undersøges, om der var begaaet Underslæb. Kommissionen bestod af fire Medlemmer, men forstærkedes den 30. Marts 1708 med to. Den 12. Januar 1709 fik Rostgaard Ordre til tillige-

med Jakob Sidenborg, Assessor og Sekretær i Hof-Retten, at træde i en Kommission for at mægle i en Tvistighed mellem Johan Huusmann, Inspektør ved Vægterne, og Magistraten; — i denne Sag maa dog være bragt Forlig tilveie, thi den 10. Novbr. 1713 blev Beskikkelsen kasseret som uaffordret. Den 29. Oktober 1709 fik Rostgaard første Gang Ordre om at sidde i Høiesteret; han var fra nu af hvert Aar Assessor i Høiesteret, indtil han den 1. Januar 1720 blev udnævnt til Justitiarius, paa hvilket Embede Kong Frederik IV. den 12. November 1712 egenhændig havde givet ham Tilsagn. Allene det Hverv, at være Assessor i Høiesteret, maatte optage en god Del af en Mands Arbeidstid. Aaret 1710 gik roligere hen for Rostgaard. I Sommermaanederne kunde han gjøre en Reise gennem Fyn til Jylland, hvor flere gode Venner og Bekjendte besøgte: saaledes Justitsraad Rosenvinge i Fyn, Tøger Reenberg paa Restrup, Biskop Deichmann i Viborg, Edvard Londemann i Skelund o. fl. a. Denne Reise var tildels foranlediget ved et Dødsfald af en kjær Ven, Kancelliraad Niels Benzon til Haunø. Han var en begavet ung Mand, hengiven til philologiske og æsthetiske Studier. I Aaret 1704 havde han foretaget sig en Udenlandsreise og studeret i Holland, hvor han vandt sine Læreres Yndest. Han samlede ivrig Bøger og udgav (1704) i Leiden anonymt en Fortegnelse*) over sin mærkelige Samling, navnlig af nyere latinske Digtere⁷⁴. Ikke længe efter sin Hjemkomst blev han gift,

*) I det store kgl. Bibliothek bevares Benzons eget Exemplar af hans «Bibliotheca poetica», i hvilken han har skrevet en lille Fortale, der fortæller, at Fortegnelsen blev modtagen med saadan Interesse, at Bogen Aaret efter var udsolgt. Benzon opfordredes til at give et nyt Oplag, men han havde for Øieblikket ikke Tid dertil. Derimod havde han under Arbejde et større Værk, nemlig et Digterlexikon, som skulde indeholde Digternes «vitas, dignitates, mores, scripta allaque non vulgaria».

men faldt snart i en farlig Sygdom. Rostgaard var tilstede hos ham, da han underkastede sig en smertelig Operation, men et halvt Aar efter stod han hos ham ved Dødsleiet (30. December 1709)⁷⁵. Rostgaard havde lovet at ordne hans Bo og navnlig at sørge for, at hans Bøger bleve solgte, og i denne Anledning gjæstede han Haunø, hvor Edvard Londemann allerede havde havt travlt med at ordne Bøgerne. De bleve bragte til Kjøbenhavn og solgtes ved Auktion i Rostgaards eget Hus paa Kjøbmagergade d. 15. Juni 1711⁷⁶. Denne Sag, som er af en privat Karakter, kan tjene som Exempel paa, at Rostgaard ikke skyde at have Uleilighed for sine Venner; han havde ikke saa faa saadanne Forretninger, snart større snart mindre for dem eller for sine fornemme Slægtninge. Men den havde en anden mindre behagelig Følge baade for Rostgaard og Londemann. Rostgaard kom nemlig alvorlig paa Kant med Biskop Deichmann; denne var en stor Elsker af Bøger, og da Rostgaard gjennemgik Benzons Bøger, savnede han en hel Række, nemlig alle Udgaver af *Klassikerne in usum Delphini* *), hvilke havde fundet Vei til Biskoppens Bibliothek i Viborg. Disse Bøger bleve naturligvis krævede tilbage, hvorved fremkaldtes en længere, noget skarp Brevvexling mellem de to Herrer, uden at føre til at Bøgerne leveredes tilbage; i Aaret 1732 solgtes de med Deichmanns øvrige Bibliothek **).

*) Londemann skriver i et Brev til Benzon 6 Septbr. 1704: *•Auctores in usum Delphini Tibi gratulor, quos sine dubio elegantissimis vestimentis decorandos curas, ut genuinus tum internus tum externus splendor accedat. Si Bentzonius essem, quia Gallici sunt, Gallico pallio amictendos juberem; alii autem libri, in Batavia nati, Batava munditie superbirent.* • Ny kgl. Saml. 4°, Nr. 2100.

**) Chr. Lassen Tychonius fremhæver i sin *Idea consummati Episcopi*, Hafn. 1713, S. 17, hvor han omtaler Biskop Deichmanns pragtfulde Bibliothek, disse Udgaver, *•splendida Gallia Delphino suo adulatura.* — Bøgerne anføres i *Catalogus Bibliothecæ Deich-*

En tredive Aar efter at Benzons Bøger vare solgte, paastod Justitsraad, Landsdommer Iver Nikolai Sehested i Viborg, gift med hans Enke, at Londemann, da Lector theologiæ i Bergen, stod i Gjæld til Arvingerne, idet han havde faaet Penge til en ny Udgave af det ovenfor nævnte Bibliotheca poetica. Det gav Anledning til en Proces; thi Londemann paastod, at han ingen Forpligtelse havde paataget sig i den Henseende, og at han ingen Penge havde modtaget, men kun 50 Digteres samlede Værker, der skulde betragtes som et Honorar for det Arbeide, han vilde faa med Benzons Bibliothek.⁷⁷ Hvad Resultatet blev af Processen, vides ikke.

Det fortjente næppe Omtale, at Rostgaard i December 1710 gennemgik en alvorlig Mæslinge-Sygdom, hvis han ikke senere tilskrev den en særegen Virkning. Han trode nemlig at kunne takke Mæslingerne for, at han i Aaret 1711 ikke blev angreben af Pesten, da den rasede saa heftig i Kjøbenhavn og Helsingør*). Om Mæslingerne virkelig have kunnet havt en saadan Indflydelse, maa staa uafgjort hen, men nævnes med Ros bør det, at Rostgaard, paa den Tid Pesten rasede heftigst, ikke som saa mange andre flygtede bort fra Hovedstaden, men blev der og passede sit Embede**). Blandt dem, der flygtede, var Assessor Johan Laverentzen, Direktør for det kgl.

---

mannianæ, S. 309—10; de udgjorde ialt 49 Bind og indbragte ved Auktionen 112 Rdlr. 5 Sk.

*) Mærkeligt er det, at der i Rostgaards Gaard i Kjøbenhavn og paa Krogerup ikke døde en Eneste af Pest.

***) I Juli reiste Fru Rostgaard med sine ældste Døtre til Boller til Storkanslerinden, Grevinde Reventlow. Rostgaard fulgte dem vist paa Vei, thi den 26. Juli var han paa Seiersø, samme Dag som hans Familie ankom til Aarhus. Seneré reiste Fru R. til Haderslev, hvor hun den 29 December fødte en Søn, der døde samme Dag og blev begravet ved Siden af sin Mormoder, Fru Anna Katharina Hagensen i Marie Kirken i Haderslev.

priviligerede Bogtrykkeri; han lod Hans Gram sørge for det, medens han selv sørgede for sin og sines Sikkerhed. At Rostgaard og Gram have holdt ud sammen i Kjøbenhavn, derom vidner denne lille Notits i Rostgaards Gavebog. Der anføres en mærkelig Dombog og der siges, at den er »foræret af Hr. Magister Hans Gram Conrector i Vor Frue Skole d. 24. Sept. 1711, da Pesten begyndte merkeligen at tage af.« Til Erindring om dette sørgelige Aar lod Rostgaard et Krucifix stikke i Kobber af Reinhard, Thura forfattede Vers, som bleve graverede nedenunder, Stikket dedicerede Rostgaard til sine Døttre⁷⁸.

Samme Aar kom Rostgaard i Forhold til en Mand, hvem han senere skulde møde paa en helt anden Maade, det var Ludvig Holberg, som havde fuldendt Udarbeidelsen af »et Appendix til den Europæiske Historie, kaldet Introduction til de 3de højlovligste sidste Kongers Historie, hvilket Værk kan tjene til at gjendrive adskillige fremmede Skribenter, som har grundet deres Relationer over Danmark paa den svenske Historie.« Holberg indgav en Supplik om, at der maatte beskikkes Nogen til at revidere Værket til Trykken. Konseillet indstillede Justitsraaderne Rostgaard eller Reitzer, Kongen resolverede, at Rostgaard skulde beskikkes dertil, og den 29. Mai 1711 udstedtes Ordren til ham om at være Holbergs Censor⁷⁹. Det er Skade, at Rostgaard ikke har opbevaret de Antegnelser han muligvis har gjort ved Skriftet, der som bekjendt er tabt; det vilde kuriøst nok at se, hvilken hans Mening var om Holberg som Historiker. Det var ellers et underligt Træf, at Holberg ved sine første Skrifter skulde komme i saa nær Forbindelse med de to Mænd, som senere traadte saa fjendsk op imod ham. Da Holberg nemlig udgav sit første Skrift, Introduction til de fornemste Europæiske Rigers Historier, læste Hans Gram Korrekturen paa det, medens hans Broder Lars løb med Kurrekturarkene

mellem sin Broder og Bogtrykkeren, og strax efter blev Rostgaard Holbergs Censor.

Den 23. September 1711 fik Rostgaard med flere Ordre om at indfinde sig i Admiralitets-Retten, »naar den over Sager, som af Kommisfarten dependerer, holdes, og de tilsagt vorder, og da tillige med de Tilforordnede i Ober-Admiralitets-Retten derudinden efter Capers Reglementet af den 6. April sidstforleden kiende og dømme,« en Ordre, som gjentoges 16. August 1712. — Den 17. November 1711 fik Rostgaard Befaling til at indtræde i en Kommission, for at undersøge Forholdet med Jørgen Ollendorph, Hof- og Artzni Smed paa Frederiksborg Slot, tiltalt for Blodskam med sin Datter.

Den 12. September 1712 blev Rostgaard valgt til at være Direktør i det Vestindiske og Guineiske Kompagni tilligemed Hr. General-Lieutenant de Boysset. Om sin Virksomhed i denne Stilling har han nedskrevet Følgende: »Imedens F. R. var Direktør ved det Vestindiske Kompagni gav hand mange prøver paa dend kjærlighed hand hafde til sit fæderneland og paa sin Nidkiærhed for Kompagniets gavn at befordre, baade med at møde i alle Samlinger, og der meddeele de beste Raad hand efter lang Erfarenhed viste at udfinde, saa og ved at tale for Kompagniet, ei allene hos de fornemste kongelige Raad og Ministre, men endog hos H. K. M. selv, hvorom Kompagniets Protokoller giver tilstrækkelig Oplyysning, som efter aarene kunde eftersees; da mand vil finde, hvor tidt han haver været med at dømme i adskillige vanskelige Processer, som altid have staaet ved magt; og hvorledes hand hjalp til, at Kompagniet fik Kong. Privilegium paa et Sukker-Raffinaderie*), som var jo saa nyttigt, som

---

*) Den 16. Septbr. 1720 indgav Kompagniets Direktion en Ansøgning til Kongen, hvori den, efter at have fremhævet, hvor vanske-

dend hele Handel; hvilket i de efterfølgende aaringer og ved dend Ny Direktions Indretning har ladet sig kiende. Saa og med at stride for, uagtet alle Andres Imodsigelser, at den Insul S. Jan blev optaget*), og som en Nye Dansk Colonie besat med Plantere og Soldater paa den ny anlagde Fortresse Friderichsværn, da Hans Kongl. May. paa F. R. allerunderdanigste forestilling ei allene tillod, samme Kongl. Navn at tilleggis til en fortresse**), men endog ligesom til en faddergave, dertil allernaadigst forærede 6 skønne attenpundige Canoner og dertil hørende lavetter; og ikke mindre med at forfærdige en meget nyttig og bekvem Modele til dend generale Landsliste, hvorefter ald oppebørslen af Plantagerne og dend almindelige Kapital af alle de Indbyggere, som hører til de Danske Colonier i de Karibiske Insuler i Westindien, fra samme tiid af ere indsamlede.«

Den 16. Mai 1713 fik Rostgaard Ordre til at afgive Censur over et Skrift, som Christen Sørensen af

ligt det var for den at konkurrere med de to i Kjøbenhavn værende Sukkerraffinaderier, da disse havde ringere Told at betale, ansøgte om, at Tolden paa indført uraffineret Sukker maatte blive forhøiet med 8 à 10 pCt. for Raffinadørerne, og om at der maatte blive givet Kompagniet Privilegium paa at anlægge et Raffinaderi. Politi- og Kommercekollegiet, hvis Erklæring æskedes, havde Intet at indvende imod det sidste Forlangende, derimod gjorde det opmærksom paa, at Raffinadørerne betalte højere Afgifter end Kompagniet, thi Direktionen havde glemt at regne Accise, Øresunds Told foruden Havne- og Lastepenge med, hvilke Kompagniet var frit for. Kollegiets Erklæring er dateret den 24. December 1720. Privilegiet paa Raffinaderiet blev givet den 11. April 1721. Det ny Sukkerraffinaderi kom først i Gang i September 1729; der var dertil blevet kjøbt en Elendom paa Slotsholmen, som tilhørte Etatsraad Møsting. Participanterne i Kompagniet skulde tilskyde 3 pCt. af hver Aktie.

*) Forhandlingerne herom varede fra 1717 til 1720; der underhandlede om Sagen med Englænderne, som vilde tage Øen i Besiddelse.

***) Ved kgl. Resolution af 21. April 1721.

Vester Riis By i Testrup Sogn i Jylland vilde udgive som Svar paa de af Svensken gjorte Beskyldninger imod det kongelige Manifest af 28. Oktober 1709. Forfatteren af dette Skrift Christen Sørensen Testrup fortæller (1752) Følgende om Skriftets Fremkomst og Skjæbne⁸⁰. »Mit første Skrift var dette: Da sidste Krig begyndte udgav Kongen et Manifest, hvorudi blev meldet Aarsagen til Krigen. Dette havde tvende Svenske besvaret, den ene, som han foregav, af sin egen Drift, og den anden efter høi Befaling, hvorudi de begge hæsselig havde afmalet alle paa den danske Side foregivne Aarsager til Krigen. Disse tvende Skrifter tog jeg mig for at refutere, og at retfærdige Aarsagerne til Krigen paa vores Side; herudi havde jeg nogen Assistance af en gammel Præst navnlig Hr. Christen Stistrup, som var en stor Historicus, men han døde medens jeg havde det i Verk. Det mit Mskr. overleverede jeg Kongen i Husum 1713, hvor det blev gennemseet af Geheimeraad Wibe, og jeg dermed henviist til Etatsraad Rostgaard til Eftersyn og Approbation; men den gode Sal. Rostgaard var maaskee af det Slags, der ei kunde fordrage, at der kom noget Godt af Nazareth, foregav derfor, at han fandt derudi noget anstødeligt mod den svenske Konge, og at hand derfor ei kunde approbere det til public Trykning, men vilde at jeg skulde selv lade det trykke paa min egen Haand, hvortil jeg ikke vilde forstaae mig, da Sligt og ikke var min Evne og Leilighed, blev og derover arrig, at jeg besluttede at lægge min Pen ned og ei at skrive mere«.

Den 16. Marts 1714 fik Rostgaard Befaling om med 16 andre Mænd at antage sig Direktionen og Inspektionen over Brandvæsenet og Vandværkerne i Kjøbenhavn.

Den 4. August 1714 beskikkedes Rostgaard tilligemed Admiral Barfoed til Kommissærer for at kiende og dømme paa de Besværinger, som Undersaatterne tilligemed

Præsten paa Hven havde andraget imod Sø-Kapitain-Lieutn. Baad angaaende hans Konduite, medens han var der for at forsvare Landet. Denne Sag stod dog ikke længe paa, thi allerede den 25. August kasseredes Kommissoriet, da Baad skulde dømmes ved en Krigs-Ret.

Vinteren 1714—15 tilbragte Rostgaard i Lybek; han blev sendt hertil af Kongen, for at modtage en Mængde Archiv-Sager, som Geheimeraad Breitenau skulde aflevere til ham; for en stor Del havde de været udleverede fra Geheimearchivet.

Den 10. Juli 1716 beskikkedes Rostgaard med Justitsraad Christian Scavenius til som Kommissærer at afhøre Vidner og dømme i en Sag angaaende en Engelsk Gjærtler ved Navn Joseph East, som var angivet for at have myntet adskillige Sorter af falsk Metal. Den 31. Juli 1716 beskikkedes Rostgaard til med Assessor Jakob Sidenborg at være Kommissærer i en Sag mellem Amtsforvalteren over Frederiksborg Amt Jakob Jørgensen med flere og Henning Jakobsen Heszel af Slangstrup samt Anders Nielsen Gad angaaende Brugen af en Heste-Mølle i Slangstrup.

Den 2. April 1717 beskikkedes Rostgaard til med Etatsraad Scavenius som Kommissærer at afhandle en Tvistighed mellem de Kommitterede over Slave-Klassen og Magistraten i Kjøbenhavn angaaende Leverancen af de Penge, som ved Skipperlauget til Fangers Rançon af Tyrkiet vare indkomne.

Den 28. September 1717 beskikkedes Rostgaard til igemed Jakob Sidenborg, Assessor i Høiesteret, til at mægle i en Strid imellem Professor Matthias Anchersen og hans afgangne Hustru, Theodora Bybal, hendes Moster Vrotjen Rosemejer angaaende en Pengesag. Den 22. Oktober 1717 fik Rostgaard Ordre til sammen med Assessor Jakob Sidenborg at kjende og dømme i en Tvist

imellem Stadshauptmand Matthias Pedersen og flere Interessenter mod endel Helgelændere, som 1713 havde opbragt et dem tilhørende Skib »Haabet«, der kom fra Island.

Den 23. Mai 1718 fik Fr. Rostgaard, Borgemester Sidenborg og Stadskonduktør Rasmussen Befaling om at undersøge, hvorledes det forholdt sig med Snedker Erich Frandtzens Klage over, at han ikke kunde komme i Possession af et ham tilhørende Sted, da Magistraten for nogle Aar siden havde udvist en Plads deraf til Konsumtions Kontor og de Fattiges Kirkegaard.

I Aaret 1719 fik Rostgaard med to Sager at gjøre, der i flere Henseender vare interessante og paa Grund af deres Beskaffenhed afveg stærkt fra de fleste, som hidtil ere blevne nævned. 1718 udkom i Flensborg Andreas Hojers »Kurtzgefaszte Dännemärckische Geschichte vom Anfang dieses mächtigen Reichs bis zum Ausgang des XVII. Seculi.« — Denne Bog var bleven til medens Hojer var Huslærer hos Geheimeraad Joh. Georg Holstein; Forfatteren var bleven opmuntret til at udgive sit Arbeide af flere Mænd, som dels vare kyndige i Historien, dels ventede, at der ved det kunde raades Bod paa den herskende Mangel af en brugbar Oversigt over Danmarks Historie. Bogen gjorde Opsigt. Paa Grund af det hensynsløse Sprog, de for de Danske saarende Udtryk, som Hojer havde brugt, og den Mangel paa Kritik og den Overfladiskhed⁸¹, som mange Steder røbedes, blev Værket optaget meget ilde.

I September 1719 skriver Christian Falster til Nikolai Sibbern i Glykstad: »Den korte Danmarks Historie, skreven i Spørgsmaalsform paa Tydsk af Andreas Hojer, har nylig vakt stor Bøvegelse hos os baade ved Hoffet og ved Universitetet; det er ganske vist en brugbar Bog, men den vanzires ved en uforskammet og hovmodig Fortale, i hvilken Forfatteren søger at sætte de Danskes historiske

Navn saa meget lavere, for at han herved desto mere kan rose sig selv for Omhyggelighed«. Kort efter svarer Sibbern: »Andreas Hojers Bog har jeg læst med stor Begjærlighed, gjennemlæst og atter læst den, og jeg har forundret mig over den Uforskammethed, der findes hos denne ellers ikke ulærde Mand; for ikke at tale om hans taabelige og hovmodige Fortale, som Du skriver om, saa har han ikke taget i Betænkning med en næsten tøilesløs Frækhed at sige sin Mening om de danske Kongers Arveret, om Hertugdømmerne Slesvig og Holstens Sequestration under Christian den Femte, om Christian den Fjerdes Friller og andre enten hadefulde eller altfor personlige Æmner; denne Bog, som ellers ikke er unyttig, er derfor i disse Egne bleven strengelig forbudt af Kongen, hvilket utvivlsomt vil ramme Boghandleren, den gode Bosseck, haardt, som af den Aarsag vil høste enten ingen eller ganske ringe Indtægt af sin Bekostning.⁸²« Forlæggeren lod trykke et nyt Titelblad, paa hvilket blev sat Erfurt istedetfor Flensborg som Udgivelsessted, og Exemplarerne med dette Titelblad bleve udbredte i Tydskland; her vidste man dog Besked med, hvorfra Bogen skrev sig. Men der blev snart Røre i Tingene. I Februar 1719 udkom Ludvig Holbergs under det pseudonyme Navn Povel Rytter skrevne Afhandling »de historicis Danicis«, hvori han, uden at dvæle ved Enkelthederne, i Almindelighed skarpt bedømte Hojers Arbeide, fordi han ikke havde benyttet de rette Kilde, havde været partisk, fornærmet de danske Historieskrivere og i det Hele var fremtraadt med en utaalelig Prætension. Omtrent samtidig hermed blev der nedsat en kongelig Kommission for at censurere Hojers Arbeide. Den kom til at bestaa af Bibliothekaren ved Kongens Bibliothek, Livlæge Johan Konrad Wolfen og Geheimearchivarius Frederik Rostgaard, som i selve Skriftet meget smigrende var bleven kaldet »der unvergleichliche Däni-

sche Polihistor«⁸³. Udkastene og Kladen til Censuren, som affattedes paa Tydsk og indsendtes til Geheime-Konseillet, ere bevarede⁸⁴. Wolfens Antegnelser ere mest Redaktionsændringer, fra Rostgaards Haand er der derimod en Række Bemærkninger, dog ikke meget udførlige. Kommissionens Dom samstemmer ofte med Holbergs: Hojer har for meget benyttet svenske og tydske Forfattere, hvorved han er bleven uretfærdig mod Danmark; vigtige Kilder til Danmarks Historie har han frakjendt Troværdighed: de islandske Sagaer, Saxo Grammaticus, Torfæus. Han har ikke taget de Hensyn, som en dansk Undersaat bør tage, naar han vil skrive en dansk Historie; det er saaledes urigtigt at fremhæve, at danske Konger have taget Danmark til Lehn af den tydske Keiser, (hvilket fortælles om Svend Estridsen og Valdemar I.); det er »bei den jetzigen Zeiten sehr präjudicirlich« at omtale at Kong Valdemar II. for evig maatte afsværge al Ret paa Holsten og Elben. Hojer har indskrænket sig til blot at anføre det Vigtigste af Hertugdømmerne Slesvig og Holstens Historie, »uagtet den egenlig ikke hører til Danmarks Historie«; Rostgaard siger herom: »Dasz dieses gantz unrichtig seye, respectu des fürstenthums Schleszwigs, wird der Auctor unmöglich läugnen können, wenn er bedenket, dasz das fürstenthum Schleszwig ein pertinens des Dänischen Reichs seye, und kein König in Dännemarck gewesen, der nicht ausz selbigen Fürstenthum entweder freude oder verdrusz gehabt.« Det er fremdeles en stadig tilbagevendende Anke, at Hojer, hvor han omtaler de Forseelser, danske Konger have begaaet, eller flere af deres Handlinger*), bruger altfor saarende

*) Om Hojers Skildring af Christian den 2den bemærkes: »Es ist diese Historie so wohl ausz den ein- als ausländischen, und theilsz feindlichen Scribenten zusammen getragen, und dieser König darin fast durchgehends mit so hässlichen farben abge-

Udtryk og for pikante Expressioner, hvilket strider mod den Agtelse man bør have for Kongenavnet, Kongefamilien og den danske Nation. Lignende hårde Udtryk ere i Fortalen brugte om ældre danske Historikere og om de danske Lærde i Almindelighed, medens dog Agtelse for dem og en bedre Følelse burde have ladet Forfatteren fremsætte sine Meninger i mere skaansomme Udtryk⁸⁵. Endelig har han ikke havt ret for Øie, at han skrev en Bog til Ungdommens Brug, thi netop mange af de anførte Anker godtgjøre, at man ikke passende kan give Ungdommen denne Bog i Hænder. — At Kommissionen havde Ret i sine Antegnelser, kan for det meste ikke nægtes. Det maa indrømmes, at Hojer havde handlet rigtigere, hvis han ikke dels i Texten dels i Noterne havde optaget saa meget Stof, om hvis Sandhed der endnu kunde være berettiget Tvivl, og hvis han i Valget af sine Udtryk mere havde husket paa at han skrev for Ungdommen, samt mere havt Tanke for, hvorledes de politiske Forhold i Tiden stillede sig, navnlig ligeoverfor Slesvig og Holsten. Om hele Bogens uheldige Form, at udstykke en Fremstilling af et Lands Historie i korte Spørgsmaal og ofte overmaade lange Svar, talte Kommissionen ikke. Paa den anden Side var det noget partisk af Kommissionen, kun at fremhæve Feilene og Manglerne — hvad der jo tilvisse var dens egenlige Hverv —, uden at tale et Ord om at der ogsaa var meget Brugbart og Fortjenstligt ved Arbeidet. Resultatet blev, at Bogen undertryktes i flere

---

mahlet, dasz, obgleich der Verfasser hier und da in den untersetzten Noten einige seiner erzehlungen zu adouciren gedencket, Er doch unsers erachtens klüger gethan und die beste gelegenheit gehabt hätte, anstatt derselben die vorhabende defenstion dieses unglücklichen Königs hieher zu setzen. Man wird also diese Historie mit stillschweigen übergehen, weil sonsten fast in allen linien etwas zu corrigiren sich finden mögte.

Aar. — 1730 søgte Hojer om Privilegium paa sin Bog og i sin Ansøgning brugte han Udtryk, som vise, at han i Aarenes Løb har forandret sine Anskuelser. Han omtaler de Feil, som havde sneget sig ind i hans første hastige Udkast, Feil, som han nu med sin større Indsigt vilde stryge »oder das Buch nicht vor mein erkennen kann oder will«. Saa havde dog Censorerne ikke ganske Uret.

Det kan ikke forundre Nogen, om Hojer følte sig i meget krænket over den Censur, der blev fældet over hans Arbeide; thi at han har faaet Kundskab om den, kan vist ingen Tvivl være underkastet, eftersom han var Livlæge hos Geheimeraad Holstein, og daglig gik ud og ind i hans Hus saavel som hos den senere Overhofmarskal Christian Frederik Holstein. Ligesaa lidt som Holberg kunde glemme det lille Hip, Hojer havde givet ham, til Gjengjæld for hvilket han mere end en Gang fremkom med temmelig skarpe Udfald imod ham paa Tryk, endogsaa i sine sidste Skrifter, ligesaa lidt glemte Hojer den Tort, han havde lidt af Rostgaard. Disse to Mænd vare hinandens Uvenner, men Uvenskabet maa uden Tvivl have havt sin Rod i andre Forhold, som tildels nu ikke kjendes, thi ellers bliver Rostgaards Optræden mod ham uforklarlig. Andreas Hojer var ikke nogen elskværdig Mand. Han var en lærd, skarpsindig, kraftig og dertil praktisk, men tillige en ærgjerrig Mand*), bestandig vilde han fremad, bestandig havde han Forslag og Projekter, »som for dend meste tid ginge over Styrr, fordi de ikke vare imodtagelige«**),

*) I sin mærkelige Indberetning om Kirke-Inspektions Kollegiet, som Biskop Hersleb forfattede 1747, siger han om Hojer, at han var en klog og skarpsindig, derhos meget farlig og entreprenant Mand; han bemærker ogsaa om ham med Hensyn til hans Virksomhed i Kollegiet, at han vidste at give enhver Ting sin rette Tour, og sætte den i Skik. J. Møllers Theologiske Bibliothek, V, 1813, S. 148 og 161.

**) Rostgaards Ord.

mere end en Gang søgte han at blande sig i Ting, som vare ham uvedkommende, og han skaffede sig ved hele sin Maade at optræde paa mange Fjender⁸⁶. Hvorledes Rostgaard traadte Hojer hindrende i Veien, skjøndt denne ingen Fortræd havde gjort ham, har han selv fortalt i nogle Optegnelser. Hojer søgte at erholde Professionem Medicinæ, men Rostgaard raadede ham fra det, fordi Doctor Jens Foss havde Kongens Haand derpaa. Hojer søgte at fortrænge Wolfen*) fra Embedet som kongelig Bibliothekar, men Rostgaard bevægede Kongen til ikke at give Slip paa sin gamle og tro Tjener.***) Medens Rostgaard var Oversekretær, vilde Hojer indtrængt sig i Professorernes tall som Professor Juris, men Jeg understod mig ikke til at tale om sligt til H. K. M. Da Hojer havde faaet Befaling til efter Justitsraad Amthors Død at fuldføre Frederik den Fjerdes Historie, vilde han endelig have Adgang og Indgang til det Kongl. Geheime-Archiv, og anholdt om at faa Tilladelse til at betiene sig af et af de nederste Kamre, »Men Jeg formaade H. M. til at forskaane mig for hans Selskab paa det Sted.***).

Hojer glemte heller ikke Rostgaard. I sin Frederik IV.s Historie giver han i faa Ord en saa haard Karakteristik af ham, at man vel tør sige, at hvis Rostgaard har været streng imod Hojer, saa har denne betalt ham det igjen. Men Forholdet mellem disse to Mænd

*) Dennes Syn var meget svagt.

**) Først den 18. Marts 1729 fik Hojer Espektancen paa Bibliothekar-Embedet.

***) Den 5. Juni 1722 fik Hojer Befaling om at fortsætte Amthors Arbejde; Archivarius Frants von Hagen skulde udlevere til ham imod hans Revers alle de Breve og Dokumenter, som han dertil behøvede af det tyske Archiv. I Geheime-Archivet bevares en Revers dat. 27. December 1723 fra Hojer for at have modtaget Dokumenter fra det store Gottorpske Archiv ved Geheimeraad Jessen.

maatte ogsaa endelig blive fuldkommen spændt, da Hojer blev Sekretær i den norske Matrikel-Kommission; her fandt han en Velynder i Biskop Deichmann, hvis Kommissionær han var. Men dengang stod Deichmann og Rostgaard paa en temmelig spændt Fod med hinanden.

Den anden Sag, til hvilken der ovenfor sigtedes, er Processen mod Christian Erlund⁸⁷. Denne Mands Liv og Bedrifter maa omtales noget udførligere.

Efter et noget omflakkende Liv i fremmede Lande, hvor han blandt Andet 1702 var Regimentsqvartermester ved Oberst Prehns Kavalleri i Braband, kom han i Juni 1703 til Hamborg og blev Postskriver i det kgl. danske Postkontor. Medens han flittig passede sin Bestilling, gav han sig af med at skrive »Nouveller« (o: Aviser), der indbragte ham saameget, at han i de sidste Aar, han var i Hamborg, tjente over 2000 Rdlr. aarlig. Men han benyttede ogsaa sin Stilling paa en anden Maade; han aabnede Breve, tog Afskrifter af dem og sendte Indholdet, naar det var af politisk Betydning, til den danske Regjering. Denne ikke blot udtalte sin Tilfredshed med hans Iver, men opmuntrede ham til at blive ved, hvilket Erlund ogsaa troelig gjorde. I et Aar indsendte han 433 Kopier af Breve, Relationer o. s. v.; han maa have holdt et formeligt Kontor, thi foruden de Afskrifter af Breve han sendte til Kjøbenhavn, indførte han, eller lod sine Haandlangere indføre dem i egne Kopibøger. Han fik da ogsaa snart Løn for sit Arbeide. Den 4. Januar 1709 blev han udnævnt til Kontroller over Postvæsenet i Danmark og Holsten, uagtet han egenlig ikke kunde komme hjem til Danmark, da han engang — i Nødværge — havde slaaet en kongelig Lakai ihjæl, og for at undgaa Straf var flygtet ud af Landet. I denne ny Stilling fik han rigere Leilighed til at gjøre Studier af Breve. Geheimeraad Wibe modtog Indberetninger fra ham om hans Opdagelser, som vare af

politisk Vigtighed, thi ikke blot brød og afkopierede han de svenske Ministres Breve, men han fandt Nøglen til at læse de Breve, som vare skrevne med Chiffre og som gik imellem den svenske Konge, Regjeringen i Stockholm og Ministrene udenlands. Erlund besad et stort Talent for Administrationen af Postvæsenet og Kongen gjorde ogsaa Brug deraf. Han udnævnte ham (31. Januar 1712) til Over Post-Kontrollør og benyttede ham ved den i Aaret 1712 foretagne vigtige Ordning af Postvæsenet, ved hvilken Indtægterne voxede meget betydeligt. Samme Aar kom Erlund til Kjøbenhavn, hvor han fik Postkassens Bestyrelse, fik 1713 Tilladelse til at indrette et Posthus, og i det Hele snart gjorde sig uundværlig i Generalpost-direktionen, ja var vel egenlig den, som regjerede der.

Sin største Bedrift udførte han i Aarene 1714—17. Han har ved den opnaaet en Plads i Mallings store og gode Handlinger, hvilken han maaske kan fortjene, naar der ses hen til det Resultat, han bragte frem; men den blev sat i Værk med en Frækhed og en Snedighed, som vanskelig søger sin Lige, og som under andre Forhold kunde blive farlig for Gjærningsmanden og bringe ham i Forbrydernes Række. Den svenske General Stenbock var ført som Fange til Kjøbenhavn og sat i Kastellet. Erlund fik Paamindelse af Geheimeraad Wibe om at holde et vaagent Øie med Fangens Korrespondance, og det lod han sig ikke sige to Gange. Med en beundringsværdig Snildhed forstod han at trænge ind i alle Traadene i Stenbocks Forbindelser, atter her fandt han Nøglen til Chiffrene, med hvilke Brevene undertiden vare skrevne, han baade tilføiede Postskrifta i Brevene og skrev selv Breve til Stenbocks Korrespondenter, for at Svarene kunde komme hans Planer imøde. Paa denne Maade opnaade han ikke blot at sætte den danske Regjering istand til at forebygge Stenbocks Flugt, men hvad der var nok

saa vigtigt, han fik snildelig bragt en Kuffert til Kjøbenhavn, som tilhørte Stenbock og henstod i Hamborg. Den indeholdt meget vigtige politiske Aktstykker, navnlig den originale Traktat mellem Administratoren Christian August og Stenbock, der gik ud paa, at Huset Holsten-Gottorp imod en vis Andel i den danske Del af Holsten under Skin af Neutralitet skulde narre Kongen af Danmark, gjøre Parti med Sverrig og indrømme Stenbock Tønningen. Ligesaa heldig var han en anden Gang med at faa opsnappet en lille Kasse, der under den uskyldige Angivelse, at den indeholdt et Klædningsstykke, hvorefter der skulde forfærdiges Brudeklæder til den svenske Arveprindsesse Ulrikke Eleonore i Anledning af hendes forestaaende Formæling med Prinds Frederik af Hessen, under den hollandske Envoyé Rumpf's Couvert i Stockholm skulde sendes fra denne By over Danmark til Haag. Da Kassen blev aabnet i Konseillet, fandt man, at den var fuld af Breve til Kongen af Sverrig, Landgreven af Hessen-Kassel og til alle svenske Ministre baade i og udenfor Tydskland.

Kongen glædede sig over og satte Pris paa en saa tro og nidkjær Tjener; han belønnede ham flere Gange, saaledes ved at udnævne ham til Kammerraad og Toldinspektør i Kjøbenhavn. Den 26. April 1718 blev Erlund Chef for det danske Postkontor i Kjøbenhavn*), den 9. Jan. 1719 fik han Votum i Generalpostkollegiet og Ret til at underskrive — dog ei i Sager som angik hans eget Embede —, og Told- og Konsumtionsinspektør. Men han havde skabt sig Fjender, og maatte idelig være paa sin Post imod dem. Det var næppe heller muligt, at det kunde holdes ganske hemme-

---

*) Ordre fra Generalpostdirektionen skulde gives til ham; det Hus, hvor han havde Postkontor, skulde være fri for Indkvartering og andre borgerlige Byrder, han fik Frihed for Postpenge og Betaling for sine Breve angaaende Postkontoret og Aviserne.

ligt, hvorledes Erlund aabnede Breve; men han havde mægtige Patroner, han var snu, det var ingen let Sag at binde an med ham. En af de første, som begyndte at fortrædige ham, var en Jøde, Aron Goldzieher, som for Stenbock havde bragt Breve til og fra Posthuset, men var bleven skræmmet til at bedrage Stenbock og havde ladet Erlund læse Brevene. Jøden ingav en Memorial til Kongen, hvori han udbød sig en Belønning, fordi han havde opdaget Stenbocks Korrespondance, og paa samme Tid udbredte han Fortællinger om, at det var ham, som havde udfundet alle de Kneb og Kunstgreb, ved hvilke saa vigtige Resultater vare blevne opnaaede. Aron udrettede imidlertid Intet, ham slap Erlund fra, skjøndt det kostede noget Besvær. I April 1717 blev der til Kongen indgivet et Klageskrift over Erlund, som beskyldtes for »Nachlassighed og utilbørlig Connivence i dend ham anbetroede Told Inspecteurs Tjeneste til de kongelige Indtraders Formindskelse«. Tillige fulgte en Extrakt-Røgning over Konsumtionens Beløb fra 1711 til 1717. Christian og Hans Scavenius fik Ordre til at undersøge Sagen og udfinde, hvem der var Forfatter til Skriftet. Det opdagedes, at der det foregaaende Aar var indleveret til Rentekammeret et Dokument, skrevet med samme Haandskrift som Klagen over Erlund; Dokumentet var vidimeret af Justitsraad Meyer i Rentekammeret. Denne kunde imidlertid ikke erindre, hvor »den norske Karl« var henne, som havde skrevet Dokumentet, eller hvad han hed, Kommissionen vilde ikke fordrø Ed af ham. Alle Beskyldningerne imod Erlund viste sig at være usande, og Kommissionens Dom (af 11. Mai 1719⁸⁸) gik ud paa, at de ikke skulde komme Kammerraad Erlund til Præjudice paa gode Navn og Rygte, og at Klagen som en infam Pasqvil og Skandskrift skulde »til dessen authoris og adhærenters Spott og Wanære ved Bødlens haand offentlig opbrændes«.

Uveiret nærmede sig imidlertid fra en anden Kant. I Aaret 1719 var der i Marts Maaned Forhandling med Erlund*) om, at han skulde forpagte Postindtægterne for en Sum af 40,000 Rdlr.; men nogle Maaneder senere blev der (28. September) indgivet en Klage til Kongen over ham for mislig Omgang ved hans Embedsførelse. Klageren var en Postskriver Bendix Jørgensen. I den Anledning nedsattes den 2. Oktober en Kommission bestaaende af Geheimeraad W. M. v. Münnich, Generalpostdirektør, Etatsraad Kasper Bartholin og Etatsraad F. Rostgaard; de skulde undersøge Sagen, examinere og uden videre Appel og uden Persons Anseelse kjende og dømme, »som I for Gud og Os vil ansvare og bekjendt være«. Det kunde blive en overmaade vidtløftig Sag; thi foruden Underslæb beskyldtes Erlund for at have aabnet Breve, og denne sidste Del af Klagen maatte udkræve en endeløs Mængde af Forhører og Vidneførelser. Heldigt for Kommissionen, og ikke mindre heldigt for Erlund var det derfor, at Kongen den 2. Marts 1720 lod melde til Kommissionen, at da »hand for den beskyldning sig for Os Selv allernaadigst haver justificeret«, saa skulde der ei mere inqvireres derom. Kommissionen fortsatte da Undersøgelsen med Hensyn til de andre Beskyldninger; men den var forbunden med flere Hindringer, thi Angiveren var bleven sat ude af Stand til at bevise Rigtigheden af alle sine Beskyldninger. Erlund havde med Magt berøvet ham sine Papirer, ja selv Breve, som Jørgensen havde skrevet hjem til sin Fader, fik han listig bragt i sit Værge. Vidtløftige Forhør holdtes, Vidner førtes, Erklæringer indhentedes, og den Tiltalte overbevistes om at have benyttet sig af sine Stillinger til at

---

*) Han havde allerede flere Aar tidligere havt en lignende Plan for om at forpagte Postindtægterne.

bedrage Staten for ikke ubetydelige Summer. Han havde saaledes ladet Breve i hundredevis passere, uden at der betaltes Porto, Overvisitatorerne havde faaet deres Andel af de konfiskerede Varer, men ingen af Konfiskationerne vare opførte i Protokollerne, og de Fattige havde ikke faaet en eneste Skilling af Konfiskationerne eller Straffebøderne. Han havde i Anledning af den paatænkte Forpagtning af Postintraderne i Aarene 1717—18 paalagt Postmestrene at nedsætte Taxten paa Brevene, for at den Afgift, han skulde betale, naar den beregnedes efter det sidste Aars Indtægter, kunde blive saameget mindre; de Breve, han i den Anledning havde skrevet til dem, lod han sig sende tilbage, for at de ikke skulde tjene som Vidner imod ham.

Angiveren forklarede, at Erlund ogsaa havde aabnet Kongens Breve. Han var nemlig i Aaret 1717 af Kongen kaldet til Pommeren, for at ordne Postgangen imellem Stralsund og Hamborg. En Dag kom Jørgensen ind i Erlunds Kammer og saa ham sidde og pille ved et Brev, hvis Udskrift var med Kongens Haand. Jørgensen blev jaget ud af Kammeret, men da han kom tilbage, saa han over Bordet, at Erlund var begyndt paa at afskrive Brevet. En anden Gang var et Brev bragt til Kontoret fra Kongen til Fyrstinden af Slesvig. Erlund havde hørt, at der skulde være kommet noget Nyt fra Leiren i Pommeren, og ønskede at kunne meddele det i sine Aviser. Han aabnede Brevet og satte sig til at afkopiere det. Imidlertid kaldtes han til Hove, han bad da Bendix Jørgensen om at fortsætte. Det gjorde denne, men for en Sikkerheds Skyld ønskede han at beholde Afskriften; i en Fart skrev han Brevet af paany, gjemte Erlunds Afskrift og væltede Blækhuset ud paa Bordet. Da Erlund kom tilbage, leverede Jørgensen ham sin Afskrift og undskyldte sig med det væltede Blækhus for at

han ikke leverede ham hans egen, da han havde været nødt til at rive den istykker. Da Kongen fik Underretning om, at Erlund ogsaa havde forbrudt sig imod ham, gav han (den 9. December 1720) Kommissionen Ordre til i denne Brevsag dog at forhøre Erlund.

Kommissionen var ikke enig om, hvorledes han*) skulde dømmes. Erlund tilbød at aflægge Ed paa at alle Jørgensens Angivelser vare falske, men Rostgaard og Münnich mente, at det ikke kunde tilstedes ham at aflægge Benægtelsesed i de Sager, hvor der kunde være Mistanke mod hans Uskyld, og at der med Hensyn til hans Undergivne maatte gjøres Forskjel paa, hvad de selv havde udført eller set andre udføre, og hvad de havde hørt af andre. Bartholin derimod mente, at deres Paasagn intet kunde gjælde uden lovligt Bevis. De to første vilde dømme efter Indicier, Bartholin kun efter Bevis. Følgen blev, at Rostgaard og Münnich afgav den Kjendelse, at Erlund skulde afsættes fra sine Embeder og betale i Erstatning til Staten en Sum af 5800 Rdlr., medens Bartholin ganske frikjendte ham. Betænkningerne og Voteringerne vare allerede forelagte Kongen, da denne sendte Kommissionen nye Indlæg i Sagen, og det helt mærkelige. Det var nemlig en Tilstaaelse fra Bendix Jørgensen om, at alle Beskyldningerne imod Erlund vare opdigtede og falske. Det saa helt forunderligt ud; den Formodning opstod let, at der maatte stikke Noget under. Undersøgelsen optoges paany, og den førte til et overraskende Resultat.

Bendix Jørgensen havde ikke omsonst været Erlunds Haandlanger. Han havde fulgt den gamle Sætning: »Som Herren er, saa følge ham Svende«, og ligeledes aabnet Breve. Blandt disse havde der været et fra Norge med

---

*) Erlund tænkte paa at bringe sine Penge i Sikkerhed og derpaa at flygte ud af Landet.

en Vexel paa 177 Pd. Sterl. 3 sh., den stak Jørgensen til sig. Følgen heraf var en Proces*), anlagt mod Erlund som Postkasserer af en Kjøbmand Nikolai Buhrmester. Det kom for Dagen, at Jørgensen var Tyven. Der blev anlagt Sag imod ham, han arresteredes**) og blev dømt til Galgen***). Men nu begik Erlund en ny Slyngelstreg. Han lovede Jørgensen, at skaffe ham Benaadning imod at blive landsforvist, naar han vilde tilbagekalde de Beskyldninger, han havde fremsat imod ham. Jørgensen gik ind derpaa og Erlund forfattede selv det Brev, hvori Beskyldningerne imod ham erklæredes for løgnagtige. Man skulde tro, at denne Fremgangsmaade maatte skærpe Dommen over Erlund, men Sagen imod ham fik et ganske andet Udfald. Den 17. April 1722 udstedte Kongen et Reskript til Undersøgelseskommissionen, hvis Indhold var, at »i Henseende til den nidkierhed og de tro tienister Erlund i forrige krigs tid imod os haver udviist, skal Processen imod ham være hævet i Anledning af Bendix Jørgensens Beskyldninger.«

Erlund vedblev at være vel anskreven hos Kongen. Han blev 1724 udnævnt til Justitsraad, 1725 beskikkedes han til Direktør i General-Post-Amtet. Allerede 1719, den 2. September, var der blevet udstedt et kongeligt

---

*) Den 16. December 1720 dømtes Erlund af Høiesteret til at betale Buhrmester 960 Rd. 10 Sk. med simpel Rente fra 7. Juli 1719 og 50 Rd. i Sagens Omkostninger, imod at have sin Regres til B. Jørgensen. Denne skulde være Generalråskalens Tiltale undergiven.

**) Erlund bestak de andre Arrestanter, for at faa at vide, hvad Jørgensen talte om.

***) Den 30. April 1721 dømtes han: »sig selv til velfortient Straf og andre ligesindede til exempel og afskye, til at miste sit Liv i Galgen og have sin Hovedlod forbrudt til Kongen, samt 30 Rd. til Generalråskalen«. Den 17. April 1722 formildedes Straffen til Arbejde i Jern paa Bremerholm.

Patent for ham: »at ingen, hvo det være kand, nu eller herefter Hannem for denne Hans giorte troe Tienniste (nemlig efter Kongens mundtlige eller ved andre givne Ordre at have aabnet Breve paa Posthuset) maa eller skal forfølge, efterstræbe eller tiltale, men han aldeles for hvad han i saa maader efter Vores Befaling med Brevenes Aabning foretaget har, for al Ansvar skal være befriet og forskaanet*»). Paa Erlunds Ansøgning fornyedes dette Patent flere Gange, sidste Gang den 13. Febr. 1728. Dette kunde være nødvendigt nok, thi han vedblev at aabne Breve, men havde derved den Fortjeneste at opdage Povel Juels Anslag, hvorfor han da ogsaa blev Medlem af Kommissionen, som skulde dømme Juel og hans Kammerater. Det kan ikke forundre Nogen, at Erlund blev en af Rostgaards bittreste Fjender, fordi han med Strenghed havde forfulgt Sagen imod ham. Han hævnede sig paa ham ved at aabne hans Breve, i Haab om at bringe Noget for Dagen, som kunde blive til Rostgaards Skade. Rigtignok var han saa uheldig, Intet at opdage, men den Glæde fik han dog, at se sin Fjende styrtet ved andre, mægtigere Mænds Indflydelse**).

---

*) Da Generalpostdirektionen engang forlængte nogle Underretninger om Erlund af Protokollen i Sagen mod B. Jørgensen, maatte Rostgaard selv i sin Egenskab af Oversekretær den 23. Januar 1723 svare, at de ikke kunde meddeles, da Erlund havde faaet kgl. Resolution paa at være fri for al videre Tiltale denne Sag angaaende.

***) I Aaret 1724 havde Erlund en Kasseangel af 424 Rdlr. 93 Sk. Af et kongeligt Reskript af 27. April 1733 ses, at der i Erlunds Regnskab for de norske udenrigs Frankopenge for Aarene 1721—24 var stor Uorden. Der kunde intet Regnskab findes for en Sum af 3092 Rd. 70 Sk., thi en stor Mængde norske Breve vare ikke overførte paa det danske Postkontors Konto. Erlund kunde ingen Bevisligheder skaffe, da hans Papirer vare brændte 1728; han tilbød at aflægge Ed paa, at han ingen Uredelighed havde begaaet. Der resolveredes, at, hvis han trøstede sig til at aflægge

Der var imidlertid foregaaet en vigtig Forandring med Rostgaards Embedsstilling. Det Løfte, som Kongen i Aaret 1712 havde givet ham paa Embedet som Justitiarius i Høiesteret, indfriedes, da den hidtilværende Justitiarius, Geheimeraad Kasper Schøller døde den 29. December 1719. Samme Dag vedtoges det i Konseillet, at Rostgaard skulde være hans Efterfølger. Allerede den 1. Januar 1720 blev hans Bestalling underskrevet*).

Det paalaa Justitiarius**) at lede Rettens hele Gang, altsaa at fastsætte Sagernes Orden, der blev bekendtgjort samtidig med Patentet for den aarlige Høiesterets-session, at møde daglig, naar Retten holdtes, hvor han da havde at sørge for, at Sagerne kom frem i rigtig Følge og at der i lovlig Form blev procederet; han samlede Assessorernes Vota, conciperede og oplæste Dommene. Men tillige skulde han have sin Opmærksomhed henvendt paa, hvorledes de Tilforordnede i Retten varetog deres ansvarsfulde Hverv, og hvorledes Sagerne i det Hele kunde fremmes paa det Hurtigste. I disse forskjellige Retninger udfyldte Rostgaard vistnok sin Plads. Han var ivrig og samvittighedsfuld og gjorde sit Bedste for at efterkomme hvad

---

Eden, skulde Erstatningskravet bortfalde. Erlund døde i Sønderborg den 7. August 1754 i sit 82de Aar.

- *) Der er bevaret en med Rostgaards Haand skreven Klade til et Brev, dat. 30. December 1719, fra Fru Rostgaard til Madame Votre Altesse Sérénissime. Den, til hvem Brevet er skrevet, som uden Tvivl er Anna Sophie, Fyrstinde af Sleavig, erindres om, «avec combien de générosité vous avez contribué à procurer à mon Mary la Charge de Justitier dans le Tribunal Suprême». Brevskriverinden takker hende derfor i sit eget og sin Mands Navn, og beder om fortsat «puissante protection».
- **) Den 8. Juli 1720 befaledes Etatsraad Christian Scavenius at fungere for Rostgaard som Justitiarius, «saasom det kunde behage os at committere Voris Etats- og Justits-Raad . . . Os elskelige Frederik Rostgaard til en og anden Forretning», eller han kunde være interesseret i en og anden Sag, eller blive syg.

der stod i Bestallingen: »med største Flid og Iver at fremme og befordre Kongens Gavn og Bedste, af yderste Magt, Evne og Formue at hindre og afværge al Utroskab, Skade og Fordærv, og uden nogen Undseelse tilbørligen at aabenbare og give tilkjende, hvad der kunde være til Præjudice for Kongen«. Men det var ogsaa nødvendigt, thi der var flere Sider, hvor Høiesteret trængte til strengt Tilsyn.

Assessorerne vare ikke udnævnte en Gang for alle; ved et kongeligt Reskript beordredes aarlig et vist Antal Mænd, som efter Instruxen skulde være »udi Lov og Ret vel erfarne Personer«, til at tage Sæde i Retten. Der var to Klasser; den første bestod af meget fornemme Mænd, som Geheimeraadere, Riddere, Grever og Baroner, den anden derimod af Mænd i lavere Rangklasser, det var navnlig disse, som stadig mødte eller skulde møde i Retten. Sædvanlig var det de samme Personer, der Aar for Aar beskikkedes til Assessorer. Men det havde let til Følge, at efterhaanden som de steg op til høiere Embeder — thi alle beklædte de andre Embeder —, nødsagedes de let, eller fandt de let et Paaskud til at forsømme Høiesteret. Tjenesten her kunde være streng nok. Om Sommeren varede Møderne i Reglen fra Kl. 6 om Morgenen til 12, om Vinteren skulde Retten være sat, saasnart det var saa lyst, at Justits-Sekretæren kunde læse; ofte dømtes paa en Dag i sex til otte Sager. Forskjellige Sygdomstilfælde (Podagra, Sten) synes at have forfulgt Høiesteretsassessorerne paa disse Tider, saa at de ikke kunde holde ud at sidde saa længe i Retten. Endelig kommer en vigtig Sag i Betragtning, det var en Æressag at sidde i Høiesteret, Assessorerne havde ingen Løn. Alle disse forskjellige Omstændigheder gave ofte Anledning til, at de høie Herrer meldte Forfald. Extraordinære Assessorer kjendtes ikke. Følgen blev da, at Møderne jævnlige bleve for ufuldstændige til at der kunde voteres, og at Sagerne maatte udsættes. Kongens Opmærksomhed

var allerede tidligere bleven henledet herpaa, og den 2. November 1716*) gav han Rettens Medlemmer en drøi Irettesættelse ved følgende Reskript: »V. S. G. og B. T. Saasom vi ugiernne have fornummet, at en deel af Eder, hvilke af os allernaadigst ere befalede at indfinde sig i Høieste Ret hver dag naar Retten holdes og det uden videre advarsel, saadan Voris givne Ordre uagtet, under en og anden ugrundet forevending unddrager sig tit og ofte fra til Rettens holdelse sig at indfinde, og saaledes glemme Eders allerunderdanigste pligt og skyldighed samt den nidkiærhed I burde at lade see til at befordre Retten, saa er hermed Voris allernaadigste villie og alvorlige befaling, at alle de af Eder, hvilke som oven er melt, ere beordrede dagligen at møde i Retten, og nogle især udebliver, sig stricte samme Voris ordre, under Vor Kongelige Naades fortabelse med allerunderdanigste lydighed efterrettelig holder. Dermed etc.« Ikke et fuldt Aar efter (22. Oktober 1717) maatte Kongen atter give Assessorerne en Reprimande. Flere af dem havde nemlig Ordre til at sidde i Admiralitetsretten, naar der var Sager for angaaende Kapere; men »trods Advarsel« havde nogle af dem ikke villet indfinde sig. Samme Aar, den 8. Februar, udstedtes et kongeligt Reskript, som gik ud paa at rette en anden Feil, men denne Gang gjaldt det Prokuratorerne. Ved en uendelig Vidtløftighed og Udførlighed forsinkede de Proceduren; der var ingen Grændser for deres Forklaringer, uagtet Høiesterets Instrux fastsatte Bøder derfor. Reskriptet opfordrede Retten til at udfinde Midler, som

---

*) Samme Dag udfærdigedes et andet Reskript til de Medlemmer af Høieste Ret, der vare Embedsmænd i Kancelliet, at de skulde læmpe deres Forretninger i Kancelliet saaledes, at altid idetmindste to daglig kunde indfinde sig til Rettens Administration, »hvorimod ingen Undskyldning maa gælde«. Sammenl. Reskriptet af 13. Mai 1712.

kunde standse disse Udskeielser; der peges hen til, om Retten ikke kunde forelægge Prokuratorerne »ved Timeglas eller Seierværk saadan en tid, udi hvilken de Sagens Tary noksom kunde fremføre«.

Af det Lidet, her er nævnet, vil det ses, at der heftede flere Skrøbeligheder ved Høiesteret. At fjerne dem maatte være et smukt Maal for en nidkjær Justitiarius; hvorledes udfyldte da Rostgaard Pladsen som saadan?

Der var ikke gaaet en Maaned hen, efterat Rostgaard var bleven udnævnt, før han indgav en Forestilling til Kongen, dateret den 19. Januar 1720, hvori han udtalte sig om de ugunstige Forhold, under hvilke han skulde lede Rettens Gang. Der var ikke flere end 10 Assessorer, af disse kunde den ene kun hver anden Maaned indfinde sig. Da det var nødvendigt, for at en Dom kunde afsiges, at idetmindste 9 Assessorer vare tilstede, kunde Sygdomstilfælde eller andre uformodenlige Tilfælde let formindske dette Tal og altsaa umuliggjøre Møders Afholdelse. Han foreslog derfor, at der maatte gives Befaling til nogle flere Mænd, »som ingen lovlig Undskyldning kunde forevende«, om daglig at indfinde sig i Retten, og tillod sig dertil at nævne 9 Mænd, 5 af første Rangklasse og 4 af de andre. Men han gjorde tillige opmærksom paa, hvilken Forskjel der var paa, hvorledes de Tilforordnede tidligere udfyldte deres Pladser og nu. Han nævner som Exempel Aaret 1697; dengang var der 22 Assessorer, om hvilke det af dem, »som i de tider vare her i Kjøbenhavn, er blevet mig forsikkert, at dend største Deel af dennem nesten alle dage indfandt sig i høystbemelte Ret.« Hvorfor skulde ikke ogsaa nu det Samme kunde ske? hvorfor skulde ikke nu som dengang de Tilforordnede lade det være sig en Æressag at møde i Høiesteret, lade denne være deres »fornemste Occupation og bruge Eftermiddagen til deres particulier, ia endogsaa til deres ordinaire Em-

beders forretninger, naar de ikke ere af de Classer, som Eders May. haver forordnet til at sidde i det Kongelige Conseil eller i Collegierne, hvor det er bekiendt, at deris arbeide er saa overflødig, at det vilde falde dem umuligt at finde nogen tid til Høieste Ret.* Han slutter sin Forestilling med at omtale, at hvis H. M. i Fremtiden vil tilforordne flere at sidde i Høiesteret, da behøver denne høieste anselige Ret for Alting »at faae saadanne Mænd til Assessorer, som enten i andre Retter og Commissioner har lærdt Rettergangsmaade i Danmark eller og ved egen fljyd tilveyebragt sig dend fornødne Kundskab i Lands Lov og Ret; thi det er af alt for stoor Consequence, om slikt i Høyeste Ret allerførst skal læres; hvor det undertiden, naar 4 Vota ere imod 4, kommer an paa Een Eeniste Retsindig Mands Justitz forstand og ærlighed.*

Aaret efter, den 23. April 1721, indgav Rostgaard en ny lignende Forestilling, der er meget interessant paa Grund af den Fremstilling af Assessorernes Mangel paa Iver for deres Kalds Opfyldelse, som den indeholder. Rostgaard omtaler hver enkelt af Assessorerne og foreslaar 6 navngivne Mænd, som han ønsker tilkaldte for at supplere Retten; men hans Forslag toges ikke tilfølge. Et halvt Aar efter, den 30. Oktober 1721, maatte han atter klage til Kongen. Assessorerne i Høiesteret havde nemlig indført den Skik, at naar en i Hofretten paadømt Sag skulde foretages i Høiesteret, saa udebleve de, der ogsaa havde Sæde i Hofretten, selv naar de ikke der havde været Dommere i Sagen, »ja, det som verre er, uagtet de for lang tijd siden gandske have absenteret sig fra høybemelte Kongel. Hoffret*. Følgen heraf var, at der kunde gaa 3 til 4 Uger hen, inden saadanne Sager kunde opslaaes. Denne Klage havde Rostgaard dog Tilfredsstillelse af; thi et kongeligt Reskript af 14. November 1721 befalede, »at, naar nogen i Hofretten paadømt Sag herefter for

Høieste-Ret skal ageres, maae Ingen af de Tilforordnede i Høieste-Ret vige fra deres Sæde, medmindre de selv i samme Sag i Hofretten have dømt, eller paa anden Maade derudi ere interesserede efter Høieste-Rets-Instruxens videre Formelding.«

Der var en anden Uorden, som Rostgasrd stræbte at faa hævet. Det var nemlig Brug, at de stridende Parter indankede deres Sager for Høiesteret, for at trætte deres Modpart ved unødigt Ophold; enten forligte de Sagen i den yderste Time eller ogsaa udebleve de ganske. For at hindre dette, indgav Rostgaard den 23. Oktober 1720 en Forestilling til Kongen, i hvilken han, efterat have beklaget sig herover, foreslog, at der i Patentet for Høiesteret maatte til § 11 blive føiet den Bemærkning, »at ei alleene de Citanter, som opsætte deres Forligelsesmaal indtil Sagen er bleven oplagen paa Cataloget til Foretagelse for Høyeste Ret, men endog de Citanter, som aldeelis udeblive med dend Sag, de selv have indstevnet, og hverken self møde, eller ved Fuldmægtig lade møde for Høyeste Ret, førend dend Provinces Sager, hvor dend indstevnte Sag henhører, ere til ende, skulle være pligtige ligefuldt at erlegge til vedkommende i voris Danske Cancellie saamange penge, som for een af de korteste Høyeste Rettis Domme efter Loven bør betalís.«

Kongen gik ikke ind paa dette Forslag. Det blev ved det Gamle, og Følgen var da ogsaa — paa Grund af den ene og den anden Uorden —, at Sagerne ophobede sig i en utrolig Grad*).

*) Man behøver blot at se de trykte Høiesterets-Ordener for at forstaa, hvor besværligt det maae have været at expedere Sagerne:

	Tiloversblevne Sager.	Ny indstevnte Sager.
1718	118	136
1719	103	141
1720	74	167

Efter hvad her er fortalt om Rostgaards Virksomhed som Justitiarius, kan Ingen nægte, at han baade har været besjælet af god Villie til at fremme Forbedringer ved Rettens Ledelse og har benyttet sin Stilling til at søge saadanne satte i Værk. Han nøiedes ikke med at henvende sig til Kongen, han søgte ogsaa direkte at virke paa Assessorerne, og skal man dømme efter et Exempel herpaa, som foreligger — med Niels Slange —, kommer man let til snarere at beskyldte ham for Strenghed, end for det Modsatte. Naar man hører, hvorledes en anset Mand, Christian Rantzau, udtalte sig til ham kort efter at han var bleven Justitiarius — og hans Ord kunne næppe ene indeholde Smiger, eller ene være sagte, for at vinde ham for sig —, og dermed sammenligner Rostgaards Embedsførelse som Høiesterets Leder, kan man ikke ganske bortvise den Tanke, at Rostgaard vistnok kunde være kommet til at virke heldigt for denne vigtige Rets hele Førelse, hvis det var blevet ham forundt i en længere Aarrække at beklæde den hæderlige Plads, Kongen havde betroet ham. Rantzau skriver saaledes til Rostgaard fra Aunsbiørg den 19. Februar 1720⁸⁹:

	Tiloversblevne Sager.	Ny indstævnte Sager.
1721	85	159
1722	191	172
1723	186	168
1724	167	122
Nogle Aar efter var Forholdet endnu ugunstigere:		
	Tiloversblevne Sager.	Ny indstævnte Sager.
1729	439	142
1730	487	125

Den 2. Marts 1729 udgik et kongeligt Reskript, som skulde raade Bod herpaa, thi Ordenen ved hvert Aars Indstævning var saaledes formeret, at det efter al Anseende vilde vare meget længe, og tilsidst maaskee blive ganske ugierligt, at Høiesteret kunde komme i sin forrige Skik og Sagerne ethvert Aar blive afgjorte.

»Huor stor en Hadere jeg end er af Proces og Trette, fornøyer dog dend jeg med Justitz Raad Børge Trolle om Baron Niels Trolles Curatel er indvickled udi mig høyligen, siden jeg derved finder leilighed og heraf tager anledning, at glæde mig over Hands Maytz Allernaadigste Wal, i HEr Etats Raads Person til saa vigtig en Postes beklædning. Denne glæde er saameget desto billigere og desto større, siden dend er almindelig for et heelt Land, og for alle der har at stride for deres Rett. Blant deres tal findes jeg, mens særdeeles blant deres, der af et got hierte ønsker HEr Etats Raad til denne sin forfremmelse al selv begierlig lycke og fornøyelse.«

1725 blev Høiesterets hele Ledelse og Assessorernes Forhold undersøgt af den hemmelige Kommission, som senere vil blive omtalt. Der kom Meget for Lyset, som var i høieste Grad graverende for Retten, men i de herom bevarede Papirer findes Rostgaard ikke nævnet.

VII.

Rostgaard som Æsthetiker og Digter. •Smaa Erindrings-Poster om Danske Vers. Digtet •Adelens Oprindelse og Herkomst. Rostgaard contra •Peder Paars. Salget af Chr. Reitzers Bibliothek til Kongen. Geheimearchivets Flytning. Arne Magnussens Samlinger. Rostgaards Familie.

Det var altsaa et virksomt, travlt Liv Rostgaard førte i disse Aar fra omtrent 1709 til 1721. Det var de bedste Aar af hans Levetid, der gik hen under alle disse mange Forretninger. Forskjellige i deres Karakter maa de have frembudt en mangesidig Interesse. Arbeide maa de have givet Nok af, men at arbeide var jo netop Rostgaard medfødt; det faldt ham let, thi det var ham en Nødvendighed at være beskjæftiget. Men aldeles slaa Haanden af de literære Sysler, kunde, som ovenfor fortalt, Rostgaard dog ikke. Ordbogsarbeiderne og de genealogiske Tabeller fortsattes paa den sædvanlige Maade, Skrivere og Medhjælpere besørgede det meste Arbeide under Ledelse af ham selv.

Der er imidlertid en Side af Rostgaards literære Virksomhed, som hidtil er forbigaaet, for at der paa et passende Sted kunde dvæles noget udførligere ved den, det er den æsthetiske og digteriske.

I det Foregaaende er det ved forskjellige Leiligheder omtalt, at Rostgaard optraadte som Digter baade i det

latinske og i det danske Sprog. Allerede medens han reiste udenlands lod han flere af sine Vers trykke og efter sin Hjemkomst fortsatte han dermed. Det var mest Lykønskingsvers, og der gaves ham ikke Anledning til at vise, om han besad en rigere poetisk Natur. Samtiden maa dog have tillagt dem noget Værd, thi det varede ikke længe, før Rostgaard havde vundet et Navn som Digter, ja endogsaa som æsthetisk Kritiker. Saaledes dedicerede Jørgen Sorterup ham i Aaret 1701 det mærkelige Digt: »Ret Tak, rar Skiemt og ram Alvor, eller Cacoethes Carminificum«, og ved samme Leilighed sendte han ham Begyndelsen af et Digt: »Christian den Femtes Liv og Levnets Beskrivelse«, som han gjennemlæste og gjorde sine kritiske Bemærkninger ved. Sorterups Digt er tabt, men Rostgaards Antegnelser ere bevarede⁹⁰. De ere temmelig ubetydelige; der udtales ingen Dom over Digtet i Almindelighed, om Anlægget eller Udførelsen, der ~~gøres~~ kun Udsættelser ved enkelte Vers, i hvilke Udrykket enten er mindre heldig valgt eller feilagtigt*); disse Bemærkninger fik han senere Leilighed til at benytte, som ret strax vil blive fortalt. Nogle Aar efter blev Rostgaard atter brugt som Dommer. Allerede forinden Edvard Londemann blev Præst i Skelund (1706) var han begyndt paa et stort latinsk Heltedigt. Æmnet var Hans Rostgaards Liv og Historie, Titlen var »Rostgardeis« eller »Rostgardias«. Sønnen leverede naturligvis hele Materialet, Londemann betragtede baade ham og sig som Forfattere til

---

*) Et enkelt Exempel skal anføres. Sorterup havde skrevet:

Prunk da, du Holsterland, af denne Nordens lykke

Rostgaard bemærker: »Jeg meener, at Flensborg ligger i førstendommen Sleszvig eller Synder-Jylland, og at samme førstendomme bør beholde sit navn, og ikke kaldis holstein. Thi det er en sag, som er saa klar, saa dend ikke behøver videre forklaring.«

Digtet, og han syslede i mange Aar med dette Arbeide, som forevrig aldrig blev fuldført. Efterhaanden som han blev færdig med større Partier, sendte han dem til Rostgaard, for at undergives hans Kritik; men destoværre er den Korrespondance, som i denne Anledning er bleven ført imellem dem, for største Delen gaaet tabt. Der er kun bevaret nogle faa Breve, deriblandt et fra Londemann, dateret den 7. December 1713. Det er et Svar paa nogle æsthetiske Bemærkninger, Rostgaard havde nedskrevet og som det vilde være meget interessent at have bevaret; thi det synes, at han deri har fremsat Anskuelser af en mere almindelig Natur over slige Heltedigte, og ikke saameget dvælet ved Enkelthederne. Londemanns Brev indeholder blandt Andet et vidtløftigt Forsvar mod en Anke, som Rostgaard havde fremsat, nemlig: »de frequentibus Deorum Dearumque missionibus in Historia tam mediocris Herois«. Her kom Digteren slemt i Knibe, thi han havde den Anskuelse, at i disse »fictionibus Poeticis et missionibus ligger dend største deel af arte Poetica secretiori«; maatte han ikke bruge dem, vilde hans Digte komme til at mangle »dend rette anima«, hvilket netop var en Hovedfeil ved Ole Borchs Digt *Amagria*, som er det bedste Epos »in universo Septentrione«. Man kan ved at læse dette ikke lade være at tænke paa Holbergs skarpe Satire i Peder Paars over disse Digtere, som idelig føre Olympens Guder frem paa Scenen. Var ellers Londemann bleven færdig med sin *Rostgardias*, vilde det være blevet et ret mærkeligt Arbeide; thi det skulde bestaa af 7 eller 8 Bøger, og af de levnedes Brudstykker indeholder første Bog 1127 og tredie Bog 1192 Vers.

I Aaret 1717 nedskrev Rostgaard nogle Sætninger, der vare af Vigtighed at iagttage ved Forfattelsen af danske Vers; de ere fremsendte (den 29. Mai) »til en flittig og lærvillig Discipel i Sorøe Skole af F. R., som

af Hjertet tilynsker hannem Guds Aands Døglige Veiviisning«. Denne Discipel stod i meget nært Forhold til Rostgaard, thi han var hans Søn. Rostgaard havde nemlig, medens han opholdt sig i Paris, levet i Forbindelse med en Dame, som fødte ham en Søn og en Datter*). En saadan Forbindelse var vel ingen Sjeldenhed dengang, ligesaa lidt som den er det endnu, men hvad der vist er sjældent, det er, at Faderen sørger for Børnenes Opdragelse. Rostgaard lod begge sine Børn komme til Danmark, og Sønnen, Gabriel Alexander de Verville, blev med kongelig Tilladelse sat i Sorø Skole 1710. Han var et ret begavet ungt Menneske og havde navnlig noget Anlæg for at skrive Vers. Det var til hans Brug, at Rostgaard skrev sine Bemærkninger om Digtekunsten. De ere først blevne trykte mange Aar senere⁹¹ og vare vel ikke bestemte til at udbredes i en videre Kreds, men Forfatteren skal dog have vist dem til adskillige gode Venner, der toge Afskrifter af dem, og saaledes bleve de bekjendte og læste**). Man maa imidlertid ikke vente sig formeget af disse Bemærkninger, som Forfatteren meget beskedent kalder »Smaa Erindrings Poster om Danske Vers«; de

---

*) Moderen hed Margrethe Bodonia Danielsdatter (Rostgaard anfører hendes Navn paa Latin). Sønnen er født 11. Jan. 1697. Han forlod Sorø Skole 1716 (»profugus«) og kom i Huset hos Morten Haugaard, Præst i Kjøge. 1717 eller 1718 maa han være bleven Student fra Kjøge Skole. Han findes som Defendens nævnet paa Titelbladet af to Disputatser fra 1718 og 1719. Han fik snart en Ansættelse paa St. Thomas, og døde her kort efter sin Ankomst den 30. Oktober 1719. — Datteren, Cathrine Margrethe de Verville, er født 26. Marts 1698. Hun blev gift 1724 med Jeaper Ørslef, Præst til Strøby og Varpelev i Sjælland; han havde været Informator i Rostgaards Hus.

***) Schönau bemærker, at de uden Tvivl have hjulpet meget til vore Tidens ziirlige Danske Poesie, som vore berømteste Danske Poeter nu iagttage«. Samling af Danske lærde Fruentimer, II, S. 1294.

indeholde ikke en Lære i Digtetekunsten in nuce, men give hovedsagelig Forskrifter for, hvorledes man skal forme rene og jævne danske Vers. Det er sunde og gode Regler, der gives; de vise, at Forfatteren alvorlig har beskæftiget sig med hele denne Sag, men den hele rolige, noget kolde Fremstilling bringer let Læseren paa den Tanke, at han har manglet hvad Holberg kalder *θεῖον*, digterisk Begeistring og Phantasi*). Erindringsposterne ere kortelig følgende: Inventionen maa være noget supra vulgus, thi ellers kunde man nøies med stylo soluto. Dispositionen maa være efter Kunstens Regler, alt hvad der skal siges, maa staa i god Orden. Versene maa files og poleres, vendes og dreies mange Gange, før de faa Lov at passere, Materien maa være Gud eller Menneskene til Ære og Læseren til nogen Undervisning, Fornøielse eller sømmelig Tidsfordriv. Man maa skrive rent Dansk, uden at indblande latinske eller franske Ord, og vogte sig for at smedde nye Ord eller at gjøre nye Composita og Decomposita. Rimene maa være rene, Cæsuren falde paa rette Sted, ligeledes Cadencen, eller det Fald, som i Scansionen eller Pronunciationen forvolder, at et Vers kaldes jævnt og flydende, eller ujævnt og knudret. Elisioner maa undgaas, ligesom ogsaa hvad i Græsk kaldes *κακοφωνία*. Man maa være forsigtig i Brugen af Lignelser og Allegorier, som let blive Pletter paa et Digt. Alle unyttige Parentheser maa undgaas, dem kalder man paa Dansk Fyldekalk. Man maa passe, at den ene Strophe ikke løber over i den anden. Til Slutning tilraades det, at udvælge det, som

*) Rahbek omtaler dem i Fortalen (S. XVII—XIX) til fjerde Del af Bidrag til den danske Digtetekunsts Historie, hvor han siger om dem, at de ikke indeholde stort Andet, end temmelig trivielle og forslidte prosaiske og grammatiske Forskrifter; smst. S. 227 siger derimod Nyerup, at denne danske Poetik for sin Tid slet ikke er at forkaste.

godt er til at læse i, og om muligt ofte at skrive det af. Flere af disse Regler oplyses ved Exempler, navnlig benyttes en Række af de Antegnelser, som Rostgaard for mange Aar siden havde gjort ved Sorterups Digt om Christian den Femte.

Rostgaard har efterladt sig en tyk Bog, indeholdende Afskrifter af alle hans Poesier⁹². Antallet af dem er meget anseligt, men det er kun meget faa af dem, som Eftertiden kan tillægge noget synderligt Værd. De ere Leilighedsdigte, Lykønskings- og Sørgevers, versificerede moralske — undertiden spøgende — Fortællinger og Livsbetragtninger. Skulde man fremhæve Noget ved dem, da maatte det være, at de i Reglen ere korte, at Sproget er pleiet med kjendelig Omhu, Tankerne jævne og klare, Billederne, hvor de forekomme, anskuelige og fordringsløse, endelig, at der gennem dem alle udtaler sig et varmtfølende Hjerte; men Følelsen giver sig aldrig tilkjende i nogen høiere Flugt. Rostgaard har kun ladet faa af disse Digte trykke, saaledes*): Lykønskning til Frederik den Fjerde, da han den 15. og 16. Mai 1704 mynstrede Landmilitzen i Kærelund ved Ringsted**), Lykønskning til Frederik den Fjerde, da han den 7. Mai 1706 flyttede sin Residens til Rosenborg, og nogle andre Smaating. Det største Digt af

---

*) Foruden nogle Vers, som ledsage de ovenfor S. 126 omtalte genealogiske Stamtavler.

***) Ved denne Leilighed blev der af Kammerjunker F. J. v. Osten overrakt Kongen et latinsk Vers, som blev foregivet at være fundet i en gammel Bog, der havde tilhørt Jørgen Seefeld. Det skulde indeholde en Spaadom om Frederik den Fjerde og Vornedskabets Ophævelse og gjorde en vis Opsigt. Det blev aftrykt i Kjøbenhavns Posttrytter i Mai 1704, i Nova literaria maris Balthici 1704, S. 379 og i en særlig Udgave. Hojer har ogsaa meddelt det i sin Frederik den Fjerdes Historie med den Bemærkning, at det var udkastet af Rostgaard. Dette kan dog være tvivlsomt, thi det findes ikke i Rostgaards Versprotokol.

Rostgaard blev trykt 1716; det har Titlen: »Kjærlighed og Mandhaftighed udviist i en norsk Liigbegiængelse«. Rostgaard havde en Dag været til Middag hos Geheime-raad Wibe, og ved Bordet fortalte Værten om en Helte-gjerning, som en ung norsk Officier, Lieutenant Christian von Koss, nylig havde udøvet: ved et Udfald fra Aggershus Fæstning var hans Fader, Kaptain Johan Christopher von Koss, en djærv og tapper Mand, bleven dræbt. Da de norske Soldater vare komne ind i Fæstningen, bad Sønnen Kommandanten om Tilladelse til at begive sig ud paa Valpladsen, for at opsøge sin Faders Lig. Han fik tre Kammerater med paa dette farlige Tog, de to bleve skudte, den tredie fangedes af Svenskerne, men Sønnen bar uskadt sin Faders Lig ind til Fæstningen. Wibe og General Povel Løvenørn anmodede Rostgaard om at skrive et Digt i denne Anledning, ja der fortælles, at Kongen selv opfordrede ham til det. Digtet fandt stort Bifald, udkom to Gange i samme Aar, og optryktes paany efterat Christian Koss var død 1758 den 1. November.

I Anledning af de tapre Bedrifter, som Tordenskjold udførte 1719, skrev Rostgaard et lille Digt med Titel: »Udkast til et Skilderie af Peder Tordenskjold, den 17. October 1719«. Aaret forinden havde han ladet trykke 6 tyske Psalmer med tilføiet dansk Oversættelse; de tryktes uden at Oversætterens Navn tydelig blev angivet, maaske kun til Uddeling i en lille Kreds. 1719 skrev han og lod trykke et latinsk Digt, »Castrator«, som gjorde Opsigt og blev aftrykt i et tysk videnskabeligt Tidsskrift; Frederik Horn har oversat det paa Dansk.

Hvad enten det nu var gennem disse Digte, eller gennem de andre af mere privat Natur, som mulig i Afskrifter ere blevne læste af Mange, saa er det vist, at Rostgaard af sin Samtid blev anset som en af dens

bedste Digtere, og herpaa fik han efterhaanden flere Beviser⁹³. Saaledes modtog han allerede i Aaret 1705 i en meget smigrende Skrivelse fra Oversekretær, Geheimeraad Ditlev Wibe, en Opfordring fra Kongen om at forfatte nogle Vers over opgivne Æmner, som skulde anbringes i Plafonder i den store Sal paa Rosenborg⁹⁴, og senere blev det ham oftere overdraget at forfatte Inskriptioner til Medailler, Kanoner etc.; derfor finder man ogsaa Rostgaard kaldet Kongens Poet. Senere, i Aaret 1715, forfattede han for Prindsesse Sophie Hedvig en Inskription, som skulde anbringes i Dronninglund Kirke. Ogsaa fra andre Sider blev det ham tilkjendegivet, at man hædrede ham som Digter. Da saaledes Christian Falster i Aaret 1719 udgav sin Oversættelse af Ovids Klagebreve, dedicerede han den til Fr. Rostgaard og Chr. Reitzer; han bød dem »til denne Sørgetid nest ved Nasonis Liig at gaae« og tiltalte den første paa følgende Maade:

Ja Du, Herr Rostgaard, kand jo ikke
 Undslaa Dig, at gaa Liget nest,
 Hvorledes vilde det sig skikke,
 Om Du, som Mandens Arving est,
 Dig ved hans Jordefærd ey vilde lade see,
 Og ey forunde ham den sidste Afskeds Ære?
 Hvorledes kunde det med nogen Feje skee,
 At Du ey skulde først i Sørge-Skaren være,
 Som af Naturen Selv i Din Forvaring haver
 Et Testament paa vor Nasonis høje Gaver?

I Aarët 1711 eller 12, medens Kongen var med Armeen i Pommern, skal der i Greifswalde være blevet trykt et Digt med Titel: »Adelens Oprindelse og Herkomst«, hvis første Linier ere følgende:

En Bonde Adam var, og maatte Ploven kiere,
Saa maatte Adams Børn og vore Fædre giere.

Iblant Os dend Forskiæl alleene findes da,
Eendeel kiør Plov endnu, Eendeel har alt spendt fra;
Blaat dem der har spendt fra, Eendeel foruden møye
Om Morgenen blev klar; Men Eendeel maatte pløye
Til ud paa Aftenen.

Digtet gik ud paa at hævde den ofte gjentagne Sætning, at den sande Adel erhverves ved Dyd, Ære og Arbeide, og er mere værd end den Adel, som ikkun erhverves ved Fødselen:

. . . det er ej Aar og Alder
Som Adelskabet giør; Nej, det man ædelt kalder,
Af Dyden faaer sin Krafft, dend smidder Hielm og Skiold,
Dend paa en Feder-Busk giør Farven skian og bold.

Digtet gjorde Opsigt, det udkom flere Gange⁹⁵ og fremkaldte et skarpt Svar, som tillægges Ivar Rosenkrantz, og dette gav atter Anledning til en satirisk »Apologie for den gamle Adel imod det saakaldte: Adelen Oprindelse«⁹⁶. Man tilskrev Rostgaard »Adelen Oprindelse«⁹⁷, under hans Navn anføres Digtet i »Den danske Digtkunsts Historie«, og i den allernyeste Tid er det benyttet til at give et slaaende Exempel paa »den nybagte Adelsmands« Forfængelighed⁹⁸. I forrige Aarhundrede har man endog vidst saa god Besked, at man ikke blot kunde nævne Rostgaard som Forfatteren, men endog anføre⁹⁹ Navnet paa den Adelsmand, som havde spottet den ny Adel og derved fremkaldt Digtet. Denne Mand skal have været Tage Thott, af en ældgammel dansk Adelslægt*). Paa samme Side, hvor Nyerup i »Den danske Digtkunsts Historie« tillægger

*) Tage Thott var født 1648, han døde 1707 paa Thurebyholm som Geheimeraad, Etatsraad, Ridder af Dannebrog, Amtmand over Holbæk Amt og Landsdommer over Sjælland og Møn. Han var gift med en Datter af Peder Reetz. Se om ham: B. C. Lund, Ære-Krands over de Thotters Stamme og Familie, S. 58 ff.

Rostgaard dette Digt, anfører han imidlertid en lille Notits, som giver en meget vigtig Oplysning. I et Exemplar af Apologien for den gamle Adel har der nemlig ligget en Seddel med Rostgaards Haand, af følgende Indhold: »Om det første Vers, som Helt*) af det Franske satte over paa Dansk, og som Geheimeraad W. lod trykke i Greifswald, da Kongen var i Pommern, var en Skandskrift imod gamle adelige Familier, saa synes dette ikke meget bedre, men at være en meget salt Satire, som giver dødelige Saar under Venskabs og Forsvars Skin«¹⁰⁰. Heraf fremgaar det tydeligt, at Rostgaard ikke er Forfatteren; thi »det første Vers«, der sigtes til, kan ikke være andet end »Adelens Oprindelse«; og naar Nyerup spørger: »hvor er det heltske Vers?«, saa kunde han ganske rolig have svaret, ikke tvivlende, som han gjør, men med fuldstændig Sikkerhed, at det er det, som gaar under Rostgaards Navn. Er det ogsaa rimeligt, at Rostgaard, som fra sin tidligste Ungdom saa levende interesserede sig for de gamle adelige Familiers Genealogier**), og som endog en Tid grundede paa den Plan, at udgive en dansk Adels-historie, at han skulde være optraadt med en Satire imod den gamle Adel? Og hvis han havde skrevet den, hvad var da rimeligere, end at han havde ladet den føre ind i sin egen Versebog? men den findes der ikke. Der er da ogsaa bevaret idetmindste et Vidnesbyrd til om,

*) Digtet findes ikke i Helts »Poetiske Skrifter«, Kbh. 1732. Helt var Maitre des Requêtes.

**) Et Exempel paa, at Frederik Rostgaard og Ivar Rosenkrantz nogle Aar tidligere ikke have staaet paa nogen fjendtlig Fod med hinanden, er en i den Klevenfeldske Samling i Geheimearchivet bevaret Stamtavle over Rosenkrantzterne, forfattet af Rostgaard, som foran har skrevet: »Sin Højestærede Velyndere Hans Excellenz Hr. Etats Raad Iver Rosenkrantz til ære og tjeneste ere disse genealogiske Tavler saaledis indrettede og opsatte af Hans ydmyge Tiener Fr. Rostgaard. Kløbenhavn d. 23. Augusti 1709.»

at man i forrige Aarhundrede vidste, at Helt var Forfatteren¹, eller rettere Oversætteren. Thi der kan ikke være megen Tvivl om, at det originale Digt har til Forfatter den fra Madame de Sévigné's Breve vel bekendte Marquis Philippe Émanuel de Coulanges, hendes Fætter². Han har skrevet en Chanson »Sur la Noblesse«, det eneste Digt, som har overlevet hans Tid og hvoraf Begyndelsen³ anføres saaledes:

D'Adam nous sommes tous enfants
 La preuve en est connue,
 Et que tous nos premiers parents
 Ont mené la charrue;
 Mais las de cultiver enfin
 La terre labourée,
 L'un a dételé le matin,
 l'autre l'après-dinée.

Nyerup gør den Bemærkning, at »Satiren var neppe det Fag, Rostgaard af Naturen havde Hang til«. Denne Bemærkning er ganske rigtig, kun skulde den være udtrykt anderledes, thi Rostgaard var en erklæret Fjende af Satiren. Han har selv udtalt sig herom et Par Steder*). Saaledes har han paa den sidste Side i Versprotokollen egenhændig skrevet følgende Linier:

Jeg aldrig haver brugt Et ord, En Skrivemaade
 som kunde nogen Siæl til Spot og Harm geraade:
 Men Guds og Kongens Priis min Pen beskrevet har,
 Samt Mænds og Qvinders Dyyd, og hvis roosværdigt var.

*) I Rostgaards Versprotokol findes kun et Digt, S. 109, hvori han har ført et skarpt og heftigt Sprog. Det har Titlen: »Velfortjent Forsvar for en fornemme Mand og Kongens tro Tiener, Sallig Hr. Etats Raad Ole Hansen, som blev paa Orlogs-Skibet Dannebrog, som ved en jammerlig Død opnaaede et salligt Endeligt, men efter sin Død af en løgnagtig Skumlere, paa en uchristelig Maade i et uforskammet vers paa sit ærlige Navn og Rygte er bleven angrebet.« Hansen var Deputeret i Søetatens Generalkommissariat og havde Krigskassen under sin Varetægt.

Og endnu bestemttere har han udtalt sig om Satiren i Almindelighed i de ovenfor nævnte Erindringsposter om danske Vers. Han formaner nemlig i § 8 det unge Menneske til: »aldrig at skrive noget, som er Satyricum eller obscœnum eller quocunque modo scopticum, som kan i ringeste Maade hentydes til en andens, endogsaa det allerringeste Menneskes Beskiemmelse. Thi omendskiøndt det kunde kildre noget i visse Folks Ørne, saa er det dog den farligste Caracteer, et ungt Menneske kan tillægges, at ansees for en Satyricus; saasom alle ærlige Gemytter bære en indvortes Afskye for saadan et Menneske, om de end udvortes vise ham et mildt Ansigt.«

Rostgaard fik ikke længe efter at disse Ord vare nedskrevne Leilighed til praktisk at vise, hvor stærkt han fastholdt denne Theori. Medens han i Aaret 1711 af Kongen var bleven beskikket til at være Censor over et af Ludvig Holbergs historiske Arbejder, saa beskikkede han sig selv i Aaret 1719 til at være Censor over den samme Forfatter, da første Bog af Peder Paars var udkommen.

Da Holberg udgav den tredie Bog af sit komiske Heltedigt, ledsagede han den med en apologetisk Fortale: »Just Justesens Betænkning over Peder Paarses Historie«. Det var ganske nødvendigt for ham, at give en Veiledning til den rette Opfattelse af Digtet, thi der var mange, som ikke havde anlagt den rigtige Maalestok for Bedømmelsen af det. Skaanselløst var man faldet over den — tildels — ukjendte Forfatter, plumpe Vers og Skandskrifter vare blevne udstrødte imod ham, nogle endogsaa trykte. Man betragtede ham som en nedrig Pasqvillant, for hvilken Intet er helligt. Alt, hvad der var sagt, havde man fortolket i dybeste Alvor, i hver latterlig Scene, i hvert satirisk Udtryk havde man troet at finde Hentydninger til samtidige Personer eller bestaaende Forhold. Forbittrelsen dæmpedes Noget, men det var først flere Aar

efter, da Holberg havde udgivet sine Skiemtedigte, af hvilket det tredie er en orienterende Kritik over Peder Paars, »at Vreden begyndte at sætte sig«. Syv Aar efter, da Holberg forfattede sin første »Epistola ad Virum Perillustrem«, gav han en kort Skildring af hele den Bevægelse, Peder Paars havde vakt; en rum Tid var forløben, og han kunde nu rolig kaste Blikket tilbage paa »all den Allarm, som dette lille Verk har opvakt, alle de Beskyldninger, som ere gjorde imod det.« Ved denne Leilighed fortæller han, »at da det endog paa de allerhøieste Steder blev examineret, blev det af Hans Majestæts høye og vise Raad selv erklæret for et uskyldigt Skrift.« Det var Frederik Rostgaard, som havde givet Anledning til denne Examination.

Umiddelbart efter at første Bog af Peder Paars var udkommen — vistnok i Oktober eller November 1719*) —, indgav Rostgaard nemlig en Klage til Kongen, dateret den 12. December 1719⁴, indledet med en skarp Sidebemærkning til Andreas Hojer, hvis Navn dog ikke blev nævnet. Han indstillede til Kongen, at saavel Autor, som Bogtrykkeren og den, som det utilladelige Skrift handlede, maatte vende efterforskede og efter Fortjeneste sætte til Rette, at Skriftet maatte vende forbudet og konfiskeret, at de Exemplarer, som kunde paagribes, efter Lovens Bud**) af Bødelen maatte vende opbrændte, hvorved Vedkommende tillige kunde vende paamindede om, at have flittigere Indseende med hvad der i Staden

*) I Klagen omtales Digtet som udkommet »ganske nyligen«.

**) D. Lov 2—21—4. »Skulle og nogle Bøger i Kongens Riger og Lande trykkes, eller der trykte indføres, som kunde have Udseende til nogen Oprør, eller imod Kongens Høyhed, eller anden Ulempe forarsage, da bør ikke alleeneste Personerne, som saadanne trykke, eller indføre, i høyeste Maade at straffes, men og Bøgerne ved Bødelen offentlig paa Ilden kastes og opbrændes.«

trykkedes og falholdtes. Hvad var det da, som havde optændt en saadan Forbittrelse hos Rostgaard, at den kun kunde stilles ved at Bogen blev opbrændt af Bøddelen? Det var først og fremmest hans ømme Kjærlighed for hans Anholtboere, der var bleven dødelig krænkede ved at Forfatteren havde lagt Scenen for sit komiske Digt hen paa hans Eiendom Anholt, og det paa en saadan Maade, at det var til deres Forfædres, deres egen og deres Efterkommeres evige Beskjæmmelse. Som en ærlig Husbonde, der mente det godt med sine Bønder, deres Præst og deres Foged, tog han dem alle i Forsvar mod Pasqvillanten, og fremstillede for Kongen, hvilke brave Undersaatter de altid havde været, og hvor hellig de fortjente at tages under Kongens Beskjærmelse, naar deres Ære stod paa Spil. Som en streng Lovens Mand klagede han fremdeles over, at Skriftet var udkommet uden Autors Navn og uden at være censureret*). Og endelig klagede han som en trofast Undersaat over de usømmelige og meget spottelige Expressioner, der vare udslyngede imod det kongelige Universitet, Rector Magnificus, Biskoppen og de andre Professorer, ja, hvad der var langt vigtigere, imod den christelige Religion og Guds hellige Ord. Med stor Nøiagtighed havde Rostgaard uddraget og sammenstillet alle de anstødelige Steder; dette Uddrag med et Exemplar af Digtet ledsagede Klagen som Bilag B og A. Al Rostgaards Møie var imidlertid spildt; thi da Sagen den 12. Februar 1720 refereredes i Konseillet, udtalte dette,

---

*) Aaret iforveien var der den 28. Januar 1718 blevet udfærdiget et kongeligt Reskript til Rektor og Professorerne ved Kjøbenhavns Universitet, at de skulde tilholde alle Bogførere og Bogtrykkere ikke at lade noget Skrift udkomme uden Censur, og at de skulde læse Censur paa alle Skrifter. Den Decanus Facultatis, som havde læst Censuren, skulde tilføie sin Censur og Approbation, og gennemtrække Exemplaret med en Traad eller Lidse og sit Signet.

at Skriftet kun bestod af lutter fingeret Skjæmt, og ikke meriterede saadan Ressentiment eller saa høi Straf. Kongens Resolution lød: »Vi lader dette ved Conseilets Betænkning bevende«. Klageren maatte bide sin Forbittrelse i sig og finde sig i, at Digtet ikke blot ikke blev konfiskeret, men tvertimod blev fuldendt og læst af al Verden.

Der er vel næppe Nogen, som vil istemme den Dom, en nyere Forfatter⁵ har fældet om Rostgaards Forfølgelse af Peder Paars, at den »vil bestandig hvile som en sort Skygge over hans Minde«. Ja kunde man bevise, at Rostgaard havde ladet sig lede af slette Bevæggrunde, at han havde villet gribe en Leilighed til at hævne sig paa Holberg eller til at fornærme og forurette ham, da var det en anden Sag; men det vil man ikke være istand til. Idet Rostgaard fremsatte sin Klage var han fuldt overbevist om, at hvad han gjorde var til hans Medborgeres Gavn. Han saa noget Ondt i, at hans Medmennesker og de lovlige bestaaende Forhold bleve gjorte til Gjenstand for Latter og Fjas. Han var en afgjort Fjende af den Slags Satire, og mente at den kun burde besvares ved at Loven med al sin Strenghed bragtes i Anvendelse imod den. Set fra et saadant Standpunkt bliver hans Optræden ret forklarlig, og man kan vistnok, uden at tage meget fejl, sige, at han paa en Maade gjorde sig til Ordfører for de Mange, der bleve harmfulde og vrede over den nye lystige Skrivemaade.

Rostgaard var den eneste, som paa en saa energisk Maade traadte op imod Peder Paars. Han har maattet bøde nok derfor, thi Eftertiden, bedre underrettet, har ikke skaanet ham; han har derved næsten opnaaet en latterlig Berømmelse, og medens hans Navn ellers tildels er glemt, saa huskes bestandig hans Bøn til Kongen om at faa Peder Paars brændt af Bøddelen. Der er

imidlertid en anden Mand, som ikke kan lades uomtalt, naar hele denne Begivenhed skal ses i sit rette Lys; denne Mand er Hans Gram. Allerede i forrige Aarhundrede er der blevet sigtet til, at Gram var i Ledtog med Rostgaard, for at faa Peder Paars brændt eller konfiskeret, ja det er endog blevet fortalt, at Klagen, som blev indgivet til Kongen, var skreven med hans Haand. Begge disse Efterretninger har man villet forkaste som urigtige. At Gram har gjennemlæst første Bog af Peder Paars, i en Extrakt samlet en Række »usømmelige Expressioner« og tilføiet sine Bemærkninger, kan ikke benægtes, da hans eget Haandskrift heraf er bevaret. Men man har ment, at om han end har meddelt Rostgaard dem, saa har han dog ikke havt nogen Del i Klagen. Imidlertid er det dog ret paafaldende, at Grams Extrakt er bevaret sammen med de Exemplarer, som endnu findes af Rostgaards Klage, medens det vides, at Klagen var ledsaget af et tredje Bilag, C, netop af samme Indhold som Grams Extrakt; denne maa nødvendigvis betragtes som en Del af det hele til Klageskriftet hørende Materiale. Efter det fortrolige Forhold, som herskede imellem Rostgaard og Gram, er det da ogsaa næsten utænkeligt, at de ikke skulde have vexlet Meninger og Tanker om Peder Paars, eller ikke have talt med hinanden om det Skridt, Rostgaard agtede at gjøre. Troværdigheden af Beretningen om, at Gram var i Ledtog med Rostgaard, faar en Støtte i en lille interessant Notits. I den latinske Levnetsbeskrivelse af Hans Gram, som hans Broder, Laurids, har forfattet, omtales, at Hans Gram hjalp Holberg med at læse Korrekturen paa »Introduction til de europæiske Rigers Historie«. Derpaa fortsættes: »Herved styrkedes det Venskabsbaand, som fra først af havde knyttet dem sammen, skjøndt det en Tid

ikke var langt fra, at det ved en Ubetydelighed (offensiuncula aliqva) skulde briste. Det gik til paa følgende Maade. Den nævnte udmærkede Forfatter havde udgivet et Digt paa Dansk, i hvilket han syntes at nære liden Ærbødighed for de akademiske Akter, og hvori han, hvad der var Hovedsagen (qvod caput erat), havde gjort en Ø, der tilhørte min Broders fortrinlige Beskytter, en fornem Mand, til Scenen for alle de latterlige Skildringer. En Ven løftede dette Værk til Skyerne, men min Broder, hvis Sind allerede iforveien var i en irriteret Stemning over en Fornærmelse, der var tilføiet hans Beskytter, udtalte sin Mening temmelig frit. En Sladdermund bragte denne Begivenhed til den andens (Holbergs) Kundskab og det var nær kommet til et Brud imellem dem. Denne Efterretning er vistnok aldeles paalidelig og saa Lidet den indeholder, synes den dog tilstrækkelig til, i Forening med de andre Efterretninger og den bevarede Extrakt af Peder Paars at give Berettigelse til ved Siden af Rostgaard at nævne Hans Gram som de virksomme Modstandere af Peder Paars.

Det er et mærkeligt og interessant Phænomen, at disse tre i den danske Literaturhistorie paa forskjellig Maade betydelige Mænd stødte saa haardt mod hverandre over Peder Paars. Ser man imidlertid noget nøiere paa deres hele Udvikling og forskjellige Standpunkt, vil man maaske dog finde, at dette Sammenstød vel lader sig forklare, ja at det fremkom af meget naturlige Aarsager. Frederik Rostgaard havde anvendt sine Ungdomsaar paa strenge videnskabelige Studier i Udlandet, derpaa havde han i lang Tid været sysselsat med mangehaande Hverv af forskjellig Natur i Statens Tjeneste. Han var en af Samtidens mest ansete Mænd, hans Indflydelse var ikke ringe, ja der fortælles, at man regnede det for en ud-

mærket Lykke, naar man fik Adgang til ham*). Han havde hidtil været en erklæret Lykkens Yndling, for hvem Alt havde føiet sig. Han søgte fremmet, hvad han ansaa for rigtigt og godt, han var ikke nogen blind Tilbeder af alt Bestaaende, han vilde gjerne rette hvad der var feil, men det maatte ske paa en ligefrem, streng, men altid alvorstfuld Maade. Han havde bestandig beskjæftiget sig meget med sig selv og sine egne Anliggender, og var derved

---

*) L. Gram, Vita Joh. Grammii: *•Is vero ipsus ita secundo rerum successu tum temporis floruit, ut qui aditum ad illum haberet, vel in præcipua hoc felicitatis suæ parte poneret.* Et Exempel paa, at Rostgaard havde Indflydelse paa de høieste Steder, kan her finde Plads. Efterat Biskop Vidalin i Skalholt den 30. August 1720 var død, ønskedes af Mange Jon Halthoresen, Provst i Borgefjords Syssel, til hans Eftermand. Niels Fuhrmann, Amtmand paa Island, opfordrede ham til at reise til Kjøbenhavn, for at søge; han afslog det, og Thorleif Aresøn, Præst til Rangarvalla, reiste da ned for at tale hans Sag. Aresøn havde fornærmet Arne Magnussen og denne udvirkede gennem Rostgaard at han fik Afslag. Oversekretær Wibe tilbød først Edvard Londe-mann at blive Vidalins Eftermand, men, da denue afslog det, skrev han til Jon Arnesøn, Sognepræst til Stad i Steingrimsfjord, Provst i Strande Syssel, den 29. Mai 1721, og opfordrede ham til at succedere Vidalin, *•saasom Hans Kongl. Majst. udj anledning af det gode navn og rygte, som Eders Velærværdighed haver baade for Hans lærdom og Hans sømmelige og retsindige levnet til sin nu allernaadigst anbetroede Menigheds opbyggelse, havde reflecteret paa ham.* Arnesøn fulgte Opfordringen. Han reiste ned til Kjøbenhavn, fik sin Bestalling, af 13. Februar 1722, blev indviet af Biskop Christen Worm i Nærværelse af Kongen og mange af Hoffets Fornemme, og spiste samme Dag ved Kongens Bord. Kilden hertil er dels de originale Dokumenter i Norske Registre og de islandske Indlæg i Geheimearchivet, dels Finn Jonsens islandske Kirkehistorie (III, S. 696—97), hvor Forfatteren udtrykkelig tilføier om Rostgaard: *•tum temporis non tam in Cancellaria Danica, quam in aula valde potens.* Ved Sagens Begyndelse var Rostgaard nemlig endnu ikke Oversekretær i det danske Kancelli. (Begivenheden er ogsaa fortalt af Giëssing, Jubellærere, I, S. 494—95) — Jon Arnesøn blev, som bekjendt, en dygtig og nidkjær Biskop.

bleven ømfindtlig, naar man i Virkeligheden eller blot formentlig kom ham for nær, og da han tog Alt fra den alvorlige Side, manglede Lune og et mere alsidigt Blik paa Livet, maatte der nok kunne indtræffe Leiligheder, hvor han ikke var istand til at bevare den rette Ligevægt. Hans Gram havde modtaget sin første Uddannelse hjemme hos sin Fader i en Præstegaard i Jylland. Fra Drengesaarene var Bogen hans kjæreste og eneste Syssel. Ved Universitetet helligede han al sin Tid til Studeringerne, det var hans Liv, Livet udenfor deltog han ikke i. Han sluttede sig til Universitetets Lærere med Hengivenhed og fulgte Universitetets Forskrifter ikke allene af Pligt, men ogsaa fordi de tilfredsstillede de Fordringer, Videnskabsmænd som han og hans Lige stillede til Universitetet; hans reformatoriske Aand var endnu ikke bleven udviklet. Blød og mild som han var, var han elsket i lige Grad af Skoledisciplene og Studenterne; han var trofast mod sine Venner og dem, som havde haft heldig Indflydelse paa hans Liv, rede til at stille sig paa den Fornærmedes Side. De Skrifter, Gram indtil 1719 havde udgivet over Æmner fra den græske Philologi, vare gode, men ikke betydelige, om de end havde forskaffet Forfatteren et anset Navn. Som lærd Philolog fulgte han de Retninger, som alt længe havde bestaaet, og som havde udmærkede Førere i Udlandet. Det var en Periode, hvor det især kom an paa at samle og compilere, hvor man flittig drog frem hvad der laa ukjendt hen i Haandskrifter, og fra hvilken der er overleveret Eftertiden Værker, som vidne om utrolig Arbeidsomhed og stor Foretagelses-aand. Men man fordybede sig i Enkelthederne, beskæftigede sig ofte med hvad der laa i Udkanterne af Videnskaben, man gik glip af det større, fyldigere Blik paa Oldtidslivet, og fandt sig mere tilfredsstillet ved at stirre

paa Bøgstaverne end ved at udgrandske Aanden, som taler igjennem dem.

Ludvig Holberg havde uddannet sig paa en helt forskjellig Maade. Han havde ogsaa studeret og taget Examen ved Universitetet, det var ogsaa hans kjæreste Beskjæftigelse at læse og granske, men han nøiedes ikke med de Kundskaber, han paa denne Maade kunde erhverve sig. Holdende sig den gamle Sætning for Øie, »non scholæ, sed vitæ discimus«, lod han ikke Blik og Tanke fængsles af det døde Bogstav, men han studerede Menneskelivet og Menneskehjertet, og var en skarp Iagttager af alle de baade gode og svage Sider, som de lade tilsyne; det var ham ikke nok at kjende Overfladen, han trængte igjennem den, for at udfinde de dybere liggende Traade, der sammenknyttede Alt og sætte Alt i Bevægelse. Fra sine Udenlandsreiser hjembragte han en Mængde Kundskaber, som han bar i sig og havde tilegnet sig. Studiet af Historiens store Begivenheder og store Personligheder, af den gamle og ny Philosophi, gav ham et rigt Stof til Sammenligning og Spekulation, Studiet af Bayles Skrifter lærte ham Kritik. Opholdet i fremmede Lande, blandt vidt forskjellige Nationer, havde givet ham Leilighed til at iagttage de forskjellige Sæder og Skikke, og til at se Livet yttre sig i en større Mangfoldighed end i Hjemmet. Da han traadte op som Forfatter, var det ikke de Lærde, han henvendte sig til, men det var det hele Folk, Medborgerne af alle Klasser. Han vilde give dem noget Andet at tænke paa end hvad det daglige, ensformige Liv kunde yde dem; han vilde aabne deres Øie, lære dem at Alt ikke var godt og rigtigt, fordi det nu engang var Lov, Vedtægt eller Skik, han vilde danne deres Hjerter, og virke paa dem gennem Moralen. Men Holberg besad Lune og Vid, han var Manden for ikke alene at tale i den alvorlige, belærende Stil, men ogsaa i den skjem-

tende, satiriske. Ved Universitetet holdt han helst Forelæsninger over Historie og de romerske satiriske Digtere, Horats, Persius og Juvenal.

Saa skrev da Holberg sit første Mesterværk. Han moraliserede, men det skete ikke gennem Prædikener eller filosofiske Afhandlinger, ikke paa Latin, han skrev i Modersmaalet et satirisk Digt, fuldt af Vittigheder, morsomme Indfald og skarpe Hæg til alle Sider. Der var Meget i dette Digt, som vel kunde bringe ellers fornuftige Mænd ud af Koncepterne. Rigtig kunde det egenlig kun forstaas af den, som var lærd og vel hjemme i Klassikerne. Men hvor maatte ikke en saadan Mand føle sig fornærmet, naar han læste de idelige Raillerier over Homer og Virgil, de mange Stikpiller til de lærde philologiske Studier og til hele den akademiske videnskabelige Færd? At blive gjort til Gjenstand for Latter midt i sine mest alvorlige Sysler, og ovenikjøbet at blive udlet af den læge, lave Klasse, Indbyggerne i Nye Boder og under Sr. Nagels Fane, til hvem Forfatteren henvendte sig i Fortalen, hvor maatte det ikke oprøre en Mand som Gram, tilmed da han fik at vide, at Forfatteren var en Kollega blandt Universitetslærerne? Begivenheden, der beskrevs, var lagt hen paa en af de mindste danske Øer, Personerne, der optraadte, repræsenterede danske Mænd i forskjellig Stand, de skildredes som uvidende og taabelige Mennesker, der kun havde egen Fordel for Øie, vendte op og ned paa Lov og Ret, knap kjendte den christelige Religion, hvor maatte det ikke harme en Mand som Rostgaard, som var Herre til den Ø, til den »Provinds«, der var Scenen for al denne Daarlighed? Hvor maatte det ikke fylde dem begge med Vrede, at en ung Professor formastede sig til at føre saadant et Sprog? Tiden var ikke uvant med Satiren, men det var kun i Form af Pasqvillen, der altid er personlig, selv om den taler i

skjulte, forblommede Udtryk. Hvad Under da, at man forstod Peder Paars, som om det var en Pasqvil, at man udlagde Alt som sigtende til bestaaende Forhold og maaske til endnu levende Personer? Det er jo kun hvad der næsten altid er sket, naar kraftige, satiriske Digte ere fremkomne, og i desto høiere Grad, jo mere bidende Satiren er, og jo mindre Samtiden mangler Lethed og Lune til at komme Satirikeren imøde, opfatte hans Skjemt paa den rette Maade, føre den videre eller lade sig overbevise af den Sandhed, som udtaler sig igjennem den. Men det var netop det, som manglede paa den Tid, her er Tale om, og derfor kom Peder Paars i rette Øieblik; der manglede det Friske, Livlige og Levende, som hæver Livet op over det Hverdagslige, som giver Kræfter og fører fremad. Det allertydeligste Bevis herpaa er Rostgaards og Grams Optræden. Istedetfor at more sig over Peder Paars, bleve de opbragte, istedetfor at svare igjen med Spøg og Humor, toge de deres Tilflugt til det yderste Middel, som Alvoren kan give, nemlig at bruge Magten. De forløb sig, og hvis de, som forstode Peder Paars paa rette Maade, have faaet at vide, at Rostgaard havde ansøgt Kongen om at Digtet maatte blive brændt, og at Gram havde hjulpet ham med at udsøge de usemmelige og spottende Expressioner i det, have de sikkert let hjertelig over disse to Alvorsmænd.

Hans Grams Navn staar saa høit, at det ikke skal forkleines, fordi han ikke var bedre end saamange af sine Samtidige, ja endog gik videre end dem, og brød Staven over Peder Paars, det skal ikke være »grave-rende« for ham. Det var to Retninger som mødtes, helt forskellige i Aand og Karakter; Gram vilde standse den ny, men han blev dog selv en af de virksomme til i en nær Fremtid at føre den frem, da Universitet og Skole skulde reformeres. Og der er vist ingen Tvivl om, at

Rostgaard, da han kom ret til Besindelse, har indset sin Feiltagelse og helst ønsket den hele Episode glempt og nomtalt. Selv har han ikke med et Ord rørt ved den i sine Optegnelser om sit Liv, medens Eftertiden langt senere har gjort Væsen nok af den, ja næsten regnet ham den til Forbrydelse. Kun nogle faa Aar efter mødtes han og Holberg, da Thalia for første Gang talte i det danske Modersmaal fra Scenen, og kan man end tvivle, om den Efterretning⁶ er sand, at det var til Rostgaard Holberg skrev sine mærkelige Breve »ad virum perillustrem«, saa har man Rostgaards egne Ord fra hans gamle Dage for, at Holberg hørte til hans »gode og fortrolige Venner iblant de Herrer Consistoriales« (1743). Fjendskabet forandrede sig til Venskab og Agtelse. Thi at Holberg har havt Agtelse for Rostgaard, derom kan vistnok den nette Maade vidne, paa hvilken han har omtalt hans Arbeide med den danske Ordbog (1729)*).

Fortællingen vender sig nu til en anden literær Begivenhed af hel forskjellig Natur, som frembyder flere interessante Momenter. Det er Kjøbet af det Reitzerske Bibliothek. Det Væsenlige ved denne Handel er allerede fortalt andetsteds⁷, men dog maa den omtales her med større Udførlighed end tidligere er sket, dels fordi Rostgaards Medvirken ikke er bleven fremhævet saaledes, som

---

*) •Ellers have udi disse sidste Tider tvende fornemme Herrer taget sig paa, at give os fuldstændige Danske Lexica. Den første var Sal. Geheime-Raad Moth, som derpaa har anvendt stor Flid udi mange Aar. Den anden Herr Etats-Raad Rostgaard, som til et deslige Arbeyde har opofret ikke mindre Tid. Og saasom begges Accuratesse og Erfarenhed i det Danske Sprog af adskillige andre Prøver er saa meget bekjendt, saa er Publici Længsel saameget des større, at see dem snart komme for Lyset. L. Holberg, Danmarks og Norges geistlige og verdslige Stat. Kbhvn. 1729, S. 181.

den fortjener det, dels fordi de Personers Karakterer, som havde Del i Handelen, kunne belyses fra flere Sider.

Christian Reitzer har ikke efterladt sig noget betydeligt Navn i den danske Literatur, men ogsaa han kan tjene som Exempel paa, at man ikke fra ringe videnskabelig Produktion tør slutte til Mangel paa videnskabelig Interesse. Han var juridisk Professor ved Universitetet, Assessor i Høiesteret, Medlem af Overadmiralitetetsretten og blev desuden brugt i mange civile Forretninger. Han havde meget interesseret sig for historiske Studier, og havde forskjellige Arbejder for i den danske Historie; desuden var han noget af en Skønaand, havde oversat et af Ovids Klagebreve og var en af Datidens Mæcener, hvilket han praktisk viste, ved paa sin Bekostning at lade trykke Thormod Torvesens norske Historie, der udkom 1711 i fire Foliobind. Fra sine unge Aar havde han begyndt at samle et Bibliothek, som efterhaanden voxede op til en anselig Størrelse, nemlig 15,458 Bind. I mere end 24 Aar havde han opkjøbt Bøger paa alle Auktioner i Danmark, havde forskrevet dem fra Spanien, Italien og andre europæiske Stæders Boglader, samt gjort Indkjøb paa Auktioner i Udlandet. Det var en ganske fortrinlig Bogsamling; den indeholdt maaske ikke saamange Sjeldenheder som Rostgaards, men saa overgik den hans ved at tælle mangfoldige store omfangsrige Værker, navnlig uundværlige historiske Hovedværker, som sjelden findes i en Privatmands Eie*). Reitzer havde anbragt en stor Del af sine Midler i dette Bibliothek, han havde levet et stille, sparsomt Liv, for at tilfredsstille sin Passion for Bøger og for at have en Tilflugt paa sine gamle Dage. Øieblikket var omsider kommet, da han

---

*) Den historiske Afdeling var Perlen i det Hele, den talte 10.616 Bind.

maatte gjøre Brug af denne Tilflugt, som han havde beredet sig, hans slette Vilkaar nødte ham til at sælge sin Bogsamling. Da Peter den Store 1716 var i Kjøbenhavn, skal han have gjort Reitzer et Tilbud om at købe hans Bibliothek, men det gjorde Bud blev ikke antaget. Kort efter foretog Reitzer omtrent samtidig to Skridt for at afhænde sine Bøger. Den 8. Juli 1717 indgav han et Forslag⁸ til en heitstaaende Embedsmand (Geheimeraad Wibe?) om at sælge Bibliotheket til Kongen imod en aarlig Livrente af 600 Rdlr., som skulde betales af de aarlige Skatter, der opkrævedes af Universitetets Bønder i Roskilde Amt, imod at være fritagen for enhver Skat og Tyngge, samt imod at der, naar han og hans Kone vare afgaaede ved Døden, skulde udbetales Stervboet 1500 Rdlr. i danske Kroner. Fremdeles udbad han sig, at »hans Opfødning«, Professor Hans Gram, maatte ansættes som Sous-Bibliothekar ved Kongens Bibliothek, at han maatte faa et lukt Brev paa at være Etatsraad, samt at han snarest mulig maatte faa Svar fra Kongen. Dette sidste var ham saameget mere nødvendigt, fordi han allerede havde indladt sig paa en anden Underhandling om at sælge Bibliotheket. Den engelske Envoyé, Hr. Pulteney, havde nemlig for en rig engelsk Bogelsker, der antoges at være Greven af Sunderland, gjort ham et Bud af 2000 Pund Sterling, og i denne Anledning var Kataloget sendt over til England. Imidlertid forhastede man sig ikke i Kjøbenhavn med at give Reitzer Svar; først den 10. Januar 1718 beskikkedes*) to Mænd til efterse Bibliotheket og indberette, i hvilken »Bonitet og Tilstand« det forefandtes.

*) Den kongelige Ordre lyder saaledes: »V. G. T. Vores allernaadigste Villie og befaling er, at I forderligst efterseer Os Elskelig Christian Reitzer etc. hans Bibliotheqve, oc saa derpaa allerunderdanigst at referere Os dets bonitet og tilstand. Dermed etc. Hafn d. 10. Januar 1718.«

Disse Mænd vare Etatsraad Frederik Rostgaard og Justitsraad Johan Konrad Wolfen. Valget var meget rigtig truffet; den første var en stor Bogkjender og vel istand til at vurdere en Samling som Reitzers, den anden ligeledes en dygtig Bogmand og dertil kongelig Bibliothekar; købtes Samlingen, blev det ham, som skulde modtage den og forene den med Kongens eget Bibliothek. De toge strax Bøgerne i Øiesyn, og da Reitzer intet Katalog kunde forelægge dem, maatte han forfatte en Specifikation, som viste Bøgernes Antal og deres Fordeling efter Formaterne i de forskjellige Videnskaber. Derefter indfandt de sig nogle Gange hos ham og gennemgik de fornemste Værker. De overraskedes af den store Rigdom paa udmærkede og sjeldne Skrifter, navnlig af den omfangsrige Samling af smaa historiske Traktater, som Eieren med Forkjærlighed havde samlet paa; men ikke mindre forbausedes de over den udmærkede Stand, i hvilken Bøgerne vare holdte, de fleste vare indbundne i smukke franske, engelske Bind og i hollandske Hornbind. Det var imidlertid ikke noget godt Varsel om en hurtig Afgjørelse af Handlen, at de Kommitterede ikke vare enige. De indgave ikke deres Betænkninger under Et, men særskildt. Rostgaards, dateret 26. Marts 1718, var, som man kunde vente det af ham, temmelig udførlig; han satte Bibliotheket til en Salgspris af 10,271 Rdlr., men indrømmede derhos, at det havde kostet Eieren langt mere og i Virkeligheden var langt mere værd; han udtalte »det underdanigste Ønske, at det hellere end at komme til England, hvor det vilde blive anset for en stor Thesaurus, maatte blive i Danmark til det kongelige over hele Europa berømte Bibliotheks mærkelige Formering og Completering«. Wolfen indgav sin meget kortere affattede Betænkning⁹ den 29. Marts 1718. Ogsaa han ønskede, at Bibliotheket ikke gik ud af Landet

eller adsplittedes, men da det kongelige Bibliothek ved denne Tilvæxt vilde faa en stor Mængde Dubletter, vovede han ikke at udtale sig nærmere om Kjøbet, uden at en nøiere Undersøgelse var foretaget, Noget som ikke kunde ske, før Kataloget kom tilbage fra England. Hermed gik Sagen i Staa. Man kan vel forestille sig Reitzers Fortrydelse over at man ikke drev raskere paa en Afgjørelse, da Salget var ham saa overordenlig magtpaaliggende, men man maa indrømme, at hans Misfornoielse, fornemmelig med Wolfens Ulyst til at foreslaa Kongen at købe Bibliotheket, var noget ugrundet; thi naar Wolfen vidste, at det indeholdt et meget stort Antal Dubletter for det kongelige Bibliothek, maatte han være forsigtig med at tilraade et Kjøb, og det var jo umuligt at gjennergaa et Bibliothek af saadan Størrelse og sammenstille det med et andet uden Katalog, og dette blev stadig i England. Da Reitzer ingen Veie kunde komme herhjemme, begyndte nye Underhandlinger. Den russiske Czar tilbød gennem sin Liv-Medicus Areskin at betale ham 7000 Rubler for det, men Reitzer afslog Tilbudet. Derimod var der større Udsigter til at en Overenskomst med Englænderen kunde træffes; Kjøbet var næsten allerede afsluttet, kun var der den Vanskelighed, at Udbetalingen af Kjøbesummen først skulde finde Sted, naar Bøgerne vare komne til England, hvilket man ønskede ikke skulde ske endnu, da en Nedsættelse i den engelske Told ventedes. Nu optraadte to andre Mænd i denne mærkelige Handelshistorie. Den ene var Andreas Hojer. Han havde flittig benyttet Reitzers Bibliothek, kjendte det meget nøie, og interesserede sig levende for, at det ikke skulde gaa ud af Landet. Før han i Aaret 1717 reiste udenlands med Geheimeraad J. G. Holsteins Sønner, havde Reitzer meddelt ham sin Plan at tilbyde Kongen sin Bogsamling, en Plan, som Hojer syntes særdeles godt om og

tilraadede paa det ivrigste. Da han kom hjem, var Sagen ikke kommen til Ende. Reitzer var utaalmodig; Hojer opmuntrede ham, bad ham at se Tiden an, og begyndte paa hans Vegne at underhandle med Kongens Broder Prinds Karl om at sælge Bogsamlingen til ham, hvilket Prindsen dog af pekuniære Hensyn ikke turde indlade sig paa. Reitzer var ved at fortvivle, da kom en anden Mand ham imøde, nemlig Justitsraad Hans Nobel fra Norge, som i det Følgende oftere vil blive omtalt. Han var Pengemand og en stor Financier. Nobel tog Reitzers Bibliothek i Øiesyn, fandt Behag i det og købte det, rigtignok hverken af videnskabelig eller bibliophil Interesse, men af en ren merkantil, han vilde vinde paa engelske Vexler. En Kjøbekontrakt blev opsat og underskrevet med Vitterligheds Vidner, men ingen Udbetaling fandt Sted, det var foreløbig kun en ren formel Handel. Hojer begyndte strax at bearbejde Nobel, for at bevæge ham til ikke at sælge Samlingen udenlands, han fik fornemme Mænd til at tale med ham derom, og Nobel indgik da med en Supplik til Kongen om at sælge ham enten hele Bibliotheket eller de Bøger af det, som ikke fandtes i det kongelige Bibliothek. Dette skete uden tvivl sidst i Aaret 1719 eller i Begyndelsen af 1720. Rostgaard begyndte nu at tage sig af Sagen. Han talte mundtlig med Kongen derom, han tilbød at gjennergaa hele den store Bogsamling og udsøge hvad der burde kjøbes, og da Nobel trængte paa at faa Svar, gjorde han, den 15. Marts 1720, Indstilling derom til Kancelliet, i hvilken han slog paa, hvilken ubodelig Skade det vilde være, hvis Nobel skulde nødes til at sælge Bibliotheket til Fremmede, og senere, den 22. April, til Kongen, i hvilken han foreslog Professor Gram som Medhjælper ved Gjennemsynet, »i Betragtning at hver en Bog i det hele Bibliothek er ham bekjendt«, men han kom ikke et Skridt videre.

Der er bevaret et ret mærkeligt Brev, som Chr. Reitzer den 14. Mai 1720 skrev til Andreas Hojer. Han giver ham heri en Skildring af al den Fortrædelighed, han havde af hele denne vidtløftige Sag og af Alt, hvad hidtil var sket i Bibliotheksanliggendet. Brevet er forfattet i en meget bedrøvelig Tone, det indeholder stærke Klager over den Langsomhed og Ligeegyldighed, hvormed først hans og senere Nobels Tilbud behandledes, uden at der nævnes Nogen, hos hvem Skylden derfor skal søges. Nu kunde Hojer ikke styre sig; han vilde gjøre sit til at bringe Sagen fremad og besluttede selv at tage fat. Den 25. Mai 1720 skrev han en Supplik — paa Tydsk — til Kongen, hvori han tilbød at forskaffe ham de Bøger som skulde udtages af det Nobelske Bibliothek enten uden Udbetaling eller for en Kjøbesum af flere tusinde Rigsdaler mindre, uden at Nogen skulde lide noget Tab. For at Kongen kunde se, hvorledes han bestandig havde været ivrig for denne Sag, vedlagde han Reitzers Brev som Bilag. Saa smukt det nu ogsaa var af Hojer, at virke til Gavn for sin Patron, saa uforsigtig bar han sig ad; han forlangte nemlig som Betingelse for at udføre, hvad han havde tilbudt, at Kongen skulde give ham Pladsen som kongelig virkelig Bibliothekar, foreløbig uden Løn, men med Tilsagn om at blive Wolfens Efterfølger. Det var daarligt betænkt af Hojer, at komme med et saadant Forlangende; thi han maatte jo nok kunne forestille sig, at hans Supplik blev leveret Kommissionen, der netop bestod af de to Mænd, som for ikke længe siden havde kriticeret hans Danmarks Historie. Med Hensyn til Rostgaard kunde det endda være det Samme, thi han og Hojer arbejdede jo virkelig hen til samme Maal; men med Wolfen var det en anden Sag, han var kongelig Bibliothekar og maatte let kunne blive fornærmet over et Andragende som Hojers, netop fordi det kom fra ham.

Det blev da ogsaa Resultatet. Wolfen fik Ordre til at indkomme med en Betænkning over Hojers Supplik. Betænkningen, dateret den 8. Juli 1720, er fuld af Spydigheder imod Hojer og vidner om et stærkt fjendtligt Sindelag imod denne Mand. Men Wolfen fastholdt, hvad han allerede tidligere havde udtalt: Reitzer maatte skaffe Kataloget tilveie, før han kunde tilraade Kjøbet. Formodenlig har Hojer intet Svar faaet paa sit Andragende, thi i Juli Maaned indsendte han et nyt til Kongen, hvilket efterfulgtes af et lignende i November og et dateret 1. December¹⁰. Nobel havde allerede den 13. September indsendt en — af Rostgaard conciperet og renskreven¹¹ — Supplik, hvori han tilbød at sælge hele Bibliotheket for 9000 Rdlr., og den 1. December fremkom han atter med et Andragende¹², hvori han fremhævede at han maatte se at faa Bøgerne solgte enten hjemme eller udenlands. Endelig er der bevaret en Supplik fra Reitzer og Nobel, skrevet i December, men uden Datum¹³, som gaar ud paa at anmode Kongen om et endeligt Svar. Men Svaret udeblev bestandig. Reitzer var selv Skyld heri, thi Kataloget kom ikke frem. Da det i Efteraaret 1720 var sendt tilbage fra England, havde Reitzer beholdt det, istedetfor strax at sende det til Kommissionen eller blot til Wolfen. Man maa imidlertid have faaet at vide, at det var kommet tilstede, thi den 28. December kom Rostgaard til Reitzer og opfordrede ham i Kongens Navn til at udlevere det. Uvillig gjorde Reitzer det, men skrev derhos den 30. December et langt Brev til Kongen om alle sine Gjenvordigheder, af hvilket man faar Grunden at vide til, at han holdt Kataloget tilbage; han vilde nemlig ikke have, at det kom i Wolfens Hænder, hvis Modvillie i den hele Sag han havde lært at kjende. Men han havde maaske dog gjort Wolfen Uret. Thi med Tilstedekommelsen af Kataloget var Sagen afgjort; nu kunde en Sammenligning med Kongens Bibliothek fore-

tages og man kunde først nu faa Leilighed til at se, hvor vigtig en Samling Bøger det var, som blev tilbudt. Den 7. Februar indgav Wolfen sin endelige Betænkning, der gik ud paa at hele Bibliotheket skulde kjøbes for 9000 Rdlr., en Sum, som kunde vindes igjen ved at holde Auktion over de Dubletter, det kongelige Bibliothek vilde erholde, tilligemed dem, som allerede vare samlede og optagne paa en Fortegnelse. Nogle Uger efter, den 22. Februar, kunde Rostgaard underrette Nobel om, at det endelig var lykkets ham at faa Wolfen ganske paa sin Side, at denne havde indleveret til Kongen en Betænkning, der i Hovedsagen stemte overens med den han selv allerede for tre Aar siden havde afgivet, at Kongen havde besluttet at kjøbe hele Bibliotheket, og mundtlig havde overdraget ham at afslutte Kjøbet med Vedkommende. Den 5. April indberettede Rostgaard, paa hvilke Vilkaar de to Interessenter ønskede Sagen ordnet, og endelig den 25. April modtog han et Brev fra Kongen, hvori han underrettedes om, at Kongen gik ind paa Betingelserne, nemlig at betale 9000 Rdlr. i Kroner for hele Bogsamlingen, som den var, bestaaende ialt af 17,000 Bind; den var nemlig i Løbet af de Aar, de vidtløftige Underhandlinger havde staaet paa, voxet med henimod 2000 Bind.

Saaledes endte denne mærkelige Handelshistorie til alle Parters Tilfredshed. Rostgaard, som havde taget saa megen Del i den, var ikke mindst fornøiet, og det var med ublandet Glæde, at han tog Del i Afleveringen. Han havde tilbudt sin Tjeneste herved og den var bleven modtagen af Kongen. 32 Matroser, under Kommando af 2 Lieutenanter og 2 Underofficerer, besørgede Transporten af Kisterne. Den 8. Mai bleve de første Kister Bøger, som Rostgaard med egen Haand havde nedpakket, bragt op paa Kongens Bibliothek, hvor de opstilledes og modtoges af Wolfen; den 24. Mai var Afleveringen færdig. Den 28. Mai ind-

berettede han til Kongen, at det hele Bibliothek var afleveret, saa fuldstændig, at Reitzer end ikke havde beholdt et eneste Exemplar af den danske Lovbog; han bad om, at Kjøbesummen snarest mulig paa Grund af den forestaaende 11. Juni Termin maatte blive udbetalt, samt tilbød sin Tjeneste med at gaa Wolfen tilhaande ved Ordningen af Bøgerne og Udskydelsen af Dubletterne; uden Tvivl har han derved haabet at kunne forebygge, at Andreas Hojer mulig skulde trænge sig frem ved Hjælp af sine høie Velyndere, hvilket jo vilde blevet til den allerstørste Ærgrelse for Wolfen og have forbitret ham i høieste Grad. Reitzer forærede Rostgaard 500 Rdlr. som en Diskretion til Tak for hans Medvirken i den hele Sag. Mon Rostgaard den Gang havde nogen Forudfølelse af, at denne Sum Penge med andre lignende faa Aar efter skulde blive benyttet til at styrte ham i Ulykke, og at han derved skulde blive tvunget til at skille sig af med sit eget udmærkede Bibliothek?

Aaret forinden havde Rostgaard foretaget en anden Flytning, der maaske var af mindre Omfang, men af større Vigtighed. Det var det kongelige Geheimearchivs. I det Foregaaende er det blevet omtalt, at Rostgaard havde gjort Kongen opmærksom paa, hvor paatrængende nødvendigt det var, at Geheimearchivet flyttedes »op over Jorden« fra Kjældrene i Rosenborg Slot, dersom Dokumenterne skulde kunne bevares imod Fugtighed. Men der gik mange Aar hen, førend noget Alvorligt blev foretaget, og underlig nok synes Rostgaard ikke at have været fuldstændig underrettet om Planen med det nye Lokales Indretning og Benyttelse. Man havde valgt en meget passende Plads for det nye Geheimearchiv*), for-

---

*) Den Grund, paa hvilken Archivet blev bygget, havde vist tilhørt Arne Magnussen. 1714, i Januar Maaned, solgte han og hans

saavidt det kom an paa at bringe dette i nær Forbindelse med Kongens Residens og Regjeringskollegierne. I Aaret 1719 fuldendtes den nye Kancelli- og Rente-kammer-Bygning, som ved en Løngang stod i Forbindelse med Slottet, Geheimearchivet blev opført saaledes, at det kom til at ligge for Enden af Provianthuset imellem Bibliotheket og Kancelliet, altsaa lige ved Haanden, naar Kongen eller Ministrene ønskede at benytte Traktater og Dokumenter. Bygningens Historie kan ikke fortælles, der er intet Materiale forhaanden dertil. Saameget kan siges, at det solidt byggede Hus blev i sit Ydre temmelig uanseligt, medens dets Indre, uden at have meget at prale af hvad Dekorationer angaar, dog ved sin prunkløse Udstyrelse, de overalt hvælvede Lofter, det smukke Gulv, belagt med sorte og hvide Marmorfliser, gjør et alvorligt, men meget behageligt Indtryk. Og dette Indtryk faar en egen høitidelig Karakter for Beskueren ved Bevidstheden om de mangfoldige for Danmarks Historie i det Store og i det Smaa saa vigtige og skjæbnesvangre Dokumenter, man her befinder sig i Selskab med, og gjennem hvilke Fortiden træder lyslevende frem for Historieforskeren. Bygningen er i tre Etager, den mellemste udgjør en eneste meget stor Sal, den øverste var fra først af delt i 4 Arbeidskamre, men er senere bleven forandret, idet Arbeidslokalet er blevet indskrænket; den nederste Etage blev, som det synes, ikke strax overgivet til Geheimearchivets Benyttelse. I Aaret 1719 var Bygningsforetagendet færdigt; Rostgaard bad Kongen om, at den nye Bygning maatte blive allene til Brug for det kongelige Geheimearchiv og dets Betjente, hvilket Frederik IV. ved en kongelig Resolution af 2. Januar

---

Kone til Kongen en Gaard paa Slotspladsen, som laa imellem Løngangen og Provianthuset, altsaa netop paa det Sted, hvor Geheimearchivet nu ligger.

1720 bevilgede. I April samme Aar bleve da alle Archivalierne flyttede fra Rosenborg Slot. De prægtige Egetræsskabe med deres smukke Beslag indeholdende Landets dyrebareste Dokumenter bleve baarne til deres nye Bestemmelsessted; efter kongelig Befaling havde Holmens Chef, Admiral Judichær, leveret Mandskab hertil, 80 Mand med 4 Qvartermestre. Veien var lang, der var derfor fordelt Mandskab paa 4 Skiftsteder, hvor man afløste hverandre, det Hele var meget nøiagtigt og praktisk ordnet af Rostgaard. Flytningen fuldendtes i et Par Dage, man passerede Exerцерpladsen, Gothersgade, Kongens Nytorv, Holmens Kanal og Bro, Slotspladsen, gjennem Løngangsporten.

Den 12. April sendte Rostgaard Nøglen til det gamle Archiv med følgende allerunderdanigste Konvolut »skrevet i Eders Kongl. Mayts. Nybygte Geheime-Archijv«:

En Skat, mod hvilken Guld og Sølv kand lidet veye,
 Har Rosenborrigs Slot haft hidindtil i Eye:
 Af frygt for Ildens magt den dybt i Jorden laa,
 Men nu ved fugtighed snart vilde undergaa:
 Thi lood Hans Mayesteet et prægtigt Huus opbygge,
 Hvor Hans Geheim' Archijv kand staae i største trygge;
 Did hen fra Rosenborg det flyttet blev igaar
 Ved mig, som det har giemt i tyve fulde Aar.
 Dend fromme Souverain, som sit Archiv ophøyer,
 Til Fliid og Troskab og sit Naadis Ansigt bøyer:
 Og tager vel imod dend Nøgl Jeg bringer her;
 Saa faar Jeg Een igien, som io saa gyldig er.

Efterat Rostgaard saaledes havde havt den Glæde at tage et nyt smukt Lokale i Brug, stod der endnu tilbage for ham, at faa flere Forhold ordnede, som vare en nødvendig Følge af den store Forandring; saaledes Ansættelsen af en Fyrbøder, Fastsættelsen af Brændedeputatet, men navnlig Sikkerhed mod at ikke Uvedkommende kunde

komme ind i Archivet. Man kunde nemlig gaa igjennem Archivet, naar man skulde til Rentekammeret og det gamle Zahlkammer, og en Kammerraad Lautrup med hans Fuldmægtig — i Rentekammeret — benyttede to Kamre, »der vare forundte dem i den nye Bygning«; de havde Indgang fælleds med Archivpersonalet og daglig Adgang til Trappen, som førte til Mellemetagen og den øverste Hvælving; der maatte skaffes dem egen Indgang.

Den sidste Begivenhed af mere almindelig Interesse, som Rostgaard i sin Egenskab af Geheimearchivar havde Del i, forefaldt ligeledes i Aaret 1720. Den angik Arne Magnussens Samlinger¹⁴. Det er bekjendt nok, at denne Lærde, medens han opholdt sig paa Island som Medlem af Matrikelkommissionen, havde benyttet Leiligheden til at samle sig en rig Skat af Dokumenter, Pergamentsbreve, Codices og forskjellige Islandske Lærdes literære Efterladenskaber, foruden hvad han som Medlem af Kommissionen ifølge Instruxens Lydelse havde tilveiebragt for det kongelige Archiv. Da han i Aaret 1712 reiste ned til Kjøbenhavn, lod han næsten hele sin Samling blive tilbage; det var Krigstider, Seiladsen var ikke sikker, Kapere kunde let bemægtige sig det Hele. Nedpakket i 50 Kister maatte den vente til Freden var gjenoprettet; Biskop J. Vidalin paa Skalholt havde modtaget dem i Forvaring. Der var imidlertid Flere, som vare misfornøiede med, at saamange Haandskrifter og Dokumenter skulde føres bort fra Island, og denne Misfornøielse kom til Udtalelse paa en for Magnussen meget ubehagelig Maade i Aaret 1720. Da havde nemlig Admiral Peter Raben, der var Stiftsbefalingsmand over Island og Færøerne, bragt Samlingen til Kjøbenhavn paa en Fregat. Magnussen trode, at Alt var i god Orden og at han uden Vanskelighed kunde faa sine Sager, men han fandt en uventet Modstand, idet Admiralen nægtede at udle-

vere Kisterne, som i lang Tid bleve staaende paa Toldboden. Den 1. November 1720 fik Raben, Rostgaard og Magnussen Befaling af Kongen til, »alle i samme Kister befindende Breve og Papirer nøye at eftersee, for at fornemme fra hvad Steder i Island de kand være kommen, hvem de kand tilhøre, saa og hvad Materier de handler om, og om de ere af nogen Værdi eller raritet, og ellers hvorledes med dem kand være beskaffet, og Os saa derom Eders underdanigste Relation med forderligste att ilstille.« Raben nægtede imidlertid fremdeles at udlevere Kisterne; Magnussen havde ikke Andet at gjøre end at fremføre sine Klager i en Supplik til Kongen, og i et Brev til Kancelliet, dateret 12. November 1720, paa hvilke der intet Svar fulgte. Han indgav en ny Supplik den 4. Januar 1721, og Rostgaard fik saa endelig den 14. Februar 1721 Ordre til at gennemgaa de gamle Breve, for at se, om der blandt dem fandtes nogle, som burde gemmes i Kongens Archiv; to Kister, indeholdende den islandske Matrikelkommissions Papirer skulde afgives til Kammer-Kollegiet, alt Andet udleveres til Magnussen. Protokollen over denne Forretning kjendes ikke, men der kan vel ingen Tvivl være om, at Arne Magnussen har faaet Alt udleveret, som hørte ham til.

Det har været muligt, at fremstille Rostgaards offentlige Liv i stor Udførlighed, hans egne Samlinger have ydet et rigt Stof dertil. Det vilde have været interessant, hvis han ogsaa havde efterladt sig Optegnelser, som kunde lade Eftertiden blive Vidne til, hvorledes hans private og huslige Liv førtes, thi ogsaa derved vilde der muligvis kunde blive givet Bidrag til Tidens Karakteristik. Men det synes, som om han har ment, at denne Side af hans Liv ikke vedkom Offenligheden, thi han omtaler det slet ikke. Det er kun fra faa, sparsomme Kilder nogle Meddelelser kunne hentes. De særegne

Familieforbindelser, som Rostgaard ved sit Giftermaal var kommen ind i, synes ikke at have bragt nogen Forstyrrelse til nogen af Siderne. Han stod i godt Forhold baade til sin Hustrus jævne Familie i Slesvig paa hendes mødrene Side, som til den fornemme i Kjøbenhavn paa hendes fædrene. Det stadige Samliv med denne sidste førte ham ind i de høieste Kredse, men Forbindelsen med Slægtingene i Slesvig vedligeholdtes baade gennem Breve og ved Besøg hos dem. Fru Rostgaard var en omhyggelig, noget streng Husmoder, hvem Familiens Vel laa alvorligt paa Sinde; i den Henseende er det ret interessant at gjennemlæse de Breve, som hun skrev til sin Mand i Vinteren 1714—1715, medens han var i Lybek. Brevene ere skrevne paa Fransk, i et meget slet Sprog, men ikke slettere end saamange fornemme Damer skreve det paa den Tid. Fru Rostgaard var en Skjønhed og havde mange Tilbedere, fortælles der. Imidlertid meldes der Intet om, at Forholdet til hendes Mand derved er kjølnet. Men det kunde være farligt nok, Tiderne vare jo ikke saa alvorlige i det Kapitel. Karl Deichmann har optegnet¹⁵ en lille Anekdote, som her kan finde en Plads. »Der fortælles, at en taabelig Tjener, som vilde være sin Herre tro, aabenbaredede for Rostgaard engang, at en af Fruens Fortrolige var inde hos hende. Manden siger til samme Tjener, at han skulde skaffe tvende Vidner. Imidlertid Tjeneren er borte, gaar han selv til Døren, advarede dem, at nu strax kommer Politiet, at det er bedst at tage sig ivare i Tide, gik derpaa tilbage. Da Tjeneren kom tilbage med sine Vidner, gaar Rostgaard til Døren, siger at den maatte oplukkes. Dette skeer, da Fruen er ganske Allene. Tjeneren faar af ham en tilstrækkelig Irettesættelse og strax givet Afsked.» Deichmann tilføier: »Dette var en fin Hofmandstreg«.

Rostgaards Ægteskab blev velsignet med 7 Børn. Af disse var der kun en Søn; han blev født 1711, men han levede kun Dagen over*). Hans Død smertede Forældrene meget, Familienavnet skulde ikke forplantes gennem mandlig Æt. Navnene paa alle Døttrene kunne ses af Stamtavlen. Rostgaard har efterladt omhyggelige Optegnelser om sine Børns Daab, og man faar af dem at vide, hvilke deres Faddere vare. Det er jo gammel Skik, at man til Faddere vælger dels blandt Slægtningene, dels blandt de Familier, som høre til den nærmere Omgangskreds. Man vil da af deres Navne kunne se, hvilke Familier Rostgaards havde knyttet sig til, om end flere af Fadderne kunne være valgte par ambition. Blandt den ældste Datters Faddere vare Storkansler Reventlow og hans Gemalinde, og Krigs- og Land-Kommissær Jens Rostgaard. Blandt den næstældstes Oversekretær Ditlew Wibe, Fru Birgitte Skeel, Hr. Geheimeraad Otto Krabbes Frue, Comtesse Charlotte Amalie Friis og Fru Rostgaards Moster, Madam Helene Lohman. De øvrige Børns Faddere vare alle af de fornemste Familier, ja Frederik IV. og Fyrstinde Anna Sophie vare endog iblandt dem; Kongen lod paa sine Vegne Hr. Ferdinand Anthon Danneskjold, Greve af Laurvig, møde, og Anna Sophie Frøken Ahlefeldt. Det ældste Barn var Datteren Konradine Sophie; hun blev født i Aaret 1704 paa Farunggaard, hvor Forældrene gjæstede Jens Rostgaard**). Denne Datter var Faderens kjæreste Barn. Hun fik en meget omhyggelig Opdragelse. Af Naturen var hun vel udrustet, hun havde arvet sin Faders gode Anlæg til at lære Sprog, men det var ikke blot de levende Sprog hun lærte, ogsaa de døde gjorde hun Bekjendtskab med, hun kunde endogsaa Hebraisk.

*) Se ovenfor Side 158 **).

**) Hun blev døbt anden Dagen efter sin Fødsel.

Hun besad ligeledes Faderens Sands for Digtekunsten og vandt i en ældre Alder et anset Navn som Digterinde¹⁶. I Aaret 1739 var hun blandt dem, der beilede til en af de Priser, som Holberg udsatte for det bedste Poem. Hun skrev et Digt over det opgivne Æmne: »Amicus certus in re incerta cernitur«. Digtet fik Dommen: »Dette Vers kand passere for got, saavel i Henseende til Materien, som Poesien«, og blev trykt som Nr. 1 i den tredie Prøve af »ziirlige og smukke danske Vers«. 15 Aar gammel blev hun (1719) forlovet med en Søn af Hofpræsten Masius, i hvis Hus hendes Fader som ungt Menneske havde været. Denne Søn var med sine Sødskenne bleven adlet i Aaret 1712; han hed Frederik von der Maase og var Kornet ved Oberst Revenfeldts Regiment. Ægtepagten, som blev oprettet imellem dem, er endnu bevaret. Bryllupet stod paa Krogerup den 7. August 1720. De Nygifte bode paa Førslevgaard, som eiedes af von der Maase; han var nu rykket op til at være Ritmester.

VIII.

Rostgaard bliver Oversekretær i det danske Kancelli. Hans Embedsførelse. Brændevinsbrænderne i Kjøbenhavn. Kjøbmand Peter Hasse i Viborg og Forholdene i denne By. Bryggerlauget i Kjøbenhavn. Grønlændernes Besøg i Kjøbenhavn og Missionen i Grønland. Tre Præsteudnævnelser. Rostgaards Forhold til Biskop Deichmann. Bidrag til Deichmanns Karakteristik. Den norske Matrikel. Kirkesalget i Norge. Projekt om Salget af Præstegaardene i Norge. Christian Møinichen. — Monumentet ved Frederikshald. Rostgaard og den danske Skueplads.

Henimod Slutningen af 1721 skete en ny Forandring i Rostgaards Stilling. Statholderposten i Norge, som længe ikke havde været besat, blev den 2. December given til Geheimeraad og Oversekretær i det danske Kancelli Ditlev Wibe; samme Dag blev Etatsraad og Geheimer-Archivarius Frederik Rostgaard udnævnt til Oversekretær i det danske Kancelli. Kort efter viste han sig offentlig i sin nye Stilling. Den 18. December holdt Kronprindsesse Sophie Magdalene sit høitidelige Indtog i Kjøbenhavn, og den Del af Processionen, som bestod af Ministrene og de høie Officianter, aabnedes af Rostgaard. Disse høie Embedsmænd kjørte i Karosser med 6 Heste for og en Tjener ved Siden.

Man har troet, at denne Udnævnelse havde sin Aarsag i Fru Rostgaards nære Forhold til Dronning Anna Sophie*)

*) Da Frederik IV. den 4. April 1721, som det hedder i Kjøbenhavns Posttrytter (4to, 1721, April Maaned), af visse Aarsagers

og Storkansler Holstein. Maaske det ikke har været uden Indflydelse; men naar man husker hele den Virksomhed, Rostgaard hidtil havde udfoldet, i hvilken han havde havt Leilighed til at vise, at han var meget brugbar til administrative Forretninger, og at han i nogle Aar havde været Justitiarius i Høiesteret, saa fortjener det vel nok at tages i Betragtning, naar man vil bedømme hans Forfremmelse noget upartisk. Selv udtaler han sig ikke om, hvem han skyldte den; af hans Optegnelser og Breve faar man Intet at vide. Anna Sophie nævnes sjelden, og fra en anden Side vides det, at hun ikke kunde lide ham, hans Ydre mishagede hende¹⁷.

Med sin sædvanlige Iver kastede Rostgaard sig over sine nye Forretninger. Det kunde falde ham vanskeligt i kort Tid at sætte sig ind i dem, og de vare da ogsaa i den første Maanedstid nær ved at overvælde ham. Han

skyld allernaadigst havde fundet det for godt jo før jo heller sig udi et nyt Egteskab at indlade med Hendes Højhed Hertuginde af Sleszvig, læstes i en anden Avis, de officielle «Extraordinaire Relationer» (4to, 1721, April), en i stærke Udtryk forfattet Lovprisning af Anna Sophie, tillige indeholdende en Meddelelse af, hvilken Glæde begge Nationerne følte over dette Parti, og hvorledes hver Undersaat ikke glemte i sine Forbønner til Himlen at føle denne, «at saa glædelig en Samling, i hvis Førnøjelse dend Danske Nordens Lyksalighed bestaaer, maae udi en ævigvarende Velsignelse og med en uforandret Glæde af Undersaatterne fra Æt til Æt erindres.» Dersom Rostgaard, som det er sagt, har skrevet denne Meddelelse til Avisen, har han utvivlsomt skrevet den «efter Befaling».

Paa Rosenborg bevares to kostbare Guldbægere, det slesvigske Eiderstrøms- og det slesvigske Hyldingsbæger. De versificerede Indskrifter (C. Andersen, Rosenborg, Kbhvn. 1867, S. 62—63) ere forfattede af Rostgaard og have tilligemed nogle af de billedlige Fremstillinger først været anbragte paa Guldbindet af en Almanak og paa Guldfoderalet til den, vistnok en Foræring fra Anna Sophie til Frederik IV. paa hans Fødselsdag den 11. Oktober 1721. (Rostgaards Versprotokol, S. 51.)

omtaler selv, at han aldrig har havt saa meget at udrette, som dengang. Han vedblev at være Geheime-Archivarius, derimod søgte han strax Entledigelse fra sit Embede som Justitiarius i Høiesteret. Den sidste Dag, Retten holdtes i Aaret 1721, tog han Afsked med den og meddelte, at Etatsraad Christian Scavenius var bleven udnævnt til hans Efterfølger. Samme Dag skulde han i Konseillet referere de indenlandske Sager, han maatte skynde sig, og holdt da en kort Tale, i hvilken han i venlige Ord takkede sine Kolleger for den Tid, han havde arbeidet sammen med dem. Tidligere havde han i sine Forestillinger til Kongen udtalt sig strengt om den Maade, paa hvilken de Tilforordnede ofte røgtede deres Gjerning; men nu, da han skulde træde ud af deres Kreds, mindedes han, »hvor uvis de fleste Menneskers sidste Afskedstime er, og at de ere faae, eller maaske slet ingen, som faae alle deres Erinder fuldkommelige bragte til Ende, førend deres Levetid har Ende.« Saa sluttede han da denne sin Virksomhed med en venlig Hilsen til dem alle, baade de, som nu sad i Retten, og de, som til forskjellige Tider havde bivaanet den, medens han førte Forsædet^{17b}.

Det var et betydeligt og ansvarsfuldt Embede, at være Oversekretær i det danske Kancelli. De Sager, som gik igjennem det, vare fornemmelig alle Justits- og kirkelige Sager, Lovgivning, civile og geistlige Embedsbesættelser, Nobiliteringer, Besvarelse af mangfoldige Andragender, som indkom i Form af Supplikker. Desuden var der mange Sager, der vel forhandlede andetsteds, f. Ex. i Rentekammer-Kollegiet, men hvis endelige Expedition besørge-
gjennem det danske Kancelli, som derfor ogsaa havde en vis Forrang fremfor de andre Kollegier. Manges Ve og Vel afhang af den Mand, som stod i Spidsen for Kancelliet. Det gjaldt om at være retfærdig og redelig;

Statens Tarv skulde varetages, hver Mands Sag nøie prøves, Loven holdes i Hævd. Der er Vidnesbyrd nok om, hvorledes Rostgaard udførte sit Embede. Supplik-, Gratial- og Kancelliprotokollerne, Brevbøgerne*) ere bevarede i Geheimearchivet; man kan næsten gennemgaa, hvad han hver Dag har havt at udføre og hvorledes han har handlet. Og gjør man sig den Uleilighed, at underkaste hans Embedsførelse en Kritik, vil man finde, at han ikke har ladet det mangle paa Omhu for, at Alt skulde gaa efter Lovens Krav, og for at Enhver fik, hvad der tilkom ham. (Det fortjener her at nævnes, at Rostgaard allerede før 1712 efter Anmodning har hørt en Student Hans Michelsen Sejdelin, der ønskede hans Anbefaling, prædike i Helliggeistes Kirke til Aftensang, og at han den 20. November 1723 af en Ansøger Student Hans Christian Svane opfordredes til at høre sig prædike i »Runde Kirke«¹⁸⁾). Men det kan nok være, at han er gaaet vel vidt i sin Stræben efter at Alt kunde blive behandlet med den størst mulige Nøiagtighed i alle Enkeltheder, en Nøiagtighed, som let bliver til Pedanteri. Der fortælles om Rostgaard, at da han blev Oversekretær i Kancelliet opholdt han sig formeget ved Skrive-rigtigheden i det danske Sprog, og var noget knarvurren mod Sollicitanter¹⁹⁾. Hvad det første Punkt angaar, da holdt han sig strengt til Instruksen. I Frederik IVs. Kancelli-Instruktion af 9. Januar 1703 hedder det nemlig om Over-Sekretæren: »Alt hvad som skal expederes fra Voris Danske Cancellie ville Vi aller-naadigst, at hand det enten selv udi pennen forfatter og

---

*) Disse vigtige Bøger, som indeholde Kopier af Oversekretærens i Embeds Medfør eller efter kongelig Befaling udsendte Breve, indførte Rostgaard paany, efter at de havde været afskaffet næsten lige siden Christian den Femtes Død.

conciperer, eller og naar hand det ved nogen af Cancelli-Secretererne eller Cancelli-Forvalterne lader opsette, det dog først med fiid igiennem seer, og det, om behøves, retter og bedrer og det i saadan god stii og skik fører, som hand det Os kand være anstændigt og hand det agter at være bekiendt.« Kladerne til de Breve fra Cancelliet, som skulde forelægges Kongen til Underskrift, bære næsten alle Mærke af at Rostgaard har »rettet og bedret« dem, ikke faa har han selv conciperet. Ogsaa ved en enkelt Lov — om Omgangsbryggerne (se nedenfor) — har han helt igiennem rettet Stil.

Rostgaard var Oversekretær noget over tre Aar. Der indtraf ikke mange Reformer*) i disse Aar, som vare af stor Vigtighed for Landenes indre Styrelse; de mærkeligste angik Norge og ville længere fremme blive omtalte udførlig. Men der er dog en og anden Begivenhed som fortjener at drages frem, dels fordi de give Bidrag til Oplysning om Sæder og Tilstande paa de Tider, dels fordi Rostgaard ifølge sin Embedsstilling havde sin Del i dem og de havde Indflydelse paa hans Skjæbne. Alt kan ikke skildres lige omstændeligt, fordi Kilderne, hvorfra Underretning skal hentes, ikke ere indeholdsrige nok. Saaledes mangler en i Kjøbenhavn udkommen Avis for Aaret 1724. I No. 62 for den 4. August havde Bogtrykker Assessor Lorentzen, som ogsaa var Redaktør, meddelt Noget om det Russiske Hof, hvorover den Russiske Gesandt i Kjøbenhavn, Bestuchef, beklagede sig hos den danske Re-

---

*) De 240 Landsbyskoler, som ifølge Forordningen af 28. Marts 1721 skulde opføres rundt om i Landet, bleve byggede medens Rostgaard var Oversekretær. A. Hojer fortæller, at det Vers, som blev anbragt over Døren til hver Skole, var forfattet af Rostgaard. Dette er urigtigt. Verset er af Jørgen Friis. Rostgaard har vel forfattet et Vers og ladet det trykke, men det blev ikke antaget.

gjeriug. I den Anledning maatte Rostgaard sende ham en Undskyldning og tillige en Meddelelse om, at Bogtrykkeren var bleven irettesat²⁰. Der forefaldt 1723 en lille Episode, som det kunde være interessant at kjende lidt fuldstændigere. Brændevinsbrænderne i Kjøbenhavn gjorde Oprør. De vare misfornøiede med Noget, og besluttede personlig at henvende sig til Kongen, som residerede paa Frederiksborg. Den 10. Mai fik Politimesteren, Johan Philip Ratecken, ved Patrulleringen at vide, at »Brændeviinsmændene«, 300 i Tallet, Dagen efter, da Kongen ventedes ind til Hovedstaden, agtede at gaa ham imøde, for at overrække ham en Supplik. Ved udsendte Politibetjente formanede han dem til at lade dette fare, thi det var ulovligt; han mindede dem om at forholde sig rolige, og lovede at tale deres Sag. Det hjalp ikke ganske. Den næste Dag gik Brændevinsmændene i en Skare af 150—200 Mand ud af Porten til Vibens Hus og her ventede de til Kongen kom forbi, for at forebringe deres Klage. Politimesteren gjorde Indberetning om Sagen til Kongen, som imidlertid lod Naade gaa for Ret. Brændevinsbrænderne slap for Straf, de som vare blevne arresterede bleve givne fri, men de fik en Repriemande for deres Opførsel og bleve advarede om ikke at gaa deres Øvrighed, Magistraten, forbi, og først naar de Intet kunde opnaa gjennem den, da at henvende sig til Kongen, ved at indsende en Supplik til Kancelliet. Man kom under Veir med, at Konsumtions-Inspektøren havde opsat Supplikken og man mistænkte ham for at have sat hele Sagen i Gang; han blev derfor underkastet Forhør og truet med Arrest, hvis han ikke vilde gaa til Bekjendelse. Papirerne²¹ om denne lille Begivenhed indeholde ikke Noget om, hvad det var, som Brændevinsmændene klagede over. Mulig har Anledningen været den, at der gjordes dem Afbræk i Næringen ved at meget Brændevin

indførtes til Kjøbenhavn fra Provindserne. De klagede idetmindste herover to Aar efter, og forlangte et Monopol for dem og deres Kolleger i Sjælland. Men Kongen afsløg deres Begjæring ved en kongelig Resolution (af 3. December 1725), i hvilken det bestemtes, at det skulde være Alle og Enhver tilladt at føre Brændevin til Kjøbenhavn*).

Derimod er der flere andre Begivenheder, om hvilke Papirerne næsten alle ere bevarede, og som derfor kunne omtales med alle Enkeltheder. Saaledes f. Ex. følgende Viborgske Begivenhed²².

Der bode i Viborg en velstaaende Kjøbmand ved Navn Peter Hasse. Han havde drevet Handel her i 23 Aar, han nød megen Anseelse blandt Borgerne, han var

---

*) Den hele Begivenhed hænger maaske sammen med Spørgsmaalet om de saakaldte fire Species, Salt, Vin, Brændevin og Tobak, som vare underkastede en høj Told, og med Hensyn til Indførelsen af hvilke Kjøbmandstanden i Kjøbenhavn ved Plakaten af 1. Juni 1726 opnaade store Lettelser og Fordele, efter hvad der fortælles ved Dronning Anna Sophies Medvirkning. Allerede 1723 blev denne Sag forhandlet i Kancelliet, da Kjøbmændene Vilhelm Edinger, Abraham Kløcker og Hans Jørgen Solberg havde indgivet et Forslag til Regjeringen derom; men efter at Forslaget var blevet meget omhyggelig behandlet i Politi- og Kommercekollegiet og Rentekammeret, fandt Konseillet sig ikke foranlediget til at gaa ind paa Forslaget. Hovedgrunden imod det var, at man ikke vilde monopolisere Handelen. Indstillingen til Kongen i denne Anledning af 13. Mai 1723, underskrevet af U. A. v. Holstein, C. Lente og J. G. v. Holstein, findes i Oversekretærens Brevbog for 1721—23, S. 249—54 med et Tillæg af 10. April 1724 i Brevbogen for 1723—26 (i Geheimearchivet.) Forordningen af 1. Juni 1726 blev allerede sat ud af Kraft ved Forordningen af 30. December 1730. 1726, da Plakaten om de fire Species blev givet, var Christian Møinichen Oversekretær i Kancelliet. 1723 var han Finansdeputeret og skrev en Betænkning over de tre Kjøbmænds Forslag. Konseillet kunde 1724 erklære, at dets Anskuelse stemmede for det Meste med Møinichens Betænkning.

en af de største Negotianter, en Mand paa 20,000 Rdlr. I December 1721 opdagede han, at en af hans Betjente, Mikkell Frandsen Støvring, var ham utro og havde bestjaalet ham. Han undergav ham derfor retslig Forfølgelse. Mikkell Frandsen blev bange, og da han ikke vidste, hvorledes han skulde slippe fri, søgte han Raad hos en god Ven, Jochum Sutholtz, som anbefalede ham at angive Hasse for at have sat falske Toldstempler paa sine Varer. Frandsen fulgte Raadet og angav Kjøbmanden for Borgemester Maurits Borchorst, som tillige var Prokurator. Borchorst tilbød, at hvis Hasse vilde betale ham, vilde han lade være at tage Frandsen i Forsvar*). Men Hasse afslog dette Tilbud. Borchorst tog Frandsen i sin Beskyttelse, gav ham Pas, saa at han kunde reise fra Byen, og meldte Kongen, at Hasse brugte falske Toldstempler; han foreslog at en Kommission udnævntes, der skulde undersøge Sagen**). Til Medlemmer anbefalede han to Mænd, som bode i Vendsyssel, altsaa langt borte og ukjendte med Forholdene i Viborg. Det var Jørgen Bille til Ellinggaard og Lengsholm og Frederik Kjær til Børglum. Der udfærdigedes Kommissorium til

*) Noget forinden havde Hasses og Borchorsts Koner været i Dispute i et Selskab; Borchorst havde da ytret: „om kort Tid skal De lære mig at kjende“.

***) Den 3. Januar 1723 var Iver Rosenkrantz og Fr. V. Gram med Borchorst, Jochum Sutholtz og Mikkell Frandsen Støvring paa Holtegaard for at forhøre Tobias Krøger, som havde tjent hos Hasse i 8 Aar. Al den Forklaring han gav var, at han troede, at Hasse selv stemplede sine Varer, han havde Mistanke om at Hasse to Gange havde bragt ustemplet Klæde fra sin Bod Ind i et Kammer, og bragt det tilbage stemplet. Han syntes, at han havde set et kongeligt Toldstempel i Hasses Haand, mulig havde denne laant det af Tolderen Kray, da han fra Ringkjøbing var kommen til Viborg. Han havde ellers aldrig set Stempler og kunde Intet videre meddele. Rosenkrantz og Gram skrev den 4. Januar deres Indberetning til Kongen.

disse Mænd; Borchorst fik Befaling om at tiltale Hasse for Kommissionen. Bille og Kjær kom til Viborg den 6. Februar 1722. Dagen efter begyndte Undersøgelsen, Hasses Bod blev lukket, der lagdes Beslag paa alle Varene. Sagen skulde hænge saaledes sammen. Det var Skik og Brug, at Kjøbmændene i Viborg lod deres Varer bringe fra de nærmeste Søstæder til Viborg ufortoldede. En Gang om Aaret kom Tolderen i Ringkjøbing, David Kray, til Viborg, gennemgik alle Kjøbmændenes Varelagere og forsynede Varerne med det kongelige Toldstempel, hvorefter Tolden opkrævedes. Nu skulde Hasse i Mellemtiderne ved Hjælp af et falsk Blystempel flere Gange selv have stemplet sine Varer. Sagen vakte umaaelig Røre i Staden, der var stor Bevægelse mellem alle Handlende, de fremmede Kjøbmænd begyndte allerede at true med, at de ikke mere vilde give dem Kredit. I Begyndelsen gik Undersøgelsen heldig for Borchorst; han stillede sine Vidner frem, deres Udsagn, som stemmede med hvad han tidligere havde angivet, bleve førte til Protokollen. Men meget snart vendte Bladet sig. Vidnerne gik fra hvad de havde udsagt om Hasse; de tilstod, at deres Beskyldninger imod ham vare opdigtede, de havde aldrig selv set Hasse stemple sine Vare, eller at han havde havt noget falskt Toldstempel. Hovedvidnet Mikkell Frandsen fortalte, at Borchorst havde truet ham med Fængsel, hvis han ikke blev ved det, som han tilforn havde sagt om falske Toldstempler, han bad Gud »om at styrte dem i Helvede, som havde forledt ham til at angive Hasse«. Om en gammel sengeliggende Kvinde og hendes Mand fortæltes der, at hun havde taget et falsk Stempel fra sin Mand og kastet det i en Brønd, og at Manden var arresteret. Da dette Vidnesbyrd var aflagt for Kommissionen, traadte Manden frem blandt Tilhørerne og beviste med sin Nærværelse, at det var Usandhed, der var ble-

vet sagt om ham, han var ikke i Arrest. Brønden blev oprenset og undersøgt i Kommissionens, Borchorsts og Vidnernes Nærværelse, men der fandtes intet Toldstempel. Efterhaanden viste det sig, at det Hele var en Intrigue, det var aldeles umuligt at overbevise Hasse om, at han havde begaaet det Bedrageri, han var anklaget for. Bille og Kjær tilendebragte deres Hverv i elleve Dage, og efter at Protokollen var indsendt til Kancelliet, ophævede Kongen den 6. Marts Kommissionen, tilfreds med dens Undersøgelse. Borchorst, som ikke kjendte Toldsteds Stemplet og ikke kunde skjønne, om Stemplerne paa Varerne vare falske, maatte gjøre Hasse Afbigt, tilbagekalde sine Beskyldninger imod ham, samt betale en Bøde af 200 Rdlr.

Alle Parter i Sagen havde været meget flittige med hver fra sin Side i Breve, dels stiledede til Kongen, dels til Rostgaard, at udtale deres Anskuelser om den og give deres Mening tilkjende om Klageren eller den Anklagede. Der var en Ting, som Borchorst meget ønskede maatte blive undersøgt, det var, om Kjøbmændene i Viborg havde begaaet Toldsvig. Det var udtrykkelig nævnet i den af Rostgaard selv renskrevne kongelige Ordre af 10. Januar 1722, som han havde faaet om at tiltale Hasse for at have brugt falske Toldstempler, at han skulde tiltale baade ham, Tolderen i Ringkjøbing, Diderik Kray, og alle de Kjøbmænd i Viborg som »i samme Forseelse og Miszkandling kunde være lodtagne«, men i Kommissoriet til Bille og Kjær af 2. Januar var dette Punkt ikke blevet omtalt. Kjær berørte det i et Brev til Rostgaard (dateret 23. Februar 1722); han bad sig og Bille fritagne for at have Noget at gjøre med Toldsvigsagen, »thi i Viborg er Borgerne ei værre end alle andre Steder, det er Kjøbmændene over ganske Danmark og Norge besmittet med; i Viborg kan ei de groveste være, da Byen ligger 15 Mile fra Ringkjøbing.« Der blev Intet foretaget ved den Sag, dels har man maaske været ængstelig for

at sætte den videre i Bevægelse, da den let vilde have faaet et uhyre Omfang og alle Kjøbmændene i Jylland mulig vilde blive inddragne i den, dels forefaldt der en anden Begivenhed, som gjorde en Ende paa alle disse Beskyldninger.

Man var i Viborg overordenlig misfornøiet med Borchorst og den ene af Raadmændene Eggers. Der havde flere Gange været alvorlige Sammenstød, og nu, da Sagen var reist imod Hasse, greb man Øieblikket til at komme Borchorst tillivs. Den 30. Januar 1722 indgave 34 Borgere en Klage til Kongen over Magistraten, navnlig over Borchorst: i 7 Aar vare Skatterne blevne forhøiede, uden at der var blevet aflagt Regnskab, der var hævet for stor Sprøiteskat, en Sum af 120 Rdlr. som var skudt sammen, for at blive indsat i det kjøbenhavnske Lotteri, havde Borchorst undladt at indsende til Kjøbenhavn. Den 12. Februar skrev Borchorst et længere Brev om disse Beskyldninger, hvilke han fremstillede som falske fra Ende til anden. Den 28. Februar blev der nedsat en Kommission, som skulde undersøge, hvorledes det forholdt sig med Borchorsts Embedsførelse; den kom til at bestaa af Landsdommer Justitsraad Braem og Amtmand Justitsraad Seerup Jørgensen*). Udfaldet af Undersøgelsen blev, at baade Borchorst og Eggers den 22. Marts 1723 dømtes fra deres Embeder. Borchorst appellerede sin Sag til Høiesteret, men forfulgte den ikke; derimod solgte han sine Eiendele i Viborg og reiste til Throndhjem, for at lade sig bruge som Prokurator. Tre Aar efter, da Rostgaard var falden i Unaade, indgav Borchorst en Klage

---

*) I Aaret 1720 havde de samme to Mænd en anden Sag at undersøge, som var reist imod Borchorst og Eggers. Imod den øvrige Magistrats Villie havde de lagt en »Ober-Officier« i Indqvartering hos Kancelli-Assessor Lukas Kjærulf, uagtet han var fraværende. En Underofficier og en Hob Gemene brød Porten op til hans Hus, slog Porten istykker og øvede anden Voldsomhed.

til Kongen over ham (14. Marts 1725): »hand vendte det saaledes, at jeg forliiste min reputation, mit Embede, ald min formue«; han bad om, at Rostgaard maatte betale ham 1500 Rdlr., som Hasse havde givet Rostgaard for at slippe for Processen angaaende de falske Toldstempler, og om at Hasse maatte betale ham de 200 Rdlr. tilbage, som var den Bøde, Borchorst var bleven dømt til at udrede*). Hvad det første Punkt angaar, da er Beskyldningen aldeles usand. Stiftamtmanden i Viborg, Palle Kragh, havde i flere Breve til Rostgaard (i April og Juni 1722) bedet ham om at udvirke, at Borchorst blev fjernet fra sit Embede, da han »havde inficeret det hele Corpus«, havde snydt og opført sig saaledes, at man ikke kunde være bekjendt at arbeide sammen med ham. Den 14. Juli svarede Rostgaard Kragh, at han havde forestillet Kongen hans Andragende, men Kongen vilde lade det bero til Kommissionens Dom var falden. Denne Dom led paa Borchorsts Afsættelse og han afsatte sig selv ved at reise bort fra Viborg**). Hvad derimod det andet Punkt angik, da var der Noget sandt deri, men det af de saakaldte Sandheder med Modifikation. Den ovenfor omtalte Frederik Kjær var nemlig ved Sagen mod Hasse kommen i Forhold til Rostgaard, hvem han tidligere ikke kjendte, og han benyttede Leiligheden til at anbefale sig hos ham, for at nyde Godt af Kongens Naade. Han ønskede at blive adlet; den 24. April 1722 blev hans Nobiliterings-Brev underskrevet; han ønskede en Titel; den 22. Mai s. A. blev han udnævnt til Kancelliraad

*) I den samme Klage fortæller Borchorst, at han i Juni 1723 indsendte en Supplik, som ikke blev forelagt Kongen. Om dette forholder sig saaledes, vides ikke med Sikkerhed. Et Andragende fra Borchorst blev refereret i Konseillet den 30. Juni.

**) Maurits Borchorst blev den 19. November 1725 udnævnt til Sørenskriver i Strinden Fogderi i Throadhjems Stift.

(VI. Klasse, 2). En Dag — naar, kan ikke siges bestemt — fik Rostgaard sendt fra Kjær en Sum Penge, 1000 eller 1500 Rdlr. — uden at det omtaltes, hvorfra disse Penge skrev sig, eller i hvilken Anledning de bleve sendte. Men da Rostgaard senere blev sat under Anklage, oplystes det, at disse Penge vare blevne indsamlede blandt endel Borgere i Viborg. Det er ikke let at finde Sammenhængen heri. Formodentlig er det gaaet saaledes til: Borgerne i Viborg vare glade over, at Sagen imod Hasse faldt saa godt ud for ham, og over at de vare blevne af med den saa forhadte Borchorst (maaske ogsaa over at der ikke blev rørt videre ved Spørgsmaalet om Toldsvig). Derfor vilde de vise Rostgaard en Opmærksomhed, de skjød en Sum Penge sammen, og da Kjær havde havt med Sagen at gjøre, anmodede de ham om at sende Pengene til Oversekretæren, hvilket han saa meget hellere paatog sig, som han var i Taknemmeligheds Gjæld til ham. Idet Pengene indsendtes fra Kjær uden Oplysning om, hvem det var, der forærede dem, fik det Udseende af at de vare en Gave fra ham. Dette faar en Bekræftelse ved en kongelig Ordre af 13. April 1725 til Kjær om Tilbagebetalingen af disse Penge; i den siges der nemlig, at han havde indsamlet 1500 Rdlr. til Rostgaard og »ogsaa deraf 1000 Rdlr. til hannem ligesom for det dig af Os allernaadigst meddelte Nobilitations Brev virkelig haver remitteret«. Heraf kan man tillige slutte, at Rostgaard har modtaget Summen efter at Kjær var bleven adlet og altsaa nogen Tid efter at Kommissionssagen mod Hasse var bleven tilendebragt*). I Marts 1725 hørte Jørgen

---

*) Den 12. Februar 1722 meddelte Borchorst Kongen i et Brev, som expres var sendt fra Viborg, at Hasse var reist til Kjøbenhavn, for at afbede sin Brøde og maaske købe sig fri. Den 7. Marts, Dagen efter at den kongelige Resolution om Ophævelsen

Bille, at der udspreddes Rygter om at Hasse havde betalt Kommissionen for at slippe fri. Han skrev til Kongen (19. Marts), at han Intet vidste om, at der var betalt Penge for Kommissionens Arbejde i Viborg; før og under den havde der ikke været Tale derom, det kunde derfor først være sket, efter at Kommissionen havde sluttet sit Hverv, at disse Penge vare indsamlede, men herom maatte Kjær kunde give Besked, da han kjendte Forholdene bedre. Jørgen Bille er en hæderligt anset Mand, hans Ord maa sikkert staa til Troende. Men ligesaa sikkert tør man have god Tro til Rostgaard i denne Sag, naar han forsikkrer, at han ikke vidste Noget om, at Pengene vare indsamlede blandt Borgerne i Viborg. I ethvert Tilfælde har hans Fremgangsmaade i Hasses Sag været upaaklagelig; alle Aktstykkerne i den ere bevarede, og der er ikke Spor til, at der har fundet nogen Uredelighed Sted fra Rostgaards Side. Det eneste Punkt, hvor en Mistanke om det Modsatte kan frembyde sig, er som sagt det, at Toldsvigsagen mod Viborg-Kjøbmændene ikke blev Gjenstand for en omhyggelig Undersøgelse. I Aktstykkerne tales der ikke Noget om dette Punkt, undtagen i den ovenfor nævnte Ordre til Borchorst af 10. Januar 1722; videre kom Sagen aldrig.

Disse Viborgske Sager fik endnu et Efterspil²³. Magistraten i Viborg bestod ordenligvis af to Borgemestre og tre Raadmænd. Men i Begyndelsen af 1724 talte den kun en Borgemester. Borchorst var dømt fra sit Embede og havde forladt Byen, den anden Borgemester Oluf

---

af Sagen imod Hasse var udstedt, skrev Rostgaard denne et Brev til, hvori han underrettede ham om Sagens Udfald; han omtaler samtlige Supplikker og Memorialer: »Deraf haver jeg ei allene i det kgl. Conseil, men endog for Hans Kongl. Mayt. selv efter min Eed og Embedspligt med ald Troskab og Nidkløthed refereret.»

Gerner var en flittig Mand, men han kunde ikke overkomme alt Arbeidet. To af Raadmændene vare døde for to Aar siden, den tredie Eggers var dømt fra sit Embede. Der skulde da dannes en ny Magistrat, men det var ingen let Sag. Rostgaard skulde sørge herfor, men i Kancelliet vidste man ingen Besked om Tingene i Viborg. Oversekretæren talte om Sagen med Stiftsprovsten Absalon Finde, da han engang var i Kjøbenhavn, og henvendte sig til Biskop Lintrup, for at faa Oplysninger. Han udbad sig Svar paa fire Spørgsmaal: om hvormange Personer Magistraten i Viborg pleiede at bestaa af, om der for Tiden var andre i Funktion end Gerner, om hvor store Indtægterne vare, og om der i Viborg var »en skikkelig og habil Borgermand«, som enten skulde ville anholde om at blive beskikket til Borgemester, eller tage imod Embedet, naar det blev ham konfereret. Svaret var ikke meget lovende. Magistratens visse Løn var tvende Kær udenfor Byen, hvoraf den nød 46 Skjæpper Rug og 12 Rdlr. aarlig; den uvisse Løn af Skifter etc. kunde beløbe sig til 80 Rdlr. Det var saa Lidt, at ingen Borger i Byen vilde indlade sig paa at tage imod et Magistrats-Embede. En ubemidlet Mand kunde det ikke nytte at vælge, thi han maatte bukke for Borgerskabet, som bestod af 3—4 Familier, saaledes sammenbundne, at de ved en ringe Occasion kunde opmuntre til et Komplot. Stiftamtmanden Ivar Rosenkrantz gjorde sit Bedste for at opsøge nogle brugbare Mænd, men der var ingen ret skikkede Mænd i Viborg, de vare alle uvidende i Lov og Ret; Alt var i Konfusion; Lønnen slet, knap tilstrækkelig til det tørre Brød. Han foreslog, at, som det var sket andetsteds, et af de nærmeste Herredsfogderier, naar Vakance indtraadte, maatte blive lagt til Magistratens Indtægter. Han anbefalede til Borgemester Christian Foss, som havde været Forpagter paa Vosnæsgaard, han var en god og fornuf-

tig Mand, lovkyndig og vel skikket til Embedet. Langt om længe bleve Pladserne besatte. Borgemester blev Hans Knudsen Raufn, Raadmænd Christian Mørck og Peder Biørnsen. Den sidste var Fuldmægtig hos Stiftamtmanden *).

En anden Sag, i hvilken Rostgaard kom til at spille en Rolle, angik Bryggerne i Kjøbenhavn²⁴. Da Christian V. den 26. Marts 1687 gav Bryggerlauget dets Artikler, indførtes den saakaldte Omgangs-Brygning. Magistraten og Oldermændene skulde indrette en Liste over alle Brygger-Gaarde i Kjøbenhavn og paa Christianshavn, og efter den skulde der brygges paa Omgang; hvormange der paa samme Tid maatte brygge, var afhængigt af, hvor stort Aftræk der var paa Øl. Listen leveredes til Konsumtions-Forvalteren, som udleverede Accise-Sedler. Øllet bestiltes paa Bryggerkompagniets Kontor; Forvalteren sendte Dragere med Sedler til de Bryggere, som stode for Omgang, indkasserede Pengene og gjorde atter Bryggerne Regnskab for hver Omgang, imod at Sedlerne indleveredes til ham. Han maatte ikke anvise Øl, brygget af en ny Omgang, før Alt var udsolgt af den foregaaende. Disse Bestemmelser hævedes ved en Forordning af 21. Januar 1690, ved hvilken det tillodes enhver Brygger at brygge saa ofte, som han bedst vidste og kunde. Der gik ikke mange Aar hen, før der begyndte at vise sig Misfornøielse med den nye Ordning. I Aaret 1716 gav Magistraten de Bryggere, som ikke holdt sig Laugs-Artiklerne efterrettelige, et Paalæg i denne Henseende. Men faa Aar efter var Misfornøielsen ligesaaastor. Den 14. Juni 1720 indgaves en Supplik til Kongen, hvori der klagedes over, at der blev brygget Øl i Nyboder, indtil 6 à 7 Tønder ad

*) Der maa dog fremdeles have været nogle Vanskeligheder, thi i Februar 1725 havde de nye Embedsmænd endnu ikke begyndt deres Virksomhed.

Gangen, og hvori man tillige ankede over, at Forvalteren ved Kongens Bryghus, Gorris K. Klaumann, solgte Øl til andre end til Private; han maatte ikke sælge Øl til Kroholdere og Øltappere, men gjorde det alligevel. Endelig indsendtes en ny Klage, dateret 10. Februar 1722 og forsynet med omtrent 90 Underskrifter. Bryggerne gave i denne Klage en Skildring af, hvorledes deres Stilling var. Mange Bryggergaarde stode ledige; tidligere var Prisen paa en Bryggergaard 4 à 7000 Rdlr., men nu næppe Hælvten. Den store Frihed til at brygge blev misbrugt i høi Grad. Medens det ved en Plakat af 5. April 1717 var befalet Kroholdere og andre at give af hver Tønde 16 Marks Øl 2 Mark i Accise, som skulde erlægges strax, førend Øllet udførtes, saa var der nu Bryggere, som gav Accisen ganske fri; de gave den 10de Tønde Øl til, de solgte 4 Dalers Øl for 2 Skilling Pottén. Dette kunde ikke vedblive. Bryggerne udgjorde 100 Familier, hvoraf de sletteste bestod af 10 til 12 Personer; i Krigstiden havde de givet Kongen en Indtægt af 100,000 Rdlr.; næsten alle Haandværkere og Professionister havde deres Ophold af dem; de vare bestandig forsynede med Korn for 1 Aar og saaledes af Vigtighed for Staden, hvis nogen sær Ulykke skulde støde til. Men en Forandring maatte der ske, ellers gik de en fuldstændig Ruin imøde. Der blev nu anstillet Undersøgelser om, hvorledes Sagen virkelig forholdt sig; det overdroges Politi- og Kommerce-Kollegiet at træde sammen med en Del af Magistraten, for at gjen-nemgaa Bryggerlaugets Klager. Bryggerlauget udarbejdede selv et Projekt til nye Laugs-Artikler. Det blev prøvet i Kancelliet og den 12. Marts 1723 blev en ny Forordning udgiven for Bryggerne. (Kluden rettet med Rostgaards Haand bevares i Geheimearchivet*). Hoved-

*) Ligesom i Laugs-Artiklerne af 1687 nævnes i denne Forordning samtlige Bryggergaarde efter Gaderne med Eiernes Navne. 1687

sagen ved denne nye Forordning var, at Omgangsbrygningen atter blev indført, ganske som den var bleven ordnet i Aaret 1687. Bryggerne havde altsaa faaet det som de ønskede det, og man skulde vente, at en almindelig Tilfredshed med Sagens Ordning var fulgt efter den megen Misfornøielse og de stærke Klager. Men det blev ikke Tilfældet; tvertimod, Klagerne begyndte paany. Den 27. underrettede Kabinetssekretæren Andreas Lüders Rostgaard om, at Kongen — som var meget vred over dette Vrøvleri — den foregaaende Dag havde leveret Storkansleren et Projekt om den saakaldte Omgang og at det snarest mulig skulde sættes op og forelægges til Underskrift. Den 28. Juli underskrevs da en Forordning, som hævede Omgangsbrygningen og indførte Loven af 21. Jan. 1690. Der var, som det hedder i Motiverne, indkommet saa mange Klagemaal baade fra den civile og den militaire Etat, helst fra de Fattige og Uformuende, Omgangs-Brygningen var geraadet til Manges Skade og Fordærvelse, og det var bevist, at Bryggerlauget ligesaa lidt nu som tidligere havde kunnet præstere ved Omgangsbrygningen hvad det burde. Aaret efter gjorde Bryggerne vel endnu et forgjæves Forsøg paa at faa en Forandring indført. Oldermændene P. Olrog fremstillede i en Klage, hvorledes de led Undertrykkelse, mange Bryggere maatte gaa fra deres Gaarde, men ingen vilde købe dem, ja fire Bryggere havde endog søgt om Tilladelse til at sætte deres Gaarde paa Lotteri. Kongen var imidlertid bleven kjed af al denne Snakken frem og tilbage, og der skete ingen Forandring.

---

var der i Kjøbenhavn 114, paa Christianshavn 14, desuden 9 som erklæredes for udygtige. 1723 var der i Kjøbenhavn 93, paa Christianshavn 11; desuden 34 Gaarde som havde Bryggerfrihed, men enten ikke vare i Brug eller uden Redskaber. Blandt disse var Rostgaards Gaard paa Kjøbmagergæde.

Hvilken Andel Rostgaard har havt i hele denne Brygger-Sag, kan ikke paavises i det Enkelte; maaske har han været Bryggerne behjælpelig med at udarbejde den Lov, som førte til et saa uheldigt Resultat. Skylden for dette kan ikke kastes paa ham, thi han bragte jo blot til Udførelse de Forslag, som Bryggerlauget med Magistrat og Politi- og Kommerce-Kollegiet ansaa for at være nødvendige. Men Rostgaards Deltagelse i Sagen blev, som det længere fremme vil blive vist, vendt til et Angrebspunkt imod ham. —

Dernæst bliver at omtale Rostgaards Medvirken til den grønlandske Missions Fremme.

Hans Egede havde endelig set sig istand til at iværksætte det første Missionsforsøg i Grønland. Et grønlandsk Kompagni var blevet stiftet i Bergen i Aaret 1721, og samme Aar var han draget til sit nye Opholdssted, for at begynde Missionsværket. Det er ikke nødvendigt her at omtale, hvorledes det lykkedes ham ved sin Udholdenhed og ved en jernfast Villie, at overvinde de mange Vanskeligheder, som maatte beseires; der er intet Nyt at meddele herom. Derimod er der en lille Episode, som fortjener at fortælles lidt udførligere end det sædvanlig er gjort.

1721 var en Bogholder og Kjøbmand Hartvig Jentoft fulgt med Egede til Grønland. Da han 1724 vilde reise hjem, overtalte han en ung Grønlænder ved Navn Poek, som den foregaaende Vinter havde opholdt sig i Kolonien, til at følge med sig. Egede fandt Behag i Planen. Da Reisen stundede til, og Poek var bleven noget vankelmodig, gjorde Egede sig Umage for at skaffe ham en Kammerat, »paa det den ene kunde have nogen Selskab og Trøst af den anden, og de begge, ved forhaabentlig lykkelig Tilbagekomst et andet Aar, kunde have noget at fortælle deres Landsmænd, hvorved os hos dennem en Højagtelse kunde tilvoxe, hvilke de ellers ansaae, som Folk, der hverken havde Land eller Huse, men ideligen paa Søen

omsvevede²⁵. Efter megen Møie fik Egede opsøgt en Grønlænder, som vilde gjøre Reisen med. Han hed Keroek. Denne Grønlænder var gift og noget tungsindig. Den anden, Poek, var ugift; han var, som Holberg fortæller²⁶, »munter, lystig og lattermild«, en godt begavet ung Mand. Den 3. August seilede de fra Grønland paa Kompagniets Skib. Overreisen til Norge var heldig. En af Direktørerne for det grønlandske Kompagni Jens Andersøn Refdal og Bogholderen Hartvig Jentoft tog dem med paa et Skib til Danmark, og Natten mellem den 10. og 11. Oktober ankom de til Helsingør. Det vakte naturligvis stor Opsigt, at disse to Mænd fra det fjerne Land vare komne til Danmark. Missionen i Grønland havde vel længe været paa Omtale og var bleven fulgt med nogen Opmærksomhed, men hidtil var det ikke Meget man havde erfaret om dens Fremgang eller om det grønlandske Folkefærd; det indskrænkede sig til nogle Meddelelser som i September Maaned 1722 stode at læse i den københavnske Avis »Extraordinaire Relationer«. Nu fik man et Par lyslevende Grønlændere at se. Aviserne fortælle om dem: »de ere ikkun af liden Størrelse og des mere Tykkelse, sortebrune af Ansigterne, ere dog ikke saa vilde, at de jø i sær respectere Præsterne, ti saasnart de vare komne i Land i Helsingør og de saae dem, som beskuede dem, rejste de sig op og gave dem Haand, hvilket de ikke gjorde ved nogen anden²⁷. Det traf sig netop, at det den 11. Oktober var Kongens Fødselsdag. Kongen residerede paa Frederiksborg Slot. De to Grønlændere bleve strax efter deres Ankomst sendte hertil, og de bleve tilligemed Refdal og Jentoft »for Hans Kongl. Mayst. og Hendes Mayst. Dronningen, samt det heele Kongelige Herskab, allerunderdanigst ved Hr. Ober-Secreterer Rostgaard fremstillede, hvorudi deres Majesteter og samptlige Høye Kongelige Herskab toge særdeeles Allernaadigste Fornøjelse«. Det var altsaa ret

en kongelig Modtagelse, som blev Grønlænderne til Del. Men det blev ikke derved. Den 26. Oktober var det Prinds Karls Fødselsdag. Kongen ønskede at højtideligholde den paa en særlig Maade. Han indbød Prindsen og Prindsesse Sophie Hedevig fra Jægerspris, og Dagen blev med al Magnificence og Fryyd sær højtideligen holden udi de fornemmeste af Hoffet deres prægtige Overværelse, uagtet Prindsen paa Grund af Upasselighed havde undskyldt sig. Dagen forinden havde Rostgaard faaet Tilsigelse fra Overhofmarskallen om at indfinde sig ret tidlig den 26. paa Fredensborg, og tillige var han bleven anmodet om at drage Om-sorg for at de to Grønlændere til samme Tid kunde komme derud, da Kongen før Middags-Taflet ønskede at tage dem i Øiesyn. Ordren blev naturligvis efterkommen, men denne Gang vilde Kongen ikke nøies med blot at se Grønlænderne, disse skulde vise deres Færdigheder. Det kongelige Herskab med alle dets fornemme Gjæster begav sig ned i Fredensborg Slotshave. Ude paa Esrom Sø laa Grønlænderne i deres Kajakker, og nu begyndte de »paa deres Lands Exercitier, saavel med at roe i deres grønlandske Baade som med at skyde og kaste med deres Kastespjæde (som de Indianer eller Americaner kalde Hassagays og Assgays, hvilke de bruge til at dræbe de store grønlandske Fiske med) efter de for dennem i Esserum Sø udkastede Ænder, og med at roe i Veddemaal mod hinanden med en eeniste Aare, saa og at bolte sig fra dend eene side med sit Hoved og halve Legeme neød under Vandet, med Kølen af sin Sælskinds Baad i Veiret, og dog ved Hielp af sin liden Aare at komme op igien paa dend anden side, hvorudi de udviiste en stor Behændighed«. En anden Kunst de forstode var, med deres Spjæde at kaste til Maals; »de kunde endog treffe saa vist og accurat, at de paa en temmelig Distance og Længde kunde snart ramme paa en halv

Dansk-Crone, hvilket foraarsagede det Kongl. Herskab en stor Plaisir«. Kongen lod dem, efterat Øvelserne vare tilendebragte, »tractere, samt i andre Maader beviiste dem sin kongelige Naade og Mildhed«²⁸. Det kan næppe feile, at der ved Taflet er blevet talt meget ikke blot om de to Grønlændere, men ogsaa om den grønlandske Mission, og maaske blev det ved denne Leilighed besluttet, paa en særegen Maade at vække Interessen for Sagen blandt Kjøbenhavnerne. Forberedelserne hertil toge ikke lang Tid. Det blev snart udbredt i Kjøbenhavn, at der den 9. November med kongelig allernaadigst Tilladelse vilde blive at se et Optog af Grønlænderne²⁹. Paa denne Dag strømmede Folk sammen ved Kanalerne, hvor de i stor Mængde spredte sig langs Bolværkerne, for at tage det Skuespil i Øiesyn, som snart skulde vise sig. »Det Grønlandske Optog gik ud fra den kongelige Holm. Først kom en Chalup, som holdt Farvandet rydeligt. Derefter en Baad med Pauker og Trompeter, som fra den følgende Chalup fik Signal, naar de skulde blæse og spille, naar tie stille, naar rykke frem ad eller blive liggende. Den følgende Chalup var Admiral Indikærs; han havde ombord hos sig Directeuren Jens Refdal og Bogholderen Jentofte, som tillige vare Grønlændernes Dolmetsker.« Saa fulgte en lang Chalup med et Clave Cymbal og nogle af de kongelige Hautboister, som skulde accompagnere Mr. Ibsen, naar han musicerede to smaa Arier foran Slottet og to andre foran Kronprindsens Palais. Efter den kom Grønlænderne i deres Kajakker; de vare iførte deres Lands Dragt af Skind og viste deres Færdighed baade i at ro med en Aare, som havde et Aareblad paa hver Ende, og i med deres Kastespyd at ramme de Ænder, som vare udsatte i Kanalerne; ikke mindst Opmærksomhed vakte den Behændighed, hvormed de dræbte Ænderne, naar de havde fanget dem. Efter

Grønlænderne kom to smaa norske Joller, der dels skulde assistere dem, hvis der fattedes dem noget, dels være Admiralens Ordonnancer. Saa fulgte sex Chalupper, den ene efter den anden; de fire af dem havde en Fane paa Forstavnen, hvorpaa der var malet et eller andet Mærke, som havde Hentydning til Grønland: Landets Vaaben, en hvid Bjørn i blaat Fælt; en Hvalfisk; en Hvalros og en Narhval; en Torsk og en Lax, hver hængende paa en Angel-Snor. Tillige saa man i Baadene forskjellige grønlandske Produkter: en hvid Bjørnehud hængt op paa en Stang, to Rensdyrhuder, et med Haarene paa og et tilberedt, to Knipper Hvalfiske-Barder, et hvidt Enhjørnings Horn, to store tilberedte Sælskind. Optoget sluttedes af den største og meget pyntede Chaluppe med Kanoner. Toget gik under Holmens Bro, forbi Slottet, hvor der gaves Salut og blev sunget, under Høibro, Rødebro og Stormbroen, forbi Kronprindsens Palais, hvor der ligeledes salutedes og blev sunget; derfra under Prindsens Bro, omkring det kongelige Bryggerhus, under Christianshavns Bro til Holmen igjen, hvor der takkedes af under Salut. »Det er ikke at beskrive«, hedder det i en Avis, »hvor fornøylegt og ziirligt dette Optog var. Alting gik af uden ringeste Disordre, og det som er merkværdigt udi en saadan Tilløb, som her var af Mennesker, uden Skade«. De som havde arrangeret Optoget, havde Glæde af at det var lykkets saa vel. Æren derfor tilkom fornemmelig Rostgaard, som ogsaa havde skrevet de omtalte Arier.

Grønlænderne selv vare meget glade over deres Modtagelse i Kjøbenhavn og over Alt, hvad de havde set og oplevet. Men der blev ogsaa gjort Meget for dem. Den 25. November skrives der saaledes fra Kjøbenhavn til Hamborger Correspondenten (1724, Nr. 191): »Begge Grønlænderne have i denne Uge været i Komeden, som

man har indrettet expres for dem, og man har forestillet deres egne Aktioner«. Ikke længe efter reiste de hjemad, men Keperoek døde i Bergen. Den 29. Mai^o naade Poek Grønland til Hans Egedes store Glæde, thi han kunde fortælle sine Landsmænd, at den anden var intet Ondt vederfaret, men i alle Maader vel beegned«. Grønlænderne havde levet i stor Frygt for de to Bortreiste, men nu, da de hørte om de store Caesser og Velgierninger dennem i voris Land er blefven beviist, kand de ey noksom derofver forundres, men maa berømme voris lands folks store forstand og godhed med videre, som de med stor forundring maae høre denne deris landsmand fortælle dem«. Poek fortalte sine Landsmænd om Farten til Kjøbenhavn og det gjorde han paa Vers. Han blev kort efter gift, og 1728 fulgte han med Povel Egede til Kjøbenhavn, hvor han vakte megen Opmærksomhed ved sine gode Anlæg og sin livlige, elskværdige Karakter. Han gav sig til at lære Dreierprofessionen, men desværre døde han af Kopper i Aaret 1729.

Da Poek 1725 kom tilbage til Grønland, fik Hans Egede tillige Efterretning om, at Kongen havde forordnet, at en Kapital af 50,000 Rdlr. skulde samles i Danmark og Norge til Koloniens og Missionens Fremme. Glæden herover var stor, om den end var noget for tidlig. Der arbeidedes vel hen til dette Maal, men Meningerne vare meget delte om Maaden, hvorpaa Pengene skulde bringes tilveie. Den 5. Februar 1723 var der ved et kongeligt Reskript givet det grønlandske Kompagni i Bergen Tilladelse til at oprette et Lotteri, og den 27. Februar udstedte Kompagniet fra Bergen en Indbydelse til at tage Lodder heri for at befordre Guds Kirkes Fremvext«. Invitations-Plakaten fra det Kongl. Oktroyerede Bergenske Grønlandske Kompagni er trykt paa et Blad i Patentfolio og underskrevet: Jean von der Lippe, Senior, Mag-

nus Schiøtte, Jens Fæster, Jens Andersen Refdal. Antallet af Lodder var 100,000 à 1 Rdlr. Lotteriet havde ikke den ventede Fremgang, og det var tildels Hensigten med det ovenfor beskrevne Optog, at lokke Folk til at spille i det grønlandske Lotteri. Dette ses tydelig af Aviserne, i hvilke Optoget udførlig omtales, thi Meddelelserne (maaske forfattede under Paavirkning af Rostgaard) slutte saaledes*): »Det var at ønske, at alle redelige Patrioter vilde med saa stor en Empressement og Begierlighed, som denne Byes Indvaanere have ladet yttre til at se disse tvende deres Med-Undersaatter og deres Exercitier, gribe Kompagniet under Armene, som ved denne Handel og Landets Optagelse have udstaaet considerable Udgifter, hvortil og alle retsindige Kongelige Undersaatter i begge Rigerne, som have nogen Nidkjærhed for Nationens Ære og dette Folks Omvendelse til den rette Christelige Troe, er given den bedste Leilighed ved det oprettede Grønlandske Lotterie, som for meere end et Aar siden er bleven indrettet, og hvori hver Lod ikkuns kommer 1 Riksdaler at staae«³⁰. Lotteriet vilde altsaa ikke gaa og man maatte da søge at fremme Sagen ved en bedre Ordning. Rostgaard var Kompagniets Over-Direktør, han var selv

---

*) Der udkom en Beskrivelse af Optoget indledet med nogle Vers, hvoraf de sidste ere følgende

Ønske. .

Give Gud, at Ordet bliver
Over Grønland bredet ud,
Saa hver Siæl sig overgiver
Den Tre-Enig sande Gud!

Ægne Tanker over det Grønlandske Optog. Kbhvn. 1724, 2 Blade i 4°. Forfatterens Navn er skjult i de Ord paa Titelbladet: **Herrens Beskiærmelse**. — Af Beskrivelsen meddelt i Extraord. Relat., maaske forfattet af Rostgaard, udkom en Udgave, 2 Blade i Folio. Ogsaa blev trykt et Billede i Træsnit, som forestillede Grønlænderne i deres Kajaker, skydende Ænder, med Vers nedenunder.

Participant i det og havde interesseret sig levende for at det med saa megen Møie begyndte Værk ikke skulde standse³¹. Fra Kompagniets Kontor i Bergen var der indkommet en Skrivelse*), dateret 29. August 1724, i hvilken der klagedes stærkt over de daarlige Omstændigheder**); fik det ikke snart Hjælp, blev man nødsaget til at opgive hele Værket; i Lotteriet var der kun taget 17,974 Lodder, men de indkomne Penge vare allerede opbrugte. Der indhentedes Betsænkninger fra forskjellige Mænd, til hvem Rostgaard henvendte sig, for at høre deres Meninger og Forslag. Statholderen i Norge, Ditlev Wibe, tilraadede Anlægget af en Vinterhavn og af Magasiner, samt anbefalede at skaffe Penge dels ved frivillige Gaver, dels ved Tilskud fra Geistligheden i passende Forhold til deres Indtægter***). Biskop Deichmann fraraadede Lotteriet for

*) I denne Skrivelse omtales, at Kompagniet Intet havde hørt fra Rostgaard siden den 5. Februar; man var meget bekymret herover og ængstelig for, at der skulde være begaaet nogen Feil, som kunde have vakt Fortrydelse. Hvorfor Rostgaard har ladet et halvt Aar gaa hen uden at skrive til Kompagniet, vides ikke; det kan se ud som en Forsømmelse fra hans Side, men det er ogsaa muligt, at han ikke har set nogen Udvei for Øieblikket til at komme Kompagniet til Hjælp, og har ment, at man maatte se Tiden an og navnlig vente til det tydeligere viste sig, om Lotteriet vilde have Fremgang eller ikke.

**) I November nedskrev Rostgaard følgende Notits om Status:

Hele Værket har kostet til 1724 aars udgang	42000,
derfra afgaar som ei indkommet fra Landet.....	6000.
Saa i Værket endnu resterer	36000.

som bestaar i efterfølgende:

1. Hovedkapitalen som Direktørerne og Participeerne have sammendraget og indsat	14000
2. Af Lotteriets Penge forbrugt	14000
3. Laant paa Obligationer imod 5 pCt.	8000

86000.

***) Efter hans Overslag kunde der fra Danmark ventes 82,800 Rdlr., fra Norge 19,900, ialt 52,700 Rdlr.

Norges Vedkommende, hvor den menige Mand havde liden Kyndighed om eller Attraa og Villie til Lotteri*). Han anbefalede en tvungen Kollekt hos Civile og Geistlige; han foreslog at stille Missionen under Missionskollegiet og at lade en Mand i Bergen besørge Forretningerne og Korrespondancen, hvortil han foreslog Peter Mathias Tanche, Stiftsprovst og Vice-Biskop i Throndhjem (hans Svigersøn). Biskop Worm mente at 100,000 Rdlr. i Lotteriet var formeget, 40,000 Rdlr. var nok. Han foreslog at udgive paa Dansk en Fremstilling af den grønlandske Sag og af Missionens Fremgang, og at foranstalte en Kollekt gennem Stiftsbefalingsmændene og Bisperne; hvis Nogen var uvillig, da skulde det paalægges ham at tage Lodder i Lotteriet. Kollekten skulde ikke skjænkes Interessenterne i Kompagniet, men sættes fast og Renterne benyttet til at lønne Præster og bygge Skoler i Grønland. Jens Andersen Refdal tilraadede paa Kompagniets Vegne at paalægge Enhver at tage Lodder i Lotteriet paa 100,000 Rdlr.; den som eiede 200 Rdlr. skulde tage 1 Lod, den som eiede 400 Rdlr. 2 Lodder o. s. v.; Kjøbstæder, Huse og Selveiergaarde skulde yde Bidrag, den ene mere, den anden mindre. Undersøgelserne og Forhandlingerne fortsattes, men Rostgaard opnaade ikke i sin Embedstid at se Frugterne deraf. Han var styrtet fra sit Embede som Oversekretær ved en Kabale, da en kongelig Forordning udstedtes den 16. Marts 1725, ved hvilken det grønlandske Kompagni bemyndigedes til at lade 20,000 Lodder trækkes i Lotteriet**), og i hvilken det paalagdes Alle og Enhver i Danmark og Norge uden Forskjæl af Stand og Kondition, civil og militær, geistlig og verdslig, Bønder

---

*) 1722 var Deichmann dog med at foreslaa et Lotteri i Christiania til Indtægt for et Børnehus der.

***) Den 2. November 1725 begyndte Lotteriet at trækkes.

allene undtagne, efter Formue at kontribuere noget taaligt. Kommitterede i hvert Stift skulde ligne og lægge, hvad der allernaadigst var approberet at skulde kontribuere fra hvert Stift. Stiftsøvrigheden skulde indsamle Kontributionerne, som skulde erlægges i tre Terminer, til 1. Juni, 1. September og 1. December. Ved denne tvungne Udskrivning blev Kompagniet holdt oppe i et Par Aar, men 1727 opløste det sig, og Aaret efter overtog Staten saavel Kolonierne som Missionen.

Endnu skal blot omtales en lille Sag, ved hvilken Rostgaard var virksom for Kompagniet. Den 10. November 1724 skrev Jens Andersen Refdal et Brev til Rostgaard, i hvilket han udbad sig hans Medvirkning til at faa udstedt et Forbud imod, at Hollænderne og andre Fremmede maatte handle paa Grønland, samt anmodede Regjeringen om at overlade Kompagniet nogle Kanoner*). Den 11. November var Rostgaard paa Fredensborg og forebragte Ansøgningen om Kanonerne for Kongen. Dagen efter skrev han til Overkrigssekretæren, Christian Carl Gabel, først for at takke ham og Admiral Judichær for deres Medvirken ved det grønlandske Optog, dernæst for at meddele, at Kongen havde paalagt ham at henvende sig til ham for at faa Kanonerne udleverede. Tillige bad han om, at de to Grønlændere maatte blive sendte hjem med et af Kompagniets Skibe, og at der maatte blive sørget godt for dem. Den 3. December forlode de Kjøbenhavn. —

Blandt de mange Præstekald, til hvilke Præster bleve udnævnte i de Aar, Rostgaard var Oversekretær i det danske Kancelli, er der tre, hvis Besættelser maa omtales lidt udførligere. Det ene var i Jylland, de to i Norge.

*) 6 ottepundige, 4 sexpundige Kanoner og 6 Basser eller etpundige.

Præsten til Aabye og Biersted, Provst Jens Winter, døde den 3. Juli 1724. Stamhuset Birkelse havde Kaldsret til dette Sognekald, og Kammerjunker Ove Skeel til Birkelse udstødte i lovlig Form et Kaldsbrev af 26. August 1712, ved hvilket Magister Steen Kierulf*) fik Exspektance paa Kaldet³². Ove Skeel døde 1715. Kierulf havde talt

*) Indskriften paa Kierulfs Gravsten paa Aaby Kirkegaard indeholder følgende Vita: •Dette er den Guds Mands Grav (2 Kong. 23, 17) den i Livet velærværdige høllærde, nu salige Mag. Steen Kierulf, forhen Præpos. Honorar. og Sognepræst for Aabye og Biersted Menigheder, barnfødt i Flade Præstegaard Ao. 1684 d. 12. Marts. Faderen var salig Her Claus Mortensen Kierulf, Moderen var salig Sophie Hedevig Ivarsdatter. Blev fader- og moderløs i sit 3die Aar, men i sit 8de Aar antaget af Velbaarne salig Frue Kirstine Bech til Vraae etc. til Opdragelse og Forsorg, hvormed hun og continuerede indtil det Sidste. Hun lod ham sætte i Aalborg lat. Skole, hvorfra han blev dimitteret 1703 til Academiet i Kjøbenhavn, hvor han og forblev og soutenerede alle sine Examina med Berømmelse, hvorefter han fortsatte sine Studeringer, disputerede nogle Gange publice paa Regentsen, blev og Alumnus collegii Medicæ. 1710 tog han Magist.-Graden. Efter salig Frue Kirstine Bechs Befaling reiste han hjem for at informere salig Conferentsraad Bildes Børn i 2 Aar. Ao. 1713 reiste han igjen til Staden, hvor han forblev til 1715, da han samme Aar blev oversendt af bem. salig Frue Kaldsbrev til Ulsted Kald i Kiær Herred, som han da og modtog med Taksigelse. Ao. 1718 kom han, efter Guds Forsyn, i en kjærlig Ægteforening med Velædle Gertrud Kirstine Kierulf. Med hende har han leved i 44 Aar et kjærlig Ægteskab, som blev af Gud velsignet med 10 Børn, hvoraf 3 Sønner og 4 Døttre, tilligemed deres Moder overlevede ham. Ao. 1724 blev han kaldet til Sognepræst for Aabye og Biersted Menigheder, som han da forestod i 38 Aar. 1733 blev han beskikket til Provst i Kiær Herred. Døde 11. Februar 1762 i hans Alder 78 Aar. Hans Disputatser nævnes af A. Thura, Idea Hist. litter. Daniæ, S. 300. Om hans Legater se Hofmans Fundatser, IV, S. 250 og 268. XI, S. 546 og 564. Hans Enke testamenterede 100 Rdlr. til to Fattige i Aabye Sogn, men Legatet er gaaet tabt. En af hans Døttre Sophie Hedvig, født 1721 i Ulsted, døde 1808; hun var gift med Faderens Eftermand Peder Bondorff.

med Enken Sophie Hedvig Rantzau om sit Exspektancebrev og tilbuddt at vise hende det, men hun havde svaret, at det var unødvendigt, hendes Mands Haand var hende gyldig nok. Samme Dag Provst Winter var død, var han atter hos hende for at bringe sit Exspektancebrev i Erindring, men hun fik det ikke at se. Kierulf havde mærket, at Baronessen ikke var ham gunstig sindet, og han sendte sit Exspektance-Brev tillige med en Supplik til Professor Hans Gram i Kjøbenhavn, for at han kunde søge kongelig Konfirmation paa det. Saasnart Baronessen erfarede det, skrev hun den 10. Juli et Brev til Kierulf, i hvilket hun paalagde ham senest den 17. Juli at indfinde sig hos hende med det originale Expektancebrev. Dette var en Umulighed; Postforbindelsen var for langsom til at der kunde skrives til Kjøbenhavn og Brevet komme tilbage i saa kort en Frist. Den 13. Juli gav Baronessen Kaldet til Peder Deichmann*), da Præst til Aarestrup, Buderup og Gravlev, en Fætter til Biskop Deichmann. Nu henvendte begge Parter sig til Kongen. Baronessen indgav en Supplik af 26. Juli, i hvilken hun søgte om Konfirmation paa Deichmanns Vokation. Med Hensyn til Kierulf gjorde hun gjældende, at han ei havde forevist hende Exspektancebrevet, men gjemt det for sig i mange Aar uden at søge Kongens Konfirmation paa det, tvertimod Loven (o: Plakaten) af 20. Februar 1717. Endelig gjorde hun gjældende, at det var en farlig Præjudice, at hindre Stamhusbesidderne i deres Kaldsret ved saadanne Exspektance-Breve. Kierulfs Ansøgning er dateret d. 31. Juli. Han gav en Fremstilling af hvorledes Sagen var forløben; han havde ikke indsendt sit

---

*) Hans Fader, Jakob Deichmann, Broder til Biskopens Fader, var Præst i Hele Taastrup. Sønnen, f. 1678, Student 1698 fra Roskilde, blev 1704 Præst til Aarestrup etc. Han døde i dette Embede 1733.

Brev til Konfirmation, fordi Loven, der forbød at søge Exspektance, kunde være ham til Hinder, en lignende Ansøgning om Jetsmark Sogn var nylig bleven sendt tilbage fra Kancelliet. Han havde den 20. Juli vist Baronessen sit Exspektancebrev, hvilket vel var et Par Dage efter den givne Frist, men dog ikke i urette Tid, »da Kirkens Patroner have 6 Uger efter en Præsts Død at løbe paa«. Til Slutning fremhævede han, at det var farligt at ville gaa fra det, den afdøde Mand havde givet sin Haandskrift paa, saa kunde mange Ting nægtes. Stamhuset hørte desuden Skelerne til, Baronessen havde det kun for sin Levetid i Kraft af hendes Mands Testament; saa meget mindre maatte hun forkaste sin afdøde Mands lovlige Haandskrift.

Paa Foden af Kierulfs Ansøgning skrev Raastgaard med Blyant: »Mag^r. Steen Kierulfs Kaldsbrev bør confirmeres.« Det fik kongelig Stadfæstelse den 19. August 1724.

Det Spørgsmaal reiser sig naturligvis, om Rostgaard handlede rigtigt og i Overensstemmelse med Loven ved at afgjøre Striden til Gunst for Præsten. At give Exspektancer paa Præstekald var meget almindeligt, det havde været en Skik i lang Tid forinden, og hvormeget man ogsaa havde stræbt at hindre de Misbrug, som der ved fremkaldtes, saa lykkedes det dog ikke at standse denne Maade at kalde Præster paa; den vedblev mange, mange Aar efter den Periode her tales om. Ved et kongeligt Reskript af 2. Februar 1692 kundgjordes, at Kongen herefter ikke vilde stadfæste Exspektancebreve paa Præstekald, udgivne af Proprietærer, der havde jus patronatus, det skulde bero med Kaldelsen, til Kaldet var blevet ledigt. Forordningen af 20. Februar 1717 befalede, at Ingen herefter maatte indgive nogen Memorial om Exspektants, Rang eller Karakter, enhver skulde bie til en Charge blev ledig, og en Plakat af samme Dato

og Aar underrettede Folk om, at Begjæringer om Exspektancer ikke ville faa kongelig Bevilling. Men disse Love bleve paa ingen Maade holdte ved Magt*), de overtraadtes idelig; i det Følgende vil der snart blive nævnet et Exempel paa, at en Biskop søgte udvirket, at der blev givet hans Svigersøn Exspektance paa et stort Præstekald i Norge, og et andet paa at Kongen har givet den samme Mand Exspektance paa et Bispedømme. Magister Steen Kierulf havde imidlertid holdt sig Loven efterrettelig, han havde ikke søgt kongelig Konfirmation paa sit Exspektancebrev, men indsendte det først til Kancelliet, da vedkommende Kald blev ledigt. Efter Lovens Ord og Mening havde Exspektancebrevet ingen Gyldighed, og Rostgaard handlede imod Loven ved desuagtet at tage det til Følge. Men Loven havde ogsaa tabt sin Gyldighed, idet den i den Grad blev overtraadt, at det næsten var bleven almindelig Praxis at konfirmere Kaldsbreve paa Succession, og dette kun undtagelsesvis blev nægtet. Rostgaard fulgte altsaa den Skik, som nu engang trods Loven var i Brug, og respekterede det forlængst givne Løfte, som endog var fem Aar ældre end Forordningen af 20. Februar 1717.

Den hele Begivenhed er af Vigtighed for Bedømmelsen af Rostgaards Karakter, thi der var en Hage ved den, som med god Grund kunde vendes imod ham. Magister

---

*) Et Par Exempler, som paa Maa og Faa ere tagne af Protokollerne i Kultusministeriet, og som let ville kunne foreges meget betydelig, skulle nævnes: 1713 konfirmeredes Baron Juels Kaldsbrev til Jens Palludan paa Succession i Lomberg og Rem Sognekald; 1719 konfirmeredes Grev Friis's Kaldsbrev til Jens Brask at succedere Jens Fussing i Veirslev, Aldt og Torsø Sognekald. 1723 konfirmeredes et Kaldsbrev givet af Anders Brønsdorph til Peder Nielsen Høg at succedere den daværende Sognepræst i Estvad og Rønbjerg Prætekald.

Kierulf havde nemlig lovet Rostgaard en Pengegave, hvis han fik Kaldet, og denne Gave blev bragt ham af Professor Gram. Rostgaard tilstaar, at han har modtaget den, men han bemærker udtrykkelig, at da han havde faaet Løfte om den, vilde han ikke beholde den, men delte den ud til de Fattige. At dette forholder sig saaledes, er vist stemmende med Sandheden. Knap et halvt Aar efter, da Rostgaard blev sat under Tiltale, var hans Fremgangsmaade ved denne Præstekaldelse blandt Anklagepunkterne imod ham.

Den anden Præstendnævnelser angik Asker Præstekald i Aggershus Stift³³. Sognepræsten Søren Mikkelsen var en gammel Mand*). Han havde en Kapellan, Mads Hassing, og ønskede at han kunde blive hans Efterfølger i Embedet, thi Mads Hassing havde 1720 ægtet hans Datter Karen. Søren Mikkelsen indgav da en Ansøgning til Kongen og omtalte i den, at han i Aaret 1716 havde benyttet Hassings Hjælp til at udspionere Svenskerne og give den kommanderende General i Norge Meddelelser om Fjendens Bevægelser. Da Rostgaard havde læst Ansøgningen, mente han, at han burde søge Bekræftelse paa hvad der var fortalt om Hassings Fortjenester, og der affordredes da Erklæringer fra Generallieutenant v. Sponneck, Kammerherre Gabel og Etatsraad Møsting, hvis Vidnesbyrd Søren Mikkelsen havde beraabt sig paa. Det viste sig, at det var sandt hvad han havde fortalt, og den 27. November 1722 underskrev Kongen Svaret paa hans Ansøgning, Hassing fik Exspektancen paa Asker Præstekald.

---

³³) Søren Mikkelsen Schumacher døde den 23. August 1723. Mads Hassing var en Søn af Sognepræsten til Rødenæs Jakob Matthias Hassing og Karen Justesen. Han døde den 9. Juni 1740, 43 Aar gammel. Han beskrives som en veltænkende Mand, som med Taalmodighed døde særdeles meget af sin vanskelige og urimelige Hustru; hun overlevede ham til den 21. Marts 1769.

I Kongebrevet hedder det, at det skete: »i allernaadigste henseende til hans [Mikkelsens] i seeneste Krigstid imod Os beviiste allerunderdanigste tro tjeneste med tilforladelige kundskabers indhentelse om fiendens tilstand og bevægelser i det Aar 1716, hvor om hand gode Attestata haver fremvist og hvor til hand i særdelighed skal have betient sig af een Studioso ved Navn. Madtz Hassing . . . af særdelis kongelig Mildhed og til et Naades kiendetegn for dennem begge og til een opmuntring for andre.« Formodenlig er der af Ansøgeren sendt Rostgaard en Present, thi faa Aar efter beskyldtes han for at have solgt dette Embede. Biskop Deichmann i Christiania havde interesseret sig meget for at Søren Mikkelsen fik sit Ønske opfyldt, og i et Brev til Rostgaard af 19. December 1722 udtalte han sin Glæde over at Ansøgningen var bleven saa gunstig modtagen.

Den tredie Præsteudnævnelse angik Lier Sognejeld i Aggershus Stift³⁴. Det hører den Dag idag*) til et af de største i Landet, men var i Begyndelsen af forrige Aarhundrede meget større. Bragernæs og Strømsø**) hørte til det som Annexer; Kaldet bestyredes af en Sognepræst og to residerende Kapellaner. Indtil 1651 bode Sognepræsten paa Frogner Præstegaard i Lier Sogn, men da Hovedkirken brændte i dette Aar ved Lynild, flyttede Præsten uden Videre til Bragernæs og lod Lier bestyres af den ene Kapellan. Den anden Kapellan bode først paa Bragernæs, hvor der siden 1620 havde været Kirke; men da Strømsø 1666 fik sin egen Kirke, flyttede han dertil. Paa den Tid her tales om var Magister Hans Angell Sogne-

*) Efter Krafts hist.-topogr. Haandbog over Norge er Lier Sogn 2½
□ Mile stort, med 5122 Beboere.

**) Disse to Byer fik 1811 fælleds Jurisdiktion under Navn af Drammen. 1715 fik Strømsø og Bragernæs Kjøbstadsrettigheder.

præst, han blev udnævnt 1692. Angell var en ulastelig Mand, vel anset i sin Menighed og udenfor den, han havde endog havt Tilbud om Christianssand Bispestol. I flere Henseender havde han indlagt sig Fortjeneste; ikke blot var Frogner Hovedkirke 1694 bleven opbyggt, men Strømsø Kirke bleven istandsat i Aarene 1694 til 1706 ved hans Omhu. Han bode som sagt i Bragernæs. Sognefolkene i Lier vare ikke fornøiede hermed. Det var meget besværligt at søge til ham, der var dem, som havde en Vei af 2—3 Mile til ham, hvilket kostede dem baade Tid og Penge. Der var desuden idelig Splid og Misforstaaelse mellem Kapellanen i Lier og Sognepræsten i Bragernæs om Forretningerne og de derved faldende Accidentser. Den residerende Kapellan Mikkell Sverdrup var for længere Tid siden paa Grund af forargeligt Levnet bleven dømt fra sit Embede, der syntes saaledes nu at være en passende Leilighed til at faa en Forandring sat i Værk. Den største Del af Almuen indgav da i Sommeren 1723 en Ansøgning til Kongen, i hvilken den fremsatte sine Klager og udbad sig at Kaldet maatte blive delt, saaledes at Lier blev oprettet til et selvstændigt Sogn med sin egen Præst. Da Ansøgningen var kommen ind til Kancelliet, sendtes den til Erklæring til Biskoppen i Christiania, Bartholomæus Deichmann. Hans Betænkning, dateret 12. September 1723, gik fuldstændig ind paa Bøndernes Andragende. Biskoppen havde brevvet med Hans Angell om Sagen og raadet ham til at komme Bønderne imøde, da deres Ønsker vare billige og han selv en gammel Mand — han var født 1658, altsaa 65 Aar. Tillige anbefalede Biskoppen ham at søge det ny Kald, som skulde oprettes, for sin Søn Lorents Angell, der havde været hans Huskapellan og, medens Mikkell Sverdrup var suspenderet fra sit Embede, havde »opvartet det residerende Capellani i

Lier«. Sagen var nu bleven moden til at indføres i Supplik- og Kancelli-Protokollen. Den 13. Oktober refereredes den i Konseillet tillige med en indkommen Supplik fra Hans Angell; Resolutionen blev: »heraf gjøres kort extract til mundtlig Relation til Hans Mayestet«. Rostgaard refererede Sagen personlig for Kongen og der tilførtes i Gratialprotokollen: »Vi approbere allernaadigst Biskop Deichmanns indgivne Forslag, og bevilliger, at efterdi Sognepræsten Magister Hans Angell dermed er tilfreds, at Lier fra Bragernæs Kald bliver separeret, altsaa ville vi allernaadigst, at det herefter altid skal blive separeret til Menighedens Commoditet, og at Lorents Angell*) til Sognepræst ved Lier maa bestilles, dog at de Gaarde, som ligger paa den anden Side af Elven bliver ved Bragernæs.« Kongebrevene herom udstedtes den 17. December 1723.

Saaledes blev Forholdet ordnet til Alles Tilfredshed. Sagen var bleven behandlet med al mulig Omhu og Rostgaard**) havde kun fulgt Biskoppens Forslag. Men dog skulde ogsaa denne Begivenhed, som det senere vil blive

---

*) Han var født den 4. Januar 1695 i Frogner Præstegaard, hans Moder hed Maren Dolmer. Han døde den 31. December 1731; han var gift med Maren Viel. 1723 søgte han Ullensagger Præstekald i Aggerhus Stift og fremlagde meget gode anbefalinger fra Biskop Deichmann og Stiftsprovst Andreas Hoff.

**) Som et lille Exempel paa Rostgaards Ængstelighed for, at Alt kunde være rigtigt, meddeles følgende lille Træk. Hans Angell havde sendt en Indberetning til Biskop Deichmann den 30. August 1723 om Sognets Størrelse og anført Navnene paa Gaardene. Navnene stemmede ikke med den Liste Rostgaard havde faaet fra Rentekammeret; et Navn havde Angell skrevet: Hundland istedetfor Sundlund, to Gaarde havde han ikke nævnet. Rostgaard skrev da den 24. September til Angell, for at faa nøjagtig Oplysning, da han ikke vilde have, at der skulde være nogen Forseeelse fra hans Side, naar han skulde forebringe Sagen for Hs. Majestæt. (Oversekretærens Brevbog.)

omtalt, blive benyttet til et Angreb imod ham, saameget hæsligere, som Angrebet netop kom fra Biskop Deichmann. Angell havde nemlig sendt en Foræring til Rostgaard, han vilde vise ham sin Erkjendtlighed, fordi Sønnen havde faaet Lier Sognekald. Et Vidnesbyrd herom foreligger maaske i et Brev fra Magister Hans Angell til Hans Jørgen Soelberg, Kjøbmand i Kjøbenhavn, dateret 25. September 1723. Han sender ham nogle Oplysninger, som han beder ham om at levere Rostgaard, samt anmoder ham om at »recommendere min Ansøgning til en god Expedition med min underdanig Compliment, som jeg selv skal aflægge, dersom jeg var forsikkert om den blev ikke ilde optagen«. Dette Brev, som kan give Anledning til at tro, at Komplimenten er bleven aflagt i Form af en Pengegave, er vedlagt som et Bilag til hele Sagen om Lier Sognekald, der opbevares i det norske Rigsarchiv. Dette tyder da paa, at Rostgaard ikke har villet lægge Skjul paa sit Forhold til Angell. Men Deichmann da, stod han aldeles ren i denne Sag? Ja det kom først frem længe efter og er først i den nyeste Tid blevet bekjendt. Da Deichmann i Aaret 1730 var bleven afsat, holdtes der Forhør over Præster, som man formodede havde givet Deichmann Penge for at opnaa Præstekald. Blandt disse Præster var ogsaa Lorents Angell, og han tilstod, at hans Fader havde givet Deichmann 400 Rdlr. for sin Søns Udnævnelse.

Dette samme Kald havde samme Aar havt en særegen Interesse for Deichmann. Den 6. Marts 1723 skrev han fra Brægnæs i et Brev til Rostgaard, at det var blevet ham meddelt, at Kongen allernaadigst skulde have resolveret, at konferere hans Svigersøn Peter Matthias Tanche, Sognepræst til Nibe og Voxlef Menigheder i Viborg Stift, Exspektancen paa Brægnæs og Strømsø Kald med det dertil annekterede Lier Præstegjeld, og forlængst befalet at han

til nogen Distinktion derhos med Karakter af Konsistorial-Assessor skulde benaades. Han bad nu Rostgaard som sin i saa mange Aar befundne store Patron og Velynder om, at begge Dele det snarest mulig maatte blive expederede. Dagen før, den 5. Marts var Kaldsbrevet blevet underskrevet; »af særdeles kongelig Naade dog uden consequentz for andre« blev Tanche kaldet til at være Mag. H. Angells Efterfølger³⁵. Men allerede to Maaneder efter beskikkedes han til et andet Kald, maaske mindre i Indtægter, men til Gjengjæld større i Anseelse. Den 7. Mai 1723 blev Tanche udnævnt til Sognepræst ved Domkirken i Bergen og til Konsistorial-Assessor. Det var ikke den eneste Naadesbevisning Biskop Deichmann opnaade i Aaret 1723. Den anden Svigersøn Jakob Rasch blev ogsaa betænkt af Kongen, men det var Biskoppen som udvirkede hans Naadesbevisning, og det var hans Fortjenester, som fremkaldte den. Jakob Rasch³⁶ blev 1706 Rektor ved Christiania Kathedralskole. Som Rektor arbejdede han ivrig paa at skaffe Skolen et nyt og bedre Skolehus, hvortil den trængte i høieste Grad. Hans Iver for denne Sag lønnedes med et heldigt Udfald: den 13. Juli 1719 indviedes den nye Skolebygning i Kongens Nærværelse. Det var imidlertid vanskeligt, at skaffe Penge tilveie til at dække Udgifterne — man havde nemlig hjulpet sig ved Laan —, og det var derfor den 15. April 1715 efter Raschs Forslag blevet bestemt af Kongen, at Indtægterne af Lektoratet i Theologi i Christiania skulde anvendes til dette Øiemed, en Befaling som gjentoges 1718. Lektoratet var saaledes midlertidig ophævet. Men den 25. Juni 1723 blev Lektorgagen overdraget til Rasch*). Dette skete efter Biskop Deichmanns Ansøgning, og i Konge-

---

*) Rektoratet og Lektoratet havde aldrig tidligere været forenede.

brevet hedder det, at det var blevet tilstaaet af sær kongelig Naade »i Henseende til den tro tjeneste Biskop Deichmann os haver bevist«; hvis Rasch døde, skulde Forholdet atter være som tidligere³⁷. Desuden blev Rasch (ligeledes 25. Juni 1723) udnævnt til Kancelliraad (Rangen var sjette Klasse, Nr. 2). For at Skolen ikke skulde miste denne Indtægt, blev der samme Dag givet Ordre til, at der af Kirkerens Midler i Aggershus Stift, som Kongen kunde tilkomme foruden Kjøbesummen, som ved (Kirke)-Auktionerne var udbragt og formentes at skulle bedrage over 20,000 Rdlr., maatte optages 5000 Rdlr. til at dække hvad der endnu kunde restere til de anvendte Bygningssummer³⁸. Disse Naadesbevisninger bleve vel skjænkede af Kongen, men det afgang dog meget af Kancelliet og Præsidenten i det, om Ansøgningerne bleve indstillede med Anbefaling, eller om det i Konseillet blev fraraadet at imødekomme dem. Derfor havde Deichmann i flere Breve i Marts Maaned 1723 henvendt sig til Rostgaard, og bedet ham om Understøttelse til at hans Ansøgninger om hans Børns Forfremmelser maatte blive gunstig optagne; Kongen havde ofte givet ham Tilsagn herom, »men det beror nu næst Gud paa Deres Excellences favorable interpretation og høygunstige soins for mig og mine«. Deichmann havde en Kommissionær ved disse Anliggende, nemlig Etatsraad Hans Nobel. Fra dennes Haand er der bevaret en Notits, som fortjener at meddeles i sin Helhed³⁹. Den er udateret, Rostgaards Navn er ikke nævnet, men da den findes blandt hans Papirer kan der ingen Tvivl være om, at det er til ham der sigtes i Brevet. Denne Notits lyder saaledes:

»Nestleden Mandag var en Person hos mig, der havde et brev, som hannem var tilschreved fra Hr. Biscop Deichmann, hvor udj den gode Mand skriver, at hand

hafde givet mig brev med til dennem, hvor udi hand hafde obligered sig til noged, udi den tanke, at han beneficio numeratorum (saaledes liuder ordene) schulde winde deris befording; men som hand nu befryctede sig at hand eller hans arvinger udi fremtiden^{der} efter kunde blive søgte eller fordrede, thi begiærede hand at bemelte hans brev igien til denne hans particulaire wen [Andreas Hojer?] maatte tilbageleveris.

Derpaa svarede jeg saaledis, at mig siunis at denne gode Mand viiser sig udi dette som udi meget mere noged inqviet — ieg tilstod at ieg hafde faaed et brev af hannem og samme overlevered; men da den gode Mand, som be^{mt} brev var schreved til, hafde læst det, reev hand det i stykker, med disse ord, at hand uden noget saadant var villig til at tiene hannem og enhver som meriterede Kongens Naade. Hand spurde, om hand maatte schrive hannem tilbage igien dette mit svar, hvor til ieg svarede ja, og tilbød min Caution for alt det hand eller hans arvinger der efter kom til at betale.«

Hér indeholdes et tydeligt Vidnesbyrd om, at Deichmann ikke tog det saa nøie, naar det kom an paa at faa sine Ønsker fremmede, og at han ikke skyede Bestikkelser, naar de kunde hjælpe. Men tillige indeholder det lille Aktstykke et Vidnesbyrd om, hvorledes Rostgaard optraadte i et saadant Forhold. Deichmann skjønnede paa, hvad han havde Rostgaard at takke for. Den 25. December 1723 skrev han ham et Brev til, i hvilket han i meget varme Udtryk takkede ham for alt hvad han i det forløbne Aar havde udvirket for ham og hans Familie.

Som Bilag til de Breve fra Deichmann til Rostgaard, som ere bevarede, findes et andet ret mærkeligt Aktstykke. Det er et fuldskrevet Ark i Folio; Haandskriften er den samme som den, hvormed Brevet af 25. December

1723 er skrevet, nemlig Svigersønnen Jakob Raschs. Det har været sammenlagt som for at sendes i en Konvolut. Bilaget indeholder Udkast til Missiver angaaende: de 5000 Rdlr. til Christiania Skole, Lektorgagens Overdragelse til Rasch, Raschs Udnævnelse til Kancelliraad og endelig Raschs Udnævnelse »til af særdelis Kl. naade og i henseende til den allerunderdanigste tro tjeneste vores biscop over Aggershuus stift os Elskelige Hr. Barth. Deich. ved adskillige maader os beviist haver — at være Biskop i Aggershuus Stift naar den nu værende Biscop Os elskelige Barth. Deichmann ved døden maatte afgaa, eller Biscops Embedet udi andre lovlige maader ledigt vorder, og imidlertid at gaae os Elskelige Biscop Deichmann, som vi mange og adskillige andre vigtige forretninger til Vores høyst magtpaaliggende tienestes befordring allernaadigst haver anbefalled og anfortroet, tilhaande, og ellers naar hand det af hannem maatte forlange udi alle de forretninger og tilfælde, som af hannem, saa længe hand ikke til æmbedet er indviet, forrettes kunde«. I dette sidste Stykke nævnes Rasch endnu konstitueret Lektor, det er altsaa skrevet i Foraaret 1723, rimeligvis i Marts Maaned. Det blev ikke sidste Gang, at Biskop Deichmann saaledes selv konciperede de Befalinger, som han ønskede Kongen skulde underskrive. Det Forlangende, at Rasch skulde udnævnes til Episcopus designatus, maa imidlertid have forekommet Rostgaard for stærkt, og det blev heller ikke taget til Følge. Men hvad Deichmann ikke opnaade for den ene Svigersøn, opnaade han for den anden. Den 18. April 1724 blev Peter Matthias Tanche — som det hedder i Udnævnelsen⁴⁰: »af særdeles Naade og os bekjendte Aarsager« — beskikket til at være Biskop i Thronhjems Stift og samme Bispe-Stol at tiltræde, naar den endnu levende Biskop Dr. Peter Krog med Døden afgik, eller Bispe-Stolen i

anden lovlig Maade blev ledig*). Dagen forinden, den 17. April, havde Deichmann, der netop opholdt sig i Kjøbenhavn, »prædikedet udi Frederichsbergs Slots Capelle for deres Majesteter, og det Kongl. Huus, hvilket med hans berømte Veltalenhed, og en almindelig Opbyggelse til det høije Auditorii store Fornøylelse, og dend store mengde Tilhøreres Applausu er udgiort.⁴¹ Den 18. April fik hans Brodersøn Vilhelm Deichmann kongeligt Exspektancebrev paa et Landsdommer-Embede i Sjælland⁴², og Dagen efter den 19. April fik hans ældste Søn »Mr. Peter Deichmann Bestalling til at være Capitain af Infanteriet, og med Tiden at nyde et eller andet vacant blivende Compagni«, en Udnævnelse, som fremkaldte følgende bittre, satiriske Vers:⁴³

Hille Pine! Hille Haar,
 Er vor Biske-Søn Captain?
 Hand, som trakke aldrig Kaar,
 Meer end Walbyes usle Degn
 Meckelborgers skurved Dreng
 Til Captainer giøres kand,
 Skulle da ei Bispens Penge,
 Giøre af en Pog en Mand?

Overkrigssekretær »Gabel magede det saa, at han først maatte reyse ud for at giøre sig meere meriteret.«⁴⁴

I de Begivenheder, som ville blive skildrede i det Følgende, spiller Biskop Deichmann en fremragende Rolle. Han fik stor Indflydelse paa Rostgaards Skjæbne; disse

*) Tanche kom i Aaret 1726 i en hæftig Strid med Biskop Müller i Bergen; han lod sig nemlig kalde Vice-Biskop, hvilket Biskoppen ikke vilde finde sig i. Müller stævnedes Tanche for Retten. Den daværende Oversekretær Møinichen blev nødsaget til at blande sig i Striden og formanede Müller til at forlige sig med Tanche. Han nægtede at gjøre dette. Møinichen maatte referere Sagen for Kongen og skrev saa et nyt Brev til Müller, for at vare ham om at dysse Sagen ned, da han ellers ikke vilde undgaa Ubehageligheder. Der høres Intet videre til Sagen, saa Müller formodentlig er falden til Føie. (Oversekretærens Brevbog.)

to Mænd kom ikke længe efter til at staa som hinandens Modstandere i et Anliggende, som kunde blive af Vigtighed ikke blot i Øieblikket, men ogsaa i Fremtiden. Striden gik op og ned, men til aller sidst blev Deichmann den Seirende. Det er vel værdt at kaste et Blik over denne Mands Liv.

Batholomæus Deichmann var Søn af en Byfoged i Kjøbenhavn. Han blev født 1671 og var saaledes i Alder med Rostgaard, dog et halvt Aar ældre. Han blev Student 1688, et Aar efter Rostgaard. Fra den Tid han traadte virksomt ud i Verden til hans sidste Leveaar fulgte Lykken ham paa en forunderlig Maade. Vel havde han den høie Gunst, hvori han stod hos Kongehuset, at takke for den smukke Løbebane, han kom til at betræde i en allerede ung Alder, men han skyldte den ogsaa sine udmærkede Anlæg og store Dygtighed. Fra Juni 1696 til Foraaet 1699 ledsagede han Prinds Karl paa hans Udenlandsreise som hans Hofprædikant og Skriftefader. Endnu før han kom hjem fik han Exspektance paa et Præstekald i Helsingør, kort efter blev han kaldet til Præst i Kolding. Den 25. April 1699 blev han kaldet til at være Sognepræst til St. Knuds Kirke i Odense samt Stiftsprovst. Den 28. November 1699 blev han udnævnt til Superintendent i Grevskaberne Oldenburg og Delmenhorst. Den 12. Januar 1700 udnævntes han til Biskop i Viborg. Senere blev Ribe Bispestol tilbudt ham, men han afslog den. I September-October 1712 udnævntes han endelig til Biskop i Aggershus Stift; i denne Stilling vedblev han at være til Efteraaet 1730, da han afskedigedes. Han døde 1731; den 17. April.

Deichmann besad en lærd theologisk Dannelse, men han har dog ikke opnaaet noget Navn som theologisk Forfatter. Han var i Besiddelse af en stor Veltalenhed og i hans personlige Fremtræden var der noget Imponerende

og Fængslende. Sin Berømmelse har han hentet fra sine mærkelige Gaver til at administrere. I denne Retning kom hans betydelige Evner ham ret tilpas: hans Klogskab, hans Myndighed, hans store Arbeidskraft, et hurtigt og sikkert Blik, et udmærket Talent til at styre og lede. Medens han var i Viborg, tog han sig af Domkirkens Istandsættelse, indrettede et nyt Konventhus og en Enkekasse for Stiftets Geistlighed. Han var Medlem af en Kommission, der forestod Salget ved Auktion af en Del Kirker. Men i Norge aabnede der sig for ham en langt større Mark for Virksomhed. Det er fast utroligt, hvor mange og hvor forskellige Sager han fik med at gjøre. Antallet voxede Aar for Aar, om det saa var Landeveienes Vedligeholdelse, Stutterivæsenet*), Bestyrelsen af Kongsberg Sølvværk, saa sad Deichmann i Kommissioner, som bleve nedsatte for at undersøge disse Forhold, for ikke at tale om mangfoldige Retstrætter, til hvis Afgjørelse han blev kaldet for at afgive sin Stemme. Man begriber næppe, hvorledes en Biskop kunde magte alle disse forskjelligeartede Sager og dog varetage sine biskoppelige Forretninger og opretholde sin Værdighed som Biskop. Det er maaske ogsaa nærmest denne forbausende Virksomhed, som har kastet en vis Berømmelsens Glands over hans Navn. Thi noget egenligt Stort, nogen Forandring eller Forbedring af gjennemgribende varig Betydning for Norge, som skyldes ham, kan næppe paavises. Det skulde da være Kirkesalgene — hvorom mere senere, men ved dem høstede han ingen Ros fra Nordmændenes Side, ligesaa lidt som han gavnede Landet.

Ved Siden af den megen Pris og Hylding, som er blevet Deichmann tildel, lyder der Stemmer af en ganske anden Klang. Man har været tilbøielig til at overhøre

---

*) I Februar 1726.

dem, til ikke at tillægge dem nogen Betydning, fordi de skulle hidrøre fra Misundere og Fjender. Vistnok maa man være forsigtig med at fæste for stor Tillid til dem, men de klinge saa underlig disharmonisk gennem hele den Tid Deichmann var Biskop, at det er umuligt andet end at han selv har bidraget til at fremkalde dem. Hans Fald og Grunden hertil tyder ogsaa derpaa. Der fortælles saaledes, at han søgte bort fra Viborg, fordi han ikke var elsket eller lidt, men forhadet. Ja der nævnes endogsaa et bestemt Exempel, som kan sigte hertil: Domprovsten Mag. Sevel vilde flere Gange neppe »admittere ham til coenam sacram propter famam scandalosam«; derfor skal Deichmann have udvirket, at Sevel, som i 30 Aar havde været Præst i Viborg, forflyttedes til Præst ved Holmens Kirke i Kjøbenhavn (1711)⁴⁵. Da Frederik den Fjerde engang besøgte Viborg og logerede i Bispegaarden, forundrede man sig over den usædvanlige Rigdom, der fandtes af Malerier og Bøger. Pontoppidan fortæller⁴⁶, at disse Bøger vare samlede »per varios casus«, et Udtryk hvis Tvetydighed lyder noget mistænkelig. Meningen er den, at Deichmann ikke altid kom i Besiddelse af disse Bøger paa en honnet Maade, men at han brugte samme Skik som Biskop Christian Muus i Fyn, nemlig at gjøre Udvalg af de Bibliotheker, han gjorde Bekjendtskab med i Jylland og tage en Bogtiende hos Præsterne*). Et Exempel herpaa er fortalt tidligere, det gjaldt Kancelliraad Benzons Bibliothek paa Haunø. Rostgaard omtaler i sine Optegnelser denne Biskop Deichmanns Adfærd, ja han siger endogsaa, at da Deichmann drog fra Viborg til Christiania, tog han med sig hvad

*) »Deichmann var en meget lærd og gærrig Mand; han laante af Præsterne her i Stiftet deres bedste Bøger, men gav dem intet igjen, hvorved han samlede sig et ypperligt Bibliotek«. Uddrag af Kr. Sørensen Testrups Rinds Herreds Krønike, meddelt af O. Nielsen i Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, II, S. 12.

der fandtes i Jylland af gode Malerier og Bøger, som havde faaet Plads i hans Samlinger*). Den bekjendte Provst Mag. Christ. Tychonius Lassen, Præst i Skive, holdt den 26. April 1713 som Ordfører for Viborg Stifts Geistlighed en panegyrisk Lovtale paa Latin over Deichmann, der ogsaa blev udgiven i Trykken med Titel: »*Idea consummati Episcopi*«. Paa samme Tid udbredtes der (i Haandskrift) en anden Lovtale, ogsaa paa Latin, men af en hel anden Karakter. Den er skreven i Form af et Epitaphium over en Afdød, og er forfattet med et vist Talent; men den indeholder en saadan Skildring af Deichmann, at hvis blot en ringe Deel af den er sand, maa Deichmanns Karakter og Vandel som Biskop, Geistlig og Menneske betegnes med lidet hæderlige Udtryk. I Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn findes et Exemplar af denne Pasqvil og der staar Forfatterens Navn skrevet til nederunder; det er Landsdommeren og Digteren Tøger Reenberg.

Faa Aar efter at Deichmann var kommen til Christiania, faldt Svenskerne ind i Norge, og Christiania blev snart truet. Alle bleve ængstelige, Deichmann ikke mindst. Sit Indbo, Bøgerne og Malerierne lod han bringe op paa Aggershus Fæstning og reiste fra Byen, for at søge Sikkerhed andetsteds. Dette er vel bekjendt. Hvad der derimod ikke er bekjendt er, at Deichmann sendte en Ansøgning til Kjøbenhavn, for at opnaa Tilladelse til at begive sig til Danmark eller til Bergens Stift. Svaret

---

*) Forunderligt er det, at Deichmann, som havde saa stor Lyst til at samle Bøger, kunde lade de gamle Dokumenter, der fandtes i Viborg Domkapitels Archiv, gaa tilgrunde. Da Konventhuset 1708 blev ombygget, solgtes de gamle Brevkister med deres Indhold; Pergamentsbrevene spredtes til alle Sider, man traadte paa dem paa Gaden, de svømmede i Rendestene; kun faa bleve reddede. Se Vedel Simonsen, Udsigt over Nationalhistoriens Perioder. I. S. 99—100.

paa denne Ansøgning blev følgende Skrivelse fra Geheime-
raad Ditlev Wibe, Oversekretær i det danske Kancelli⁴⁷:

»Velædle og Høyærværdige Hr. Biscop.

Jeg villé herved tjenstlig lade ham vide, at ieg haver refereret Hans Majt. af hans indkomne allerunderdanigste relationer, anl. at hans Høyærværdighed formedelst Fiendens indfald der i Riget haver begivet sig fra Bispe-Residencen andensteds hen, og derhos begiert, at det hannem maatte tillades enten herhid eller til Bergens Stift sig at retirere, og som mand meener at det nu er lige saa lidet fornøden til det eene sted som det andet, saa er det imidlertid høystbemt^e Hans Kongl. Mayts aller-naadigste Villie og befaling, at Hr. Biscop skal forblive i det ham anbetroede Stift, og sig ei derudaf at maa begive, efterdj der kunde være saadant, som hans til-stædeblivende kunde behøve, og paa det hand kunde være sicker for ey at falde i Fiendens hænder, saa kunde hand sig udi een eller anden festning indlogere. Næst Guds beskiermelses Ønske, er ieg Velædle og Høyærværdige Hr. Biskop etc. Hafn. d. 18. April 1716.«

Samme Dag skrev Deichmann fra Skien et Brev⁴⁸ til Wibe, hvori han forklarede Grundene til at han havde forladt Christiania, men han taler ikke heri et Ord til Forsvar for, at han vilde trække sig saa langt bort som mulig fra Krigsskuepladsen. I Juni Maaned var han igjen i Christiania.

Deichmann satte Pris paa Livets Nydelser og Goder, vistnok i alt for høi en Grad; han satte ogsaa Pris paa det Middel, hvorved de opnaas, Penge. Desværre brugte han ikke altid den smukkeste Fremgangsmaade, for at komme i Besiddelse af dem, og denne Omstændighed foraarsagede, at han blev sat fra sit Embede paa en Maade, som ikke er rammet Mange i lignende Stilling.

Hans Eftermæle staar ikke rent, hans gode Egenskaber have ikke kunnet opveie hans Brøde.

Paa den Tid, her er Tale om, var Deichmann paa sit Høidepunkt. Han kunde glæde sig ved en ualmindelig Anseelse og ved at være en af Kong Frederik den Fjerdes og hans Dronning Anna Sophies Yndlinge. Den, der vilde træde hindrende op imod ham, maatte vide, at han vilde finde en Modstander, som ikke var let at beseire.

I Aarene 1721—24 vare flere Projekter i Gjære, som vare af Vigtighed for Norge. Rostgaard havde ikke direkte at gjøre med dem alle, men de maa dog omtales udførlig, fordi den Begivenhed, som indtraf 1725, og som fældede Rostgaard, ikke rigtig kan forklares uden i Sammenhæng med dem. Desuden kunne de belyses ved de af Rostgaard opbevarede Papirer og derfor fremstilles fyldigere end hidtil har været Tilfældet.

Den vigtigste Sag Deichmann havde med at gjøre, den som tillige, hvis den var bleven bragt heldig til Ende, vilde havt størst og varigst Betydning for Norge, var den ny Matrikulering af dette Land. Deichmann havde dog ikke fra først af sat denne Sag i Gang, det havde en anden paa samme Tid levende ret mærkelig Mand, som paa forskjellig Maade spillede en Rolle i Norges indre Historie, Hans Nobel. Som Embedsmand i flere Stillinger, som Bergraad, Toldforpagter og endelig som Amtmand over Romsdal Amt, havde han havt god Leilighed til at sætte sig ind i de saakaldte Kammersager, hvortil Matrikelen hørte. Den Matrikel, som var gjældende i Norge,*) var meget utilfredsstillende; der var altfor mange Skyld-Species**) og for stor Ulighed i Skyldsætningen.

*) Fastsat ved Forordningen af 23. Januar 1665.

**) Der fandtes ikke mindre end 72; se forevrig Thaarups Archiv for Statistik, II, S. 472—92: kort Forklaring over de forskellige Slags Matriculskyld i Norge.

Ønsket om, at bringe Enhed og Lighed og større Simpeltid tilveie i alle Beregningerne, var allerede tidligere blevet forebragt Christian V., nemlig i Aaret 1693, da Statholder Gyldenløve nedsendte en Række Forslag om Forbedringer i Norges indre Styrelse: »Bonden bliver forvildet med de mange Species og Perceler, han nu maa skatte og skyldte efter, Fogden og hans Tjenere til egen Nytte og Skinderi, mens Bonden til mærkelig Skade«. Men Konseillet mente, at denne Post indtil videre kunde henstaa. I Aaret 1713, medens Kongen var i Husum, nedsendte Nobel et Forslag til en ny Matrikel. Hans Matrikel-Tabel overleveredes den senere Storkansler U. A. Holstein. Kongen fandt Behag i den, og paa Nobels Anmodning sendtes den til Slotsloven og Amtmændene i Norge, for at Erklæringer kunde blive afgivne over den. Forslaget mødte Modstand hos forskjellige Embedsmænd, blandt andre af Biskop Deichmann, og Nobel havde nok at gjøre med at besvare Indvendingerne og forsvare sin Tabel. Desuden korresponderede han med Arne Magnussen, som fra Island var vel kjendt med Matrikelsager, og kunde vejlede ham paa forskjellig Maade, navnlig, naar Sproget voldte Vanskeligheder, »med fornuftige Translationer«. Nobel fik Ordre til at gjøre Prøve med sin Matrikel først i Søndmør, og senere i Nordmør og Romsdal Fogderier. Fra Regjeringens Side blev Sagen fulgt med Opmærksomhed; Planerne og Tabellerne bleve prøvede i Kammerkollegiet og i forskjellige Kommissioner og efterhaanden approberede. Blandt de Mænd, hvem Undersøgelserne vare betroede, nævnes Geheimeraadene Wibe, I. G. Holstein, Adler, Kammerherre Christian Carl Gabel og Konferensraad Christian Baron Güldenchrone*). I

---

*) Holstein, Gabel og Güldenchrone fik den 17. September 1719 Ordre til at træde sammen i en Kommission med Nobel, for at

Juli 1721 udkom aabne Breve om en ny Matrikels Indretning for hele Norge; alle Stiftamtmand, Amtmand, Laugmænd, Sorenskrivere og Laugretsmænd fik Befaling at forrette denne Matrikulering, til Direktører for det Hele beskikkedes Christian Frederik v. Holstein til Kathrineberg, Overhofmester hos Dronning Anna Sophie, og Justitsraad Hans Nobel, som nu bode i Danmark, hvor han havde kjøbt Sandholt Gods i Fyn. De dannede en Kommission, Sekretær i den var Andreas Hojer. Aaret efter sendtes Nobel til Norge, hvor han den 14. August 1722 fik Ordre til at træde sammen med Biskoppen i Aggershus Stift, Deichmann,*) og at bereise Landet og forestaa Reduktionerne. Resten af Aaret 1722 og hele 1723 gik hen med disse Forretninger, til hvis Udførelse mange forskellige Personer sattes i Bevægelse**).

Matrikel-Kommissionen havde tillige faaet et ganske

---

undersøge Matrikeludkastet, da der var Fell i Renskrivningen, og der var indkommet Klager fra Bønder i Søndmør over nye Tyngeiser. De Dokumenter, de ønskede udlaante, skulde de faa udleverede.

*) Gelstligheden syntes ikke om, at Deichmann kom ind i Kommissionen. Stiftsprovsten i Christiania, Andreas Hof, der ofte advarede Deichmann om ikke at befatte sig for meget med ham uvedkommende Ting, skriver i et Brev til Geheimeraad J. G. Holstein den 29. August 1722: »Ich höre, das unser Bischoff dem Herrn Nobeln bey Einrichtung des Matriculs im gantzem adjungiret ist; es fällt mir aber dabey ein, was Paulus erinnert im 2. Tim. 2, 4: Kein Kriegsmann slicht sich in Händel der Nahrung oder (wie es nach dem Griechischen lautet) dieses lebens, auf das etc.« (Brevet i den ledreborgske Samling, Folio, Nr. 455).

**) Deichmanns Svigersøn, Rektor ved Christiania Kathedralskole Jakob Rasch, fik den 24. Juli 1723 Ordre til istedetfor Biskop Deichmann tilligemed Kancelliraad Vogt at overvære de endnu tilbageværende Kirkeauktioner i Christianssand og Bergens Stift, samt at have Øie med Matrikuleringen og med Perlefangstens bedre Oekonomi.

andet Hverv. Der var, vistnok i Aaret 1719, fremkommet to Projekter*), hvorved Kongens Indtægter af Norge kunde forøges;⁴⁹ det ene gik ud paa at sælge Kirkerne, det andet paa at sælge Præstegaardene. Projektet om Kirkesalget blev undersøgt i Kammerkollegiet, og sendtes Biskop Deichmann og Stiftamtmand Tonsberg til Erklæring. De vare imod det. Sagen blev da sendt til Justitsraad Nobel, der paa det ivrigste anbefalede den til Udførelse. Den 1. August 1721 udstedtes fra Kammerkollegiet en Plakat, i hvilken det i Henhold til en kongelig Resolution af 18. Juli s. A. bekendtgjordes, at Kongen vilde lade sine paa Landet i Norge forbeholdne Kirker ved offentlig Auktion opbyde til Forhandling; tillige bekendtgjordes Konditionerne⁵⁰. Aaret efter den 14. August 1722 fik Deichmann og Nobel Befaling om tilligemed deres Matrikelarbejder at forestaa Kirkesalgene. Og nu solgtes Kirkerne i stor Maalestok. Deichmann, som tidligere havde været imod Salget, var senere bleven meget ivrig for det, Skjøderne skulle være konciperede af ham⁵¹. Sagen gik ikke hen uden Rivninger. Man var ikke tilfreds med de Bud, der skete ved flere af Auktionerne, navnlig ved dem, som Deichmann og Stiftamtmand Tonsberg havde forestaaet. Da Nobel skulde til Norge, for at forestaa Matrikuleringen og tage Del i Auktioneringen af Kirkerne, skrev Deichmann ham til om at blive ham adjungeret og faa Tonsberg skubbet tilside. Det skete ogsaa, og ved Omauktioneringen faldt Budene meget høiere. Men Deichmann var meget ilde fornøiet med at man havde nedsat hans Arbejde, og i et Brev dateret 8. Mai 1723 forsvarede han sin Fremgangsmaade for Kammerkollegiet. Brevet er ret

---

*) Fra hvem disse Projekter ere udgaaede, kan ikke siges med Bestemthed; det er ikke usandsynligt, at Andreas Hojer er Fader til dem.

interessant, fordi hans bitre Stemning mod den eller dem, som havde dadlet ham, udtales i skarpe Ord. Det er uden Tvivl Nobel, der har udtalt sig misbilligende om Deichmann, med hvis Skjøder han ogsaa var utilfreds.

Statskassen vandt vel Noget ved de Summer, som tilflød den ved disse Kirkesalg, men den hele Begivenhed havde meget skadelige Følger. Det varede ikke længe før man følte, hvor mange Ulemper, der allerede vare opstaaede, ved at Kirkerne vare gaaede over til at blive Enkeltmands Eiendom, og allerede i Aaret 1724 indkom der Forslag fra et Par af Biskopperne, som skulde fjerne Uordenen. Deichmann foreslog Udnævnelsen af Kirkekommissærer i Norge, som skulde føre Tilsyn med Kirkernes Vedligeholdelse, gjøre Repartition mellem Almuen og forekomme Processer imellem Undersaatterne; hvert tredje Aar skulde Kirkerne besigtiges*). Biskop Krog frygtede for, at de aarlige Kontributioner ikke skulde blive ordenlig betalte, og foreslog derfor, at Kirkepatronerne skulde indbetale Kontributionerne, førend de hævede Tienden, og hvis de ikke gjorde det, skulde Sognepræsten have Magt til at bortsælge af Tienden hvad Kontributionerne kunde beløbe sig til; hans Forslag blev imødekommet ved Anordningen af 21. Oktober 1724. I de følgende Aar blev Kirkernes Tilstand slettere og slettere, og Regjeringen maatte gjentagne Gange ved Reskripter søge at raade Bod herpaa⁵². Der indkom andre Klager, saaledes over at Kirkerne vare betalte dyrere end Renten af deres Revenuer kunde bedrage sig. Det var Tilfældet i Thronhjems Stift, hvorfor Amtmand Ove Schielderup med flere ansøgte om, at de søndenfjelds Kirker maatte komme de nordenfjelds tilhjælp, hvis nogen Vanlykke skulde indtræffe. En

---

*) Den 16. December 1724 fik Statholder Wibe Befaling at give Betænkning over Deichmanns Forslag.

af dem, som havde været ivrigst for Kirkesalget, Hans Nobel, klagede over, at der maatte være feile Beregninger («om det er skied af nogens passion eller ignorance veed jeg ikke»), thi Indtægterne af de fire Kirker, han havde ladet sig tilslaa, svarede ikke til den Leding han eiede i Romsdals Fogderi.

Eftertidens Dom har lydt strengt over dette Kirkesalg, der er blevet betragtet som et Sacrilegium fra Kongens Side. Ikke mindre strenge ere Udtalelserne mod Nobel, som den der skal være fremkommen med Projektet, men nogen Uret er der her sket ham, thi Dadlen maa ikke ramme ham allene.

Projektet om at sælge de norske Præstegaarde (det vil sige Bygningerne, ikke Jorderne) var ikke helt nyt. Allerede 1710 var en Jakob Rasch Throndhjem kommen frem med en Plan i denne Retning, og det synes næsten, som om den ny Forslagsstiller har optaget hans Tanker. I Norge vare Præstegaardene i Almindelighed vedkommende Sognepræsts skattefri Aasæde, hvortil han, uafhængig af Staten, havde fri Bolig for sin Embedstid⁵³. Forslagsstilleren spørger: hvorfor skulle Præsterne i Norge være bedre stillede end i Danmark? hvorfor skal Kongen benaadige Præsterne i Norge med Hus og Gaard uden Vederlag? Der ere Kapitaler begravne, som kunne anvendes til andre nyttige Etablissementer. Man kunde taxere Præstegaardene, og hvis Præsterne nu ikke vare istand til at betale Taxations-Summerne, saa kunde de betale Renten deraf, og ved indtrædende Vakance kunde Kapitalerne efter den satte Taxation inddrages; det kunde ikke skade Præsterne, thi ingen blev et Kald paanødt. Hvis dette Forslag, som tidligere omtalt, er fremkommet omtrent 1719, maa der være gaaet længere Tid hen, før der for Alvor blev rørt ved det. Men der maa i nogen Tid være virket for dets Gjennemførelse med Kraft, thi

den første Gang der findes Noget bestemt om det, er det i Form af et aabent Brev, underskrevet af Kongen den 31. December 1723. Hovedindholdet var følgende: Frederik den Tredie har i de Geistligheden i Danmark aller-naadigst meddelte Privilegier (af 24. Juni 1661) bevilget, at hver Præst maa tilforhandle sig den Præstegaards Bygning, som han bor i, imod at hans Eftermand skal betale hans Arvinger samme Bygning; disse, saavel som de af Christian den Femte den 15. December 1670 forbedrede Privilegier, som Kongen 1701 har bekræftet baade for Norge og Danmark, nyde Præsterne i Norge ikke Effekten af. Dels for at vise, at Kongen bærer samme Naade og Forsorg for Undersaatterne i Norge som i Danmark, dels i Henseende til den Troskab, Geistligheden i Norge har vist i Krigsaarene 1716 og 1718, og i Henseende til den Skade, som en Del af den har lidt, bevilger og tillader Kongen: 1) at enhver Præst maa tilforhandle sig den Præstegaards Bygning, som er forundt ham til Bolig, men enten han eller hans Arvinger nyde Betaling efter Taxation af Successor, dog maa Summen ikke overstige 400 Rdlr. 2) hver Præst skal betale allene 100 Rdlr., som skal erlægges i 3 Terminer. 3) Da alle Præstegaarde ei ere af lige Bonitet, skal Stiftamtmandene og Biskopperne ligne og proportionere disse 100 Rdlr., saa at den ene giver mere, den anden mindre, dog ikke over 150 Rdlr., eller under 50 Rdlr. 4) Ingen Kreditor maa tilstedes noget Udlæg, Forsikkring eller Pant i nogen tilkjøbt Præstegaards Bygning. 5) Provsterne skulle have Auktions-Direktionen i Præsternes Stervbo. Dette aabne Brev om de den Norske Geistlighed forundte Privilegiers Forbedring og Præstegaardenes Kjøb kom ikke længere end til Kancelliet. I Protokollen »Norske aabne Breve« i Geheimearchivet, findes ved den 31. December 1723 kun Brevets Overskrift anført med følgende Tilføielse: »NB. Denne Anordning er ikke ex-

traderet, men bleven tilbageholdt, og er funden i Ober-Secretairens Papiirer. Skrevet den 15. October 1731. Brevet er bevaret⁵⁴, Kongens Navn er overstreget og Rostgaard har tilføiet følgende Bemærkning: »Denne Expedition haver Hans kongl. Mayt. i sit Conseil med egen Haand casset. F. Rostgaard.« Sagen var den, at Biskop Deichmann, der havde konciperet Brevet, først søgte at vinde Rostgaard for sit Projekt, men da han ikke kunde opnaa det, gjorde han hvad han oftere havde for Skik: ved sin Indflydelse hos Kongen fik han sit Forslag, uden at det havde været den sædvanlige Prøvelse underkastet i Kancelliet, forelagt i Konseillet til Underskrift. Rostgaard var imod Projektet, som han forudsaa vilde fremkalde stor Misstemning i Norge og vilde medføre en utaaelig Byrde for Præsterne saavel strax, som især i Fremtiden. Han gjorde sit Bedste, for at faa Planen til at strande, og Kongen gik ind paa, ikke strax at lade det aabne Brev bekjendtgjøre. Der kom dog ikke længe efter Rygter ud blandt Publikum om Sagen, saaledes ogsaa til Fyn. Etatsraad Hans Nobel*) fik at vide, hvilken Plan der var i Gjære, og han skrev den 2. Februar 1724 et Brev til Geheimeraad Johan Georg Holstein, i hvilket han kort fremsatte den Mening, at det at sælge Præstegaardene i Norge var et meget farligt Foretagende, der kunde foraarsage stor Urolighed og Misfor nøielse blandt hele Præsteskabet, hvilket kunde føre farlige Følger efter sig, »saasom det er det slags folk, som meget kand contribuere til dend Troskab og lydighed Undersaatterne ere Regieringen skyldig«, og at det stred »baade imod Guds Ord i Forfædrenes Fundatzer og Kongens Lov«. Nobel havde sluttet sit Brev med det Ønske, at Holstein vilde lade det blive hos sig selv, men An-

---

*) Han blev udnævnt til Etatsraad den 30. Februar 1722.

dreas Hojer, Deichmanns Medhjælper, fik det at læse, og meddelte dets Indhold til Overhofmarskal Christian Frederik Holstein*), som var Medlem af Matrikel-Kommissionen, under hvis Ledelse Salget af Præstegaardene skulde finde Sted. Overhofmarskallen blev meget vred,**) da han hørte, hvad Nobel havde gjort. Brevet kom til Kancelliet, Rostgaard refererede det for Kongen, og Statholder Wibe, Deichmann og Overhofmarskal Holstein fik den 18. Februar Befaling til at afgive deres Betænkninger over Nobels »uforgribelig Erindringer«⁵⁵. Wibe var imod Projektet, Deichmann for det, denne forfattede en Betænkning, men Wibe vilde ikke underskrive den.

Wibe og Deichmann bleve kort efter kaldte ned til Kjøbenhavn, for at give Kongen Underretning om, hvorledes Forholdene vare i Norge. Wibe kom til Kjøbenhavn den 9. Marts 1724. Det var Planen om Præstegaardssalget og Matrikelsagen Talen var om. Det sidste Anliggende havde nemlig fremkaldt stor Misfornøielse hos Mange i Norge, og der havde begyndt at reise sig en stærk Modstand imod at Sagen blev ført til Ende. Det var ved denne Leilighed, at Deichmann skrev sit bekyndte, ofte udgivne og ofte roste Brev til Kongen, indeholdende et »Forsvarskrift for de Norske«; det er dateret Kjøbenhavn den 2. April 1724⁵⁶. Deichmann har af Eftertiden høstet stor Berømmelse for dette Brev. Vistnok fortjener han den ogsaa, fordi han deri fremstillede, hvor kjækt og med hvor megen Opoffrelse den

*) Den 2. December 1721 udnævntes han til Overhofmarskal.

**) Nobel blev ulykkelig herover, det havde ikke været hans Mening at ville fornærme denne Mand, som han ansaa for en Ven. Om Sommeren traf Holstein sammen med Nobel i Fyn og han udtalte for ham, hvor misfornøiet han var med den Maade, paa hvilken Sagen havde udviklet sig, hvor led og kjed han var af det Hele, ja han slog endogsaa paa, at han vilde opgive sit Embede. Den 15. December 1724 blev han udnævnt til Præsident i Politio- og Kommercekollegiet.

norske menige Mand havde stridt mod Svensken i Aarene 1716—18, og derved søgte at fjerne de daarlige Tanker, man mulig i Danmark havde dannet sig om Normændenes Optræden*), hvilket den i Virkeligheden slette Krigsledelse**) kan have givet gyldig Anledning til. Men Deichmann benyttede meget snildt dette Forsvar til at fremme sine to Projekter. Thi i Slutningen af Brevet fremhævede han tre Ting, som Normændene ventede sig af Kongens Naade, og hvorved Kongen vilde forbinde sig alle Undersaatternes Hjerter: 1. en billig og proportioneret Matricul, 2. Toldens Forlindring for Kiøbstæderne og Negociens Forfremmelse, 3. Privilegier for Geistligheden med Præste-Bygningernes Kiøb og Auctions-Rettigheder udi Geistlighedens Stervboer. Hvis det har været et af Deichmanns Formaal med sit Skrift, at stemme Kongen saa gunstig for Projekterne Nr. 1 og 2, at han

---

*) P. A. Munch siger, — Norges, Sveriges og Danmarks Historie, S. 408 — at det var Hofpartiet som paabyrdede Normændene de mest oprørende Beskyldninger. Herfor mangle dog vist Beviserne. Munch siger ligeledes — S. 410 — at hvad der især forskrækkede de Danske med Hensyn til Norge var Amtmanden Poul Juels Foretagender. Juels Planer vare vistnok slet ikke kjendte i Norge, og de havde vist ikke nogensomhelst Forbindelse med Misfornøielsen over Matrikelsagen, skjøndt Hojer fortæller, at Gabel bildte Kongen det ind. Juel staar aldeles isoleret med sine Projekter og Planer. Karl Deichmann siger udtrykkelig, at neppe havde han en Medvæder i ganske Norge. Deichmanns Biographi af P. Juel aftrykt i Norsk illustreret Nyhedsblad, 1859. S. 74. (Særsk. Aftr. S. 14.)

**) 1716 udtalte Deichmann sig paa en meget skarp Maade om Forholdene i Norge i et Brev til Oversekretær Wibe: »saa langt jeg haver været i Verden, haver jeg aldrig kjendt noget Land, hvor der mere skrives og mindre gjøres og udrettes end her; thi de ere i tusinde Tal, som criticerer og ilde mundtlig og skriftlig omdømme Andres Forretninger, men de ere Lygter fast at lede efter, som selv gjøre det dennem tilkommer. Norske Samlinger, I. S. 385.

vilde give dem Lovskraft, saa slog hans Beregning dog ikke til.

Wibe og Deichmann maatte hver for sig indgive nye Betænkninger om Præstegaardenes Salg; de vare begge daterede den 19. April 1724 og stemte med de tidligere, Biskoppens var meget vidtløftig⁵⁷. Den 4. Mai reiste Wibe over Sverig tilbage til Norge, efterat »hand her i Hoffet hos Kongen havde aflagt sine Beretninger om Norges Tilstand«. Deichmann blev lidt længere, og i hvor høi Gunst han hele denne Tid stod ~~hos~~ Kongen er der ovenfor nævnet Exempler paa. Der arbeidedes videre paa Matrikelsagen, men Nobel, der var Medlem af Kommissionen og bode i Fyn, blev ikke kaldet til Kjøbenhavn. Han var vred over, at han ikke blev taget med paa Raad, nu det Værk nærmede sig sin Tilendebringelse, som han i saa mange Aar havde stræbt at fuldføre. Han vedblev at skrive til Rostgaard, udtalte i sine Breve til ham al sin Harm, og bad ham desuden virke til at Sagen om Præstegaardene kunde gaa overstyr. Kongen foretog sin korte Reise til Aachen^{57b}. Paa samme Tid reiste Deichmann hjem til Norge, men i Juli Maaned kom han tilbage til Kjøbenhavn, og Agitationerne begyndte paany*). Rostgaard fortæller, at han efter Kongens Befaling havde udfærdiget 4 Ordre til Biskopperne i Norge, om at foranstalte Salget af Præstegaardene sat i Værk. Han havde parapheret dem og kom med dem til Kongen, for at forelægge ham dem til Underskrift. Da benyttede han Øieblikket til frimodig at forestille Kongen, »at denne Sag vilde blive til Hs. Majestæts største Præjudice og hele Norges Geistligheds

*) Den 29. Juli 1724 skrev Justitiarius i Overhofretten i Christiania Blixencrone et Brev til Kongen, i hvilket han foreslog at benytte de Penge, som indkom ved Afhændelsen af Præstegaardene til at »indløse og indtrekke alle Kongelønder, som enten udi E. K. Mh. høylovlige Forfædris tid kand være solte, eller een og anden kand være benificerede med.« (Ny kgl. Saml. Fol., Nr. 1002 m.)

yderste ruin«. Kongen blev betænkelig, befalede at Statholder Wibe strax skulde kaldes ned til Kjøbenhavn*), hvor han blev hørt i Konseillet. Desværre har Rostgaard ikke anført, naar dette fandt Sted, om det skete i April 1724 eller længere hen paa Sommeren. Men det endelige Resultat blev, at der den 16. September 1724 udstedtes et Reskript til Biskop Deichmann, i hvilket det meddeltes ham, at det med Præstegaardene »herefter, som det af gammel Tid og indtil denne Dag været haver, fremdeles skal have sit Fortværende«. Rostgaard og Nobel havde saaledes vundet Seier, Præstegaardene i Norge ere den Dag idag Kirkens Eiendom**).

Paa samme Tid nærmede Matrikelsagen sig sin Afslutning. Partierne arbejdede aabenlyst og hemmelig imod hverandre. Deichmann blev kaldt til Fredensborg, »hvor han forklarede Sagen grundig, og visede, at det var blot Misundelse, som beskrev Forretningen baade farlig og ubillig, og maaske opdagede alle de Kunster og Methoder, som bleve brugte.« Kongen beholdt Deichmann hos sig til Taflet og viste ham en ganske særdeles Naade⁵⁸. Men Biskoppen kom ikke til at tale det sidste Ord i Sagen. Blandt dem, som vare imod Forslaget, var Kammerherre Chr. C. Gabel. Han var Oversekretær i Krigskollegiet, men blev benyttet meget til forskjellige Hverv, da han var en forstandig og klog Mand. Saaledes havde han allerede tidligere været Medlem af den Kommission, som

*) I en anden Notits: »at Wibe skulde høres«.

***) Efterat Universitetsbibliotheket ved Kjøbenhavns Ildebrand 1728 var blevet ødelagt, skal Biskop Deichmann have tilbudt Kongen sin Bogsamling for 21,000 Rdlr., »hvortil han vidste et Forslag, som ikke skulde koste Kongen eller Publicum noget; men da han blev befalet at sige Forslaget, og det befandtes at bestaa deri, at Præsterne i Norge, ligesom de i Danmark, skulde købe deres Præstegaarde, blev der intet af.« Bloch, Den fynske Geistligheds Historie. I, S. 650.

skulde prøve Etatsraad Nobels Matrikelforslag. Men Gabel var ogsaa en snild Mand, og den skulde have Øine og Øre med sig, som vilde indlade sig i Strid med ham. Den 12. August skrev han et mærkeligt Brev⁵⁹ til Wibe i Christiania, i hvilket var lagt en Ordre fra Kongen til Statholderen om, tilligemed Amtmand Wærenskjold og Laugmand, Justitsraad Braunman øieblikkelig at komme til Kjøbenhavn. Kun Gabel kjendte denne Ordre. Af Brevet ses ret tydelig, hvorledes Gabel i Anledning af Matrikelsagen havde faaet »den kloge Bispe« ind i sine Garn, og hvor lidenskabelig en Modstander han var af ham. Wibe kom, og snart efter, den 4. September, nedsattes den sidste Kommission til at tage Sagen under Overveielse. Den bestod af Geheimeraad og Statholder Ditlev Wibe, Kammerherre Christian Carl Gabel, Baron Christian Guldencrone, Konferensraad Kasper Bartholin og Etatsraad Johan Schrader; de tre sidste vare Finansdeputerede. Reskriptet til dem er dateret den 4. September 1724 og er uden Tvivl paa Grund af de Yttringer, der fremsættes om hele Planen til den ny Matrikel, et af de vigtigste Aktstykker blandt de mangfoldige Dokumenter i denne uhyre omfattende Sag⁶⁰. Den 17. November afgav Kommissionen sin Betænkning, og ved et kongeligt Reskript af 8. December 1724⁶¹ bekendtgjordes, »at det i Norge skal forblive ved den gamle Matricul og de sædvanlige Skattebreve.«*).

*) P. A. Munch udtaler sig paa følgende Maade i hans Norges, Sveriges og Danmarks Historie, Kbhvn. 1838, S. 409: »Hans Nobel var en forfængelig og indbildsk Mand, der i Grunden slet ikke forstod sig paa Sagen.« — »Matrikelen var snart færdig, men blev dog aldrig indført, thi deels var den et Hastværks-Arbejde, der havde store Mangler, deels bleve flere formaaende Mænd, som Wibe og Gabel, opbragte over ei at være tagne paa Raad med, deels vakte den en stor Uvilje i Norge.« Det maa bemærkes, at Delchmann, da han fik med Matrikelsagen at gjøre, ikke bragte et nyt Princip frem som Grundlag for Matrikuleringen. Han fort-

Det kan naturligvis ikke være Andet, end at Andreas Hojer har omtalt Matrikelsagen i sin Frederik den Fjerdes Historie⁶². Han havde selv været Sekretær ved Direktionen og kjendte nøie til alle Enkelthederne. Deichmann er hans Helt, han kan ikke noksom rose ham, medens han ikke sparer paa skarpe Ord for at nedsætte Nobel. Det er navnlig vigtigt at lægge Mærke til den Maade, paa hvilken han omtaler Grundene til at den ny Matrikel ikke blev gennemført. Han indrømmer, at der hist og her kan være begaaet nogle Feilgreb ved Beregningerne, hvilke han dog mener uden Vanskelighed kunde være rettede. Den væsenligste Aarsag til Matrikelens Fald finder han i den Uvillie og Forbittrelse, som fra forskjellige Sider, navnlig fra Wibe og Gabel, havde reist sig imod Deichmann. Misundelse over Tilsidesættelse og Frygt for at komme til at lide Pengetab, naar den ny Matrikel blev indført, skal have bidraget til at sætte de Intriguer i Gang, der bragte Planen til at strande. Hojer er her et fuldstændigt Eccho af en lille Fremstilling af de samme Forhold, som uden Tvivl er forfattet af Biskop Deichmann⁶³. Den har til Titel: »Remarques générales over den nye Matricul i Norge«, og er oftere bleven udgivet*). I et af sine Breve til Rostgaard ytrer Nobel: »Hos mange er det en Sædvane at bruge injurier, naar raison fattis«. Man kan noget nær anvende disse Ord paa den foreliggende Sag. De virkelige Grunde til, at Deichmann ikke førte den igjennem, vare af langt større Betydning end de personlige Hensyn, om disse end have gjort

---

satte hvad Nobel havde begyndt, og hans Fortjeneste var den, at han med Kraft fuldførte Planen, hvad Nobel ikke havde været istand til.

*) Karl Deichmann siger i sin Biographi af sin Fader: »Om Deichmann selv er Autor til dette Skrift, kunde det undskyldes med: «vim vi repellere licet».

sig noget gjældende. Det ovennævnte Kommissorium af 4. September 1724 viser dette aldeles klart. Hovedfeilene ved det Nobel-Deichmannske Matrikelforslag vare, at alle de forskjellige Jordebog-Species skulde reduceres til Hartkorn, saaledes som Brugen var i Danmark; men Hartkornsberegningen var uanvendelig paa Norge*). Skulde en Reducering ske, da maatte det være til Penge. Kongen havde allerede tidligere antydnet dette⁶⁴. Kommissionens og Rentekammerets Beregninger differerede allene for Aggershus Stift med 10,000 Tdr. Hartkorn. Desuden vare Skatterne for dette Stift blevne forhøiede med 20,000 Rd., og Kongen havde dog udtrykkelig udtalt, at den ny Matrikel ikke maatte forvolde nogen Forhøielse af Skatterne. Og endelig havde Kommissionen foretaget en Forandring med Odelsskatten. Det var disse Poster, som førte til det Resultat, at den gamle Matrikel blev opretholdt uforandret. Fra Regjeringens Side blev Sagen undersøgt med Omhu og Varsomhed, de Mænd, som Kongen lod afgive den endelige Betænkning, vare vel kjendte med Skattesagerne og havde et ligesaa godt, maaske bedre Overblik over dem end Biskop Deichmann**). Og hvor meget man end har beklaget sig over, at det besværlige og vidtløftige Arbeide blev omsonst, saa er det dog et stort

---

*) G. P. Blom (Forklaring over Hoved-Matr. Arb. Chr. 1826. S. XIII) mener, at det var Rentekammeret, som fastholdt Hartkornsberegningen, fordi den nu engang kjendtes af Kammeret; dette er imidlertid ikke Tilfældet. Det var Nobel og Deichmann, som dog i denne Sag maa betragtes som Normænd, der holdt paa Hartkornet, og Rentekammeret, som var derimod.

**) I de ovenfor nævnte Remarques yttes rigtignok, at de fem Herrer hverken havde Kyndighed eller Arbeidsomhed nok til at udføre det dem overdragne Hverv, og at de tilbragte den meste Tid af Samlingsdagene *inter convivia*. Den hele Tone, Forfatteren bruger, er imidlertid altfor lidenskabelig, til at han kan betragtes som en upartisk, sand Dommer.

Spørgsmaal, om det ikke alligevel var det Bedste for Norge. Først et Aarhundrede efter fik Norge en ny Matrikel, bygget paa ganske andre Principer.

Hvorledes yttre Hojer sig om Projektet at sælge Præstegaardene? Denne Sag kjendte han ogsaa godt til; vel havde han ingen officiel Stilling ved den, men han var Deichmanns Medhjælper og var inde i Sagens Gang. Besynderligt nok, han taler ikke et eneste Ord om den. Det Samme er ogsaa Tilfældet med Biskop Deichmanns Biograph, hans egen Søn, den bekjendte Kancelliraad Karl Deichmann. Det ser ud til, at han har været aldeles uvidende om dette Projekts Tilværelse; eller har han og Hojer med Forsæt undladt at tale om det? At disse to Mænd have forbigaaet den hele Begivenhed, er vistnok Aarsag til, at den overhovedet har været saagodtsom ukjendt for Efterverdenen. Alt, hvad man har vidst om den, er egentlig kun, at Deichmann er kommen frem med Forslaget, og at dette ved Reskriptet af 16. September 1724 blev forkastet. Jens Møller, som har skrevet Deichmanns Levnet og benyttet Kancelliets Papirer i dette Øiemed, nævner ikke med et Ord dette hans Forslag. Og dog havde dets Skjæbne sin Betydning. Thi det var ikke muligt Andet, end at Biskop Deichmann maatte blive meget ilde stemt imod de Mænd, som havde standset hans Forslags Fremgang, navnlig Rostgaard*), og saaledes som Forholdene havde udviklet sig, kunde denne Vrede blive farlig. Rostgaard havde kun havt Lidt at gjøre med Matrikelsagen; en Del Expeditioner

---

*) Rostgaard siger, at Projektet var anset paa Deichmanns store Profit, som ikke kunde udeblive, naar Bygningerne skulde taxeris, men allermeest paa det haab hand gjorde sig om Capitalen i sig selv, som kunde beløbe sig til 30,000 Rixdaler, at hand af Kongens Naade kunde vente at være saa nær falden til at nyde dette Honorarium i Norge.

var gaaet gennem hans Hænder som Oversekretær, han kunde ikke udrette Meget imod den, men han syntes ikke om hele Planen og ønskede, at den ikke blev gennemført. Den ivrigste Modstander her var Kammerherre Gabel, og han var ogsaa den, som udrettede mest; derfor blev Deichmann og Gabel nu hinandens erklærede Fjender*).

Naar Stemningen paa Grund af en eller anden vigtig Begivenhed er kommen i stærk Bevægelse og Strømningen gaar imod enkelte bestemte Personer, pleier den ofte at give sig Luft i Satirer. Saaledes gik det ogsaa nu. Pasquiller og satiriske Vers udbredtes i Norge og i Kjøbenhavn baade paa Latin og Dansk, og Skiven for dem var navnlig Biskop Deichmann, »Matricul-Bispen«, som han kaldtes. Der er bevaret adskillige af disse Pasquiller, de ere mærkelige Vidnesbyrd om, hvorledes man dømte om denne Mand. De drøie Vers holde sig ikke til hans offentlige Virksomhed allene; der findes i dem Angreb paa hans Levnet som Menneske overhovedet, og de Sigtelser, der reises imod ham, ere i enkelte Retninger de samme, som bleve udtalte i hin latinske Pasquill, som forfattedes, da Deichmann tog fra Viborg. En af dem, som hjalp til at irritere Deichmann, var Kammerassessor Peter Ryssel fra Skien. Han var en urolig, heftig og lidenskabelig Person, og havde en meget skarp Tunge. Ryssel var indviklet i flere Injurieprocesser (en af dem var mod Etatsraad Nobel; Rostgaard var Medlem af Kommissionen, som blev dannet for at undersøge Forholdene), i Anledning af dem var han kommen til Kjøbenhavn, og under sit Ophold her udbredte han en Mængde Beskyldninger

---

*) I et Brev fra disse Aar hedder det, at Kammeradvokat, Kancelliraad Bredal har den Tanke, at Deichmann ikke har været Kammerherre Gabel affectioneret, hvorover Deichmann maa taale mange grove Ting af Bredal i alle Selskaber og Forsamlinger, ja at han offentlig iblandt Gelæstigheden prostituerer ham.

mod flere i Norge ansatte Mænd, deriblandt Statholder Wibe, og fremfor Alle Biskop Deichmann. Men der var Flere, der tænkte som Ryssel, han blev deres Ordfører. Var Deichmann ilde lidt af Mange, saa kunde han til Gjengjæld glæde sig over, at Kongen vedblev at bevare den Hengivenhed, som han allerede i mange Aar havde baaret til ham. Han fik et Bevis herpaa, da han den 1. December 1724 udnævntes til Konferensraad.

To Uger efter skete en anden Udnævnelse. Den 15. December blev Christian a Møinichen udnævnt til Etatsraad og Deputeret ved Finanserne. Møinichen havde allerede i mange Aar været Embedsmand*), men var først i den senere Tid begyndt at blive bemærket og fremdraget. Møinichen havde et ret klart Hoved, han var en begavet og dygtig, men tillige ærgjerrig Mand. Han skal have været noget epikuræisk i sin Levemaade og satte mange Penge overstyr i denne Retning, saaledes navnlig en ikke ubetydelig Formue, han fik med sin anden Kone. Han var endelig en intriguant Mand, skarp og hensynsløs, som i Forening med Ligesindede kunde blive en ubehagelig Modstander. Rostgaard og Møinichen stode ikke paa nogen god Fod med hinanden. Deres Uvenskab stammede tildels fra ubetydelige Begivenheder, men saadanne kunne let, naar der ellers hersker en grundig

---

*) Chr. a Møinichen er født den 29. Oktober 1683; han blev Student 1698; reiste udenlands og var 1706 i Leiden; blev først Amtsforvalter i Skive; 5. April 1715 Kancelliraad og Landsdommer; 1715 fik han Konfirmation paa en civil Enkekasse for Viborg Stift; 17. Januar 1720 Justitsraad og Kommitteret i Kommerce-Kollegiet. Hans første Kone hed Jakoba Ernestina Lissant, en Hollænderinde af Jan de Wittes Slægt, maaske af Portraitmaleren Jonker Nicolaas Lissants Familie. Hun døde 1709. Møinichens anden Kone hed Else Majoner, en Kjøbmandsenke fra Viborg (Brylluppet stod 12. November 1711). — For Amtsregnskabet for 1718 blev Møinichen skyldig 1615 Rd. 86 Sk., som nok aldrig bleve betalte.

Uoverensstemmelse mellem to Mænd, fremkalde aabenbart Fjendskab. 1724 faldt der Dom i en Sag, anlagt imod Kammerassessor Peder Nielsen Molderup til Vestervig Kloster, som beskyldtes for at have mishandlet en Mand saaledes, at han døde deraf, og for ikke at have ladet ham begrave paa Kirkegaarden. Dommen (underskreven den 21. Januar og bekræftet af Kongen den 18. Februar) lød paa, at Molderup skulde have »ald sin Boeslod rørendis og urørendis, hvorsømmelt den findes, til Kongen efter Loven forbrudt«⁶⁵. Molderups Eiendomme bleve ikke sequestrerede, han beholdt dem imod at betale en meget betydelig Sum, der siges 30,000 Rd.*). Rostgaard fortæller, at han talte hvad han burde baade i Konseillet og for Hans Kongelige Majestæt selv i denne Sag — i hvad Retning nævner han ikke, rimeligvis var det imod at Molderup slap fri for at rømme sin Eiendom —, og han fortæller fremdeles, at af denne Sum fik Etatsraad, Overhofmarskal C. F. Holstein til Kathrinebjerg Broderparten, Møinichen Resten, endskjøndt de intet havde havt med Molderups Sag at gjøre. Saameget er vist, at denne Begivenhed fremmede Uvenskabet mellem Rostgaard og Møinichen, og det forøgedes endnu mere, da Rostgaard ikke vilde lade ham faa sin Etatsraads-Bestalling gratis.

I Aaret 1722 blev Møinichen tilligemed Nobel sendte til Norge for at undersøge en Sag, der var reist imod den tidligere Feltkasserer, nu Kancelliraad og Præsident i Christiania, Christen Sørensen, som paa et Regnskab var skyldig 40,000 Rd.. Møinichen fornyede ved denne Leilighed sit Bekjendtskab med Biskop Deichmann. Bekjendtskabet var gammelt, det stammede fra den Tid Deichmann var Biskop i Viborg og Møinichen Amtsforvalter i Skive.

*) Pontoppidan omtaler ogsaa, at en stor Proces kostede Molderup 30,000 Rd.. Danske Atlas, V, S. 511. 1731 blev Molderup adlet.

To Aar efter traf de atter sammen, da Biskoppen kom ned til Kjøbenhavn 1724. Inden dette Aar var udløbet, blev en Sag sat i Bevægelse af dissē to Mænd, som voldte flere Menneskers Ulykke og ved hvilken de befriede sig selv fra deres Uvenner, medens de ved den for bestandig have erhvervet sig en sørgelig Berømmelse i Danmarks Historie.

Af Rostgaards Virksomhed som Oversekretær i det danske Kancelli er der endnu kun at omtale, hvad der skete i de sidste to Maaneder, nemlig December 1724 og Januar 1725. Det er en uhyggelig Tildragelse, som fandt Sted i denne korte Tid, og som skal skildres i det Følgende. Det er derfor bedst at slutte dette Afsnit med at dvæle ved to andre Begivenheder, som foregik et Par Aar tidligere. Den ene af dem var af øieblikkelig Interesse, Mindestøtten ved Frederikshald, den anden blev for den danske Kultur og Digtekunst en af de vigtigste Hændelser, som i mange Tider er indtruffen, Stiftelsen af den danske Skueplads i Kjøbenhavn.

Nogle Borgere besluttede at lade opsætte en Mindestøtte⁶⁶ paa det Sted, hvor det dræbende Skud havde ramt Kong Karl XII. Planen blev bifaldet af Frederik IV., et Par Tegninger og Overslag bleve gjorte, en af dem blev antagen. Det var en Studiosus fra Christiania, Matthias Plade*), som 1729 blev Hovmester hos de kongelige Pager,

---

*) Den 30. Januar 1725 søgte Matthias Plade om at blive Vice-Landsdommer i Jylland; i sin Ansøgning anfører han, at han havde anvendt 12 Aar paa Studeringer, havde reist udenlands og ligget ved fremmede Universiteter; han havde tilsat alle sine Midler, sin sidste Skjærv havde han anvendt paa Monumentet ved Frederikshald. — I Nyerups og Krafts Forfatterlexikon anføres under Plades Navn nogle latinske Disputatser fra 1713—16. Hertil kan føies •Poetiske Tanker paa Frederik IV's Fødselsdag d. XI. Oktober 1728•. 4to. 4 Blade.

der »i den Norske Nations Navn inventerede og i Kjøbenhavn lod bekoste*) og forfærdige denne Støtte, i Bremer Sandsten i Form af en Pyramide med sine Krigs-Armaturer saavel til Lands og Vands, overalt tegnede med de tre Kroner, den Svenske Løve i hinanden flettet og kronet dobbelt C, hvilken Pyramide øverst var ziret med en kongelig, paa en Pude liggende Crone, og var udi Piedalisten 4 [italienske] Marmor Plader, hver med sine ved forgyldte Bogstaver aftegnede Inscriptioner eller derudi udhugne Figurer orneret. Pyramiden var udi Alt 20 Fod. Kontrakten med den Kunstner, som udførte Billedhugger-Arbeidet, Diderik Gercken, blev undertegnet den 30. Oktober 1722; han var færdig næste Sommer. Indskrifterne vare dels latinske, skrevne af Plade, dels danske, efter kongelig Befaling skrevne af Rostgaard. I Juli Maaned 1723 blev Støtten opstillet paa Bremerholm, hvor den i nogle Dage kunde ses af Publikum; saa blev den sendt til Norge. Peder Colbiørnsen i Frederikshald modtog Pyramiden, Kommandanten i Fæstningen hjalp, ifølge Ordre fra Overkrigskollegiet, til at opstille den; den 7. August kunde der fra Christiania meddeles rundt om, at den stod paa sin Plads og skulde omgives af et Jern-Sprinkelværk.

Denne Støtte, udført under Rostgaards Tilsyn, interesserede Folk meget. I Aviserne⁶⁷ meddeltes der Beskrivelser af den, de, som havde Raad til at give mange Penge for en Afbildning, kunde købe sig den i Kobberstik af D. Philbert, andre maatte nøies med de sædvanlige Godtkjøbsudgaver med Billeder i tarvelige Træsnit. En Vise blev skreven om Karl den Tolvtes Død og det Mindesmærke, som nu var reist⁶⁸. Men det havde ingen lang Levetid.

---

*) Støtten kostede 715 Rd. Kroner. — En anden Støtte efter en Tegning allerunderdanigst overleveret af Fr. Rostgaard, vilde kostet 7,184 Rd. Tegningen bevares i Rigsarchivet i Christiania.

Thi allerede i sit første Regjeringsaar lod Christian VI. Pyramiden tage ned, »fordi Indskriften ikke var hæderlig og ikke skikkede sig«*).

Tiderne have forandret sig. I Aaret 1860, den 28. August, blev et nyt Mindesmærke reist over Karl XII. omtrent paa hint samme Sted. Soldaterne i den svenske Arme gave Pengene til det, Sveriges og Norges Konge Karl XV. holdt Talen, da det blev afsløret⁶⁹. —

I Aaret 1722 var det, at den danske Skueplads begynde.

Allerede den 12. September meddeltes fra Kjøbenhavn til Hamborger Korrespondenten⁷⁰, at man var færdig til med danske Komedianter at opføre Komedier i det danske Sprog, og vilde begynde i samme Uge; men først den 18. September 1722 læstes i en af de smaa, ubetydelige Aviser⁷¹, som dengang bragte Nyheder ud iblandt Publikum, følgende

---

*) Det er Christian VI.'s egne Ord, Mnemosyne, II, S. 169. Indskrifterne, som Rostgaard havde forfattet, ere følgende:

Carl den Tolvte motte vige
 Fra Stralsund og tvungen sige
 Hele Tydskland sit Farvel:
 Derfor hand det Norske Rige
 Vil ved Friederichshald bestige,
 Og ved flere Grendse-Skel.
 Hand ey sparer Kunst og Møye,
 Ja Naturen selv vil bøye
 For at faae sit Forset frem;
 Men et Skud sendt fra det Høye,
 Lukte Sverrigs Konges Øye:
 Her hand faldt og hver gik hjem.

Hav Tak, o store Gud!
 For Friderich død Flerde,
 Som var mod Flødens Brud,
 Nest Dig, vor Værn og Glerde.

»Avertissement.«

»Gives hermed Liebhaberne tilkiende, at udi indkommende Uge bliver her udi Byen begyndt med at præsentere Comoedier i det danske Sprog, og saa dermed til de Lysthavendes Fornøjelse heele Vinteren over continueres.«

Fem Dage efter, Onsdagen den 23. September, aabnedes den danske Skueplads*). Den indviedes med et af Molières Lystspil, Gnieren, oversat, som der menes, af Justitssekretær Diderik Sechmann. Men forinden fremsagdes en med stort Bifald hørt Prolog⁷². Thalia traadte frem paa Scenen og bragte i sit og sine Søstres Navn en Hilsen til Kjøbenhavn og til den forsamlede »høie Skare«. Hun priste Kongen og takkede, fordi han havde tilladt, at hun tog Bolig i Danmarks Hovedstad. Hun meldte, hvad det var, som skulde fremstilles paa Scenen, og hvorledes det skulde ske:

. . . jeg veed at forestille

I ærbar Lystighed, ja ret som i et Speil,

Hvad Folkets Idræt er, og hvor de tage feil.

Jeg nævner ingen Mand, ei Sted, ei Huus, ei Gade,

Men straffer uden Frygt Alt, hvad man bør at hade,

Ihvor jeg det og seer, om hvem det og er sagt,

Til Lærdom for enhver, som derpaa giver Agt.

Hun udtalte Forvisningen om,

. . . at man jo og kan sige

I eders Maal, hvad andre haver sagt,

Naar Kunst og Øvelse til Sproget bliver lagt.

---

*) Hvis Rostgaard har været tilstede ved denne første Forestilling, har han maattet skynde sig. Den begyndte Kl. 5, og Kl. 3 var han hos Biskop Christen Worm, for med ham, Stiftamtmanden i Sjællands Stift, Baron Gersdorff og Admiral Raben at sidde i en Kommission, der var nedsat for at undersøge Forholdene ved den mænke Navigationsskole i Stege. (Gersdorffs Dagbog, den 23. Septbr 1722; se nedenfor Side 306).

Og endelig sluttede hun med at bede om en skaansom Dom :

Om alting har i Dag just ei den rette Klang,
Mit Selskab svoret har at ville sig bemøie
Med største Flid og Kraft, jer alle at fornøie.

Prologens Forfatter var Frederik Rostgaard, og han er saaledes den første Digter, hvis Ord have lydt fra den danske Scene. Naar man opmærksomt gjennemlæser det først anførte Citat, ligger det ikke saa fjernt at antage*), at der deri indeholdtes et Vink om, at Scenen snart vilde komme til at fremvise originale danske Lystspil. Det varede jo heller ikke mange Dage, før »Hans Mickelsen« med Den politiske Kandestøber aabnede Rækken af sine danske Lystspil, og inden Aaret sluttede, havde han allerede bragt fire andre Komedier paa Scenen, nemlig Den Vægelsindede, Geert Westphaler, Jean de France og Jeppe paa Bjerget. Tilløbet var stort, Galleriet stod Fare for at styrte ned.

De to Mænd, som stode i Spidsen for den danske Skueplads, vare Étienne Capion og René Montaigu. Den første havde været Vinhandler, derefter under Krigen »Hoff- og Stabs-Traiteur«, og endelig Maskinmester og Theatermaler ved det franske Skuespiller-Selskab, som havde givet Forestillinger i Kjøbenhavn. Ved et stort Laan havde han sat sig istand til at indrette et Theater og gav paa dette Forestillinger med Marionetter og fremmede Komedianter. René Montaigu var som Capion

---

*) Denne Anskuelse har Werlauff allerede fremsat. Denne Prolog var i det Hele forfattet i Holbergs Aand, og har Forfatteren, som formodentlig var Tilfældet, allerede havt Nys om de danske Originaler, hvormed Hiin agtede at berige Skuepladsen, saa har man ogsaa paa disse kunnet anvende følgende Sted i Prologen . . . (derpaa følger det ovenfor først givne Citat). Hist. Antegnelser til Holbergs atten første Lystspil, Kbh. 1858, S. 337—38.

ikke nogen ung Mand — han var født omtrent 1661 —. Allerede under Christian den Femte var han kommen til Kjøbenhavn og havde siden den Tid været Medlem af den franske Hoftrup; han var en alsidig Mand, han var ikke blot Theater-Direktør og Skuespiller, men kunde ogsaa, naar det forlangtes, forfatte franske Prologer til de mere festlige Forestillinger*). De vare begge, da den danske Skueplads blev aabnet, i stor Pengeforlegenhed, og havde ved Ansøgning til Kongen maattet søge Beskyttelse imod deres Kreditorers Forfølgelser og Trusler. Disse to Mænd, begge af fremmed Nationalitet, begge i ulykkelige Omstændigheder, var det, som lagde Grunden til den danske Skueplads. Det maatte naturligvis være af overordenlig Betydning for dem og for deres Plans Fremme, at den Mand i Kancelliet, som de mest skulde have at gjøre med, naar de vilde erhverve Kongens Tilladelse til at begynde deres Foretagende, ikke viste sig ugunstig stemt imod dem. Thi Modstand fra hans Side kunde let bringe Alt til at strande. Men heldigvis var denne Mand Rostgaard. Det maatte vække hans Interesse, at der var Udsigt til at faa et dansk Theater sat i Gang; dansk Digtekunst og i det Hele Alt, hvad der kunde tjene til det danske Sprogs Fremgang, kunde ingen bedre Talsmand finde. Man tør derfor vistnok antage, at han har gjort, hvad han formaade, for at faa de nødvendige Privilegier og Tilladelser udvirkede hos Kongen. Bestemt at paavise dette i det Enkelte, er ikke muligt, thi der mangler Kilder, hvorfra aldeles sikker Underretning kan hentes. Selv taler Rostgaard, underligt nok, ikke et eneste Ord om den danske Skueplads i sine Optegnelser; hvis alle hans

---

*) 1705 udbetaltes der ham f. Ex. for en deel forfærdigede Prologues og anden Umage ved Operahuset 493 Rd. 32 Sk.; heraf vare de 200 Rd. alene for Prologerne.

Papirer vare blevne bevarede, vilde man maaske have faaet Adskilligt at vide, som nu er ukjendt (i Kjøbenhavns Ildebrand 1728 gik nemlig mange af hans Samlinger og Breve tabte). Der er imidlertid flere Kjendsgjæringer, som tale tydeligt nok for Rostgaards Medvirken. Det maa saaledes have havt sin store Betydning, at han, Oversekretæren i det danske Kancelli, forfattede Prologen, hvormed Skuepladsen aabnede sin første Forestilling. Han kan ikke have gjort dette Skridt, hvis det ikke var, fordi det virkelig var ham magtpaaliggende, at tage sin alvorlige Del med i at fremme Foretagendet nu, da der var Tale om at grundlægge en Scene for det danske Modersmaal. I en Nytaarsprolog 1723 (af Holberg?) omtales hans Prolog med Ros: »Der kommer Thalia, hun forstaaer Haandværket bedre; hun taledes saa vel for os, da den første Comoedie af os blev spilled«, siger Sganarel, og Thalia siger selv til Tilhørerne: »Eders Hænders Lyd gav Tegn, at jeg behagede«. Men de danske Aktører skjønnede ogsaa paa Rostgaards Bistand. Den 1. Januar 1723 overrakte de ham en af dem alle underskreven Nytaars-Lykønskning⁷³, maaske forfattet, i alt Fald renskreven af en af Aktørerne, Jens Sørensen Høberg, Student paa Valkendorfs Kollegium, den samme Student, for hvem Rostgaard et Par Maaneder efter »intercederede i kraftigste Maade«⁷⁴, da Rector Magnificus havde formanet ham om at ophøre med at lade sig se paa Theatret, hvis han vilde beholde sit Stipendium*). I denne Nytaars-Lykønskning siges:

---

*) Høberg (f. 1695, Student 1716, theol. Examen 1720) vedblev at spille Komedie og samtidig hermed understøttede han sig publice at disputere. Den 18. Marts 1723 forsvarede han paa Valkendorfs Kollegium sin »Disp. philol. de Tutela et Parasemo Navium apud Veteres. Respondente Laur. Lemmel.« Professor A. Frølund har givet Bogen sit »Imprimatur«.

Saa snart Thalia med Hr. Rostgaards riim begyndte,
 Enhver tilkiende gaf, hvor vel hand samme yndte,
 Med klap og hænders lyd; Vi os da skamme maae,
 Om vi med Vores tak tilbage vilde staae.

Men lidt længere fremme forekommer følgende Stropher:

Hr. Rostgaards Naade vi ej saa i tvil vil føre;
 Men heller troe, at hand os værdiger at høre.
 Vi takker for i flor; Din omhu, hielp og raad
 Din medhold gjør, at vel os hidindtil er gaaed.

Du, som vor Moders maal med gunst hår villet fremme,
 Vor Moders maal igien din Roes skal ei forglemme.
 Hos Landets Fader Du din Ære-løn skal faae,
 Fordi Du Landets tarv saa nidkiær skionner paa.

Disse Linier ere Meget værd; de udtale i faa Ord netop Noget af det, man ønsker at vide Besked om, nemlig at Rostgaard har været Skuespillerne i den første Tid en omhyggelig Hjælper og Raadgiver. Det er troligt, at Rostgaard kan have virket til, at de danske Skuespillere fik Tilladelse til at give en Forestilling for Hoffet. Den skal allerede være given i Begyndelsen af November⁷⁵, men først den 15. Januar 1723 spillede de paa Slottet to Stykker af Molière, Den borgerlige Adelsmand og Det tvungne Giftermaal, og forinden bragte Thalia Kongefamilien en Hilsen i en Prolog. Det var atter Rostgaard, som var Forfatter til den. Han nævnede som Opgaven, at lade det ædle Sprog, »som har længe lagt i Dvale«, og Digtekunsten komme for en Dag, og han lod Thalia minde Tilhørerne om, at hun ved Kongens Naade havde faaet Tilladelse til

. . . at sige det paa Dansk,
 som andensteds er talt paa Græsk, Latin og Fransk.
 Jeg selv har fundet paa i Landets Sprog at sige
 nu en, nu anden Skiemt, foruden dog at vige
 fra det, som Ærbarhed og Tugt vil have sagt
 af hver, som paa sin Pen og Mund vil give Agt.

Den 9. Februar blev der atter spillet dansk Komedie paa Slottet⁷⁶. Ugen efter, den 17. Februar, spillede Komedianterne til Indtægt for de Fattige⁷⁷.

Der er bevaret en mærkelig Ansøgning, skreven af Montaigu den 13. April 1724 uden Tilskrift. Ansøgningen begynder saaledes⁷⁸: »Monseigneur, C'est a vos bontez que la Comedie Danoise doit son origine et son premier établissement; la protection constante, dont vostre Excellence l'a toujours honorée, fait, qu'elle ose avec une confiance respectueuse implorer l'honneur de cette mesme protection dans un contretems, au quel elle ne s'étoit pas attendue.«. Den slutter med følgende Ord: »C'est donc l'exclusion des spectacles etrangers que la Comedie Danoise implore de vos bontez. Cette grace, en l'affermissant affermira vostre ouvrage et l'obligera a vous regarder a jamais non seulement comme son fondateur mais encor comme son restaurateur eternel«. Den Mand, til hvem Brevet er skrevet, maa have havt en meget væsenlig Del i, at Skuepladsen blev grundlagt og opretholdt, og han maa have været i en Stilling, i hvilken han kunde have betydelig Indflydelse paa det Svar, som skulde gives paa Montaignus Ansøgning. Der er kun en Mand, der forener disse to Egenskaber, og det er Rostgaard. Montaigu opnaade, hvad han havde ansøgt om; det blev forbudt de fremmede Gjøglerne, som Capion lod optræde paa Skuepladsen, at agere. Men Maaden, paa hvilken han opnaade det, er ikke ganske klar. Ansøgningen findes nemlig hverken indført i Kancelli- eller Supplikprotokollen. Den 21. April reiste Kongen og Dronningen fra Kjøbenhavn til Jylland, for strax efter at reise til Achen; Storkansler Holstein ledsagede dem. Den 19. Juli kom Kongen hjem til Frederiksberg Slot. I Juli, forinden de Kongelige vare vendte tilbage til deres Residensslot, fremsagdes ved en Forestilling paa den danske Skueplads en Prolog⁷⁹

Anledning af Kongens, Dronningens og Prindsesse Charlotte Amalies Hjemkomst. I denne fremsiges en underdanigst Tak, fordi det var blevet befaleet, at

Fort skulle skaffes af ald Spring og Gøglerie.

Og derpaa følger dette Vers:

Og at vi kunde ret see Danner Kongens Hierte
 Og Omhue for vor Sprog, det denne Ordre lærte,
 Skjønt Majesteten selv Personlig borte var,
 Hans høye Myndighed dog gjorde Sagen klar.

Af et Brev fra Montaigu paa samtlige Aktørers Vegne til Politimesteren Hans Himmerich, dateret den 16. September 1726, ses, at det ved en »expres kongelig Ordre« for to Aar siden var blevet forbudet Liniedandserne at bruge Theatret, som skulde overlades til de danske Aktører allene⁷⁹ b. Men denne Ordre findes intetsteds. Skulde Rostgaard have henvendt sig direkte til Kongen, for at erholde den nødvendige kongelige Ordre?

Den Kreds, til hvilken Rostgaard hørte, tog sig ogsaa af det danske Theater. En af dem, som ved sin Plads i den fornemme Verden bidrog til at Montaigu fik godt Hus i de første Maaneder, var Storkanslerinden, Grevinde Christine Sophie Holstein, Halvsøster til Fru Rostgaard. Der er endnu bevaret et Digt, skrevet til hende i Efteraaret 1723, i hvilket Montaigu takker hende derfor, og beder hende hjælpe til, at der efter den noget magre Sommer kan følge en god Vintersaison. Det ligger nær at antage, at Rostgaard har opmuntret sin fornemme Slægt til at interessere sig for det danske Theater; det førte atter til, at Kong Frederik IV. og Dronning Anna Sophie viste Naade mod Komedianterne, hvis Spil behagede og morede dem. Det Ene med det Andet berettiger til at stille Rostgaard i første Række, naar de skulle nævnes, som have været med at grundlægge den danske Skueplads, og det skal huskes med Taknemmelighed.

I forrige Aarhundrede blev Rostgaards Portrait stukket i Kobber. Det er stukket »efter en Original paa Runde Taarns Bog-Sal», men meget frit behandlet. Thi paa Maleriet fremstilles han i halv Figur, uden nogensomhelst Omgivelse, medens han i Kobberstikket er fremstillet siddende ved sit Skrivebord med Pen i Haanden, i en tænkende Stilling, som skulde han skrive et Digt. Den venstre Arm støtter han paa to Bøger. Man kan læse Titlen paa Ryggen af dem. Hvilken er det vel? Det er »Danske Comoedier«. Kan det være en ren Tilfældighed, eller kan Titlen ikke være valgt med Forsæt, for at antyde, hvilken Gren af den danske Digtekunst han satte mest Pris paa?

IX.

Rostgaards Forhold til Hoffet. Beskyldes af sine Fjender for Crimen læsæ Majestatis. •Skjænk og Gave• i Danmark. Den Geheimen-Inquisitionens-Kommission. Undersøgelserne imod Christian Scavenius, Christian Gabel, Ole Judichær og Flere. Rostgaards Sag. Han reiser til Helsingborg, arresteres og afskediges. Gabel og Hojer. Kommissionens Resultater. Ryssel og Trojel. Kommissionens Medlemmers og Medhjælperes Skjæbne.

Hvis Nogen venter i en Levnetsbeskrivelse af Frederik Rostgaard at finde nye Oplysninger om Dronning Anna Sophie, som var en Halvsøster til Fru Rostgaard, saa vil han blive skuffet. Thi der findes saagodtsom ingen Meddelelser i hans Papirer om hende, og de faa, der findes, tyde ikke paa, at der har været noget intimere Forhold imellem hende og Rostgaards. 1719 eller 1720 har han •aux ordres gracieuses de S. A. S.• 3: Son Altesse Sérénissime, nemlig •Madame la Duchesse•, gjort nogle Udkast til Inskriptioner paa Medailler, som ikke blev benyttede. Han har 1722 forfattet Inskriptioner til Medaillen, som blev slagen i Anledning af Anna Sophies Formæling med Kongen og hendes kort derpaa følgende Kroning*). Men

---

*) Medaillen blev uddelt paa Frederik IV.'s Fødselsdag den 11. Oktober 1722, som høitideligholdtes med stor Pragt paa det ny Slot, hvor forhen Lysthuset Østrup stod; paa denne Dag fik det sit ny Navn •Fredensborg•. Der holdtes Prædiken før Taffet af Konfessionarius Lemvigh, tildels over Slottets Navn, og efter Taffet paa Tydsk af Hofprædikanten Hr. Conradi. Festen beskrives i •Extraordinaire

heraf kan Intet sluttes, thi 1721 forfattede han Inskriptionerne til Medaillerne, slagne i Anledning af Dronning Lovises Begravelse og Kronprinds Christians Formæling med Sophie Magdalene, altsaa efter kongelig Befaling, ligesom han ogsaa efter kongelig Befaling skrev Inskriptionerne til de Medailler, som sloges i Anledning af Fredsslutningen 1720. Den 28. September 1724 vare Kongen og Dronningen paa Jagt i Omegnen af Krogerup og besøgte ved denne Leilighed Rostgaards. At Rostgaard i Prologen, fremsagt den 15. Januar 1723 paa Slottet, har nævnet Dronningen, at han i Arierne, sungne dels ved det grønlandske Optog, dels da det kongelige Herskab den 31. Marts 1724 spiste hos Kronprindsen, som paa Grund af Slottets Ombygning var flyttet ind i den rige Kjøbmand Vilhelm Edingers Hus i Kjøbenhavn, og at han ved disse

---

Relationer, 1722, Oktober, S. 267—69, og i Postrytteren, samme Aar og Maaned, S. 73—75; ogsaa Medaillen omtales, alle Inskriptioner ere aftrykte. Blandt Rostgaards Efterladenskaber (Langebeks Samlinger, Nr. 184, 1) findes et Stykke af et Brev, paa hvis rene Side Rostgaard har tegnet en aflang Cirkel med 11 afsatte Plader, betegnede med Bogstaver og Nummere; over de tre første er der tegnet en Krone. Dette lille Rids betyder vistnok Kongens Taffel ved en meget sollen Leilighed, maaske den Dag Anna Sophie blev kronet, den 30. Mai 1721. Den maa have fundet Sted før December 1721, thi Kronprindsesse Sophie Magdalenes Navn er ikke angivet (hendes Bryllup stod den 7. August 1721, hun holdt sit Indtog i Kjøbenhavn den 18. December). Det er ikke ganske let at udfinde, hvilke alle de Personer ere, til hvilke Bogstaverne hentyde. Et Forsøg kan dog gøres paa at gjætte dem. 1. F. R., Fridericus Rex. Paa hans høire Side: 2. A. S., Anna Sophie. 4. V. A. v. H., Ulrich Adolph v. Holstein. 6. G., Overhofmester, Baron v. Gersdorph, eller C. C. v. Gabel (?). 8. F. R., Frederik Rostgaard. 10. O., Generalmajor v. Örtz. Paa Kongens venstre Side: 3. Ch., Kronprinds Christian. 5. C. S. B., Grevinde Christine Sophie Reventlow, gift med U. A. v. Holstein. 7. Fr. H., Frants v. Hagen (?). 9. H. H., Henning v. Holstein, som den 26. Januar 1722 blev Overhofmester hos Dronning Anna Sophie. 11. C. F. H., Christian Frederik v. Holstein. Nr. 9 og 11 vare Brødre til Storkansleren.

Leiligheder har brugt Udtryk, som maa forekomme idetmindste Eftertiden for stærke (f. Ex.: »Nordens Dagmar Kongens Fryd, hvis Hierte prydet er med Himmel-Dyd«), er ikke underligt, naar man kjender den Maade, paa hvilken Majestæterne i hine Tider*) og længe efter bleve besungne. Der er kun et Digt, i hvilket der findes en Yttring om, hvorledes Forholdet var til Anna Sophie. I November 1720 skrev nemlig Rostgaard et Digt til Kongen, hvis egenlige Maal var at udvirke, at hans Gage ikke blev afkortet**). Det er skrevet i den underlige Form af en Samtale mellem hans to spæde Børn, som vare fødte samme Aar og havde havt Kongen og Fyrstinden til Faddere. Den ene Tvillingsøster taler om, at hun vil »opvarte der, hvor min Mama er van«. Hertil svarer den anden:

»Jeg gjætter, at Fyrstindens Hus er eders nu i tanke,
 Men slige folk faar ikke lov paa Fyrsters port at banke.
 Ja selv Mama, foruden bud, ei drister sig dertil,
 Ti bliver I kun smukt hos mig: det Raad ieg give vil.«

*) Andreas Hojer forfattede og lod trykke Lykønskningsvers i Anledning af Anna Sophies Fødselsdag den 16. April 1722 og 1725. I det første siges et Sted:

Wenn Dir Dein Glücke wird in 1000 Ampeln brennen,
 So wird Dir unser Wunsch noch mehr und schönre gönnen,
 Wenn Deine Sonne spricht: schlaiff schönste, schlaffe doch,
 So glaube Dan, Nor, Holst und Cimber wachen noch.
 Und liegen vor Dein Heyl mit Wünschen auf den Knien,
 Dass Nacht und Kummer mag auf ewig von Dir fliehen!
 Wohin Dein Auge geht, wohin Dein Fuss sich setz,
 Zeigst Du und Fridrich nichts, als was Dein Volck ergetzt,
 Findst Du und Fridrich nichts, als treu ergebue Seelen,
 Als Zungen voller Lust, Dein Lob nicht zu verhehlen,
 So jauchtz Dein treues Volck!

**) 1720 afkortedes der Embedsmændene 20 pCt. af deres Gage, med Undtagelse af Betjentene i det danske og tydske Kancelli. Rostgaard mente, at han som Geheimearchivarius maatte regnes med til Kancelliet, og paa Ansøgning tillodes det ham at nyde Godt af den nævnte Undtagelse.

Hvis man tør slutte Noget af disse rigtignok meget faa Ord, saa maa det være det, at Rostgaard og hans Kone ikke have hørt til den Kreds, som Anna Sophie kunde kalde sin; Dronningen kunde ikke lide ham. Som bekjendt fandt der ikke længe efter Anna Sophies Kroning flere Rivninger Sted i hendes Familie; Andreas Hojer omtaler dette, han nævner de Personer, som intriguerede imod hverandre, men Rostgaard nævnes ikke. I det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn bevares en paa Tydsk skreven Dagbog fra den 22. Juli 1719 til den 19. April 1724. Forfatteren har været en stadig Gjæst ved Hove; han var ogsaa en fornem Mand, nemlig Konferensraad, Baron Rudolph Gersdorff*), som var Overhofmester hos Dronning Lovise og den 21. August 1721 blev Stiftamtmand i Sjællands Stift. Han har meget nøie ført til Bogs, hvor han har været hver Dag, og hvem han er truffet sammen med, og naar man ellers kan læse den slette Haandskrift, vil man finde mange Oplysninger om en Hofmands Liv paa de Tider og flere Meddelelser om de Embedsforretninger, Gersdorff har havt. Han kjendte naturligvis Rostgaard (han var saaledes tilligemed sin Kone hos ham den 6. April 1723, da han gjorde sin Husholderskes Bryllup med en Underofficer ved Oberst

---

*) Hans Navn findes ikke i Bogen (ny kgl. Saml. 4to., Nr. 1099), der i Bibliothekets Katalog staar som anonym. At det er Rudolph Gersdorffs Dagbog, kan aldeles bestemt sluttet af Følgende: Den 27. April 1722 fortæller han: •Efter Middag kom Oversekretær Rostgaard samt Kancelliraad Brostrup som Kommissærer paa Etatsraad Nobels Side, og Stadshauptmand Stuve, som med mig er Kommissær paa Assessor Ryssels Side. Vi begyndte Kommissionen og afhørte Vidner, det varede til Kl. 8. • Den 27. Marts 1722 beskikkedes Rostgaard og Brostorph Albertin, den 17. April Rudolph, Friherre af Gersdorff og Stadshauptmand Hans Stuve til Kommissærer i denne Sag imellem Nobel og Ryssel (se ovenfor S. 289). — Gerdorff er født 1660; 1699 blev han naturaliseret Baron af Christian V., han blev Ridder af Dannebrog 24. Marts 1719 og døde 24. Marts 1729.

Numsens Regiment), men Rostgaard findes saagodtsom aldrig nævnet blandt dem, han traf ved Hoffet. Rostgaard var ikke Hofembedsmand, kom vel ifølge sin Embedsstilling ofte i Berøring med Kongen*), men har næppe hørt til dem, som Kongen til Stadighed saa i sit Selskab; han var jo heller ikke fornem nok dertil. Havde det været Tilfældet, vilde Kongen vistnok paa en eller anden Maade have udmærket ham; men det skete ikke. Han blev ikke Geheimeraad og han blev ikke Dannebrogsskridter, hvad der dog engang var Tale om**). De faa Gunstbevisninger, som han***) eller hans Kone nød, f. Ex. at Fru Rostgaard — men ikke hendes Mand — fik Tilladelse til at skyde Raavildt paa Krogerup, vare ikke for Stort at regne. Der kan ikke i denne Henseende, eller fordi han ved Hoffet indtog en sær indflydelsesrig Plads,

*) Blandt Rostgaards Papirer findes dog bevaret som en kjær Erindring et lille Blad, hvorpaa Frederik IV. med Blyant har skrevet følgende Linier til Rostgaard: •Ungefærliche Gedancken. Gott der Allerhochste sey die Ehre der Friderich den 4. ten im blüenden Fröling zum Groszvater und im Fruchtbaren herbst vatter in Einem jahr Erkoren. Disse Linier maa være skrevne i Aaret 1723, da Arveprinds Frederik (Kong Frederik V.) blev født den 31. Marts og Prindsesse Christiane Amalie blev født den 23. Oktober.

**) Kammerherre Brockdorf blev ham foretrukket; han blev Ridder (af det hvide Baand) den 11. Oktober 1723 paa Kongens Fødselsdag. Han var gift med Grev U. A. Holsteins Datter.

***) 1714 herskede der Forbud mod Udførsel af Korn; Rostgaard fik Tilladelse til at udføre 600 Tønder Byg til Flensborg, men han skulde skaffe Attest for, at Sæden kun brugtes til Øl og Brændevin. I sin Egenskab af Oversekretær fik han efter sædvanlig Skik og Brug den 27. Marts 1723 Fritagelse for Porto saavel af afsendte som af modtagne Breve. Da der skulde besørges en Udgave af den souveraine Kongelov, paa det samtlige Vores Kiere og tro undersaater for en ringe prils kunde have samme Bog tilkiøbs og blive fuldkommen underrettede om dens Indhold, blev det den 25. April 1723 overdraget Rostgaard at besørge Loven udgivet; han fik Privilegium for 30 Aar paa denne Udgave.

have været nogen Anledning til at misunde ham, eller vredes over, at han blev Andre foretrukket. Men det, at han var bleven Oversekretær, at han, som stammede fra en ganske simpel Slægt, var bleven hævet til en saa høi og vigtig Embedspost, kunde være Nok til at fremkalde Misundelse. Han selv maa vistnok paa en eller anden Maade have givet Anledning til at Nogle følte sig stødte; uden Tvivl har der i hans personlige Fremtræden været Noget, som man ikke kunde lide. Vist er det, Fjender*) havde han skabt sig, og det ikke mindst ved sin Deltagelse i de ovenfor omtalte norske Forhold. Det

---

*) Rostgaard nævner som sine Uvenner Deichmann, Møinichen, Hojer, Erlund, C. F. Holstein og Etatsraad Hans Nobel. Efter hvad der tidligere er fortalt om denne Mands Iver for at standse Deichmanns Projekt om de norske Præstegaardes Salg, skulde man tro, at han stod paa Rostgaards Side. Men det kan dog næppe have været Tilfældet. 1735 nedskrev Rostgaard Følgende om ham i en Memoire til Ivar Rosenkrantz; han omtaler først Møinichen og Deichmann og fortsætter paa følgende Maade: «Mr. Nobel, qui avoit de très grands biens en Norvegue, eut aussi une bonne part aux affaires, et entre autres fut chargé de la Commission importante, qui regarda la Matricule nouvelle, qui fit tant de bruit en toute la Norvegue. Mais la raison principale, pourquoy l'on se voit obligé de parler de luy, est l'accusation, que de certains gens et surtout l'Assesseur Rüssel, estant à Copenhague, avois formée contre le dit Nobel, qui obtint un ordre exprès de Sa. Majesté, que Frederic Rostgaard devoit estre son Commissaire, non obstant que la Charge de Premier Secretaire auroit du l'en dispenser; à cette occasion il resta à Copenhague et devint l'intime de ceux, qui presterent les mains à tout ce que l'Eveque Deichmann et Mr. Møinichen souhaittoient de mettre en execution; quand même les sentiments du Grand Chancelier et du Collège de la Chancellerie estoit d'une opinion toute opposée; ce qui alla si loin, que F. R. eut quelques fois l'ordre de svivre le brouillon de l'Eveque Deichmann ou de son Plénipotentiaire.» Det er Skade, at Rostgaard ikke nøiagtig har anført det Tidspunkt, da denne Alliance blev sluttet mellem Deichmann, Møinichen og Nobel, thi det er ikke muligt uden en saadan

er værd at lægge Mærke til, hvad Jakob Langebek har udtalt 1751. Han siger⁸⁰: »Men hans Lykke var nu stegen til den Heide, at den ikke kunde anses uden med skele Øien af dem, som ikke vilde han vel. At han paa sit Æmbeds vegne søgte at forebygge og tilintetgiøre adskillige egennyttige og for Landet utienlige forslags fremgang, det forøgede ikke lidet hans Uvenners Had til ham, og forvoldte, at de gjorde sig baade hemmelig og aabenbar Umag for at faae ham af Veien. Endelig gik det ham, som det er gaaet mange store og velfortiente Mænd for ham, at, naar en Mand skal være ulykkelig i Verden, bliver Skever til Bjelker og Myg til Kameler, og de smaa Feil, som hans Venner neppe kunde see, og som Mennesker ikke ere fri for, blive til store Forbrydelser i hans Fienders Øien.» Vilde Fjenderne ham tillivs, kom det blot an paa at finde et Angrebepunkt, hvor man vidste, at han ikke var dækket. Og et saadant var der. Anvendte man Forordningen af 23. Oktober 1700 om »Forbud paa Skienk og Gave at give og tage« imod ham, og kunde man føre sikke Beviser for, at han havde krænket denne Lov, saa var han fældet. Men Ønskerne gik videre. Man vilde aldeles knuse ham. Saa reistes der en Anklage imod ham for Crimen læsæ Majestatis, og Sagen imod ham førtes for en hemmelig Kommission, i hvilken to af hans Modstandere sade til Doms, nemlig Biskop Deichmann og Etatsraad Meinichen.

---

bestemt Tidsangivelse at komme efter, hvorledes den rette Sammenhæng har været. Processen mellem Ryssel og Nobel var i Gang allerede 1722 (se Side 306). — Som Vidnesbyrd om Samtidens Dom over Nobel kan følgende Epigram om ham anføres:

Nobilis et Nebulo parvo discrimine distant,
Nigrior esse potest, Nequius esse nequit.

Lytzows Miscellanea, I, S. 300, (ny hgl. Saml. Fol. Nr. 355.)

At bruge Skjænk og Gave, for gjennem Kongens Ministre og høitstaaende Embedsmænd at opnaa et eller andet Gode, eller for at vise sin Taknæmmelighed, naar man havde opnaaet det, har været gammel Skik i Danmark. Allerede fra Midten af det 16. Aarhundrede kan et Exempel nævnes herpaa, da Biskoppen i Throndhjem, Torbern Olufsen, 1547 fra Kjøbenhavn skrev et Brev til Kapitlet i Throndhjem i Anledning af et vigtigt Andragende, som var givet ind til Kongen: »Cancelleren haffuer giffuit mig godt fortrøstning ther paa; thii wille ieg attj och screffue hannom till, at hand wille were ether behielpelig, kunne man nu giøre hannom nogen Foræring och Skenck, tha wore thett gott.«⁸¹ Kansleren var den berømte Johan Friis til Borreby og Hesselager. Flere Exempler kunne nævnes fra det 17. Aarhundrede, og af dem er det ikke det mindst mærkelige, at Sjællands Biskop, Hans Vandal, 1671 vilde indsamle Penge fra hele Kleresiet til en Diskretion og et anseligt Honorarium til Griffenfeld, fordi han havde staaet bi ved Expeditionen af en for Geistligheden vigtig Sag, »han og fremdeles, nest Guds Hielp, kan og vil giøre os og samtlige Geistlige videre nyttig Tieneste og Befordring udi hvis christeligt og billigt kunde være.«⁸² Naar hele Geistligheden med den fornemste Biskop i Spidsen kunde giøre et saadant Skridt, da viser det vistnok tydeligt, at en slig Fremgangsmaade ikke var noget Nyt, men Noget, som oftere fandt Sted i større eller mindre Maalestok. Griffenfeld tog ikke imod Gaven. Men fem Aar efter reistes Anklagen imod ham for at have misbrugt sin Stilling som Minister, idet han paa en ublu Maade havde taget imod Skjænk og Gave. Den 11. Marts 1676 blev Griffenfeld arresteret, den 20. Marts blev en Forordning om Skjænk og Gave given, og den 26. Mai domfældtes Griffenfeld, fornæmmelig fordi han havde gjort sig skyldig i den Brøde, som den nævnte Lov skulde hæmme. I sine

Forsvarsindlæg omtaler Griffenfeld de Beskyldninger, som i denne Retning vare reiste imod ham, og der forekommer et Par Udtalelser, som ere ret mærkelige. Han siger saaledes⁸³: »Jeg aldrig i mine Dage holdt, eller holde lod nogen Licitation over noget Præstekald, eller havde noget saadant fal; og hvis, iblandt Hundrede, En er funden, som mig med nogen Gave skulde endelig have villet betænke, har det været saadant et frivilligt Taknemmelighedstegn, at det ingenglunde til nogen Kjøben eller Sælgen, uden med største Malice, kan hentydes.« Et andet Sted taler han paa følgende Maade: »Saasom de Skjenk og Gaver, der udi Guds og menneskelige Love forbydes, altid ere hvis der strekker til, at forvilde og bøie Retten, til at giøre sin Næste Vold og Uret, som udi alle Texter i Skriften, hvor Gaver forbudne ere, dette conjungeret findes: At tage Gaver og bøie Retten, saa vil jeg slutte denne Materie med den sandfærdige Protestation, aldrig at have for nogen Rettergangs-Proces, eller til Retten til Forvildelse, annammet det Ringeste, aldrig til at giøre min Herre og Konge, enten ved Jordegodsers Udlæg til utilbørlig Giælds Betaling, eller i andre Maader, Skade, eller ringeste Præjudice, aldrig at giøre noget Menneske Uret, som ere de Omstændigheder, hvilke Guds og Menneskers Love forbyde, og derfor giøre deslige Gaver usømmelige. Men hvis jeg nydt haver, har været in pure gratiosis, efter det, som i al Verden og i alle Cancellier brugeligt er; hvor, naar man siger, at den eller den Charge er saa mange tusinde værd om Aaret, det ikke er om den aarlige Løn, som aldrig nogen Potentat saa høi giver, men om de, samme Charger annecterede Accidenzer at forstaae.« Et halvt Aarhundrede efter, da Frederik Rostgaard blev anklaget for at have taget imod Skjænk og Gave, nedskrev han til sit Forsvar Anskuelser, som nøie stemme med Griffenfelds.

Den i Aaret 1676 givne Lov hjalp maaske Noget i den allernærmeste Eftertid, men den gamle Vane blev paa ingen Maade udryddet. Da i Begyndelsen af Frederik den Fjerdes Regjeringstid Magistraten i Flensborg ønskede at beholde Forpagtningen af Toldintraderne i denne By, forhandlede den (1710) herom med en af Ministrene. I et Brev tilbød den at sende ham Gaver; han afslog at modtage dem, men henviste Magistraten til sin Kone. Saa sendtes Tilbudet til hende, hun modtog det, dog bad hun om, at Gaverne ikke bleve sendte direkte til hende, men gennem en navngiven Trediemand, og hvis der skulde føres en yderligere Korrespondance om Sagen, ønskede hun, at Brevene maatte sendes til denne Trediemand⁸⁴. Det var nødvendigt, at Forbudet om ikke at tage imod Skjænk og Gave indskærpedes, det skete ved Loven af 23. Oktober 1700. Men dette Skridt var ikke tilstrækkeligt, naar det ikke ledsagedes af andre Regjeringsforanstaltninger. En af de vigtigste Grunde til den store Demoralisation var en Hovedfeil, som Regjeringen begik, idet den lønede Embedsmændene for daarligt. Allerede i Christian IV.'s senere Regjeringstid var det ikke sjelden, at de ingen Løn fik, fordi Skatkammeret var tomt, og de sørgelige Tildragelser, som senere rammede Landet, gjorde ikke Sagerne bedre*). Derved fremkom efterhaanden stor Demoralisation blandt Embedsmændene, og den angreb baade de høiere og lavere Klasser. Frederik den Fjerde gik det ikke bedre, tvertimod, Kongen gav selv Anledning til,

---

*) Et lille Exempel skal anføres. Den 17. December 1670 skrev Matthias Foss til Peder Schumacher et Brev af følgende Indhold: „Paa sjette Aar havde han hos Skatkammerkollegiet anholdt om sin resterende Løn for Slotskaldets Tjeneste (han var Hofprædikant i Kjøbenhavn); endelig havde han faaet Anvisning paa Tolderen, at han skulde udbetale Pengene inden forbigangne Aars Udløb. Men det blev ikke efterlevet.“ Griffenfelds Breve i Geh.-Archivet.

at Tilstanden forværredes. Det blev i Aaret 1715*) tilladt, at man imod nogen Rekognitions Erlæggelse maatte købe Exspektancer og Bestillinger, Charger og Titler. Følgen deraf var, at mangfoldige Embeder tildeltes de Høistbydende. En ordenlig juridisk Fordannelse kjendtes ikke, der var ingen Prøve for de juridiske Embedsmænd, til at blive civil Embedsmand behøvede man blot Penge og at have været Skriver et eller andet Sted. Lønnen var ofte saa ussel, at en ærlig Mand ikke kunde leve af den. Nogle Exempler ville bedst oplyse, hvorledes Forholdene vare⁸⁵. I Aaret 1716 bød saaledes Leonard Peghmann for Exspectancen paa Vice-Borgemesterembedet i Christiania

---

*) Kongens Reskript herom til Oversekretær Ditlev Wibe er af 22. Februar 1715. — Samme Aar indgav en af den Tids paa Projekter rige Mænd, nemlig den tidligere nævnte Hans Nobel, et Forslag — dateret 30. Marts — til Kongen, hvorved mange Penge skulde vindes. Det var en Taxt, hvorefter Chargerne i Norge skulde sælges. Sollicitanterne skulde betale Halvdelen strax og give Revers for den anden Halvdel, som først skulde betales, naar Vedkommende overlevede den han tænkte at succedere. Om end Meget kunde indvindes herimod, lod det sig dog med kraftige Beviser godtgjøre, at den Fattige, som var habil og dude til Noget, ikke betoges sin Lykke mere end paa andre Steder, hvor saadan Skik var indført. Thi en saadan fattig Karl kunde enten ved sin Tjeneste, Kredit eller ved et godt Giftermaal, bringe sig frem i Verden, den Rige og Formuende derimod, som ikke dude til Noget, constringeredes paa denne Maade til mere at tage sit Embede ndi Agt, paa det han, ifald han forsaar sig, ikke tilligemed Bestillingen ogsaa skulde miste sine Penge. Ved en saadan Fremgangsmaade vilde der indkomme mange Penge, og Kongen vilde faa habile Mænd, der kunde gjøre sig kyndige til de Embeder, hvortil de vilde applicere sig. Nobel havde i sit Forslag sat Taxt paa 167 Embeder. Som Exempler nævnes: Justitssekretæren i Christiania sættes til 5000 Rd. (den høieste Sum), Generalveimesteren søndensjelds 4000 Rd., nordensjelds 3000 Rd., Overkrigskommissæren i Christiania 3000 Rd., Amtmændene 2—3000 Rd., Laugmændene 1—3000 Rd., Krigskommissærerne 1500 Rd., Præsidenterne i Byerne 200—1500 Rd. osv.

1000 Rd., Joachim Wielandt for det samme i Kjøbenhavn 1800 Rd.; Ulrich Frederik From tilbød 1000 Rd. for at blive Justissekretær ved Over-Hofretten, Chr. Mathurin Friis bød 1200 Rd. for den første Toldkasserer-Tjeneste i Helsingør; Berent Sommer bød 500 Rd. for at blive Auktionsmester i Throndhjem; 1719 bød man for et Sorenskriver - Embede i Norge 5—600 Rd.; 1720 for Præsident-Embedet i Christiania 1500—2500 Rd. Christopher Jørgensen, Herredsskriver i Leire, søgte 1719 at blive Herredsskriver i Ramse-Thune Herreder, da hans Embede var saa ringe, at han ikke havde det tørre Brød; en Medsøger tilbød 1000 Rd. 1720 blev Anders Krag Herredsskriver i Kiær og Hvetbo Herreder i Aalborg Stift, han havde tidligere været Fourageskriver og derefter Skriver i Kancelliet; Gallas Norborg blev Herredsfoged i Tørsting og Vrads Herreder, han havde tidligere været Proviantskriver. Samme Aar blev Eschild Brun Herredsfoged i Flakkebjerg Herred; Embedet blev søgt for ham af hans Forlovede, Giertrud Gieber, »som paa fjerde Aar haver tjent Hendes Majestæt Dronningen som Kokkepige«; det var hans eneste anbefaling. Cordt Jacobsen blev Byfoged i Holstebro, han havde været Fuldmægtig hos »Gros-Cancellerinden«; Ansøgernes Antal var 28, blandt dem en, som paa syvende Aar havde været Hendes Kongelige Høiheds Lakai og Fyrbøder. 1719 var Hans Kongelige Høiheds Lakai Christian Holm bleven By- og Raadstue-Skriver i Slagelse; men Lønnen var mindre end han havde som Lakai, og han søgte om at blive fritaget for at modtage Embedet, »saasom han befrygter derved at falde i Armod«. Christen Simonsen Mørch, Herredsskriver i Ramse og Thune Herreder, søgte Byfogedembedet i Roskilde, da han kun havde 30 Rd. at subsistere ved. En Byskriver i Hobro, Jens Lauritsen Helt, maatte qvittere sit Embede, saasom han kun havde

8 Rd. aarlig til sin Subsistens; det havde i flere Aar før ham staaet ledigt*).

Saadanne Embedsmænd, som dels ved Penge havde opnaaet deres Stillinger, dels vare ukyndige eller ubrugelige, kunde ikke indgyde Respekt, og det maatte ofte hænde, at Penge havde mere hos dem at sige, end Lovens og Rettens Haandhævelse. Underslæb og slet Embedsførelse vare de naturlige Følger, og deraf fødtes atter Processer, Domfældelser, Erstatninger og megen Elendighed. Den tidligere nævnte Jørgen Bille, der døde 1736 og havde været Stiftamtmand i Aalborg Stift, har forfattet »Forslag om Jyllands slette Tilstands Forbedring, 1730.«⁸⁶ Det er et mærkeligt og vistnok paalideligt Aktstykke, og indeholder Bidrag, som kun altfor vel bekræfte, hvad her er sagt.

Af Embedsmændenes Indtægter udgjorde Sportlerne en væsenlig Del. Alle Embedsmændene i Kancelliet lønedes for en stor Del ved Sportler; de vare her nøiagtigt fastsatte, eftersom Expeditionerne gjaldt aabne Breve, Missiver, Stævninger etc. For Storkansleren og Oversekretæren — hvis aarlige Gage var 2000 Rd. — kunde Summerne blive meget anselige; i Aaret 1720 beløb Sportlerne sig til 12,000 Rd., hvoraf Storkansleren fik Halvdelen, Oversekretæren en Fjerdedel, Resten fordeltes imellem Maître des Requêtes og Kancelli-Sekretærene**).

*) 1723 blev han Herredsfoged i Børglum og Jerslef Herreder.

**) I den ledreborgske Samling, Folio, Nr. 292, findes en Optegnelse, der viser, hvor store Sportlerne vare 1748. Da var Geheimeraad J. L. Holstein Oversekretær i det danske Kancelli; hans Gage var efter Zahlkassens Regnskab for 1748 (i Ministeriernes Archiv, anden Afdeling) 1953 Rd. 32 Sk. Sportlerne til ham vare i første Kvartal 2506 Rd., i andet 3034 Rd. 4 Mk. 8 Sk., i tredje 3162 Rd. 3 Mk. 12 Sk., i fjerde 3025 Rd. 2 Mk. 4 Sk., tilsammen 11,728 Rd. 4 Mk. 8 Sk. For hvert Kvartal anføres til Geheimeraad Schulin 500 Rd., men det kan ikke ses, om de skal drages fra Holsteins Sportelindtægt eller allerede ere blevne det. Schulins Gage udbetaltes med 3306 Rd. 64 Sk.

Men det er en Selvfølge, at man ikke saa ganske sjelden betalte høiere Sportler, thi »Diskretionerne« spillede en vigtig Rolle*). Vel var der en Lov, som indeholdt Forbud herimod, men Loven havde tabt sin Kraft. Det var kommet saa vidt, at det næsten hørte med til god Tone at give Diskretioner; det betragtedes ofte som en Fornærmelse, hvis man nægtede at modtage dem. Man tog det ikke altid saa nøie om Gaven blev sendt før eller efter en Sags Afgjørelse, man undsaa sig ikke for at gjøre ligefremme Tilbud om at sende en Sum Penge eller en Foræring — et Smykke, et kostbart Meubel, et Oxehoved Vin —, hvis man derved kunde naa det »Stykke Brød«, som man ansøgte om. Ledige Embeder bekendtgjordes ikke. De, som ønskede Befordring og bode ude i Landet, maatte have Kommissionærer, som skaffede dem de fornødne Underretninger og gik deres Ærinder i Kjøbenhavn. Dette godtgjordes ved Douceurer og Foræringer, og saadanne sendtes ogsaa ofte til Kancelli-Personalet, thi hvad det havde at udrette med Hensyn til Embedsbesættelser eller andre kollegiale Forretninger betragtede de Interesserede snarere som private Tjenester end som Noget det var dets Pligt at udføre. Imidlertid, saalænge Alt gik sin jævne Gang og Ingen i nogen isinefaldende Grad gjorde sig Vinding paa denne Maade, var der ingen Fare. Men tog man en Gang for Alvor fat paa at undersøge og forfølge Lovovertrædelserne strengt, da kunde Udfaldet blive forfærdeligt.

---

*) Om Biskop Deichmann fortæltes, at han tilligemed alle andre Biskopper havde oppebaaret sine Gratialia af Geistligheden, som en almindelig Skik og Brug. Saasnart Deichmann var bleven Biskop, spurgte han en af sine Ordensbrødre, om og saadant var tilladeligt, han fik til Svar, at det havde altid saaledes været brugeligt. Iris og Hebe, 1809, første Kvartal, S. 80.

Rostgaard var allerede tidligere bleven gjort opmærksom paa, at man havde nogen Mistanke om hans Redelighed. I Norge var en Kasserer Povel Weybye sat under Tiltale for Kasseangel, og af hans Papirer havde man set, at han i Aaret 1719 paa en Vexel fra Etatsraad Nobel havde udbetalt Rostgaard 1000 Rdlr. Nobel havde netop dengang havt en Sag for Høiesteret, og det formodedes, at han havde sendt Pengene, for at fremme sine Intriguer. I et anonymt Brev (fra Christiania), uden Datum og Aar, var Rostgaard blevet underrettet om, hvilken Mening man der havde om Sagen. Han havde imidlertid ingen Grund til at ængste sig herover, thi de 1000 Rdlr. havde han laant af Nobel, han havde udstedt en Obligation*) for Summen, som af Weybye, der havde Pengeaffairer med Nobel, efter dennes Anvisning var bleven

---

*) Obligationen, af 8. Dec. 1799, findes blandt Rostgaards Papirer. Der er tilført den en Kvittering af Chr. Reitzler paa Nobels Vegne for 500 Rdlr. Kvitteringen er dateret 30. Mai 1721. Da Kjøbet af Reitzlers Bibliothek netop blev afsluttet i Begyndelsen af Aaret 1721 og Bøgerne afleveredes paa Kongens Bibliothek i Mai Maaned, kunde man formode, at den Diskretion af 500 Rdlr., som Rostgaard fik for Tilendbringelsen af dette Bibliotheks Kjøb, er bleven ham betalt ved at Obligationen tilbageleveredes ham. Men den 15. December 1723 skrev Nobel et Brev til Rostgaard, hvori han bad om, »at Hans Majestet maatte see bemelte Obligation og Kvitteringer, paa det at de som tænker at sætte mig udi mistanke hos Hans Maj. maatte blive kiendt for det de eere.« Blandt Rostgaards Papirer findes fremdeles en udateret Notits, skreven af Nobel: deri siges, at han 1719 har laant Kammerherre Gabel 1000 Rdlr. »Disse penge har velbemelte Herr Cammerherren igjen redelig betalt mig.« Samme Aar havde Nobel laant Geheimeraad Adler 20,000 Rdlr. norske Remisser, og Rostgaard 1000 Rdlr., »hvilke Sommer mig af velbemelte Herrer ogsaa rigtig er bleven mig betalt.« — Den 2. Jan. 1721 udstedte Rostgaard en anden Obligation til Nobel for et Laan af 500 Rdlr. Ogsaa denne Obligation er bevaret, med en Paategning af Nobel af 12. Juli 1722 om at Kapital og Rente er ham »forneielig betalt.«

udbetalt ham. Den Sag var ren og klar. Men da Biskop Deichmann 1724 i længere Tid opholdt sig i Kjøbenhavn hørte han Tale om store Pengegaver, som ikke blot Rostgaard, men mange andre høitstaaende Embedsmænd modtog. Det kunde ikke være vanskeligt at faa dette at vide, thi det var en Ting, som var Mange bekjendt, og Deichmann havde gode Forbindelser. Men tillige fortaltes der ham, at man var fræk nok til i Dronningens Navn at kræve Penge af Supplikanterne, idet man foregav, at de flød i hendes Kasse. Blandt dem, der paa denne Maade krænkede Majestæten, skulde ogsaa Rostgaard være. I Begyndelsen af December underrettede Deichmann Kongen og Dronningen derom, og Kongen gav ham Befaling til i al Hemmelighed at anstille videre Efterforskninger om disse Forbrydelser. Den 15. December fik han en geheim Ordre, i hvilken følgende Ord forekom: »da vi med største Mishag have fornummet, hvorledes endeel af Undersaatterne for en og anden dem beteede Naade og Bestilling skal paa en uanstændig og strafværdig Maade og under ganske utilladelige Prætexter være bleven afsnakket, og under adskillige Persvasioner og Løfter være aftvungne og udpresset Penge-Summer eller Penges Værd, ja endeel Gud og Os og deres egen Ære forgiettende Mennesker skal endog have understaaet sig til at udspreedé det ublue og ugudelige Rygte, ligesom Vores høystelskeligste Gemahl Hendes Maytt. Dronningen udi slige syndige Penge skal participere — da at inquirere — og forseer Vi os til din bekjendte Troskab og Tausched.«⁸⁷ Da Deichmann saaledes havde faaet Fuldmagt til at begynde Undersøgelserne, konfererede han med Etatsraad Christian Møinichen, og denne foreslog, at kalde Kancelli-Assessor Lukas Kierulf*), Prokurator i Viborg, til Kjøben-

---

*) Hojer kalder ham Møinichens Svoger. Kierulf blev først den 16. Jan. 1726 gift med Jomfru Sophia Dorothea Møinichen. Kierulf havde

havn tillige med nogle andre Jyder, som kunde give vigtige Oplysninger. Disse kom ved Juletider og bleve i Deichmanns og Meinichens Nærværelse forhørte af Kongen selv. De fortalte da, at Rostgaard ved Hjælp af Professor Hans Gram, Kancelliraad Frederik Kiær*), en Frøken Numsen, som var i hans Hus, og forskellige andre Personer solgte alle Gratialer for Penge; han havde modtaget en Sum Penge, som var bleven reparteret paa

tidligere været gift med Johanne Kirstine Lime; hun døde den 12 Aug. 1724 efter 4 Aars Ægteskab.

*) Assessor Kierulf og Kancelliraad Kiær laa netop paa denne Tid i en besynderlig Strid med hinanden. Kiær havde givet Kierulf i Kommission at købe Nørre Elkjær til ham paa Auktionen over dette Gods. Kiær fik fra Auktionsdirektørerne et Skjøde, og han udbetalte noget af Kjøbesummen. Kort efter blev Præstekaldet Tversted og Uggerby, som hørte til Nørre Elkjær, ledigt, og Kiær gav det til Studiosus Peder Biering. Men Assessor Kierulf paa-stod, at han havde købt Nørre Elkjær til sig selv og han kaldte sin Broder Clemen Kierulf, Sognepræst til Durup og Tøndering. Da Kaldsbrevene kom ind til Kancelliet til Konfirmation, søskedes Erklæring fra Stiftamtmanden og Biskoppen i Aalborg, som begge fastholdt, at Kiær var Kjøberen. Sagen henvistes til en Kommission, hvis Dom gik ud paa, at det var Kierulf som havde købt Nørre Elkjær og at altsaa han havde Kaldsret; det var Auktionsbetjentene i Viborg, som havde forplumret Sagen. Kiær maatte give efter. Da Clemen Kierulf trak sig tilbage, kaldte Assessor Kierulf Peder Biering, hvis Kaldsbrev fik kongelig Konfirmation 29. August 1725. Meinichen havde ogsaa en Del i denne Sag; han stod paa Kierulfs Side og tilbød at betale 1000 Rdlr. til Freiserens Kirke. •Ifald alle de fra og paa Cancelli Raad Kiærs Vegne brugte machinationer i denne Sag skal og kan blive sou-tenerede ved Lands Lov og Ret. • (Supplikprotokollen for 1724 og Jydske saabne Breve med Indlæg for 1725).

Lukas Kierulf havde Aarsag til at være misfornøiet med Rostgaard. 1724 havde han faaet Afslag paa to Ansejninger han havde indsendt til Kancelliet, først om at blive Kommissions-Sekretær i Nørre Jylland, •for at Posteriteten kunde have den fordel, at alle slige Kommissions-Acter paa et Sted kunde findes, dernæst om at være Kommissions-Skriver i Nørre-Jylland.

Borgerne i Viborg for visse Fordele, der vare blevne dem indrømmede, og det var iblandt det menige Folk en almindelig antagen Mening, at Alt dette ikke var sket uden Understøttelse fra Dronningens og Storkanslerens Side. Kongen fik herved Bekræftelse paa hvad Deichmann havde angivet for ham, og han besluttede at nedsætte en hemmelig Kommission, som skulde undersøge disse Punkter paa det Skarpeste.

Saaledes fortæller Andreas Hojer. Helt forskjellig lyder Beretningen i Karl Deichmanns utrykte Levnetsbeskrivelse af sin Fader, Biskoppen. Han omtaler det nærgaaende Rygte, som var udspreedt om Dronningen, hvorledes det gik til med Sollicitanterne og de kongelige Benaadninger, og at det var aldeles uundgaaeligt, at en saadan Sag maatte undersøges. »Hvorledes Deichmann kom ind i denne Commission, just da han stod i Begreb at begive sig paa Hiemveyen, er mig gandske uvitterlig, i det mindste har han vel aldrig selv tilbudt sin Tieneste, troligt at den kongel. Tillid er Aarsagen at han blev udseet til at opdage disse hemmelige Gierninger, Fyrsternes Begjæringer ere Befalinger. Maaskee han troede, hvor det galt kronede Hoveders Ære og Høyhed, at ingen Undermaat kunde undslaae sig, allerhelst at Sagen i største Taushed skulde forhandles.« Han fortæller fremdeles, at »efter ald Formodning har Deichmann søgt strax at blive fri fra denne Sag entlediget, thi den 18. December tredie Dagen derefter [nemlig efterat den kongelige Ordre var given] faar han Brev fra Ober-Hofmarschal Blohme, at Kongen lader fornemme, om han ikke forblev i Kiøbenhavn til Nye Aar, og om saa er, saae Hans May. gjerne at han prædikede Nyt Aars Dag, som han efterkom*)

---

*) I Hamb. Korrespondenten 1725, Nr. 5 fortælles fra Kjøbenhavn den 2. Januar: »Deichmann har igaar prædikeret til Høimesse paa

og maatte give den beskreven, Etatz Raad Højer opsatte for ham et Dedications Vers, da han selv ingen Gave havde til Poesi. Efter Prædiken nye Aars Dag, opvartede han, da tillige Biskop Worm var oppe, som Deichmann obligerede først at fremtrine.* Det vilde været godt, hvis denne Fremstilling var nøiagtig, saa vilde Dommen over Biskop Deichmann mildnes meget; men der er desværre alt for stor Sandsynlighed for, at den er urigtig. Andreas Hojers Fortælling om den Geheime Inquisition's Kommission er paa enkelte Undtagelser nær korrekt, han har været vel underrettet. Men skulde han, Kongens Historiograph, ikke være nøiagtig, naar han fortæller at Deichmann var Angiveren? skulde han i et Værk, som var bestemt til at trykkes, ikke have holdt sig til Sandheden, naar han talte om en Mand, som han holdt af, med hvem han havde staaet i en flereaarig Forbindelse, og med hvem han til det Sidste vedligeholdte en meget venskabelig Korrespondance? Det er ikke troligt. Derimod er det ikke saa utroligt, at Sønnen virkelig har været uvidende om Sagens rette Sammenhæng. Biskoppens Virksomhed i den Geheime Inquisition's Kommission, hvoraf han og Etatsraad Møinichen vare de første, og i Begyndelsen de eneste Medlemmer, vidner for meget imod ham.

Den eneste Kilde, som hidtil har været benyttet, naar Nogen vilde skrive om hele denne Sag, er Andreas Hojers Skildring af den i hans Frederik den Fjerdes Historie. Kommissionens Protokoller lod Christian den Sjette tilintetgjøre 1731, og man har antaget, at der ingen Papirer findes,

---

Frederiksborg, og staar nu rede til at reise hjem.* Hele Fortællingen om Deichmanns Hjemreise kan godt have været opdigtet, for at vende Opmærksomheden bort fra de begyndte Undersøgelser.

som kunne give Oplysning om Kommissionens Forhandlinger. Den Fremstilling af dem, som vil blive givet i det Følgende, støtter sig paa en Række af Kommissionens Papirer, Breve, Ekstrakter af Forhør, Udkast etc. som endnu bevares i det kongelige Geheimearchiv⁸⁸, og paa Frederik Rostgaards egne Optegnelser. Alt, hvad der bliver omtalt, kan dokumenteres. Men en fuldstændig sammenhængende Fortælling kan ikke gives. De to høitstaaende Embedsmænd, hvis Forhold fortrinsvis bleve undersøgte, vare Hs. Excellence, Kammerherre Christian Karl von Gabel, Overkrissekretær, Direktør over Flaaden, Holmen og Tøihusene, samt Præsæs i Sæetatens General-kommissariat, og Frederik Rostgaard, Oversekretær i det danske Kancelli og Geheimearchivarius. Dertil kom Admiral Judichær, Holmens Chef, Etatsraad Christian Scavenius, Justitiarius i Høiesteret, og nogle ubetydelige Personer. For at samle Enkelthederne bedre, vil Kommissionens Virksomhed i Begyndelsen af »Forretningen«, som den kaldtes, først blive omtalt, derefter Forhørene i Anledning af Angivelserne imod Scavenius, Gabel og Judichær, tilsidst Undersøgelsen imod Rostgaard, som kan fortælles temmelig udførlig.

Søndagen den 7. Januar 1725*) skrev Møinichen et Brev til Kongen, hvori han underrettede ham om, at han havde konfereret med Biskop Deichmann om det intenderede Forhør, som om Tirsdagen skulde foretages i Overværelse af Kongen. »Vi ville i Jesu Navn uden nogen videre Formand paa os tage forretningen i det allerunderdanigste

---

*) I Mylius's Samlinger til Frederik IV.'s Historie (gl. kgl. Saml. 4, Nr. 278) findes følgende Notits (ved Aaret 1725): »Dend Geheime Inquisitions Commission er begyndt paa Kløbenhafns Slott den 9de Januarj 1725 og endet paa Rosenborg Slott den 18de December samme Aar.«

haab, at Deris Majestæts allerhøieste Nærværelse og vedvarende Protection skal beskytte os og voris allerunderdanigste zele mod alle fienders ondskab.« De indsendte en Tausheds Ed underskreven, tilligemed en Fortegnelse over de Personer, »som ved Eders Majestæts egne Laqvaier paa Tirsdag Morgen vel betids maatte opkaldis og separate holdis i Beredskab til Eders Majestæts egen allerhøieste Personlige Ankomst«, i hvilken Forretning de, som sendtes ud, maatte holde sig tause og forsigtige, at de ikke sagde den Ene Noget om den Andens Ankomst; ligeledes maatte der passes paa, naar Lakaierne ankom, for at Vedkommende ikke, naar de mærkede Uraad, skulde gaa bort og lægge Raad op med andre. Han bad fremdeles om, at de anviste Værelser paa Slottet maatte holdes i Beredskab, »han og hans Folk skulde allerunderdanigst sistere de projecterede Qvæstiones«. Brevet slutter saaledes: »Og eftersom da, allernaadigste Herre, ieg og de ærlige folck ieg til denne handels opdagelse bruger, exponerer os og voris saa mange mægtige fienders efterstræbelser, saa lever vi og i det allerunderdanigste haab, at Deris Majestæt aldrig overlader os vedkommendis rasende forfølgelser.« Saa begyndte Forhørene. Alle, som bleve kaldte op for Kommissionen, maatte aflægge en Ed, om hvilken en af dem skriver: »Endelig kom jeg ind for Commissionen og blef leveret til igiennem læsning og underskrifning dend græsselige Eed, som jeg saa meget hafde hørt tale om, der er saa general, at, om alting ej skeede i saa højt og helligt et Naun, at mand bær frygt for at beskyldes for opsætzighed, om mand vilde raisonnere, Mand da vel hafde aarsag at bede, det man maatte blive adspurt, førend saadan Eed [blev] paalagt.« Denne Ed er desværre ikke opbevaret. »Det er vist«, fortæller Hojer, »at en Mængde unødvendige og falske Eder bleve affordrede, Mange have baaret Samvittighedsnag derover,

og en anset Kjøbmand, Abraham Klöcker, tog sig det saa nær, at han havde aflagt Eden, at han sørgede sig til Døde *). Der var et andet Middel, ved hvilket Meget kunde opdages; det var at opfange Breve paa Posthuset. Dette Middel blev ogsaa benyttet⁸⁹. En egenhændig skreven kongelig geheime Kabinetsordre, forsegleet med Kongens partikulære Kabinetssegl, dateret 11. Januar 1725, befalede Chefen for det danske Postkontor i Kjøbenhavn, Christian Erlund, ikke at aabne Postsækken, naar den hamborgske ridende Post ankom, førend Etatsraad Møinichen havde indfundet sig, for at udtage en Del Breve, over hvilke han havde en Liste**). Samme Dag fik den norske Postinspektør, Bordthusen, en lignende Kabinetsordre, om at levere Erlund den norske Postsæk, saasnart den med alle Brevposerne var bleven tillukket. Postsækken blev baaren til Erlunds Hus, hvor Etatsraad Møinichens Sekretær, Ramshart, og Assessor Kierulf modtog den, aabnede den og udtog en Del Breve. Tre Gange til i Januar Maaned fik Erlund saadanne Ordre: den 16. leverede Kongen ham paa Frederiksberg Slot i Dronningens Nærværelse en af ham selv opsat Specifikation paa Breve, som han skulde aabne, den 20. bragtes der ham af den kongelige Kammertjener Simonsen en lignende af Kongen egenhændig skreven Liste, og Etatsraad Møinichen befalede ham endelig en Gang i Hans Majestæts høie Navn at efterse de danske og norske bortgaaende Breve. Endvidere fik han den 19. og 20. Mai af Møinichen lignende Specifikationer paa Breve, som skulde borttages fra Posthuset. Erlund maatte naturligvis aflægge Tausheds Ed; det skete den 11. Januar, og samme

---

*) Han døde dog først flere Aar efter, 1730.

**) Listen indeholdt Navne paa Personer, til hvem det antoges, at Breve kunde være adresserede.

Dag maatte hans Fuldmægtig, Postskriver Kasper Grill, aflægge Ed til ham paa, »ei for nogen Menneske i Verden at aabenbare eller sige, langt mindre sig mærke lade, naar hand et eller andet Brev til mig leverer eller til Befordring annammer.« Paa denne Maade blev man istand til at skaffe sig Underretning om de Underhandlinger, som mulig kunde være igang imellem Sollicitanterne og deres Patroner.

Fredagen den 12. Januar skrev Møinichen til Kongen, at han havde modtaget Befalingerne om de norske Breve, som den næste Dags Aften »vil Gud« skulde blive observerede; det var for sildig, at udføre Ordrene ved den kommende Post, derimod var det fornødent at undersøge de bortgaaende Breve, for at iagttage, »hvis præcautioner Parthierne raader hinanden, som om Noget forrefindes, kand tiene til ydermere Stadfæstelse«. Han var imidlertid ikke bevandret i den norske Korrespondance, og han bad derfor om, at han maatte tage til Hjælp Peter Ramshart, »som har Kundskab om Korrespondancen og er ærlig, hvilket er af Vigtighed, da den Hamborger og den norske Post afgaar paa engang.« I det samme Brev gav Møinichen Kongen nogle Meddelelser om, hvad Forhørene hidtil havde ført til. Renteskriver Lund havde tilstaaet, at der for den viborgske Sag var sendt ham 1000 Rdlr. efter Kancelliraad Fr. Kiærs Ordre, og at de igjen vare blevne udleverede til Rostgaard. Flere Kjøbmænd havde tilstaaet, at de for Præstekald, Karakterer og Nobilitations Breve havde udbetalt Rostgaard smukke Summer. Bryggerne havde tilstaaet, at de for Omgangsforordningen havde betalt ham 500 Rdlr. i Dukater og Kroner. Ingen af de Relationer fra forskjellige Mænd — Kierulf, Nielsen og Ilstorph —, paa hvilke Møinichen havde bygget, vare glippede. Andre Pengesummer skulde blive udførlig omtalte, naar han og Deichmann

kam til Ende med Forhørene, som varede længere end de havde ventet, »fordi den ene beraaber sig paa den anden, og vi ikke ville forøsmme noget.« Af flere Breve fra Kommissionen til Kongen, underskrevne af Møinichen og Deichmann, men skrevne af den første, ses, hvorledes Sagen blev forfulgt. Kongen vilde stadig have Underretning om dens Gang, og Kommissionen havde sin Nød med at forhøre, føre Protokollen, gjøre Extrakter af den til Kongen, og faa Folk stævned. Ramshart blev brugt til at gjennemgaa de Papirer, som kom i Kommissionens Hænder; han skulde føre Protokollen, naar Deichmann var reist, men Kommissionen bad om, at han strax maatte blive sat til Protokollen, »paa det hand, men vi endnu ere samlede, betids kunde vennis dertil«. Andreas Hojer var først bleven udnævnt til Sekretær, men han bad sig fri for at komme ind i denne »scabreuse« Kommission. Dronningen, Anna Sophie, tog Del i Forhandlingerne, hun navngav for Kommissionen flere Personer, som skulde forhøres. Hun synes at have interesseret sig mest for at det kunde blive oplyst, hvorledes det hang sammen med Beskyldningen om, at de Penge, som afkrævedes, bleve fordrede i hendes Navn. Man kom paa Spor efter, at en »cannailleuse« Kone, Værtinden i 3 Hjorter paa Vestergade, skulde være den første Aarsag til det ublu Rygte om Dronningen. Hun hed Anna, hendes Mand Peder Sørensen Berg. Han fik Arrest i sit eget Hus under Opsyn af Byfogedens Folk, hvilket snart blev forandret til Arrest i Byfogedens Hus, hvor han ikke maatte tale med sin Kone eller nogen anden uden i Byfogedens Nærværelse. Byfogeden, Herman Krøier, havde den 11. Jan. i Overværelse af to Vidner samt af Møinichen og Assessor Lukas Kierulf anstillet Undersøgelse hiemme hos Berg. Denne nægtede at vide nogetsomhelst om sin Qvindes Handel. Men, at der dog maatte være noget Sandt i Beskyldningerne imod hende, fremgik af et Dokument,

som fandtes iblandt hendes Papirer. Det var en Revers fra Søren Dumetius, dateret 24. December 1724: han havde deponeret 400 Rdlr. hos Madam Berg, som skulde være en Diskretion til den, der kunde skaffe ham Exspektancebrev enten paa Moland i Norge eller et andet Kald andetsteds i Rigerne, desuden skulde Madam Berg have 50 Rdlr. for sin Umage, og Mellembudet, naar det indløste Kongebrevet, 20 Rdlr. En stor Del Papirer bleve beslaglagte, og Ramshart fik travlt med at gennemgaa dem og gjøre Uddrag af dem. Kommissionen henvendte sig til Anna Bergs Skriftefader, Mag. Morten Reenberg, og bad ham om at bevæge hende til at bekjende. Reenberg vilde nødig til det, men maatte dog følge Opfordringen eller Befalingen. I et Anbefalings-Brev for hende til Direktørerne for de Fattiges Væsen fortæller han Følgende: 'Jeg kom paa Slottet i et temmelig heed Gemak, hvor jeg saa ingen uden tvende authoriserede, og blev mig strax i Kongens høye Navn forelagt en Eed at underskrive; derpaa jeg, foruden at læse den forelagte Eed, exciperede, at, var det juramentum assertorium, den kunde jeg umulig underskrive; men var det promissorium allene, den maatte jeg finde i mig efter Guds Lov. Derpaa blev mig forelagt en anden Charteque af Indhold, at gjøre mit Bedste med at faae benævnte stakkels Qvinde til at bekiende sin Sandhed angaaende nogle succussioner, hende og alle hendes medvidere vedkommende; men, som jeg undskyldte mig, at jeg ey derudi kunde agere, som en Bigte Fader*), blev Byefogden, hvor hun sad arresteret, mig tilføyet.' Som derved ey blev sagt af hende noget af det Commissionens Inquisition vilde, at

---

*) Reenberg maatte afgive Attest for, at Madam Berg, hendes Mand og Søn den 15. September 1724 havde været til Kommunion hos ham i Frue Kirke.

hun skulde sige, blev hun henført i Slutteriet, hvor torturen blev hende forestillet. Men jeg fik underhaanden Videnskab herom, og strax maatte, som hendes Bigte Fader, interponere mig med vovelige skriftlige expressio-
ner, saa det blev hindret. Derpaa fik jeg ordre faa Dage derefter, at betiene hende med Sacramentet og fandt hende derved i en forunderlig Devotion og resig-
nation under Guds Villie«. Den 6. April afgik et kongeligt Reskript til Præsident, Borgermestere og Raad i Kjøbenhavn med Befaling, at Anna Berg skulde sættes i Spindehuset paa Livstid⁹⁰. Det var blevet oplyst, hedder det, at hun havde drevet en meget omfattende Kommissionsforretning med at besørge Ansøgninger, fornemmelig om Præstekald; hun havde modtaget Vexler og Reverser paa visse Pengesummer, undertiden ogsaa kontante Penge, og Depositum imod Kontra-Bevis; hun havde sat vis Taxt paa Præstekaldene og derefter sluttet Akkord med Ansøgerne, hun havde foregivet for dem, at hun vilde høre sig for, om det ledige Kald eller Betjening kunde være at erholde for den Pris, som var buden hende af Sollicitanterne, »da det dog ikke er befunden, at hun til nogen har haft adresse, som ansøgningen kunde befordre, eller kundet formaae nogen sig samme at antage.« Manden blev forvist fra Kjøbenhavn, for hans »connivence« ved flere af hans Kones Handler. Den 20. April blev Reskriptet forelæst for de to Skyldige paa Raadstuen, og Kongens Befaling derefter efterleven.

Forhørene vare imidlertid blevne fortsatte uafbrudt. I Slutningen af Januar siges i en Indberetning fra Kommissionen til Kongen, »at flere og flere opdages, som denne forbudne Handel haver dreven.« Folk stævnedes op paa Slottet ved Ordre, underskrevne af Kongen selv, fra Landet indkaldtes de for at afgive Be-

kjendelser*). For at fremme Sagen, dannedes andre Kommissioner, saaledes fik Assessor Lukas Kierulf og Justitsraad Jens Seerup Jørgensen, Amtmand over Dronningborg, Silkeborg og Mariager Amter, det Hverv, at foretage Undersøgelser i Jylland. Den 29. Januar skrev de fra Randers til Meinicen: »vi huerken sparer enten ven eller u-ven, fiid eller u-mage, men skal opføre os i dend allernaadigste anfortroede Commission, som vi for Gud og Hans Kongl. Mayt vil være bekjendt.« I Norge dannedes ligeledes en Kommission; der haves en Ordre af 2. Februar 1725 til Præsidenten i Christiania, Justitsraad Jonas Lyme, og Rektor Jakob Rasch om at forhøre en Præst Niels Stockfieth. Noget senere sad Biskop Deichmann i Kommissionen.

Deichmann deltog nemlig kun i den Geheime Kommissions Arbejder i Kjøbenhavn i de første Maaneder af 1725. Han ønskede at reise hjem, dels paa Grund af andre ham allernaadigst anbefalede Forretninger, dels for at varetage sit Embede og sit eget partikulære Velfærd. Kongen gav ham Orlov, men han forlod først Kjøbenhavn i Midten af Marts**). Til hans Eftermand***) valgtes

*) Jakob Jakobsen i Skielsker, som var bleven indkaldt for Kommissionen, skrev den 9. Februar et Brev til Kongen, hvori han »paa Grund af sin Fattigdom bad om Hjælp til Reisen, eller et Stykke Brød, da han længe havde suppliceret; han ønskede at tale med Kongen, hvem han da vilde give Forklaring. Han havde boet i 3 Hjorter, hvor Konen havde sagt, at havde han Penge, vidste hun, hvor der var Brød at faa. Det var det Hele, der fulgte Intet deraf.

**) I Hamb. Corr. meddeles fra Kjøbenhavn den 17. Marts, at Deichmann »vorgestern Morgen» er reist til Norge; den 24. Marts skrives, at han har ligget over ved Helsingør i flere Dage for Modvind, men nu er han reist til Helsingborg, for at fremskynde sin Reise; om to Maaneder ventes han igjen.

***) Deichmann og Meinicen havde ønsket at faa Morten Reenberg ind i Kommissionen. »men han var ædlere sindet. Da hand

Christian Reitzer, Stiftamtmand i Throindhjems Stift. Han opholdt sig ~~netop~~ paa denne Tid*) i Kjøbenhavn, hvortil han var ankommen en Maaned forinden. Ordren til ham om at træde ind i Kommissionen er dateret Frederiksberg den 22. Februar 1725⁹¹. Den 3. Marts findes hans Underskrift tillige med Møinichøns og Deichmanns under en Indberetning til Kongen. I denne Skrivelse omtales en lille Begivenhed, som var hændet i Konsistorium paa Universitetet; en Extrakt af Kommissionens Protokol, som er vedlagt Skrivelsen, giver Oplysning herom. Summus Theologus, Hans Bartholin, havde været kaldt op for Kommissionen, hvis Ed han havde underskrevet. Den 10. Februar var han tilstede i Konsistorium, hvor han talte med Biskop Christen Worm, Professor Steenbuch og flere andre. Bartholin sagde til ham, at de skulde ikke tale om Noget med ham, han var en edsvoren Mand. Biskoppen yttrede da: »Jeg vilde ikke gjøre den Ed, som I haver gjort«. Bartholin svarede: »Kongen er Lovens Ende.« Biskoppen tog ham til Side og bad ham om ikke at blive fortørnet, naar han spurgte, hvorledes han med god Samvittighed kunde sværge en Ed imod Guds og Naturens Lov. Bartholin svarede: »han havde lært den Articul de Magistratu politico, at Magistratus politicus er jure divino«. Da sagde Biskoppen: »Ja, der bliver mange Men-Edere.« Bartholin forsikkrede, at han

---

kom i Commissionen og det var koldt, bad Commissarierne ham om at gaae til Caminen, for at varme sig, men hand svarede: da Peder var ved Varmen, fornægtede hand sin frelsere. En Dag saae hand Biskop Deichmann sidde lige for sig i Vor Frue Kirke, og derpaa brugte hand dend Udtryk: Men hvad sidder du her Calphas i Commissionen? Var det ikke bedre du sad hiemme og studerede paa din Paaske-Prædiken? Morten Reenberg's Levnetsbeskrivelse.

*) I Hamb. Corresp. 1725 meddeles fra Kjøbenhavn under Dato 23. Januar Reitzers Ankomst.

for sin Del havde en frelst Samvittighed, han havde udsagt Sandhed. Han var forbittret over, at Biskoppen ræsonnerede over Hs. Majestæts allernaadigste Forordninger; thi, om Nogen, det han iche vilde formode, skulle besmitte sig med Meen-Ed imod Sandheden, kand derfor en Regentere til det almindelige Bestes Befordring og Sandhedens Oplysning iche hindres at kræve Eed af sine Undersaatte.* Søndagen næstefter prædikede Provst Reenberg til Høimesse i Frue Kirke, og Spørgsmaalet om Eden blev forklaret af ham efter Biskoppens Mening og Udtolkning. Biskop Worm er næppe sluppen uden en alvorlig Irettesættelse. Der findes idetmindste et Udkast til en Skrivelse til Biskoppen om, at Storkansleren var bleven befaleet, i Konseillets Nærværelse at give ham en Reprimande for hvad han havde sagt til Bartholin, og om at Biskoppen den første Søndag, efter at han havde modtaget Ordren, skulde paalægge Præsteskabet i Kjøbenhavn, at forklare Tilhørerne, hvad Lydighed de vare deres Arveherre og det kgl. Arvehus skyldige i dette Tilfælde. Reenbergs Prædiken fremkaldte ogsaa en Slags Reprimande. Der er nemlig bevaret et andet Udkast til en Skrivelse til Biskopperne, at de skulde underrette samtlige Præster i Stifterne om, at de ei i deres Prædikener maatte ræsonnere over Anordningen om Kommissionen, de skulde forklare »deris Texter af Guds Ord uden nogen Menneskelige Passioners Beblandelse«.

I den kongelige Ordre til Reitzer om at indtræde i Kommissionen nævnes som Grund, at han i en lang Tid havde været Assessor i Høiesteret, og at derfor hans Kundskab om hvad der var passeret til Rettens Forvendelse kunde komme tilgode. Hvad han erindrede herom, skulde han drage frem, og Høiesterets Protokollerne for nogle Aar skulde udlaanes til Kommissionen, for at han kunde gjennemgaa Voteringerne »og derved des bedre erindre, hvad i Sagen til hinder i Rettens fremgang kand

være passeret:« Det var en vidtløftig Sag, (Undersøgelsen varede længe, og de Betænkninger,⁹² som i Slutningen af 1725 og Begyndelsen af 1726 bleve afgivne dels fra den samlede Kommission, af hvilken Generalmajor Christian Frederik von Staffeldt var bleven Medlem*), dels fra Reitzer, ere sørgelige Blade i Høiesterets Historie**). Kommissionen afslørede med største Uforbeholdenhed for Kongen de meget store Misbrug, som havde gaaet i Svang, men gjorde klogelig Kongen opmærksom paa, at det ville være farligt at forfølge alle «Particulariteterne», thi derved ville det blive hele Verden bekjendt, hvorledes Voteringerne i Høiesteret skete, og Rettens Anseelse og Tillid vilde blive aldeles undergravet. Der nævnes ogsaa kun to af Høiesterets Medlemmer, som bleve straffede, nemlig Justitiarius Etatsraad Scavenius, hvem Hojer kalder »ein sonst verständiger und herzhafter, aber Geld begieriger Mann«, og en af Assessorerne, Justitsraad Lorens Kreyer. Af Forhøret over Scavenius haves en Extrakt. I en Vexelsag skal Jøden Joseph Philip Unna

*) Han var Chef for Grenadererne, blev Ridder af Dannebrog 16. April 1727, Generallieutenant 1731, Kommandant i Fredericia 1732; han døde den 18. April 1741.

**) I Prologen til Ulysses von Ithacia (opført første Gang i Foraaret 1724) falde Yttringer, som man fristes til at antage for sigtende til daværende Dommeres Bestikkelighed. Ogsaa stikles til Dommernes Fruer, som undertiden fik deres Kjøkken forsynet af dem, som havde Sager for Domstolene. Da Juno lader Iris overrække Paris 10 Dukater, svarer han: »Ney, Mademoiselle Iris! jeg tar, min Troe, ingen Gave imod: En Dommer maa ikke lade sig bestikke. Havde jeg været gift, saa kunde hun have adresseret sig til min Frue. Hun kunde da have taget imod dem, og jeg havde min Samvittighed fri.« Da Chilian, i Akt II, Scene 1, spørger Trojaneren, om Dommerne ere noget retfærdige i hans Land, lyder Svaret: »Forbandet; thi de tar aldrig imod Foræring, men for at have en fri Samvittighed, lader deres Fruer tage dem.« »Ligeledes gaaer det til hos os«, siger da Chilian.

have foræret ham et Sølv Blækhorn med Tilbehør; Scavenius paastod, at han havde betalt det for mange Aar siden. Flere af dem, som havde havt Sager for Høiesteret, havde sendt ham en Hoben Kjøkkensager, Smør, Mel, Gryn, Ost etc. Scavenius tilstod, at slige Bagateller vare komne i hans Hus, han vidste ikke hvorfra eller hvorfor. Grevinde Schack havde, da hun førte en Sag mod de Møgeltønderske Bønder i Aaret 1723, foræret ham »et Par Diamantt Øhre Gehang af brillanter paa 1200 Rdlr. Værdi«. Scavenius forklarede, at han havde en aarlig Pension af Grevinden for at føre hendes Regnskaber; Pensionen vexlede efter Regnskabernes Omfang, han havde maattet gennemgaa meget store Regnskaber for to Aar, og derfor havde han modtaget Øreringene. »Han declarerede derhos, at om Nogen kunde med Sandhed paasige ham eengang i 28 Aars tjeneste at have taget imod 100 Rdlr. i foræring, saa vilde han have tabt Ære og Liv«. I Marts Maaned 1726 blev han afskediget. Justitsraad Kreyer beskyldtes for at have solgt sit Votum for 100 Rdlr. i en Sag, hvor Kongen vilde »løbe hazard at miste en Sum af 12000 Rdlr.« Kreyer tilstod sin Forseelse og tilbød skriftlig Kongen at afsone den ved at betale 3—4000 Rdlr. i Bøde. Han blev udstødt af Høiesteret.

Ogsaa i Norge fandt Undersøgelser Sted i lignende Retning. Kun en Mand vides at være bleven straffet, rigtignok først to Aar efter. Det var Justitiarius i Overhof-Retten, Etatsraad Hans Blixenkrone. Han blev afskediget og skulde betale en Bøde af 10000 Rdlr.; de 5000 Rdlr. skulde betales strax. Det kongelige Reskript herom til Statholderen Ditlev Wibe er dateret 13. December 1727. I April 1728, da Resten endnu ikke var betalt, maatte Wibe paalægge ham at skynde sig med

Betalingen, for at undgaa Exekution. Hojer fortæller, at Blixenkronen blev vanvittig over denne Begivenhed.

En af de mest formaaende Mænd, hvis Forhold var Gjenstand for Kommissionens Undersøgelse, var Seierherren ved Kolberger Hede 1715, Christian Karl von Gabel, Krigs- og Marineminister, Deichmanns bittere Modstander*). Gabel havde store Fortjenester af Marinens Styrelse; under vanskelige Forhold, efter en mangeaarig Søkrig, i hvilken Flaaden havde lidt meget, medens der var kommen en utrolig Demoralisation ind i Søetatens høiere og lavere Personale, skulde han raade Bod paa de mangfoldige Mangler og Skrøbeligheder. Ved flere forstandige Forbedringer og Reformers Lykkedes det ham ogsaa tildele. At et godt Resultat ikke blev fuldstændig naaet, og ikke tilfredsstillende i alle Retninger, tilskrives Feilgreb fra hans Side, men nok saa meget den Omstændighed, at han for tidlig blev fjernet fra sin Stilling⁹³. En vigtig Anledning hertil var de Oplysninger, som den Geheime Kommissions Undersøgelser bragte for Dagen. Han havde begaaet den samme Feil som saa mange andre Embedsmænd; han havde taget imod Skjænk og Gave. Herom findes Vidnesbyrd i Ekstrakterne af Forhørene over flere af dem, som ved hans Hjælp sagdes at have faaet Embeder eller Titler. Forhørene udstraktes til Norge, hvor Folk fra fjernere Egne kaldtes for Kommissionen i

---

*) I et Brev, som Deichmann skrev til Meinichen i Marts 1725, beklagede han sig over, at Gabel tog den uforskammede og bekjendt liderlige Wærenskjold [Amtmand i Smaalenes Amt] i sin Amitté. Denne W. har den 14. Marts overleveret et skammeligt Skrift over Deichmann, og siden rost sig deraf for Gabel, og faaet det Svar, at han havde gjort meget vel og ønskede Deichmann al Ulykke. Deichmann skildrer derefter Wærenskjolds Liderlighed, han haaber, at Kongen vil give ham Opreisning, og at Wærenskjold skal tage sine Beskyldninger imod ham tilbage.

Christiania. Hvad Gabel har svaret til de Beskyldninger, som reistes imod ham, kjendes ikke; formodenlig har han været for Kommissionen, men de bevarede Papirer indeholde Intet om Forhøret over ham*). Man tør derfor ikke fæste ubetinget Lid til at det er sandt Alt, hvad der er udsagt om ham.

En Lars Bruun, som søgte Bestillinger, fik at høre, at «naar man ved nogen Foræring kunde blive engageret i Kammerherre Gabels Huus, kunde man blive hjulpen». Han stiftede Bekjendtskab med en Person ved Navn Høyer, der var Taffeldækker hos Kammerherren. Derpaa købte han, 1720, et Sølvskrin, besat med adskillige Stene, til en Værdi af 500 Rdlr. og fik det ved sin Ven anbragt paa Kammerherreindens Natbord. Bruun fik ingen Hjælp fra Gabel. Skrinet fik han tilbage i ødelagt Stand; han solgte det for 60 Rdlr., medens han havde sat sig i en Gjæld af 1100 Rdlr. for at faa Penge til at købe det. Han turde ikke angive Gabel, i hvis Hus der sagdes, at han var bleven truet med at han aldrig skulde faa Brød i Danmark. Men han fortalte Andre, hvorledes det var gaaet ham. Omsider opnaade han at blive Sorenskriver i Raabøigdelaug. Saaledes fortælles af Lars Bruun i

---

*) I Forbindelse med Undersøgelserne imod Gabel og Judichær stod en Undersøgelse af Bestyrelsen af Holmen. Der blev nedsat en Kommission angaaende endel ved Holmen og Søetaten til Kongl. Interesses fornærmelse forefaldne og pæsserede Sager. Kommissionen, et Slags Appendix til den Geheime-Inquisitionskommission og en Forløber for Marine-Kommissionen af 1727, forsamledes efter Kongens mundtlige Ordre den 8 Juni, og bestod af Generallieutenant Gerhard Christian v. Støcken, Oversekretær Meinichen og Justitsraad August Frederik John. Forhørene varede Sommeren over; mange Officerer kaldtes for Kommissionen. Blandt dem som forhørtes var Admiral Troyel, Admiralitets-Sekretær Urstin Matthiades, Kommandør-Kaptajn Ulrik Frederik Suhm.

en Tilstaaelse af 31. Marts 1725, som Biskop Deichmann i April Maaned sendte ned til Møinichen. En vis Paludan havde givet Gabel 100 Rdlr. for at blive Kornet. Kaptain Nikolai Espen Poulsen havde betalt Gabel for sin Bestalling. Raadmand Lorens Haansen Holst i Throndhjem havde givet 1 eller 2000 Rdlr. for at faa sin Søn til Krigskommissær; denne Sag havde Madam Budde*) havt i Kommission hos sin Broder, Kammerherren. Schoutbynacht Bille havde betalt 1000 Rdlr. for sin Charge. Major Rye ved Oberst Poulsens gevorbene Dragon-Regiment havde 1721 udstedt en Revers paa 1000 Rdlr. for at faa et Kompagni i samme Regiment og derudi at beholde Fortrinet som Major. Reversen var bleven indfriet. Geheimeraadinde Hausmann havde for sin Svogers Expedition givet i Present 3000 Rdlr.**). En anden

---

*) Armegaard Margrethe Gabel, f. i Pleskov i Rusland 1677, d. i Throndhjem 1734. Hun var gift med Generalmajor i Infanteriet Vincens Budde, f. 1660 i Frederikshald, d. 1729 i Throndhjem.

**) Karen Toller von Rosenheim, gift med Generallieutenant Hausmann. Hun er fød 1662 og døde 1742. Hun havde en Søster Katharine Ernestine, som var gift med Oberstlieutenant Johan Albrecht With, der 1722 blev Translatør ved Øresunds Toldkammer. Han var Stiftamtmand i Christianssand Stift fra 1730 til 1738, blev Stiftamtmand i Viborg Stift 1746, Ridder af Dannebrog 1747, og døde 1754. Hans Frue døde i Juni 1760. I Aaret 1724 havde Fru Hausmann indsendt en Supplik til Konsellet, og den 9. Marts 1724 skrev With fra Helsingør følgende Brev til Rostgaard (den Hellig Mand er Deichmann):

Tænk min Hr. Rostgaard, tænk nu paa,
 Dend Hellig Mand er kommen,
 For hvilken hver sig frygte maa,
 Som Haren sig for Trommen,
 Og hafver Nogen Aarsag til
 At frygte eller tænke,
 Hvad af hans Anslag bhfve vil.
 Tænk paa, at Hausmanns Enke
 Er og blandt det bedrøvet tal,

Person havde i Gabels Hus foræret et Fastelavnris med Juveler, taxeret til nogle 1000 Rdlr. Hans Jakob Smit i Guldbrandsdalen havde givet Madam Budde en Diskretion paa 300 Rdlr. for en Kancelliraads-Titel. Povel Weybye havde gennem Etatsraad Nobel givet Gabel en Present, et engelsk Uhrværk og et Kontor af Valdnedtræ, til en Værdi af 4 à 500 Rdlr., for at faa sin Dismission fra Kasserertjenesten, uagtet han ikke stod under Gabels Departement, og Rentekammeret havde været imod hans Ansøgning. I et anonymt tydsk Brev om flere Pengegaver fortæltes, at Oberst (Adolph Frederik) v. Staffeldt ved Dragonerne havde betalt 1000 Rdlr., for at faa sit Regiment flyttet fra Fyn til Slesvig. Denne Oberst Staffeldt var en Broder til Generalen af samme Navn, der var Medlem af den Geheime Kommission.

Peter Ramshart forklarede, »at Krigs Bogholder Aage Rasmussen Hagen*) haver givet til Cammerherre Gabel 400 Rdlr. for hans Assistance med een Expedition angaaende Erstatning til Hof Apotheker Gotfried Becker for eet i Bataillen ved Gadebusch forloren Felt Apoteck, som Deres Mait. tvende gange tilforne hafde af-

---

Som Hand vil Sag paaføre.
 Dog tror hun, Rostgaard kand og skal
 Saa røre Kongens Øre,
 Af dend Suppliq, Consellet fik
 Fra mig paa hendis Vegne,
 At Kongen i det Øyeblik
 Vil naadig Plat tegne,
 Hvor ved hun vinder udi sær,
 At alt for Lyset kommer,
 Og dend, som hendis Sags-Mand er.
 Ey blifver hendis Dommer.

*) Han var Holbergs Bogkommissionær i Throndhjem. Se Nogle utrykte Breve af Ludvig Holberg. Udg. af Paul Botten Hansen. Christiania 1858.

slaget icke at kunde gotgiøres, men nu blev bevilget paa denne maade, at siden Becker var Hagen eendeel Penge skyldig, Hagen igien skulle betale een Summa Penge til Kongens Cassa for Mangels Poster i sine Regnskaber, saa accorderede Deres Mait. at Prætensionen for bemelte Felt Apoteck paa Krigs Bogholder Hagens Gield afskrives. Deponenten, iblant andre omstændigheder, erindrer, at Hagen hafde lovet Cammerherre Gabel, naar Ansøgningen blev bevilget, 600 Rdlr., saasom imellem Hagen og Becker var aftalt, at Hagen skulle give $\frac{2}{3}$ Parter og Becker $\frac{1}{3}$ Part af forbemelte 600 Rdlr., men hvor stor Præsent Apotheker Becker har givet, ved Deponenten icke.»

Til Oplysning om, hvorledes Møinichen forstod sin Opgave, meddeles følgende Notits. Den 6. April sendte han Dronningen en Ansøgning fra Justitsraad Tausan, Deputeret ved Søetatens Generalkommissariat, »Cammerherrens megit betroede Svend«. Kommissionen havde modtaget en graverende Angivelse om ham om et Par Hundrede Rdlr., og Møinichen skriver da: »dersom ieg kunde trøste ham og meest hans Rangsyge Kone, trøster ieg mig til at faa hannem til at skrifte reent ud«; han ønskede at vide Dronningens Villie. Frihed for Straf og en Etatsraads Titel skulde vel altsaa være Lökkemidlerne for at faa Tausan til at fortælle, hvad han vidste om Gabel. Tausan blev dog først Etatsraad 1728, den 16. April (Dronningens Fødselsdag).

Flere af Gabels Underordnede bleve underkastede Forhør; om tre af dem indeholde de bevarede Dokumenter adskillige Oplysninger.

Den første er den berømte og ansete Mand, Admiral Ole Judichær, Holmens Chef. Han beskyldtes for at have taget imod Skjænk og Gave, og for at have begaaet mange Misligheder ved Orlogsskibenes Reparationer, Le-

verancerne af Tømmer o. s. v. Man har endnu et Indlæg fra Judichær, nemlig en Erklæring afgiven til Kongen den 6te Mai 1725⁹⁴. Han tilstaar i denne at have modtaget Presenter af sine Officerer, en Sølvthebakke paa 175 Lod, og en Sølvthepotte paa 147 Lod; han omtaler tillige, at han modtog den første Foræring med Kammerherre Gabels Tilladelse, da det gode Forhold til hans undergivne Officerer vilde blive brudt, naar han fastholdt sin Vægning at modtage den af dem. Men han forsikkrer, at han aldrig ved disse Foræringer er bleven bragt i nogen Kollision til Kongens Præjudice. Med Hensyn til de øvrige Klagepunkter giver han fornøden Oplysning. Judichær slap denne Gang for Straf; et Par Aar efter nedsattes der en Marine-Kommission, der skulde undersøge Marinens Forfatning, og det endelige Udfald blev, at Judichær blev Syndebukken for den daarlige Styrelse af Flaadens Anliggender og blev afskediget fra Statens Tjeneste den 10. November 1727*).

Den anden er den dygtige Sømand, Schoutbynacht Michael Bille**). Han blev meget forbittret over den Maade, paa hvilken han var bleven behandlet af Kommissionen, og han klagede derover i et Brev til Kongen, skrevet paa Orlogsskibet Dronning Anna Sophie, den 12. Juni 1725. Han

*) Ved en Admiralitetsdom af 10. Februar 1727 blev Judichær dømt til at have sine Embeder forbrudte, men han blev ikke afskediget, da han endnu ikke kunde undværes. Først den 10. November blev han afskediget fra Kongens Tjeneste; han døde den 29. September 1729. Garde har i en lille Skildring af Judichær paavist, at der maa være sket Judichær stor Uret, den fjendtlige Stemning imod ham har vundet Seier paa Retfærdighedens Bekostning. Tidsskrift for Søvæsen, 1862, S. 265—73.

**) Han er født 1680; 1699 blev han Underlieutenant i Marinen; den 24. December 1717 blev han Schoutbynacht; 1726 Viceadmiral; 1729 Holmens Chef, indtil 1735; 1734 blev han Admiral, 1737 traadte han ud af Marinen. Han døde den 2. Marts 1756.

blev i Kommissionen »meget urimelig begeget og tiltalt in Terminis, som maatte smerte endog den ringeste Deres Majestæts Underdan.« Mœinichen spurgte ham, om han direkte eller indirekte havde givet Penge for sit Avancement (han var nemlig beskyldt for at have givet 1000 Rdlr. for sin Schoutbynachts Titel). Hertil svarede han: »Nei«. Han blev erindret om Eden, han maatte sige Sandhed, man kunde ikke tvivle derom, da saa mange Folk havde udsagt det om ham. Bille svarede: »De maa være høie eller lave, saa haver de sagt Usandhed«. Mœinichen kom da med Ord og Trudser, »som ei pleier at bruges til nogen uden til den, som er allerede convinceret og criminelle, nemlig, at jeg skulde blive bragt paa det Sted, hvor jeg skulde blive obligeret til at sige Sandhed.« Atter mindedes han om Eden. Bille svarede: »Min Christendom veed jeg, ligeledes hvad den Ed har at betyde, saavel som han eller nogen mig det sige kan.« Bille var imidlertid bleven hel forvirret, og i sin Konfusion sagde han, at han havde givet Etatsraad Reitzer 50 Rdlr. for den Umage han havde havt med hans salig Svigermoders Midler. »Den gamle Mand reiste sig op og udbød: »Det siger I som ingen smuk Mand«, hvilket jeg i Consideration for det høie Sted jeg stod paa, saaledes maatte fordøie.« Han svarede kun: »Det siger I mig her, men jeg tvivler paa I understod Eder mig det paa et andet Sted at sige, hvis I ikke vilde vente hvad der paa følger.«

Den tredie er Inspektøren i Nyboder, Frederik Pochenberg Thjellesen, der beskyldtes for som Kommissionær at have inløst Kaldsbreve, Konfirmationer paa Testamenter og lignende, og at have modtaget anselige Discretioner herfor, Summer fra 50 til 2000 Rdlr. Han forsikkrede, at han aldrig havde taget imod Skjænk eller Gave, hvad han havde faaet var blot Vederlag for Tje-

nester, han havde gjort andre. Det frelste ham dog ikke. Han blev afskediget, men Kommissionen benyttede ham forinden til at skaffe sig Angivelser om Judichær og Gabel. Han var tillige indviklet i en Sag, som blev meget vidtløftig. Der var død en Mand i Holbæk, Peder Pedersen, som efterlod en ret anselig Formue. Men der opstod Strid imellem Arvingerne om den, og desuden reistes en Generalfiskalsag. Pedersen beskyldtes nemlig for at have udlånt til Grev Ahlefeldt 14000 Rdlr. imod 7 pCt. og 6000 Rdlr. imod 6 pCt. Reverserne vare strax efter Mandens Død blevne brændte af to af Arvingerne, som de forsikkrede efter Pedersens udtrykkelige Befaling til dem. Da der var krævet for høie Renter*), skulde Obligationerne konfiskeres, og i den Anledning blev der anlagt Generalfiskalsag. Thjellesen var gaaet tilhaande ved Sagerne, ligeledes Kjøbmanden, Kommerceraad Abraham Kløcker, som enten havde hjulpet Grev Ahlefeldt til sine Laan eller selv laant Penge af Pedersen; en af Arvingerne, Præsten Niels Lund i Vallø, var ogsaa kompromitteret**).

Ogsaa i Papirerne om ham findes der et lille Bidrag, som fortjener at opbevares. Han havde givet en Student, Ole Hansen Høyer, 45 Rd. for at han skulde reise til Jylland og instruere sin Broder, Præsten Frederik Høyer, af hvem Thjellesen havde faaet 400 Rd. for at faa hans Kaldsbrev konfirmeret, om, hvad han skulde sige, hvis han kom for Kommissionen i Viborg, for at hans Ord kunde stemme med hvad Thjellesen udsagde for Kommissionen i Kjøbenhavn. Studenten beholdt Pengene, men reiste ikke. Thjellesen havde bedet ham om, naar han blev forhørt i Viborg, da ikke at tilstaa Alt, hvad han vidste om

---

*) Ved Forordningen af 19. Februar 1695 var Rentefoden sat til 5 pCt.

**) I December 1727 var der en Proces i Gang angaaende disse Pengesager. Thjellesen var indviklet i den.

ham, »thi Eden var«, efter Thjellesens Tancker, »ikke saameget at regardere paa, og gaf Tellesen desuden med Miiner tilkiende, at hand, nembl. Høyer, icke meget skulle bekymre sig om Eden.« —

Om end de, som bleve kaldte op for den geheime Kommission, havde maattet aflægge Ed paa, Intet at omtale af hvad der passerede paa Slottet, saa var det dog umuligt andet, end at Folk i Kjøbenhavn snart kom under Veir med, at noget Usædvanligt var i Gang, og at der udspreddes ildespaaende Rygter om Kommissionen paa Slottet, hvis Undersøgelser i Begyndelsen næsten udelukkende dreiede sig om Rostgaard. En Uges Tid efter at Møinichen havde tilskrevet Kongen, at han og Deichmann vare villige til at lede Undersøgelserne, fik Rostgaard at vide, at man havde Ondt isinde imod ham. Alle de første Forhør angik jo ogsaa hans Forhold, det var de usalige 1000 Rd., enten de nu vare komne fra Frederik Kiær, eller Borgerne i Viborg, som havde givet det første Stød til, at Kommissionen blev nedsat. Rostgaard blev urolig herover, og den 12. Januar skrev han et Brev til Kongen, hvori han tilstod at have modtaget Gaver, men at disse vare frivillig skjænkede ham for forskjellige Kommissioner, som havde været ham betroede, f. Ex. for Hertugen af Nordborg, hvis Patent han havde besørget udfærdiget, for den hamborgske Kjøbmand Watkinson*), der var bleven adlet og hvis Nobilitationsbrev han ligeledes havde ladet bringe istand, og andet Lignende;

---

*) Christopher Watkinson, en Englænder, havde paa Auktionen efter Grev Karl von Ahlefeldt kjøbt det kallundborgske Gods Østrup og Astrup. Han havde betalt Godset høit over Værdien og var bleven optagen i den danske Adelstand i Aaret 1724. — De andre Mænd, som bleve adlede, medens Rostgaard var Oversekretær, ere: 1721 Niels Krag; 1722 Frederik Kiær; 1723 Severin Brockdorff; 1724 Laurids og Anders Kiærulf.

han havde gjort Udlæg for dem, og naar Pengene bleve ham sendte, fulgte der en Diskretion med. Der var Flere, som mundtlig eller skriftlig havde tilbudt ham Penge for at opnaa Et eller Andet, ja, man havde endog sendt ham Assigationer, som han endnu kunde forevise. Saa-danne Anmodninger havde han altid afslaaet. At han skulde have vedligeholdt en Korrespondance med en Kone i 3 Hjørter paa Vestergade og en Student Isenfeldt om Præstekald og andre Embeder, og modtaget Penge af dem for disse, forsikkrede han var Opdigtelse. Han bad Kongen om Tilgivelse for sine Feil, tog sin Tilflugt til hans Mildhed, og lovede, at for Fremtiden skulde han ikke fortjene hans Unaade. Rostgaard fik intet Svar herpaa, ligesaa lidt som paa et andet Brev af lignende Indhold, han nogle Dage efter skrev til Kongen; ogsaa hans Kone gjorde sig forgjæves Umage for at mildne Stemningen mod hendes Mand. Der gik nogle Dage hen, med hver Dag tiltog Rygterne, Faren blev bestandig større, Stillingen mere og mere pinlig og trykkende. Han fik haandgribelige Beviser paa, hvorledes Forholdet var. En Dag vilde han ind i Geheimearchivet, men kunde ikke komme derind, da der var sat Hængelaas for Yderdøren, og den 15. Januar blev det ham forbudt at komme til Hoffet. Endelig fortaltes det ham, at han skulde arresteres og bringes til Kastellet. Den ulykkelige Mand blev aldeles fortvivlet herover. Han vidste af Historien, hvad dette havde at betyde; var han først kommen derhen, vilde al Adgang til at kunne henvende sig til Kongen blive ham forment, aabnedes Fængselsdøren i Kastellet for ham, kunde det let hænde sig, at han derfra skulde sendes til Munkholm. Den 17. Januar mødte han i Konseillet og refererede for Storkansleren og Geheimeraad Lente 32 forskjellige Sager, men det var med Vanskelighed, at han kunde udføre dette Arbeide, saa betaget var han.

Da han kom op i sit Kontor, var det tydeligt nok, i hvilken Sindsstemning han var, det kunde ikke undgaa hans Underordnedes Opmærksomhed.

Endnu en Gang vilde han henvende sig til Kongen. Men Arrestørdren svævede over hans Hoved*), han havde intet Øiebliks Ro til at sætte et Brev sammen, han maatte bort, et Sted hen, hvor han blot for en kort Tid kunde være i Sikkerhed. Han tog da en skjæbnsvanger Beslutning. Torsdagen den 18. Januar, ganske tidlig om Morgenen, skrev han et Brev til sin Kone, i hvilket han meddelte hende, at hvad hun den foregaaende Aften havde fortalt ham om Kongens Vrede — Kongen havde om Onsdagen skrevet et Brev til Storkansleren, og deri udtalt, at Rostgaard skulde afskediges — og om den Fremgangsmaade, man benyttede imod ham, nødte ham til at reise bort — hvorhen sagde han ikke —, en af de første Dage skulde hun høre fra ham. Nøglen til sit Værelse i Kancelliet lagde han paa sit Bord i en forseglet Konvolut med Udskrift til Storkansleren. Han reiste strax efter ud af Byen — der fortælles, at han ved Porten udgav

---

*) Hojer fortæller, at Rostgaard »vom Kammer-Herrn Gabel (der sein Freund nicht war) unter dem Schein eines guten Raths turlupinirt ward«, at han blev forskrækket herved, og bildte sig ind, at han strax skulde sendes til Kastellet. Hertil maa bemærkes, at Rostgaard ikke nogensinde i sine Optegnelser har nævnet Gabel. (1722 forfattede han en Indskrift til en Guldpokal, som, uvist af hvem, blev foræret Gabel.) I det store kongelige Bibliothek findes et Numer af en Avis, »Addres og Notifikations Relation«; det er Nr. 4 for Fredagen den 19. Januar 1725. Følgende er skrevet til: »Den 15. blev Rostgaard Hove forbudnen, og given ordre i Portene at examinere dem, som udkjerte; den 18. echaperede Rostgaard paa en Vognmandsvogn, kom ud af Østerport, thi af de andre kunde hand ikke komme, gav sig ud i Westerport for Prinds Carls Secreterer, kom til Helsingborg, hvor 2de Kongens Laqvats fik ham godvillig og bragte ham den 20. Januar til hans Huus.«

sig for Prinds Karls Sekretær —, tog Veien til Humlebæk og lod sig derfra sætte over til Helsingborg. Her havde han Bekjendte. Da nemlig Frederik IV. i Aaret 1710 havde været i Helsingborg, havde han boet hos Borgemesteren, Slüter; denne Mand var bleven jaget ud af Landet og havde med sin Familie begivet sig til Danmark, hvor hans to Døtre kom i Tjeneste hos Rostgaard, den ene, Helvig, som Kammerjomfru hos Fruen, den anden som Meierske paa Krogerup. Denne sidste, Katharina hed hun, var senere vendt tilbage og bode i Helsingborg hos sin Søster, der var gift med en Sieur Appelberg. Det var hos denne Familie, at Rostgaard tog sit Opholdssted. Om Aftenen skrev han sit Bønskrift til Kongen. Han undskyldte sin besynderlige Adfærd med, at det var en Nødvendighed for ham at sikkre sig Kongens Beskjærmelse imod denne »modum procedendi, som ingensteds bruges, uden in Crimine læsæ Majestatis«. Han satte sin Tillid til Kongens Naade og tilbød, at han, hvis han fik Lov til fremdeles at blive i sit Embede, imod en Afkortning af 1000 Rd. i sin Gage, ved trykte Plakater vilde bekjendtgjøre, at Enhver inden Aarets Udgang kunde reklamere hvad han havde sendt eller leveret ham, og det dobbelte, dersom det kunde bevises, at det forud var betinget eller forlangt. Tidlig om Morgenen den 19. Januar blev Bønskriftet og det lovede Brev til hans Kone sendt med en Fiskerbaad til Krogerup og derfra til Kjøbenhavn. Fru Rostgaard læste det, hun lod Storkansleren læse det, forseglede det og lod det bringe til Kongen. Hans Majestæt læste det før han gik til Taffels.

Af nogle Yttringer i Brevet til Kongen kunde man slutte, at Rostgaard vilde lade sig bestemme af Svaret, om han skulde vende tilbage til Kjøbenhavn eller ikke. Har det været hans Tanke, maa han dog snart have taget en anden Beslutning. Kort efterat Bønskriftet var afsendt,

fortalte hans Tjener ham, at der var kommet to kongelige Lakaier fra Helsingør til Helsingborg, som ønskede at tale med ham. Rostgaard trode heri at kunne se et Haab om, at han vilde blive ført til Kongen selv. Han leiede en Baad, som skulde føre ham lige til Kjøbenhavn, lod sit Tøi bringe ned til Stranden og var færdig til at stige i Baaden, da den ene Lakai kom tilstede. (De vare begge redne ad Landskrona til.) Rostgaard bad ham følge med, hvortil han var villig, men de maatte vente paa hans Kammerat, som havde en kongelig Ordre hos sig. Sildig paa Eftermiddagen ankom han, foreviste et kongeligt Reisepas og sagde til Rostgaard, at han skulde følge med. Afreisen fra Helsingborg fandt Sted strax efter; om Aftenen ankom de til Krogerup, hvor de overnattede. Rostgaard skrev strax et Brev til Kongen, i hvilket han, efterat have fortalt, hvorledes denne Dag var gaaet hen for ham, bad om, at det maatte blive ham tilladt at forsvare sig imod sine Uvenners Anklage paa fri Fod, efter Lands Lov og Ret. Han indrømmede, at det var en overilet Handling af ham, saaledes at være reist bort, men haabede dog, at Kongen vilde være ham naadig*).

Løverdagen den 20. Januar ankom Rostgaard til Kjøbenhavn. Han fik Arrest i sit eget Hus. En Lieutenant, to Underofficerer og 15 Menige holdt Vagt over ham, Lieutenanten var bestandig i Værelset sammen med ham. Han spurgte Generallieutenant, Grev Sponnecks Adjutant, Barfoed, som formodentlig havde forkyndt ham

---

*) Kilden til denne Skildring er Rostgaards egne Breve, skrevne i de samme Dage. Andreas Hojer har en hel anden Fortælling. Rostgaard skal først have søgt Beskyttelse hos Kommandanten i Helsingborg; da dette blev afslaaet, skal han have skjult sig i et Bondehus udenfor Helsingborg. Han skal have sendt sin Tjener til Sjælland for at bede om Pardon eller om Salvum conductum. Lakaien skal have fundet ham skjult i en Krog paa Gulvet i Bondehuset.

Arresten, om, hvilken Beskyldning der var reist imod ham. Svaret var: Crimen læsæ Majestatis. At Rostgaard var flygtet, havde gjort stor Opsigt i Kjøbenhavn. Hans Arrestation blev det første tydelige Bevis for, at der var noget Ualmindeligt paafærde. Man blev nu opmærksom paa, hvad der gik for sig, efterhaanden fik man mere og mere at vide, Publikum fik et Æmne at tale om, som dog maatte berøres med største Forsigtighed. Korte Efterretninger kunde Korrespondenterne sende til de fremmede Journaler*).

---

*) Hamb. Korrespondent, 1725, Nr. 17. I Mercure historique et politique, La Haye 1725, T. Lxxviii, S. 196, skrives fra Kjøbenhavn: •Depuis quelque temps on n'est occupé ici que de ce qui est arrivé à Mr. Rostgaard, Secretaire du Roi.• I ny kgl. Sml., Folio, Nr. 685b, findes følgende Afskrift af et Brev eller Korrespondance-Artikel, dateret Kopenhagen d. 23. Januar 1725: •Wie die Rede gehet soll die auf dem Schlosse in dem königl. Vorgemach täglich haltende Geheime Kommission, viele Leute aus der Stadt abgehört, und über verschiedene Puncten befragt haben, wovon man aber nichts erfahren kan, massen ein jeder beym Weggehen mit einem Cörperlichen Eyd angeloben muss, von dem was ihm gefragt worden, keinem Menschen weder schriftlich noch mündlich das geringeste zu offenbahren, indessen ist dadurch so viel decouvriret, das der Ober-Secretair Rostgaard viele Priester und andere Civil-dienste für Geld an den höchstbietenden verkauft, und ihnen darüber die Königl. Bestallung unverantwortlich erschlichen und ausgefertigt; wenn Rostgaard hievon Wind bekam, hat er erstlich aus der Cantzeley in seinem Contoir als auch in seinem Hause einige Papire verbrand, und faste darauf letst vorwichenen Donners-tag Morgen die fatale resolution sich zu absentiren, gab sich im Thor an für Ihre K. Hoh. Prince Charles Secretaire aus, reisete nach Schoufshoved, und begehrete von denn bauern übergesetzt zu werden, wie wohl er nun bald both, bald dränete, wollten dennoch die bauern nicht willfahren, worauf er vollends nach seinem Guth Krogerop gerelset, wo ihn seine eigene bauren gleich nach der schonische Kuste transportiret. Er hat seine Tour nach Helsingborg genommen, und davon eine allerunterthänigste Supplique an Ihre K. Mt^e anhero gesandt, worinn Er um Gnade und einen General Pardon gebethen, könnte Er dieses erhalten,

Medens Arrestationen varede, fortsatte den geheime Kommission sit Arbejde. Det er allerede fortalt, hvorledes man navnlig gjorde sig Umage for at faa Anna Berg i 3 Hjorter paa Vestergade til at tilstaa, thi man trode, at det var fra hende det Rygte var kommet i Omløb, at Rostgaard havde krævet Penge af Supplikanterne i Dronningens Navn. Men man fik Intet at vide. Derimod tilveiebragte man en hel Række Angivelser om Pengesummer, som Forskjellige havde givet Rostgaard i Diskretion. Forhørene udførtes hele Tiden saaledes, at Enhver, som blev stævnet til at møde for Kommissionen, forhørtes særskilt for lukkede Døre, uden at Andre vare tilstede end Deichmann og Møinichen. Vidner bleve ikke førte. Man mente at have opdaget et helt Komplot, der havde sit Udgangspunkt fra Rostgaards Hus, hvor en Frøken Eleonore Numsen skulde være en af de vigtigste Medvidere; hun var stadig i Rostgaards Nærhed (hun var maaske Husbestyrerinde) og havde den bedste Leilighed til at afgjøre Pengehandlerne med ham. En anden Deltager skulde være Rostgaards gode Ven, Professor Hans Gram. Fremdeles var man kommet under Veir med, at en theologisk Student, Nikolai Isenfeldt, skulde være Budbringer og Underhandler imellem Rostgaard og Ansøgerne.

---

wolte Er sich gleich für des Königs Füsse werffen; es waren aber 6 oder 7 Stunden auf dessen Flucht 6 königl. Laquais an alle fehrstedte gesandt, wovon die 2 ihn im Helsingburg angetroffen, da Er sich dann gleich resolviret, wieder mit zurück zu gehen, wovon sie letztverstrichenen Sonnabend in diese Stadt arrivirten, und Hr. Rostgaard in seinen Hause brachten, worinn sogleich 1 Lieutn., 2 Unteroff. und 12 Gemeine die Wache genommen, der Officier ist allezeit bey ihm in der Stube, ob Er nun daselbst allzeit seinem Arrest halten, oder nach der Citadelle gebracht wird, lehret die Zeit. Gleich nach seiner Entwichung ist sowohl dessen Cammer auf der Cantzeley, als seine eigene Cammer nebst den Archiv versigelt, und Wachen dabel gestellt; die Commission continuiret täglich mit gröstem Eifer.

Ogsaa ved Rostgaards Sag er der en lille Begivenhed, som mærkelig karakteriserer Kommissionens Fremgangsmaade. Efterretningen om den maa antages for at være aldeles paalidelig, Vedkommende har selv fortalt den i et Brev til Fru Rostgaard, som er bevaret. Man var i nogen Forlegenhed, fordi man i Rostgaards Hus ikke havde fundet Papirer, som kunde kompromittere ham. Det var blevet fortalt Kommissionen, at han havde brændt en hel Hoben, men man formodede, at der dog maatte have været Noget, som han havde skaffet tilside. Der blev da sendt en Mand til Helsingborg, for at anstille Efterforskninger; det var Prokurator Hans Knudsen Sølling, en Mand, som Kommissionen i en anden Sag giver et meget slet Skudsmaal, men som var god nok for den, naar den skulde bruge ham i sin egen Interesse. Han gjorde et Par Reiser i dette Ærinde, og han søgte navnlig at faa Noget at vide hos Appelbergs. Den sidste Gang, han var der, foreviste han et kongeligt Brev, i hvilket der gaves Løfter om kongelig Naade og Pension, hvis man vilde tilstaa, at Oversekretær Rostgaard havde havt en Kuffert eller Kasse med sig, som han havde ladet blive tilbage. Appelbergs gav edelig Forsikkring paa, at Rostgaard ikke havde efterladt sig det Allermindste. Sølling havde en Seddel med sig, underskreven med Rostgaards Navn, om at udlevere Kufferten. Han viste den til Søsteren Katharina, og spurgte, om hun ikke kjendte sin forrige Herres Navn. Katharina, som havde tjent paa Krogerup, kunde med god Samvittighed svare hertil, at hun hel ofte havde set Herrens egen Haand, men hun kunde icke wetta, om det var just Herrens egen underskrift. Navnet var falskt.

Omsider var man kommen saa vidt, at Undersegelserne med Hensyn til Rostgaard skulde slutes. Han var hidtil ikke bleven forhørt en eneste Gang, havde ikke været stedet for Kommissionen, og var ganske uvidende om

alle de sande eller falske Beskyldninger, som vare fremkomne imod ham. Tirsdagen den 23. Januar blev Rostgaard ført op til Slottet for at forhøres, ikke af Kommissionen, men af Premierministeren, i det kongelige Geheime-Konseil. Tilstede vare Hs. Exc. Geheimeraad Chr. v. Lente, Hs. Exc. Geheimeraad J. G. v. Holstein, Konferensraad, Biskop Deichmann, Etatsraad Meinichen, samt alle Betjentene i det danske og tyske Kancelli. Den hele Forhandling var ordenlig sat i Scene, Delinqventen skulde ret haanes ved at saavel Geheimeraadene i Konseillet, som alle de over- og underordnede Kancelli-Embedsmænd bleve Vidner til Kancelli-Præsidentens ydmygende Domfældelse. Nogen Ed blev ikke afkrævet Rostgaard. Storkansleren, Grev Holstein, oplæste en Extrakt af Kommissions-Protokollen angaaende endel Personers Udsagn om Skjænk og Gaver, som Etatsraad Rostgaard sigtedes for at have taget imod, medens han havde været Oversekretær i det danske Kancelli. Rostgaard tilstod sin Forseelse og bad om Naade. Det var navnlig 5 Poster, som vare fremhævede. Den første var, at han havde modtaget 1000 Rd. af den svenske Sekretær Silfverschiöld i Anledning af en lang, indviklet Sag om den Bruinske Arv*).

*) Etatsraad Johan Monrath, Eler af Godset Heckeberga i Skaane, var gift med Mette Sophie Krabbe. Hendes Søsterdatter, Fru Karen Krabbe Tagesdatter, var gift med Generalmajor Jakob de Bruin; deres sex Døttre bleve ifølge Monraths Testament Arvinger til Heckeberga. De fem Døttre solgte deres Arvepart til Fru Grevinde Christina Piper, den sjette, Mette Sophie, havde giftet sig med Advokat Peter Silfverschiöld. Han og hans Hustru vilde fortrænge Søstrene fra Arven, og i den Anledning førtes flere Processer. Hans Nobel, Christian Reltzer og Hans Gram bleve som Søstrenes Kuratorer indviklede i dem. Se J. C. Barfod, Märkvärdigheter rörande Skånska Adelen. Stockh. 1847. S. 100 ff. Richardt og Liunggren, Skånska Herregårdar, III, Lund 1856. I det store kongelige Bibliothek, gl. kgl. Saml., 4to, Nr. 3053e, findes flere Papirer og Breve, som angaa disse Sager, de have tilhørt Gram.

Rostgaard forsikkrede høit og dyrt, at han ikke havde faaet en eneste Skilling af ham. Den anden var, at han havde taget imod Foræringer for Nobilitationsbreve. Rostgaard svarede, at han havde leyeret det stemplede Papirs Beløb og Sportlerne fra sig, men naar der var Overskud, havde han beholdt det. Den tredie var, at han havde taget imod en Present fra Viborg By. Rostgaard benægtede dette, men tilstod, at Kancelliraad Frederik Kiær havde sendt ham 1000 Rd., uden at han vidste hvorfor, og han havde beholdt Pengene. Den fjerde Post var, at han af Præsten, Magister Steen Kierulf, for Konfirmationen paa hans Kaldsbrev, havde taget imod 1000 Rd. Rostgaard forklarede, at denne Pengesum var bleven lagt i hans Bibliothek, han havde uddelt den blandt de Fattige og ikke beholdt en Skilling, da han havde faaet Løfte paa den forud. Den sidste Post angik 500 Rd., som Etatsraad Reitzer havde foræret ham. Han tilstod at have modtaget disse Penge, men gjorde opmærksom paa, at han havde besørget Reitzers Bibliothek flyttet, da det var blevet kjøbt og skulde afleveres til Kongens Bibliothek, og derfor havde faaet en Diskretion tilsendt. Dernæst tilstod han at have modtaget de andre Gaver, som vare blevne oplæste for ham.

Storkansleren spurgte endvidere, om han havde gjort Andre delagtige i de Foræringer, han havde modtaget, eller aabenbaret for Nogen, at han tog imod Skjænk og Gave, eller oppebaaret Noget under Foregivende af, at det skulde employeres paa høiere Steder. Hertil svarede Rostgaard benægtende, han vidste sig i denne Henseende aldeles fri. Storkansleren lod Forordningen af 23. Oktober 1700 om Skjænk og Gave oplæse. Rostgaard forsikkrede, at han havde forstaaet Forordningen derhen, at Straffen kun gjaldt dem, som tog imod Skjænk og Gave til Kongens og Rettens Præjudice. Han havde aldrig anbefalet Kongen nogen udygtig Person eller nogen uret-

færdig Sag. De Gaver, som vare skjænkede ham, vare altid givne ham aldeles frivillig som et Kjendetegn paa Taknemmelighed, og undertiden længe efter at Vedkommende havde faaet deres Ansøgninger bevilgede. Han kunde med en god Samvittighed forsikkre, at han aldrig havde forlanget eller begjæret Noget af Nogen, mindre derom forud Noget stipuleret eller accorderet, aldrig aftvunget noget Menneske det Allermindste, aldrig bedraget noget Menneske Noget fra, aldrig fornærmet Hans kongelige Majestæts høie Interesse, ei heller fornærmet nogen af Kongens Undersaatter. Alt, hvad han havde modtaget, var blevet ham saa godt som paanødet, eller sendt paa saadan Maade, at han ikke kunde skikke det tilbage, uden at exponere sig, eller uden at larme eller trætte meget derom formedelst Tjenere og Folk, som kunde have været nærværende.

Storkansleren spurgte fremdeles, hvad der havde bevæget ham til at reise til Skaane, og om han ikke vidste, hvor stor en Formastelse det var, at forlade sin Charge og sit Embede uden Kongens Tilladelse. Rostgaard gav herom den Tilstaaelse, at Angsten for at blive arresteret havde i den Grad betaget ham, at han snart ikke havde vidst, hvad han gjorde, og i sin Fortvivlelse var han kommen paa de Tanker at reise over til Helsingborg, for derfra at sende sin allerunderdanigste Supplik til Kongen om Naade. Han tilstod, dybt bedrøvet, at han havde fortjent Kongens Vrede; hvilken ogsaa hans Straf blev, vilde dog Intet smerte ham saameget som det, at han havde fortørnet sin fromme og naadige Konge. Han bad dog om, at Naade maatte gaa for Ret. Tilsidst takkede han, fordi han under Arrestationen, som var bleven ham paalagt, havde maattet bo i sit eget Hus, og for den særdeles Naade, at han var bleven forhørt i Hans kongelige Majestæts høie Konseil.

Hermed var Forhøret tilende. Dommen var fældet forinden Forhøret var begyndt. Storkansler Holstein tog et kongeligt Reskript frem, og forkyndte Rostgaard, at ihvorvel hans Forseeelse var høist strafværdig, saa havde Kongen dog mildnet den Straf, som efter Forordningens strenge Ord burde være ham paalagt. Han skulde miste sine Charger som Oversekretær og Geheime-Archivarius, maatte ikke, under den høieste Straf, komme for Hans Majestæts Ansigt eller til Hove, men skulde flytte bort fra Kjøbenhavn. Han skulde indgive en Specifikation paa de Forøringer, han havde modtaget, saaledes som han vilde være ansvarlig, og stille Kaution for de modtagne Penges Tilbagebetaling. Han skulde blive i sit Hus, indtil Archivet var blevet afleveret. Rostgaard bad om, at han maatte være tilstede, naar Archivet overleveredes til hans Eftermand, ligeledes naar hans Værelse i Kancelliet blev aabnet, da der paa hans Bord laa endel Sager, som allene burde komme for Kongens Øine; hjemme i hans Hus laa der flere Brevskaber, som ligeledes burde overleveres til Kongen. Han sluttede méd at aflægge sin dybeste og hierteligste Taksigelse for den store Naade, Hans Majestæt havde ladet ham vederfares midt i sin Vrede, som han bad til Gud endnu mere med Tiden maatte formildes.

Den her givne Fremstilling af Forhøret over Rostgaard den 23. Januar 1725 støtter sig fornemmelig paa en Meddelelse derom, som er bevaret i en Afskrift, Langebek i Oktober 1735 har taget, formodenlig af Rostgaards egen Original. Fra hans egne Optegnelser*), tildels nedskrevne

*) Paa et af de Blade, som indeholde disse, har Rostgaard skrevet: •Kære Hr. J. R. er det ikke for sildig saa vilde hand betlene sig af noget af dette, som hand maaskee ikke alt fik tid at skrive saa hastig som Jeg det udtalte, og maa Jeg faa mit papjir engang igien skal hand højlligen obligere en ulyksalig ven og tiener. Hvem er J. R.? Mon Ivar Rosenkrantz?

med Blyant faa Dage efter og liggende i en Konvolut uden Udskrift, forsynet med Povel Løvenørns Segl, fra en kort Underretning, skreven paa Krogerup den 12. Februar 1725, samt fra en udførlig Skildring, som Rostgaard 1735 sendte Ivar Rosenkrantz, kan der gives nogle Tillæg^{94b}. Han blev saaledes spurgt, om han havde brugt Anna Sophies Navn til at afpresse Gaver. Hertil svarede han, at sligt var et skammeligt Paafund, der var ikke et Ord sandt deri; han var Søn af en Mand, som saa mange Gange havde udsat sit Liv i Kongens og den kongelige Families Tjeneste, og vilde anse sig for uværdig til at se Nogen af de Tilstedeværende i hans Ansigt, dersom han havde begaaet en saa nedrig Gjerning. Han blev spurgt, om han havde haft nogen Forbindelse med Konen i 3 Hjorter og med Studenten Isenfeldt. Den Første havde en eneste Gang været hos ham, men han kjendte hende ikke, huskede ikke engang, hvorledes hun saa ud. Isenfeldt havde den 1. Januar 1725 sendt ham et trykt, dansk Digt, i hvilket han fortalte Historien om Janus, hvis Ansigter vare afbildede paa den anden Side af Bladet, og med Digtet havde han ladet følge en meget almindelig romersk Mynt, som var 8 Skilling værd; men Rostgaard havde aldrig talt med ham om Gaver, eller om Løfter om Gaver, eller modtaget det Mindste af ham. Han blev beskyldt for at have faaet Penge for 3 Præstekald i Norge. I denne Anledning appellerede Rostgaard til Biskop Deichmann, som indrømmede, at Præstekaldene vare blevne besatte efter hans egne Erklæringer, og at Valget var faldet paa dygtige Mænd. Men Rostgaard indrømmede, at disse Præster, efter at de vare blevne kaldede, havde givet ham Foræringer, hvilke vare et Taknemmeligheds Tegn for den Uleilighed, han havde haft for deres Skyld, og især for de Korrespondancer, han havde maattet føre for at indhente nøjagtige Underretninger; dette gjaldt navnlig

Lier Kald. Hvad de 1000 Rd. angik, som Fr. Kiær havde samlet i Viborg som en Foræring til ham, da erbød han sin høieste Ed om saadan en Collect aldrig at have været vidende, men producerede Breve fra Fr. Kjær, hvori hand aldrig kan fuldtakke ham for hans store og mere end faderlige Omsorg for hans Nobilitations Patent, Vaaben, Jagtskildt, Signet, og sligt at indpakke og frem- sende, og har derfor været i de Tanker, at saasom Manden for ham var beskreven som en hovedrig Mand, at hand da fremfor alle andre vilde være saa genereux, eller maaske vilde bruge nogle af Pengene til andre Udgifter*). Man beskyldte Rostgaard for, at han, naar Kongen gjennem Gratialbogen havde beskikket Nogen til et Embede, da beholdt Bogen og lod Studenterne kalde til sig, for at handle med dem om, hvormeget de skulde betale ham for at blive forfremmede. Rostgaard forsikkrede, at alle Embedsbesættelserne vare skete paa sædvanlig Maade: Ansøgenes Navne og deres Attester indførtes i Gratialbogen, denne sendtes til Kongen, som gjennemgik den og lod sin Kabinetssekretær tilføre Resolutionen for Udnævnelser; naar Gratialbogen kom tilbage, lod han Expeditionerne udfærdige af Kancelliforvalteren, saa hurtigt det var muligt. Naar han mundtlig havde anbefalet nogen Ansøger til Kongen, da havde han altid været forsynet med Stiftamtmandenes, Biskoppernes eller andre troværdige Mænds Attester, eller ogsaa efter kongelig Ordre maattet indhente dem. Deich-

*) Blandt dem, som bleve nobilliterede, medens Rostgaard var Oversekretær, var to Brødre Kjærulf til Viffertsholm og Bjørnsholm. Sagen om deres Nobillitering gik igjennem Rostgaards Ven Londemann. Da denne i Aaret 1740 blev adlet, maatte han betale 100 Rd. foruden de sædvanlige 400 Rd. for Adelsbrevet; han skrev til sin Søn (den 18. Februar 1749) i Anledning af, at han maatte betale disse 100 Rd., hvortil veed ieg ikke, men de Patenter, som ieg har haft i Commission i Rostgaards Tild, komme ej fuldt paa 400 Rd. Londemanns Brevbog, Ny kgl. Saml., 4to., Nr. 2099.

mann og Meinichen tilstode, at Ingen for Kommissionen havde kunnet sige Andet, end at Rostgaard Intet havde forlangt, men at Alt, hvad der var sendt eller leveret ham, var givet med Vedkommendes gode Villie. Endelig anfører Rostgaard et Sted: »Det kand og være, at nogle, som have været i en societet, laug eller compagni, naar Jeg med deris Sager haver haft særdeelis umag, og selv har været committeret til at træde i Conference med dem, for at informere mig om alle omstændigheder, og derefter giøre dis vissere rapport, have anseet saadan en møyе, som en Commission, og af deris egen gode villie, mig aldelis uafvidende, af deris fellids Casse taget en Discretion, og, efterat have erholdet deris Expedition, som var grundet paa alle vedkommendis erklæringer, nødt mig til, samme som et taknemmeligheds tegn at annamme.« Som Exempler herpaa nævnes Bryggerlauget og det ostindiske Compagni, i hvilket Rostgaard var Hoved-Participant siden 1708; nogle af Gaverne bleve sendte til Fru Rostgaard.

Der er en Person, som Rostgaard aldrig nævner, det er Frøken Eleonore Numsen. Af Kommissionens Papirer ses, at der maa være blevet angivet Noget om hende. Den 16. Januar skrives f. Ex. til Kongen, at hun skulde forhøres den næste Dag, og der udtales det Ønske, at hun maa blive tagen »per force«, dersom hun ikke godvillig vilde følge den kongelige Lakai. Hvad hun har udsagt for Kommissionen, vides ikke; men af et Aktstykke fremgaar det, at hun er bleven beskyldt for at have modtaget Supplikker og Reverser paa visse Penge-sommer af Student Isenfeldt, for atter at levere dem til Rostgaard. Andreas Hojer fortæller, at hun blev forvist fra Kjøbenhavn. Af et Brev fra en meget sildigere Tid ser man, at hun vedblivende har havt sit Ophold hos Rostgaards paa Krogerup. En anden Anklaget var Professor Hans Gram. Han hørte ogsaa til Rostgaards nære

Omgangskreds og beskyldtes for at have taget Del i Pengehandlerne. Han blev forhørt den 29. Januar. Hans Broder, Lars Gram, fortæller, at alle hans Venner svævede i Angst for, hvorledes det skulde gaa ham, og at deres Glæde var stor, da der intet Ondt vederfores ham; han blev ikke overbevist om at have begaaet noget Ulovligt*).

Det er paa Tiden at kaste et Blik tilbage paa hele denne Begivenhed, navnlig for Rostgaards Vedkommende. Det Spørgsmaal stiller sig strax frem: Kan man have fuld Tillid til at Alt, hvad han har fortalt, er sandt? Svaret herpaa kan næppe være tvivlsomt. Gjennem hele Rostgaards Liv gaar der en Ærlighed og Sandhedskjærlighed, som maa agtes. Han har selv opbevaret Midlerne til at følge ham i hele hans Vandel og til at iagttage hans Handlemaade baade fra den gode og fra

*) I et Brev fra Mag. Frederik Lyngbye, Præst til Lyngby og Albøge Sogne i Aarhus Stift, til Professor Gram, dateret den 4. December 1723, omtales en Sag angaaende fire Tiender, som hørte til Baroniet Høgholm. Meinichen havde nok havt Noget med den at gjøre, ligeledes en Hr. Hillman. Lyngbye skriver et Sted Følgende: »At jeg har nænet, i mit sidste, Hr. Rostgaard og Dem, scheede i den Tanche, at jeg vilde recitere sagen og sammenhengen, som den var, at Hr. Rostgaard tog mod min supplique, og De lovede, at annamme svar igien fra ham, hvad der kunde være at baabe. Overalt kand jeg icke nægte, at jo Mr. Hillman, som og har lovet at recommendere Hr. Greven (o: Danneskjold) mit Anliggende, engang i sin skrivelse begjærte, jeg ville lade ham vjæde, om Hr. Rostgaard hafde faaet noget; der paa jeg med en reen Haand og renere Samvittighed ærklærede, at der aldrig var enten begjæret, eller foræret noget, saa jeg veed baade den gode Herre og Dem tilligemed mig selv, frie i den Post.» — Den 21. Juli 1724 fik Lyngbye, som var bleven Præst 1686, Rang og Sæde med Kjøbenhavns Præster, samt Titel af Konsistorialraad. Den 26. Juli skrev han et i meget varme Udtryk affattet Brev til Rostgaard, fordi han næst Guds og Kongens Naade havde ham at takke for »en ønskelig Expedition med min lange ansøgning». Hvilken denne har været, vides ikke.

den svage Side. Ved denne Leilighed maatte han dømmes som en Løgner og Hykler, hvis han i de forskjellige Fremstillinger, han har nedskrevet om sit Forhold, ikke har holdt sig til Sandheden; thi bestandig tilbyder han sin høieste Ed, bestandig kalder han Gud til Vidne paa, at hvad han udsiger er rigtigt. Der vilde høre et stort Mod til at føre saadanne Ord i Munden, naar der dog laa Løgn bagved; men et saadant Mod har han ikke havt, især ikke i de Dage, da Ulykken saa haardt tyngede paa ham, da Bindet paa engang blev revet fra hans Øine, og han paa en saa haandgribelig Maade blev mindet om, at hans Handlemaade havde været ulovlig. Heldigvis er det muligt at kontrollere flere af hans Udsagn. Kongen indrømmede jo selv, at Anna Berg Ingen havde havt at henvende sig til med sine Ansøgninger. Allerede tidligere ere adskillige af de Sager blevne omtalte, hvorfra Beskyldningerne imod ham hentedes. Bryggerne i Kjøbenhavn fik deres Laugsartikler ordnede saaledes, som Lauget ønskede det, de bleve atter forandrede efter deres eget Forlangende. Præstekaldene i Norge bleve besatte saaledes, som Deichmann ønskede det. Den viborgske Sag blev ført aldeles lovmæssig, Rostgaard har ingen Brøde begaaet ved den. Brevene fra Kiær i Anledning af hans Nobilitering ere bevarede og vise, at Rostgaard har sagt sandt. Historien om det Reitzerske Bibliotheks Salg er fortalt ovenfor, han fortjener ingen Daddel for sin Adfærd ved den. Hvad Rostgaard fortæller om de Breve, han har modtaget med Løfter om Penge og andre Gaver, er rigtigt; han har været forsigtig nok til at gjemme flere af dem, og de ere endnu bevarede. Et af disse Breve er fra Niels Stockfleth, 1722, stilet til Fru Rostgaard; i Brevet ligger en Anvisning paa 400 Rd., som skulde udbetales, hvis Brevskriveren fik det Kald, han søgte. Rostgaard har klippet hans Underskrift tvers igjennem og derved kasseret

Anvisningen; Stockfleth fik ikke Kaldet*). Ved et andet Brev, ligeledes stilet til Fru Rostgaard, som underrettes om, at flere Gaver (Vin og Mel) ville blive sendte, ligger først Svaret, indeholdende et Afslag, og dernæst en Undskyldning fra Vedkommende. Der er da Grund til at tro, at Rostgaards Fremstillinger ere paalidelige.

Om nu alt dette end forholder sig saaledes, og om end Rostgaard forsikrer, at det ofte var ham umuligt at undslaa sig for at tage imod, hvad man vilde forære ham, saa kan han dog ingenlunde derfor frikjendes. Det var forbudt Embedsmændene at tage imod Skjænk og Gave, og Forbudet gjaldt især Kancelliets Embedsmænd. I Frederik IV.s Instruktion for dem hedder det udtrykkeligt: »Vi ville alle og enhver udi Voris Danske Cancellie alvorligen hafve forbøden nogen Skienk eller Foræring af hvem, paa hvad maade, eller under hvad prætext det og være kunde, at begiere eller at tage.« Rostgaard adlød ikke Kongens Befaling, derfor hjemfaldt han til Straf. Han har selv sagt, at der var »ikke uden 2 eller 3 Poster, som mig efter Loven og paa lovlig Maade kunde blive overbeviist«. Men det vil være uretfærdigt, at dømme ham for strengt. Man maa huske, hvorledes den Tid var, han levede i, hvor almindeligt det var blevet, at bruge Bestikkelser paa alle mulige Maader,

---

*) Stockfleth blev dog inddraget i Sagen. Den 23. Oktober 1723 havde han faaet Exspektance paa Læssø Kald i Guldbrandsdalens Provst. Den 2. Februar 1725 blev der givet Ordre til Jonas Lyme, Justitsraad og Assessor i Over-Hofretten i Norge, Præsident i Christiania, og Jakob Rasch at Inquire om han paa ærlig Maade havde opnaaet denne Exspektance. »Hvis han redelig bekjendte Alting, skulde han blive pardonneret og kraftigst beskjermet mod hvis Efterstræbelser denne Sag kunde forvolde ham; blev det opdaget, at han ikke var faret med Sandhed, da skulde han miste sit Embede.« — Stockfleth havde i Aaret 1723 søgt forskellige Kald, Opdal, Sigdal, Ullensagger. Han havde Anbefalinger fra Biskop Deichmann og Provst Johan Rosing, der gave ham det Vidnesbyrd, at han var i Studeringerne skikkelig og gudfrygtig, og vel begavet paa Prædikestolen.

hvorledes geistlige ikke mindre end verdslige Embedsmænd fra øverst til nederst gjorde sig skyldige i denne Brøde. Rostgaard beklædte et Embede, i hvilket han maaske var mere udsat end sædvanlig for at fristes af Skjænk og Gave, han var for svag til altid at afslaa Gaverne. Nogen grov Forbryder var han paa ingen Maade, skjøndt man gjorde ham til det dengang, og senere har troet det om ham. Sin Sag forværrede han ved den for en saa høitstaaende Embedsmand formastelige Handling, at undvige. Forholdene kunne vel undskylde dette Skridt, men han opførte sig ikke som en Mand. Imidlertid synes dog denne hans Opførsel ikke at have haft videre Indflydelse paa hans Dom. Den var allerede udtalt i det Brev, som Kongen skrev til Storkansleren den 17. Januar, Dagen før Rostgaard reiste til Helsingborg.

Det er ret betegnende for Tiden, at Rostgaard og Judichær begge anførte til deres Undskyldning, at de Gaver, de havde modtaget, ikke havde været til Præjudice for Kongen*). Det viser altfor tydeligt, hvor letfærdig

*) Det hele Spørgsmaal, om Embedsmænd krænkede den Ed, de havde aflagt, naar de toge imod Skjænk og Gave uden Præjudice for Kongen, maa paa denne Tid have givet Anledning til Undersøgelser af forskjellig Art. Der var, vistnok i 1725, udkommet en Bog med Titlen: *•Kurtzer und gründlicher Beweis weguen des Eldschwören•*. Regjeringen fik Underretning om, at den solgtes i Bogladerne i Kjøbenhavn, og Politimesteren fik Befaling at konfiskere Exemplarerne. Hans Indberetning til Kongen er skreven den 7. Januar 1726: *•Han havde været rundt hos alle Boghandlerne, men kun fundet 1 Exemplar hos Boghandler Lossius; denne havde modtaget 12 Exemplarer, som alle vare blevne solgte paa 1 nær. Paa Spørgsmaalet, om han kunde erindre, hvem der havde kjøbt Bogen, svarede han, at han kun huskede Navnene paa to Kjøbere, Biskop Worm og Dr. Thomas Bartholin. Det antoges, at Skriftet var trykt i Hamborg, Altona (Schiffbak) eller Frankfurt.*

Hvad denne Bog, som vistnok er forfattet i Danmark, egentlig gaar ud paa, kan ikke siges, da intet Exemplar af den er bevaret i de offentlige Bibliotheker i Kjøbenhavn, og den ellers ikke findes

man tog Lovens Ord. De »Abnormiteter«, som kom for Dagen ved den Geheime Kommissions Undersøgelser,

omtalt. Derimod er der bevaret et andet Skrift paa Dansk, som skriver sig fra den samme Tid og dreier sig om et lignende Æmne. Det har aldrig været trykt, to haandskrevne Exemplarer ere bevarede, af hvilke det ene findes iblandt Rostgaards Papirer, det andet findes i Geheimearchivet (Dauske Kongers Historie, Frederik IV., Nr. 365). Begge Exemplarer ere i Folio, men ved det sidstnævnte er der i Marginen tilføjet en Paginering, som viser, at Exemplaret er en Afskrift, hvis Original har været i Quart. Norge nævnes, og af den hele Sammenhæng fremgaar det tydeligt, at den lille Afhandling — den er kun 8—9 Sider stor — er fremkaldt ved den »Gehelme-Inquisition-Commissions Forretning« i Danmark. Dersom det er det før omtalte tyske Skrift, som her foreligger i dansk Oversættelse — hvad der dog er meget tvivlsomt, der findes saaledes ingen Overskrift eller Titel —, var der god Grund for Kongen til at lade det konfiskere. Thi dets Ølemed er at godtgjøre, at Eden ikke absolut torbyder Skjænk og Gave, men at man meget godt, uden at blive Meneder, kan tage imod Skjænk og Gave, naar ikke Kongens, Landets og Medborgernes Interesser skades, Lovene krænkes, eller nogen uretsfærdig Handling bliver begaaet, — altsaa netop saaledes som Rostgaard havde forstaaet Loven. Til Exemplaret i Geheimearchivet er søiet et Udkast (?) til en Ed for Embedsmændene. Slutningen af den fortjener paa Grund af sin Udførlighed at meddeles. Den lyder saaledes: »Saafremt ieg, saalenge ieg udi Hans Kongl. May^{ts} tjeneste forbliver, Min Konge og Herre u-afvidende skulde tage nogen skench og gave, eller imod ovenbemelte forsetligen og videntligen handle, enten directe eller indirecte, uden nogen reservation, eller tillade at mød mit videnskab noget imod Hans May^{ts} Souverainité, interesse, gavn og fordele blev handlet, uden at give Hans Kongl. May^{ts} det tilkiende, og udi alt, saa lenge ieg udi min Konges tjeneste staaer eller ved døden fra denne verden skillis, Hans May^{ts} fordeel ey søger at befordre, saa vil ieg at min siæl maa være fordømt, uden det var saa, ieg min forsetligen begangne forseelse forderligst gav tilkiende, bad om naaden og restituerede skaden, saa vidt ieg kunde, som ieg havde forarsaget, og hvis ieg det ey gjør, saa maa General Fiscalen have tiltale til alt det ieg eyer og har, og forfølge mig

godtgjorde, at der intet Øieblik var at spille, for at faa det forkastelige Uvæsen standset. Men det var ingen nobel Fremgangsmaade man brugte*). Hvorfor behøvede man at sky Lyset og lade hele Undersøgelsen foregaa hemmelig, istedetfor at følge den lovlige Rettergangsmaade? Hvorfor bleve Kongen og Dronningen dragne med ind i Undersøgelsen, og Majestæterne næsten gjorde til et Slags overordenlige Medlemmer af Kommissionen? Var det ærligt, at bryde Brevhemmeligheden? Var det nødvendigt, at søge at komme de Skyldige tillivs ved at opdigte Beskyldningen om, at de havde begaaet Crimen læsæ Majestatis, idet de i Dronningens Navn havde afkrævet Sollicitanterne Penge? Thi det var ikke Andet end et Opspind, der blev ikke bevist det Mindste i denne Henseende, det vedgaar Andreas Hojer, der ellers ikke sparer dem, som bleve dømte. Men fremfor Alt burde de Mænd, som optraadte som Angivere og ledede Forhørene, have været hæderlige Mænd med en ren Samvittighed. Det var hverken Deichmann eller Møinichen. Betegnende for dem begge er det, at Møinichen ved Deichmanns Indflydelse opnaade en vigtig Forfremmelse. Den 23. Januar 1725 blev Rostgaard afskediget fra sin Stilling som Oversekretær i det danske Kancelli, to Dage

---

som en utroe tiener, der har glordt meen Eed, paa alle mine midler og formue, efterdi hverchen nogen anden herskabs egen eller deres rigers og landes Interesse eller noget paa jorden, næst min salighed og et ærligt navn, skal være mig saa kier, som min Arve Kongis og hans Kongl. Souveraine Arvehuuses perpetuelle gloire og aggrandissement.*

*) Følgende Epigram blev skrevet •Paa Commissionen over Rostgaard A^o 1725•:

Dend Inquisition var stærk, som holtes hos de Spanske,
 Men hvad er dend Commission, som holdes hos os Danske?
 For slige Siæle-Tyrannie bør Christendom at grue,
 Thi Dievlen holder Conferentz midt i den Bispe-Hue.

efter, den 25. Januar, blev dette Embede efter Deichmanns Anbefaling givet til Møinichen*).

Det blev ovenfor sagt, at Andreas Hojer har ganske gode Efterretninger om den Geheime Inquisition's Kommission, men at der dog i en og anden Henseende findes Unøiagtigheder hos ham. Dette gjælder især Christian Gabel. Nogle Meddelelser om ham skulle derfor gives her.

Det er næsten bleven almindelig Brug, at naar Christian Gabel nævnes, føies der et eller andet Tilnavn til, hvorved han betegnes som en intriguant, listig og slet Person, der sneg sig omkring ved Frederik IV.s Hof og virkede til Skade for Landet. Ja, en af det 19. Aarhundredes Forfattere⁹⁵ har karakteriseret Gabel med saadanne Ord, at man skulde tro, at han har været en af sin Tids største Slyngler. Det er ikke nok, at der i denne Skildring af ham føies til: »efter alt hvad vi vide«, naar der intet Bevis føres for Sandheden af hvad der siges**); Haansordene om Gabel ere ofte gjentagne, men Beviserne ere altid udeblevne. Hvis man vil søge Kilden til denne Opfattelse af Gabel, vil man finde, at den navnlig er Frederik IV.s Historieskriver, Andreas Hojer. Det er da ogsaa tydeligt nok, at Hojer ikke har yndet Gabel, næsten overalt hvor han kommer til at omtale ham, nedsætter

*) I April 1725 skrev Deichmann til Møinichen, »at man i Norge var tilfreds over at han havde sat Kancelliet i Reputation, thi nu skete prompte Expedition, i Rostgaards og de forrige Tider fik man nok til Erklæring, men fast Intet blev expederet. Saaledes siger Tønsberg, men Møinichen skal ikke lide paa ham, thi han er venal og af armod og trang maa han gjøre det, han ellers ville skamme sig ved«.

**): Det er ret betegnende, at denne samme Forfatter (Jens Møller) omtaler, at mange feilagtige Efterretninger om Souverainitetens Indførelse, Frederik III., Christian V. og Frederik IV. skyldes Christian Gabel, medens det, som bekjendt, er hans Fader, Frederik Gabel, Vicesatholderen i Norge, hvem disse Efterretninger skyldes.

han ham.*) Men Hojers Paalidelighed med Hensyn til hvad han fortæller om Gabel, er noget tvivlsom⁹⁶. Gabel blev afskediget i Oktober 1725. Som væsenlig Grund hertil anfører Hojer et Sted, at Kongen havde indset, hvor slet hele Marinens Tilstand var, og at det derfor var blevet nødvendigt, at Ledelsen af Marinens Anliggender gik over i andre Hænder. Men nu har man i nyere Tider ved at gennemgaa Marinens Arkiver kunnet paavise, at Gabel — som tidligere sagt — har havt meget store Fortjenester af Marinens Styrelse, og at Skylden for meget af det, der lagdes Gabel og Judichær til Last, maa søges paa andre Steder. Hvem skal man nu tro, den, som kun anfører som sin Hjemmel: »dem versicherten Bericht nach«, eller den, som har hentet sine Oplysninger fra selve Admiralitetets Aktstykker?

Et andet Sted anfører Hojer som Grund til at Gabel afskedigedes, at han egenmægtig havde blandet sig i den udenrigske Politik. Han skal nemlig uden Konseillets Vidende have sat en Underhandling i Gang, som førtes i Mai 1725 mellem den danske Envoyé i St. Petersborg, Westphalen, og den holstenske Minister von Bassewitz, en Underhandling som gik ud paa, at bringe et Forlig i Stand mellem Kongen af Danmark og Hertugen af Holsten-Gottorp, Karl Frederik, der ægtede Peter den Stores Datter, Anna. Hertugen skulde nyde forskellige Fordele og navnlig skulde der i den danske Konges Navn

---

*) Ved Aaret 1724 fortæller Hojer (II, S. 103), at Gabel valgte lutter Forbrydere til Kolonien i Grønland, Mænd og Kvinder, giftede dem sammen efter Lodtrækning og sendte dem bort. Men disse Mennesker, 5 Par, Mændene Livsfanger fra Kastellet, Kvinderne fra Spindehuset, bleve først viiede den 15. og sendte bort den 16. Mai 1728, og da havde Gabel allerede i halvtredie Aar været Stiftamtmand i Ribe. Se Extraord. Relationer, 1728, S. 36-37. Egede, Relation om den grøn. Mission, Kbh. 1738, S. 241.

i Forening med Rusland tilbydes ham Garanti for Thronfølgen i Sverig, naar Hertugen vilde udstede en Renunciationsakt paa Slesvig. Disse Underhandlinger bleve røbede for England og Frankrig, og i Begyndelsen af 1726 nødsagedes den danske Regjering til at desavouere dem, idet Oversekretæren i det tyske Kancelli (o: Udenrigsministeriet) i Kjøbenhavn, Frands von Hagen, ved en Skrivelse til de danske Gesandtskaber af 12. Januar forsikkrede, at der ikke af den danske Regjering var gjort Forslag i den nævnte Retning. Da var Gabel for et Par Maaneder siden bleven afskediget.

Højer har aabenbart sat sine Ord paa Skruer. Et Sted siger han, at Gabel med sit hidsige og til hurtige Beslutninger tilbøielige Sind bragte Kongen paa de Tanker, at søge Forlig med Hertugen, hvorfor han uden Konseillets Vidende gav Westphalen Ordre om at arbeide paa et saadant; et andet Sted siger han, at Westphalen begynde Underhandlingerne uden Kongens Befaling og uden Konseillets Vidende, allene efter Gabels Ordre. Den holstenske Minister von Bassewitz omtaler i en meget skarp diplomatisk Skrivelse fra Petersborg af ^{18. Febr.} _{1. Martz} 1726, der er et Svar paa Hagens Depeche og i høi Grad personlig mod ham *), at Westphalen i Kongens Navn bragte sine For-

*) Den 18. April 1726 skriver v. Hagen til Westphalen: «Vous auez sans doute veu les commentaires satyriques que Mr. Bassewitz a faittes sur la lettre que vous auez receue de moy du 12 de Janvier. La chose ne vaut pas la peine d'y repondre, et je me souci fort peu de tout ce qu'il parle de moy; mais toute fois il persiste dans ses sentiments, comme si vous auez offert quelque accommodement avec son maitre, ce qui est aussi faux que tout le reste qu'il en a debite, ainay on peut aisement juger, que l'on ne scauroit faire aucune reflexion sur tout ce qui vient de luy. Je vous ecris cecy en particulier, et sans que vous ayez besoin d'en faire mention dans vos depeches. Il vaut mieux de dire, Petrus currit, et la verité se trouve toujours dans nos actions.»

slag frem for det keiserlige Ministerium, at Bassewitz og Hofkansleren, Baron von Stambke, konfererede med Hertugen om dem, men at Underhandlingen øieblikkelig strandede, da Hertugen Intet vilde høre om Kongen af Danmarks Garanti. Alt dette fortæller Bassewitz med stor Sikkerhed. Men den korte Forhandling førtes i al Hemmelighed. Westphalen havde ingen officiel Fuldmagt til formelig at aabne Negotiationen med Hertugen, og det danske Udenrigsministerium kunde derfor godt i Januar 1726 benægte det Altsammen. Kun Andreas Hojer sætter Gabel i Forbindelse med hele denne Sag. Hojer har sin Kundskab om den fra en Samling*) af Statskrivelser, som udkom i Tydskland, og i hvilken Skrivelserne fra Frands von Hagen og Geheimeraad Bassewitz af 1726 ere trykte. Gabel nævnes ikke i dem, Hojer maa af Rygter i Kjøbenhavn have faaet at vide, at det var ham, som havde sat Underhandlingen i Gang.

Det synes virkelig, at Gabel har ført en hemmelig Brevvexling med Westphalen, og at den saa at sige er ført under Kongens Øine⁹⁷. Den 20. Februar 1725 skriver Gabel saaledes til Westphalen: »jusque present notre commerce de lettre est encore en caschet«; den 13. Marts underretter han ham om, at der er afsendt en kongelig Lakai

---

Hagen udsendte dog i Mai 1726 en ny Depeche, i hvilken han fastholdt sin tidligere Paastand, og omtalte, at Bassewitz var kommet frem med forskellige latterlige Forslag.

*) A. Faber, Europäischer Staats-Cantzley, 48 Th., 1726, S. 775-88. At Hojer har benyttet denne Samling, kan ses deraf, at han nævner en Depeche fra Hagen til den kongelige Legationssekretær i Stockholm af 12. Jan. 1726, som er trykt anf. St. S. 776-78; men denne samme Depeche sendtes ogsaa til de andre danske Gesandtskaber. Ligeledes nævner han en Depeche fra Hagen til den danske Envoyé i Regensburg, Etatsraad Holtz, af 7. Mai 1726, som er trykt anf. St. S. 791-96. Denne Depeche var en Rundskrivelse til de forskellige danske Gesandter, som blev sendt fra Kjøbenhavn med forskellige Poster, den 7. og 11. Mai; saaledes er den, som Westphalen modtog, dateret 11. Mai.

med et Brev til ham, som er skrevet «à la vitesse dans le cabinet du Roy». Desuden stemte det Maal, som Underhandlingen skulde lede til, godt med Gabels Anskuelser. De gik lige imod den Politik, som den danske Regjering aabenlyst førte. Den danske Regjering havde sluttet sig til England og Frankrig, Garanterne for Slesvig; Westphalens Forslag gik ud paa at knytte Danmark til Rusland og Sverig. I første Tilfælde var der Udsigt til en Krig med disse to Magter, da Hoffet i St. Petersborg var ivrig efter at erobre Slesvig tilbage for Hertugen, hvem et Parti i Sverig ønskede til Thronfølger, i sidste Tilfælde var der Udsigt til Fred. Og Gabels Politik gik netop ud paa at holde Fred. Den 13. Januar 1725 skriver han til sin Ven Westphalen i St. Petersborg: «on inventes milles choses pour nous irriter contre le Czar et le Duc de Holstein, mais pour moi, je suis de tout autre sentiment, car il me paroît que le bon sens dicte, que nous devons tenir un bonne amitié ensemble, de quoi tout notre 'interet y depend, et le bon Czar en a tout autant besoing de nous, comme nous en avons de lui; pour moi si j'en dois parler selon mon interet et inclination, alors je ne souhaite que la guerre, ce qui est mon propre naturel, mais pour l'interet publique, j'en sacrifie avec plaisir la mienne». I et Brev skrevet den 13. Februar omtaler han, at en russisk Flaade er i Vente; han jubler ved Tanken om, at komme til at levere en Bataille, han brænder af Begjærlighed efter at maale sig med Russerne og hente sig Berømmelse, selv om det skal koste ham hans Blod.*)

*) Det er et meget karakteristisk Brev. Rygtet gaar, skriver Gabel, at Czaren og Hertugen ville komme med «une superbe flotte, ce qui en verité me fait revivre, en esperent d'avoir l'honneur et le plaisir à combattre contre des Princes aussi vaillent, et peut estre que je leurs montreral des menoeuvres, dont ils se souhaitteront un jour de les pouvoir imiter. sy j'obtient cela, assez de gloire pour mol et n'importe sy meeme on le devoit signer par son sang».

«Je ne point», fortsætter han, «que j'aime la guerre, mais quand je reflexi à l'interest de l'un et de l'autre, alors j'avoue aussi que cette raison est asses forte pour dompter mon penchant naturelle.»

I disse Breve er Gabels Politik tydelig nok udtalt. Det er ikke her Stedet til at undersøge, om den var rigtig. Der skal kun erindres om, at den lille Episode hører med til den Kjæde af Forsøg, som 1725 og 1726 gjordes paa at tilveiebringe et godt Forhold mellem Hertugen og Kongen af Danmark paa en Tid, da der herskede stor Gjæring i den europæiske Politik*) og Situationen kunde blive farlig for Danmark. Forskjellige Forslag kom frem, ofte med stærke Trudser fra Ruslands Side, og med Hentydninger til at Englands Understøttelse just ikke var at lide paa. Det er derfor tvivlsomt, om Hojer har Ret til at dadle Gabel saa meget som han gjør; i ethvert Tilfælde tør det antages, at om end Gabel er kommen frem med den Ide, at søge Forlig med Hertugen paa de Vilkaar, som bleve foreslaaede i Mai 1725, saa har han ikke blandet sig i Politiken uden Kongens Vidende og Befaling (maaske heller ikke uden Regjeringens Vidende). Men Gabel var ikke ledig, han forberedte sig i Foraaret 1725 paa hvad der kunde komme. Han beder i Februar Westphalen at underrette sig om, naar Isen bryder op ved St. Petersburg, for at han kan tage sine Forholdsregler; han fortæller ham i Begyndelsen af Marts, at han paa 10 Dage kan skaffe 12 Linieskibe klare, 10 Dage derefter, 6, og, saasomt Matroserne komme ned fra Norge 10 Linieskibe foruden hele Flotillen. Den djærve Sømand vidste godt, at det maatte blive en alvorlig Kamp, naar han maaske skulde møde Ruslands og Sveriges forenede Flaader.

*) Se: C. G. Malmström, Sveriges polit. Historia från K. Carl XII:s Död till Statshvalfningen 1772, I, S. 270 ff. Schiern, Historiske Studier, II, S. 300-301. J. G. Droysen, Gesch. d. Preusz. Politik, IV, 2, S. 363 ff.

Mærkeligt er det, at i Sommeren 1725 kom Bassewitz frem med et dristigt Forslag til en Overenskomst mellem Kongen af Danmark og Hertugen, og denne Gang slog han atter paa, at det ikke var ubekjendt for det danske Hof. Om dette Forslag meddeler Hojer Intet ⁹⁸.

Men nu Gabels Forhold til den Geheime Inquisition's Kommission? Herom taler Hojer ikke et eneste Ord. Og dog bevares endnu »Extrakt af Commissionens Protocol saaviit om Cammerherre Gabel er deponeret«. Og Meinichen taler om Gabelianere og den Gabelske Surdeig, hvorfor Kollegierne skulde befries. Enhver Tvivl om, at Gabel har været Gjenstand for Forfølgelse, af hvad Art den nu har været, fjernes, naar man læser et Brev fra ham til Westphalen. Allerede den 16. Januar 1725 fortalte han ham: »il y a un bruit de diable pour examiner tous ceux qui en ont pris des presents, dont le desastre est tombé sur rustegaard, a qui la cour fut deffendue ihier«. Han føier til: »Heureux celui qui a la conscience nette«. Men to Maaneder efter svarede han (13. Marts) paa et Brev fra Westphalen, hvori denne havde beklaget sig over sin pinlige og besværlige Stilling: »il n'y a point des mois, ouy casi [c: quasi] point de semaines, sen qu'on forme contre moi des nouvelles inventions pour me noircir dans l'Esprit du Maitre*), mais je méprise tout cela, en me fient au bon Dieu, a la Justice du Roy, et sur ma propre conscience, et il faut que l'amour pour mon Roy et la Patrie me fasse fouiller tous les pauvretés sous mes pieds, il est certain que des telles choses sont chagrinante, mais comme j'ai dit, il faut que l'amour, mon zelle attasché et fidelle pour mon Roy me fasse supprimer toutes ces faussetés, n'importe que mesme des telles choses sont plus dure que

*) I samme Brev siger Gabel: .Notre Roy se tue par le travail et par des chagrins. que des miserables pour s'incluer lui en tourmentés.

a mort«. Mon ikke dette Brev er skrevet i de Dage, da det viste sig, at det »bruit de diable« om en Kommission til at examinere dem, som havde taget imod Skjænk og Gave, var mere end et Rygte, og da Gabel selv blev viklet ind i Kommissionens Garn? Og er det Tilfældet, vise da ikke de Udtryk han bruger, den stærke Overbevisning om sin Uskyldighed, han udtaler, at han har staaet paa samme Grund som Rostgaard, og havt den samme Opfattelse som han, om hvad der gik an? Han kan have begaaet Feil, men han har ingenlunde været en saadan slet og daarlig Person, som man har villet gjøre ham til.

Hvorfor blev da Gabel afskediget? Der var vistnok flere Aarsager, som stødte sammen. Først de Oplysninger, den hemmelige Kommission bragte for Dagen. De kom frem om Foraaret. Dernæst Oplysningerne om Marinens Forfatning, de kom frem lidt senere.*) Hele Sommeren 1725 havde Gabel travlt med Flaadens Udrustning. Da det hvert Øieblik kunde ventes, at en Krig vilde udbryde med Rusland, kunde han ikke strax undværes; men da Efteraaret kom, da Krigsfaren for det Aar var forbi, saa blev han afskediget. Om de ovenfor omtalte diplomatiske Forhandlinger have bidraget hertil, kan være tvivlsomt; thi det var først flere Maanedøer efter Gabels Afskedigelse, at v. Hagen skrev sin Desavouerings-Depeche.

*) Som bekjendt omtaler Hojer, at da den store Marinekommission 1727 skulde undersøge Flaadens og Værfternes Tilstand, vilde Præsidenten, Grev Christian Rantzau, ikke bringe nogen »auch gegründete Anklage« frem imod Gabel, skjøndt denne havde beskyldt ham, og »ihn, so viel an ihm, unter die Füße getreten«. Baade Kongen og Publikum roste denne Fremgangsmaade. Men er det troligt, at Formanden for en Undersøgelseskommission kan undlade at forfølge en Embedsmands Forhold, naar de falde under Kommissionens Omraade, ene af Ædelmodighed? Er det ikke sandsynligt, at Grunden hertil for en stor Del var den, at vedkommende Mand havde Fortjenester, og havde et Navn, som ikke burde plettes, fordi han ikke i Alt havde handlet uden Feil?

I Begyndelsen af 1726 skrev Gabel et Brev til Westphalen, i hvilket han udtalte sin Glæde over at være sluppen bort fra Hoffet, »l'endroit, ou la vertu eschoue fort aisement«, og sin Tilfredshed over at kunne smage Frihedens Nydelser. Brevet er skrevet fra Ribe, Gabel var den 26. November 1725*) bleven udnævnt til Stiftsbefalingsmand i Ribe Stift.

For at fælde en rigtig Dom om den Geheime Inquisition's Kommission, maa man vide, hvorledes de Skyldige bleve straffede. Det er allerede fortalt, at Rostgaard, Gabel og Thjellesen bleve afskedigede. Men Hojer fortæller, at Rostgaard ikke betalte de 5000 Rdlr., som han paa ulovlig Maade havde erhvervet. Rostgaard maa naturligvis have havt Kongens Tilladelse, til ikke at betale Pengene. Scavenius og Kreyer bleve ogsaa afskedigede. Konen i 3 Hjorter blev ved et kongeligt Reskript af 6. April 1725 sat i Spindehuset paa Livstid, Studenten Isenfeldt blev ligeledes den 6. April relegeret paa tre Aar. Kancelliraad Kiær maatte indsende sit Adelsbrev til Kassation, samt betale 1500 Rdlr. til Frelsers Kirke paa Christianshavn og 1500 Rdlr. til Borgerne i Viborg⁹⁹. Ligesaa villige disse tidligere havde været til at skillinge Pengene sammen til Kiær, ligesaa glade vare de nu over at faa dem tilbage. De skrev et Brev til Kongen og takkede ham derfor; blandt Underskrivernes Navne var ogsaa Kjøbmanden

---

*) Jens Møller siger, at Gabel blev afskediget den 20. November, Hojer, at han blev afskediget i Oktober. Det sidste maa være det Rigtige, thi den 29. Oktober blev Generalmajor Joh. Christopher von Körbitz udnævnt til Overkrigs-Sekretær. (Extraord. Relat., 1725, Oktob., S. 78.) I Aaret 1726 blev der ifølge Dronningens Intercession eftergivet Gabel en Sum af 4478 Rdlr. 80 β som Kongen havde Krav paa hos ham formedelst Uorden i hans Regnskaber fra Krigsaarene 1713-15. En stor Del af Summen havde Søetatens Generalkommissariat indstillet til Kongen til Estergivelse.

Peter Hasses.*) Det ser altsammen meget smukt ud. Men den 26. November 1725 blev Gabel udnævnt til Stiftamtmand i Ribe, og hvis Rostgaard ikke var undvegen, vilde han ogsaa strax have faaet et betydeligt Embede udenfor Kjøbenhavn. Den 28. Juni 1726 blev Anna Berg givet fri imod at forlade Kjøbenhavn**), Dagen efter blev Relegationen eftergivet Isenfeldt***), og ifølge kongelig Befaling maatte Kjøbenhavns Magistrat og Konsistorium indsende til Kancelliet de kongelige Reskripter, som de det forrige Aar havde modtaget om disse to Personers Straf. Thjelle- sen blev ved det samme Reskript af 23. April 1725, ved hvilket han afskedigedes som Inspektør i Nyboder, udnævnt

*) Kiær blev 1730 angivet for at have taget 1000 Rdlr. af Hr. Anders Carlsen for Vrensted Præstekald. En Kommission af tre Mænd ned- sættes for at undersøge Sagen. Den Maade disse Mænd gik frem paa medførte en Proces imellem Kiær og dem. (I denne nye Proces vare Kiærs Kommissærer Justitsraad Peter Fogh og Landsdommer, Justits- raad Tøger Reenberg). Først i Aaret 1732 endte Undersøgelserne med at Kiær blev frikjendt; Generalprokurøren Thomas Bartholin bifaldt Kommissionens Dom. (Jydske Tegnelser og Indlæg.) Kiær blev adlet paany den 30. December 1735, med Navnet Kiærskiold.

**) Morten Reenberg fortæller, at hun fik en Plads i Hospitalet i Nykjøbing paa Falster. Den fik hun ikke. Men hendes Svigersøn, Hans Jensen Holm, var Forstander og Spisemester ved dette Hospital; formodentlig er Anna Berg flyttet til sin Datter.

***) Isenfeldt, som blev Student 1716, søgte 1723 forskjellige Præste- kald; han havde Attester fra Professor Gram og Hr. Hans Schur- man, »at hand udi omgiengelse er ædrue, skikkelig og søielig, og udi sine studeringer flittig«. 1724 søgte han Anholt Præstekald. 1734, 19. Februar, blev han Præst ved Krigshospitalets Ladegaard, 1738 Præst til Todberg og Middelbye Menigheder i Aarhus Stift. Han døde 1759. 1735 lod han trykke et Nytaars Lykønskings- vers til Christian VI. og et Lykønskingsvers til Dronning Sophie Magdalenes Fødselsdag. I den Kallske Haandskriftsamling findes (4to, Nr. 365): »Nic. Isenfeldt endeel Herregaardes forskjellige Navne«. Hoffman nævner i Fortalen til tredje Del af Fundats- samlingen, at han har benyttet N. Isenfeldts Manuskript, i 4to, 224 Bl., om Aalborg Stifts Fundationer og historiske Ting.

til Herredsfoged paa Langeland, og den 3. Juli 1725 til Færgemand ved Gaabense Færge *). Søren Dumetius, hvis Revers paa 400 Rdlr. var fundet hos Konen i 3 Hjørter, blev den 22. Oktober 1725 udnævnt til Sognepræst for Vester-Molands Præstegjeld i Nedenæs Amt, maaske netop det Kald, som var omtalt i hans Revers ²⁰⁰.

Naar man læser Alt dette, faar man en Mistanke, om det ogsaa var saa ærligt ment med Kommissionens Hverv, set fra deres Side, som satte Sagen i Gang og ledede den. Den begyndte netop paa den Tid, da Deichmanns Projekt om Salget af Præstegaards-Bygningerne var faldet, og Matrikelprojektet var ved at sættes i Bero; den var rettet fornemmelig imod Rostgaard og Gabel, de to Mænd, som mest havde bidraget til at Deichmann ikke fik sat sine Projekter igjennem. Det er tænkeligt, at Deichmann har ønsket at faa dem begge fjernede fra deres Embeder, fordi han mente at de virkede skadeligt for Landet, men hele Fremgangsmaaden faar Udseende af, at der skulde tages Hævn over dem — og for to Aar siden havde dog Deichmann, tilsyneladende saa oprigtig, bragt Rostgaard sin Tak for hvad han var ham skyldig, og forsikkert ham om den Taknemmelighed han nærede imod ham! Rostgaard fortæller — han havde hørt det af Arne Magnussen —, at da Christian Frederik v. Holstein hørte, at Rostgaard var bleven afskediget, sagde han til Magnussen, at nu han var falden, burde man sætte Foden paa hans Hals, at han ikke skulde reise sig igjen. Tyder denne Yttring ikke paa, at der var Andet man vilde Rostgaard tillivs

---

*) Den 13. Juli 1725 blev Niels Holst udnævnt til Herredsfoged paa Langeland. — I December 1725 var Thjellesen i Kjøbenhavn; der blev den 19. indgivet en Klage over ham af Hans Boeder, fordi han med en Karl, Anders, havde overfaldet ham og glennempryget ham «lesterligt». Det var en Tak til Boeder, fordi han havde udsagt Noget om Thjellesen for Kommissionen.

for, end fordi han havde taget imod Skjænk og Gave? De to fornemme Mænd bleve straffede, men det kunde ikke ske, uden at nogle andre ogsaa maatte straffes. Man mærkede snart, at man var gaaet for vidt, og saa gjorde man det Onde godt igjen, ved at tage de fleste af de Straffede til Naade. (Deichmann selv benyttede senere Studenten Isenfeldt som sin Kommissionær ved Bogauktionerne i Kjøbenhavn.)

Det var ikke mange Foranstaltninger Regjeringen traf, for at standse de Misbrug, der vare opdagede. Loven af 23. Oktober 1700 blev ikke indskjærpet.*) Det eneste ny Lovbud, som offentlig kom frem, var Patentet af 24. Februar 1725 om, at Kongen selv vilde modtage »Undersaatternes Klagemaal over hvis Fornærmelser og Trængsler dem af andre mod Kongens Intention, Lov og Forordninger skee kunde, og deres Forslag til Landets og Undersaatternes Velfærd«; hver Onsdag mellem Kl. 10 og 11 før Prædiken skulde de frembæres til ham.**)

*) Endnu samme Aar indtraf der et Exempel paa den gamle Vane. Rasmus Nøhring søgte om at blive Borgemester i Ringkjøbing. Han skrev i den Anledning et Brev til Møinichen (den 19. November 1725) og lagde i Brevet en Billet, i hvilken der lovedes ham 100 Speciesdaler, hvis Brevskriveren opnaade Embedet. Den 3. December fik Kammerherre Stiftsbefalingsmand Chr. v. Gabel Ordre til i Mindelighed at affordre Nøhring 200 Species. Denne Sum blev indsendt til Møinichen, som udbetalte den halve Del til Qvæsthuset, den halve Del lod han Sognepræsten til Helliggeistes Kirke uddele til de Fattige i Byen. Qvæsthusets Qvittering er dateret den 28. Mai 1726. (Jydske Indlæg.)

***) Den første Audiens blev given den 27. Februar. Til en udenlandsk Tidende skrives: «Le 14. Mars S. M. avoit donné à Friderichsberg sa 3 Audience generale, et vù mettre en sa presence dans une boëte les requêtes et mémoires qui furent presentez. Cette boëte que l'on pose sur une Table est partagée en deux, d'un côté est écrit en gros Caractères Etat Civil, et de l'autre Etat Militaire. Le Roi est à côté de la Table, et Mr. Blohme, Grand Maréchal de la Cour, se tient devant la boëte. Lorsque l'heure

Følge heraf overvældet af Tiggerbreve, saa at der den 23. Marts udgik et nyt Patent, ved hvilket det tidligere nærmere bestemtes. En Forandring af stor Vigtighed skete dog. Et kongeligt Reskript af 5. August 1726 bestemte, at Høiesteretsassessorerne skulde lønnes. Men det var rigtignok en underlig Maade, paa hvilken de lønnedes. Thi til deres Gager anviste Kongen »de Penge, som i Vores Danske Cancellie betales af dem, som Vi med nogen rang eller bestilling benaader«¹. Saa vedblev altsaa det forkastelige Væsen med at man kunde tilkøbe sig Titler, Rang og Embeder. Priserne paa disse voxede istedetfor at aftage — 1728 blev Rasmus Bartholin Auktions-Direktør i Christiania; der var 38 Ansøgere, men han betalte mest, nemlig 2400 Rdlr., 900 Rdlr. strax, for den øvrige Sum udstedtes en Obligation*) — og Bestikkelserne vare snart i fuld Gang igjen og Alt gik som tidligere.

Endnu medens den hemmelige Kommission stod paa, opførtes en anden »artig Komedie«². Allerede i Efteraaret 1724 havde den tidligere omtalte Kammerassessor Peter Ryssel begyndt at indsende til Kongen Meddelelser om nogle farlige Planer, der skulde være i Gjære. Mange høitstaaende Embedsmænd skulde have rottet sig sammen for at berøve Kongen Magten, blandt dem var Christian Frederik v. Holstein en af de virksomste; navnlig skulde

---

est écoulée on transporte la boîte dans le Cabinet de S. M. qui examine ensuite les Requête. • Lettres historiques. Tom. 67, Amsterd. 1725, S. 897.

*) Oversekretær Mølnichen skrev den 31. Marts 1725 et Brev til Blixenkronen af følgende Indhold: »Blixenkronen havde i et Brev af 20. Februar anbefalet flere Personer til Justitsraads Titler. Mølnichen kunde ikke forelægge Sagen for Kongen, da Andragendet stred imod Forordningen af 20. Februar 1717, allerhelst da man var uvidende om disse Personers Meriter og man snarere havde ventet, at de enkeltvis havde indgivet deres Ansøgninger, og anført deres Meriter med Reviser eller andet allerunderdanigst Tilbud«.

der være flere i Norge, fremfor alle Biskop Deichmann. Statholder Wibe vidste det, men han forraadte Kongen, ved at lade ham være uvidende om Faren. Ryssel traf sammen med Magister Hans Trojel, Præst ved Frelsers Kirke paa Christianshavn, en lige saastor Phantast som han selv, og de mødtes ofte, for at tale med hinanden om den store Sammensværgelse. De styrkedes i Troen paa, at en saadan var stiftet, da de hørte Tale om den hemmelige Kommission paa Slottet.

Da Rostgaard var flygtet bort, regnede de snart ud, at det ikke kunde være sket, fordi det var opdaget, at han lod sig betale for Præstekald, der maatte være noget langt Alvorigere paa Færde. Rygtet gik blandt Folk, at Rostgaard og hans Familie paa hans Frues Side stræbte efter at faa Souverainiteten kuldkastet. Trojel skrev et Brev til Kongen, i hvilket han aabenbarede for ham den farlige Plan, som »Holsterne«, Familien Holstein med deres Slægtninge, havde lagt. Men Sagen tog snart en anden Vending. Trojel og Ryssel bleve arresterede, en Kommission blev nedsat for at undersøge, hvordan det hang sammen med denne Sammensværgelse. Det viste sig snart, hvilket Opspind de havde lavet sammen — ikke bedre end Deichmanns om, at man beskyldte Dronningen for at tage Del i Salget af Embederne. Trojel blev spurgt om, hvad det var for Folk, som hemmelig i Staden mumlede om Partiet. Hertil svarede han, at han erindrede sig at have hørt det af to Personer, Borger-Kapitainen paa Christianshavn, Hans Hansen Haagen, og Studiosus Christian Noll paa Borchs Kollegium, denne sidste havde hørt det af en anden Student Jakob Munch, han havde hørt det af en Schoutbynacht, som igjen havde hørt det af Doktor Bing. Bing skulde efter Sigende have hørt tale derom i Grev Laurvigs Hus, for Kommissionen erklærede han, at Sagen var ham ganske ukjendt, men

han havde hørt Ryssels galne Snak løbe om denne Materie som en Vind. Hele Historien var et Spind af Staklernes egne forvirrede Hjerner, »ren Børnesnak«, fra Ryssels Side af Had til »Partiet« eller enkelte Personer af det, fra Trojels i det Haab, at han kunde »bringe sig nogen ny Naade« hos Kongen, naar denne saa, hvor tro en Undersaat han var. De kom til at bøde haardt, altfor haardt for deres Letsindighed. Ryssel dømtes til at stryges til Kagen og bære Sten af Byen, Trojel til at have forbrudt Ære, Liv og Gods, den høire Haand ham levende at afhugges, Kroppen at parteres og lægges paa Steile og Hjul, og Hovedet med Haanden at sættes paa en Stage. Kongen benaadede dem begge. Ryssel blev degraderet fra sin Karakter og Værdighed, den præstelige Habit blev dragen af Trojel; de sendtes begge til Munkholmen paa Livstid, Pen, Blæk og Papir eller Kommunikation med andre blev dem forment. Det var Dronningen, som var gaaet i Forbøn for Trojel*). Saaledes bleve disse uskadelige og forvildede Mænd straffede.

Deichmann vedblev at staa i Gunst hos Kongen, men maaske dog mindre end tidligere. I November 1726 skrev han et Brev til Dronning Anna Sophie, i hvilket han omtalte, at han havde mange Fjender og maatte til Majestæten for at forsvare sig. I Marts 1727 nægtedes der ham Tilladelse til at reise ned til Kjøbenhavn. Det hedder vel i Kongens Brev, at det ikke var af Unaade, men paa Grund af de Forretninger, som vare Deichmann overdragne i Norge; dog tyder Afslaget paa, at der var foregaaet en Forandring i Stemningen imod ham. Tillige-

---

*) Der udkom en Vise om Ryssel og Trojel, med Titel: En Samtale imellem To store Allerede Maleficanter R. og T. Hvor udi de beklage sig imellem hinanden om deres formastelige Forsøelser. Sangvils forfattet under dend Melodie Dyd-ædle Siæl Pælsværdige Gudinde. Trykt, Aar 1725. 8vo. 4 Blade.

med Reitzer, Møinichen og Staffeldt havde han den 23. Marts 1726 faaet en Decharge, »hvorved endog de kongelige Souverainer i Regjeringen forbydes at have nogen Tiltale mod dem«³. Men da Frederik den Fjerde var død Natten imellem den 11. og 12. Oktober 1730, var Naaden forbi. Den 18. Oktober 1730 udfærdigedes et kongeligt Reskript, parapheret af den ny Minister, Geheimeraad Ivar Rosenkrantz *), til Statholderen i Norge, Ditlev Wibe, om at han skulde kalde Biskop Deichmann for sig og i Kongens Navn tilkiendegive ham, »at han skulde entholde sig fra det ham anfortroede biskoppelige Embedes Forretninger«. Wibe var ikke Deichmanns Ven, det vanskelige Hverv udførte han med en Takt, som blev omtalt. Der blev foranstaltet Undersøgelser med Hensyn til Deichmanns Embedsførelse, da han blev beskyldt for at have gjort sig Pengeerhverv paa ulovlig Maade. Wibe sendte den 10. April 1731 de første Resultater af Forhørene til Kongen, og skrev til ham, at Summerne vilde beløbe sig til saameget, at de »kunde employeres til et Raspehuus, som hellig ernødiges«⁴. Dagen forinden var Deichmann død.

Der fandt flere Afskedigelser Sted efter Christian VI.s Thronbestigelse, og de fleste af dem, som havde deltaget i den hemmelige Kommissions Undersøgelser, vare blandt de afskedigede Embedsmænd. Man ledes til at tro, at hin Begivenhed ikke har været uden Aarsag dertil, og saaledes opfattede En og Anden ogsaa Afskedigelserne dengang⁵. Over-

*) Jens Møller mener (Mnemosyne, I, S. 278), at Rosenkrantz Ingen Del havde i dette Reskript, da han endnu ikke havde tiltraadt sine nye Embeder. Men det er urigtigt. Den 17. Oktober blev Rosenkrantz udnævnt til at være Geheimeraad i Konseillet, Overhofmester hos Kronprindsen, samt Direktør over det danske og tyske Kancelli; Dagen efter blev Bestemmelsen tagen om Deichmann. Brevet om Deichmanns Afskedigelse findes i Original i Geheimearchivet, Danske Kongers Historie, Nr. 389, og det er parapheret af Rosenkrantz.

sekretær Christian Møinichen blev afskediget den 16. Oktober. Han havde staaet i Anseelse hos Frederik IV.*), som paa Anna Sophies Fødselsdag den 16. April 1725 havde udnævnt ham til Ridder af Dannebrog**) og, efter hvad der fortælles, foræret ham en stor Del af de Penge, som indkom til Hjælp for Viborg By efter den ulykkelige Brand 1726 ⁶. I Kjøbenhavn var han ilde berygtet for Bestikkelighed, hovmodig og egenraadig Opførsel, ryggesløst Levnet***), det mangler ikke paa Pasquiller mod ham, i hvilke han males med sorte Farver. I Aaret 1727 fik Rostgaard fra Viborg (af Byskriveren Alexander Montros?) Meddelelser om Møinichens tidligere Embedsførelse; han skal have været uredelig som Amtsforvalter ved Skatternes Opkrævning og have bedraget Kongen for betydelige Summer. I et Brev fra en anden Mand siges: »Men i denne tiid understaar sig icke enten ieg eller nogen af Kongens undersatter at

*) I den interessante Skildring af det Danske Hof, som Camilly har skrevet 1728, og som er trykt paa Dansk i Mnemosyne, III, S. I. ff., skildres Møinichen ganske kort. Der siges om ham, at han iagttager samme Opførsel som Oversekretæren i det tyske Kancelli, Frands von Hagen; denne havde stor Indflydelse ved underordnede Konnexioner, var afhængig af Storkansleren, egenlytlig og meget bestikkelig. Om Møinichen siges: »Dronningen beskytter ham, og hvad han foreslaaer, det tages til Følge.»

**) Hans Valgsprog var: »Constantia manet.»

***) I Aaret 1727 var der fremkommet ærekrænkende Beskyldninger imod Møinichen. En Jøde, Wallach, angav ham for at have ladet en Arrestant slippe ud af Fængslet for en Sum Penge, der var bleven skikket til »Bispinden«, A. M. Dithmernes, Saltg Biskop Wildhagens, som levede i Møinichens Hus. En Kommission blev nedsat for at undersøge Sagen, Wallach blev dømt. Den 29. November skrev Møinichen et Brev, hvori han udtalte, at Jøden Wallach andre ligesindede til Afsky efter Lovens Pag. 1001 burde pidskes til Kagen og forvises Landet, »thi faar de Lov at bruge dend alternative om de 3 $\frac{1}{2}$ og de 3de 40 Lod Sølv, troer jeg sandelig, at mine Patroner samler een Collect for at betale for Jøden, og vel paa ny værver een for samme Priis, at begynde samme Spil.»

være saa oprichtig og troe til at give Sandhed tilkiende, som de gierne ønskede, af frygt det Sandhed icke enten maa hørís eller sees, ia muligt maa vente at være høieste Straf undergíven, thi hvad ham er icke behagelig, formaar ingen supplique. Hvad Ræfve Rænker med sin Høie Magt og fra oven tilschichede Myndighed dend udvircker, som her med Ulfvetender og forgiftigede Kløer, deels til interesse og meest til undersaternis ruin, er ved spionsche væsen ubeschrivelig og af frygt u-meldelig« [sic!]. Møinichen tog sit Ophold i Viborg, og først 1743 fik han et nyt Embede, idet han udnævntes til Stiftamtmand i Bergens Stift. Han døde 1749. Christian Reitzer, som den 28. Juni 1726 var bleven udnævnt til Stiftamtmand i Aalborg Stift, blev afskediget; den 28. Oktober 1730 udnævntes Grev Klaus Reventlow, Dronning Anna Sophies Fætter, i hans Sted. Peter Ramshart, Møinichens Svigersøn, var 1726 bleven udnævnt til Kancelliraad og Assessor i Hofretten paa Kjøbenhavns Slot; den 15. September 1727 udnævntes han til Geheime-Kabinets-Sekretær, den 16. November 1728 til Borgemester i Kjøbenhavn. Han afskedigedes fra dette Embede 1730 og betragtedes som «civiliter mortuus». Den 1. December blev Michael Worm hans Eftermand*). Justitsraad og Post-Direktør ved General-Post-Amtet Christian Erlund blev afskediget uden Pension, først 6—7 Aar efter fik han en ringe Pension

---

*) Worm, en Søn af Biskop Christen Worm, var 1728 samtidig med Ramshart bleven udnævnt til Borgemester i Kjøbenhavn; Aaret efter, den 14. August 1729, blev han Amtmand over Romsdal Amt, Aaret efter blev han atter Borgemester i Kjøbenhavn, og døde som saadan og som Justitsraad den 15. August 1743. — Ramshart blev dog atter den 5. April 1734 Borgemester i Kjøbenhavn, han udnævntes til Justitsraad den 26. August 1740, og døde den 8. Jull 1748. Den 18. Februar 1729 havde han Bryllup med Johanne Jakobe Møinichen, Oversekretærens Datter. Senere blev han nok gift med Dorothea Rosenvinge, der døde den 16. August 1766 paa Hollufgaard.

af 200 Rd. Amtmand Seerup, som den 16. April 1728 var bleven udnævnt til Etatsraad, blev ligeledes afskediget*). Den eneste af Kommissionens Medhjælpere, som holdt sig i sit Embede, var Lukas Kierulf, Møinichens Svoger, der, efter at Blixenkrone var afsat fra sin Stilling som Justitiarius i Over-Hofretten i Christiania, den 16. April 1728 blev hans Efterfølger, og døde i dette Embede**). Endelig maa nævnes, at Andreas Hojer, Deichmanns gode Ven, blev afskediget som kongelig Historiographus og Bibliothecarius; i hans Sted kom Hans Gram den 17. November 1730. — Den afskedigede Justitiarius i Høiesteret, Christian Scavenius, blev derimod den 11. December 1730 udnævnt til Konferensraad, og den 20. Juli 1731 blev Gabel udnævnt til Geheimeraad.

Rostgaard har baade fra Biblen og fra profane Skrifter udtegnat Sætninger, som han syntes kunde karakterisere den Behandling, han led 1725, En af disse, en Randglose til Reineke Foss⁷, kan ret passende sættes ved Slutningen af dette Afsnit:

•Det er til Hoffve gantske brueligt, at naar de falske anbringere den wskyldige haffue faar Herren baguasket oc beklicket, da betage de Herren saa, at han den samme ikke lader komme til suars, sig at forsuare eller aarsage, han maa ey heller faa at vide, huo hannem haffuer sligt paasagt, dette er gantske wchristeligt. •

*) Den 10. Februar 1736 blev hans Etatsraads-Titel konfirmeret.

***) Kierulf er født den 26. Juli 1692, han døde den 24. Mai 1739. Præsten Hans Alexandersøn Bork forfattede en Gravskrift over ham, og sagde om ham:

Paa Ære, Liv og Gods Hand her samvittig dømte,
 Fra ham Retfærdighed gik aldrig krænket ud,
 Hand ej for Guld og Gunst fordømte og forsømte,
 Her dømte hand kun Folk, der dømmes hand af Gud.
 Bork, Gravskrifter, Christ. (1751). Nr. xl

X.

Rostgaard forlader Kjøbenhavn. Hans Bibliothek sælges ved Auktion. Det orientalske Trykkeri. Ole Worms Brevvexling. Hans Rostgaards Liv og Levnet. Fr. Rostgaard bliver Amtmand og derefter Translator ved Øresunds Toldkammer. Forlader Embedsbanen. Rostgaard som Landeendoms- og Godsbesidder. Hans ældste Datter gjøres arveløs.

Rostgaards Arrest blev ikke strax hævet, efterat han havde faaet sin Dom. Først Løverdagen den 3. Februar kom han paa fri Fod og Vagten ved hans Bolig blev ind-dragen. Der var et Hverv han endnu havde havt at ud-føre, nemlig Afleveringen af Geheime-Archivet. Den fandt Sted under militair Bevogtning.*) Onsdagen den 7. Fe-

---

*) I Korrespondancer fra Kjøbenhavn til fremmede Aviser meddeles, at Afleveringen skete til Oversekretæren i det tyske Kancelli v. Hagen, og denne samme Mand antages af Flere, f. Ex. A. Hojer, for at være bleven Geheimearchivar efter Rostgaard. Dette Sidste er dog urigtigt. Der blev ingen ny Geheimearchivar udnævnt. Professor og Archivsekretær Arne Magnussen styrède Archivet; dette fremgaar f. Ex. af en Korrespondance med den svenske Minister Adlerfeldt angaaende nogle Dokumenter om noget Jordegods i Hal-land ført 1725 efter Rostgaads Fald. Efter A. Magnussens Død ud-nævntes H. Gram ogsaa kun til Archivsekretær (17. Novb. 1730); først Aaret efter den 25. Mai 1731 udnævntes han til Geheimearchivar. Den 4. Marts 1729 søgte Andreas Hojer om at blive Bibliothecarius ved Kongens Bibliothek, han havde hørt, at Mr. Harboe var udset til Wolfens Eftermand og det ængstede ham. Hojer fik Bestalling som Bibliothekar den 18. Marts. Christian Ludvig Harboe havde

bruar reiste han endelig til Farum, Dagen efter kom han til sit fremtidige Opholdssted Krogerup.

Hvilken Forandring var der ikke sket? For faa Uger siden beklædte han et af de fornemste og vigtigste Embeder i Staten, og nu havde Kongen udstødt ham af sine Tjeneres Tal. Nylig havde han færdets i Hovedstaden blandt de fornemste Kredse, Mange havde i ham havt en Beskytter og havde bøiet sig for ham, for at komme frem i Verden, nu var han forvist fra Hovedstaden og kunde kun med Nød beskytte sig selv. I en lang Aarrække havde han virket i Statens Tjeneste og havde varetaget de Hverv, som Kongen og Medborgerne havde betroet ham; nu var det Altsammen standset, nu var der indtraadt en Hvile, men ikke en saadan Hvile, som den føler, der drager sig tilbage, fordi Sjælens og Legemets Kræfter ikke længere strække til; et Magtsprog havde sat ham ud af Virksomheden, ufrivillig havde han maattet give Slip paa de havte Forretninger, Hvilen var ikke til Vederqvægelse, den var nedtrykkende og pinlig. Det var et haardt Stød, som nok kunde knuge en stærkere Karakter end Rostgaard var, og det saameget mere, som han følte sig overbevist om, at man var gaaet frem imod ham med ufortjent Strenged. Men med alt dette forenede sig en

---

den 4. Marts 1729 faaet Ordre til at gaae Arne Magnussen tilhaande ved hans Forretninger som Archivsekretær, da Alderdommen og Arbejde trykkede ham. Magnussen opfordredes til at give Harboe alle fornødne og tjenlige Oplysninger og herudi som udi alt andet at vise sin bekendte Droiture og uafadelige Nidkjærhed for Kongens Tjeneste. Harboe, den forrige Page-Hofmester, fik tillige Løfte om Embedet som Archivsekretær efter Magnussens Død eller Forflyttelse. Da Magnussen døde afleverede Harboe Geheimearchivet efter kongelig Befaling til Gram. Harboe blev den 13. Januar 1731 udnævnt til Stempelforvalter; den 8. Mai 1739 blev han Kancelliraad. Han døde den 3. Marts 1769, omtrent 76 Aar gammel.

anden meget alvorlig Omstændighed. Det var ingen Spøg paa engang at tabe en aarlig Indtægt af flere Tusinde Rigsdaler, især naar Pengesagerne ikke vare i den bedste Orden. Enten Opholdet i Hovedstaden og Livet i den fornemme Verden har været dyrt, eller de mange Libhaberier have krævet betydelige Pengeudlæg, de forskjellige Forhold havde bragt Rostgaard i Gjæld og hertil kom nu Tilbagebetalingen af de Summer, han havde modtaget i Gaver. Af flere Breve fra denne Tid ses ogsaa, at Rostgaard har været meget ængstelig for, at Kreditorerne skulde gjøre deres Krav strengt gjældende; det var derfor hans første Beskjæftigelse, at faa Alting bragt i Orden. Først og fremmest maatte han se at faa Forvisningen fra Kjøbenhavn noget mildnet. Han var endnu Direktør i det vestindiske Kompagni, og dettes Anliggender kunde han ikke tage sig af paa Krogerup. Han indgav da en Ansøgning til Kongen, som den 23. Marts allernaadigst bevilgede ham, at »han for den Tid sig i Residents Staden maatte lade finde, naar hans Nærværelse ved det vestindiske Compagnis Direction og hans egne domestique Sagers Reglering det uomgængelig skulde behøve og udfordre«. Denne Tilladelse tog Rostgaard god Nytte af; hvor pinligt det end maatte være for ham, gjæstede han dog Kjøbenhavn meget hyppig i Aarets Løb. Saa kom det an paa at reise Penge. Der var intet andet Middel end at sælge nogle af hans Eiendele. Gaarden paa Kjøbmagergade*) blev

---

*) Som tidligere fortalt er det den Gaard, som nu kaldes den kongelige Porcellænsfabrik (Rosenborg Qvarter Nr. 4). Af et Maalebrev af 3. December 1725 — Maalingen skete i Kjøberens Overværelse — ses, at Façaden til Gaden kun var halv saa stor som nu, nemlig 18 Alen imod 36½. Grundens Dybde var c. 150 Alen. Gaardpladsen var meget stor, imod Springgade var den 66 Alen 21 Tommer bred; den stødte umiddelbart op til Trinitatis Kirkegaard. — Paa

endnu i Aaret 1725 solgt til den kongelige Kjøkkeninspektør, Sr. Rasmus Holdersen; Kjøbesummen kjendes ikke. Rostgaard flyttede dog først i det følgende Aar ganske ud af Eiendommen. Forinden bortsolgte han ved Auktion sit prægtige Bibliothek.

Dette Bibliothek var stadig blevet forøget. Dets Eiermand havde vel Glæde af at besidde det, men stor Nytte kunde han ikke drage af det, thi der levnedes ham ikke Tid til større, sammenhængende Studier. Naar man læser forskjellige lærde Mænds Breve fra den Tid Rostgaard var Oversekretær, saa finder man udtalt den samme Beundring over denne mageløse Bogskat, som tidligere, men ogsaa de samme Klager over, at saamange Haandskrifter laa ubenyttede hen. Af og til fremkommer der bittere Udfald imod Rostgaard, fordi han rugede over disse vigtige Samlinger. Det gjælder navnlig om Samlingerne til Udgaven af Libanius's Breve. I Aaret 1722 opholdt den senere saa berømte tyske Theolog og Kirkehistoriker Mosheim sig i Kjøbenhavn, hvor han stiftede Bekjendtskab med flere ansete og lærde Mænd. I et Brev*) til Lacroze

Christianshavn eiede Rostgaard nogle Grunde; 1706 forhandlede han om Indplankningen af to Grunde, som stødte op til Strandgaden: de vare som »puur morats«. 1714 søgte Rostgaard om Tilladelse til at en Plads han eiede paa Christianshavn maatte benyttes til Tømmerplads, hvilket vilde være meget beqvemt for Amagerne; det tillodes, da det havde været Tilfældet tidligere. (Tømmerpladserne laa ellers dengang ved Toldboden.) En af disse Grunde havde Rostgaard kjøbt af Justitsraad Moths Enke.

*) Thesaurus epistolicus Lacroxianus, I, Lipsiæ 1732, S. 297. Brevet er dateret Kiliæ 23 Aug. 1722. I August (Non.) 1722 skrev Lacroze til Mosheim: »Rostgardius, amicus olim meus, egregiæ monumenta Græca habet, quæ studiosæ celat, inter quæ sunt Libanii epistolæ fere omnes, quæ in damnum publicum suppressæ apud eum latent.« Smst. III, S. 214. Den 22. Oktober skrev Lacroze til Mosheim: »De Dania ea nuntiasti, quæ nisi dixisses, mihi parum credibilia visa essent. Imprimis doleo, Rostgardium bonarum

i Berlin, en af Rostgaards gamle Venner fra Udenlandsreisen, fortæller han om sit Besøg hos ham: »Din Ven Rostgaard lever endnu og befinder sig vel, men han er saa overvældet af Embedsforretninger, at han hverken har Tid til at bryde sig om sine Bøger eller om sine Venner. Til Alles Forundring har jeg talt med ham i sex Timer, og jeg har set næsten alle hans udsøgte Haandskrifter. Men, jeg tilstaar det, det var ikke uden Bedrøvelse, thi jeg ser, at denne store Skat ikke blot ligger gjemt, men snart vil gaa tabt. Libanius's Breve, som udgjøre to Qvartbind, har jeg navnlig omhyggelig gjort mig bekendt med, der mangler dem kun en Oversætter og Udgiver. Jeg frygter for, at de til stort Tab for Literaturen ville forgaa eller udkomme sent. Den lærde Eier fortalte mig, at han vilde overdrage en lærd Mand i Holland at udgive Brevene; men da jeg trængte nærmere ind paa ham, og forsikkrede ham, at jeg godt kunde finde en paalidelig Mand, hvem Udgivelsen kunde betros, mærkede jeg paa hans Svar, at det ikke var hans fulde Alvor. Imidlertid maa jeg rose ham, fordi han ikke holder sine literære Skatte skjulte for Alle; dem som han bemærker ere Videnskabsmænd, lader han faa denne eller hin Codex til Afbenyttelse*). Da jeg blot med et Par Ord bad ham om den udmærkede Codex til Josephus, lod han mig faa den, og nu konfererer jeg den med den trykte Udgave for Haverkamp. Forøvrig yttrede han nogle Gange, at han tænkte paa at sælge sit Bibliothek,

---

literarum studiis, in quibus plurimum poterat, nuntium remisisse. Epistolis Libanii neque utitur, neque alios patitur uti, in quibus tamen scio permulta latere apta amplificandæ cognitionis rerum civilium et ecclesiasticarum illius ævi. Utinam hæc monumenta in benigniores manus incidissent. Smst. III, S. 214.

*) Gram benyttede saaledes Rostgaards Haandskrift af Thucydides i sit Skrift: *Castigationes ad Scholia in Thucyd.*, Hafn. 1722.

han havde ingen Sønner og var optaget af administrative Forretninger. Men andre forsikkrede mig høit og dyrt, at jeg her ikke kunde stole paa, hvad Manden sagde.« I et andet Brev*) fortæller Mosheim som et Rygte, han havde hørt i Kjøbenhavn, at Kongen havde kjøbt hele Rostgaards Bibliothek for en meget stor Pris («immani pretio»). Allerede fire Aar tidligere havde Christian Falster i et Brev til Sibbern i Glykstad omtalt⁸, at der sagdes, at Kongen vilde købe en Del af Rostgaards Bibliothek. Det er dog tvivlsomt, om der har været Noget sandt i disse Rygter, Rostgaard omtaler aldrig en saadan Plan. Men nu havde Forholdene forandret sig, Salget var blevet en Nødvendighed**). Allerede i Juni Maaned 1725 vidste man i Udlandet, at en Auktion forestod.

Man kan let forestille sig, at Rostgaard ikke vilde lade sin Bogsamling komme til Auktion uden et smukt affattet Auktionskatalog. Han havde et meget udførlig skrevet Katalog, indrettet efter den Plan, som han havde

*) *Theas. Lacroz. I., S. 302.* Mosheim tilføjer følgende for Tiden karakteristiske Bemærkning: «Id si verum, de Libanio omnibusque reliquis ejus thesauris actum esse puto. Ego enim, qui Hafniæ non incuriosus rerum spectator versatus sum, quæ fata libros exspectent regios optime novi. Pugnant nimirum cum solitudine et situ nec facile cuiquam aditus ad eos, bibliothecæ præfecto aliis longe rebus distracto, patet.

***) Frederik Lütken, Frederik V.s Lærer, skrev den 2. April 1726 fra Hamborg et Brev til Etatsraad Schröder, i hvilket han omtalte den lærde Isac Vossius's Bibliothek, som for 35,000 Gylden kjøbtes til Leiden, «welches mir Gelegenheit gab, dem Bibliothecario der Bodleianischen Bibliotheqve in Oxford, da er mir vorwarff, warum man des Herrn Rostgaards Bibliotheqve bey uns in frembde Länder wollte kommen lassen? zu antworten: Es kann vielleicht selbige Ursache haben, wie es mit des Vossii seiner hier in Engelland ist gegangen; worauf er antwortet: «Freylich ist es war, pudet hæc opprobria nobis opponi potuisse, et non potuisse refelli». Brevet i den ledreborgske Haandskriftsamling, 4to, Nr. 495. Hollænderen Vossius levede nemlig i England fra 1670 til sin Død 1689.

udgivet i Paris for mange Aar siden. Det bevares endnu i Universitetsbibliotheket, en af hans Amanuenser har renskrevet det, mange Tilføielser findes i det, skrevne af Hans Gram. Det blev nu omhyggelig trykt i Oktav (552 S.) hos Universitets-Bogtrykker Joh. Georg Høpfner, dog ikke i samme Form, de forskjellige Formater bleve skilte ud fra hverandre og samlede. Rostgaard læste selv Korrekturen, men havde Hjælp af Gram. Det udkom i November Maaned⁹. Dette Katalog har i den Henseende sin Betydning i den danske Literærhistorie, at det er det første, i hvilket Bøgerne ere ordenlig grupperede indenfor visse større (22) Afdelinger, og i hvilket mange af Incunablerne ere nøiagtig beskrevne, Sjeldenhederne og Kostbarhederne særlig betegnede med de for Bogelskere saa vel sete Anmærkninger: »rar., rariss., charta maxima, exemplar optimum, nitid., nitidiss.« En stor Omhu er anvendt paa Beskrivelsen af Haandskrifterne, forfattet ved Medvirkning af Gram. Haandskrifterne ere inddelte i 12 Klasser og udførlig beskrevne, hvor det har været muligt med Tilføielse af Oplysninger om, hvorfra de stamme, og naar de ere skrevne. Der er kun et trykt dansk Haandskriftkatalog som kan sættes ved Siden af det, nemlig det Thottske, hvilket det dog maaske overgaar i Nøiagtighed.

Den lærde Verden erfarede da nu, hvorledes det Bibliothek var beskaffent, som Rostgaard med saa stor Bekostning og Flid havde samlet. Den forbausedes over denne Rigdom, og det med Rette. Først beundrede man det store Antal Bøger. Det samlede Nummertal er 7840; men der var mange Samlingsbind, saa det virkelige Tal var meget større; saaledes vare Disputatserne samlede i Knipper. Dernæst beundrede man den Mængde af sjeldne Bøger, der fandtes. Man kunde skrive en hel Monographi, hvis man vilde gennemgaa Kataloget og udpege alle de mange »libri rarissimi«. Vistnok vilde man ogsaa kunne

fremhæve mangfoldige Værker, som savnedes i Rostgaards Bibliothek, og som man dog kunde have ventet at finde der, saadanne Rækker, som de Byzantinske Forfattere, Scriptorum-Samlinger, samlede Værker af Forfattere som Luther, Polyglot-Bibler o. s. v. Men til Gjengæld er der Rigdom nok paa Skrifter, som de færreste private Bogsamlere i Norden have været i Besiddelse af i lignende Mængde, og ikke faa af dem findes i flere Exemplarer, saaledes findes der to Exemplarer af Basel Udgaven fra 1571 af Otrfrids Evangeliebog, en Bog, som allerede i Slutningen af det 17. Aarhundrede hørte til de allerstørste Sjeldenheder. Klassikerne ere navnlig glimrende repræsenterede; ligeledes Sprogvidenskaben. Den orientalske Literatur er godt forsynet. Blandt italienske og spanske Værker findes f. Ex. den ældste Udgave af Dante, Foligno 1472, den sjeldne Udgave af *Il Decamerone di Boccaccio*, trykt i Firenze 1527, »exemplar splendid. ligat. Turcic. deaurat.«, den første Udgave af *Don Qvixote de la Mancha* por Miguel de Cervantes Saavedra, Madrid 1605¹⁰. Den danske Literatur er ikke saa rig, som man maaske kunde have ventet, der er ikke lagt an paa Fuldstændighed, men alt det Fortrinlige findes der, fremfor alle andre Bøger maa nævnes Den danske Rimkrønike, trykt i Kjøbenhavn 1495 af Godfred af Ghemen. Der var en Samling af 1274 Universitetsprogrammer, og saa den mageløse Samling af danske Ligprædikener i et Antal af 793. Den blev ikke splittet ved Auktionen, Grev Otto Thott havde forinden købt den, men Fortegnelsen over den blev dog trykt, for at den kunde være et Hjælpemiddel for andre Samlere.

Var Bogsamlingen udmærket og udsøgt, saa var Haandskriftsamlingen det ikke mindre (1068 Nr.)*). Det er fra den,

*) Christian Falster fortæller, at »Jesuita quidam Viennensis, haud sane indoctus, in librario Flensburgensi, me audiente, diligentiam Rostgardianam debitis laudibus præsequeretur, mirans, privatam

at de fleste Membran Codices af Klassikerne stamme, som nu findes i det store kongelige Bibliotheks saakaldte gamle kongelige Samling. Men især maa dog fremhæves de rige Samlinger af Haandskrifter til den danske Lovkyndighed, Historie (Anders Sørensen Vedels Arbejder) og Literatur; i Wielands lærde Tidender¹¹ blev hele den Del af Kataloget, som indeholdt disse Samlinger, fuldstændig aftrykt, for at Publikum kunde blive opmærksom paa den. Det er i Sandhed overraskende at se alle disse mangfoldige Skatte, som her vare samlede. Det vilde blive altfor vidtløftigt, at gaa næiere ind paa en Beskrivelse af dem; men det er ogsaa overflødig; thi, som sagt, denne Del af Kataloget er ganske fortræffelig forfattet, og den er et uundværligt Hjælpemiddel for den, som vil gjøre sig grundig bekjendt med det kongelige Bibliotheks Haandskriftsamling, da paa nogle Undtagelser nær alt det Værdifulde, efter flere Gange at have skiftet Eiere, er havnet der.

Udenlandske Lærdes Domme om det Rostgaardske Bibliothek have været vel kjendte. Her er et Bidrag, som viser, hvad de danske Lærde tænkte om det. St. Stephans Aften 1725 skrev Christen Lassen Tychonius*), Provsten i Skive, en af sin Tids lærdeste Geistlige i Danmark, et Brev (naturligvis paa Latin) til Hans Gram, hvori han siger¹²: »For at Du kan se, hvor tillidsfuldt jeg gjør Regning paa det Venskab, Du en Gang har lovet mig, saa beder jeg Dig om at lade en af Dine, som skriver en god Haand, i et Katalog over Bibliotheca Rostgaardiana, der snart skal sælges, tilføie Priserne paa Bøgerne, og paa rene indskudte Blade anføre ikke blot Prisen paa hvert Haandskrift, men ogsaa Navnet paa Kjøberen;

aliquam Septentrionis Bibliothecam tam præclaris Codicum maxime MSSorum spectaculis abundare. Amoenit. philol. II, S. 155.

*) Hans Bedstemoder, Anna Pedersdatter, var en Søster til Hans Rostgaards første Kone.

thi det er Enhver, som elsker Videnskaberne lidt over Sædvane, magtpaaliggende at vide, hvorhen Skjæbnen fører Samlingerne i dette fortrinlige og misundelsesværdige Bibliothek, hvis Lige ikke er til og ikke vil komme, samt hvor man skal søge og finde dem. Jeg kan ikke sige, hvor jeg vilde ønske, at det var mig muligt at komme tilstede og tage disse Haandskrifter rigtig i Øiesyn, men da jeg ikke kan blive saa lykkelig, haaber jeg, at Du ikke vil være uvillig til at tjene den Fraværende, Noget, som intet Tab skal volde Dig, da jeg strax vil anmode min Broder om at godtgjøre Dig dit Udlæg. Det er hverken mange eller kostbare Bøger, jeg vil købe, men det besørger min Broder. Glæden over den Hjælp, Du tidligere har ydet mig, vil Du forøge paa en kjendelig Maade, dersom Du saasomt som mulig ved Posten vil lade mig vide, om Du vil opfylde mit Ønske?*

Til Kataloget hører et Tillæg (S. 553-622), som indeholder Fortegnelsen over Ligprædikenerne, over Bøger, som vare glemte i Hovedkataloget, samt »brevis suppellex rariorum tam naturalium, quam artificialium.« Denne sidste, temmelig betydelige Afdeling bestaar dels af Kort — deriblandt 109 Tavler henhørende til Resens Atlas —, Kobberstik — navnlig Portraiter —, Træsnit — deriblandt: »X rare Stykker af Albert Durer om Passionen« —, Haandtegninger, meget værdifulde Kunstsager og Antikviteter — deriblandt to Marmor-Indskrifter fra Katakomberne i Rom —, endelig naturhistoriske Sager og Rariteter, ethnographiske Gjenstande, f. Ex. en smuk Samling af grønlandske Klædningsstykker.

Rostgaard var omhyggelig for at hans Katalog kunde blive udbredt; han sendte selv Exemplarer rundt omkring til de Steder i Udlandet, hvor hans lærde Venner fra gamle Dage bode, eller hvor han vidste, at der var

Bogelskere*). Mange af dem vare dog saa langveis borte, at de næppe have kunnet give Kommissioner. Sloane i London, Lacroze i Berlin, Wolf i Hamborg og Bayer i Petersborg lod kjøbe en Del Bøger ved Hjælp af Hans Gram. Tillige bekendtgjordes i Aviserne, naar Auktionen skulde begynde**). Mandagen den 7. Januar 1726 begyndte den, den holdtes rimeligvis i Gaarden paa Store Kjøbmagergade. Den varede 30 Dage, indtil Torsdagen den 28. Februar, og indbragte 6673 Rd. Man havde aldrig i Kjøbenhavn oplevet en lignende Auktion, saa stor var Libhavernes Mængde, saa ivrig bød man op, saa høie vare Priserne, naar Hammerslagene faldt. De udenlandske Kjøbere vare ikke fornøiede med Udfaldet for deres Vedkommende, de kunde ikke kappes med de indenlandske. I den Rostgaardske Haandskriftsamling i Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn bevares de to Protokoller, som bleve førte ved Auktionen, og man har saaledes Navnene paa Kjøberne af hvert enkelt Nummer og Priserne. Blandt disse Navne findes næst~~er~~ alle dalevende bekendte danske Lærde, hyppigst forekomme Navnene Assessor Gram og Assessor Arne Magnussen; men den første var Kommissionær for andre Kjøbere, saa at ikke alle Nummere, der ere tilslaaede

---

*) Den 22 November 1725 skrev Slesvigeren Magnus Crusius fra Paris til Biskop Worm: «Illustris Dni Rostgaardi, cujus vicem mecum vehementer dolent omnes eruditi Parisienses, Bibliothecam exquisitissimam multoqve labore et sumtibus collectam, etiam apud exteros, quibus magna ex parte originem debent, distribuendam esse, merito lugebit Hafnia, lugebunt omnes in Dania literati.» Naar Katalogerne komme til ham i Paris, skal han nok sende dem til hvem de ere bestemte. (Utrykt Brev i det kgl. Bibliothek.)

***) Nye Tidender om lærde Sager, 1725, Nr. 51, den 20. December: «Notifikation. Giørlis hermed bekiendt, at Auktionen over Etats-Raad Rostgaards Bibliothek, nest Guds Hielp, skal begyndes i Kiøbenhavn dend 7. Jan. førstkommende; Og bliver Liebhaberne herved forsikkrede, at samme Auction hverken ved nogen foreskreven Taxt, eller i anden Maade skal lide mindste Tvang, men alle Bøgerne bortsælges for hvad de kand gielde.»

ham, bleve kjøbte til ham selv; fremdeles Justitsraad Niels Foss, den franske Legationspræst, Abbé Gosset, Sekretær i det tyske Kancelli Fr. Max. von Lersner. Udenfor den lærde Stand møde hyppigst Navnene Oberst Grev Wedel — han købte det dyrest betalte Værk, nemlig Montfaucons *l'Antiquité expliquée*, 10 Bind i Folio for 76 Rd. —, Kammerjunker Reventlow, Admiral Judichær, Abraham Lehn, men fremfor Alle Grev Christian Danne-skjold. Han alene købte for flere Tusinde Rigsdaler, alle de store Sjeldenheder, næsten alle Incunablerne tilsluges ham, og Haandskriftsamlingen kan man noget nær sige, at han delte med Gram og Arne Magnussen. Blandt Haandskrifterne købte Danne-skjold hele Rostgaards Apparat til Libanius for 110 Rd. 3 Mk., det var den høieste Pris, der blev betalt paa et Bud. Frøken Karen Brahe købte flere Haandskrifter. Ikke sjelden forekommer Navnene Lossius og Rothe; det var to Boghandlere i Kjøbenhavn, hvad de have kjøbt er rimeligvis gaaet til Udlandet. Rostgaard købte endelig selv en stor Del Bøger; han lod sin Amanuensis, Hans Svane, byde og skrives for dem. Hvad der meget maa forundre er, at Intet kjøbtes til Universitetsbibliotheket, og saagodtsom Intet til Kongens Bibliothek. Man kan ikke godt forstaa, at Bibliothekaren ved dette Bibliothek, Wolfen, lod en saa mageløs Leilighed til at berige det gaa aldeles ubenyttet hen. Har Kongen ingen Penge havt? eller har han Intet villet lade købe, fordi Rostgaard nylig var falden i Unaade? Ikke en eneste trykt Bog kjøbtes. Andreas Hojer foreslog, efterat Auktionen var begyndt¹³, at der maatte kjøbes nogle faa Haandskrifter, Arne Magnussen tilraadede det og købte dem for Kongen. Det hele Beløb var kun 20 Rd. 1 Mk., men de to vigtigste Haandskrifter, nemlig Petri Olai Samlinger og Lygum Klosters Necrologium ere, uvist hvorledes, blevne i Arne Magnussens Værge, og findes nu i hans Haandskriftsamling i Universitetsbibliotheket. Dog, Lykken har været bedre end Forstanden.

Blev Kongens Bibliothek dengang stedmoderlig behandlet, have Forholdene senere dog føiet sig saaledes, at den allerstørste Del af det Værdifuldeste, som Rostgaard eiede, nu findes i det store kongelige Bibliothek. Da Grev Danneskjolds Bibliothek efter Eierens Død solgtes ved Auktion i Aaret 1732, blev ved Grams Omsorg en stor Mængde af Haandskrifterne kjøbt forlods, deriblandt alle Klassikerne, ligeledes kjøbtes af Bøgerne næsten alle Incunablerne og Sjeldenhederne. Gram selv købte, ligesom Andreas Hojer og Niels Foss, store Rækker, og paa Auktionerne efter disse Lærde kjøbtes de samme Bøger af Bogsamlere som Klevenfeldt, Luxdorph og Thott. Fra Klevenfeldt og Luxdorph gik de over til Suhm. Thott havde allerede været Kjøber ved Danneskjolds Auktion, og fra hans og Suhms Bogsamlinger ere endelig disse literære Skatte blevne optagne i det store kongelige Bibliothek.

Var det en Ulykke, der foraarsagede, at Rostgaard maatte sælge sit Bibliothek, saa maa dog Eftertiden, som tidligere antydet, betragte dette Salg som en stor Lykke. Hvis det ikke var sket, og Rostgaard var vedbleven blot fem Aar at være Oversekretær, saa vilde vistnok det hele Bibliothek være gaaet tilgrunde. Thi i Aaret 1728, da den frygtelige Ildebrand hærjede Kjøbenhavn, brændte den Gaard paa Store Kjøbmagergade, hvor han havde boet og hvor han havde havt sit Bibliothek opstillet. Nu blev det Allermeste reddet; men hos Gram og Arne Magnussen brændte flere end en sjelden Bog, som de havde kjøbt paa den Rostgaardske Auktion, deriblandt enkelte, som for stedse ere forsvundne fra den danske Bogverden.

Der blev ryddet op i hele Rostgaards Leilighed, og adskillige Ting kom nu frem, som i mange Aar havde staaet hen, om end ikke glemte, saa dog gjemte. Blandt saadanne Sager var ogsaa den Samling af arabiske, persiske og tyrkiske Karakterer, som Rostgaard i Aaret

1712 havde ladet Professor Matthias Anchersen købe for sig i Amsterdam. Kisten med dette »orientalske Trykkerie« blev nu afleveret til Professor Steenbuch tilligemed et Brev¹⁴ til Rector og Professore ved Kjøbenhavns Universitet (dateret 3. Mai 1726), hvori det meddeltes dem, at den var en Gave fra ham til Universitetet, og hvori det Ønske udtaltes, at den studerende Ungdom ved den maatte faa Lyst til at øve sig i de orientalske Sprog. Universitetet delte i sit Svar dette Ønske; det takkede ham for hans Godhed og Gavmildhed imod det, og underrettede ham om, at Kisten skulde hensættes i Forvaring paa Ehlers Kollegium. Her stod den 1728, da Kollegiet brændte. Trykkeriet ødelagdes; men det kunde jo erstattes; det sørgede Rostgaard ogsaa for.

Saa var der en literær Forpligtelse, som Rostgaard gjorde de sidste Skridt til at opfylde. Den rige Bogsamling, som den berømte Ole Worm havde efterladt sig, var tilligemed hvad der fandtes efter ham af haandskrevne Sager gaaet i Arv til Sønnen Willum Worm, og efter ham vare de tilfaldne hans Søn Christen Worm, Sjællands Biskop. Det brændte altsammen 1728. Til alt Held havde Rostgaard forinden ved Bytte med den Sidstnævnte erhvervet sig Ole Worms Brevvexling, baade Brevene til ham og Kladerne til hans egne Breve; Rostgaard havde givet det Løfte, at Brevene snarest mulig skulde blive udgivne. Det var denne Forpligtelse, som nu blev indfriet. Der kunde imidlertid ikke være Tale om, at han selv under de daværende Omstændigheder skulde lede Udgivelsen. Boende paa Landet var det ikke muligt for ham, at føre det stadige Tilsyn med Trykningen. Forinden Rostgaard reiste fra Hovedstaden, overgav han derfor hele Brevsamlingen til Hans Gram, med hvem Venskabet næsten blev inderligere efter den store Ulykke, der var rammet ham. Nye Typer havde han ladet komme

fra Holland paa sin Bekostning, og Trykningen begyndte, efterat nøiagtige Afskrifter vare tagne for at bruges i Trykkeriet. Gram havde næsten tilendebragt Arbeidet, paa hvilket han anvendte megen Flid og Umage; der manglede kun Fortale, Anmærkninger og Register. Da kom Ildebranden 1728; Oplaget blev næsten ødelagt, kun 8 fuldstændige Exemplarer siges at være blevne reddede*). Hvilke Grundene have været til at hverken Rostgaard eller Gram senere tænkte paa at faa Samlingen trykt paany, kjendes ikke. Have de vist nogen Ligegyldighed eller Forsømmelse i denne Henseende, saa bør Eftertiden dog ikke gaa for meget i Rette med dem. 23 Aar efter (1751) udkom nemlig den Wormske Brevsamling. Nogle Medlemmer af det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, Luxdorff, Langebek og Hielmstjerne, kjøbte paa Auktionen efter Gram Alt, hvad der var i Behold af Oplaget af begge Bindene, og de kompletterede Samlingen, idet de paa deres egen Bekostning optrykte hvad der manglede¹⁵. Saaledes blev da dette mærkelige Vidnesbyrd om Ole Worms Lærdom, hans Studier og Arbejder, og om hans udstrakte Brevvexling med saa mange af sin Tids lærde Mænd baade i og udenfor Danmark, frelst fra Forglemmelse, og et rigt Bidrag til Kundskab om den danske Literær- og Personalhistorie i det 17. Aarhundrede overgivet Efterverdenen. Men Rostgaard oplevede ikke at se denne Udgave komme for Dagens Lys.

Nu var endelig ogsaa Tiden kommen til at et andet Værk kunde blive trykt, som allerede for længe siden saa omtrent havde været færdigt. Det var den store,

*) Gram eiede to Exemplarer, som paa hans Auktion 1748—49 solgtes, det ene for 20, det andet for 19 Rd. Det ene af dem findes nu i den Hielmstjerneske Samling. Luxdorffs smukke Exemplar, som nu findes i det store kgl. Bibliothek, solgtes paa hans Auktion tilligemed Bert. Canuti Epistolarum. Centuriæ, Rost. 1623. for 2 Rd. 9 Sk.

versificerede Levnetsbeskrivelse af Hans Rostgaard, som Laurids Thura havde skrevet, medens han og Frederik Rostgaard opholdt sig i Leiden og Oxford. Efter deres Hjemkomst til Danmark havde Thura fremdeles syslet med dette Arbeide og vexlet Breve med Frederik derom, og mange Aar vare gaaede hen, da Værket blev indsendt til Universitetet, for at faa sit »Imprimatur«. Fortalen er dateret den 20. August 1720, Jens Bircherod gav Bogen den officielle Approbation den 8. November samme Aar. Men der indtraadte Forhindringer, saa at den ikke strax blev trykt. I Aaret 1726, da Rostgaard laa ledig, besluttede han at lade det blive til Alvor med Udgivelsen. Det synes, at det har været ham en kjær Beskjæftigelse og en Trøst efter Alt, hvad der nylig var foregaaet, i Erindringen at gjenopleve hvad hans Fader havde udrettet til Gavn for Konge og Fædreland, og at tilbagekalde Mindet om Barndomsaarene, da han voxede op paa Krogerup under den djærve og elskede Faders Øine. Manuskriptet blev taget frem, Digtet blev gennemgaaet og affilet, og til de mange lærde Anmærkninger, som Thura havde forfattet, for at Læseren bedre kunde forstaa de Billeder og Digressioner, han af og til havde benyttet, fœiede Rostgaard en anden Række Anmærkninger, hvori alle de historiske Begivenheder nøiagtig bleve forklarede ved Navne, Aarstal og Datoer. Rostgaard bekostede Udgivelsen, han lod desuden stikke et smukt Portrait af sin Fader, som ledsager Bogen. Kobberstikket er uden Tvivl af Andreas Reinhardt. Digtet udkom 1726 (den latinske Dedication til Frederik Rostgaard er dateret Oxonii Prid. Id. Julii 1694) og vakte ikke liden Opmærksomhed. Thi det var første Gang, at man paa Prent fik at læse en hel Skildring af Begivenheder, som vare de Færreste bekjendte, og man fik tillige at læse Levnetsbeskrivelsen af en Mand, som havde spillet en smuk, ærefuld Rolle i skjæbnesvangre Tider,

og som, skjendt af jævn Byrd og Stand, derfor ogsaa var bleven hædret med sin Konges Naade, ja næsten Venskab. Forfatteren gjør i Fortalen opmærksom paa, at han ikke har betjent sig af fremmede og udlændiske Ord, for at det kunde sees at man godt kan tale rent og ydefærdigt Dansk saavel i Værs som i ubunden Stil, uden at spække og bebrømme den med latinske og franske Ord, hvilke nogle anse som Sølv- eller Guld-Blomster i en Tubiins Kjortel, medens andre anse dem som Rust- eller Fette Pletter paa en Hæders-Klædning; han har lagt Vind paa at undgaa saavel en opskruet som en nedrig Stil, det passer sig allerbedst, at dend, der beskriver en Middel Stands Persoons Liv og Levnet, svinger sig ikke med sin Tale for højt op, men bliver, hvor hand er sikkerst, i een af Middel-Sirklerne. At Digtet var bredt og ordrigt, og Poesien just ikke tog noget høit Sving, mishagede ikke, det faldt ganske i Tidens Smag. Thura blev anset for at være een af vore største Poeter, og Digtet om Hans Rostgaard var et Mesterstykke i vor danske Poesi¹⁶. Forøvrig hører Skriftet til de sjeldne i den danske Literatur, thi under Kjøbenhavns Ildebrand 1728 ødelagdes den største Del af Exemplarerne*).

*) Rostgaard uddelte henimod 50 Exemplarer; paa Listen over dem, som fik disse, nævnes først 6 Explr. til hans egen Familie, Mr. Abraham Kløcker og Bogholder Mr. Michel Michelsen, den bekjendte genealogiske Samler; de 6 allerbedste i guult Safflan forgyldte vare bestemte til den kongelige Familie; 8 i Engelske Bind, forgyldte sendtes til den holsteinske Familie, Geheimeraaderne Ludvig og Ch. v. Plessen og Marskalk Bülow; af de 6 første paa Regal Papir sendtes to til Prinds Karl og Prindsesse Sophie Hedvig, og et til Biskop Thura; dernæst nævnes paa Listen: Biskop Worm, Assessor A. Magnussen, Assessor Gram, Etatsraad Kaalund, Professor Londe-mann, Kommandør Rostgaard, etc. — Bogen er i Qvart, 272 Sider, saa Udgiften til Udgivelsen maa have været betydelig. I det st. kgl. Bibliothek findes et af Exemplarerne paa Regal-Papir i gult Safflans Skind, med forgyldte Snit.

Uagtet Rostgaard havde sluttet sin Embedsbane paa en saa ulykkelig Maade, havde han dog ikke opgivet Tanken om, at et Embede igjen kunde blive ham betroet. Grunden hertil maa navnlig søges deri, at han vilde betragte det ikke blot som Tegn paa, at Kongens Unaade var mildnet, men som en Æresopreisning, naar Medborgerne fik at se, at han atter optoges blandt Kongens Tjenestemænd. Han var, for at opnaa dette, rede til at gjøre store Offre, thi det maa vistnok kaldes et Offer, naar han tænkte paa at gaa til Island som Stiftsbefalingsmand. Dette Embede opnaade han imidlertid ikke. Hans fornemme Familie arbeidede for ham, og i Juni Maaned 1727 havde han den Glæde, at det atter tillodes ham at komme til Hove*).¹⁾ Han fik det Raad, at benytte denne Tilladelse med Forsigtighed. Det kan være et Spørgsmaal, om han virkelig har vist sig for Kongen. I ethvert Tilfælde kan det ikke have været ofte, thi kort efter blev det ham, paa Anna Sophies Forbøn¹⁷⁾, tilbudt at være Amtmand over Antvortskov og Korsør Amter, et Tilbud, som han modtog. Hans Bestalling er dateret den 29. Oktober 1727, under samme Dato udfærdigedes den vidtløftige Amtmands-Instruktion, han havde at følge. Men ogsaa Modtagelsen af dette Embede maatte kjøbes med et Offer. Fru Rostgaard var nemlig meget misfornøiet med, at hendes Mand atter vilde træde i Statens Tjeneste; hun havde ønsket, at de kunde leve i Fred og Ro paa Krogerup, og gjorde Alt, for at formaa sin Mand til ikke at tage imod Embedet.

*) At det var bleven forbudt Rostgaard at komme til Hove, græmmede ham meget. I Marts 1726 skrev han et Brev til Kongens Kammertjener, Mr. Simonsen, og bad ham arbejde hen til, at han maatte faae den Frihed undertiden at møde til Hove og lade sig see af sin allernaadigste Souverains allermildeste Øjne. Det maa erindres, at en Kammertjener hos den souveraine Konge var en fornemmere Person dengang, end i de nye Tider.

Hun trode, at deres Fjender atter vare paa Spil imod dem, og at Planen var at faa dem bort fra Krogerup; men tillige var hun ængstelig for, at hendes Mand ikke kunde taale de besværlige Embedsreiser og at det skulde blive ham for kostbart at leve paa Antvortskov. Medens Rostgaard var i Kjøbenhavn paa Grund af den forestaaende Udnævnelse, skrev hun flere meget heftige Breve til ham i denne Anledning, i hvilke hun blandt Andet udtalte det som sin bestemte Villie, at hun under ingen Omstændigheder vilde forlade Krogerup. Rostgaard lod sig imidlertid ikke bevæge til at give Slip paa Embedet; men han kom til at bo allene paa Antvortskov, hans Familie blev boende paa Krogerup.

Den 24. November ankom han til Antvortskov*). Hans Arbeidskraft var endnu ubeskaaret. Det var helt nye Forretninger, han fik at varetage, langt forskjellige fra dem, han nogensinde tidligere havde havt med at gjøre, men han var en praktisk Mand, og det kom ham tilgode, at han altid havde været Landeiendomsbesidder, thi derved var han allerede bleven bekjendt med flere af den Slags Sager, han nu skulde lede. Han tog sig navnlig meget af Landeveienes Forbedring, i den Anledning lod han udarbeide en hel ny Repartition i Flakkebjerg Herred. Ogsaa sørgede han for Vedligeholdelsen og Ombygningen af Broerne. Pontoppidan fortæller¹⁸, at han satte Planker om to Kilder ved Næstved. Hans Omhu for at holde Orden i Embedspapirerne viste sig ogsaa her; paa sin egen Bekostning lod han forfærdige et stort Brevskab, som han forærede til Antvortskov Amt. Af Ribe Skole fik han Leilighed til at indlægge sig en Fortjeneste.

*) Indtægterne vare: 800 Rd. i staaende Løn, frit Hus og Hdebrand, frit Foder for 3 Heste og 6 Køer, fri Underjagt paa Fælles udenfor Hs. Mayts. Vildbane, samt fersk Fisk af Hs. Mayts. Fiskedamme. i Proportion til hvormange Sættefisk Amtmanden forsynede dem med.

Blandt de større Boer, han som Skifteforvalter havde at ordne, var der et paa Borreby efter Fru Mette Rosenkrantz, salig Etatsraad Ove Rammels. I Papirerne fandt han, at Fru Berthe Friis, Enke efter Albert Scheel til Fusingø, i Aaret 1641 havde stiftet et Legat paa 200 Rd. Species til en Skole i Aalum Sogn i Ribe Stift. Renterne vare i mange Aar ikke blevne betalte, og Rostgaard gjorde sig al Umage for at faa Legatet »opfrisket«. Familien vilde nødig indlade sig paa at udbetale denne Sum, som nu med Renter var stegen til 745 Rd. Kroner. Men Rostgaard satte igjennem, at Legatet blev udbetalt med hele Summen. Geheimeraaderne C. L. v. Plessen og I. Rosenkrantz oprettede af en Del af denne Sum et Legat paa 500 Rd. Kroner for 5 Disciple i Mesterlektien i Ribe Kathedralskole, under Navn af Legatum Frisio-Scheelianum¹⁹.

Naar Fru Rostgaard havde ment, at hendes Mand vilde faa Ærgrelse i sin ny Embedsstilling, saa fik hun paa en Maade Ret, men dog ikke i den Henseende, hun havde ventet. Rostgaard skulde i Aaret 1729 deltage i Sessionerne sammen med en Generalmajor Frederik von Eberhertz*). Da Sessionsforretningen skulde underskrives, opstod der en Rangstrid imellem dem, idet Rostgaard vilde skrive sit Navn først, da han som forhenværende Oversekretær i det danske Kancelli havde høiere Rang end Generalen. Denne paastod derimod, at han kun havde Rang som Etatsraad, og altsaa var i lavere Rangklasse end ham. Generalen henvendte sig til Møinichen, som forelagde Sagen for Kongen, og Svaret blev, at Rostgaard »af særdeelis kongelig Clemence« havde beholdt sin Rang som Etatsraad, anden Rang tilkom ham ikke.

---

*) 1728 blev han Generalmajor i Kavalleriet. 1731 Kommandant i Fredericia; han gik af 1738.

Det næste Aar gjentog den samme Scene sig med Generalmajor Michel Numsen *), som besvarede Rostgaards Beklagelse i en rolig og venlig Tone. Rostgaard indgav en Klage til Kongen, men til ingen Nytte. Han lod sig imidlertid ikke afskrække fra atter at gjøre Forsøg paa at faa sin tidligere høiere Rang godkjendt som endnu staaende ved Magt, og i en længere Aarrække, selv efterat han igjen var traadt tilbage i privat Stilling, skrev han Brev efter Brev til Ministrene og sine fornemme Slægtninge og Bekjendte, for at faa sin Sag frem, men uden at opnaa sit Ønske. Man maa stille sig klart for Øie, hvilken Betydning Rangen dengang havde i det sociale Liv, for ikke at le over disse Rostgaards vedholdende Bestræbelser. Man maa erindre, at Rostgaard, efter Alt hvad der var sket, nok kunde have Lov til at være en Del pirrelig i denne Henseende. Han nævner flere Exempler paa, at Mænd, der som han vare blevne afskedigede af Kongens Tjeneste, dog havde beholdt deres Rang (f. Ex. Justitiarius i Høiesteret, Etatsraad Scavenius), og da han selv blev afskediget, var der ikke blevet sagt Noget om, at han skulde tabe sin Rang. Nogen Ret havde han virkelig. Men ved Siden af den saarede Æresfølelse stikker der vist ogsaa en god Del Forfængelighed frem.

Det blev ikke lang Tid, at Rostgaard var Amtmand. Uden at have søgt at komme fra Antvortskov og uden at have ventet nogen Førflyttelse, modtog han til sin Overraskelse et Brev fra Geheimeraad Ch. Adolph von Plessen, dateret Frederiksberg den 17. Oktober 1730, altsaa faa Dage efter Frederik den Fjerdes Død, den 12. Oktober, med den Underretning, at Kongen havde givet hans Amt til Hr. von Warnstedt, første Kammerjunker hos den afdøde Prinds Karl, og afskediget Etatsraad With fra hans Embede som Translatør ved Øresunds Toldkammer;

---

*) Han døde 1757 som Feltmarskalk og Ridder af Elephanten.

dette vigtige og indbringende Embede var givet ham saaledes, at han skulde dele Indkomsten med sin Svoger, General Revenfeldt, indtil denne kunde blive befordret til et andet Embede*). Naar man sammenligner Translatør-embedet ved Øresunds Toldkammer med et Embede som Amtmand, kan man let falde paa at tro, at Rostgaard atter var falden i Unaade og bleven degraderet. Det var dog paa ingen Maade Tilfældet. At være Translatør i Helsingør kastede Godt af sig, den aarlige Gage var 600 Rd., men den væsenlige Indtægt bestod i Sportler, og kunde stige høit. Forandringen kom noget pludselig, men Rostgaard tog gjerne imod den, thi han vilde opnaa langt større Rolighed og mindre Fortræd og Ansvar, end han hidtil havde havt. Der var desuden den store Fordel ved det ny Embede, at han kom til at bo nær ved sin Familie paa Krogerup. Han stolede paa, at de Sprogkundskaber, som han havde erhvervet sig i sin unge Alder, kunde komme ham til Gavn, men paa den anden Side var han egenlig aldeles ubekjendt med de Fordringer, som stilledes til ham. Han havde da ikke været ret længe i Helsingør, før han opdagede, at det slet ikke vilde gaa for ham. Der fordredes omfattende Kundskab til et Sprog, som han ikke havde lært, nemlig det russiske, og der fordredes Færdighed i Regning og i at kunne omsætte det ene Lands Maal og Vægt i det andets. Han var for gammel til nu at begynde at lære Russisk og til at lære at regne fra forfra. Men hvad der var nok saa vigtigt for ham, var, at det vilde blive altfor

*) Detlev Revenfeldt, som 1727 var bleven Overkrigssekretær den 17. Januar, og den 16. April Ridder af Dannebrog, blev afskediget 1730; han blev 24. December 1732 Kommandant paa Kronborg, hvor han var til 1742. Den 20. August 1734 blev han Generallieutenant i Kavalleriet. Han døde 1746 den 18. Juli som Kommandant i Rendsborz.

dyrt for ham at leve i Helsingør, især naar han blev nødsaget til at holde sig en Fuldmægtig*). Alt dette tilsammen bevægede ham til at søge sin Afsked. Den bevilgedes ham den 19. Februar 1731 efter hans Forslag saaledes, at han beholdt de 600 Rd., der var Gagen for Translatørposten, som Pension, medens Embedet blev givet til den ene Fuldmægtig, Johannes Petersen; denne havde erklæret at ville være tilfreds med Sportlerne**).

Rostgaards offentlige Liv var nu afsluttet. Han traadte ikke mere ind i Statens Tjeneste, Resten af sit Liv henlevede han paa Krogerup. Med en kort Afbrydelse af ikke fuldt tre Aar havde han lige fra Aaret 1700 til 1731 været fuldt optaget af alle de forskjellige Hverv, som hans forskjellige Embedsstillinger havde bragt ham; han var nu 60 Aar gammel, det kunde være paa Tiden for ham endelig engang at komme til Ro; et stille Liv, tilbragt paa den smukke Eiendom Krogerup, havde ogsaa sine store Nydelser, og det blev paa sine gamle Dage, at han først rigtig kom til at sætte Pris herpaa.

*) Rostgaard har nedskrevet følgende Notits om sine uomgiengelige Udgifter i Helsingør:

Dend fornemste Fuldmægtig	400 Rd.
Dend anden for det Russiske Sprog	150 —
Skrijvmaterialier og Postpenge	20 —
En Tiener og en Kudsk, med Løn, Kost og Klæder	200 —
En Huusholderske og en Kokkepige med Kost og Løn	130 —
Min egen Fortæring med Offer og andet . . .	200 —
Huseleye	150 —
Brændeved og Kull til 4 Ildstæder	100 —
En Kæret og Arbeidsvogn samt 2 Heste at holde vedlige ved Hiulmand og Smed, saa og med Hø og Havre	100 —

1450 Rd.

**) Petersen blev virkelig Kammerraad 1739; han døde i December 1759.

De fjorten Aar, han endnu levede, gled hurtig hen for ham; han kom i dem til at opleve store Sorger, men i andre Henseender nød han ogsaa Lykke og Glæde. Det laa ikke i Rostgaards Karakter at ligge paa den lade Side, Virksomhed og Travlhed fulgte ham enten han var Embedsmand, Godsbesidder eller Videnskabsmand, og der er ikke saa Lidt at fortælle om, hvad han fremdeles arbejdede for og interesserede sig for.

Rostgaard styrede altid selv sine Eiendomme. Naturligvis havde han sin Forvalter paa Krogerup og sine Fogeder paa Anholt og paa Seierø, som han i Aaret 1710 havde kjøbt af sin Fætter, Jens Rostgaard*), men Herren ledede selv Alt. Orden var der i den hele Styrelse. En Landmand fra Midten af det nittende Aarhundrede vilde mere sig meget ved at se Rostgaards Regnskabsbøger og Lister over Driften paa Krogerup. Der førtes udførlige Fortegnelser over Meieriet, Køerne havde alle Navne og der holdtes nøiagtig Bog over, naar de havde kælvet. Udbyttet af Sædemarker og Enge, hvormange Læs Tørv, der produceredes i Moserne, hvormange Tusinde Mursten fra Teglovnene, hvormange Fisk, der toges fra en Dam for at sættes i en anden, Udgifterne ved Bygningernes Vedligeholdelse og Ombygning, Alt førtes til Bogs med største Punktlighed. Markerne rensedes med stor Flid for Sten, der bleve benyttede til at brolægge Møllegaarden, Vedgaarden og Møddingstederne med; i disse sidste havde der ligget store Kampesten, de bleve tagne op og anvendte som Grundsten for de store Stendiger, som bleve satte om hele Marken; de beløb sig til ikke mindre end 7000 Alen. Hvis man vil gjøre sig et Begreb om, hvorledes saadanne Arbejder udførtes, behøver man blot at tage den mægtige

---

*) Af dennes Enke havde han kjøbt Nexelø, men hun skulde have Indtægten af Øen, saalænge hun levede.

hvvælde Stenkiste i Øiesyn, som gaar under Landeveien tæt ved Humlebæk Kirke. Magen til den skal man lede længe efter paa en Privatmands Eiendom. Den blev ved den nordre Side forsynet med en latinsk Inskription, thi overalt, hvor Rostgaard byggede, anbragtes hans og hans Kones Navne, sædvanlig med latinske Inskriptioner; det er saaledes ogsaa Tilfældet med en nær ved Krogerup liggende vel bekjendt Kilde. Mest interesserede Rostgaard sig dog for Have og Skov. Den delige Natur indbød hertil, og der blev ogsaa gjort Alt for at hjælpe den frem. Haverne, baade Frugt- og Humlehaven, udvidedes og værnedes om ved Stendiger; Plantager og Planteskoler baade for dyrkede og vilde Træer anlagdes, og overalt foretoges Plantninger. Rostgaard omtaler med stor Glæde, at han i Aaret 1738 spiste modne ægte Kastanier af to Træer, som han selv havde saaet ikke længe efter sin Hjemkomst fra Udenlandsreisen, og som stode under aaben Himmel paa fri Mark. Kastanietræer holdt han især meget af; desuden Lindetræer, Ypern, Ask, Eg og Løn; baade købte han dem og opklækkede dem fra Frø og Frugter, og de smukke Alleer, som nu findes paa Krogerup, stamme for en stor Del fra hans Tid. Hvad Laurids Thura skrev om Hans Rostgaard²⁰, passer paa Sønnen:

Hans Have var Hans Lyst; at pyndte, plandte, poode,
 Og see dend unge Vext, naar muligt var, til goode,
     Var Ham, som andre fleer, en yndig Tiids-fordriiv,
     Og, som Hand sagde selv saa tidt, Hans halve Liiv.
 Sin Gaards Brøstfærdighed hjalp Hand og strax til Rette,
 I hvad der var paa Træ og Kalk og Steen at sette.

Det var intet Under, at man satte Pris paa at komme som Gjæst til Krogerup, et skjønnere beliggende Sted kunde man ikke let finde, og en bedre vedligeholdt Eiendom kunde man vanskelig træffe. 1735 skrev Jørgen Friis følgende Vers²¹, da han besøgte Rostgaard paa Krogerup:

Deilighed med rette kunde
 Give dette Sted et Navn,
 Her er Vand og grønne Lunde,
 Alting er til Lyst og Gavn.
 Iugen kand derpaa fortryde,
 Jeg det kalder Rostgaards Priis.
 Dette skrev i Hast en Jyde,
 Og hans Navn er Jørgen Friis.

At Krogerup fik Broderparten af Rostgaards Interesse for sine Eiendomme, er naturligt. Men hverken Seierø eller Anholt forsømtes. Seierø besøgte han flere Gange. Han lod Kirkebyens Jorder opmaale og lod optage et Kort over dem; alle Markerne bleve delte i 20 lige Lodder. Der blev anlagt fire smaa Lunde og flere Gange sat Agerhøns i dem, men de bleve snart ødelagte af Rovfugle. Til Kirken forærede han 1720 den store Klokke (til Minde om Pestens Aar 1711, som han og hans gik uskadte ud af), Kalk og Disk og to nye Messeskjorter. Han udvirkede, at en anselig Fordring paa Baadsmandskat blev eftergiven, og at Øen ikke skulde betale Udskrivningen med Penge, men stille de unge Karle til Matroser. Anholt besøgte Rostgaard aldrig; men han betænkte dog Øen paa forskjellig Maade. Saaledes forærede han ogsaa her en Klokke, og 1726 to anselige Lysestager til Kirken, gav et godt Bidrag til Kirkegaardens og Præstegaardens Vedligeholdelse, skaffede Indbyggerne fri for Familie- og Folkeskat. 1741 skriver Rostgaard med Hensyn til Anholt, at han *haver erfaret, at det er et nyttigt og frugtbringende Stæd, og at Landets Hærskab kan have temmelig gode Indkomster deraf, naar Han vil see flittig til med Fogden, saa og lønne ham vel, og følge den lemfældige maade, som ieg haver brugt i min Omgang med Landets Indbyggere.*

Men han havde ikke ene Glæde af sine Eiendomme. Tvertimod, de voldte ham mere end en Gang store Ærgrelser.

At være Eier af Anholt var ingen misundelsesværdig Skjæbne. Denne lille Ø laa langt fra den civiliserede Verden, den var øde og ufrugtbar, Klimaet var koldt og barskt, Alt var ligesom skikket til at gjøre Hjertet haardt og Sindet ubøieligt paa Beboerne. Rostgaard havde allerede i sine yngre Dage havt Fortrædeligheder af denne Ø. Saaledes havde 1706 Præsten Anders Pedersen Rostock indgivet en Begjæring til Kongen om Hjælp, da hans Vilkaar vare over al Beskrivelse slette. Aaret efter reiste han uden Videre fra Anholt, som i tre Fjordingaar var uden Præst*). Rostgaard var vel Øens Eier, men besad dog hverken Kirken eller Præstegaarden, ligesaalidt som han havde Kaldsret. Eieren beskikkede en Foged, der saa at sige var Beboernes Hersker. Forholdet kunde gaa ganske taaleligt af, naar Foged og Præst forligtes. Og det er mærkeligt nok, at ikke blot flere Præster bleve der i længere Tid**), uagtet de havde Tilsagn om Forflyttelse, naar de havde været Præster der i nogle faa Aar, men at der endogsaa haves et Exempel paa, at en Præst i sin Ansøgning om Kaldet tilbød at betale 50 Rd. aarlig til sin Eftermand til Præstegaardens Reparation, et Tilbud, som ogsaa blev modtaget***). Men kom Præst og Foged i Uenighed med hinanden, saa blev der Krig paa Liv

---

*) Han døde 1711 i Kjøbenhavn; han var i Pestens Tid Præst paa Helliggeistes Kirkes Kirkegaard.

***) Jørgen Sommerfeld var Præst paa Anholt i 16 Aar fra 1707 til 1723, da han forflyttedes til Colind og Ebdrup i Aarhus Stift. Han havde lidt meget under Krigen med de Svenske, navnlig den 4. Juli 1718; han havde Hustru og 6 Børn og levede i Armod. Rostgaard attesterede hans sørgelige Tilstand, han havde flere Gange anbefalet ham til Forflyttelse, uden at dette hidtil var opnaaet.

***) Denne Præst hed Jens Tommerup, hans Kaldsbrev er af 2. September 1724. Han havde Non contemnendus til Attestats, Haud illaud. til Dimis.

og Død, og Proprietæren havde da sin Nød med at skaffe Fred og naa den uden at blive krænket paa sit gode Navn og Rygte. Dette hændte paa Rostgaards gamle Dage med to Præster. Den første Præst hed Johan Henrik Schröder*). Han blev kaldet til Anholt 1731 i JuniMaaned. Der var ikke gaaet et Aar, før Krigen var i fuld Gang imellem ham og Fogeden. I Mai 1732 indgav Rostgaard en Klage over ham til Kongen. Uagtet Præsten ved Bøndernes Gavmildbed nød to Lodder af Bjergelønnen ved Strandingerne, saa gjorde han dog Fordring paa mere; han sammensvor sig med Bønderne imod Proprietæren og Fogeden, indbildte Bønderne, at Bjergelønnen tilhørte dem, og opkastede sig næsten til Herre paa Øen. I Konseillet mente man, at det var en »particulair Sag, som maatte afgjøres ved Lands Lov og Ret«. Men da Rostgaard indgav en ny Klage, stærkere end den forrige, blev Sagen henvist til Stiftsøvrigheden, som lod Schröder afgive en Erklæring over Beskyldningerne, der vare reiste imod ham. Præsten forfattede en vidtløftig Memorial, i hvilken han ikke undlod at skildre Proprietærens Forhold med de sorteste Farver. Efter hans Fremstilling havde Rostgaard udpint Bønderne, saa at de vare blevne yderlig forarmede, og mange af de tidligere Beboere vare blevne nødsagede til at drage bort fra Landet. Alt hvad Rostgaard havde klaget over, var usandt, skjændig Opdigtelse, Præsten selv var aldeles uskyldig. Sine Klagers Begrundelse viste han ved Attester fra nuværende og forhenværende Beboere af Øen. Stiftsøvrigheden var ikke istand til at bringe Harmoni tilveie imellem disse to aldeles mod hinanden stridende Udsagn; reise til Øen og optage Forhør, kunde der ikke være Tale om, den nøiedes med at give Præsten

---

*) Biographiske Oplysninger om ham findes hos I. Barfod, Den falsterske Geistligheds Personalhistorie, II, S. 208.

et Tilhold om at passe sine egne Sager, og udtalte som sin Anskuelse, at det var billigt, at naar Landboerne »vare accorderede med Skipperne, som strandede, om en vis Summa til Bjergeløn, i Anledning af Loven og Strandforordningen, de da samme ubeskaaret for deres Livs Vovelse og Umage burde at nyde og efter gammel Skik at deles«. Resultatet blev, at Statsraadet den 17. Juli 1733 paalagde Stiftsøvrigheden at give Præsten en alvorlig Reprimande om ikke at melere sig i de Sager, som hans Embede ei vedkom, og at lade sig nøie med Kaldets sædvanlige Indkomster og de Accidentser, som hans Formænd før ham kunde have havt²².

Det er tilvisse vanskeligt nu at dømme retfærdigt, om Rostgaards Adfærd virkelig har været saa grulig, som den er skildret af Præsten. Det var en let Sag for Præsten at beskyldte ham for at være Aarsag til, at saamange Beboere vare flyttede fra Øen, men ikke at omtale, at den væsenligste Grund hertil var de Ulykker, som Anholt maatte gaa igjennem under Krigen med de Svenske; det var ogsaa temmelig perfid at fortælle, at man i Aaret 1732 ikke vidste noget om, at Proprietæren havde Forstrandsretten, efterat han havde eiet den og udøvet den i tredive Aar. Tingen har vistnok været den, at Rostgaard, som nok vilde lade Enhver sin Ret, holdt meget stærkt paa sin egen; Fogeden var hans Repræsentant, og fulgte i denne Retning hans Instruxer. Præsten blandede sig i Ting, som vare ham aldeles uvedkommende, han havde ingen Ret til at tale med, hvor Sagen var om Bjergninger eller om Fogedens Afslutning af Bjergelønnen. Vare hans Fordringer noget store eller skete der nogen Forfordeling ved Partitionen — Eierne havde ogsaa sin Lod i Bjergelønnen —, saa behøvedes der ikke Meget, for at bringe Partierne i Haarene paa hverandre.

De anholtske Forhold maa overhovedet ikke bedømmes efter samme Maalestok, som mange andre lignende. Øens Lidenhed med dens ubetydelige Befolkning, dens Beliggenhed midt ude i Kattegat, dens mærkværdige Øvrighed har bragt dette lille Land i en Stilling, som endnu den Dag idag næsten er enestaaende i Danmark. Først i Aaret 1859 have Anholtboerne faaet en Læge, i Tidernes Løb er Præstens økonomiske Vilkaar blevne forbedrede*), men ellers er Meget omtrent nu som for et Aarhundrede siden. Medens saaledes Grundloven har ophævet Adelens Forrettigheder, og deriblandt ogsaa Forstrandsretten, er Anholt en af de faa Eiendomme i Danmark, hvor Eierne har beholdt den²³. Forvalteren — tidligere kaldtes han Foged — forbinder med dette Embede ikke mindre end fire andre Embeder; han er nu som tidligere constitueret Sandflugtscommissær, Politimester, Auktionsdirektør og Skifteforvalter. Ved Strandinger**)

*) Af en Præsteindberetning fra 1770 meddeles følgende Notits om Præstens Indtægter: Af Sælhundefangsten fik han saameget som tre Gaardmænd, af Strandingerne saameget som to fuldkomne Mænd. Naar der fangedes Fisk, tilkom der Præsten en Ret Fisk, af Hornfiskfangsten fik han altid en Mands Lod. 1770 var Høavlen kun 14 Læs istedetfor 36, Sneen havde ødelagt Jorderne. Der var 16 halve Gaardmænd og 6 Husmænd, som betalte Tiende. Kvægtienden var 19 Sk. for et Føl, 8 Sk. for en Kalv, 3 Sk. for et Lam, 1 Sk. for en Gæsling. Korrtienden var hvert 15de Neg for hver Gaard- og Husmand til Deling imellem Præsten og Kirken. Offeret paa de tre store Høitidsdage var en 1 Mk. for et Par Ægtefolk, 10 Sk. for en Ungkarl, 6 Sk. for en Pige. Ved Nytaar fik Præsten af hvert Ildsted 1 Mk 6 Sk., som kaldtes Præsteløn. Endelig havde han Voldbye Kongetiende, hvoraf betaltes i Matrikelskat 1 Rd. 4 Mk. 8 Sk. hvert Fjerdingaar. En af Bønderne udførte Degnens Forretninger. Der var ingen Skole, hver Husfader læste med sine Børn.

***) Der er bevaret en lille Bække Breve, skrevne til Rostgaard i Vinteren 1714—15, medens han var i Lybek. De ere skrevne af Frederik Holmsted, Bogholder ved det vestindiske Kompagni, og drele sig om en Stranding paa Anholt. Et Vrag, som var

udtages forlods Halvdelen af Bjergelønnen til Eieren, den anden Halvdel deles i 60 Lodder, hvoraf 7 tilfalde Præsten, Godsforvalteren, Strandfogeden og Jordemoderen, 6 Baadene og Resten Fæsterne, baade de, som have været tilstede for at bjerge, og dem, som have staaet og set derpaa, enten de ere unge eller gamle. Denne megen Delen har til Følge, at den enkelte Bjerger faar omtrent $\frac{1}{10}$ af Bjergelønnen eller $\frac{1}{10}$ af det Bjergedes Værdi, og ofte har en Bjerger kun faaet 8 Sk. for hvert Døgn, han har bjerget paa Søen. Saaledes lyder en Skildring fra Aaret 1857*). I Aaret 1733 klagede Anholt-Præsten Schröder over, at ved en Stranding havde hver Mand for 9 Dages Arbeide kun faaet 5 Mark. Alt dette kan næppe blive anderledes, Forholdenes Natur hindrer det.

Schröder var Præst paa Anholt endnu i et Par Aar; han blev forflyttet til Vaalse paa Falster 1735. Hans Eftermand bar det stolte Navn Anders Sørensen Vedel**); han døde paa Anholt Aaret efter. Han blev efterfulgt af en ret mærkelig Personlighed, nemlig Frederik Johan Valentin Dauw²⁴. Denne Mand var født i Thisted 1706; han dimitteredes fra Sorø 1724. Den 5. Oktober 1736 blev han kaldet til Præst paa Anholt. Det er underligt, at han kunde falde paa at vælge et saadant Sted til sit Ophold, thi han var en videnskabelig dannet Mand

---

forladt af Mandskabet, var bjerget af Anholtboerne, Skipperen var dog bleven frelst, og Brevene indeholde Underretninger om Forhandlingerne med ham om, hvormeget der skulde betales i Bjergeløn. Det gik dengang, som altid, den ene Part forlangte mere end den anden vilde betale, og saa fulgte vidtløftige Underhandling indtil man kunde blive enige. Tilsidst satte de af Retten udmeldte Taxationsmænd Skibet til en lavere Pris, end baade Rostgaard og Skipperen havde tænkt sig.

*) I •Fædrelandet•, Nr. 252.

***) Han nedstammede i lige Linie fra den berømte Anders Sørensen Vedel.

og havde store literære Interesser. Sorø Akademi havde han en særegen Kjærlighed til, og han havde gjort betydelige Samlinger til dets Historie, som endnu ere bevarede. Han var en af Langebeks Bekjendte og vedligeholdte ogsaa paa Anholt en Brevvexling med ham om literære Materier; det samme var Tilfældet med Gram. Der er bevaret et af hans Breve til denne sidste*), som er helt morsomt. Der forekommer i det følgende Linier: »Maatte Deres Velbaarenhed forekomme nogen, som vilde sætte sine Børn under privat information, beder ieg at være udi naadig Ihukommelse, og vil ieg, om ey meere kunde have, antage sligt et Barn for 60 Rd. aarl. baade for Kost og information, da ieg best var tient med 3de, som alle begyndte fra Roeden op; til den Ende har ieg og her om tilskrevet Hr. Conferentz-Raad Rostgaard og Hr. Justitz-Raad Thestrup, ieg forventer hos dennem samptl. god vigilence til min nærmere Efterretning, og skal ieg med Guds hjælp saa viise min flid, at Vedkommende kand findes fornøiede; studia secessum et otia qværunto, her er ald ond leylighed betaget Ungdommen, og Stedet ey lengere borte liggende end 12 Mile fra Helsingør af, og 17 directe fra Kiøbenhavn, da ieg saaledes tillige baade kunde have nogen Anledning til conversation, og Sindets recreation, i sær, efterdi Gud i dette mit Embede dertil giver mig Tid og Leylighed.» Saavidt vides, har Ingen meldt sig for at sætte deres Børn i Pension hos Præsten paa Anholt; Ideen var noget vild, men Manden synes dog ikke at have været forstyrret, hvilket man ellers efter denne hele Plan kunde være noget tilbøielig til at antage. Skjøndt han ikke kunde faa Nogen at undervise paa Anholt, saa savnede han dog ikke literær Beskjæftigelse, han havde en Bogsamling

---

*) Det er dateret Anholts Præstegaard, den 22. November 1737.

og en Samling Haandskrifter, som kunde hjælpe til at faa Tiden til at gaa, han fortsatte sin Sorø Akademis Historie, og spekulerede paa forskjellige Midler til at fremme Interessen for dansk Literatur og Literærhistorie. For at delagtiggjøre Andre i sine Tanker, udgav han i Aaret 1740 en lille Piece paa 16 Sider, tilegnet den bekjendte Bogelsker og lærde Godsbesidder, Etatsraad Niels Foss til Juellund. Bogen har Titlen: »Hør, Du Danske Mand«. Den indeholder Ideer til forskjellige Værker, som han syntes savnedes, og som han ønskede de studerende og lærde Mænd i Danmark kunde og burde sætte sig til Opgave. Flere af disse Forslag ere meget paafaldende og fortjente vel at tages under Overveielse. Saaledes nævner han: en liden Underretning om det islandske Sprogs Oprindelse og dets Analogi med andre Sprog, en Fortegnelse over alle islandske trykte Bøger, berømmelige islandske Skribenters Levnetshistorie, et Lexicon criticum lingvæ patriæ, en dansk Bispekrønike for Tiden efter Reformationen, gode kritiske Udgaver af de danske Poeter, en Physica experimentalis paa Dansk, en dansk Oversættelse af Augustinus's Confessiones og Meditationes, en dansk Bogfortegnelse fra 1440 til nærværende Tid, bekvemt ordnet efter Materierne, Luthers Levnetsbeskrivelse og en Reformationshistorie, en ny Udgave af Palladius's Traktat om Sct. Peders Skib, en udførlig Fortegnelse over alle Riddere af Elefanten og af Dannebrogordenen. Man vil af dette Udvalg kunne se, at Præsten paa Anholt havde gode Ideer og et ganske godt Blik paa hvad Slags Skrifter, der trængtes til; nogle af dem ere i Tidens Løb fremkomne, men rigtignok længe efter. Endelig tænkte han ogsaa paa at sørge for, at hans Eftermænd kunde faa aandelig Føde i deres Ensomhed, og dels forærede han, dels indsamlede han

fra Øens Eier og sine Venner og Velyndere et lille Bibliothek paa 150 Bind, som bleve opbevarede i et Skab i Kirken. Dauw forfattede et Register over Samlingen og lyste en skrækkelig Ban over enhver Efterkommer, som i nogen Maade forvanskede den. Der var imidlertid ikke mange af de følgende Præster paa Anholt, som havde lignende Interesser som Dauw, og da Lorents Bynch 1787 kom dertil og vilde gjøre sig bekjendt med Bibliotheket, kunde han af den fordærvede Luft, som Skabet udsendte, og andre Tegn, let se, at ei Menneskehaand i lang Tid havde rørt det. Et helt Lag af Mug havde saaledes sat sig paa Alt, at det kostede nogle Dages Umage at udlette det. Tiden, Møl og Fugtighed havde opløst mange af Bøgerne og forvandlet dem til løse Blade²⁵.

Man kunde formode, at imellem to saadanne Mænd som den literære Eier af Anholt og den literære Præst, maatte Forholdet være udmærket. Det blev dog ikke Tilfældet. I de første Aar gik Alt godt, men omsider brast den gode Forstaaelse og en voldsom Krig udbrod imellem dem. Præsten, Fredens Mand, opkastede sig til uafhængig Hersker paa Øen; han betog Fogeden al Myndighed og tvang ham til at lade sig læse Proprietærens Breve; han blandede sig i Strandings- og Bjergnings-sagerne og plagede Bønderne paa mange Maader. Dette kunde ikke gaa. Rostgaaad klagede, og Biskoppen i Aarhus, Peder Hygom, fik Ordre til at give Dauw en alvorlig Reprimande; Ordren er dateret 7. Juli 1741. Men dette hjalp ikke det Mindste. Bønderne klagede Aaret efter paany, og Rostgaard bragte da Sagen for Kirke-Inspektions-Kollegiet. Dauw gav en skrækkelig Skildring af, hvad Anholtboerne vare for nogle Mennesker, og derfor havde han formanet, truet og straffet; han mente at Eieren var vred paa ham, fordi han havde drevet paa

at faa en dansk Skole indrettet paa Øen*). Kollegiet var ikke meget fornøiet med denne Sag. Det kunde lade den gaa Rettens Vei, men turde dog ikke foreslaa dette, da Præsten rimeligvis vilde blive indviklet i Proces baade med Eierne og Menigheden, og derved vilde Alt let blive værre end det var før. Dertil kom, at Dauw reiste fra Øen og blev borte i 19 Uger, hvorfor Biskoppen den 22. December 1742 blev befalet, at give ham et Tilhold om at forføie sig hjem og iagttage det ham betroede Embede, hvis han ikke vilde udsætte sig for at blive anset efter Fortjeneste. For at gjøre Ende paa Striden valgte man at tilfredsstille alle Parter ved at efterkomme Rostgaards Forslag, at faa Præsten forflyttet; denne ønskede Intet hellere, han havde ogsaa Ret til at opnaa et andet Kald, da han i over 6 Aar havde været paa Anholt. Dauw blev da beskikket til Hospitalspræst i Randers**).

Paa Seierø opkastede ogsaa en af Embedsmændene sig til Tyræn, det var dog ikke Præsten, men Sognefogeden; Søren Povelsen hed han. Hans Opførsel er hel mærkkelig, man maa undres over, baade at en Foged turde vove at optræde som han gjorde, og at baade Præst, Eier og Øvrighed kunde lade det gaa saa længe uden at gribe kraftig ind. Den første Begivenhed, der meldes om, hændte 1729. Da nægtede Søren Povelsen at levere Vin og Brød til at administrere Alterens Sakramente, han sagde det offentligt i Kirken, og Præsten, Bartram

*) Medens Dauw var Præst blev Præstegaarden, der var bygget paa Stiftets Regning af slet norsk Tømmer, istandsat, idet Stiftets rigere Kirker bidroge dertil (hele Summen kunde beløbe sig til 100 Sletdalere); Præsten skulde selv afholde Udgifterne ved Reparationerne og holde Præstegaarden vedlige; forsømtes den, skulde der ske Afdrag i Præstens Løn, eller ved Dødsfald af hans Stervbo. (Jydske Tegnelser 1740.)

***) Kaldsbrevet er dateret 28. Januar 1743. Han døde 28. Mai 1752.

Hornbech, kunde den 14. Oktober 1729 ikke berette en dødsyg Kvinde, fordi han manglede Vin. Der blev da truffet den Aftale med Eieren, at Præsten selv skulde sørge for Tilveiebringelsen af Brød og Vin, imod at nyde 6 Rd. 2 Mk. aarlig. Den 17. Juli 1730 reiste en Bonde til Kallundborg, og han fik en Bouteille med for at hente Vin i den, men Fogeden forbød, at den maatte føres tilbage til Seiere, og den blev da i Kallundborg. Biskoppen klagede herover til Rostgaard, og da der ingen videre Klage kom til ham i denne Anledning, formodede han, at Sagen var afgjort og Alt i Orden. Men Fogeden begyndte at plage Præsten paa anden Maade. Han nægtede ham en Del af hans Tiende, pløiede ind paa hans Jord, forbød Husmændene at gjøre Høstdage for ham, forbød Mølleren at male for ham. Præsten, der var en retsindig og opbyggelig Guds Mand, fandt sig taalmodig i Alt dette; han haabede at overvinde det Onde med det Gode, og først længe efter fik Biskoppen Noget at vide derom, medens der ikke blev meddelt det Mindste til Rostgaard. Men det blev værre og værre. Søndagen den 5. August 1731 kaldte Fogeden en Del af Menigheden til Gadestævne, og i de Forsamledes Paahør udskjældte han Præsten for en lang, kroget Hund, en Landstryger og en Skjelm, talte haanligt om hans Prædiken, og sagde, at hvo der vilde det, kunde gjerne fortælle ham det. Nogle Dage efter forsamlede Fogeden den største Del af Sognemændene i Kirken, og befalede dem, at lægge Haand paa Kirkenøglen; de lode sig overtale dertil, men saa tog han selv Nøglen til sig og sagde, at han ikke vilde levere den fra sig, før Præsten havde erklæret sig over, hvad han havde udskjældt ham for; han skulde hverken faa Nøglen eller faa Lov til at komme paa Prædikestolen eller til at forrette Noget i Kirken. Og han holdt Ord. Sognepræsten begjærede Nøglen ved tvende Mænd, men forgjæves. En Del af Menigheden kunde ikke komme til lønligt Skrifte-

maal eller til Herrens Alter, Prædiken holdtes i Vaabenhuset, og Daab maatte forrettes hjemme hos Præsten. Hornbech erhvervede Thingsvidne, der holdtes Ret paa Øen, men Fogeden gav ikke Møde. I December Maaned skrev Biskoppen alvorligt og skarpt om Alt dette til Rostgaard. Næppe var dette sket, saa fik Biskoppen et nyt Thingsvidne om at Præstegaarden var brændt. Dette skete Natten mellem den 9. og 10. November; Klokken imellem 11 og 12 var Ilden pludselig udbrudt i Taget paa et Udhus, kort før havde baade Karle og Piger været i en Have bagved og inde i Huset, for at hente Avner, uden at de havde mærket det Mindste til nogen Ild. Man var overbevist om, at Ilden var paasat. Biskoppen skrev paany til Rostgaard og meldte dette; da han intet Svar havde modtaget paa et tidligere Brev, brugte han temmelig skarpe Ord. Men paa samme Tid kom der Underretning om, at Præsten var afgaaet ved Døden. Biskoppen gjorde en Forestilling om hele Sagen til Kongen og foreslog, at Fogeden skulde sættes under Generalfiskalens Tiltale; det vilde under nærværende Omstændigheder være umuligt, at faa nogen Mand til at reise til Seierø for at være Præst.

Rostgaard lod omsider høre fra sig. Den 6. Januar 1732 skrev han til Biskoppen og oplyste, hvorfor han ikke tidligere havde svaret paa Biskoppens Breve. Præsten havde ikke meddelt ham det Mindste om, hvorledes Fogeden plagede ham, ja end ikke, at Præstegaarden var brændt. Med det Thingsvidne, Biskoppen havde sendt ham, havde han faaet Kundskab om, at Sognepræsten havde foranlediget Proces anlagt imod Fogeden. Før han havde modtaget tilforladelig Underretning om Vidnernes Udsagn, kunde han ikke foretage sig Noget; men uagtet han gjentagne Gange havde skrevet til Forskjellige herom, havde han Intet kunnet faa at vide. Imidlertid havde han suspenderet Søren Povelsen fra sit Embede som Sognefoged og Kirke-

værge, og beskikket en anden Mand til disse Poster. Enden paa Sagen blev, at Kongen lod Generalfiskalen anlægge Sag mod Søren Povelsen, som af Landstinget dømtes til at betale en stor Bøde, staa aabenbar Skrifte og til at arbejde i 3 Aar i Jern paa Bremerholm. Ved første Øiekast kan det synes, som om Rostgaard ikke har vist behørig Iver for at hjælpe Præsten; men han var tildels bleven holdt i Uvidenhed om Forholdene, og da han baade havde kaldet Præsten og udvalgt Sognefogeden, var det rigtigt af ham at høre sig nøie for, før han dømte Nogen af dem. Men blot det, at Sognefogeden turde vove at nægte Præsten Vin og Brød, maa forekomme at have været en tilstrækkelig Grund til at afskedige ham. Den 8. Oktober 1734 blev Søren Povelsen, som var gammel og syg, efter Ansøgning sat paa fri Fod. General Løvenørn var gaaet i Forbøn for ham paa Opfordring af Rostgaard²⁶.

Saadanne Begivenheder, som de her omtalte Stridigheder med Præster og Fogeder, kunde være ubehagelige og forvolde mange Ærgrelser, men de vare forbigaaende, de bragte ingen onde Følger med sig for Rostgaard og hans Familie. Men der indtraf andre Begivenheder, som vare af en ganske anden alvorlig Natur, og som tildels havde stor Indflydelse paa Familien og dens Efterkommeres Skjæbne. Af de syv Børn, som fødtes i Rostgaards Ægteskab, naade tre Døttre den voxne Alder; to Tvilling-søstre døde i en Alder af to og syv Aar 1722 og 1727. Den tredie ældste Datter døde 25 Aar gammel 1732. Den næstældste Datter blev den 16. April 1739 gift med Christian de Stockfleth til Brahesholm, Justitsraad og Landsdommer i Fyn; hun døde Aaret efter den 16. Juli i Barselseng. Der var kun den ældste Datter tilbage, men hun var da tabt for Familien. Hun var Forældrenes Førstefødte, deres kjæreste Barn, og netop hun bragte dem den største Græmmelse, som de oplevede²⁷.

Det er tidligere blevet fortalt, at den begavede Konradine Sophie Rostgaard var bleven gift med Ritmester Frederik von der Maase. De levede lykkelig paa Førsløfgaard og, da denne Eiendom solgtes, paa Tybjerggaard, som de havde kjøbt. Men deres Lykke fik en hurtig Ende; v. d. Maase døde allerede den 22. August 1728, ikkun 32 Aar gammel. Enken levede med sine Børn paa Tybjerggaard, hun styrede sin Eiendom, sørgede for sine Børns Opdragelse og beskjæftigede sig med lærde og literære Sysler. Af hendes Arbejder kom et for Dagens Lys; det var en dansk Oversættelse af Masius's »Underretning samt hellige Betragtning for christelige Communicanter«. Denne lille Bog lod hendes Fader trykke i Aaret 1733. Forældrene havde Intet imod, at Datteren indgik et nyt Ægteskab, men de vare noielseende med, med hvem det blev. Hun var jo af adelig Byrd og var gennem sin Moder og sin første Mand knyttet til flere fornemme Slægter, hendes Forældres Omgangskreds var for største Delen ansete Familier, hun var Arving til ret betydelige Eiendomme, besad selv nogen Formue, der var Meget, som berettigede til det Ønske, at den ny Svigersøn søgtes blandt Adelen og bar et hædret Navn. Flere havde ønsket at søgte hende, men det var forgjældede Personer, som tænkte paa, ved et godt Parti at komme ud af deres Forlegenheder. Deres Tilbud bleve afslaaede, og hun yttrede selv sin Tilfredshed hermed. Aarene gik, uden at nogen passende Mand fandtes til hende. Forældrene havde bestandig godt Haab og anede intet Ondt. Fru v. d. Maase solgte Tybjerggaard i Aaret 1735 ved Paasketider, og flyttede til Kjøbenhavn. I December 1735 blev der foretaget et Skifte ved Samfrænder af hendes Bo; hun fik selv 10,000 Rd. Hun raadførte sig med sin Fader om at købe en mindre Eiendom, og da hun forlod Kjøbenhavn, hvor hun havde været sammen med sin Moder, hed det sig, at hun vilde reise ned til Sorø for at se paa en Gaard. Men nogen Tid

efter modtog Faderen Underretning om, at hun havde holdt Bryllup hos Justitsraad Urban Bruun paa Ødemark. Det var allerede helt overraskende, men Forbauselsen over dette pludselige Skridt gik over til Harme, da man erfarede, at hun den 2. Marts 1736 havde ægtet sine Børns Huslærer, som kort iforveien havde faaet en Titel som Kancelli-Assessor.

Den, hun havde valgt til sin Ægtefælle, hed Oluf Bruun, en Brodersøn af Urban Bruun. Han var en vel studeret Mand, en god Ven af Jakob Langebek. I Aaret 1733 blev han af Fru v. d. Maase antaget som Præceptor for hendes Børn, og i denne Stilling vedblev han at være indtil Tybjerggaard blev solgt. Fruen og Præceptoren fattede Tilbøielighed for hinanden. Deres Forbindelse havde allerede varet nogen Tid, da Omstændighederne bleve saadanne, at de maatte se at blive viede. Fru v. d. Maase turde ikke omtale Sagen for sine Forældre, og hun benyttede da et ikke meget hæderligt Middel for at kunne blive viet. Hun forskaffede sig nemlig et Vielsebrev*) i Kancelliet under et falskt Navn, hun kaldte sig Konradine Sophie Friderichs-Datter. Da Alt dette kom til Forældrenes Kundskab, bleve de i høj Grad bedrøvede, men den hele Fremgangsmaade havde været saadan, at Bedrøvelsen gik over til den bittreste Vrede. Følgerne heraf bleve meget alvorlige. Rostgaard kunde ikke faa Ægteskabet hævet; han beklagede sig hos Oversekretæren i det danske Kancelli, J. L. v. Holstein, over, at der var udleveret et falskt Vielsesbrev. Svaret blev, at man havde været uvidende om den rette Sammenhæng. Rostgaard og Oberst C. v. Numsen, der var gift med en Søster til den afdøde Ritmester v. d. Maase**), søgte om Bevilling til at dennes Døtre maatte blive udleverede til

*) Det var dateret 20. Februar 1736.

**) Christian Vilhelm von Numsen, født 1689, død 1756 som General-lieutenant, var gift med Sophie Hedvig von der Maase.

dem, da de ikke kunde forsvare at lade dem blive hos deres Moder og Stedfader. Det bevilgedes*). Rostgaard blev deres Formynder. Endelig indgav Rostgaard et besynderligt Andragende til Kongen, nemlig at hans Datter for Fremtiden kun maatte blive kaldet ved det Navn, hun havde ladet indføre i Vielsesbrevet, at hendes Midler efter hendes første Mand kun maatte tilfalde dennes Børn, og at hvad hun vilde komme til at arve efter sin Fader, ene maatte tilfalde hendes Børn med hendes første Mand. Da Datteren var gift igjen, kunde hun kun bære sin Mands Navn; da der var foretaget Skifte af Ritmester v. d. Maases Bo, var der Intet at gjøre med Hensyn til den anden Del i Andragendet, og hvad den tredie Del angik, saa maatte han søge Facultas testandi, — saaledes lød Svaret fra Oversekretæren. Facultas testandi blev søgt og bevilget**), og Rostgaard og hans Kone gjorde deres ældste Datter arveløs.

Madam Bruun tog sig naturligvis dette Skridt meget nær. Hun gjorde forgjæves Forsøg paa at mildne Forældrenes Vrede. En af hendes Slægtninge gik i Forbøn for hende, men til ingen Nytte. Denne Slægtning var Jens Rostgaards Enke, den gamle »Moster Else«, som

---

*) Bevillingen er af 23. Marts 1736. I deres Ansøgning hedder det, »at de kunde aldeelis ikke kjende, at disse Døtre skulde være vel opdragne i et Huus, hvor Præceptor og Frue i saa lang Tiid havde studeret paa dette hemmelige og for Børnene som for alle deres Slægt og Venner fortrydelige og bekymmerlige Ægteskab.« — Formynderskabet skaffede Rostgaard i Aaret 1740 en Reprimande. Han vilde ikke efterkomme Hofrettens Forlangende, at deponere Datterbørnenes Obligationer i Retten, idet han gjorde gjældende, at Hofretten kun gjaldt for Kjøbenhavn, medens han bode paa Landet og Børnene ligeledes vare paa Landet. Retten klagede over ham til Kongen, og Kongen befalede, at han skulde opfylde Hofrettens Forlangende.

**) Den 14. Januar 1729 havde Rostgaard og hans Kone faaet kongelig Bevilling paa, at den Længstlevende maatte sidde i uskiftet Bo og senere skifte med Samfrænder.

bode paa Farumgaard*). Der er endnu bevaret et Brev fra Frederik Rostgaard til hende i denne Sag, et Svar paa hendes Forbøns-Skrivelse. Af dette ret mærkelige Brev fremgaar det tydeligt, hvor nær Rostgaard og hans Kone havde taget sig det Feiltrin, Datteren havde begaaet. Af den hellige Skrift og Christian den Femtes danske Lov beviser Rostgaard, at de ikke kunde have handlet anderledes, end de havde gjort. Navnlig lægger han Vægt paa, at hans Datter havde ladet et falskt Navn indføre i Kongebrevet, at hun havde forledet Præsten til ved Vielsen at nævne hende ved et andet Navn end det, som stod i Kongebrevet, og at hun havde tilstaaet, at hun havde raadført sig med sin Slægt og sine Venner om at ville have Oluf Bruun til sin Husbond. Den Mening stod rodfæstet hos ham, at der ikke kunde tænkes paa nogen Forsoning. Datteren skulde straffes. Det gjør intet godt Indtryk at gjennemlæse dette Brev; der er en Strengthed i det, som ellers ikke fremtræder i Rostgaards Liv. Mesalliancen, den Skam, der var tilføiet hans Navn, den megen Omtale, der var i alle fornemme Kredse om den hele Begivenhed, Alt forenede sig og bragte hans Hjerte til at lukke sig for en mildere Dom. Hans Kone delte fuldkommen sin Mands Følelser. Datteren havde tilvisse forsyndet sig; hendes Adfærd var daddelværdig og hun fortjente Straf, omend ikke en saa streng, som blev hende til Del.

Da hendes Fader var død, skrev hun et Klagedigt, i hvilket hun siger²⁸:

Ach! nei!
 Jeg maas ei!
 Ham i Graven see nedlagt.
 Med den Trøst,
 At min Brest
 Er ud af hans Minde bragt.

---

*) Hun døde her den 20. Juli 1741, 92 Aar gammel.

Hans Mund vel sagt det har,
 Hans Skrift og Vidne bar,
 Det alt var slet forladt,
 Jeg ei forhadt.
 Men, ach! Du vilde ei,
 Jeg maatte gaae den Vei,
 Hvor jeg Dig maatte see,
 Min Pligt Dig tee.

Saa havde hun dog faaet Tilgivelse, men det var ikke blevet tilladt hende at komme for sine Forældres Øine. To Aar efter, 1747, skrev hun et Digt: »Ved Aarets Omvexling«. I dette udtalte hun paa en rørende Maade sin Bedrøvelse over, at hun ikke maatte se sin Moder. Digtet begynder og slutter med disse Linier:

Solen vender,
 Aaret ender,
 Ende dog min Sorg ey faaer;
 Jeg maa sukke, jeg maa bede,
 Jeg maa græde, jeg maa lede,
 Mine Ønsker jeg ey naaer.

Oluf Bruun og hans Kone bode paa Gjerdrup Hovedgaard i Egesløvmagle Sogn, Vesterflakkebjerg Herred. De levede et lykkeligt Ægteskab i 22 Aar. De unge v. d. Maaser og de unge Bruuner, Halvsøskendene, bleve ikke fremmede for hverandre; dels mødtes de i Kjøbenhavn, dels vexlede de Breve med hverandre. Ogsaa Oluf Bruun stod i Forbindelse med sine Stedbørn. Et underligt Træf var det, at den yngste v. d. Maase og den ældste Bruun begge kom ind i Marinen. De deltog begge i den marokkanske Expedition 1753, Gotfred v. d. Maase som Sekondlieutenant paa Fregatten Dokken, Frederik Konrad Bruun som Kadet paa Fregatten Falster. Den sidste omkom den 3. Juni 1753, da Falster som Følge af en udbrudt Brand sprang i Luften paa Saffias Rhed; et halvt Aar efter, den 17. Januar 1754, døde Gotfred v. d. Maase. Fru Bruun døde den 23. Februar 1758.

Hun og Oluf Bruun*) bleve Stammeforældre til en talrig, endnu levende Slægt. En Sønneson af dem var Malte Konrad Bruun, og i den danske Marine har der været flere dygtige Officerer, som ere nedstammede fra Frederik Rostgaards ældste Datter.

*) Bruuns Vita (Kbh. Adresse Cont. Efterretn., 1767, Nr. 196) er følgende: Født 6. April 1711; Kancelli Assessor 17. Februar 1736; Birkedommer til Hammer, Baarse og Jungshoveds Birkething i Vordingborg Amt 5. Januar 1753; virkelig Justitsraad 8. Mai 1761; Byfoged i Kjøbenhavn 11. Februar 1763; Medlem af Kommissionen angaaende Landvæsenets Forbedring (tilligemed Holger Rosenkrantz til Rosenlund, Stampe og Reverdil) 27. Oktober 1767; død 30. December 1767; bisat i Helligestets Kirkes Kapel 4. Januar 1768. Han blev anden Gang gift med Frøken Margrethe Frederica von Storm, Datter af Generallieutenant Ulrich Frederik von Storm, død 24. September 1754, og Hedevig, født von Wærenskjold, død 5. Januar 1771. Bruun døde som Følge af at han traadte feil paa en Trappe og faldt. I en Gravskrift (Adresse Cont. Efterretn. 1768, Nr. 1) siges om ham:

I Ungdommen et Exempel for Studerende,
I Manddommen en Lærer for Landmænd,
I tiltrædende Alder et Mønster for Dommere.

Ærevers over ham findes i Adresse Cont. Efterretn. 1768, Nr. 7, 9, 11, Tillæg. I Seehusens Optegnelser om Lyngbygaard og Gjerdrup Hovedgaarde (trykt som Manuskript, Slagelse 1868) omtales, S. 40 ff., Bruun, som siges at have været pietistisk sindet; hans Interesse for Kirke- og Skolevæsen roses. — Da der i Landbokommissionens Møde den 14. December 1767, som Kongen bivaanede, af Rosenkrantz og Stampe blev udtalt helt vrang Meninger om Bøndernes Sulling og Vilkaar i Danmark, uden at Kommissionens øvrige Medlemmer tog til Orde herimod, spurgte Sekretæren i Kommissionen, M. H. Høyer, efter Mødet Bruun, hvorfor han ikke havde gjendrevet dem; Bruun svarede: «qu'il avoit à faire la fortune de ses enfants». Reverdil, Struensée et la Cour de Copenhague. Paris 1858, S. 124—25.

XI.

Rostgaards Forhold til Videnskabsmændene i det sidste Afsnit af hans Liv. Falster, Gram, Langebek. Bording, Libanius. Den danske Ordbog. Rostgaard samler til en Autobiographi og begynder at skrive den. Hans sidste digteriske Virksomhed; udsætter en Prisopgave. Legat til Københavns Universitet. Langebeks Skildring af Rostgaard i hans sidste Leveaar og af hans Død. Testamentet. — Karakteristik af Rostgaard.

Der staar tilbage at omtale Rostgaards Stilling til den literære Verden i det sidste Afsnit af hans Liv. Boglig Syssel var altid det, hvortil han tyede i sine ledige Timer. Men som hans Ungdomsaar ene var helliget Videnskab og Digtekunst, saaledes blev det ogsaa i hans Alderdom den bedste og kjæreste Adspredelse. Nu havde han endelig Tiden til sin Raadighed. Paa Krogerup havde han Ro, han var sin egen Herre, ikke længere optaget af altfor mange adspredende Forretninger, han kunde med Glæde hengive sig til de Studier og Arbejder, som han fik Lyst til at røre ved. Men Tiderne havde forandret sig. Der var faa tilbage af de Mænd, han i forudoms Dage kunde kalde sine literære Venner. En ny Slægt var kommen frem, som skulde fortsætte de Tidligere Værk. Rostgaard drog sig ikke bort fra den. Tvertimod, han kom den imøde med Opmuntring og med

Deltagelse. Og ligesom han i sine unge Dage blev set op til som den store Lærde og den kyndige Dommer, saa betragtede nu de Unge ham som en Mæcenat. Rostgaard blev saaledes, uden at han dog fik Leilighed til selv at frembringe noget Betydeligt, ligesom et Bindeled mellem en ældre og en yngre Slægt. I sin Ungdom stod han i nærmere eller fjernere Forhold til Mænd som Henrik Gerner, Thomas Kingo, Thormod Torvesen, Peder Syv, Johannes Brunsmann, Ivar Brink, Jens Bircherod, Jørgen Sorterup. Af hans Samtidige døde Arne Magnussen 1730, Søren Lintrup og Laurids Thura 1731; endnu levede Christen Worm, Peder Terpager, Ludvig Holberg, Hans Steenbuch, Ivar Rosenkrantz og Jørgen Friis. Til denne Kreds hørte Christian Falster og Hans Gram. Falster betragtede altid Rostgaard som en af sine bedste Beskyttere og han var ham oprigtig hengiven. Han skrev et Lykønskingsdigt til ham, da han var bleven Oversekretær, som ikke er meget kjendt og derfor meddeles her, da det kan tjene til Vidnesbyrd om, hvor anset Rostgaard var i visse Kredse. Det blev trykt 1728 i Høpffners Samling af udvalgte danske Rim²⁹:

Med næste Post blant andet vi
 Fik dette Nyt til Ribe,
 At Du i Kongens Cancelli,
 Var kommen efter Vibe,
 At Dig som Plinio i vor
 Trajani Hof var givet
 Den Danske Hoved-Nøgel for
 Supplik- og Rigs-Archivet.
 Hvad, min Hr. Rostgaard, meener Du,
 Anledning vel at være,
 At Kongen kommer Dig ihu
 Med saadan naadig Ære?
 Jeg negter ej, at jo Din Dyd
 Til Kongens Pen at føre,
 Har, som en Vækker, givet Lyd
 Udi Monarkens Øre.

Jeg negter ej, at din Forstand
 Jo den Patron har været,
 Der Dig, en ærlig Kongens Mand,
 Din Lykke har beskjæret.
 Jeg nægter ej, Din Troskab jo
 Dig Døren aabnet haver
 Og til Befordring slaget Bro
 For dine høje Gaver.
 Men viid, at jeg og hjulpet har
 Din Lykkes Vogn at løbe
 Til Kongens Cancellie saa snar
 Med mine Ønskers Svøbe,
 At jeg saa tidt til slig en Brud
 Har fried paa dine Vegne,
 Og mine visse Bud sendt ud,
 At hielpe dine egne.
 Du mindes, min Hr. Rostgaard, vel,
 At Du og mig saaledes
 Har yndet, at af mig med Skiel
 Alt got for Dig udbedes,
 Ja yndet saa, at nogle mig
 End ogsaa vil indbilde,
 At jeg befordret var med Dig,
 Hvis Lykken ikkun vilde.
 Velan! Dig ønskes Lykke i
 Dit Ægteskab at have
 Med Kongens store Cancelli,
 Hvortil min Brudegave
 Skal være dette Exemplar
 Udaf min ringe Villie.
 Hvad Gud og Kongen samlet har,
 Skal Avind ej adskille.

Ribe d. 12. Dec. 1721.

Da Falster var bleven Rektor ved Ribe Kathedralskole og holdt sin Tiltrædelsestale, nævnede han Rostgaard som den, der havde en meget væsenlig Del i hans Udnævnelse*).

*) I denne Tale kaldet: »Brude-Vers til sit eget Brøllup, holdet med Riber Dom-Schole ved sin Indtrædelse til Rectoratet», siger Falster: Tak min Hr. Rostgaard, som saa from og tjenistfærdig Til dette Giftermaal har hjulpet mig Uværdig,

Endelig fandt han en ivrig Hjælper i Rostgaard, da det gjaldt om at overvinde Frederik IV's haardnakkede Ulyst til at forbedre hans oekonomiske Stilling³⁰. Kongen gav tilsidst efter, og Falster glemte aldrig, hvad han skyldte Rostgaard i den Anledning; baade huskede han bestandig i sine Breve til ham at erindre derom, og i sine Amoenitates philologicæ udtalte han for Alle, hvor meget han havde ham at takke for*). Da Rostgaard var bleven Amtmand i Antvortskov skrev Falster ham et Brev til paa kun faa Linier, men det indeholdt Udtryk af en næsten jublende Glæde. I sine sidste Leveaar sendte Rostgaard flere Gange Breve til Falster, og man ser af dem, hvor stor Pris han satte paa ham.

Gram var Rostgaards fortroligste Ven og Raadgiver. Hvor meget han havde at sige i Rostgaards Hus, kan ses deraf, at da Rostgaard i Aaret 1736 gjorde sit Testament, og hans Kone havde Betænkeligheder ved at underskrive det, var Gram den, som hjalp til at Testamentet blev bragt istand. Han vedligeholdte en stadig Korrespondance med Rostgaard, af og til paa Latin (ogsaa paa Vers), og undertiden var han Gjæst paa Krogerup. I Oktober 1736, da han var kommen hjem til Kjøbenhavn fra et Besøg derude, skrev han til Rostgaard: »Paa det kjære Kraagerup kand jeg aldrig tænke, uden med

---

Som gik mit visse Bud og beylede for mig,
 Gud self for hvert et Trin og Ord velsigne Dig!
 Du klapped Kongens Haand med Bôn paa mine Vegne,
 Og talte for mig som for een af Dine Egne,
 Jeg klapper Din igjen med tak indtil min Død
 Som haver mig nest Gud beredt mit Bord og Brød.

*) Amoen. philol., II, S. 153. (Falster omtaler Mødet i Flensborg med Jesuiten fra Vien og hans Beundring af Rostgaards Bibliothek). »Per mihi, per profecto grata erat tanti Viri admiratio recordatioque, cujus officii sane ingentibus me devinctum esse numquam non venerabundus confiteor».

et Hierte fuldt af allerstørste ærbødighed og taknemmelighed, saavel for alt det, som mig i utallige maader tilforne, som for det mig nu sidste gang blef tildeell af overflødig ære, glæde og forlystelse. Gud velsigne saa sandt det deylige stæd med dets Beboere og unde dem bestandig held, lif og velsignelse.«

Til de Yngre hørte Otto Thott, Langebek, Luxdorff, Henrichsen, Harboe, Wadskiær, Ole Henrik Møller, Gerhard Treschow o. Fl. Alle disse Mænd, som have vundet et Navn i den danske Literaturs Historie; stode paa den ene eller anden Maade i Forbindelse med Rostgaard. Han bode bestandig paa Landet. Af og til tog han ind til Kjøbenhavn; det var ved saadanne Besøg en stor Fornøielse for ham at samle sine Bekjendte hos sig, eller at gjæste dem, samtale med dem om lærde Materier, og høre fortælle om Livet ved Universitetet og i de Lærdes Kreds. Langebek fortæller i et Brev til Sekretær Kleve, skrevet i Decèmber 1742, om glimrende Gjæstebud, som Henrichsen gjorde for en ganske lille udvalgt Kreds af Lærde, og Otto Thott for et stort lærdt Selskab; Rostgaard deltog i dem begge³¹. Det var netop paa den Tid, der arbeidedes paa at udvide Medaillekommissionen til et videnskabeligt Selskab, som skulde behandle forskjellige Materier, navnlig Fædrelandets Antiquiteter og Historie. Gram udarbejdede en Plan for det, og blandt de Mænd, der skulde være dets Æresmedlemmer, nævnede han Rostgaard først. Gram ønskede, at han skulde indbydes til at være Medlem af Selskabet: »som endskiønt ikke nærværende, dog med Raad og Daad, samt Communication af adskilligt godt og nyttigt, skulde kunde gjøre saa fyldest, som nogen anden.«³² Rostgaard mødte en eller to Gange, vistnok i Decemder 1742³³. I Videnskabernes Selskab, som stiftedes i Januar 1743, mødte Rostgaard den 21. Decemder 1744; skjøndt det ikke udtrykkelig er

nævnet i Selskabets Protokol, kan der næppe være Tvivl om, at han betragtedes som Æresmedlem³⁴.

Den af de Yngre, som blev knyttet næst til ham, var Jakob Langebek. Det er hidtil antaget, at Langebeks Bekjendtskab til Rostgaard stammer fra Aaret 1737 eller 1738³⁵. Men det er urigtigt. Det ældste Brev fra Langebek til Rostgaard er dateret den 9. Marts 1735, og af dets Indhold fremgaar tydeligt, at de allerede i nogen Tid have kjendt hinanden. Af et Brev fra Oluf Bruun til Langebek, som er dateret den 10. Marts 1735, ses, at Langebek, som faa Dage forinden var Gram ubekjendt, dengang havde ruisseret i at erlange Justitz R. Grams*) patrocini^{um}. Det er saaledes ikke Gram, der har anbefalet ham til Rostgaard, snarere kan det have været dennes Datter, Fru von der Maase. Langebek skrev i Januar 1735 et Nytaarsdigt til hende, og gennem Oluf Bruun, som var en god Ven af Langebek, var han hende velbekjendt. Der gik ikke lang Tid hen, før Langebek blev en Slags Amanuensis hos Rostgaard. Han kom ofte til Krogerup, blev der undertiden i længere Tid, selv efterat han var bleven Amanuensis ved det kongelige Bibliothek. Naar han saaledes kom til Krogerup havde han nok at bestille. Rostgaard havde nemlig, da han solgte sit Bibliothek, ikke ladet alle sine Sager komme paa Auktionsbordet, han havde beholdt en endnu ret anseelig Samling af Haandskrifter, og paa Auktionen havde han kjøbt tilbage adskillige sjeldne og gode Bøger, hvis Tal forøgedes ved nye Kjøb. Langebek ordnede disse

---

*) Den 5. Marts 1735 skrev Langebek en Tilegnelse af sin danske Oversættelse af Kristni Saga til Gram, i hvilken følgende Ord forekomme: »Dersom denne Oversættelse behagede D. V. gunstigt at optage, hvorved jeg søger at bane mig Vei til at finde og vinde D. V. første Gunst og behagelige Kjendskab til mig som hidindtil ubekjendt.» Werlauff: Det kongelige danske Selskab. S. 9.

Sager, men studerede ogsaa i dem, og medens han hjalp Rostgaard med hans Arbeider og med at skrive af for ham, havde han selv en ypperlig Leilighed til at tilegne sig Kundskaber i forskjellig Retning, Fra Kjøbenhavn stod Langebek i en meget hyppig Brevvexling med Rostgaard, han besørgede mange Ærinder for ham og meddelte ham Dagens Nyheder. Langebek følte sig glad og tilfreds over sit Forhold til Rostgaard. Skjøndt denne ofte lagde stærk Beslag paa hans Kræfter, saa berøvedes der ham dog ikke Tid til at^e passe sine egne literære Beskjæftigelser, thi han var en dygtig Arbeider, han kunde magte mere end de Fleste. I et Brev, skrevet paa Krogerup den 24. Februar 1743 til Henrichsen (Hielmstjerne), taler han om sit Ophold her paa en Maade, som viser, at han ret følte sig hjemme der³⁶. Henrichsen havde spøgende udtalt sin Misfornøielse over, at Langebek var flygtet fra sine Venner i Kjøbenhavn til Krogerup, og over at han rent glemte at skrive dem til. I sit Svar udtaler Langebek sig saaledes: »Her er en Rolighed, som er blandet med den ædle Frihed, her er dagligt Arbeide, som er blandet med Sindsforlystelse, her er Adstadighed, som er blandet med Yndighed og Belevenhed. Det er jo alt det jeg vil ønske mig; det er jo alle de Fordele, jeg har søgt ved min Udflugt fra Kjøbenhavn, og det er just det ieg har fundet for mig paa Krogerup. End mere: Her er en Vert, som er elsk og Ære værd, et Selskab, som er angenemt og Omgængelse værdt, en gout, saa god som jeg af Verden forlanger; her kand høres og læres saa mange Viisdoms, Erfarenheds og Lærdoms Regler, at, om de skulde udøves, maatte de flye alle fem Sandserne mere end nok at bestille, og være mægtige til at distrahere den, som endnu var mindre skiødesløs imod sine Venner end ieg.»

Rostgaard havde ogsaa Glæde af Langebek; han fik smukke Beviser paa, at denne delte hans Kjærlighed til Danmarks Historie og det danske Sprog, og han oplevede at se de første Resultater af hans Flid og Granskninger, Forløberne for langt større Arbejder. I Aaret 1737 udkom det første Bind af »Dänische Bibliothec oder Sammlung von alten und neuen Sachen aus Dännemarck«. Dette Skrift blev udgivet af Ludvig Harboe og Langebek. Langebek sendte Rostgåard et smukt indbundet Exemplar³⁷ og skrev foran følgende Vers til ham, dateret, Kiøbenhavn d. 7. Dec. 1737:

See dette ringe Skrift med milde Øine an!
 Dog, Gunstig Herre, ei for Giveren og Gaven:
 Men for den ædle Gunst, til hvilken Du er van,
 Og for den Hensigts Pligt, berunder er begravet.

Thi Øiemerket er: At frøse mange Ting,
 Som skiedesløse Folk, og Tidens Vexling øder,
 At faae det danske Navn i Rygte rundt omkring,
 Saavel hos Fremmede, som dem vor Danmark føder.

Giv da lemfældig Dom om Verkets Øiemeed,
 Døm og om Sproget vel, hvorpaa det er beskrevet,
 Du, som den Patriot af bedste Smag ieg veed,
 Der vil befordre det, som saa begyndt er bleven!

Allerydmygt

fra

Den Eene af Forfatterne
 Jac. Langebek.

Rostgaard viste Foretagendet sin Interesse ved at overlade Udgiverne et vigtigt Bidrag. Det var det Brudstykke af Isidor, som han i Aaret 1697 havde fundet i Colberts Bibliothek i Paris, og som allerede tidligere er omtalt. Ved Langebeks Hjælp blev det nu renskrevet, Rostgaard selv gik det paa det omhyggeligste igjennem og læste Korrekturen. Harboe var overordenlig glad over, at Rostgaard

havde foræret dem dette Stykke. I Februar 1738 skrev han flere Breve til Langebek, som var nede paa Krogerup, og i dem udtalte han sin Glæde over dette prægtige Bidrag*) til deres Skrift: »Das, so sehnlich verlangte Fragmentum Isidori ward mir eben in der Kirche überreicht. Wie werden wir doch Worte finden vor eine so kostbare Sache dem Conf. Rath Rostgaard zu dancken. Gewisz meine freude darüber ist recht grosz.« »Was konnte mir angenehmer seyn, als dasz unszere geringe Erkentlichkeit über die ausnehmend grosze Gewogenheit des vortrefflichen Hrn. Conferentz-Raths v. Rostgaard diesem unsern nie genug gepriesenen Gönner gefallen habe. Wir sind nur das wenigste zu sagen in Stande gewesen, was wir einem solchen seltenen Beförderer derer Wissenschaften schuldig sind.«³⁸

I December 1744 dannedes »det lille Selskab« til det danske Sprog og Histories Forbedring. Det var Jakob Langebek, som var dets Stifter. Blandt dem, som strax omfattede Selskabet med stor Deltagelse, var naturligvis Rostgaard. Han oplevede imidlertid kun at se de første Hefter af Danske Magazin, men Selskabet fik strax Vidnesbyrd om, at det i ham havde en stor Velynder. »Selskabet haver,« skriver Langebek 1748**), »i den korte

*) I Nye Tidender om lærde og curieuse Sager, 1739, Nr. 9—11 siges i en Anmeldelse: »Af dette Fragment sees altsaa det gamle tydske Sprogs Egenskaber og hvor different de Tidens Orthographi har været fra den nu brugelige. Desforuden at vores gamle Dauske Sprog, som endnu i Norge, men særdeles i Island er conserveret, med samme haver meget tilfældes. Dog er det urmeligt deraf at slutte, at Iislænderne ere en tydsck Colonie, eller med nogle at sige, at en Iislænder lettere forstaaes af en Tydscker, end af en Normand eller en Dansk, da det er bekjendt, at i de mellemste Seculis migrationes gentium skeede fra Norden«.

**) Det kongelige danske Selskabs Begyndelse og Tilvext, Kbh. 1748. S. 19. Blandt de Dokumenter, der i dette Skrift anføres

Tid, han levede efter dets Oprettelse, haft meere end eet Spor af hans Godhed, ja, saamange gamle Documenter, som han har skienket til vor Samling, saa mange uud-slettelige Amindelses-Tegn. Hans Navn bør derfor efter hans Død ikke uden største Taknemmelighed af os mindes. Rostgaard havde ogsaa ladet sig forstaa med, at han i en og anden Maade vilde gjøre vel imod Selskabet, men Døden gjorde heri uformodenlig Forfang. Det første Bind af Danske Magazin viste, at Langebek havde lært Rostgaards Haandskrifter og Bøger nøie at kjende; thi flere af de Stykker, som aftryktes, vare tagne derfra, og den danske literære Verden fik for første Gang efter mange Tidens Forløb Noget at vide om den ældste danske trykte Bog, da Langebek leverede en udførlig Beskrivelse af den danske Rimkrønike, som Godfred af Ghemen havde trykt i Kjøbenhavn 1495. Denne sjeldne Bog eiede Rostgaard.

De større Arbeider, som Langebek dels tog Del i paa Krogerup, dels havde under Hænder for Rostgaard i Kjøbenhavn, skulle snart blive nævnede. Først maa omtales Udgivelsen af to Værker, hvilke Rostgaard som ung Mand havde forberedet, og som nu ved Andre omsider kom for Dagens Lys. Det ene er Bordings Skrifter, det andet er Libanius's Breve.

Sidste Gang Bording blev omtalt var ved Aaret 1706. I dette Aar havde Rostgaard udgivet den anden Fortegnelse over de bordingske Digte, for at faa sin

---

som forærede af Rostgaard, er der et meget mærkeligt. Det er det Side 171 nævnte latinske Diplom fra det 10 Aarh., ved hvilket Pave Martin III. stadfæstede den hamborgske Ærkebiskop Adeldags Frihed til at ordinere Biskopper i sit Stift. Det er det ældste Dokument, som findes i Danmark. Det er aftrykt i Suhms Historie af Danmark, III, S. 37, med en kobberstukken Facsimile. Saml. Regesta diplomatica Hist. Dan. I, S. 6. Nr. 22.

Samling suppleret. Men saa blev Bording lagt hen, og Udgivelsen udsat til bedre Tider. Peder Terpager, som jo havde en væsenlig Del i den hele Samling, var ved andre Forhold bleven hindret i at tænke videre paa hele denne Sag, og saaledes gik en Snes Aar hen før der atter blev rørt ved den. Thi Rostgaard havde ikke glemt den. Da han i Aaret 1727 skulde overtage Embedet som Amtmand i Antvortskov, leverede han hele Samlingen af Bordings Vers til Professor Gram med Anmodning om at han vilde besørge dem udgivne. Gram gav ham sit Revers for Modtagelsen den 31. December, og i dette indeholdtes ogsaa hans Tilsagn om snarest mulig at bringe Udgivelsen i Gang. De Maanedlige Mercurier vare allerede i Begyndelsen af Aaret 1727 blevne leverede til Biskop Worm. Terpager erfarede dette 1729 og han blev naturligvis meget glad over de gode Udsigter der nu var til, at Bording kunde komme frem. Men ogsaa for Gram mødte der Forhindringer. Først den 11. Oktober 1732 udkom Prænumerations Indbydelsen, hvoraf et Exemplar er bevaret, maaske det ældste af den Art i Danmark, som endnu er til. Anders Bordings Poetiske Skrifter udkom i Februar 1736. Det havde været nær ved at Udgivelsen ganske var gaaet istaa; dels tegnede der sig faa Prænumeranter, dels vare disse meget sendrægtige med at indsende deres Forskud, dels viste det sig, at Værket blev langt større end man fra først af havde paaregnet. Og dog var Prisen, selv sammenlignet med Nutidens Bogpriser, meget billig. Thi uagtet Værket udgjør 864 Sider i Qvart, kostede det for Prænumeranterne paa Trykpapir kun 1 Rdlr., paa Skrivpapir 9 Mk. 8 Sk.; Bogledeprisen var 8 Mk. og 2 Rdlr.

Det er ikke her Stedet til at dvæle videre ved Bording som Digter, hvad der kan siges herom er sagt af Andre. Bording indtager nu ikke nogen fremragende

Plads i den danske Digtekunsts Historie, og man kan ikke andet end forundre sig over, hvor Tidernes Smag og hvor Dannelsen forandrer sig; thi paa Holbergs Tid blev Bording anset som en af Danmarks bedste Poeter trods alle sine Ufuldkommenheder. Foran Bordings Vers findes en lang Indledning af Gram; den har, mærkeligt nok, Overskriften: »Til det danske Sprogs Elskere«. Denne Overskrift er næppe valgt ved et Tilfælde; thi hvad der navnlig satte Bording saa høit, var hans danske Sprog og hans store Færdighed i at behandle det. Sprogets Renhed, Valget af Ord og Udtryk, af hvilke mange ere hentede fra det gamle danske Sprog, den forbausende Rimefærdighed vil altid give Bording en vis Betydning i Rækken af danske Digtere. Men derfor bliver ogsaa de Mænds Arbeide fortjenstfuldt, som have sørget for at redde hans Digte, af hvilke ellers de allerfleste nu vilde være sporløst forsvundne. I et Brev til Chr. Rantzau udtaler Gram sig mindre tilfreds med at Alt skulde tages med i Udgaven («Ribbel og Krat»), men i sin Indledning fremsætter han dog flere Grunde, der talte for at Intet blev udeladt. Endnu skal blot nævnes, at Rostgaard gav 50 Rdlr. til Hjælp til Udgivelsen, og købte Exemplarer for 80 Rdlr., for at sende dem til Peder Terpager³⁹.

Paa samme Tid blev endelig ogsaa Udgaven af Libanius's Breve lagt under Pressen. Johan Christopher Wolf i Hamborg var ikke kommen til at benytte det Rostgaardske Apparat til Libanius. Da dette skulde sælges med Rostgaards øvrige Bibliothek, gjorde han sig al mulig Umage for at komme i Besiddelse af det. Han havde imidlertid kort forinden brugt mange Penge til Kjøb paa andre Bogauktioner, og da han ikke selv kunde byde nogen høi Pris, søgte han at formaa Boghandlere i Nordtyskland til at skyde Penge sammen, for at købe hele Apparatet. Men det lykkedes ham ikke. Hans Ængstelse for at det skulde gaa over til en Eier, som selv

vilde benytte det eller hindre ham deri, forsvandt, da han erfarede, at hele Samlingen var bleven kjøbt af Grev Danneskjold, og altsaa forblev i Danmark. Ikke ret mange Aar efter, da denne Bogelskers Bibliothek solgtes, blev Apparatet kjøbt af Kongen af Danmark. Det kom nu for Wolf an paa, at faa det tillaans. Dette opnaade han ved Gram, der var Bibliothekar ved Kongens Bibliothek, og som fik Tilladelse af Kongen til at sende hele Apparatet til Wolf i Hamborg; denne store Lærde kunde ikke noksom udtale sin Taknemmelighed og Paaskjænnelse herover*). Wolf havde gennem sine lærde Venner rundt omkring i Europa faaet sit eget Apparat betydelig forøget, og nu, da Udbyttet af Rostgaards sjeldne Flid var lagt i hans Haand, kunde han skride til at fuldende sin Udgave. Men der var endnu mange Oplysninger at indhente, og Brev paa Brev vexledes mellem Wolf, Gram, og Rostgaard, som følte stor Glæde over, at dette hans Ungdomsarbejde dog ikke var spildt, men nu kommen i sikre Hænder. Udgaven af Libanius's Breve blev trykt i Amsterdam hos det dygtige Boghandler og Bogtrykker-Firma, de Jansoons van Waesberge; den lærde Dorville havde været Wolfs Medhjælper ved Underhandlingerne og førte Tilsyn med Trykningen. Det gik langsomt med Udgivelsen; det varede over fire Aar, før Værket blev trykt færdigt, fra Oktober 1734 til Oktober 1738. Wolf tilegnede Kong Christian den Sjette sin Udgave; i Fortalen nævner han naturligvis Rostgaard med udmærket Ros for hans overordenlige Flid og Nøiagtighed i at gjennemgaa Haandskrifterne, ogsaa Gram nævnes med hjertelige og erkjendtlige Ord for hans gode Bistand**). Wolfs Udgave af Libanius's Breve har

*) Efterat have modtaget det første Bind udbød Wolf i et Brev til Gram, dateret 31. Juli 1733: *Attalo ditior mihi videor illo maectatus.*

**) Gram gjorde Udkastet til Tilegnelsen. Wolf sendte et Pragtemplar, glimrende indbundet i Holland, til Christian VI. tillige-

stor Anseelse, og det er en ikke liden Ros baade for hvad han har udrettet, og for hvad hans Medhjælpere have bidraget til den, at der siden, efter mere end et Aarhundredes Forløb, ingen anden Udgave er fremkommen*).

Ved denne Leilighed blev Rostgaards Navn bragt i Erindring hos de lærde Mænd i Udlandet. At man ikke der havde glemmt ham, fik han et Vidnesbyrd om i Aaret 1740. Da vilde Christian Kortholt i Wien udgive Leibnitz's Afhandling: »De Origine Francorum» paany, og han ønskede at vide, om man i Danmark i Skrifter havde bifaldet eller gjendrevet Leibnitz. Hans Fader, Professor Sebastian Kortholt i Kiel, henvendte sig derfor til Johan Ludvig Holstein, og bad ham skaffe sin Søn den nødvendige Underretning, men navnlig at spørge Rostgaard om hans Mening. Rostgaard beklagede i sit Svar til Holstein, at han ingen Oplysning kunde give; han havde for mange Aar siden studeret ikke Historia Francorum, men Lingua Francica-vel Alamannica sive Theotisca.

I de følgende Aar havde Rostgaard den Glæde, at hans danske lexikalske Arbeide atter blev draget frem, og at der endogsaa blev Udsigt til, at det skulde trykkes paa Kongens Bekostning.

Rostgaards danske Ordbogsarbeide laa næsten urørt hen fra 1720 til 1739, men Ordsamlingen forøgedes

---

med en egenhændig Skrivelse, som endnu er indheftet i Exemplaret, der findes i det store kongelige Bibliothek. Et lignende Exemplar sendte han til Gram. Rostgaard fik et uindbundet. Wolf havde fra Forlæggeren i Amsterdam forlangt tre indbundne Exemplarer, men han fik kun sendt to.

*) En meget hædrende Anmeldelse fremkom i Acta Eruditor. Lips. 1769, S. 289—296. Schoell siger om den: »Son édition est excellente sous le rapport de la critique, mais elle a besoin d'un philologue versé dans l'histoire.» Schoell, Histoire de la littérature Grecque profane. Paris 1824, VI., S. 181.

bestandig. Da Langebek var begyndt at komme til ham og havde vist en saa afgjort Interesse for det danske Sprog, fik han Haab om, at der ved ham dog kunde gjøres Noget for at faa Ordbogen udgiven. Hele denne Sag maa have været forhandlet mellem Rostgaard, Gram og Langebek, og de to Førstnævnte maa have fattet den Ide, at søge at faa Kongen til at interessere sig for Ordbogen, saa at han vilde bekoste Trykningen af den. Denne Plan lykkedes. Torsdagen den 12. November 1739 kom Christian VI. i Geheimearchivet. Gram talte med Kongen om Bibelrevisionen, førte ham ind i en dyb grammatisk Samtale om det danske Sprog, og Kongen forhørte sig om, hvorledes det gik med det Lexikon, som Assessor von Haven havde under Arbeide. Da først Talen var kommen til at dreie sig om et dansk Lexikon, var det Gram en let Sag at faa sagt, hvad der laa ham paa Hjertet. Han fortalte Kongen om de Arbeider, som Rostgaard for mange Aar siden havde sat i Gang, og foreslog Hs. Majestæt at lade hans Ordbog trykke paa sin Bekostning. Et af Bindene, Bogstavet A, var tilstede, og Gram gjorde Rede og Rigtighed for, hvorfra alle de mange Smaasedler og de mange Slags Haandskrifter stammede, og for den hele Indretning af Lexikonnet. Udfaldet af Samtalen blev, at Kongen gik ind paa Forslaget. Gram blev det af Kongen overdraget at forestaa Arbeidet, Langebek skulde udføre det.

Rostgaard blev naturligvis glad over dette Resultat. Han havde indset, at han ikke selv kunde gjøre Ordbogen færdig, og havde besluttet, ved Testamente at forære hele Værket til Universitets-Bibliotheket, i Forventning af, at hans Fædreland dog maaske i Fremtiden kunde faa Gavn af det. Helst vilde han have det trykt; han betragtede det ikke som noget udmærket Arbeide, men han trode, at ved det vilde Veien blive brudt, og at Ordsamlingen

inden kort Tid vilde blive forbedret og forøget. Først maatte der lægges en Plan. Rostgaard nedskrev nogle Erindringsposter, som skulde tages under Overveielse, naar det røde Exemplar skulde omskrives fra først til sidst i et nyt og sidste Exemplar, det fjerde i Rækken, det, hvorefter der skulde trykkes. Paa Grundlag af disse Erindringsposter, som sendtes Gram til Gjennemlæsning, forfattede Langebek »nogle almindelige Erindringer om det danske Lexici Indretning«, som i flere Henseender ere interessante, dels for den Mands Skyld, der har udarbejdet dem, dels fordi de indeholde Planen for Ordbogsarbeidet, som blev fulgt ved den endelige Redaktion. Planen var meget godt gjenomtænkt og lagt, om der end fra senere Tiders sprogvidenskabelige Standpunkt vil kunne stilles mange Fordringer, som den rostgaard-langebekske Ordbog ikke opfylder. De langebekske Erindringer bestaa af 13 Paragrafer, den sidste lyder saaledes:

•Etymologica høre ikke til dette Lexicon; thi det skal alleeneste være en fuldkommen alphabetisk Oordbog, for dem, der vil lære at forstaae, læse, tale, skrive og oversætte (af og i) det nu brugelige og i Bøger forekommende Danske Sprog, og skal ikke bruges til at criticere i Sproget, eller til at dømme om det Danske Sprogs Ælde, Oprindelse og Overeensstemmelse med fremmede Sprog, eller om et Oords Udspirelse af et andet Dansk eller fremmed Ord etc.; thi dette kand blive et ganske andet Verk. •

Her findes udtalt, hvad Hovedmaalet var for det hele Ordbogsarbeide, og herefter maa Maalestokken for Bedømmelsen anlægges. Lexikonnet skulde indeholde en Fortegnelse over de paa den Tid i Skrift og Tale forekommende Ord og Talemaader. Derfor skulde optages: •1. Alle gode, reene, overalt brugelige, og upaatvivlelige Danske Ord. 2. Alle Ord, som vel ere fremmede og af

fremmed Oprindelse, men som dog have taget dansk Borgerskab og iført sig danske Endelser, som have været brugte i et eller flere hundrede Aar og endnu af hver Mand bruges og forstaaes, og overalt ere indførte i visse Kunster, Embeder, Forretninger, Handlinger etc. 3. Alle gamle danske Ord, som bruges i de kongelige Love og Forordninger, omendskjøndt de for de Fleste ere uforstaaelige. 4. Gode gamle, dog kun i visse Provindser endnu brugelige Danske Ord.» Derimod skulde udelukkes: »1. alle ældgamle, uforstaaelige og ufornødne danske, norske og islandske, gothiske Ord, som ikke bruges i Lovene, publique Documenter, gode Danske Bøger, og som ei forstaaes af hver dansk Mand i Almindelighed, ei heller bruges i visse gode danske Provincer. 2. Alle unyttige fremmede, latinske, franske og tydske Ord, som allene bruges i Skrift og Tale, enten for en egen Zirlicheds og Veltalenheds Skyld, eller for en Modes Skyld, eller for at vise nogen Kundskab i andre Sprog.» Der skulde anvendes Forsigtighed med ikke at fylde Lexikonnet med altfor mange Talemaader, man skulde blive ved de bedste og mest fornødne Talemaader og Ordsprog, alle grove, plumpe og liderlige Ord og Talemaader, som stride imod Ærbarheden, burde for høviske Øre udelades. I Orthographien skulde man rette sig efter de Flestes og mest Forstandiges vedtagne Skrivemaade, »at man ikke skal gjøre sig til Kjætter, saalænge ingen vis Orthographi ved høi Autoritet og Myndighed er antagen«. Alle Hovedordene skulde oversættes paa godt klassisk Latin, Tydsk og Fransk, alle Talemaader og Ordsprog derimod kun paa Latin.

Rostgaard vilde først have ladet det røde Exemplar skrive helt om, for at Langebek derefter kunde indrette sit Exemplar paa den Maade, han havde vist ham og Gram; men Langebek mente, at det var overflødigt, han kunde godt bruge det røde Exemplar som det var.

Rostgaard vilde da betale Renskrivningen af Langebeks Exemplar (det blaa kaldtes det, fordi Bindene vare indbundne i blaat Papir); han vilde fremdeles betale Konfereringsarbeidet, og Mr. la Forest for at tilføie den franske Oversættelse, desuden skulde Langebek have en Foræring. Langebek fik Bøgerne ind til Kjøbenhavn, dertil en anselig Mængde af Rostgaards Addenda, og saa begyndte Arbeidet. I Efteraaret 1741 var Langebek naaet langt ind i Bogstavet B. For bedre at regulere Arbeidet, blev der den 23. Oktober 1741 sluttet en formelig Kontrakt med Langebek; han skulde have 2 Rd. ugenlig for at skrive 24 Ark, men vel at mærke, Bladene havde brudte Sider, og der blev kun skrevet paa den første halve Side af hvert Blad, saa at det i Virkeligheden kun blev 6 Ark, Langebek skulde skrive om Ugen. Derefter gik det, som man siger, strygende — idetmindste en Tid lang. Efter nogle Oplysninger, som skyldes Gram, skal der være indtraadt en Standsning omtrent i Februar 1743. Grunden hertil anføres at være den, at Rostgaard gav Langebek Andet at bestille, Noget, som Gram var meget misfornøiet med, thi Følgen blev, at der fra den Tid til Foraaret 1745 ikke blev skrevet mere end et eller halvandet Bogstav, medens Honoraret stadig udbetaltes. Rostgaards og Langebeks Brevvexling i Aarene 1743—1744 er endnu bevaret, og i den vil man aldrig finde andre Arbeider omtalte, som kunde lægge Beslag paa Langebeks Tid; det skulde da være, naar han en Gang imellem opholdt sig paa Krogerup. Sagen var for en Del — og Langebek vilde maaske ikke gjerne rykke frem med det for Gram —, at han var bleven træt. Det var jo, som Gram yttrede, et Heste-Arbeide*), der

*) Rostgaard vidste nok, hvad det vilde sige, at udarbejde et Lexikon. Den 14. August 1733 oversatte han et bekjendt Vers af Joseph Scaliger om Ordbogsarbejder, — et Vers, som ogsaa Moth i sin Tid havde fordansket. Rostgaards Oversættelse lyder saaledes:

skulde udføres, et Arbeide af den Natur, at naar Trætheden kommer og Mismodet med den, saa er man færdig at kaste det bort, fly fra det, og i Fortvivlelse ganske opgive det. I Juli 1743 skrev han et Brev til Rostgaard, hvori Mismodet ret fik Lov til at bryde løs; kun en Fjerdedel af Lexikonnet var færdig, hvorledes skulde han magte at faa Resten fuldført? Han foreslog at tage tre Medhjælpere, som vilde gjøre ligesaameget, som han selv. Han saa tillige med Uvished ud i Fremtiden, thi endnu var han kun »studiosus«, han maatte tjene sit Brød saadan, som det kunde falde sig; havde han først opnaaet noget Vist at fæste Haabet til, naar Værket kom til Ende, trode han nok, at han kunde anvende den dobbelte Tid paa Lexikonnet. Rostgaard kom ham strax med Venlighed imøde, søgte at berolige ham, og samtykkede i, at der antoges en Mand til, til at tage Del i Arbeidet. Det var jo godt nok, men saa kom der strax en anden Vanskelighed, hvem skulde man antage? Den Eneste, der indledtes en Forhandling med, var Wadskiær. Han vilde ikke gjerne have med Ordbogen at gjøre, da han ikke holdt af stillesiddende Arbeide; men han blev paa en Maade drevet dertil, idet Sekretær Henrichsen paa Opfordring af Geheimeraad Holstein, Præses i Mynt- og Medaille-Kommissionen, krævede af ham, at han skulde gjøre nogen Gavn for de 100 Rd., som han havde af Kommissionen, medens han kun sjelden havde Noget at udføre ved Mynthistorien. Wadskiær fik imidlertid travlt med at skrive Digte og Vers til Høitidelighederne ved

---

Skal Een ved haarde Dom med mælsomt Arbeid plages:

I Holmens Smidde hand behøver ei at staae,

Og ei, at kløve Ertz, i Gruben ned at jages,

Ja ei paa Fiskeri paa Nordlands Jægter gaae;

Man tvinge ham kun til, et Lexikon at skrive,

Det skal for hannem vist langt større Marter blive.

Kronprindsesse Lovises Indtog; der skulde være stor Illumination i Kjøbenhavn, og Wadskiærs Geist skulde sættes i Bevægelse i den Anledning. Han havde udbedt sig et af de mindste Bogstaver, X eller Z, han fik et ikke meget større, I, men han kom aldrig til at gjøre Noget ved Arbeidet. Man prøvede paa at finde Andre, Flere bragtes i Forslag, men Ingen viste sig brugbar. Langebek blev tilsidst kjed af det, og aldeles frivillig lovede han i April 1744, at siden ingen Anden vilde gjøre Noget ved Lexikonnet, saa vilde han selv. I Oktober 1743 var han kommen til Ordet »Hiort«, i Foraaret 1745, da Rostgaard døde, var han naaet noget ind i Bogstavet K. Dette Dødsfald truede med fuldstændig Standsning af Arbeidet, og var et meget stort Tab for Langebek. Ved Geheimeraad Holsteins og Grams Hjælp bevilgede Kongen den 8. Mai 1745, at den Pension af 600 Rd., som Rostgaard aarlig havde oppebaaret af Øresunds Toldkammer, skulde kontinuere for et Aar, »og at disse Penge skal employeres baade til ydermeere at encouragere Studiosum Langebeck, til at anvende fremdeles ald flittighed til dette Værks fuldførelse, saa og til de udgifter, som ellers i andre Maader kand' behøves til Værkets Befordring«. Den 13. Mai underrettede Gram Holstein om, at han »ifølge Deres Excellences Brev ikke torde finde for godt at byde Langebek mere end 300 Rd., hvorover denne var bleven meget bedrøvet. Langebek henvendte sig derfor til Holstein med et Brev (dateret 12. Mai 1745), som er meget interessant formedelst den smukke Maade, paa hvilken han omtaler sit Forhold til Rostgaard og al den Understøttelse, han havde faaet af ham. Hans Forslag lød helt anderledes, end de, Gram havde gjort ham; thi han forlangte 800 Rd., imod at gjøre Lexikonnet færdigt i 3 à 4 Aar, dog under flere Betingelser, f. Ex. den, at blive sikkert en passende Gage, naar Arbeidet var sluttet. Men Alt, hvad Langebek opnaade, var, at Kongen den

11. Juni bestemte, at de 600 Rd. skulde udbetales ham i de to første paa hinanden følgende Aar med 300 Rd. om Aaret*). Han fortsatte Arbeidet til han var naaet ind i Bogstavet N. Videre kom han aldrig; de 21 Folio-bind af Langebeks ufuldendte danske Lexikon staa nu i det store kongelige Bibliotheks Haandskriftsamling.

Da Rostgaard i Begyndelsen af Aarhundredet satte sit Ordbogsarbeide i Gang, var en anden Mand beskjæftiget med et lignende Arbeide, nemlig Matthias Moth, Broder til Sophie Amalie Moth, Grevinde af Samsø. I Aaret 1680 begyndte han sine Samlinger til et dansk Lexikon. 1684 blev han Oversekretær i det danske Kancelli, og medens han var i denne Stilling, lod han udgaa en Opfordring til alle Biskopperne i Danmark og Norge om at være sig behjælpelig med at samle Ord til Lexikonnet, ved at opsøge kyndige Folk, navnlig blandt Præsterne, som hver skulde have et Par Bogstaver at gennemgaa. Moth var meget optaget af Embedsforretninger, det var kun sine Fritimer, han kunde anvende til sproglige Beskjæftigelser. Men da Christian V. var død, blev han afskediget, og nu helligede han sin hele Tid til det store Værk, som han havde sat sig for at udføre. Han døde 1719. Hans Ordbog, af hvilken et Par Prøver bleve trykte**), er endnu bevaret og findes i det store kongelige Bibliothek. Man kjender Intet til Moths Liv i disse hans sidste Aar.

*) I sin Sørgetale over Christian VI., holdt i det danske Selskab den 7. Oktober 1746, siger Langebek S. 54: »Og at Hans Majestæt for nogen Tid siden allernaadigst tog sig paa at gjøre Bekostning til et fuldstændigt dansk Lexici eller Ordbogs Forfærdigelse, som en vis afdød Patriot havde begyndt, og endnu arbejdede paa til Fædernelandets og Fremmedes Nytte, er ikke en liden Prøve paa Kongens Omsorg for det danske Sprog at bringe i Flor og Anseelse.»

**) En af disse fik Rostgaard foræret 1742 af Moths Dattersøn, Justitsraad Eggers.

Hvor tilgængelig eller utilgængelig han var for Andre, hvor villig eller uvillig til at vise Andre sit Lexikon, om han søgte Omgang med de dalevende lærde Mænd, eller ikke, herom kan der ikke meddeles et eneste Ord, da alle Vidnesbyrd tie. Det bliver saaledes ikke muligt at vise, om der har været noget nærmere Forhold imellem ham og Rostgaard, og af hvad Karakter det har været. Moth har engang foræret Rostgaard en Bog*), 1710 og 1711 ladet ham faa Podekviste og Blomster, og laant ham et Haandskrift til Afskrivning. Men disse Kjendsgjæringer ere for faa til at man deraf tør slutte, at nogen venskabelig Omgang har fundet Sted imellem dem. Rostgaard fortæller, at han laante ham sit Lexikon (han tror, at det var alle Bindene), medens han aldrig har set Moths.

Det er ret interessant at se, at en af Rostgaards bedste Venner og en af hans Medarbejdere udtrykkelig har gjort ham opmærksom paa, hvor heldig en Forening af begges Arbejder vilde blive. Det er et Brev fra Laurids Thura, skrevet i det seneste 1712; kun et Brudstykke er bevaret:

•[Jeg kand ikke] unnlade at mælde dette lidet, nemlig at Jeg fornuitt for en otte Dage siden kom ned til en Præstes ikke langt fra Horsens, som af Geheime-Raad Moth for en rum Tiid siden er sat i arbeid med at forferdige et lexicon Danico-Latinum, hvoraf Jeg obiter alleeneste saae meget lidet, som i sandhed var accurat og vel skreved: og ligesom Jeg skulde have tænkt det tienligt for Publico, dersom H. Geh. Raad Moth og min Herr Justitz-Raad confererede med hinanden, og confererede in commune Hvad hver per se aut per alios hafde samled, efterdi dog begges fiid sigter til et maal, at faa det beste Danske Lexicon ferdigt, som mueligt er;

**) Bogen var Hans Olufsen Nysteds Lægmands Talekunst og Bondens Veltalenhed. Kbh. 1708.

saa vil Jeg giøre min fliid til at disponere dend gode Mand til (saafremt hand ikke med nogen eed har forbundet sig til, ikke at giøre det) at laane mig noget lidet deraf, at jeg i det mindste til et lidet specimen kand udskrive et ark eller to deraf til min Herres tjeneste.«

Men der blev intet Fællesskab imellem Moth og Rostgaard. Da Rostgaard ved Aaret 1740 fik sit Lexikon sat i Arbeide paany, søgte han ikke at komme til at benytte Moths. Han mente, at det var anlagt efter en forskjellig Plan, meget mere omfattende, end hans eget, og at dette i sin Indretning var mere praktisk, Noget, han ogsaa for en Del har Ret i. Saa blev den nye Plan lagt og godkjendt af Langebek, Gram og Rostgaard, og derpaa arbeidedes der videre⁴⁰.

I det Brev, som Gram den 13. Mai 1745 skrev til Geheimeraad Holstein, berørte han, at Langebek som Grund til, at Ordbogsarbeidet kun langsomt skred frem, angav andre Sager, hvormed Rostgaard beskjæftigede ham. Der blev vist, at Langebek virkelig temmelig stadig ogsaa i Aaret 1743—44 fortsatte Ordbogen, om end holdt en hel Del tilbage, trykket af det kolossale, trættende Arbeide og de daarlige Udsigter, han havde, ikke blot med Hensyn til at bringe det tilende, men ogsaa med at bringe sig selv frem i Verden. Hvilke de andre Beskjæftigelser vare, som Rostgaard benyttede ham til, vides ikke bestemt, der tales aldrig om dem i de Breve, de vexlede med hinanden; det er aabenbart, at de have holdt dem hemmelige for Gram. Der er Sandsynlighed for, at et saadant Udenomsarbeide var Forfattelsen af Rostgaards Levnetsbeskrivelse. Hermed hænger det saaledes sammen.

Rostgaard havde fra Ungdommen af en mærkværdig Evne til at gjemme. Med største Omhyggelighed bevarede han hver lille Lap Papir, som angik ham; modtagne Breve, Kladerne til sine egne Breve, Regninger, Dagbøger,

Notitser af det mest forskjellige Indhold, Alt bevaredes, og Alt lagdes med største Orden tilrette. Om han fra Begyndelsen af har havt noget bestemt Maal for Øie med alle disse Samlinger, som efterhaanden voxede op til et ret antageligt Omfang, er uvist; maaske har det blot været en Virkning af den Samlerlyst, som i andre Retninger er karakteristisk for ham. Da han blev Amtmand og reiste til Antvortskov, overleverede han nogle af sine Samlinger til sine Venner, Professorerne Hans Steenbuch og Hans Gram, i det Haab, at de skulde blive bevarede trygt hos dem. Det var hans Dagbøger fra Udenlandsreisen og største Delen af hans lærde Korrespondance. Men 1728 indtraf den ulykkelige Ildebrand i Kjøbenhavn, og Rostgaard mistede baade Dagbøgerne og Brevene. Senere, da han op slog sin Bolig til Stadighed paa Krogerup, søgte han, saa godt som det lod sig gjøre, at erstatte Tabet. Han samlede sammen paany, fik fra sin Familie og sine Bekjendte de Breve, han havde skrevet hjem fra sin Udenlandsreise; dels ved Hjælp af sin Hukommelse, dels ved Hjælp af Breve og Notitser, som han endnu havde i Behold, gennemgik han sine tidligere Hændelser. Den Tanke opstod da hos ham, at skrive sit Livs Historie. Han synes først at have havt i Sinde at skrive Biographien paa Latin; idetmindste er der bevaret nogle Blade, indeholdende hans Barndomshistorie, skreven i dette Sprog. Denne Plan har han dog snart opgivet og derimod foretrukket Modersmaalet. Renskrevet af Langebek er der bevaret Begyndelsen af en Biographi paa Dansk, anlagt efter en temmelig bred Maalestok, men den standser ved Aaret 1697. Formodenlig har Rostgaard forandret sin Plan paany, idet han valgte, at give en Skildring allene af sit videnskabelige og literære Liv. Denne Skildring er, mærkeligt nok, det eneste større Værk, Rostgaard selv

har forfattet*). Han oversatte det paa Tydsk og forærede det til Ole Henrik Møller, som udgav det i Dänische Bibliothek og indledede det med et Forord, i hvilket han omtalte Rostgaard med hædrende Ord. Det første Afsnit blev trykt 1745, men Forfatteren var død, da det udkom; det andet Afsnit blev trykt Aaret efter⁴¹.

Alle de andre Samlinger til sit Livs Historie efterlod Rostgaard sig ordnede i Pakker, med Nummer og Udskrift paa Omslagene. Forrest var lagt en Oversigt over hele Indholdet, som tillige er en Plan for Levnetsbeskrivelsen, saaledes som han selv havde tænkt sig den udført. Pakkerne, 15 i Tallet, fik Gram efter Rostgaards Død, tilligemed nogle faa andre af hans Efterladenskaber. Da Gram døde, kom de til Langebek; de gik med alle hans literære Samlinger efter hans Død til det kongelige Geheimearchiv, og herfra afleveredes de i Aaret 1826 til det kongelige Bibliothek. Her stode de saagodtsom urørte i mange, mange Aar. Engang imellem har en af Bibliothekets Embedspersonale kiget lidt i en enkelt Pakke; men da Forfatteren af denne Levnetsbeskrivelse i Februar Maaned 1865 til sin store Forundring opdagede de Rostgaardske Papirer, som vare høist ufuldstændig betegnede i et Katalog, fandt han dem saagodtsom alle liggende i den samme Orden, i hvilken Rostgaard havde efterladt dem⁴².

I sit Otium paa Krogerup underholdt Rostgaard sig meget med Poesien. Beskjæftigede en alvorlig Tanke ham, var en glædelig eller sørgelig Begivenhed hændet ham, eller blev han sat i Stemning ved et morsomt Indfald, en snurrig Anekdote, saa tog han sin Tilflugt til den bundne Stil. Til Afvevling oversatte han tyske Psalmer, Stykker af Ovid, nogle af Phædrus's eller La Fontaines

*) En Renskrift ved Langebek med Titlen: •Fr. Rostgaards Occupationes litterariæ•, bevares i det store kgl. Bibliothek, ny kgl. Sml., Folio, Nr. 1380b.

Fabler, fremdeles Digte af Regnier des Marais, af De la Monnaye, og de poetiske Stykker af Joh. Ad. Hoffmanns »Von der Zufriedenheit«, en Bog, som havde en overordenlig Anseelse. Naar Rostgaard i sine Breve omtaler sin digteriske Virksomhed, er det gjerne med megen Beskedenhed, han betragtede sig langt fra som en sær begavet Digter. Men han nød paa sine gamle som i sine unge Dage den Glæde, at hans Samtidige skattede ham som Digter. Ikke blot henvendte Hoffet sig af og til til ham, for at faa en Inskription forfattet, eller en Kantate oversat, ogsaa paa andre Maader udtaltes Anerkjendelsen af ham som Digter*). 1737 skrev en Nikolai Hoffmann en Disputats pro stipendio Scheeliano, som forsvarede paa Ehlers Kollegium, »Om nogle Digtere i det danske Sprog i dette Aarhundrede«. I denne Afhandling, som ikke blev trykt, omtaler Forfatteren Rostgaard som Digter, men bruger altfor smigrende Udtryk**), og han nævner det som et almindeligt Ønske, at hans samlede Digte maatte blive udgivne. Det skete ikke, og

---

*) 1733 blev Rostgaard opfordret af General Povel Lovenørn til at forfatte en Indskrift, der skulde hugges paa en Klippe ved Laurvig til Erindring om den kongelige Families Besøg her; da nogle Aar efter Maleren Fosle havde malet et »Skilderie«, forestillende den kongelige Families og dens Følges Reise over det farlige Fjeld Mandseldet, fik han gennem Overhofmesteren, Geheimeraad Raben, en Anmodning fra Dronningen om at skrive et Vers paa fire Linier, som skulde anbringes paa Maleriet. Ligeledes maatte han, efter Dronningens Ønske, oversætte fra Tydsk paa danske Vers den Kantate, som blev afsungen da Hirschholm Slotskirke den 19. April 1739 blev indviet. (Slottet indviedes den 14. Mai 1745.)

**) Han taler om Rostgaard: »cujus amplissima fama per totum Europeum orbem notior est, quam ut hisce possit includi pagellis. Cujus etiam præter innumera in rem patriæ literariam merita, carmina Danica artis elegantia, facilitate, nitore, adeo se omnibus commendarunt, ut Lingvæ et Poeseos vernaculæ Stator nominari dudum sit meritus.«

man tog da Afskrifter af dem. Saaledes eiede Luxdorph alle hans Digte, og i latinske Vers udtalte han sin Anerkjendelse af ham⁴³. En anden af hans varme Beundrere var Otto Thott. Ogsaa han havde samlet hans Digte; i Juni 1742 sendte han dem til Rostgaard med et kjønt lille Rimbrev, i hvilket han bad ham om at gjennemlæse, rette og komplettere dem, saa vilde han lade Samlingen indbinde smukt, og sætte den ved Siden af Bordings poetiske Skrifter; der var en Plads ledig, og kun Rostgaard kunde udfylde den. Undertiden skrev han Digte paa Latin; sin Færdighed heri havde han bevaret; det kneb engang imellem, saa maatte Gram være Censor. Af saadanne Digte skal blot nævnes korte Sendebreve til Gram og Povel Løvenørn, længere til Luxdorph. De Frugter af sin digteriske Virksomhed, som han udgav, indskrænkede sig næsten ene til Oversættelser af tyske Psalmer, som tiltalte Publikum meget. Hans Samling udkom 1738 og 1742, dediceret til Arveprindsesse Charlotte Amalie; begge Gange tilføiedes der nogle Psalmer, skrevne af ham selv. Pontoppidan optog i sin Psalmebog 17 af de Rostgaardske Psalmer.

Den 1. Marts 1743 høitideligholdtes Rostgaards og hans Kones fyrgetyveaarige Bryllupsdag paa Krogerup. Ogsaa denne Gang bragtes der dem Lykønskingsdigte. Et blev overrakt af Jakob Langebek, et andet var sendt fra Christian Frederik Wadskiær, det hed: »Gjæste-Bud paa Helicon«. De bleve trykte samlede. En Maaned efter ankom med Posten et Vers, hvis Forfatter ikke havde navngivet sig. Han havde af Langebeks og Wadskiærs Digte faaet at vide, at der havde været Høitid paa Krogerup, og han vilde ogsaa hædre Rostgaard, »vor lærde Nordens Ære«. Rostgaard opdagede snart, hvem Forfatteren var, nemlig Gerhard Treschow, Præst i Birkerød, og kort efter sendte han ham sin Tak, ligeledes i Form af et Rimbrev. Det er godt skrevet, og vidner om, at

Rostgaard i sine sildigere Aar har bevaret sin ikke ringe Evne til at behandle Sproget. Der mangler digterisk Sving, men Læseren maa føle sig tiltalt af den smukke Tone, som gaar igjennem Brevet⁴⁴.

Rostgaard fulgte med Opmærksomhed Literaturens Gang. Hvad Nyt der udkom i Kjøbenhavn fik han sendt ud til sig paa Krogerup, eller købte han, naar han besøgte Hovedstaden. Især interesserede det ham at se, hvilke Frem- eller Tilbageskridt den danske Digtekunst gjorde. Sammenligningen mellem den ældre og den nyere Tid var ikke altid glædelig for ham; man ser af Breve, vexlede mellem ham og Luxdorff, at Ingen af dem var ret fornøiet med hvad Digtekunsten frembragte, de syntes, at der manglede Rigdom paa poetiske Tanker, og at Formen ikke var saaledes udarbejdet, som man maatte ønske det. Rostgaard fik den Ide, at foranstalte en Konkurrence mellem de yngre Digtere. Det første Forsøg gik af ganske i Stilhed og har derfor ikke været kjendt. Det fandt Sted i Foraaret 1738. Opgaven var, at oversætte de fjorten første Vers af Ole Borchs episke Digt »Amagria vindicata», som blev skrevet i Anledning af Svenskerne Fordrivelse fra Amager under Kjøbenhavns Beleiring i Aaret 1658. Censor var, foruden Rostgaard, den bekjendte Digter, Præsten i Helsing, Jørgen Friis. Blandt Konkurrenterne vare Langebek, Wadskjær og Jens Pedersen i Dalom⁴⁵. Noget forinden havde en anden unavngiven Mand indbudt til en større Digter-Konkurrence⁴⁶. At det var Holberg, havde man snart 'en Formodning om. I Oktober 1737 udsatte han en Pris af 20 Rd. for et Digt over Horats's bekjendte Vers: »Qvi fit Mæcenas, ut nemo qvam sibi sortem». I April 1738 udkom »den første Prøve af ziirlige og smukke danske Vers»; nye Opgaver bleve stillede i Løbet af dette og de nærmest følgende Aar. Holberg fik snart en Efterligner i Pontoppidan, som i April 1738

udsatte en Pris for »de meest aanderiige og opbyggeligste Juule-Psalmer.« Men ogsaa Rostgaard følte sig tiltalt af denne Fremgangsmaade, og i December 1738 stillede han sin Opgave. Den blev af en anden Karakter end Holbergs. Holberg ønskede originale Digte over opgivne Æmner tagne fra en eller anden af de gamle romerske Forfattere, Rostgaard forlangte en dansk Oversættelse af et vanskeligt latinsk Digt af Famianus Strada*). Han stillede Opgaven, Hans Gram forfattede Indbydelsen og var Dommer. Indbydelsen blev trykt i det første Nummer, som 1739 udkom af de lærde Tidender, men den var ogsaa trykt særskilt for at kunne uddeles; Stradas latinske Digt ledsagede den. Indbydelsen lyder saaledes:

Anmeldelse.

Saa vist som Dyd og Fliid fortjener Ære og Berømmelse, saa utvivlagtigt er det, at en paa Dyden grundet Iver og Efterstræbelse føder begge af sig, eller og opfostrer dem, og formeerer dem mærkelig. Derpaa haves mangfoldige Beviiser i de klogeste Nationers Histørie, saavel i de gamle, som nyere Tiider i alle Slags Kunster og Videnskaber; Ey alleene naar Landets egne Indvaanere under sig selv have anvendt ald muelig Fliid til dennem at forbedre, men endog, naar de fra fremmede Stæder i deres Land have indført ny Videnskaber; og dennem ligesom mand handler med fremmede Frugter, med Fliid oplækket. Det er iblant de Lærde bekiendt, hvorledes den Kunst at skrive gode Vers, (for at bruge dette ene til et Exempel) Tiid efter anden, nu ved at arbejde paa

---

*) Famianus Stada, født i Rom 1572, død 1649, mest bekjendt af sit store Værk om Nederlandenes Opstand, var en udmærket Latinist og efterlignede med Held den romerske Oldtids klassiske Digtere.

frii Haand, nu ved at oversette af det ene i det andet Sprog, saaledes er bleven forbedret, at samme med rette kand fortiene Sted iblant de ædelste Sindets Gaver, og Flittigheds Frugter, naar dend paa dend rette Maade behandles: Da de, som forstaae Kunsten, uden Møye kunde giøre Forskiel imellem de Vers, som fortiene, saa snart de komme fra Pennen eller Pressen, at bruges i Urteboden, og dennem, som saaledes ere indrettede, at Tankerne ere fornuftige og forstaaelige; Sproget gandske reent, og frit fra alle Latinske og af andre Nationer laante Ord; Talemaaderne ikke krybendes ved Jorden, ey heller paa Stylder opløftede; Riimene reene, og det rette Fald i hvert Ord, saa og Ordenes og Liniernes Afdeling nøye er bleven i Agt taget.

En Elskere af saadanne Danske Vers haver med stor Fornøyselæst de adskillige smukke Prøver, ikke alleene af Verdslig, men endog af Geistlig Indhold, som af endeel ypperlige Hoveder, om en og anden, af nogle fornemme Mænd forelagde, Materier have været udarbeidede, og i indeværende, samt næst forige Aar ere komne for Lyset: Og er bleven sindet, at vilde følge et saa priseeligt Exempel, med at anvende nogle faae Penge, til et saa got Forsæt at understøtte, og denne Gang, til en Begyndelse, at udlove en liden Priis paa Tive Rigsdaler til dend, som befindes nærmest, at have træffet Maalet, iblant dennem der ville umage sig, med, at forfærdige i Danske Vers en rigtig og med Latinen meest overensstemmende Oversættelse af Famiani Stradæ yndige Beskrivelse i Latinske Vers over en Nattergals bedrøvelige Endeligt, da dend med sin Sang kæmpede med en stor Musicant; Af hvilken Historie en trykt Copie herhos medfølger, hvorfor enhver vilde behage til Frue Cancellie-Raadinde Wielandts Bogtrykkerie inden den 1. Martii 1739 sin Prøve franco at lade indlevere; som gierne kand

blive imodtagen, omendskiøndt deri maatte forekomme de fremmede Konst-Ord, som saavel i Vocal- som Instrumental-Music ere brugelige, efterdi mand forud veed, at ikkun faa deraf paa got Dansk kunde gives.*

Der indkom 16 Oversættelser, og af disse bleve 6 ansete værdige til at trykkes; de udkom i Juni 1739. Mod Slutningen af Bogen findes følgende »Erindring« forfattet af Gram:

»Den haver talet baade af Forfarenhed og Fornuft, som har sagt: Hvad smukt er, er og vanskeligt og møysomt. Saa mange Fuskere i Verden udi alle Slags Kunster, saa mange Beviser findes og paa denne Sandhed. Og i Digte- og Rime-Kunsten ikke et mindre Tal, end i andre. At det og ingenlunde er saa let en Sag, som maaskee endeel troer, at faae en god Oversættelse i Danske Vers tilveyebragt, beviser de, udi følge af Anmeldelsen af Decembri 1738, indkomne Prøver. Af Sexten, som bemeldte Prøver i alt ere, haver man ey fundet nyttig at lade udkomme i Trykken meere end Sex Stykker. Deriblant formodes, at de tvende første skulle nogenledes finde Bifald hos gode Skiønnere; ihvorvel hverken det eene eller det andet haver opnaaet den Fuldkommenhed, som mand gierne havde ønsket udi saadant Arbeide at see. Ikke desmindre haver mand tilstaaet Priisen til det, som man og udi Samlingen haver givet den første Plads. Om de øvrige Ti, der ere udeladte, falder dette at sige: At deres Forfattere enten ere alt for langt afvigede fra den Latinske Original, eller og ikkun lidet have iagt taget de Sex Kiende-Tegn paa et got Vers, som i Anmeldelsen ere anførte.*

Den, som vandt Priisen, hed Hans Jørgensen. Af de øvrige Forfattere kunne to navngives, Frederik Rostgaard, hvis Prøve er Nr. 2, og Nikolai Sponon, Rektor i Kjøge, hvis Prøve er Nr. 5. At Rostgaard selv deltog i

Konkurrencen, kan ved første Øiekast forundre; men han har selv i et Brev til Gram givet Oplysning om, hvorledes han bragtes paa den Tanke. Gram havde engang tidligere fixeret ham, nu vilde han gjøre Gjengjæld. Langebek, som skulde gaae tilhaande ved Konkurrencen, havde omtalt for Rostgaard, at næppe Mange vilde indlade sig paa den, da det var meget vanskeligt at oversætte de latinske Vers. Rostgaard fik da det Indfald at forsøge sine Kræfter, og for at Gram Intet skulde mærke, indsendte han sin Prøve gjennem Posthuset i Helsingør. De gennemgik alle Digtene i Fælleddskab, og Gram havde ingen Formodning om, at det var hans Kollegas Oversættelse, han satte som Nr. 2 i Rækken. Han blev først oplyst derom, da Rostgaard i et hjerteligt Brev fortalte ham om det lille Puds han havde spillet ham⁴⁷.

Rostgaard udsatte ikke oftere nogen Pris for danske Digte. Grunden hertil vides ikke bestemt, men kan dog formodes. Da Holberg i April 1739 lod sin tredie Prøve af ziirlige og smukke danske Vers udkomme, satte han følgende Anmærkning paa Titelbladets Bagside:

•Saasom det er mig en Fornøjelse at have fundet Imitatores udi dette begynte Verk, som synes at kunde føre nogen Nytte med sig, saa maa jeg derhos tage mig den Frihed at erindre om Tidens nøye Iagttagelse, at ikke til en Tiid foresættes saa mange Prøver paa engang, helst, saasom alle Prøverne ere in eodem genere nemlig udi Danske Vers; thi det kand gaae her til som udi Kiøbmandskab, at Varene tabe Priis og Smag, naar formange indkomme paa engang, ikke at tale om de Vanskeligheder, som der udover vil møde ved Trykningen*). Mine ringe Tanker ere derfor, at det skulde være best, at lade

---

*) Alle Prøverne bleve nemlig trykte i det kongelige privilegerede Bogtrykkeri.

et Intervallum af et halft Aar eller et fierding Aar blive imellem hver Prøve; hvilket jeg dog overlader til de andre gode Herrers Skiønsomhed, og vil jeg gjerne sette min Tiid efter deres herudi.«

Denne i venskabelige Ord fremsatte Opfordring har Rostgaard vistnok villet følge, men endelig foretrukket at overlade Fortsættelsen af Forsøgene til den, som havde begyndt at sætte dem igang.

Skjøndt Rostgaard ikke var knyttet til Universitetet ved noget personligt Forhold, saa stod han dog i saa nær Berøring til mange af Professorerne, var selv for meget lærd og havde for stor Interesse for Videnskaben, til at han ikke skulde have denne Høiskole i sin Erindring. Der er allerede nævnet et Exempel herpaa, det nemlig, at han forærede det Typer til at trykke arabiske og persiske Skrifter med. Disse forgik ved Ildebranden 1728, men nogle Aar efter fornyede han sin Gave, idet han lod et nyt »orientalsk Trykkeri« komme fra Holland, og forærede det til Universitetet. Denne Gang blev det hensat i Universitetsbibliotheket over Trinitatis Kirke. Men han knyttede sit Navn paa en eiendommelig smuk Maade til Universitetet ved en anden Gave.

Den Pension, som Rostgaard fik fra Øresunds Toldkammer, brugte han ikke. Summen blev lagt op, og da den var voxet til 3600 Rdlr. føiede han af sine egne Midler saameget til, som svarede til et Aars Pension og skjænkede den hele samlede Kapital til Universitetet. Den 18. Juni 1736 skrev han et Brev til Konsistorium, hvori han underrettede det om, at han samme Dag havde udfærdiget et Gavebrev, ifølge hvilket han forærede Universitetet en Sum af 4200 Rdlr., som efter hans og hans Kones Død skulde anvendes paa den Maade, som det i Gavebrevet var fastsat. En Obligation paa den nævnte Sum medfulgte; som Pant satte han Seierø eller

saameget af sine Midler, som behøvedes til at udrede Summen. Gavebrevet er skrevet paa Latin⁴⁸. Ifølge dette skjænkede han først alle sine Bøger og sin Samling af Haandskrifter, »fornemmelig til Fædrelandets Historie og Antiquiteter henhørende.« Den tredje Paragraph lyder saaledes i dansk Oversættelse:

»Mit fornemste Ønske har altid været, at bidrage til at kunne paa nogen Maade befordre Fædrelandets Ære og Universitetets Gavn. Da jeg nu hos mine Landsmænd intet Studium finder mindre dyrket, end den nordiske Historie og de nordiske Oldsager, hvilket dog med største Ret fortjener deels at fremdrages af sit tykke Uvidenheds Mærke, deels at forsvares imod vore Fjenders og Misunderes daglige og skammelige Bagvaskelse, saa har jeg ikke anseet noget Middel mere passende imod dette Onde, end naar der, med Hans Kongelige Majestæts Samtykke, hvis Nidkiærhed for Fædrelandet og Universitetet er bekjendt nok, endnu en Professor blev antaget til at lære Historien og de nordiske Antiquiteter, og fik Deel i de af H. K. M. allernaadigst tilstaaede Privilegier.»

De 4200 Rdlr. skulde først staa hen i fem Aar; der vilde da være vundet i Rente og Rentes Rente 1105 Rdlr. Disse skulde tilfalde Konsistorium til Erstatning for Legatets Administration. Først 47 Aar, efter at den Længstlevende var død, skulde Legatet træde i Kraft. Det vilde da være steget til 31046 Rdlr., og Renterne heraf skulde anvendes paa følgende Maade: Den nye Professor i Historie og de nordiske Antiquiteter, som skulde bære Navnet Professor Rostgaardianus, skulde aarlig nyde Renterne af 22000 Rdlr., foruden Renterne af 4000 Rdlr. til hans Bopæl. Renterne af 1000 Rdlr. skulde Universitetsbibliotheket have; Bibliothekaren skulde have 5 Rdlr., for 45 Rdlr. skulde der kjøbes sjeldne Bøger henhørende til Botaniken eller Naturhistorien eller til de østerlandske

Sprog. Renterne af 1046 Rdlr. skulde udbetales samtlige Professorer for Legatets Administration. Den aarlige Rente af 640 Rdlr. skulde anvendes til at stifte to Stipendier paa Regentsen til fire lærde Studenter, udnævnte af det theologiske Fakultet; skiftevis skulde Konterbunalerne disputere for dette Stipendium. Den aarlige Rente af 860 Rdlr. skulde anvendes til to eller høist fire Alumners offentlige Prøveskrifter, hvori de grundig gjen-drive de Fremmedes Vildfarelser og Bagvaskelser i Henseende til danske Tildragelser og Antiquiteter, eller øve Nemmet i at oplyse de nordiske Rigers Naturhistorie. Til disse to Stipendier skulde navnlig vælges Studenter fra Helsingørs eller Sorøes offentlige Skoler, eller Islændere. Den aarlige Rente af 1000 Rdlr. skulde lægges op, og hvert tiende Aar skulde Halvdelen af den Kapital, som derved fremkom, benyttes til at forbedre et eller andet af de hidtil nævnte Legater, den anden Halvdel skulde lægges til Hovedkapitalen. Endelig skulde den aarlige Rente af 500 Rdlr. gives til samtlige Herrer Professorer, som et tredie, skiøndt meget ringe Honorarium.

Som det senere vil blive fortalt traadte disse Legater først i Kraft langt ind i det 19. Aarhundrede.

Skildringen af Frederik Rostgaards Liv er nu tilende. Den kan ikke sluttet bedre end ved at aftrykke den sidste Del af Langebeks Mindetale over ham. Efter at have nævnet, at Rostgaard drog sig tilbage fra Embedet som Translatør ved Øresunds Toldkammer i Helsingør, talte han saaledes:

»Han fortrød aldrig det Val, han nu havde giort, og fandt saadant Behag i sin Rolighed, at han undertiden talte derom, som om een af de beste Ting, ham nogetid var vederfaaren. Den Trøst, han havde deraf, at han ikke var bleven lykkelig i Verden ved at gjøre andre ulykkelig, men tvært imod selv bleven ulykkelig ved at afverge andres

Ulykke, var langt større end den han deraf havde, at han saae sine Fienders Fald. Uden Bevægelse kunde han ikke eftertænke, at han baade i sit eget og deres Exempel havde levende Vidner om Lykkens store Ubestandighed.

Næst Gudfrygtigheds Øvelse og Godhed imod Nødlidende, fornømmelig iblandt de Studerende, havde han i sin sidste Rolighed ikke andet Arbeid end i sine Bøger, og ikke andre Fornøielser, end de han hentede af Landvæsen, Havedyrkelse, og hvad der ellers paa Landet kunde give en fornøiet Alderdom. Det han i sine unge Aar havde lært af Physik, Botanik og Oekonomiske Videnskaber, fandt han nu først frugten af paa sine gamle Dage. Poesien, som fra Ungdommen havde været hans Liv-Studium, forlystede han sig og med i Alderdommen. Ei alene elskede han Poeter og var en Læremester for Poeter, men han var og selv Poet, og har givet mangfoldige smukke Prøver saavel i den latinske som danske Poesie, hvoraf adskillige nu og da ere udkomne, og med ikke lidet Bifald af Publico optagne. Foruden Poesien vare de philologiske og genealogiske Studeringer, fornømmelig i Fædernelandets Sprog og Slægt-Historie, hans meste Tidsfordriv. Han har og fornøiet sig med, naar Leilighed er given, at giøre Emendationes, Supplementa og Observationes til adskillige af de bøger, han har læst eller brugt, fornømmeligen til Lexica, Philologica og Historica. Han har og giort Register over oversatte Psalmer. Med lærde Mænd og sine Venner i Kiøbenhavn holdt han jevnlig Brevvexling, og, omendskiønt han var ligesom ude af saavel den naturlige som lærde Verden, fandt han dog en Forlystelse i at vide, hvorledes det gik til i dem begge, glædende sig aldrig mere, end naar han fornam, noget at være foretaget, som var til Forbedring

saavel i den ene som i den anden. Som han ikke vilde være den ringeste, saa var han heller aldrig den sidste, der lagde sin Deel til nyttige Tings Fremgang, og han har giort mange Velgierninger imod Publicum, som Eftertiden mere vil skionne paa, end den nærværende Tid. Som han var omgængelig*) og venlig mod alle, saae han og gierne gode Venner hos sig; og naar han, som skede et Par gange om Aaret, opholdt sig i Staden, var intet ham kjerere, end at være i sine Venners og lærde Mænds Selskab**), ligesom de paa deres Side kunde ikke andet end finde største Behag i hans lærde og behagelige Omgang. Det siges om Cato: »minime blanda frons, sed omnibus numeris perfecta virtus«. Om det og kan siges om Rostgaard, maae de dømme, som have kiendt ham,

---

*) Om Sommeren omgikkes Rostgaard den franske Gesandt de Chavigni, som bode paa Skodsborg.

***) Følgende Notits af Langebek er bevaret: »30. Juni 1740 reiste Hr. Conferentz Raad Rostgaard fra Kbhavn, som til den 11. Juni havde været herude med sine 2de Datter-Sønner, Friderich og Gotfred Friderich v. d. Maase, og lagt dem i information hos Mr. Lagos. Dette merkelige hendtes denne Gang Hr. Confr. R. Rostgaard, at han Aftenen førend Sl. Steenbuch døde, som havde været hans gamle ven og reiseammerat, var kommen til accord med ham om de øverste Værelser i hans Residentz, for at tage derind, naar han kom her til byen, hvilket da blev til intet.« Denne Resident fik Holberg efter Steenbuchs Død, og de nævnte Værelser bleve Holbergs Beboelsesleilighed. Det er et underligt Sammentræf, at Andreas Hojer nær var kommen til at bo i de samme Værelser. Den 20. Mai 1739 udstedtes et kongeligt Reskript til Geheimeraad Ivar Rosenkrantz, i hvilket Kongen udtalte Ønsket om, at A. Hojer fik den omtalte Resident efter Steenbuchs Død (før ham havde Konferensraad Kasper Bartholin havt den), dog skulde han betale 150 Rd. aarlig til Vedkommende, indtil han efter Tour kunde bekomme den. Hojer døde imidlertid før Steenbuch. (Om denne Professor-Resident se Historisk Tidsskrift, III, S. 636.)

og skienne paa det meget Gode, der var nedlagt hos ham *).«

— »Han havde stedse et fornøiet Sind, som gjorde ham alting let. Hvortil kom, at han sielden manglede Sundhed, som er det dyrebareste Gode, som gjør alle de andre langt fornøieligere. Han brugte altid en jevn og tarvelig Levemaade, var tilig paa Færde om Morgenens og lagde sig i rette Tid om Aftenen. Sin Tid havde han meget ordenlig inddeelt, og, som han hver Dag var flittig i siddende Forretninger, saa lod han og ingen Dag gaae forbi, uden at tage sig tilstrækkelig Bevægelse, hvilket alt er det bedste Middel for en god Helbreds Vedligeholdelse. Dog var han nogle gange ikke uden haarde Anstød af Sygdom. Paa det allersidste var han vel noget upasselig, dog ikke anderledes, end han jo gik ud og ind, og syntes endog Dagen før han døde, selv temmelig vel om sin Helbred. Imidlertid behagede det dog Gud den 25. Aprilis 1745 om Morgenens imellem 5. og 6. ved en stille og uformodet Død at bortkalde ham af Verden, efterat han havde levet 73 Aar og 8 Maaneder.«

Rostgaard var Konferensraad da han døde; den 26. Marts 1735 havde Christian VI. givet ham denne Hæderstitel.

At Livets Maal stundede til, havde Rostgaard for længe siden gjort sig fortrolig med; han er ikke gaaet bort uforberedt. Sit Hvilested havde han udset, det blev Graven tæt ved Alteret i Holmens Kirke, som havde tilhørt hans Moder. Nogle Aar før sin Død havde Rostgaard læst

---

*) Nogle Linier udelades, i hvilke Rostgaards Gave af sin Bog- og Haandskriftsamling til Universitetet omtales, saavel som hans Legat-Om Bøgerne og Haandskrifterne siges, at »de til Publici Nytte og til Giverens udødelige Æresminde i et for sig dertil indrettet Skab staae forvarede«. Bøgerne beløb sig til 1195 Bind, nemlig 181 Follanter, 471 Qvarter, 481 Oktaver, 157 mindre Formater. Haandskrifterne udgjøre et Antal af 500 Numere.

Skjøde paa den for evindelig Tid, han havde ladet den mure op, Gravstenen med sine Inskriptioner var lagt over Graven, der manglede kun, at Dødsdagene skulde indhugges. Den 8. Mai 1745 blev Frederik Rostgaards Lig nedsat i Gravkammeret*). Hans Ønske var, »at blive begravet i al Stilhed og foruden ringeste Pragt, saa og med den mindste Bekostning, som Folk af vores Stand og Vilkaar i disse Tider have været begravede.« Paa Ligstenen stod følgende latinske Disticha af Rostgaard selv⁴⁹:

Sub pario recubat Fridericus marmore Rostgaard,
 Qvi vario in partis dramate fortis erat.
 Sæpe Deus læsus, sed Rex et Patria numquam,
 Livor id et civis dicere quisqve potest.

Paa Dansk har han oversat disse Vers saaledes:

Under hviden Marmor-Steen
 Hviler Friderich Rostgaards Been.
 Han mod Alskens Kors og Skiæbne
 Vidste Hiertet at bevæbne.
 Ofte brød han mod sin Gud,
 Aldrig dog mod Kongens Bud,
 Eller Fødeland og Næste.
 Spørg kun Avind og de Bedste.

Rostgaard og hans Kone havde i Aaret 1736 opsat deres sidste Villie. Men da den næstældste Datter døde 1740, blev Testamentet gjort om og et nyt underskrevet den 8. Juni 1741. De væsenlige Bestemmelser i det ere følgende: den efterlevende Ægtefælle skal sidde i uskiftet Bo; Konradine Sophie Rostgaard udelukkes fra Arv efter sine Forældre. Gavebrevet til Universitetet ratificeres. Fru Rostgaard vil af den Andel af Midlerne, som hun har havt under sin Bestyrelse, skjænke 2000 Rdlr. (det var hendes Medgift) til gndeligt Brug, som nærmere bliver

---

*) I Holmens Kirkes Ligprotokol anføres, at Liget blev ført til Kirken fra Hallandsaas (s: Kongens Nytorv).

at bestemme. Et Hus i Asminderød udgaar af Krogerup Jordegods og skal anvendes til et lidet Hospital. Indtil 600 Rdlr. maa anvendes til fattige Venner og Tjenestefolk, enten i Gangklæder eller Penge. Bibliotheket udleveres til Universitetet tilligemed to Kataloger over det, forfattede af Jakob Langebek; ligeledes et Maleri, malet paa Plader af Egetræ af Werner van de Vaekert 1620, forestillende en siddende Christus, afført sine Klæder, med Tornekroner paa Hovedet, et Rør i Haanden, bespottet af to Krigsknægte. Krogerup Gaard og Gods skal overtages af Frederik von der Maase til en Værdi af 8000 Rdlr. (»ikke den Pris, som det kunde være værd, naar det skulde sælges, men som imellem vores Arvinger og imellem fire Sødskende«); Gaarden maa ikke komme under en Forpagters Hænder, Arvingen skal tage Eiendommen i Besiddelse og bo der. Anholt skal tilfalde Gotfred Frederik von der Maase for 1000 Rdlr. Seierø med Nexelø og Haunø skal tilfalde de to Søstre Anna Katharine og Frederikke Konradine von der Maase og anslaaes til 5000 Rdlr. Alle tre Eiendomme skulle være Fideikommiss; Successionen var nøie bestemt. Naar der ingen flere Arvinger ere i Familien von der Maase, skal Generallieutnant Revenfeldts Søn Frederik Christian indtræde som Arving, og Successionen var for det Tilfælde bestemt. Uddør hans Descendenter paa Mands og Qvindesiden, skal Universitetets Rektor og Professorer sørge for, at alle tre Fideikommiss blive solgte, og Summen anvendes til et lidet Hospital for fattige og ganske blinde Mennesker, enten paa Landet eller i en Kjøbstad⁵⁰. Alle Midler, Penge, Guld eller Sølv, Papirer, Obligationer etc. skulle deles i fire Parter og deles mellem de fire Sødskende von der Maase, saaledes at den, som faar det største Fideikommis, skal have mindst i Penge; de to Søstre skulle gaa i lige Arv med deres Brødre. Den forgyldte Sølvkande, »Kraagerops Velkom«,

Dronning Sophie Amalies Faddergave, skal tilfalde den Arving, som kommer til at bo paa Krogerup. Nobilitations-Patentet tilfalder Universitetet. Executores testamenti skulle være Justitsraad Gram og Justitsraad Kasper Christopher Bartholin. En Codicil af 14. August 1743 fastsatte blandt Andet, at da de to Søstre v. d. Maase havde arvet 3000 Rd. efter Fru Rostgaard paa Farum, skulde deres to Brødre hver have 1000 Rd. over sin fjerde Part.

Paa Krogerup mærkedes Herrens Bortgang. Han havde været en mild og venlig Husfader, det havde været godt at bo paa det deilige Sted, medens han levede. Fru Rostgaard var strængere, hun var »den naadige Frue«, hendes fornemme Fødsel og Slægtskab gjorde sig nu noget mere gjældende end tidligere. Enkegrevinde Holstein, Storkanslerinden, hendes Halvsøster, var hendes kjæreste Omgang, saalænge hun levede (hun døde 1757), Hans Gram var nu som før Husets Fortrolige og Raadgiver til sin Død 1748.

Fru Rostgaard opnaade en høi Alder; hun døde den 22. Oktober 1770, 83 Aargammel. Den 3. November 1770 blev hendes Lig sat ned i Begravelsen i Holmens Kirke. Hun havde engang havt det Ønske, at den Plan, som hun og hendes Mand havde fattet om at deres Eiendele i en uvis Fremtid skulde anvendes til en Stiftelse for Blinde, kunde blive sat i Værk strax efter hendes Død. 1754 (den 30. August) ansøgte hun Kongen om Tilladelse til at forandre Testamentet saaledes, at naar hun var død, skulde Arvingerne strax udbetale det Halve af, hvad Jordegodset var sat til, nemlig 7000 Rd., til Direktionen for de Fattiges Væsen; Pengene skulde anvendes til et Blindepital, enten strax, eller først efter femten Aars Forløb, naar Summen var voxet til det Dobbelte (Renten var nemlig 5 pCt.). Hun fik Afslag paa dette Andragende. I Vartov Hospital oprettedes efter hendes Død fire Senge, som bære hendes

Navn; det Løfte, hun for mange Aar siden havde gjort, at ville bestemme en Sum Penge til gudeligt Brug, blev indfriet⁵¹.

Af Rostgaards Samtidige er der to, som have udtalt ufordelagtige Domme om ham. Den ene er Andreas Hojer, som fortæller Følgende⁵²: »Dieser Mann hatte durch seinen Geiz und Unverstand die erste Gelegenheit zu der ganzen geheimen Commission gegeben, und also traf das dadurch erregte Ungewitter ihn auch zu allererst, und so viel heftiger, weil er durch sein unbesonnenes Verfahren jedermann glauben machte, dasz sein Gewissen ihn ganz gräulicher Verbrechen schuldig schelte. Ueberhaupt war er ein mehr gelehrter als geschickter Mann, zum Hofwesen nicht aufgelegt, und einer von Wollust, Geiz und Hochmuth zusammen gesetzten Gemüthsart; dergleichen Leute gemeinlich von einem Extrem aufs andre im Augenblick verfallen, und insonderheit gar bald durch Furcht und Angst aus dem Geleisze gebracht werden.« Det er som Indledning til Fortællingen om Rostgaards Skjæbne 1725, at Hojer udtrykker sig saaledes. Skjøndt han oftere har nævnet ham i sin Frederik den Fjerdes Historie, har han aldrig, uden paa dette Sted, karakteriseret ham. Om nu end Hojers Dom om Rostgaard tildels kunde passe paa ham for de Aar, han var Øversekretær, saa kan man naturligvis ikke opheie den til en Dom om ham for hele hans Liv. Det kan indrømmes, at Rostgaard for hurtig tabte Besindelsen, da han flygtede til Helsingborg; det er muligt, at han i sin heie Stilling har vist sig hovmodig, maaske netop ligeoverfor Hojer; men det kan ikke bevises, at han har været tilbøielig til »Wollust« og »Geiz«. Hojer var en Fjende af Rostgaard, han var en ilter, lidenskabelig Natur, og han har utvivlsomt været for haard imod ham.

Derpaa tyder det ogsaa, at han, efterat have omtalt Rostgaards Straf, føier til, at han havde »eine gedoppelte Ahndung verdienet«. Ret interessant er det, at finde Hojers Underskrift i et Brev fra General-Kirke-Inspektions-Kollegiet, som 1739 sendtes Rostgaard, og hvori der anmodedes om hans Medvirken ved Bibelrevisionen. Rostgaard tiltaltes her i meget hædrende Udtryk.

Den anden, utrykte, Dom hidrører fra en svensk Mand, som omtaler, at han i nogle Aar har kjendt Rostgaard⁵³. Det er beklageligt, at hans Navn ikke kjendes og ikke har været at udfinde. Han har nedskrevet nogle Bemærkninger om »Bibliotheca Rostgaardiana«, og til dem har han føiet sit »Judicium« om Rostgaard. Han har været Bogsamler og literært dannet, men hans Bedømmelse af det Rostgaardske Bibliothek tyder paa, at han ikke har havt megen alsidig Dannelse*). At hans Kjendskab til Rostgaard har været videre grundig, bliver noget tvivlsomt, naar man læser hos ham, at Rostgaard har kunnet 59 forskjellige Sprog, hvilket han slutter af, at han eiede Bøger i saamange Sprog, »men hvad perfection han i dem samtligen ægde, det är mig obekant**»). Denne Mands Dom om Rostgaard lyder saaledes:

»Med all hans lärdom och språkförfarenhet war han en Ertzpedant och Skolefux både in vita civili, så och

*) Han undrer sig saaledes over, at Rostgaard har eiet saamange fremmede Historieskrivere, som for største Delen have skrevet unyttige og os her i Norden aldeles ikke interesserende Ting; ligeledes over, at han har villet eie saamange gamle Grammatiker og Lexika, medens det vilde være nok, at eie de nyeste.

***) Der fortælles saaledes: »Uti Fransyskan, Tyskan och Italiænskan hade han en oangenehm och oriktig accent. Elliest wiste han desse språken efter Grammaticam fullkomligen. Med et ord, denne Mannen hade warit (som l'auteur du chef d'oeuvre d'un inconnu säger om den lærda Mr. Masson i Haag) oförlikelig at bruka som general tolck wid confusionen af Babylons torn, om han den tid lefwat.»

in vita communi. Begynde han en Discours om saker, som woro öfwer hans Horizont, så kunde han den icke utföra, uhtan sade många gånger oriktiga ting och quid pro quo. In Politicis och stats-saker war han heelt slätt; men in cognitione veterum codicum manuscriptorum, och in Lacunis autorum classicorum feliciter supplendis, hade han neppeligen sin like. En galant Erudition war intet hans wärck, men han war in summo gradu en stor Linguist, en stark Philologus, och en skarpsinning Criticus autorum veterum. Hade hans Kongl. M^t af Danmark städze employerat denna Mannen wid Universitetet och Skolan, så hade han där brillerat fram för alla andra, och kunnat gå al pari med de gamla Wormiis, Borrichiis, Bartholinis och andra berömbde Männ, som lefwat i Danmark. Men då Rostgård af kongl. Nåd blef promoverat in aula till Cantzlie-, vidare till Justitz- Etats- och Conference-Råd, och för några åhr sedan med det wiktige Öfwer-Secreterare ämbetet uti de inländska affairerna föresadt, så feck han wärkeligen mehra än han förtiänt, mehra än han förstod, och långt mehra än där han dogde till. Det aflopp och på sidstour galit för hanom, aldenstund han föll uhti Konungens onåde, och dömbdes från sin tjänst uhtan afskedh.*

Denne Karakteristik er nedskreven efter Rostgaards Død (han omtales som *sahl.*). Den er unøiagtig og ikke til at stole paa. Rostgaard berømmes her som Lærd i Ord og Udtryk, der ere baade overdrevne og ubegrundede, og man faar en Tvivl, om ikke ogsaa Dommen om ham som Embedsmand og Statsmand er altfor streng.

Disse to Domme om Rostgaard stemme ikke overens med den Mening om ham, som ellers findes udtalt af hans Samtidige. Gjennemlæser man de Testimonia, som han modtog af sine Lærere i sin Ungdom, og gjennemlæser man de Udtalelser, der ere komne frem om ham i hans

Alderdom, vil man finde, at der er god Samklang imellem dem. Disse to Perioder af hans Liv kunne kaldes de literære. Midt imellem dem ligger en Periode af 30 Aar, som var offret Embedsvirksomheden. Hvad man dømte om ham som Embedsmand, findes ikke udtalt (uden af Hojer og den ukjendte Svensker). Det gik ham, som det er gaaet saamange Embedsmænd; de arbeide flittigt og udholdende, saalænge det fordres af dem; naar Arbeidet og Slidet er forbi, og der ikke er fremkommet sær mærkelige og vigtige Resultater af det, saa glemmer man deres Gjerning. Derfor er i den nyere Tid kun en Side af Rostgaards Embedsvirksomhed kort omtalt (af C. F. Wegener), men omtalt som den fortjener det⁵⁴. Men hele Rostgaards Embedsvirksomhed er ovenfor fortalt, og det er søgt paa-vist, at han i den har været nidkjær og samvittighedsfuld. Kun i en Henseende staar han ikke pletfri, han tog imod Skjænk og Gave; men vil man fordømme ham derfor, maa man først fordømme den Tid, han levede i.

Rostgaard havde gode naturlige Gaver. Hans Synskreds var ikke vid, han var ingen stor ideel Natur, men han besad en god, sund Forstand. En kraftig Karakter besad han neppe. Hans udmærkede praktiske Anlæg gjorde sig gjældende baade i hans videnskabelige Studier og i hans Embedsforretninger*). En fremtrædende Egenskab hos ham er hans overordenlige Flid og en vis Udholdenhed, men der manglede ham Stadighed. Derfor fik han saagodtsom aldrig fuldført sine videnskabelige Arbejder, som han anlagde for stort; han begyndte paa for mange forskjellige Ting, han

---

*) En lille praktisk Forbedring ved Almanakken skyldes ham. In dtll 1730 stod Aarstallet kun paa Titelbladet, fra 1731 staar det anført ved hver Maaned. Rostgaard gjorde nemlig Professor Horrebov opmærksom paa, hvor let det hændte, at Titelbladet blev revet af, og hvor gavnligt det vilde være, gennem hele Almanakken at kunne læse Aarstallet. Horrebov fulgte hans Opfordring.

forstod ikke at begrændse sig. Han havde en sjelden Sands for Orden og Punktlighed, og gik maaske undertiden for vidt i denne Henseende. I alle sine egne Forretninger, som ogsaa i hvad der blev ham overdraget af Andre at besørge, var han grundig; han udførte Intet, uden at have skaffet sig sikre og paalidelige Oplysninger. I hvad der kom færdigt fra hans Haand, var der en vis smagfuld Pyntelighed; her kom hans prægtige Haandskrift ham til Gode, han skrev stort og tydeligt, der er en vis Kraft i hans Skrift. Han fordrede, at Loven skulde opfyldes. Hans Krav i denne Retning forklarer baade hans Optreden mod Peders Paars, hans Unighed med Præsterne paa Anholt og hans Strenghed imod hans ældste Datter. Men han efterkom ogsaa Lovens Bud for sit eget Vedkommende. Han opfyldte den Pligt, han havde mod de to Børn, han blev Fader til i Paris, han tog dem til Danmark og sørgede godt for dem. Der er et andet Træk, som vidner om hans Pligtfølelse. 1740 laa hans næstældste Datter syg i Fyn, og han ønskede at besøge hende. Men 1725 havde han maattet underskrive en Ed, ved hvilken han havde forpligtet sig til ikke at reise ud af Landet. Han havde ingen Afskrift kunnet faa af Deichmann og Møinichen af denne Ed, og kunde ikke huske, hvorledes Ordene faldt. Saa ansøgte han Kongen, om at blive løst fra Eden, og om at det maatte blive ham tilladt at reise til sin syge Datter. Tilladelsen blev naturligvis givet ham⁵⁵.

Rostgaard var ikke gjerrig. Han brugte sine Penge; det var langt fra, at han rugede over dem eller over de Gaver, han som Oversekretær havde modtaget. Der er Vidnesbyrd om, at han baade i Aaret 1715 og 1725 var i Pengeforlegenhed. Han holdt sig ikke tilbage, naar der var Leilighed for ham til at gjøre vel. Da der 1723 samledes Penge ind til Opførelsen af en ny Bygning til Hørerne ved Ribe Skole, forærede han 120 Rd. dertil, han var

den Privatmand, som gav det største Bidrag⁵⁶. Da der 1732 samledes Penge ind til de salzborgske Emigranter, gav han og hans Kone 100 Rd. Og hvormange har der levet i Midten af det 18. Aarhundrede, som have tænkt paa, at der burde gjøres Noget for de stakkels blinde Mennesker? Størst var hans Velgjørenhed mod Københavns Universitet.

En svag Side havde han; han havde for megen Selvfølelse. Derpaa kunde flere Exempler anføres; dog maa man vel huske paa, at han levede paa Tider, hvor Ambitionen var stor hos den Ene som hos den Anden, og hvor man maatte passe paa sin Ret, for ikke at blive skubbet tilside⁵⁷. Den Skildring, han har givet af sit literære Liv, vidner om den store Pris, han satte paa sit Arbeide; man faar Indtrykket af, at Forfatteren har nedskrevet den med tilfredst Selvbehag. Han har forresten ikke lagt Skjul paa denne Følelse. Paa en lille Seddel, som hører til hans autobiographiske Samlinger, læses saaledes: »Om her anføres et og andet, som kunde kaldes *αὐτοφιλία* eller Egenkjærlighed, saa skeer det for at give læseren saa meget vissere Underretning, som hand selv om en og anden Post hafde dend beste Kundskab; men fornemmeligen for at give Efterkommerne et godt exempel og anledning til at være fædrenelandet nyttige.« Paa en anden Seddel, skreven i hans sidste Leveaar, læses følgende Citat: »Cicero Epistol. ad Famil. Lib. 5. Epist. [12] ad Lucium Lucejum ita scribit: — »Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur et celebretur tuis. Quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum, tamen ignoscas velim huic festinationi meæ.« Eisdem ego verbis, si per modestiam et citra ambitionis vel arrogantiae suspicionem fieri posset, celeberrimum Grammium alloqui vellem, ut hic supremus felicitati meæ cumulus accedat. F. R.«

Det var til denne Biographi, at han havde samlet saamange Bidrag til sit Livs Historie, som han med stor Ærlighed bevarede for Eftertiden. Der findes blandt dem Breve, som mange Andre vilde have ødelagt, men det har han ikke gjort. Tør man tro hans Forsikkring, saa har han altid holdt sig til Sandheden. Paa sine gamle Dage nedskrev han følgende Notits om sig: »hand satte sig for, da hand var 16. eller 17. aar, aldrig at lyve, det hand og ved Guds naade haver efterkommet».

Man har fundet, at Digtet om Adelsens Oprindelse vidnede ufordelagtig om den nybagte Adelsmands Forføngelighed, idet man antog ham for Forfatter til det. Det er han ikke; men Samtiden trode det, og deri kan ligge et Vidnesbyrd om, at han følte sig formeget som Adelsmand. Det er vel ofte hændet, at netop de, som ere blevne nobiliterede, have været mere ømfindlige for deres Adelskab, end de, som høre til gammel Adel, og det er meget muligt, at det er gaaet Rostgaard saaledes. Men selv om Rostgaard havde skrevet det lille Digt, saa skulde han dog ingen stor Bebreidelse have derfor, thi det indeholder en Sætning, hvis Sandhed altid er indrømmet og altid maa indrømmes. Langebek siger om Rostgaard: »Dersom det er sandt, hvad Solon har sagt: »Pulchrius multo parari quam creari nobilem«, da er her et Exempel i Rostgaard, som det med Sandhed kan siges om, at han ikke fik Adelskab uden Fortjeneste.»

Rostgaard følte sig overbevist om, at der var sket ham stor Uret i Aaret 1725, og at han havde været Gjenstand for en uretfærdig Forfølgelse. Det krænkede ham derfor, naar man i den Henseende talte ufordelagtigt om ham, og det glædede ham, naar Nogen optraadte til hans Forsvar. Det sidste var saaledes Tilfældet 1735. Da blev der, uvist hvor og uvist af hvem, rippet op i de gamle Historier, og der blev talt ilde om Rostgaard.

Han fik det at vide; men han fik tillige at vide, at han havde fundet en Forsvarer i Ivar Rosenkrantz. Han takkede ham derfor, og sendte ham en paa Fransk skreven Fremstilling af den Forfølgelse, han havde lidt, for at han kunde blive bestyrket i sin gode Mening om ham. Et slaaende Bevis paa, hvor overbevist han var om sin Uskyldighed, og tillige paa, hvor gode Tanker han i det Hele havde om sig, er det ovenfor omtalte Vers, som han satte paa sin Ligsten. — 1711, da Pesten rasede i Kjøbenhavn og da Livet hvert Øieblik stod paa Spil, da havde Rostgaard Mod til at blive i Byen, fire, fem Gange om Ugen gik han til Geheimearchivet; men 1725, da Æren og Friheden stod paa Spil, da svigtede Modet ham.

Langebek siger, at Rostgaard havde et fornøiet Sind. Han holdt af Skjemt og Munterhed. Det var en Lykke for ham, thi Livet bragte ham Alvor, og paa hans ældre Dage ramte Sorgen ham haardt: Begivenheden 1725, Børnenes Død, Tabet af den ældste Datter. Han søgte ofte til sin Gud og til Kirken*) — 1725, Dagen efterat hans Arrest var hævet, var det Søndag, og han var da i Kirke —, og fandt Opbyggelse ved at læse i den hellige Skrift og ved Psalmedigtning. Det er ret mærkeligt, at Rostgaard, som holdt saameget af det danske Sprog, læste Biblen paa Tydsk. Da General-Kirke-Inspektions-Kollegiet 1739 bad om hans Hjælp ved Bibel-Revisionen, fortalte han i sit Svar, at han paa sin Udenlandsreise pleiede at bruge Luthers Bibeloversættelse, da han altid hørte tydsk Prædiken, og at han altid var vedbleven at bruge

---

*) I Kjøbenhavn hørte Rostgaard til Trinitatis Sogn, paa Krogerup hørte han til Asminderød Sogn. 1744 fik han efter Ansøgning Lov til at søge Tikjøb Kirke, og der med Altergang og Skriftemaal at lade sig betjene. Som Grund til denne Forandring anfører han sin høie Alder, sin Kones svage Helbred, den lange Vei til Asminderød og den usikre Gødstjeneste.

den, da han fandt Sproget saa rent og saa vel dyrket, og havde »fattet Kjærlighed og Høiagtning« til det tydske Sprog. Den pietistiske Retning yndede Rostgaard ikke.

Sin Livsbetragtning har han udtalt i følgende Digt, skrevet den 27. Oktober 1734, og kaldet »En Christens Pligt«⁵⁸:

Du som i Synden velter dig,
 Betænk dog ret hvor jammerlig
     Din Afskeds Stund vil blive;
 Om Du ey vilt i Naadsens Tiid
 Med Frygt og en alvorlig Fliid
     God Agt paa den Sag give.

Du veedst, at Gud dig haver skabt,
 Ey at du vorde skal fortabt;
     Men Salighed at nyde:
 Du veedst, at Gud vil giøre sit,
 Naar du vilt ogsaa giøre dit,
     Og Herrens Bud adlyde.

Gud haver givet dig **Førstand**,
 Dermød hand Qvinde-Kiøn og Mand
     Fra Beesterne adskiller:
 See til, at du den bruger saa.
 Som Guds Befalning peger paa;
     Og ey dit Gavn forspiller.

Brug **Tiden** ret, men aldrig til
 De Ting, som Satan gierne vil
     At du skalt foretage:
 Letfærdighed, og Verdslig Lyst
 Lad aldrig hvile i dit Bryst;
     Men stræb dem at forjage.

Dit Legems **Kraft**, den **Førtilighed**,
 Gud under dig, jeg ikke veed
     Mod nogen Skat at ligne;
 Til Næstens Gavn, til Herrens Priis
 Den bruges skal; saa est du viis;
     Saa vil dig Gud velsigne.

Hvad Gods og Midler du af Gud
 Bekommet har, du paa hans Búd
 Paa samme Viis skalt yde,
 Og ey til nogen syndig Drift;
 Men vogte dig for Satans Gift,
 Om du vilt Himlen nyde.

For alle Fire Poster du
 Skalt Røgnskab giøre: Skynd dig nu
 Fra Ondskabs Vey at træde;
 Beed Gud forleene dig sin Aand,
 Og føre dig med egen Haand
 Til Lammets Bryllups Glæde.

Betydning som Embedsmand har Rostgaard egenlig kun havt for sin Samtid. For Eftertiden har han Betydning som Lærd og Videnskabsmand. Det kan være tvivlsomt, om han har havt stor Kundskabsfyldte*), men det er vist, at de Arbejder, han efterlod sig som Resultater af sine videnskabelige Studier, have været gode og brugbare; derom vidner fremfor alle Samlingerne til Udgaven af Libanius. Størst Betydning har han som Elsker af sit Fædrelands Historie, Literatur og Sprog. I Brevet til General-Kirke-Inspektions-Kollegiet, i hvilket han omtaler, hvor høit han sætter det tyske Sprog,

---

*) Blandt Udkastene til Langebeks Mindetale om Rostgaard findes optegnet følgende Momenter: •Hans Styrke var i Philologien og Historien, men han satte derfor ikke tilside enten Mathematiquen eller Physiquen eller andre curieuse Videnskaber. Men hans Lyst til at læse gik over alt. •Han var vel grundet i Historien og og havde en dyb Indsigt i Stats Sager og Førsters Interesse, som er den Politiske Følge deraf. •Han var hjemme i Latin, fortrinsvis i Græsk, han kunde lidt Arabisk. •En Franzos havde den Fornøielse at høre i ham en Fremmed tale som en Landsmand, med en Engelsmand talde han som en Engelsmand, med en Tydsk som en Infødt, ikke at tale om Italiensk, Hollandsk, Spansk, som han tildels talede og skrev og tildels vel forstod. — Det er dog maaske noget for stærke Udtryk, Langebek har brugt.

føier han strax efter til: »Hvorhos jeg dog tillige i mit inderste hierte ærer og elsker det danske, og legger ald tilberlig roos paa alle dem, som giøre sig nogen ret umage, for at tale og skrive samme saa reent, som nogenleedis muligt kand være.« Samtiden vidste, at han elskede det danske Sprog og dets Frembringelser; den satte Pris derpaa, og fra Rostgaards Ungdom til hans Alderdom lyder Dommen om ham enstemmig, hædrende og anerkjendende, at han hørte til de bedste Mænd, som fredede om Modersmaalet.

En ny Tid begyndte dengang for Danmarks Literatur og Historieforskning. Rostgaard stod i nær Forbindelse med de nye Retninger eller de Mænd, som førte dem frem. Ludvig Holberg lagde Grundvolden til en dansk National-literatur, og gjorde sit Navn verdensberømt, da han skrev sine Komedier. Den danske Skueplads begyndte, og Rostgaard hjalp til, da den blev oprettet. Videnskabernes Selskab stiftedes, hvor Nationens eget Sprog blev taget til Ære, medens mange andre lignende Selskaber brugte det latinske eller franske Sprog. Hans Gram var Sjælen i det, han, som fra Ungdommen af var Rostgaard hengiven, og fra hans Medhjælper blev hans bedste Ven. Det Danske Selskab stiftedes af Jakob Langebek, hvis Virksomhed for Studiet af Danmarks Historie altid vil være uforglemmelig. Den Kjærlighed til Fædrelandets Sprog og Historie, som fra tidligste Tid var nedlagt i Langebek, blev pleiet og næret hos Rostgaard, i hvem han fandt en Lærer og Beskytter.

I de sidste 9 Aar af Rostgaards Liv var Langebek hyppig hos ham, og havde god Leilighed til at lære ham at kjende. Saa kan man da ogsaa tro ham, naar han siger om Rostgaard:

»Hans Omgang var ikke herskende, men jevn og higefrem, og han pleiede at rette sig efter Alle. Alle de,

der have kjendt ham, tale om ham, ei alene som en elskværdig Mand, men endog en besønderlig Høiagtelse værd.«

Rostgaard har ikke havt megen Leilighed til at udtale sig om Danmarks politiske Forhold. Der er kun et Par Ytringer, som kunne anføres, men de ere ret interessante. Den ene er tidligere bleven nævnet, den, i hvilken han imod Andreas Hojer ytrer, at Slesvig er en Del af Danmark og ikke maa betragtes som hørende sammen med Holsten. Den anden angaar Sverig. Den hannoverske Oberst A. von Bassewitz sendtes 1719 over Kjøbenhavn til Stockholm for at virke til Fredens Afslutning mellem Danmark og Sverig. Rostgaard gjorde hans Bekjendtskab, og skrev ham et Par Gange til, efterat han var kommen til Stockholm. Bassewitz havde skaffet ham Underretning fra Professor Erik Benzelius om et Haandskrift af Libanius, og i et Brev til Rostgaard (17°, Juli 1719) skriver han om Benzelius: »Il souhaitte que la Paix et la tranquillité puissent retablir un commerce littéraire entre deux Nations si voisines, et qui pourroient se donner des lumières réciproques sur bien des matières, que les ténèbres de l'antiquité enveloppent encore.« Rostgaard svarede i samme Retning. Den 18. Marts 1720 skrev han til Bassewitz: »Je prie Dieu de seconder tous les soins que vous prenez en travaillant à renouër les noeuds d'amitié entre deux Nations, qui par mille raisons devoient toujours s'entreaimer.«

Rostgaards Portrait er malet 3 Gange, da han var omtrent 35, 50 og 70 Aar gammel⁵⁹. Det sidste er vistnok malet af F. la Croix, hvis første Skizze, en Tuschtegning, udført 1738, endnu er bevaret. Han var ingen smuk Mand. Han havde blaa Øine, Ansigtifarven var meget rød, Næsen uforholdsmæssig stor, paa hans gamle Dage fik den et næsten vanskabt Udseende. Det mellemste

af disse Portraiter ledsager, gjengivet i Træsnit, dette Skrift. Det fremstiller ham som han saa ud paa den Tid, da han stod paa sit Høidepunkt: Udtrykket er alvorligt og klogt, men mildt og venligt. Baade i den yngre og ældre Alder har Udtrykket havt en mere livlig Karakter. Langebek har forfattet følgende Vers, som kunde anbringes under Rostgaards Portrait:

Rostgaardi vultus: Benefacta et munera mentis
 Et Patria, et totus doctior Orbis amat.
 Si quid in hoc facie est deforme, hoc omne resarcit
 Cor, Manus, Ingenium, veraque Religio.

Paa Dansk har han gjengivet dem saaledes:

See Rostgaards Billede, hvis Pund og milde Gaver
 Den lærde Verden og det hele Land jo veed.
 Om nogen Slags Uheld end dette Ansigt haver,
 Det beder Hierte, Haand, Forstand, Gudfrygtighed.

Kun en Gang er Rostgaards Portrait blevet stukket i Kobber, af I. Haas (se ovenfor S. 302).

Af Fru Rostgaard er der bevaret et Portrait, malet i Miniature, da hun var omtrent 16 Aar gammel, altsaa da hun blev gift. Hun har paa dette Portrait et fint og nydeligt, fyldigt Ansigt, lyseblaa Øine, et rigt, blond Haar, som i bølgende Lokker hænger ned over Skuldrene. Naar man ser dette Billede, kan man vel forstaa, at hun kunde begeistre Digterne.

XII.

Rostgaards Eftermæle.

Altonaische gel. Zeitung. Jakob Langebek. Fr. Schönau. Forskjellige Udtalelser i det 18. Aarhundrede og i Begyndelsen af 19. De Fremmede. Dommen gunstig, den holder sig uforandret gjennem populære Skrifter. Den svinger under Paavirkning af Andreas Hojer. Riegels. G. L. Baden. Chr. Molbech. Jens Møller. Professor Rostgaardianus. Orion. Romanen. N. M. Petersen, Dommen har aldeles vendt sig. I Modsætning hertil E. C. Werlauff, Udgiverne af den danske Psalmedigtning, T. Overskou. — Slutning.

Da Rostgaard var død, meddeltes det ikke i nogen dansk Avis; det var overhovedet endnu ikke dengang Brug, at anmelde »notable« Dødsfald. Der blev intet Sørgevers skrevet over ham, Universitetet forfattede intet Program til hans Minde. Kun i en Tidende findes Dødsfaldet omtalt, det er i Altonaische gelehrte Zeitungen, som ogsaa leverede en kort Levnetsbeskrivelse af ham*). Der har hvilet en underlig Skjæbne over Rostgaards Eftermæle. Medens han i levende Live blev lovprist og rost, har Eftertiden, som Aarene ere rundne, været strengere og strengere imod ham, og i den allernyeste Tid er han bleven behandlet ubarmhjertig haardt. Det vil ikke være uden Interesse at give en Fremstilling heraf.

Man kunde ikke vente Andet, end at Langebek, naar han omtalte Rostgaard, vilde gjøre det paa en smuk

*) Alton. gel. Zeit. 1745, 30. Mai, S. 304; 19. August, S. 521—23.

Maade. Han fik ogsaa Leilighed dertil. Endnu i Aaret 1745, knap en Maaned efter at Rostgaard var død, skrev han et Brev til Geheimeraad Johan Ludvig Holstein, hvori han omtalte ham i Udtryk, som vidne om, at han følte det Tab, han havde lidt ved at miste sin gamle, hjælpsomme Ven. Den 28. Oktober 1748 vedtoges det i Videnskabernes Selskab, »at Archivarius Langebek skulde paatage sig at gjøre S. Hr. Rostgaards eloge i December Maaned.» Langebeks Mindetale blev oplæst i Møderne den 8. og 22. December 1749, og 12. Januar 1750. Den er udarbejdet med stor Omhu, og er et ret mærkeligt Vidnesbyrd om den Tids Rhetorik. Maaske har den lidt for meget af Elogens Tone. Men den Kreds, for hvem Talen er holdt, og den Mand, som holdt den, maa borge for, at den i det Hele kan betragtes som et paalideligt historisk Aktstykke. Talen begynder med at erindre om, at det er billigt, at Eftertiden ærer deres Minde, som have ført et prisværdigt Levnet; det er utaknemmeligt, at lade dem, som paa en ualmindelig Maade have tjent deres Fædreland, hende uden Taknemmeligheds Vidnesbyrd af Fædrelandet.

»Det lider mod fem Aar, siden Frederik Rostgaard tog Afsked fra Verden, lige saa længe er det, siden Verden mistede en god Borger, Landet en Patriot, Lærdom en Befordrer, og denne høianseelige Forsamling en af sine første og berømmeligste Ære-Lemmer.»

»Mandens Ære fortjener, at oplives, om det end var fem gange flere Aar efter hans Død. Dersom Fædrelandet takker og berømmer ham i Graven, da betaler det en Giæld, som det var ham skyldig i Livet. Men hvo skulde paa Fædrelandets Vegne hellere paatage sig Gielden end dette Selskab, der holder det for en af sine behageligste Pligter, at det kan pryde dens Aske med Blomster, som endog i en liden Tid haver været det en stor Prydelse,

og at det kan give den et offentligt Æreminde, hvis Navn baade det og Landet altid kan have Hæder af.«

»Mig er det en dobbelt Lykke, at Deres Excellence [Præsidenten J. L. Holstein] har befalet mig at gjøre en Lovtale over vor lovverdige Rostgaard, saa stor en Elsker af Lærdom, saa stor en Forfremmer af boglige Kunster. En Lykke, at ieg, den sidste og ringeste i dette høie Selskab, bliver den første, som har den Ære at føre Ordet over den første Afdøde iblandt Selskabets værdigste Lemmer. En Lykke, at ieg, som intet hellere har ønsket, faaer saa ønskelig en Leilighed, offentligen at berømme en Mand, som ieg er uendelig Berømmelse skyldig*), en Mand, hvis første og længste Æres-Trin er det samme æmbed, som ieg har den Lykke at forestaae.«

Det var ogsaa Langebek magtpaaliggende, at faa det danske Lexikon fortsat, som han havde begyndt at arbeide paa for Rostgaard. Ti Aar efter dennes Død foreslog han Kong Frederik V., at lade sit diplomatariske Værk til Danmarks Historie hvile, for at gjøre Ordbogen færdig, gjenemse den og forbedre den efter Geheimeraad Moths store Værk. Kongen svarede ved et Reskript af 7. Marts 1755 til Videnskabernes Selskab, som gik ud paa, at Ordbogsarbeidet skulde fremmes saaledes, at Trykningen kunde begynde inden Aarets Udgang**). Arbeidet blev imidlertid lagt til Side, men det var dog det, som væsenlig bidrog til at vedligeholde Tanken om en dansk Ordbogs Udgivelse, indtil endelig Videnskabernes Selskab langt senere, 1776, Aaret efter Langebeks Død, atter satte Sagen i Bevægelse.

*) I et Udkast til Mindetalen siges: »at ieg faaer saa god Anledning offentligen at takke og berømme en Mand i sin Grav, som ieg er saa stor Tak og Berømmelse skyldig.«

**) Se Danske Samlinger, IV., S. 54—57; sml. W. Høybergs Yttring i Holbergiana, Bl. h 4 verso.

1752 omtalte Wadskiær, at han vilde holde Forelæsninger over Rostgaards lille Arbeide om danske Vers, eller udgive det med Anmærkninger; men det skete ikke*). Da Frederik Christian Schönau 1750 udgav sin Oversættelse af Phædrus, omtalte han i Fortalen**) Rostgaards danske Oversættelse med stor Anerkjendelse. Tre Aar efter, da han udgav andet Bind af sit Skrift: »Samling af danske lærde Fruentimer«, leverede han deri som Anmærkning til Artiklen Conradina Sophia Rostgaard en meget lang og lærd Biographi af hendes Fader, som han sluttede paa følgende Maade: »Jeg tvivler ingenlunde paa, men er ganske vist forsikkert, at denne endskjønt noget vidtløftige Fortælning om denne store og lærde Mands Levnet og lærde Bemøvelser samt udødelige Fortienester i hver Videnskabs Part, og mod den lærde Verden vil være mine kjære Landsmænd høystbehagelig at læse. Jeg glæder mig inderlig ved, at have her bekommet saa skjøen en Anledning ikkuns i et Udtog at berøre denne uforlignelige Statsmands fornemste Levnets-Omstændigheder, da han var ligesom født til at hielpe, understøtte og anseelliggiøre gode Konster og Videnskaber, og hans berømmelige Levnetsløb derfor mere end i en Henseende er læseværdig.«

Efter denne Tid er det sparsomt, at man finder Rostgaard omtalt i Literaturen. 1760 udgav Joh. Christ. Kall en arabisk Grammatik***), som han havde villet lade trykke med de af Rostgaard til Universitetet forærede Typer; men de kunde ikke bruges, da der ikke var tilstrækkelig mange og Støbningen ikke havde været heldig (Størrelsen

*) Jørgen Frises Poetiske Skrifter, Kbh. 1752, 20de Blad verso.

**) Fortalen, Blad b 7. — Lærde Fr., II., S. 1284—1319.

***) Kall, Fundamentum lingvæ arabicæ, Hafn. 1760, Præfatio. Bogtrykker N. C. Høpfner forsynede sig med arabisk Skrift, som Kall da gjorde Brug af.

var forskjellig). I Fortalen til dette Skrift ytrer Kall om Rostgaard: «ὁ μακαρίτης, insignis, post fata etiam musarum Hafniensium euergeta.»

Rostgaards Haandskriftsamling, som han havde skjænket til Universitetsbibliotheket, kom efterhaanden til Nytt. De mærkeligste Sager, som indeholdt Bidrag til Danmarks Historie, lod Suhm afskrive, for at have dem ved Haanden under sine Forskninger; disse Afskrifter findes nu i det kongelige Bibliothek. Og da han begyndte Udgivelsen af sine Samlinger til den danske Historie, bleve flere Bidrag hentede fra Manuscripta Rostgardiana. 1778 skrev Kofod Ancher en Afhandling*) «de legibus Anglicis Canuti Magni in Bibliotheca Colbertina». Stoffet til denne Afhandling hentede han fra en Afskrift, Rostgaard havde medbragt fra Paris; da han imidlertid ikke brugte dennes egen Afskrift, turde han ikke udgive selve Lovene. Det skete først i Aaret 1826, da Kolderup Rosenvinge havde fundet Rostgaards Afskrift, som blev udgiven i et Universitets-Program**).

1787 udgav R. Nyerup paa Suhms Bekostning: «Symbolæ ad Literaturam Teutonicam ex codicibus manu exaratis, qvi Havniæ asservantur». Blandt disse Bidrag vare nogle Afskrifter, som Rostgaard havde taget paa sin Udenlandsreise i Oxford og Rom, nemlig: de vigtige Glossaria antiqva Latino-Theotisca, Exorcismi sacri ad reddendos agros fertiles, og et Fragment af et Digt om den hellige Georg, hvilket B. C. Sandvig allerede 1783 havde

*) I Acta litteraria Universitatis Havniensis, 1778, S. 181 ff. Paa Dansk udkom Afhandlingen i Kofod Anchers samlede juridiske Skrifter III, S. 61 ff.

***) Legum Regis Canuti Magni quas Anglis olim dedit, versionem antiqvam latinam ex codice Colbertino, variantibus lectionibus atque observationibus additis cum textu Anglo-Saxonico edidit J. L. Kolderup-Rosenvinge. Havniæ 1826. 4to.

udgivet efter en af Langebek tagen Kopi (Sandvig vidste ikke, at Langebek havde hentet den i Rostgaards Haandskriftsamling). I Fortalen omtaler Nyerup Rostgaard med megen Ros; han siger om ham, at han var »illustrandæ et ormandæ lingvæ Danicæ qvasi natus et factus«. Den hele Samling vakte fortjent Opmærksomhed i den lærde Verden.

Da Jacobi 1788 i Videnskabernes Selskab holdt sin Mindetale over Bolle Willum Luxdorph, omtalte han, hvorledes der ingen Hindringer havde været for Luxdorph til at naa Lærdoms Tempel: ingen Mangel paa Nemme, ingen Ulyst, ingen Fattigdom eller Forældrenes Sparsomhed. »Er det Savn af smagfulde og duelige Veiledere? her ere Holberger og Rostgaarder og Grammer.« Med disse Mænd havde jo Luxdorph staaet i fortroligt Forhold i sine unge Aar*).

I det Hele mindedes Rostgaard jævnlig mod Slutningen af det 18. og i Begyndelsen af det 19. Aarhundrede. Hans »Smaa Erindringsposter om danske Vers« blev trykte to Gange, 1790 i Minerva, og 1800 i Kjøbenhavns Universitetsjournal. Det ham tillagte Digt: »Adelens Oprindelse« optryktes 1791 i Minerva med følgende Indledning: »Til Udgiveren af Minerva. Skjønt dette Digt af Rostgaard nok forhen er trykt, saa er det dog saa rart, at jeg aldrig har vidst at faae det at see trykt. Ved Afskrivter, hvoraf jeg har fundet adskillige hist og her, og ved mundtlig Tradition, da jeg har kiendt adskillige, som vidste det udenad, er det mere bekiendt. Jeg sender Dem en Afskrift, som er falden mig i Hænderne, at De, om De saa synes, kunne give det Plads i Minerva. Paa lidt i Henseende til Sproget og Afglatningen nær, synes mig, at det, nu giort offentligt, kan ansees som et Ord sagt i rette Tid, og det af en Mand, hvis Ord kan

*) C. F. Jacobs samlede Skrifter. Kbh. 1817. S. 117.

fortiene at høres.« Fundatsen for »den store Rostgaards« Legat til Universitetet, som allerede 1770 med en kort Biographi løselig var bleven omtalt i Hofmans Samling af Fundationer*), blev trykt 1798 i Kjøbenhavns Universitetsjournal**). I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede omtaltes han 1808 i Nyerups og Rahbeks Bidrag til den Danske Digttekunsts Historie***); han kaldtes her: »vor i sin Tid saa navnkundige F. Rostgaard, den Tids Pollio«. Aaret efter leverede den bekjendte Literærhistoriker, R. Kordes, i en tysk lærd Tidende†) en kort Biographi af Rostgaard, og en med megen Flid samlet og med udførlige Oplysninger ledsaget Liste af de Skrifter, som Rostgaard selv har udgivet, og de af hans Arbejder, som andre Lærde have udgivet. Endelig kunne to populære Forfattere nævnes, som have omtalt Rostgaard med anerkjendende Ros, Malling og Munthe. Deres to Bøger ere udgivne i flere Oplag og læste af Mangfoldige, og Rostgaards Navn er gennem dem blevet bevaret i Folkets Erindring. I samme Aand er Rostgaard omtalt i flere nyere populære Skrifter††):

I Udlandet var Rostgaards Navn fra gammel Tid vel kjendt. I Moréris Dictionnaire historique†††) findes en Artikel om ham, hans literære Virksomhed roses, og med

*) Hofman, Samling af Fundationer, I, S. 216—18; sml. S. 208.

***) Badens Universitetsjournal, 1798, S. 29 ff.

****) Bidrag til den danske Digttekunsts Historie, IV., S. 223—27.

†) Intelligenzblatt für Literatur u. Kunst zur N. Leipz. Literatur-Zeitung, 1809, Nr. 16—17, S. 241 ff.

††) O. Malling, Store og gode Handlinger etc. Kbh. 1783, S. 486; S. 524—25. Munthe, De vigtigste indenlandske Begivenheder etc. Kbh. 1806, S. 274—75. A. Fabricius, Illustr. Danmarkshistorie for Folket, II, 1855, S. 473. Almeennyttigt dansk Konversationslexikon, VII, Kbh. 1857, S. 2179—82. P. Larsen, Conversations Haandlexikon, V, Kbh. 1869, S. 599.

†††) Moréri, Dictionnaire historique, nouv. Édition par Drouet, IX, Paris 1759, S. 376—77.

Hensyn til hans Fald 1725 siges, at det skete »par un effet de la calomnie de ses ennemis, jaloux des honneurs ausquels son mérite le faisoit parvenir«. 1770 omtalte Gebhardi*) ham i sin Danmarks og Norges Historie som en fortjent Videnskabsmand. I den nyeste Tid har Depping skrevet en lignende Artikel om ham i et stort fransk biographisk Lexikon**).

Der var hidtil ikke fremkommet Meget, som kunde være nedsættende for Rostgaards Navn. I Lûxdorphiana***) var der i Aaret 1791 blevet trykt et Brev, som P. Hiort 1784 havde skrevet til Justitsraad Nordahl i Throndhjem, i hvilket blev fortalt, at Rostgaard vilde have Peder Paars brændt. Det var første Gang, at denne Sag blev berørt, det synes, som om man enten ikke har kjendt den, eller har glemt den; i Forerindringen til Kvartudgaven af Peder Paars omtales vel Forfølgelsen, men Rostgaard nævnes slet ikke. Først i Aaret 1806 meddelte Rahbek til sin Udgave af Peder Paars Luxdorps Udskrift af Kancelliprotokollen for 1719 om Rostgaards Klage og Kancelliets Resolution†).

Begivenheden 1726, da den Geheime Inquisitionskommission styrtede Rostgaard fra sit Embede, var saa godt som ukjendt. I fremmede Skrifter, som udkom endnu medens han levede††), fortæltes, at han flygtede

) Gebhardi, Geschichte d. Königr. Dännemark u. Norwegen, 33te Bind af Fortsetzung der allg. Welthistorie, Halle 1770, S. 688; i Udgaven med særskilt Titel, S. 2267; i den danske Oversættelse, V, S. 279).

***) Michaud, Biographie universelle ancienne et moderne, xxxvi, S. 542-43.

***) Lûxdorphiana. S. 267-68.

†) Ludvig Holbergs udvalgte Skrifter, VII, S. 887-88.

††) Happellus, Des Histor. Kerns oder sogenandter kurtzer Chronica, VI, 2, Hamburg 1730, S. 16. Hübner, Supplementa zu seinen hist. geneal. u. geogr. Fragen, V, S. 415 (1731). Des Roches, Histoire de Dannemarc, T. IX, S. 128. Derimod omtales i Imhofs Neu eröffneten Bilder Saal, IX (1786), S. 577, Supplikforordningen af 1725, men ikke Kommissionen.

bort, og efter at være arresteret blev afskediget, men hos danske Forfattere omtales han ikke med et Ord. Hverken Bussæus i sine Frederik den Fjerdes Dagsregistre, eller Erik Torm i sine Optegnelser til denne Konges Historie, eller Pontoppidan i sin Skildring af Biskop Deichmann og i Fortsættelsen af sin Danmarks Kirkehistorie, omtaler Kommissionen. Suhm berører den et Sted i sine Skrifter*); han fortæller, at Gabel og Judichær bleve afskedigede, men nævner ikke Rostgaard. Gebhardi omtaler**) Kommissionen ganske kort, han fortæller, at Oversekretæren i det danske Kancelli blev afskediget, men nævner ikke hans Navn. Havde Riegels fuldført sin Fjerde Frederiks Historie, vilde han, da han benyttede Andreas Hojers Værk, have faaet Leilighed til at tale om Kommissionen, og han vilde da næppe have sparet Rostgaard. Det kan man slutte af hele hans Tendens og af den Maade, han et Par Steder omtaler ham***): »Den mægtige Rostgaard troede om sig selv, at han udbredte Lys overalt i Fædrelandet.« »Rostgaard haver snarere viist sig som Bogsamler, og vide vi ikke ret til hvilken Videnskab vi egentlig skal regne ham, i Poesie og Heraldik synes hans Skrifter meest at gjøre ham berømt. I hans Embedes Førelse brugte han ikke sine Videnskaber, men

*) Suhm, Samlede Skrifter, X, S. 109, »ingen finge Afsked uden Gabel og Judichær«.

**) Gebhardi, Geschichte d. Königreich Dännemark u. [Norwegen, 33te Bind af Fortsetzung der allg. Welthistorie, Halle 1770, S. 762. I Udgaven med særskilt Titel, S. 2346. I den danske Oversættelse, VI, S. 61.

***) N. D. Riegels, Udkast til Fjerde Friderichs Historie efter A. Hojer, II, 1799, S. 391, 397 og 399, sml. S. 401. Sml. samme Forfatters Smaa historiske Skrifter, III, 1798, S. 497: »Rostgaard, der som Ober Secretair i det danske Cancellie solgte Præstekald, og derfor af Fjerde Frederik blev jaget fra Embed og Hoffets Aasyn, skrev og oversatte af det Tydske utallige mange Psalmer, og blev derfor Conferentsraad« (!).

raadførte sig helst med sin Egennytte. Om en lærd Samler fortjener at tælles iblandt grandskende Lærde, dog kommer han i disses Tal heller ikke.* Rostgaard hans [o: Christian Sehesteds!] Efterfølger [o: som Oversecretair i det tyske Cancellie!] gjorde alt sit til at forevige den danske Rimekonst, ja at gjøre den uovervindelig imod den gode Smag. Selv havde han oversat den franske Digter Cornèilles Tragoedier [!] 1696.*

Eftertidens Dom om Rostgaard var i det Hele hædrende. Men den tog et Omsving, da man begyndte at benytte Andreas Hojers Frederik den Fjerdes Historie. 1824 udkom Gustav Ludvig Badens Smaa Afhandlinger. Her findes en Fremstilling af den hemmelige Kommission, som blot er en Oversættelse efter Hojer. Men Baden næies ikke hermed. Han feier sine Formodninger til*). •Man kan vel begribe, hvorledes en Mand, der i saa høi en Post, som en Cancelliechef er, havde nedladt sig til Bestikkelse, har opført sig som Amtmand, hvis favorable Erklæring ofte gjerne ønskes tilkjøbt, i hvad den saa skal koste.* •Udentvivl var dog Amtmanden ikke anderledes end Cancelliskæfen, og Amtets Beboere have saameget mere fundet det, som Fuldmægtigen vel har maattet dele med Principalen. Kong Christian den Sjette afsatte derfor Rostgaard fra sin Amtmandspost, og ansatte denne sandelig lærde Mand igjen i det især ustuderede Skrivere sædvanlig betroede Translaterembede ved Øresunds Toldkammer.* I Aaret 1829 blev Andreas Hojers Frederik den Fjerdes Historie udgiven af Falck. Her fik man endelig fra den bedste Kilde at læse, hvilket slet Menneske Rostgaard havde været. Den hemmelige Inquisitions-

*) G. L. Baden, Smaa Afhandlinger og Bemærkninger, II, S. 157—59. I sin Danmarks Riges Historie, V (1832), S. 360 ff., omtaler Baden Kommissionen og Rostgaard ikke saa skarpt, som paa førstnævnte Sted, men ingenlunde nølagtigt.

Kommissions Virksomhed var vidtløftig omtalt, Skildringen hidrerte fra en samtidig Mand, som havde sine Efterretninger fra første Haand, og hvis Ord man fæstede fuldkommen Tillid til. Rostgaards Forbrydelser, hans Flugt og hans Dom var fortalt med Udførlighed, Biskop Deichmann stod med Palmer i Hænderne, Rostgaard var fordømt. Jo større Hemmelighedsfuldhed der hidtil havde hvilet over denne Begivenhed, desto mere interesserede det nu at læse Hojers Fortælling om den, og man trode, at den var fuldkommen sandfærdig fortalt.

To Aar forinden skrev Molbech en Afhandling om de danske Ordbogsarbeider, som Moth og Rostgaard havde beskæftiget sig med*). Det er et fortjenstfuldt Arbeide, der har bragt meget Nyt frem, men det er ikke fuldstændigt eller neiagtigt**), og med Hensyn til Rostgaard i høi Grad partisk. Molbech har villet forherlige Moth. Denne udmærkede Mands Fortjenester, hans Dygtighed og mageløse Flid staar over al Ros, og han er ikke tjent med at berømmes paa Andrés Bekostning. Det er det, som Molbech har gjort sig skyldig i, idet han har været ubarmhjertig streng imod Rostgaard. Det er en let Sag at nedsætte Rostgaards Arbeide, naar man bruger Molbechs Fremgangsmaade. Moths Ordbog var omtrent færdig, da han døde, Rostgaards var, da han selv standsede med Arbeidet, endnu en aldeles raa Material-Samling. Rostgaard lod senere Langebek fortsætte Arbeidet efter en Plan,

* Nye Danske Magazin, V, 1827, S. 241 ff.

** Molbech siger saaledes (anførte Sted S. 257—58), at Moth uden Tvivl ogsaa har faaet Bidrag fra Norge. Han har da hverken set de norske Ordsamlinger, som findes i Moths Apparat (og Nr. 2390 i gl. kgl. Saml. 4to, Specimen Lit. A efter høy Øfrigheds Befaling samlet og fremsendt af Canuto Pet. Harbonio, Eccl. Nordalinx Comm. 1699), eller de Breve, som ere skrevne til ham fra hans norske Medhjælpere, af hvilke et findes sammesteds, flere blandt Arne Magnussens Breve i Universitetsbibliotheket.

om hvilken han selv, Langebek og Gram vare enige. Langebek fuldendte kun det halve Arbeide*). Vil man da opstille en Sammenligning mellem Moths og Rostgaards eget Arbeide, saa er det klart, til hvilken Side Vægt-skaalen maa falde. Moth kunde hellige sine sidste 17 Leveaar til aldeles uforstyrret allene at beskjæftige sig med sin Ordbog, Rostgaard satte sin i Gang og syslede med den midt i sin travleste Embedsvirksomhed, da han kun kunde anvende sine ledige Timer til den Slags literære Beskjæftigelser, ved Siden af hvilken han havde flere andre. Moths hele Plan var endelig af meget større Omfang, end Rostgaards. Naar man tager Alt dette i Betragtning, saa maa Dommen om Rostgaards Ordbogsarbeide blive meget mildere end den, Molbech har fældet. Molbech har aftrykt Langebeks »Almindelige Erindringer om det danske Lexici Indretning«, uden at give sit Bifald eller sit Mishag tilkjendte over dem, skjøndt de dog nok fortjente en Kritik — og den kan kun blive gunstig —, men han har slet ikke omtalt Rostgaards Bemærkninger

*) I Fortalen til tredje Del af Videnskabernes Selskabs Danske Ordbog gives en Oversigt over de tidligere Ordbogs-Arbeider. Rostgaards »Optegnelser« af enkelte Ord og Talemaader nævnes; der siges, at de kun i Henseende til enkelte Ord have været til Nytte (det er Samlingen i Universitetsbibliotheket, det »røde« Exemplar, der tales om). Derefter omtales »Etsraad Langebeks Bearbejdelse af den danske Ordbog«. Der siges: »Moth er her lagt til Grund, Rostgaards Samlinger benyttede og Tillæggene ikke meget betydelige; men Udarbejdelsen bærer altid Præg af Langebeks Lærdom og Nøiagtighed.« Efter disse Bemærkninger maa man faa det Resultat ud, at Langebek har udarbejdet en hel ny dansk Ordbog. Men hvad der tales om, er netop Langebeks Renskrift af Rostgaards Ordsamlinger i Ordbogen og i Supplementerne, sammenarbejdede og ordnede efter Planen. Der findes intet selvstændigt Ordbogsarbeide af Langebek. Moth er, altsaa slet ikke lagt til Grund i »Etsraad Langebeks Bearbejdelse« i det »blaa Exemplar«, som Rostgaard kaldte det, og som nu findes i det store kongelige Bibliothek.

om det samme Punkt, som indeholde meget af hvad Langebek udførligere har fremsat. Molbech har i sin Danske Ordbog meget hyppig citeret Moth; men man maa derfor ikke tro, at de Ord, ved hvilke hans Navn er tilføiet, kun findes hos ham; mangfoldige af dem findes ogsaa hos Rostgaard, enkelte med den samme næsten ordrette Forklaring, som findes hos Moth. Og at Rostgaards Samlinger dog have Noget at sige, vil blive tydeligt, naar man efterser Bogstavet P i Videnskabernes Selskabs danske Ordbog, som Molbech har redigeret, thi der er Rostgaard idelig citeret.

Hvad Molbech navnlig fremhæver, og hvad der især bevæger ham til at være saa streng imod Rostgaard, er for det Første, at det hele Værk var — efter hans Mening — et literært Forfængeligheds-Arbeide af Rostgaard; dernæst, at Ordbogens materielle Omfang var ham saa magtpaaliggende, hvilket ses af, at han anfører, hvor mange Bind og Ark den udgjør; endelig, at Rostgaard betalte Langebeks Arbeide altfor karrigt. Hvad det første Punkt angaar, da behøver man blot at læse Rostgaards Breve til Langebek; man vil af dem se, at han ikke betragtede sin Ordbog som et Forfængeligheds-Arbeide, men havde den varmeste og oprigtigste Interesse for dette Værk, som han i mange Aar havde beskjæftiget sig med, og som han trode vilde blive til Gavn for hans Landsmænd. Med Hensyn til det andet Punkt, da er det ganske rigtigt, at Rostgaard har talt op, hvor mange Ark »det røde Exemplar« udgjorde, og nævnet det paa Prent. Men dels gav det, naar han vilde meddele en Udsigt over sin literære Virksomhed, altid et Begreb om Værkets Størrelse, dels er Optællingen fra først af gjort til Hjælp for Langebek, for at han kunde danne sig en Forestilling om, hvor stor den næste Udgave vilde blive, den, som Langebek skulde

gjøre færdig*). Det er for smaaligt, naar man vil bedømme et Arbeide og dets Ophavsmand, at hænge sig saa meget i den Slags Ubetydeligheder. Molbech siger: »Moth har ikke efterladt nogen Beregning over sin Ordbogs Størrelse; han arbeidede selv for meget tit at tælle de Ark, han skrev.» Fordi der ingen Beregning er bevaret af Moth, er det dog ikke vist, at han ingen har foretaget sig. Moth har derimod ofte omhyggelig bemærket, hvortlænge han har været om at skrive et Bind. Og Eftertiden kunde jo, hvis Nogen vil falde paa det, ogsaa have Lov til at tale om Forfængelighed hos Moth, naar man ser, at han har bevaret — vel ikke paa Prent — Notitser om, at han f. Ex. i en Maaned har skrevet 270 Folioark (hvoraf Halvdelen er ubeskrevet).

Molbech slutter sin Afhandling med disse Ord: »vi kunne glæde os ved, at en patriotisk Regiering ei vilde lade det komme dertil, at en Langebek i vore Dage skulde udtrætte sig for andres forfængelige Lærdomslyst eller skrive fire og tyve Ark om Ugen for to Rigsdaler**). Molbech har ikke taget Tiden iagt. Da Langebek skrev paa Ordbogen for Rostgaard, var han ikke Geheimearchivar eller Etatsraad, han var en slet og ret »studiosus«, som med sine Hænders Arbeide maatte tjene sit Livsophold, og dertil rakte Rostgaard ham sin gode Bistand. Det forholder sig, som tidligere omtalt, ikke saaledes, at

*) For at Ingen skal tro, at dette er en blot Formodning, anføres hvad Rostgaard har tilføjet efter sin Optælling af Arkene i det røde Exemplar, som udviste, at det indeholdt »2388 Aark med de to sider uden skrift, eller 1200 hele Ark med Skrift paa alle Sider: 100 bøger papjir, eller 5 Rils, vilde behøves til at reenskrive det Allersidste Exemplar, som iligemaader og endelig bør være med to Sider uden Skrift«. Optællingen blev sendt Langebek den 22. Juli 1743. (Gl. kgl. Saml. Fol. Nr. 788.)

**) I det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Historie, Kbh. 1843, har Molbech S. 90 atter omtalt den »yderlig ringe Godtgjørelse«, »den uanstændigt ringe Betaling«, som Langebek fik for sit Arbeide.

Langebek skrev fire og tyve Ark om Ugen for to Rd. Arketallet var vel saa stort, men af hvert Ark blev der kun skrevet paa en Fjerdedel, saaledes at det i Virkeligheden kun blev 6 Ark, han skulde skrive. Og Betalingen var ingenlunde saa ringe; thi to Rigsdaler om Ugen var f. Ex. i Aaret 1743 saa meget som en Tønde Rug om Ugen, og i Tidsrummet fra December 1741 til December 1744 udbetaltes der Langebek ialt 310 Rd. for dette Arbeide, foruden hvad han ellers fik af Rostgaard. I Nutidens Penge ville 310 Rd. vel svare til henimod 1100 Rd.

Enhver bør have, hvad der tilkommer ham. Man kan beundre Moth, for hvad han har udrettet, og indrømme, at hans Ordbog er indholdsrigere og bedre end Rostgaards. Men man behøver ikke at være saa uskaansom mod Rostgaard, som Molbech har været; hans Bestræbelser vare smukke og prisværdige, og istedetfor at nedsætte baade Rostgaards Karakter og hans Handlemaade, bør man — hvad da Molbech ogsaa har gjort — forundre sig og glæde sig over, at paa samme Tid to saa omfangsrige Ordbogsarbeider, som det Mothske og det Rostgaard-Langebekske, have kunnet fremstaa tildels uafhængige af hinanden, det første »auctoritate publica«, det andet aldeles privat*).

*) Da Molbech skrev den her omtalte Afhandling, var det st. kgl. Bibliothek Aaret forinden kommet i Besiddelse af Rostgaards Samlinger til sit Livs Historie. Molbech omtaler dem S. 267, Anm. 38, men paa en Maade, som gjør det tydeligt, at han ikke har gjort sig bekendt med dem. Da han 1843 udgav det kgl. danske Vidensk. Selskabs Historie, var det først i »Rettelser og Tillæg«, at han omtalte, at Langebek 1751 havde holdt en Mindetale over Rostgaard. Han citerer Titlen efter Langebeks Bogkatalog, og tilføjer: »Dette Haandskrift er vel ogsaa til endnu, i det mindste en stor Deel Materialier dertil blandt Langebeks Collectanea. (Kgl. Bibl.)« Heller ikke denne Gang har Molbech gjort sig bekendt med disse Collectanea, thi han vilde da meget snart være stødt paa Langebeks Mindetale (forrest i Pakke 184 Litr. i).

I Aaret 1830 fik Jens Møller to Gange Leilighed til at omtale Rostgaard*), først i en Recension af Hojers forhen nævnte Værk, dernæst i sin Levnetsbeskrivelse af Biskop Deichmann; i denne er navnlig Hojer hans Kilde hvad angaar Fortællingen om den hemmelige Inqvisions-Kommission. Skjøndt Møller i det Hele udtaler en meget anerkjendende Dom over Hojer, saa optræder han dog som en Forsvarer af Rostgaard imod ham. Han frikjender ikke Rostgaard for at have begaaet Feil, men føler sig overbevist om, at Beskyldningerne imod ham have været overdrevne, og han tager ikke i Betænkning at beskyldte Hojer for at have været partisk og at have begaaet Uret.

Faa Aar efter traadte det Rostgaardske Legat i Kraft. I Aaret 1833 vendte Magister artium Hans Matthias Velschow tilbage fra sin treaarige Udenlandsreise. Han ønskede at blive ansat ved Universitetet, og indgav den 25. Juli 1833 sin Ansøgning herom til Universitets-Direktionen. Denne ansaa det for vigtigt at knytte Velschow til Universitetet; han havde ved sine Skrifter allerede vist sig som en dygtig Historiker, og man ventede sig Meget af ham. Der var imidlertid ingen Plads ledig, og man søgte derfor Udveie til at forskaffe ham Gage. Dertil benyttedes Rostgaards Legat. Imidlertid var der den Vanskelighed, at dette endnu ikke havde naaet den Størfølse, som var fastsat i Fundatsen, for at det kunde træde i Kraft. Det besluttedes da, at tilveiebringe Gagen ved at tage en Del af den (562½ Rd.) fra Legatets Renter, og skyde det Manglende til fra Universitetets Kasse, saaledes at Gagen ialt blev 800 Rd. I Overensstemmelse hermed

*) Dansk Literaturtidende, 1830, S. 25. Mnemosyne, I, S. 171 ff., se navnlig S. 258. — 1832 omtalte Møller igjen Rostgaard to Gange i Det Skandinaviske Literaturselskabs Skrifter, XXIII, S. 110—111, 206—7; hans Opfattelse af ham er omtrent som tidligere, dog lidt strengere.

affattedes Indstillingen til Kongen, og den 28. December 1833 faldt den kongelige Resolution, hvorved Velschow udnævntes til Professor extraordinarius i Historien og de nordiske Antiquiteter, »dog uden den allerunderdanigst foreslaaede Tillægsbenævnelse af Rostgaardianus«. Frederik Rostgaard havde i sit Gavebrevs § 7 udtalt det Ønske, at den, som engang i Tiden kom til at nyde Godt af hans Gave, skulde bære Navnet Professor Rostgaardianus. Dette var nu ikke sket, og Testators Familie nærede derfor den Anskuelse, at Fundatsens Bestemmelser ikke vare blevne overholdte. Den nærmeste dalevende Descendent, Kammerjunker, Premierlieutenant i Livgarden H. F. von der Maase, gjorde Universitets-Direktionen opmærksom herpaa i en Skrivelse af 18. Oktober 1834, og udbad sig Oplysninger meddelte om Grunden til, at Testamentets Bestemmelser ikke vare blevne opfyldte. Direktionen kunde imidlertid ingen Oplysninger give, thi Sagen var afgjort ved en kongelig Resolution, og Kammerjunker v. d. Maase androg da hos Kongen om Tilladelse til, at lade Sagen blive afgjort ved Domstolene. Andragendet herom sendtes Direktionen, for at den kunde afgive sin Betænkning, hvilket skete ved en Forestilling af 18. Februar 1835. Direktionen udtalte, at Legatet, der var af en betydelig Størrelse, »er endog et af de faae, der ere stiftede til direkte Nytte for Universitetet«; det maatte derfor være magtpaaliggende, at sørge for, at det ikke gik tabt, hvilket der kunde være Fare for, da det var usikkert, hvorledes Dommen vilde falde ud. Rostgaards Ønske var udtalt saaledes, at det maatte betragtes som en Betingelse. Som en Følge heraf resolverede Kongen den 28. Februar 1835 i sit Svar til Kammerjunker v. d. Maase: »Vi ville allernaadigst have den ved Vor allerhøieste Resolution af 28. December 1833 beskikkede Professor i Historien og de nordiske Antiquiteter, Magister Velschow,

tillagt Navnet Rostgardianus^{*)}). Den Maade, paa hvilken Rostgaards Ønske blev opfyldt, er ret mærkelig. Det er næppe sandsynligt, at man har næret nogen Tvivl, om Rostgaards Navn var saa hæderligt, at man kunde lade en Professor ved Københavns Universitet bære Tilnavnet Rostgardianus; snarere maa man antage, at det er forekommet Kongen saa Fremmed, at opkalde en Professor efter Stifteren af et Legat, at han ikke har ønsket at indføre noget Nyt. Den Tanke, som Rostgaard havde med Stiftelsen af Legatet, er imidlertid bleven til Virkelighed, og Videnskaben kan være glad over, at Legatet er kommet de to Mænd tilgode, som først have høstet Gavn af det. Velschow var Professor Rostgardianus til sin Død, den 8. Juli 1862; hans Efterfølger blev Professor, Dr. phil. C. F. Allen, som udnævntes den 17. August 1862.

I Tidsskriftet »Orion» meddeltes 1841^{**)} af T. A. Becker »Nogle Bidrag til Øen Anholts Historie». Da Rostgaard havde eiet Anholt, blev der Leilighed til at omtale ham. Det indrømmes, at han var bekendt som Lærd og Videnskabsmand, men der siges, »at hans moralske Karakter desværre ingenlunde fortjener nogen Agtelse». Han beskyldes for at have handlet saaledes med Bønderne, at mange af

*) Se Selmers Akademiske Tidender, I, S. 391—94; III, S. 121; T. Algreen-Ussing, Kongelige Reskripter og Resolutioner for Aaret 1833, S. 498—99. Aktstykkerne i Sagen findes i Universitetsdirektionens Archiv i Ministeriet for Kirke og Underv. Legatet var den 31. December 1865 steget til 32,218 Rd. 89 Sk., Lindes Meddelelser om Københavns Universitet 1857—63, S. 700; smst. S. 169—71 omtales en Bestemmelse, som er tagen om Husleiehjælp fra Universitetet til Professor Rostgardianus (han har frafaldet den); smst. S. 537 omtales, at Legatet til Universitetsbibliotheket er traadt i Kraft 1858. Af Statshaandbogen for 1868, S. 619 og 622, ses, at Legaterne, nævnte ovenfor S. 460, Post 2 og 3, ere traadte i Kraft 1859, og at de 1866 havde en Kapital af 1010 Rd. og 894 Rd. 29 Sk.

***) Orion, historisk-geographisk Maanedsskrift, IV, S. 258 ff.

dem reiste fra Øen, Stridighederne med Præsterne Schrøder og Dauw fortælles, ledsaget af Bilag, Rostgaards Opførsel imod sin Datter tilskrives ene Adelsstolthed, den hele Skildring er i høj Grad skikket til at give Læseren en meget ufordelagtig Mening om Rostgaard.

I Aaret 1853 blev der i Berlingske Tidendes Feuilleton*) trykt en novellistisk Skildring af Bloch Suhr, »Den hemmelige Ret«, nemlig Kommissionen 1725. Det er et ubetydeligt Arbejde, og skal kun nævnes, fordi Skildringen af Rostgaard, som dels er støttet paa rene Opdigtelser af Forfatteren, dels udmaler hans svage Sider saaledes som Romanskriveren finder det tjenligt til sit Øiemed, maa give Læseren et aldeles feilagtigt Billede af ham.

Dommen om Rostgaard var saaledes undergaaet en stor Forandring. Men det skulde blive endnu værre.

Den Forfatter, som i den nyeste Tid har skrevet udførligst om Rostgaard, er N. M. Petersen. Hans Skildring af ham findes i fjerde Del af hans Bidrag til den danske Literaturs Historie, som udkom 1857—58**). Alt det Nedsættende, som fra forskjellige Sider var udtalt om Rostgaard, kjender Petersen, han har havt alt for god en Villie til at gjentage det, Afsnittet hos ham om Rostgaard er næsten blevet til en Pasqvil imod ham. Det er uforklarligt, hvorfra Petersen har hentet denne Vrede, ja, noget nær Had imod Rostgaard; man skulde tro, at han var bleven personlig fornærmet af ham. Efter at Rostgaards Liv ovenfor er blevet fortalt, er det kun nødvendigt at dvæle lidt ved enkelte af de Meninger, som Petersen har fremsat.

En af Aarsagerne til Petersens Uvillie mod Rostgaard er Forfølgelsen imod Peder Paars. Han siger saaledes:

*) Berlingske Tidende, 1853, S. 130—141. Sml. T. H. Erslew, Supplement til »Almindeligt Forfatter-Lexicon for Danmark«, III, S. 310.

**) Fjerde Bind, Kbh., S. 384—95; anden Udgave, 1869, S. 281—90.

•Holberg, der ikke kunde modstaa sin satiriske Muses Fristelser, faldt ubarmhiertig over ham [Rostgaard], og har uden Tvivl ofte gjort ham til Skive for sine maskerede Angreb, mere end vi nu vide af, og Rostgaard fortjente det, han havde forfulgt Peder Paars. Denne Sag vil bestandig hvile som en sort Skygge over hans Minde. Men man vil næppe kunne være istand til at bevise, at Holberg har gjort Rostgaard til Gjenstand for satiriske Angreb. Der har været et »hjemlet Sagn« om, at Holberg i Den pantsatte Bondedreng, inden Stykket blev trykt, skal være forekommen med et Udfald paa Rostgaards personlige Ydre*); men dette Stykke blev spillet efter at Rostgaard var bleven afskediget fra sin Stilling som Oversekretær, og Werlauff gjør med Rette opmærksom paa, at det vilde været uædelt af Holberg, at gjøre Nar af ham paa Grund af en Legemslyde. Hvis Petersens Mening var rigtig, kunde man vente oftere at finde Rostgaard nævnet i den saakaldte »Nøgle« til Peder Paars. Hans Navn forekommer kun en Gang, idet Byskriveren Lars Hick (Peder Paars, fjerde Bog, anden Sang), »som orthographisk var, og ring'ste Bogstavs Feyl ey kunde pardonneres, Med Sveede tog sig for det at examinere,« menes at have været »afgangne Etatsraad Rostgaard, som skal have været saa punktuel.**)». Satiriske Udfald imod Rostgaard kjendes ikke. Man kan vel f. Ex. i Lintrups Breve finde Udtalelser af Vrede imod Rostgaard, fordi han ikke vilde overlade Andre sine Samlinger til Libanius; men medens der er Pasquiller og Satirer nok imod Deichmann og Meinichen, saa er det ikke lykkets, trods flittig Søgning, at finde saadanne

*) Sagnets Hjemmelsmand skal være Abraham Kall; se Rahbek, Om Holberg som Lystspilddigter, III, S. 136; Werlauff, Historiske Antegnelser til L. Holbergs Lystspil, I, S. 243, =).

**) Peder Paars, udgivet af A. E. Boye, andet Oplag, Kbh. 1832, S. 297-88.

imod Rostgaard, hverken i trykte Bøger eller bevarede i Haandskrift.

Ligesom Molbech har nedsat Rostgaard for at fremhæve Moth, saaledes har Petersen nedsat Rostgaard for at hæve Holberg. Dette gjælder navnlig, hvor han taler om den danske Skueplads og Holbergs første Lystspil. Det er ham umuligt at tænke sig, at Rostgaard kan have interesseret sig for, at Holbergs Lystspil kom frem paa Scenen*). »Det, han beskyttede, var ikke originale danske Komedier«; det, han interesserede sig for, var de franske Komedier i dansk Oversættelse, »dette maatte for Rostgaard anses for det høieste Maal«, denne Mand, »der paa sin Maade, saavidt hans indskrænkede Evner og Anskuelser naaede, med Iver virkede for det danske Sprog.« Petersen støtter sin Mening først paa et Par Steder i Rostgaards Prologer. I den første siger Rostgaard nemlig:

Tvivl ingenlunde paa, at man jo og kan sige
I Eders ædle Maal, hvad andre haver sagt,
Naar Kunst og Øvelse til Sproget bliver lagt.

I den anden lader han Thalia sige:

Det lykkedes mig og, thi jeg ved Kongens Naade
Fik strax Tilladelse til min og andres Baade
Paa Stadens Skuested at sige det paa Dansk,
Som andensteds er talt paa Græsk, Latin og Fransk.«

Petersens Fortolkning kan næppe billiges. Saa maatte Rostgaard da ogsaa have tænkt paa, at Aristophanes, Plautus og Terents lige saa vel som Molière skulde oversættes paa Dansk og opføres. Rostgaards Ord maa

*) Man finder undertiden Hentydninger til, at Rostgaard maaske har oversat nogle af de franske Lystspil, som bleve opførte. Men der er ikke fundet det mindste Spor af, at Rostgaard har beskæftiget sig med den Slags Arbejder; Formodningen er derfor ugrundet.

forstaas ganske almindeligt. Hvad han mener, er, at ligesom der i Hovedstæderne Athen, Rom og Paris er opført Komedier i Landenes eget Sprog, saaledes vil dette nu ogsaa ske i Danmarks Hovedstad; Komediens, som før kun har havt hjemme i fremmede Lande, skal nu ogsaa have et Hjem i Danmark.

Petersen støtter dernæst sin Mening paa den Omstændighed, at da de danske Skuespillere første Gang spillede for Hoffet paa Kjøbenhavns Slot, saa spillede de ikke noget af Holbergs Lystspil, men to af Molières. Hvis Petersen havde læst Overskous Forklaring heraf*), saa vilde han maaskee have ændret sin Mening. Skuespillerne maatte gaa frem med Forsigtighed, naar de vilde vinde Indgang hos Kongen og Hoffet. Det kunde være tvivlsomt, om Holbergs Lystspil som noget ganske Nyt vilde behage, men man kunde være temmelig sikker paa, at det vilde være Tilfælde med Molières, som Hoffet havde set opføre paa Fransk, og som Montaigu med sine Skuespillere spillede bedre end Holberg. Det er en meget naturlig og god Forklaring.

Holbergs første Lystspil kom ikke frem i et Nu. Det tog Tid for ham, inden han bestemte sig dels til at optræde som Komedienskriver, dels til at lade sine Lystspil opføre. Det ser man tydelig af hans Autobiographi**). Han fortæller, at medens han arbejdede paa sin Danmarks og Norges geistlige og verdslige Stat, fik han isinde, efter andre Nationers Exempel, at skrive nogle Komedier i Modersmaalet. Man mente, at han ikke havde saa slet Naturel dertil, og man anmodede ham om, at fastholde sin Beslutning. Han blev drevet dertil af sine Venner, hvoriblandt der fandtes af de allerfornemste Mænd i Staden,

*) Overskou, Den danske Skueplads, I, S. 205—6.

***) L. Holberg, trende Epistler til ***. Udg. af I. Levin. Kbh. 1857, S. 98—99.

men selv var han bange for den Fortræd, som slige Skrifter fører med sig. Han blev overvunden af sine Venners Bønner, og gav sig til Arbeidet. Han underkastede Komediernes i Førstningen sine Venners Censur, og var endnu i Tvivl, om han vilde lade dem komme for Lyset. Men da de vedbleve at holde an paa dem hos ham, overleverede han de fem første til en Bande Komediantspillere.

Alt dette er ikke gaaet for sig i Dage eller Uger, der maa være forløbet længere Tid fra det Øieblik af, da Holberg først fattede Tanken om at skrive Komedier, og til den Dag, han leverede Skuespillerne de fem første. Men det var jo netop den Tid, da der arbejdedes paa at bringe en dansk Skueplads istand, og da Rostgaard virkede derfor. Er det da rimeligt, at han, en af de fornemste og betydeligste Mænd i Hovedstaden, og en af dem, Modersmaalet og den danske Digtekunsts Fremme laa varmest paa Hjerte, at han ikke skulde have hørt Tale om Holbergs Plan og glædet sig over den? Petersen har ikke skjænket Rostgaards første Prolog den Opmærksomhed, som den fortjener. Den er skreven saaledes, at hvis den danske Skueplads var bleven aabnet med Den politiske Kandestøber, og Prologen var bleven fremsagt forinden, saa kunde Holberg have været tilfreds med denne Indledning. Naar man læser følgende Vers af den, som tildels tidligere er anført, i hvilket Thalia siger:

Jeg har en Tegnebog, i den jeg fittig skriver
 Hvad smaa og store Folk i begge Kjøen bedriver,
 Det bringer jeg i Riim, om jeg de Stunder faaer,
 Dog i ubunden Stiil det og fra Haanden gaaer.
 Ved mine Søstres Hjælp, som have lært at spille
 Paa mangt et Instrument, jeg veed at forestille
 I ærbar Lystighed, ja ret som i et Speil.
 Hvad Folkets Idræt er, og hvor de tage feil.

Jeg nævner ingen Mand, ei Sted, ei Huus, ei Gade,
 Men straffer uden Frygt Alt, hvad man bør at hade,
 I hvor jeg det og seer, om hvem det og er sagt,
 Til Lærdom for enhver, som derpaa giver Agt.

og husker paa, at det er den samme Mand, der siger det, som faa Aar forinden havde søgt om, at første Bog af Peder Paars maatte blive brændt, saa kan man ikke faa andet Resultat ud, end at Rostgaard ikke længere hyldede sin tidligere bornerede Mening. Thi hvad der siges i disse Vers, er jo netop Moralen af Holbergs Komedier, og det er næsten en Umulighed, at den, som har skrevet dem, ikke skulde have interesseret sig for den danske Lystspildigters Værker. Det vilde jo være, at slaa sig selv paa Munden.

Petersen sætter ikke Rostgaard høit som 'Digter. •Hans Digte ere ubetydelige. At rime 22 Linier paa samme Rim kan være en artig Efterligning nok for en Gang; men at han vilde have den hele Skare af Leilighedsdigte opbevaret som uforglemmelige Ting, røber ikke noget godt.• Men Rostgaard har ikke nogetsteds udtalt det som sin Villie, at hans Digte skulde opbevares; hans egen Versprotokol fulgte ikke med hans øvrige Haandskriftsamling til Universitetsbibliotheket, den er meget senere, uvist fra hvem og hvorledes, kommen til det kongelige Bibliothek. Det er ganske vist, at der blandt hans Leilighedsdigte findes Ubetydeligheder, men der findes ogsaa flere, som ere ret vellykkede*), og saavel blandt hans egne Digte,

---

*) Blandt hans Leilighedsdigte findes et, skrevet i Aaret 1700: •Gravskrift over mit største Spell. En Gjedbuk saa i et Spell en Gjedbukes Billede; den styrtede løs paa Billedet og sprængte Spillet istykker. Det lille Digt (paa fire Linier) morede Mange dengang. Petersen anfører det, for at vise, •hvilken Gjæk Rostgaard var. I Aaret 1722 fremsagde nemlig Frederik IV det en Dag ved det kongelige Taffel og roste det. Dette omtaler Rostgaard,

som blandt de oversatte, vil man finde dem, der vidne om et virkeligt digterisk Anlæg og om god Evne til at forme Sproget. »Det er endog tvivlsomt, om han gavnede vor Literatur ved sine Oversættelser af tyske Psalmer. Efter en overstaaet Sygdom oversatte han i Oxford: Hvo ikkun lader Herren raade. En Digter vilde have digtet selv af sin Sjæls Fylde.« Det skal ikke modsiges; men naar nu Rostgaard i den smukke tyske Psalme fandt det udtalt, som fyldte hans Sjæl, saa laa det dog virkelig meget nær, at han oversatte den i sit Modersmaal.

Efter kort at have omtalt Rostgaards Liv, fortsætter Petersen saaledes: »Det er denne Mands ydre Livs-omstændigheder, der var en Velynder af Falster og af ham blev hyldet som en Mæcenat, Gunst i Afstand skjærper ikke det frie Blik; en Ven af Gram, der fandt sig vel i den store Verden; en Beskytter af Langebek, knap og tarvelig nok; en Fremmer af Videnskabelighed og selv lærd.« Saaledes tales der om disse Mænd, om Falster, som skyldte Rostgaard saa Meget, Gram, som var knyttet til ham ved Venskabet Baand, og Langebek, som baade fandt en Ven, Beskytter og Lærer i ham.

---

og det maa jo da ogsaa have været overraskende for ham at høre det saalænge efter fra Kongens Mund. Men Rostgaard udtaler sin Glæde over den »Ære«, som derved blev vist ham, paa en temmelig naiv Maade. »Det var Minder, der kunde fryde en falden Hofmands Hjerte«. Rostgaard har vist aldrig tænkt sig, at hans Ord skulde blive fortolkede i den Retning. Schönau anfører Verset (Lærde Fruent., S. 1293), da han ansaa det for en Lykke, at han eiede det. — Ikke for at tillægge det nogen stor Betydning, men for dog at nævne det, kan anføres, at Gjessing (Jubel-Lærere, II, 2, S. 283) taler om Katharine Luxdorph, gift med Nikolai Seidelin, Præst i Skanderborg, som kunde udenad nu af Bordings, nu af Rostgaards, nu af Reenbergs og andres Skrifter til Ende opregne hele Vers«.

»Der gjordes i Literaturens Udgaard en forfærdelig Staahej af Rostgaard og hans Coraline«. »Han er fejret af mange Poeter, f. Ex. Wadskiær i Gjæstebud paa Helicon« osv. Thomas Kingo, Iver Brink, Thøger Reenberg, Christian Falster, Luxdorph have skrevet Digte til Ære for ham, de kunne dog ikke regnes til Literaturens Udgaard; og naar undtages Andreas Hojer, saa er der ikke en Eneste blandt dem af Rostgaards Samtidige, der have skrevet om ham, som ikke har omtalt ham med Ros og Anerkjendelse. Literaturens Udgaard bliver da meget stor. Der er i Literaturen ikke fremkommet et eneste Digt til hans Kone, naar undtages Bryllupsdigtene til hende og hendes Mand. Jochum Wielandt sendte hende sin Tragedie »Polixena« med en Dedikation, som ikke findes i den trykte Udgave. Men Fru Rostgaard kaldtes slet ikke Coraline; Petersen har taget feil, det var hendes ældste Datter, som i en poetisk Brevvexling med Albert Thura kaldte sig med dette Navn*). Hvad Petersen sigter til ved Udtrykket »Literaturens Udgaard« er en Samling af skrevne Gratulationsvers og Ansøgninger paa Vers, som findes i det store kongelige Bibliothek. Men er man berettiget til at henføre den Slags Sager til Literaturen, som ikke ere beregnede paa at komme frem for Offenligheden, og ikke ere blevne udgivne i Trykken? Det er imidlertid et Held, at denne Samling er bevaret, thi det er i den, at de danske Aktørers Nytaarslykønskning til Rostgaard 1723 findes. Det er et vigtigt Aktstykke, som kan veie op imod mange ligegyldige Vers. Og underligt nok, Petersen har havt Samlingen i sin Haand, thi han har aftrykt et versificeret Brev fra Falster til Rostgaard, som findes der, men Aktørernes har han ikke set. Deres smukke Tak til Rostgaard maatte have generet Petersen.

*) Se Schönau, Samling af lærde danske Fruentimmer, II, S. 1343.

»I Mangel af gedigne Skrifter skulde hans og hans Kones Portræter, hans lidet hæderlige Levnetsomstændigheder, hans Leilighedsvers og de sultne Klienters Hylding bringes til Efterverdenen.« Hvad Petersen sigter til, er en Samling Rostgaardiana, som Luxdorph har tilveiebragt med stor Flid; den findes i det kgl. Bibliothek*). Og mærkeligt nok, denne Samling er bevaret i en Form, som viser, hvor megen Pris Luxdorph satte paa den og paa den Mand, den handlede om. Der er ingen af de danske Forfattere, som Luxdorph har fredet saaledes om, som netop Rostgaard.

Petersen omtaler Rostgaards Legat som noget af det Vigtigste**), han har gjort. Han anfører nogle Linier af Gavebrevet, de, hvori Rostgaard udtaler Ønsket om, at hans Navn ved det maa blive bevaret til Efterslægten, da han ingen Sønner har, og »der ogsaa i den hellige Skrift findes Exempler, at Gud selv har befalet at sørge for sit Navns Ihukommelse«. »Atter Bedemandsstil!« udbryder Petersen, men han føier ikke et taknemmeligt Ord til. Han omtaler Ordbogsarbeidet, han er her et Eccho af Molbech, kun endnu haardere. »For ham kom det an

---

*) Ny kgl. Saml., Folio, Nr. 1380. Bibliotheca Luxdorpthana, Libri manuscripti, S. 15, Nr. 157. »Rostgaardiana h. e. Frid. Rostgaardi carmina et opuscula (mss. et impressa) c. aliis quibusdam ad eum pertinentibus partim ab Ipso revisa etc., c. tit. rubro. exc. Hafn. 1781. c. iconibus F. Rostg. J. Haas sc. et uxoris Conradinæ Revenfeldt (Fuchs delin.) c. insignib. colorat.« Der er trykt et eget Titelblad til hele Samlingen, med rød Farve og Luxdorphs Mærke. Den tykke Bog er indbunden i Kalveskinds Speilbind. Den blev solgt paa Auktionen efter Luxdorph for 6 Rd. 3 Mk.; af alle Manuskripterne, 493 Nre i Tallet, blev kun 18 betalte dyrere.

**) Et andet Sted har Petersen ogsaa et rosende Ord at sige om Rostgaard: »Han beskæftigede sig med de gamle tyske Sprogarter og heri er han uden Tviyl en af de første.« (P. mener vist: »i Tiden«; »første« skal næppe betyde »ypperste«.)

paa Skinnet. Tog han imod Penge, saa havde han heller ikke noget imod at tage andres Ære*^{*)}).

Andre Forfattere have dog ogsaa i den nyere Tid talt om Rostgaard paa en smukkere Maade. Werlauff har mindet om hans Fortjenester som Bogsamler, Videnskabernes og Digtekunstens Beskytter. Baade han og Overskou have fremhævet ham som Ven af den danske Skueplads, Forfatterne til »Den danske Psalmedigtning« have nævnet ham som Digter. Ja, de sidste have sagt om ham, at han »vandt ved sin Iver for al Videnskabelighed et berømt Navn, og fortjente vel i sit Fødeland et blivende Minde for den Kjærlighed, han bar til dansk Sprog og Literatur«^{**}).

1745 døde Rostgaard, fem Aar efter holdt Langebek sin hædrende Mindetale over ham i Videnskabernes Selskab, et Aarhundrede efter skrev N. M. Petersen sin bittre og strenge Skildring af ham. Det er næsten, som om Rostgaard har haft en Følelse af, at saaledes vilde det ske, og at han derfor omhyggelig har samlet og efterladt sine mangfoldige Optegnelser og Breve, smukt inddelte og ordnede, for at de engang i Tiden kunde bruges til at rette mangen en skjæv Opfattelse af hans Arbeide, Stræben og Handlemaade. Ved Hjælp af dem er hans Liv blevet fortalt; fortalt saaledes, at Intet er forbigaaet,

*) Den Dom, som Secher i Texten til »Krogerup« i Danske Herregaarde, XIV, Kbh. 1862, udtaler om Rostgaard, stemmer i Meget med Petersens, men er noget mildere.

**) E. C. Werlauff, Histor. Efterretninger om det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn. Kbh. 1825, S. 106 ff. Anden Udgave. Kbh. 1844, S. 98 ff., Historiske Antegnelser til Holbergs Lystspil, I, Kbh. 1838, S. 236—43. — til Holbergs atten første Lystspil. Kbh. 1858, S. 336—44. Overskou, Den danske Skueplads, I, Kbh. 1854, S. 161. C. Brandt og L. Helveg, Den danske Psalmedigtning, II, Kbh. 1847, S. 357.

alle hans gode Sider fremhævede, men intet Skjul lagt paa de svage; paa den Maade har han selv villet det. Nu kan man først bedømme ham og prøve, med hvor megen Ret eller Uret han tog til sit Valgsprog: »Candore et Fortitudine«, »med Oprigtighed og Uforfærdethed«.

BEVISSTEDER OG ANMÆRKNINGER.

1) L. Thura, Hans Rostgaards Liv og Levnet, S. 241.

2) Skriftet bevares i den Rostgaardske Haandskriftsamling i Universitetsbibliotheket, Folio Nr. 3; en Afskrift findes i det st. kgl. Bibl., ny kgl. Saml. Folio, Nr. 35.

3) Den 5 Februar 1689 udgik følgende kongelige Befaling til Masius: Chr. V. V. G. T. Eftersom ingen Kirkehistorie er endnu forfattet, og i Tryk for Lyset kommen om hvis mærkværdigt i Religions Sager udi vore Riger Danmark og Norge kan være forefalden, da som Os din Lærdom og Dygtighed vel er bekjendt, er Vores allernaadigste Villie og Befaling, at Du dig strax paatager at sammenskrive og i tvende Tomis forfatte en Kirkehistorie den studerende Ungdom til Nytte og Vores Riger og Lande til Berømmelse, nemlig den første Tomus at handle om hvis i saa Maade kan være passeret fra den christelige Religions Begyndelse i Vore Riger og Lande indtil Reformationen skeede, og den anden om hvad sig siden Reformationen indtil nærværende Tid Religions- og Kirkesager mærkværdigt har tildraget, til hvilken Ende Vi allernaad. haver anbefalet Vores Obersecreterer Os Elskel. Matthias Moth at lade Dig paa Ansøgning være følgagtig hvis Documenter, som Du fra vores Archiver eragter fornøden til samme Værks Forfærdigelse at kunde behøve. Dermed etc. — Under samme Dato udfærdigedes en kongelig Skrivelse til M. Moth anlangende at Dr. Hector Gotfred Mosius maatte bekomme af Archivet hvis Documenter han til den anbefalede Kirkehistorie at sammenskrive kan behøve. (Sjæll. Tegnelser.)

4) A. Tholuck, Vorgeschichte des Rationalismus, I, 2. S. 42.

5) I den Rostgaardske Haandskriftsamling i Univ. Bibl. bevares blandt Qvarterne: Collegierne til Poedia Jurispr. univers., Nr. 23, til Jus Publicum, Nr. 24, og til Mozambanus de Statu Imp. German., Nr. 25. — Stilene skrevne under Veiledning af Prof. Nitzsch findes under Nr. 224.

6) A. Tholuck, anf. St. S. 41.

7) Collegiet skrevet efter Dictat bevares i Univ. Bibl., den Rostgaardske Samling, Nr. 196 i Qvart.

8) Collegiet til Justinians Institutiones findes i samme Samling, Nr. 22 i Qvart, det til Polybius er Nr. 194 i Qv.

9) Klevenfeldts Reisedagbog i Univ. Bibl., Additamenta, 8vo, Nr. 25.

10) Se Hans Rostgaards Liv og Levnet af L. Thura, Kbh. 1726, S. 2 ff. Det synes altsaa, at H. Gerners og H. Rostgaards Deltagelse og Virksomhed i Forsøget paa at overrumple Kronborg ikke har været saa bekjendt i den nærmeste Eftertid, som man nu kunde være tilbøielig til at antage.

11) Klevenfeldts ovennævnte Reisedagbog.

12) Jahn, De danske Auxiliaitropper, I, S. 101. Garden havde et Tab af 211 Døde og 193 Saarede: først i December blev den atter fuldtallig og kampdygtig. Sml. C. L. v. Løvenskjold, Efterretninger om den kongelige Livgarde til Fods, Kbh. 1858, S. 111—115.

13) Skriftet udkom med Titlen: *Energumeni Coagienses sive admirabilis historia de horrenda Cacodæmonis tentatione, quacum in Selandia Daniæ eiusque urbe Coagio familia civis est conflictata . . . primum sermone Danico aliquoties edita et impressa: nunc vero in exterorum gratiam Latine interpretata editaque studio et cura Johannis Brunsmanni. Lugd. Batavorum, apud Henric a Damme. 1693. 12mo, 82 SS.* Sml. Werlauff, Antegnelser til Holbergs Lystspil, Kbh. 1858, S. 449. Werlauff formoder, at der allerede 1691 maa være udkommen en Udgave, fordi Bekker omtaler Bogen i sin Betoverde Wereld, Amsterd. 1691; men det er overset, at Bekker omtaler den i fjerde Stykke, der ligesom det tredie har eget Titelblad med Aarstallet 1693. Den Mand i Amsterdam, der lod *Energumeni Coag.* trykke i Leiden, var maaske en Boghandler Daniel van den Dalen. I De Boekzaal van Europa, September og Oktober Hefte for 1693 (Rotterdam) S. 374 anføres nemlig Bogen som udkommen; den latinske Titel gives i hollandsk Oversættelse og den slutter med »t'Amsterdam by Daniel van den Dalen, 1693«; der maa da sikkert have været Udgaver med forskellige Tittelblade. I samme Hefte gives et Referat af Bekkers betov. Wereld, 3—4 Bog, Kjøge Huskors nævnes og der siges: »meer dan eens in't Deensch gedrukt, zeer onlangs in't Latijn, een aanstonds ook in't Nederduitsch vertaald«. En hollandsk Oversættelse vides imidlertid ikke at være udkommen.

14) I »En liden kort og enfoldig Erklæring om noget, Kjøge-Huuskaarsis Historie, angaaendis ved I. Brunsmann. Kbh.

1700. • Brunsmænd havde Vanskelighed ved at faa denne Erklæring trykt; det philosophiske Fakultet vilde ikke meddele Censur, før han skaffede Bevilling til at lade Skriftet trykke. Forfatteren maatte da indsende et Andragende derom til Storkansleren, Grev Reventlow.

15) De Boekzael von Europa, Rotterd. 1693, Septemb.—Oktob. Heftet, S. 269—76. Acta Eruditorum Lipsiensium, 1694, Januar, S. 27—34. (W. E. Tentzels) Monatliche Unterredungen von allerhand Bücher, 1694, S. 938—47.

16) Disse Sonnetter udkom med en Fortale, dateret den 18. Januar 1693, 8 Blade i Qvart, trykte i Kjøbenhavn; tilsidst findes to Digte til Rostgaards Medhjælper, L. Thura.

17) De ere trykte i L. Thuras poetiske Sager. Kbh. 1721, S. 129—42.

18) I Historisk Tidsskrift, Tredie Række, IV, S. 564²) nævner H. Rørdam, at Niels Holgersen Olivarius's Søn, Holger Olivarius, rejste udenlands som Præceptor for den unge Frederik Rostgaard. Rørdams Kilde er en af Rostgaard skreven Notits, som ligger foran i en Pakke Breve i den Rostg. Samling i Univ. Bibl., 4to, Nr. 158. Her hedder det: »Denne Pakke med gamle Breve haver jeg faaet til foræring af min gode Ven [og Reise-Camerat i Oxford 1694] Magister Holger Olivarius. • Men heraf kan ikke sluttes, at Olivarius var Rostgaards Præceptor. Giessing (Jubellærere, III, 1, S. 305^b) fortæller, at Holger Olivarius reiste udenlands med den unge Fr. Rostgaard og besøgte med ham de berømmeligste Universiteter i Tydskland, Holland, England, Frankrig og Italien. Men det er dog tvivlsomt, om denne Efterretning er neiagtig; thi Rostgaard, som ellers er saa omhyggelig i sine Optegnelser, nævner aldrig at en Præceptor har ledsaget ham, og i Thuras Dagbøger omtales Olivarius slet ikke. Efter Giessing opholdt desuden Olivarius sig nogle Aar i England (se Stamtavlen), men Rostgaard var ikke et fuldt Aar i dette Land.

19) I den Rostgaardske Samling i Univ. Bibl. findes — 4to, Nr. 193 og 211 — »Excerpta etymologica for Græsk og Latin, med Hensyn til disse Sprogs Overeensstemmelse med andre; begge disse Hefter ere skrevne 1693 og 1694 i Oxford af Rostgaard selv.

20) En Liste over en stor Del af Junius's Haandskrifter, skreven af Rostgaard selv, findes i st. kgl. Bibl., gl. kgl. Saml. 4to, Nr. 2065.

21) Rostgaards Afskrift findes i gl. kgl. Saml., 4to, Nr. 2064. Paa Titelbladet læses: »Ex Authographis Francisci Junii in Bib-

liotheca Bodlejana summa cum cura descripsit et publici juris fecit F. R.»

22) Paa Titelbladet af sin Afskrift, i gl. kgl. Saml., 4to, Nr. 2067, har Rostgaard skrevet: »omni cura descripsit et primum edidit F. R. 1694.»

23) Se om dette Arbeide Dänische Bibliothek, VI, S. 540—41.

24) Briefe der Herzogin Elisabeth Charlotte von Orléans aus den Jahren 1676 bis 1706. Herausg. v. W. L. Holland, Stuttg. 1867, S. 487.

25) Hofman, Danske Adelsmænd, III, S. 138—39. Hun døde 1737, 85 Aar gammel.

26) Se den Rostgaardske Samling i Univ. Bibl., 8vo, Nr. 30, hvor ogsaa det vistnok første Udkast til Bibliothekskatalogens Indretning findes.

27) Se om dette Haandskrift, v. d. Hagen, Minnesänger, III, S. 895; et Facsimile findes S. 765. Om Miniaturmalerierne se v. d. Hagen i Abhandl. d. kgl. Academie der Wissensch. zu Berlin, aus d. Jahre 1842, S. 437 ff., aus d. Jahre 1850, S. 137 ff. 1850 udgav B. C. Mathieu pragtfuldt lithogropherede Facsimiler af Text og Malerier, hvortil v. d. Hagen i en interessant Indledning fortalte Haandskriftets Historie. »Minnesänger aus der Zeit der Hohenstaufen im vierzehnten Jahrhundert gesammelt von Rüdger Maness von Maneck. Facsimile der Pariser Handschrift von Bernard Carl Mathieu, Paris 1850.» Folio, 14 Blade Text, 10 Blade med Afbildninger af Malerier, det første i Farver. (Hagen siger urigtigt, at Rostgaard besørgede Afskriften for det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn; det var for ham selv.) — Rostgaards Afskrift, i hvilken alle Vers ere afdelte efter Rimene, findes i den gamle kongelige Samling, Folio, Nr. 439. 1726 købte Grev Danneskjold den paa Rostgaards Auktion for 27 Rdl. 1732 blev den paa Danneskjolds Auktion kjøbt til det kgl. Bibliothek. Dette besidder endnu to Kopier af Rostgaards Afskrift, Nr. 440 har tilhørt Gram, Nr. 441 Møلمان.

28) I Fortalen (dat. Jan. 1696) til sin Udgave af Thucydides, Oxford 1696, siger Hudson, at han vilde have benyttet Rostgaards Bistand: »si demum tempori huc venissent schedæ doctissimi Friderici Rostgaardi, qui pro summo quo bouas litteras prosequitur amore, ultro recepit se cum editis Scholiis collaturum M. SS. quæ in Regia Bibliotheca Parisiis reposita sunt. Quæ si ad manus in posterum tempestive pervenerint,» saa vil han gjøre Brug af dem.

29) Sml. Werlauff, Hist. Efterretninger om det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn, 2 Udg., Kbh. 1844, S. 51—58. F. R. Friis, Tychonis Brahe, Observationes septem Cometarum. Havn. 1867, P. III—IV.

30) Af dette Prøveblad, trykt med latinske Typer, findes et Exemplar i den Hielmstierneske Bogsamling, see Fortegnelsen herover, I, S. 45, Nr. 22 b; Langebek har skrevet paa det: »Dette Blad af Saxonis Grammatici Nye Oversættelse sendte Assessor Lorentzen til Pariis til Fr. Rostgaard, som forandrede noget deri, og til en Prøve lod det trykke med latinske Bogstaver.» Et andet Exemplar er indheftet i Luxdorps Samling af Rostgaardiana. ny kgl. Saml., Folio, Nr. 1880.

31) Lettere inediti di L. A. Muratori, Firenze 1854, S. 71, 149; sml. S. 65, 67, 72.

32) Sml. Montfaucon, Diarium Italicum, Paris. 1702, S. 25: »Postremis Mediolanensis otii diebus Mediolanum accessit vir clariss. Fredericus Rostgaard nobilis Danus, qui Libanii epistolis colligendis dabat operam. Is ea de causa Italix Bibliothecas lustravit accuratius.»

33) Saaledes gav han den lærde franske Orientalist Picques Underretning om et syrisk Haandskrift af det gamle Testament i det Ambrosianske Bibliothek i Mailand, skrevet »character Estrangelo». Se L. du Four de Longerie, Dissertationes, Lipsiæ, 1750, S. 328.

34) Sml. Montfaucon, Diarium Italicum, S. 394, hvor han kalder Salvini »Florentix ornamentum.»

35) Fra Florens sendte Rostgaard nogle Meddelelser til Povel Vinding om Haandskrifterne til Oppian og Sophisten Eutecnius, som kom til Anvendelse, da Rasmus Vinding, Povels Søn, udgav »Eutecni Sophistæ Paraphrasis heroica in Oppiani Ixeutica», Hafn. 1702. Se Brevet fra Rostgaard (dat. 7 Novb. 1698), som er aftrykt i Fortalen.

36) Bogen er bevaret i det st. kgl. Bibl., ny kgl. Saml., 8vo, Nr. 275 c.

37) Montfaucon, Diarium Italicum, S. 288.

38) Haandskriftet findes i den Rostgaardske Samling, 4to, Nr. 222. Indholdet skulde være: 1. 16 Hymner i det frankiske Sprog; 2. Frankiske Glossarer; 3. Isidrus; 4. En gammel dansk Trosbekjendelse; 5. Emendationer til Othfrid; 6. St. Jørgens Historie, tagen af den heidelbergiske Codex af Othfrid.

39) Indskrifterne findes i den Rostgaardske Samling, Folio, Nr. 117. Se J. L. Ussings Afhandling: »Om nogle af Fr. Rostgaard efterladte Papiraftryk af græske og latinske Indskrifter,

i Overs. ov. det kgl. danske Vidsk. S. Forh., 1866, S. 202—21; Résumé etc., S. 8—9.

40) I Dänische Bibliothek, VI, S. 559 omtaler Rostgaard, at da han paa Hjemveien fra Italien i September 1699 var kommen til Leipzig, besluttede han at lade Fragmentum Isidori trykke med Anmærkninger, og vilde dedicere Udgaven til Schilter, »wie er denn damahls den 25. Sept. eine kleine Dedication an denselben würlklich verfertiget, nebst der kurtzen Vorrede, welche bey den Emendationibus in Otfridum in der Ausgabe des Herrn Eccards befindlich ist.« Her maa Rostgaard have husket feil. Thi den Dedication og Fortale, som findes foran Eccards Udgave af Emendationes in Otfridum i Leges Francorum Salicæ et Ripuariorum, 1720, angaae udelukkende Otfrid, Isidor nævnes aldeles ikke. — I det Tillæg, som Scherz har føiet til Schilters Fortale til Udgaven af Otfrid i Thesaurus Antiquitatum Teutonicarum, I, 1728, siges, at Rostgaard 1699 sendte Schilter sine Emendationes in Otfridum, men at Schilter ikke fik dem benyttet. — Samstedes i Fortalen, S. XIV, siger Udgiveren med Hensyn til Fragmentet af Isidor, »ante Paltheonium illud esse e Codice vetusto a B. Schiltero exscriptum, ac Thesauro suo reservatum, manu ipsiusmet. possumus edocere«. Man maa da vistnok antage, at Rostgaard har gjort Schilter opmærksom paa, hvor Codex til Isidor bevarede, og at Schilter saa forskaffede sig en Afskrift af den, hvis han ikke har benyttet et ganske andet Haandskrift.

Et Udkast til den Fortale, som skulde staae foran Isidor, er bevaret (Univ. Bibl., Rostg. Saml., 4to, Nr. 222, og meddeles her.

I. N. I.

Quod si quis Antiquitatum Patriæ suæ amans veteres urbium et locorum appellationes, Personarum nomina et in legibus subinde insparcos vulgares terminos rite intelligere ac verum verborum sensum et impositæ denominationis rationes, totamque adeo linguam suam penitius cognoscere desiderat, ad remotiora tempora omnino retrospicere debet, et superiorum seculorum monumenta deligenter evolvere. Laborabunt frustra, qui de aquis medicatis earumque natura judicium ferre volunt, nisi ad ipsos fontes se conferant. Et quemadmodum rivus pro capite habet fontem, ita linguæ modernæ ab antiquis et obsoletis dialectis proflexerunt. Hæ linguis capita, hæ linguis fontes. Et cadunt quidem in omnes vulgares linguas illa quæ asseruimus; nos tamen, ceteris omissis, in solas Nationes Septentrionales, (quarum nomine tria Regna Septentrionalia, superiorem et in-

feriorem Germaniam atque Magnam Britanniam intelligimus.) eorum quæ dicturi sumus pleraque applicare earumque exemplis sententiam nostram stabilire conabimur. Ita verbi gratia Danus in veteri Cimbrica, et Gothica, et Islandica (quæ est antiqua Danica) multarum tum vocum tum rerum origines reperiet; quas mirum in modum illustrare poterit, si simul contulerit monumenta Anglosaxonica, veteris linguæ Frisicæ et linguæ antiquæ Theotiscæ, quam alii Francicam vocant, alii vero Alamannicam. Quin et si ad Latinam, Græcam et Hebraicam linguam ascendere velit, non poenitebit ipsum laboris sui. Germanus ex veteri quidem Frisica et Anglosaxonica nonnulla haurire potest, sed præcipuum adjumentum habebit ex antiqua lingua Theotisca. Anglus per Normannos-Gallos, Danos, Anglosaxones ad ista secula assurgit, quibus fertilissimæ hujus insulæ habitatores Romanorum et imperio et linguæ erant assuefacti. Neque illic subsistit, sed ad ipsa veterum Britannorum tempora penetrat, et uniuscujusque harum nationum monumenta quotidie ante oculos habet. Viget enim adhuc in Walliæ Principatu vetus illa lingua, quam Cambro-britannicam vocant. Librorum vero, qui reliquarum quatuor nationum linguis exarati sint, copia suppetit maxima.

Verum enimvero ut a nemine negari potest, quin hoc nomine Anglica natio sit felicissima, ita reliquæ cultiores Europæ gentes omnes expertæ sunt, quid possit edax rerum tempus et suo damno testabuntur quam pereant sæpe cum rebus ipsa earundem memoria, et ut quævis dialectus immutetur vel plane aboleatur, ita et negligi et omnino perdi libros eadem dialecto scriptos. Nam et Dani, si illa exceperis, quæ lingua antiqua Cimbrica (quam subinde Islandicam appellamus) conscripta sunt, monumentorum inopia laborant, et Germani in paucissimis libris veterem illam Theotiscam dialectum examinare vel cum sua lingua conferre possunt. Habent Otfridi Evangeliorum librum, Anonymi vitam sancti Annonis, utraque theotisco carmine elaborata, in soluta vero oratione solam habent paraphrasin Wilerami Abbatis in Canticum Canticorum, quam edidit Merula, et Orationem Dominicam cum symbolo Apostolico, quæ Marquardi Freheri cura prodierunt. Quibus si addideris Glossas a Lipsio collectas et quas ex Keronis versione Regulæ S^{ti} Benedicti excerptis Goldastus, omnia nisi fallor habebis, quæ ex veteris linguæ Theotiscæ monumentis typis unquam exscripta fuerunt. Sed pauca hæc sunt, neque ad omnia, quæ hodie Danis non minus quam Germanis circa linguam suam occurrunt, dubia penitus expedienda sufficiunt. Ita ut ad residua quæque Theotiscæ

linguæ monumenta, quæ hinc inde in Bibliothecis adhuc latent, in lucem protrahenda unumquemque literarum et præcipue linguarum studiosum invitare videatur publica utilitas.

Atque his ego argumentis inductus, qui linguarum studium amo quam maxime, dum varias easque celebres Europæ Academias et publicas non minus quam privatas bibliothecas toto jam octennio perlustro, in id maxime incubui, ut librorum hactenus ineditorum quam possem plurimos præcipue quidem in Græca, et in aliis quoque linguis, quarum aliquam habeo cognitionem, describerem suo quosque tempore cum erudito orbe communicandos. Et singulari certe fortuna usus sum, dum ubique viros reperi complures, in quibus cum solida eruditione conjuncta fuit summa humanitas. Nimirum ut ex doctis ipsorum colloquiis quam plurima licuit discere, ita ab humanitate illorum, quæ describi merebantur, facillime mihi fuerunt exhibita. Ea vero singula si heic vellem recensere, jactantia non immerito diceretur.

De Theotiscis tamen monumentis cum Benevolo Lectore paullo clarius agere non tantum licitum, sed etiam necessarium mihi esse videtur. Nimirum ut constet publico, quosnam in hoc quoque genere in nos susceperimus labores, et quid a nobis pro virium nostrarum tenuitate expectari possit. Sed vel maxime ut hujus tam antiqui idiomatis et similium dialectorum amatores suis nos consiliis adjuvare, et quæ nobis deesse possunt, benigne suppeditare dignentur.

Quinque autem sunt inedita illa quæ possidemus veteris hujus linguæ monumenta eaque certe egregia (absit invidia dicto) et quæ omnino in publicum merentur prodire. Primo quidem nominamus varias illas Glossas, quas collegerat Franciscus Junius et nos insigni additamento augere speramus. Secundas sibi vindicat Notkeri Paraphrasis in Psalmos, non elegantius minus quam accurate descripta et nostris notis et conjecturis illustrata. Tertium locum damus versioni Harmoniæ Evangelicæ Tatiani, quam morte præventus publicare non potuit. Quartum occupabunt sedecim veteris Ecclesiæ Hymni in linguam Theotiscam translati, qui Notkero vel Tatiano Appendicis loco subjungi possunt. Ultimum [locum habebit Fragmentum ex Isidoro, quod jam publicanus].

41) Det latinske Adelsdiplom er aftrykt hos Hofman, Danske Adelsmænd, III, S. 298.

42) Rostgaardske Samling i Univ. Biblioth., 4to, Nr. 158.

43) Se det lille Skrift: Kort og sandfærdig Beretning om hvis sig haver tildraget ved Landvænet mod de Svenske, som med de Ængellænders og Hollænders hielp den 4. August 1700

en mil veigs fra Cronborg gjorde Landgang paa Teberupsmark. Skrevet fra Helsingør den 6. August 1700. 2 Blade i Qvart.

44) (Lacombe de la Vrigny) Relation en forme de Journal d'un Voyage fait en Danemarc. Rotterdam 1706, S. 560.

45) Smat. S. 135. — Gaspari, Urkunden und Materialien zur Kenntniz d. Gesch. Nord. Reiche, 1786, i en Anmærkning til Verzeichniz des Inhalts. — Overskou, Den danske Skueplads, I, S. 162.

46) Breve fra Arne Magnussen til Torvesen af 1700. 1701 i det kgl. Bibl., Bellingeske Brevsamling.

47) Reenberg's Digt findes i hans Poetiske Skrifter, I, S. 181—198 (sml. Reenberg's Levnet S. 60); de lærde Noter, som ere tilføiede, findes ikke i den originale Udgave, de ere forfattede af Luxdorph; Thuras Digt findes i hans Poetiske Sager, Kbh. 1721, S. 64—77; Kingos Digt er trykt i Wielands Samling udaf smukke og udvalde danske Vers, 8de Stykke, 1726, S. 329—31.

48) Se C. P. Loporin, Leben des Herrn D. Joh. Chr. Wolfen, Leipz. u. Quedlinburg 1725, S. 28 ff.; 71; 75. Wolfen døde 1723, 49 Aar gammel, som Læge og Borgemeester i Quedlinburg.

49) Kasper Bartholin siger rigtignok i den Dedikation til Reventlow, som findes foran hans Specimen Philosophiæ naturalis, Hafn. 1692: «Nec de Patrocínio Tuo dubitare possum, qui haec Philosophiæ partem tibi affero, cum enim Sacræ pariter ac profanæ Eruditionis cultores ineffabili digneris favore, gratiam apud te invenient et ii, qui Naturæ librum evolvunt, atque in operibus contemplantur Creatorem, ad quem prehensa quasi manu nos deducit illa causarum series et admiranda rerum creaturarum harmonia.» Men Ordene i en Dedikation maa ikke altid forstaaes for bogstavelig.

50) Nova literaria maris Balthici, 1703, S. 273.

51) Aktstykkerne i den Arnemagnæanske Samling, Folio. Nr. 285 c.

52) Sammelign Hieronymus Christian Paulis Ansøgning til Kongen 1721, i Kjøbenhavns Skilderi, 49 Bd., S. 715.

53) Werlauff, Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek, Kbh. 1844, S. 61.

54) Se Fortalen til Anchersens Udgave af Poema Tograi cum Versione Jacobi Golii, Trajecti ad Rh. 1707, hvilket Skrift er dediceret til Rostgaard.

55) Laurids Grams utr. Biographi af hans Broder Hans Gram.

56) Gavebogen findes i det kgl. Bibliothek, ny kgl. Saml., 8vo. Nr. 275 c.

57) Se Raupach, *Oratio de Utilitate peregrinationis Danicæ* (1712), anden Gang udgivet med Titlen: *De præsentii Rei sacræ et litterariæ in Dania Statu*, Hamb. 1717, S. 31—32. — Laur. Gram, *Biographi af Broderen H. Gram*.

58) H. Grams Ord i Fortalen til A. Bordings *Poetiske Skrifter*, Kbh. 1735.

59) Digtet er aftrykt i A. Bordings *Poetiske Skrifter*, Blad b 2. Sml. et lignende af B. Seckman, smst. Blad a 4 verso.

60) Rostgaards Samling i Univ. Bibl., Folio, Nr. 124.

61) Rostgaards Samling, Folio, Nr. 25.

62) Samlingerne findes i Univ. Bibl., Rostgaards Saml., Folio, Nr. 28—29. Slette Afskrifter findes i det kgl. Bibl. ny kgl. Saml., Folio, Nr. 1373—74. — Uden at nævne Rostgaards Navn havde Povel Vinding i sin Mindetale over Reventlow sagt, at man kunde vente en *Biographi af Storkansleren af en »vir perillustris«*.

63) Som et Exempel kan anføres, at Justitsraad Joh. Moth, *Archivsekretær* i det tyske Kancelli, den 16. Januar 1704 efter Ordre fra Storkansleren anmodede Rostgaard om at fremtage fra »dem *Gewölbe auf Rosenborg*« den engelske og hollandske Ratifikation over *Elucidationen af Konventionen af 18. December 1691*, og den med Polen 1657 og 1660 sluttede Traktat, og om at han vilde bestemme en Tid, paa hvilken Moth med Storkansleren kunde kjøre til Rosenborg og modtage disse *Aktstykker*. — I *Dänische Bibliothec*, VI, S. 550 nævnes »die allerunterthanigsten Bedenken und Zeichnungen, welche Ihro Kön. Maj. von ihm [= Rostgaard] verlangten, da es höchst denenselben gefiel die Schilde des Dänischen Wapens in eine andere Ordnung setzen zu lassen.«

64) En Afskrift af *Andragendet* findes i det kgl. Bibl., Kallske Saml., 4to, Nr. 445.

65) *Rentekammerets Relations- og Resolutions-Protokoller i Ministeriernes Archiv*.

66) *Diplomet* er aftrykt i P. Hansens *Nachricht von den Holstein-Plönschen Landen*, S. 332—34.

67) Kilden til de givne *Meddelelser om Kongelovens Udgivelse* er *Papirerne i Geheimearchivet, Samlinger til Souverænitetens Historie, Pakke Nr. 17 Litr. C*.

68) Se *Suhms Nye Samlinger*, III, 1, S. 0 ff.: sml. I, S. 275.

69) *Rentekammerets Relations- og Resolutions-Protokoller i Ministeriernes Archiv*.

70) En Afskrift af *Brevet* findes i det kgl. Bibl., *Bøllingske Brevsamling*.

71) Den 18. December 1710 sendte Matthias Ancheren Rostgaard »den original notitie af de conditioner, som Deris Velbiurdighed selv tegnede till Prof. Hemsterhuys angaaende Epist. Libanii.« At Gram skulde være Udgiver af Libanius, nævnes af J. A. Fabricius i Dedikationen til Rostgaard af Vol. V. af hans Bibliotheca Graeca, dat. Hamburgi VI. April 1715.

72) Leibnitii Epistolæ ad diversos, I, S. 320, 342, Breve fra 1715.

73) Reenbergers er aftrykt i hans Poetiske Skrifter, II, 387—38, tilligemed det Brev til Rostgaard, med hvilket Reenberg sendte sit Digt. Falsters findes i Ny kgl. Samling, Folio, Nr. 1381.

74) Titlen er: Bibliotheca Poetica Nobilis cujusdam Dani, Lugd. Bat. Apud Cornelium Boutestein, 1704, 8vo. 11 Blade og et senere trykt Appendix paa 4 Blade. Samlingen bestod af noget over 1000 Bind.

75) Universitetet udstedte et Program over ham, forfattet af S. Lintrup, indeholdende hans Levnetsbeskrivelse. Det udkom i August 1713 (se Post-Rytteren, 4to, for 1713, S. 58).

76) Se: Catalogus Librorum Nicolai Benzoni de Haunø, in duas partes divisus, quarum prior diversarum Facultatum libros, posterior Bibliothecam poeticam continet. Auctio horum librorum habebitur in ædibus Friderici Rostgaard, in platea vulgo dicta Kiøbmager Gaden. Haun. 1711. Den første Del indeholder 2625, den anden 1238 Bind.

77) Londeman Rosenkrones Kopibog af hans Breve, Ny kgl. Samling, 4to, Nr. 2555.

78) Det kgl. Bibl. eier i den müllerske Kobberstiksamling to Exemplarer af dette Stik, et med og et uden Skrift.

79) Se Kall-Rasmussen, Hist. Tidsskrift, tredje Række, I, S. 126—27.

80) Se Langebekiana, Kbh. 1780, S. 93—94, og Thestrups Rinds Herreds Krønike, i Samlinger til Jydsk Historie og Topographi, II, S. 11. Rostgaard kaldes her Historiographus og Antiqvarius regius, »han ikke gerne så, at noget kom frem, som han ej selv var Fader til.« Warmholtz anfører i Bibliotheca historica Sveo Gothica, X, S. 80, Nr. 5556, Titlen paa det danske Manifest og feier til: »Författaren var Etats Rådet Rostgaard, en mere lärd än Stats-kunnig Man.« Om denne Notits er rigtig, vides ikke; har Rostgaard skrevet Manifestet, maa han have fulgt de Instruktioner han fik af Regeringen. At Svenskerne ikke synes om det, er naturligt. — De Svenskes Svar har til Titel: »Unvorgreifliche Gedanken eines Schwedischen

Unterthanen, über das jüngst herausgegebene Dänische Manifest. Gedruckt in December 1709. Paa Titelbladet af et Exemplar i det kgl. Bibl. i Kjøbenhavn er tilskrevet Navnet paa den formodede Forfatter, Professor J. Palthen i Greifswalde. — Thestrups Skrift findes i den ny kgl. Saml., 4to, Nr. 1094, Christen Stistrup staar paa Titelbladet anført som Forfatter. Titlen er: »Grundig Beviisning af den næfnløse Chartreve udi det Tydske Sprog 1710 udgivet mod den danske Manifest udgiven Kiøbenhavn d. 28 October 1709, hvilket Skriffs Auctor kalder i sit Sprog Uforgribelige Tancher, og derfor ikke ere Tancher, men en forgiftet og uforskammet Schand-Skrift og derfor uforgribeligen bør at brændes og Auctor at slaæes af Bødelen».

81) Dette ankedes der ogsaa over i en Anmeldelse i Teutsche Acta Eruditorum 1720, XLV, S. 329; tillige misbilligedes Bogens hele Form. — I Acta Eruditorum Lipsiensium, 1720, S. 431, og i Neue Zeitungen von gelehrten Sachen, 1720, Leipzig, Nr. 592, fortælles, at man snart kan vente et Compendium af Danmarks Historie, udgivet paa offentlig Foranstaltning, »publica auctoritate».

82) Brevene (paa Latin) i Univ. Bibl., Donatio Variorum, 4to, Nr. 2 c. Noget af de her meddelte Citater er trykt (paa Latin) hos N. M. Petersen, Bidrag til den danske Literaturs Historie, IV, S. 213—14.

83) Hojer, Kurzgefasste Dänemarck. Historie, S. 466.

84) Kgl. Bibl., gl. kgl. Saml., Folio, Nr. 835.

85) Sammenlign hermed, hvad Hojer med Hensyn til utidig Barmhjertighed i at bedømme daarlige Forfattere yttrede i nogle Bemærkninger, som Werlauff har ladet trykke i Boyes Holbergiana, III, S. 172.

86) Sml. Werlauff i N. Hist. Tidsskrift, VI, S. 323 ff. — Chr. Falster kalder Hojer »homo audax et novarum rerum cupidissimus, cetera non indoctus.» Brev til Sibbern 1 Decemb. 1720.

87) Til den følgende Fremstilling er benyttet dels det saakaldte Erlundske Manuscriptum, hvori han meget udførlig har fortalt sine Bedrifter; det er forfattet 1732 og dediceret til Christian den Sjette, det findes i det kgl. Bibl., ny kgl. Saml., Folio, Nr. 1309 b; dels Aktstykkerne i Processen imod ham, som bevares i det kgl. Geheimearchiv.

88) En Afskrift af Kommissionsdommen findes i ny kgl. Saml., Folio, Nr. 743.

89) Brevet findes i Langebekiana, Nr. 184, Litra k.

90) Bemærkningerne findes i Langebekiana, Nr. 184, Litr. b.
 91) *Minerva*, 1790, III, S. 52—69; *Badens Universitetsjournal*, Aarg. 1800, Nr. 64—72.

92) *Ny kgl. Saml.*, Folio, Nr. 492.

93) Raupach, *De præes. rei sacræ et litterar. in Dania statu*, S. 28; Thura, *Idea Hist. lit. Danorum*, S. 353.

94) Disse Vers ere aftrykte i C. Andersens *Rosenborg*, Kbh. 1867, S. 85.

95) I det st. kgl. Bibliothek findes to Udgaver, begge bestaaende af to *Quartblade*, uden *Trykkested*, Aar eller Navnet paa *Bogtrykkeren*. P. T. Wandal skal have eiet en Udgave trykt hos J. Wislandt. Digtet er optrykt i *Minerva*, Juli 1791, S. 83—87.

96) Det første er trykt i *Minerva*, September 1791, S. 421—24, det andet i *Nye Samlinger til den danske Historie*, II, 1—2, S. 79—86. — I den *Thottske Saml.*, 4to, Nr. 1868 og i den *Uldalske Saml.*, 4to, Nr. 457, findes *Afskrifter af Apologien*, som *Forfatter* nævnes *Rosenkrantz*. I den gl. kgl. *Saml.*, Folio, Nr. 797, findes en *Afskrift*, som det synes, skreven af *Rosenkrantz selv*, desuden en *Afskrift af Gram*, som har bemærket: «Auctor est D. I. R.»

97) *Kristen Sørensen Thestrup* omtaler i sin *Rinds Herreds Krønike*, hvorledes mange af *Herremændene* i hans *Egn* nedstammede fra 1 *Rod*, nemlig en *Selveierbonde af Bondestand*, «hvorpaa vel synes at passe sig *F. Rostgaards Rim: En Bonde Adam var etc.*» *Samlinger til Jydsk Historie og Topografi*, II, S. 69.

98) *N. M. Petersen*, *Bidrag til d. danske Literaturs Historie*, IV, S. 388—89.

99) *Thottske Samling*, Folio, Nr. 743, S. 55.

100) *Nyerup og Rahbek*, *Bidrag til den danske Digtekunsts Historie*, IV, S. 226. — I det ovenanførte *Thottske Haandskrift*, Fol. Nr. 743, tilføies følgende *Anmærkning*: «Paa *Reisen till England Anno 1687* fandt jeg skrefven efterfølgende paa et *Vindue med en Diamant*:

Qui a ny Putain ny Larron dans sa Race,

Avance icy la main, et l'écriture efface.

Underneden stod dette *Svar*: *Bien loin d'effacer votre Ecriture: Parmy beaucoup il faut bien, qu'il y aye des méchans.* Fra *Rostgaard* kan denne *Anmærkning* ikke hidrøre.

1) I *Ny kgl. Saml.*, Fol., Nr. 487, findes en stor *Del Digte afkrevne fra 18de Aarh.* (baade fra *Frederik IV's Dage* og senere. *Aarstallet 1762* nævnes): S. 616 forekommer «*Adelens*

Oprindelse, i Registret staaer Helts Navn foran Titlen paa dette Digt.

2) Se *L'Intermédiaire des Chercheurs et Curieux*, Paris 1869, S. 280 og S. 359.

3) Der siges »Begyndelsen«, thi flere end de anførte Linier findes ikke aftrykte i de franske Digtsamlinger, f. Ex. *Bibliothèque poétique*, Paris 1745, S. 448, *Annales poétiques*, XXVI, Paris 1786, S. 236. Men Digtet maa utvivlsomt have været større. Det citeres i et Brev fra Hr. Coulanges til Mad. de Grignan, skrevet 1694. *Lettres de Madame de Sévigné, recueillies par Monmerqué*, X, S. 164.

4) Rostgaards Klage med tilhørende Bilag og Grams Analyse er trykt i: Ludvig Holbergs Peder Paars. Et Afsnit af en Holberg-Biographi ved Christian Bruun, Kbh. 1862, S. 56—80. S. 72 ff. er Grams Analyse aftrykt; det bør bemærkes, at Overskriften »Bilage Litt. C« er tilføjet af Thorkelin. S. 81—82 læses Uddrag af Kancelliets Protokoller om Forhandlingerne, som Klagen gav Anledning til.

5) N. M. Petersen, *Bidrag til den danske Literaturs Historie*, IV, S. 388.

6) *Danske Samlinger*, I, S. 14¹.

7) E. Werlauff, *Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek*, anden Udgave, Kbh. 1844, S. 72 ff. Alle i det Følgende nævnte Breve findes, forsaavidt ingen Kilde er anført, i det st. kgl. Bibliotheks Archiv.

8) Det originale Forslag findes i Geheimearchivet, Aflevering fra Justitsministeriet, Skab 15, Nr. 255, *Litr. A*. Det er tildels aftrykt i *Minerva*, 1786, 5, S. 321 ff.

9) Rostgaards Betænkning, smst. *Litra B*, Wolfens *Litra C*.

10) I Geheimearchivet, smst. *Litra H*. 11) Smst. *Litr. F*.

12) Smst. *Litr. G*. Tildels aftrykt i *Minerva*, 1785, 5, S. 325 ff.

13) Aftrykt i *Nye Samlinger til den danske Historie*, IV, 3—4 Hefte, S. 93—95.

14) Sml. Werlauff i *Nord. Tidsskrift for Oldkyndighed*, III, S. 99. — Kilden til de i det Følgende givne Meddelelser er A. Magnussens *Suppliker i Indlæg til Sjællandske Tegnelser i Geh. Archivet 1721*.

15) K. Deichmanns *Anmærkninger til J. Worms Forfatterlexikon i Universitetsbibliotheket i Christiania*, Afskrift i det st. kgl. *Bibl. Ny kgl. Saml.*, Folio, Nr. 739 b.

16) Se F. C. Schönau, *Samling af danske lærde Fruentimmer*, II, S. 1283 ff.

17) Det omtales i et Brev fra Grev Christian Rantzau til Haus Gram, skrevet den 7. April 1736. Gram havde antaget en Hovmester for Rantzaus Søn; han havde en Legemsfeil, og Rantzau mente, at man skulde hytte sig for dem, som Gud har mærket: »saa kunde jeg og, der har en ung Kone, bære samme betænking, som Dronning Anna Sophie havde, med at lade Rostgaards Næse komme sig for nær.

17 b) Rostgaards Klade til Talen findes i Langebekiana, Nr. 184, Litr. k. Gersdorfs Dagbog (se ovenfor S. 306).

18) Rostgaardske Saml. i Univ. Bibl., Folio, Nr. 158. — Kgl. Bibl., ny kgl. Saml., Folio, Nr. 1381.

19) Karl Deichmanns haandskrevne Anmærkninger til J. Worms Lexicon over lærde Mænd.

20) Indlæg til Sjællandske Tegnelser for 1724. Oversekretærens Brevbog.

21) De findes i Sjællandske Tegnelser for 1723 med tilhørende Indlæg.

22) Samtlige Breve og Aktstykker saavel som Kommissionens Protokol findes i Geheimearchivet, Aflevering fra Justitsministeriet, Skab 8, Pakke Nr. 198.

23) Kilden til hvad her er fortalt er dels Oversekretærens Brevbog dels Gratialbogen i Geheimearchivet.

24) Sjællandske Tegnelser med Indlægene for 1723.

25) H. Egede, Omstændelig Relation angaaende den grønlandske Mission, Kbh. 1738, S. 150.

26) Holberg, Danmarks og Norges geistlige og verdslige Stat, Kbh. 1729, S. 354.

27) Kjøbenhavns Posttrytter, 4to, 1724, Oktober, S. 74.

28) Extraordinaire Relationer, 1724, Oktober, S. 76.

29) Grønlandernes Optog omtales udførlig i Extraord. Relationer, 1724, November, S. 82—85 og i Kbh. Posttrytter, 1724, November, S. 82—83.

30) Extraordinaire Relationer, 1724, November. S. 85.

31) Kilden til de i det Følgende givne Meddelelser om det grønlandske Kompagni findes i Indlægene til sjællandske Tegnelser for 1724. I Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus, III, S. 125—26, har Hübertz meddelt en Extrakt af Rostgaards Skrivelser af 18 Mai og 18 September 1723 til Stiftamtmanden om Lotteriet.

32) Samtlige originale Aktstykker, Kaldsbrevene, Ansøgningerne i denne Sag findes i Geheimearchivet, Indlæg til Jydske Tegnelser 1724, Litr. B.

33) Oversekretærens Brevbog og Norske aabne Breve i Geheimearchivet. Erklæringen fra Spønneck m. Fl. bevares i Rigsarchivet i Christiania, Indlæg til Norske aabne Brev.

34) Meddelelserne om Lier Sognekald ere hentede fra Norske Tegnelser og aabne Breve i Geh. Arch. med tilhørende Indlæg i Rigsarchivet i Christiania, samt Oversekretærens Brevbog.

35) Norske aabne Breve.

36) Rasch er født 1669, han var altsaa to Aar ældre end Rostgaard. En Levnetsbeskrivelse af ham findes i Norsk illustreret Nyhedsblad, Chra., 1858, S. 117.

37) Norske aabne Breve 1723. 38) Norske Tegnelser 1723.

39) Langebekiana, Nr. 184, Lit. 1.

40) Norske aabne Breve 1723.

41) Extraordinaire Relationer, 1724, April, S. 29.

42) Den 15 December 1724 blev han virkelig Landsdommer.

43) Dette Vers, som findes i Lützows Miscellanea histor. polit. IV, S. 531, i det kgl. Bibl., ny kgl. Saml., Folio, Nr. 355, er trykt i P. Rhodes Samlinger til Laalands og Falsters Historie (Udgaven af I. I. A. Friis, I, S. 462) og tillægges der en af Datidens Poeter, Hans Nordrup.

44) Karl Deichmanns Biographi af sin Fader, Biskoppen.

45) Dette fortælles i et Haandskrift i det st. kgl. Bibliothek, Thottske Samling, Folio, Nr. 714, S. 218; Haandskriftet har tilhørt Pontoppidan.

46) Pontoppidan, Annales Ecclesiae Danicæ, IV, S. 212.

47) Norske Tegnelser, 1716, Nr. 54.

48) Dette Brev er trykt i Norske Samlinger, I, S. 385—94.

49) Disse to Projekter, fremsatte under Et, findes i en Afskrift, uden Underskrift, Aar eller Datum, i Justitsministeriets Archiv, Skab 11, Pakke 52, Litra AA.

50) Plakaten og Konditionerne bleve trykte i Avisen: Extraordinaire Relationer, 1721, August.

51) Sml. Samlinger til det Norske Folks Sprog og Historie, VI, 171 ff., hvor I. C. Berg har meddelt et kongeligt Skjøde af 1723 med oplysende Anmærkninger — Til den følgende Fremstilling er fornemmelig benyttet Nobels Breve til Rostgaard i Langebekiana, Nr. 184, Lit. 1, og Kancelliprotokollen i Geheimearchivet.

52) Se: A. Faye, Christianssands Stifts Bisper- og Stiftshistorie, Chra. 1867, S. 311 og 353—4.

53) Chr. Lange, Om de Staten tilhørende Prestegaarde, Chra. 1859, S. 4.

54) Brevet findes i Geheimearchivet, Aflevering fra Justitsministeriet, Skab 11, Pakke 111, Nr. 61. — Hvad der er fortalt i det Følgende støtter sig dels paa Rostgaards Optegnelser, dels paa Nobels Breve til Rostgaard, Langebekiana, Nr. 184, Litra 1.

55) Nobels »U-forgribelige Erindringer om Præstegaardene i Norge« findes i det norske Rigsarchiv blandt Kancelli-Brevene som Bilag til Rostgaards Skrivelse af 18 Februar.

56) Naar dette lille Skrift første Gang er blevet trykt, vides ikke. Den ældste bevarede Udgave er fra 1768. Men Rigsarchivar M. Birkeland eier et Exemplar af en Udgave, som efter sin Udstyrelse at dømme synes at være ældre; desværre mangler Titelbladet. 1776 blev det atter udgivet særskilt; det er blevet optrykt i Norske Intelligentsedler, 1767, Nr. 31—35; de Christiansandske Ugeblade, 1784, Nr. 8—12; Samleren, III, Nr. 55—56; Riegels, Frederik den Fjerdes Historie, II, S. 837—47; Storm, Munchs Saga, II, S. 213—34. At man meget tidlig i Danmark har vidst, at Normændene havde vist Tapperhed og Opoffrelse kan ses deraf, at Jørgen Friis allerede 1716 forfattede et Digt: »De Svenskes Indgang, Fremgang og Udgang af Norge 1716,« i hvilket han omtaler Normændenes Bedrifter med Berømmelse.

57) Begge Betænkninger findes i Geheimearchivet, Aflevering fra Justitsministeriet, Skab 11, Pakke 111, Nr. 61.

57 b) Kongen reiste fra Kjøbenhavn den 21. April 1724 til Jylland, ikke, som Bussæus siger i Frederik den Fjerdes Dags Registre, S. 237, den 10. Marts. Den 30. Mai kom Kongen til Aachen, den 19. Juli kom han hjem til Kjøbenhavn. (De samtidige Aviser.)

58) K. Deichmanns Biographi af sin Fader.

59) Brevet findes i Geheimearchivet.

60) Norske Tegnelser, 1724.

61) Se Wessel Bergs norske Reskriptsamling, I, S. 470—71.

62) A. Hojer, König Friderich des Vierten glorwürdigstes Leben, II, S. 87—96.

63) Den bedste Udgave skal være den, som findes i Thaarups Arkiv for Statistik, II, S. 457—69.

64) Dette skal fremgaa af en Erklæring fra Nobel, se: G. P. Blom, Forklaring over Hoved-Matriculerings-Commissionens Arbejder, Chra. 1826, S. XIII.

65) Den originale Protokol over Sagen imod Molderup findes i det store kgl. Bibliothek, Kallske Samling, Folio, Nr. 171.

66) Se om denne Mindestøtte Norsk illustreret Nyhedsblad, 1859, S. 167.

67) Extraordinaire Relationer, 4to, 1723, S. 338—42 og S. 348. Extraord. Relationer, 8vo, 1723, Nr. 67. Kjøbenhavns Posttrytter, 1723, S. 159—60. — Hele Inskriptionen er aftrykt i Historischer Bildersaal, VIII, S. 800 og i A. W. Brorsons Oversættelse af Gebhardis Kongerigerne Danmarks og Norges Historie VI, 1798, S. 32—33.

68) Luxdorps Rostgaardiana, Ny Kgl. Samling, Folio, Nr. 1380. — Verset er aftrykt i Norsk ill. Nyhedsblad, 1859, S. 168. — Karl Deichmann fortæller, at Pyramiden ikke var efter Frederik IV's Smag; »sandt at sige, havde man ikke ventet, at saa lærd en Mand som Rostgaard saa maadelig skulle skilt sig derved.« J. H. Bang, Nogle Bidrag til Frederik den Fjerdes Historie i Sorø Akademis Program, 1865, S. 34.

69) Se Norsk illustreret Nyhedsblad, 1860, S. 156 og 167.

70) Hamborger Correspondent, 1722, Nr. 149.

71) Extraordinaire Relationer, 8vo, 1722, Nr. 75.

72) Prologen er meddelt af Rahbek i hans Udgave af Holbergs Comedier, 1824, første Bind, men tillægges der urigtig Skuespiller Ulsøe. Den er senere trykt hos Overskou, Den Danske Skueplads, I, S. 180—81.

73) Den findes i Kgl. Bibl., ny kgl. Samling, Folio, Nr. 1381, og er aftrykt i Danske Samlinger, I, S. 42—43.

74) Hesperus, V, tredje Hefte, S. 257. Sml. Danske Samlinger, I, S. 43—46.

75) Hamborger Correspondent, 1722, Nr. 179. Prologen er trykt hos Overskou, anf. St. S. 203—4, og hos Werlauff, Hist. Antegnelser til Holbergs atten første Lystspil, Kbh. 1858, S. 340—42.

76) Gersdorps Dagbog. (Se ovenfor S. 306.)

77) Hamborger Correspondent, 1723, Nr. 31.

78) Danske Samlinger, II, S. 381—82.

79) Prologus til en Comoedie med trohærtigst Gratulation over Deres Majestæters vor allernaadigst Konges og Dronnings samt Princesens Hiemkomst fra Aachen in Julio 1724. Allernnderdanigst forestillet af de Danske Acteurs. Kbh. 1724, 4to, 4 Blade.

79 b) Montaignus Brev til Politimester Himmerich findes i Kjøbenhavns Raadstuearchiv. Det i det Følgende omtalte Digt af Montaignu til Grevinde Holstein er aftrykt i Danske Samlinger, II, S. 371—72.

80) Langebeks Mindetale over Rostgaard, holdt i Vidensk. Selsk.

81) Danske Magazin, VI, S. 298.

82) Ny kirkehistoriske Samlinger, IV, S. 769 ff.

83) O. Wolff, Greve Peder Griffenfelds Levnet, Kbh. 1820, S. 345; 351.

84) Brevene om denne Sag fandtes i Raadstue-Archivet i Flensborg, da dette blev registreret af Cand. philol. P. Sejdelin i Aarene 1857—61. Hr. Sejdelin har meddelt Forfatteren dette interessante Bidrag til Tidens Karakteristik, men han erindrede ikke Aarstallet, og det har ikke været muligt at gjenfinde Aktstykkerne i Archivet, da det dels er splittet ad, dels odelagt.

85) De følgende Notitser ere alle tagne fra Gratialbøgerne i Geheimearchivet.

86) Danske Samlinger. IV, S. 193—233.

87) Denne Ordre er meddelt efter Karl Deichmanns utrykte Biographi af hans Fader — se ogsaa Iris og Hebe 1809, første Qvartal, S. 74; han har ikke givet den fuldstændig, og den kjendes ikke andetstedsfra.

88) Afløveling fra Justitsministeriet, Skab 11, Nr. 111.

89) De i det Følgende nævnte geheime Kabinettsordrer kjendes fra Erlunds Optegnelser i det st. kgl. Bibliothek, ny kgl. Samling, 4to, Nr. 2003 f. Af de opsnappede Breve er et bevaret, fra Londemann til Rostgaard.

90) En Afskrift af Reskriptet i Kjøbenhavns Raadstue-Archiv, Kollegiebrevene for 1725. — Den foran nævnte Skrivelse fra Reenberg omtales i M. Reenbergs autobiographiske Optegnelser, ny kgl. Samling, 4to, Nr. 2087, S. 69—70.

91) Ordren er aftrykt i Mnemosyne, I, S. 250—52.

92) Aktstykkerne ere trykte i Danske Samlinger, VI, S. 24 ff.

93) Se H. G. Garde, Efterretninger om den danske Sømagt, III, S. 42. Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814, Kbh. 1852, S. 145.

94) Denne Erklæring bevares i en Afskrift af Zwergius i st. kgl. Bibl., ny kgl. Saml., 4to, Nr. 1977 b.

94 b) Langebeks Afskrift af Rostgaards Fremstilling af Forhøret og Dommen findes i det st. kgl. Bibl., ny kgl. Samling, 4to, Nr. 1977 b. De øvrige nævnte Kilder findes i Langebekiana, Pakke 184 l. Det Aktstykke, hvortil der sigtes S. 356, Lin. 8 f. n., er det i Anm. 99 nævnte Relegationsbrev for Isenfeldt.

95) Jens Møller skriver saaledes i Skandinav. Literaturselskabs Skrifter, XXIII, 1882, S. 124—26: »Den 8de Oktober 1725 sad Ludvig Pless første Gang i Kongens Raad, og den

20de November samme Aar fik den fordærveligste af Kongens og Dronningens Raadgivere, Christian Carl Gabel, sin Afsked fra at være Over-Krigssecretair, og sendtes i et anstændigt Exil som Stiftamtmand til Ribe. Jeg formoder, at denne rænkefulde Mands Bortfjernelse, der for længe siden burde fundet Sted, skyldes den nye Ministers Indflydelse hos Kongen. Og er det saa, da er denne Redelighedens Seier over Skalkagtigheden een Velgjerning mere, som Danmark skylder den fortræffelige Ludvig Pless. I Ribe vedblev Gabel, efter alt hvad vi vide, at tjene Løgnens og Falskhedens Aand. Naturligviis fandt en Mand af hans Navn, Rang og Talenter mange lettroende Tilhørere, selv iblandt Stadens og Omegnens Lærde; og ikke faa falske Traditioner, f. Ex. om Souverainetets Indførelse, om Forholdene ved Frederik IIIdies, Christian Vtes og Frederik IVdes Hoffer, ere paa Gabels Ord blevne optagne i den danske Historie, hvoraf de efterhaanden, alt eftersom nye Aktstykker blive bekjendtgjorte, maae udstødes. Det er — Himlen være lovet — et Særsyn i Historien at træffe paa en Mand, som denne Gabel, der begyndte sin Løbebane, som Tordenskjolds værdige Medbeiler, som en rask og modig Søhelt, men siden forvandlede til en forægtelig Hofsnog og endda vedligeholdte sig ved Forstillelse saa mange Aar i en sødel og frisindet Konges Naade.*

96) Hojer omtaler II, S. 180—81 Gabels slette Styrelse af Marinen; S. 113—14 og 122—23 hans Deltagelse i Forhandlingen med Hertugen af Holsten-Gottorp.

97) Kilden til den følgende Fremstilling er de originale Breve i Geheimearchivet.

98) Forslaget gik ud paa, at Hertugen skulde afstaa Hertugdømmerne Slesvig og Holsten til Kongen af Danmark, nien denne afstaa Kongeriget Norge til Hertugen. Westphalen meddelte Forslaget til Kongen den 17. Juni 1725, samt skrev, at han havde nægtet at høre et eneste Ord om det. Bassewitz havde sagt til ham: »Si vous saviez, ce que je scais de la disposition de votre cour sur cet article, vous me parleriez d'un autre ton, un jour je vous en dirai de particularitez, qui vous feront tomber de Nuës.» v. Hagen skrev den 7. August 1725 en Depeche til Westphalen, i hvilken han billigede den Maade, paa hvilken W. havde tilbagevist Bassewitz. Han styrkede Westphalen i ikke at slippe Bassewitz, før han havde faaet noget nærmere at vide af ham: »de la disposition de notre cour sur cette article et de qui il peut avoir ces sottises nouvelles; on est fort curieux de savoir qui sont ceux là, qui

pourroient avoir une disposition si diabolique. La chose vaut la peine, d'en être bien informé, afin que l'on connoisse ces traitres, qui s'emancipent à produire ces sortes d'imaginations au grand préjudice des affaires du Roi.* I et Post-Scriptum siger Hagen endvidere: »Si vous pourres auoir de la repugnance de nommer dans votre lettre la personne de notre Cour, que l'on vous dira d'avoir la disposition susdite, vous n'aués qu'a me l'ecrire en particulier et tout sera bien menagé.»

99) En Afskrift af Relegationsbrevet for Isenfeldt findes blandt Rostgaards Papirer, en anden i st. kgl. Bibl. ny kgl. Saml., 4to, Nr. 1977 b, en tredie, af H. Gram, i Geheimearchivet, Danske Kongers Historie, Frederik IV, Nr. 365. — De kongelige Reskripter til Fr. Kiær og Geheimeraad Ivar Rosenkrantz, Stiftsbefalingsmand i Aalborg, findes i Jydske Tegnelser, 1725. Kjøbmændenes Takkeskrivelse til Kongen findes blandt Indlægene til Jydske Tegnelser, 1725, Litra A.

200) Det originale kongelige Reskript om Anna Bergs Frigivelse findes i Københavns Raadstue-Archiv, Kollegiebrevene for 1726. — Reskriptet til Konsistorium om at Nikolai Isenfeldts Relegation maa vorde ophævet, findes i Sjællandske Tegnelser, 1726, S. 325. Professor Frolund afleverede Relegationsbrevet til Kancelliet d. 1. Juli. — Udkastet til Thjellesens Afskedigelse og Udnævnelse bevares i i den Anm. 189 nævnte Samling af Aktstykker; Datum mangler, men Thjellesens Udnævnelse til Herredsfoged findes under 23. April indført i Fynske og smaalandske aabne Breve for 1725; under den Dato anføres hans Udnævnelse i Extraordinaire Relationer, 4to, 1725. Hans Udnævnelse til Færgemand ved Gaabense anføres under 3. Juli 1725 i Sjællandske aabne Breve, under 23. Juli i Extraord. Relat. anf. St. — Dumetius's Udnævnelsesdag er tagen fra Norske aabne Breve, 1723—25, S. 670. Faye, Christianssands Stifts Bispe- og Stiftshistorie, Chra. 1867, S. 355, sætter Udnævnelsen til den 8. Mai 1726.

1) Sjællandske Tegnelser, 1726.

2) Til hvad der fortælles om Ryssel og Trojel er benyttet den Kommissions originale Indstilling til Kongen, som var nedsat for at forhøre og dømme de to Personer, Geheimearchivet, Danske Kongers Historie, Frederik IV, Nr. 373. Den 11. Juni 1725 blev det paalagt Kommissionen, at »til bedre Underretning for Publikum og til Vidnesbyrd om, at der ikke vederfores Ryssel og Trojel nogen Uret, skulde Dommen være mere udførlig og indeholde deres Forsælsers Omstændigheder.« Den 18. Juni blev der meddelt den, at hvis ikke Alle vare enige i Dommen, skulde hver indgive sit Votum særskilt. — De to For-

brydere bleve sendte til Munkholm med Fregatten Hammeren. De skulde hver have 4 Mk. om Ugen til Forpleining.

3) Dechargen omtales af Karl Deichmann i hans Biographi af hans Fader; se ogsaa Iris og Hebe, 1809, første Kvartal, S. 76. Sml. Danske Samlinger, IV, S. 34.

4) Af Geheimeraad Johan v. Bülow's Papirer, udg. af L. Daae, Chra. 1864, S. 1—16.

5) Thestrup (Rinds Herreds Krønike; Haandskrift, ny kgl. Saml., 4to, Nr. 756 c) taler om forskjellige Embedsmænds Afskedigelse efter Frederik IV's Død, og nævner blandt dem Storkansleren, Møinichen, Ramshardt, Reitzer, Seerup, Erlund: »En Deel holdte da for, at Kongen ej kunde liide nogen af dem, som sade i den store Geheime Kommission, og at derfor alle disse skulde afdankis.» Dette Sted er ikke trykt i Udgaven af Rinds Herreds Krønike i Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, II, S. 24; derimod er Stykket om Deichmanns Afskedigelse meddelt der.

6) »Borgerskabet i Viborg fik ingen Hjælp til at bygge med igen; ti hvad som blev tilovers fra den indfordrede Brandstød, sagdes at Kongen forærede Møinichen«. Thestrup, Samlinger til Jydsk Hist. og Top., II, S. 19. — Ursin, Stiftsstaden Viborg, Kbh. 1849, S. 315, omtaler efter gamle Beretninger, at den Sum, der blev skjænket Møinichen, beløb sig til 15,000 Rdlr. »Er denne Fortælling andet end et løst Rygte, som let ved slig Leilighed udsprede[s?], er det just ikke synderlig Tak værd, at Domkirken fik sin Altertavle af ham til Foræring«.

24. Mai 1730 sluttede Møinichen Kontrakt med Henrik Krock om denne Altertavle, som skulde koste 300 Rdlr.; den var først bestemt til Petri Kirke i Kjøbenhavn, men i Kontrakten nævnes, at den skal gives til Viborg Domkirke. (Møinichens Breve i Geheimearchivet.)

Pasquillerne imod Møinichen findes i flere Afskrifter, f. Ex. i det st. kgl. Bibliothek, gl. kgl. Saml. 4to, Nr. 3073.

7) En Ræffue-Bog, som kaldes Rcinike Foss, Lybeck 1555, Folio 112 b.

8) Den Falsterske Brevsamling i Universitetsbibliotheket. Donatio Variorum, 4to, Nr. 2 b.

9) Nye Tidender om lærde og curieuse Sager, 1725, Nr. 45.

10) Det vilde blive altfor vidtløftigt et Arbeide, at fremhæve og gjennemgaa alle de mærkelige Bøger, som Rostgaard eiede; derfor er der i Texten kun nævnet et Par Exempler, og med Forsæt er der nævnet sjeldne Bøger af den fremmede

Literatur. Exemplaret af Dante findes nu i det st. kgl. Bibliothek. Rostgaard har ikke skrevet sit Navn i det, men paa den sidste Side er Aarstallet »mille qvatro cento septe e due« skrevet til med arabiske Tal, og Tallet er skrevet med Rostgaards Haand. Grev Danneskjold købte Exemplaret for 5 Rdl. 8 Sk. Gram købte det efter ham for 3 Rd. 1 Mk. Efter Gram købtes det for 4 Rd. 4 Sk., rimeligvis af Grev O. Thott; efter ham kom det til det st. kgl. Bibl. (De Batines nævner dette Exemplar i sin Bibliografia Dantesca (S. 14), efter Baruffi, Peregrinazioni, Torino 1841, S. 494). 1856 solgtes et Exemplar af denne Udgave i Paris for 1305 fr. — Boccaccios Decamerone 1527 solgtes for 13 Rdlr. til Sekretær Lersner. Denne Udgave, en af de fortrinligste, hører til de Bøger, hvis Vædi nu for en Del retter sig efter Størrelsen, som da angives i Bogkatalogerne. Boghandler H. F. Münster i Verona udbød 1869 et Exemplar i pragtfuldt antikt Bind med Titlen tilskrevet (altsaa defekt), for 1000 frcs. Bogen var 197 Millimetre høi, 125 Millimetre bred. I det kongelige Bibliothek findes 2 Exemplarer af denne Udgave. Det ene er komplet og indbundet i Pergament; det er 207 Millimetre høit, 134 M. bredt; Frederik IV. lod det købe i Venedig 1709 for 50 Dukater. I det andet er Titelbladet skrevet til; Indbindingen er kostbar, men ikke smuk; et saadant Exemplar udbød Münster for 800 frcs. Et Exemplar af denne Udgave solgtes 1854 i London for 52 Pund Sterling. — Fra Aaret 1606 har man flere forskjellige Madrid-Udgaver af Cervantes's Don Quixote; ikke blot Titelbladene og Autorisationerne ere forskjellige, men nyere Undersøgelser have godtgjort, at ogsaa Texten er forskjellig. Hvilken af dem Rostgaard har været, vides ikke; hans Exemplar solgtes for 1 Rdlr. til Sekretær Lersner. Rostgaard eiede ogsaa Cervantes's Novelas Esemplares, Madrid 1613, som Danneskjold købte for 1 Mk.; efter ham solgtes Bogen for 1 Rdlr. 1 Mk. til Boghandler Rothe. Om denne Udgave siger Salva (Spanish Catalogue, 1826, S. 38): »It is so scarce, that not a single copy of it is known in all Spain«. Paa Auktionen efter den bekjendte Bibliograph Ch. J. Brunet solgtes i Aaret 1858 et Exemplar for 1550 frcs. Et andet Skrift af Cervantes eiede Rostgaard i en meget sjelden Udgave, nemlig Los Trabajos de Persiles y Sigismunda, Madrid 1617, som for 8 Sk. solgtes til Boghandler Rothe; denne Udgave nævner Salva, men uden at kunne sige noget om den, han har ikke kjendt den. — Rostgaard eiede Thevenots »Recueil de divers Voyages«. Det er et helt Kunsttykke at tilveiebringe et fuldstændigt Exemplar paa Grund af den underlige Maade, paa

hvilken Værket er dannet, idet det bestaar af mange særskilt trykte Afsnit. Rostgaard havde kjøbt sit Exemplar paa Auktionen efter Thevenot, og han omtaler udtrykkelig, at han ikke har truffet paa noget andet, der var saa fuldstændigt som hans. Danneskjold kjøbte det for 32 Rdlr.; efter ham kjøbtes det af Geheimeraad Løvenørn for 22 Rdlr. Det har senere tilhørt Luxdorph, som har ladet det pragtfuldt indbinde; det findes nu i det st. kgl. Bibliothek. Det stemmer dog ikke med Brunets Beskrivelse af fuldstændige Exemplarer.

Samlingen af grønlandske Klæder solgtes til Grev Danneskjold for 30 Rdlr.

11) Nye Tidender om lærde og kurieuse Sager, 1725, Nr. 45—52, 1726, Nr. 1—2.

12) Brevet findes i den Gramske Brevsamling i det st. kgl. Bibliothek.

13) Aktstykkerne findes i det st. kgl. Bibliotheks Archiv; se: Werlauff, Historiske Efterretninger om det store kgl. Bibl. 2den Udg. Kbh. 1844, S. 104—6.

14) Rostgaards Brev findes i Konsistoriets Archiv, Pakke 189.

15) Se om denne anden Udgave, Danske Samlinger, V, S. 96.

16) G. Treschow, Danske Jubellærere, Kbh. 1753, S. 110.

17) En Klade til et Brev paa Fransk fra Rostgaard til Dronning Anna Sophie findes i Langebekiana, 184, Litra l.

18) Pontoppidan, Danske Atlas, III, S. 6.

19) Hofmans Samling af Fundationer, IV, S. 523—25. Brevene fra Rostgaard til Thura i den Falsterske Brevsamling i Universitetsbibliotheket. Plessen og Rosenkrantz vare de nærmeste Arvinger. Den 4. December 1731 fik Rostgaard Qvittering fra Stiftamtmand Gabel og Biskop Anchersen i Ribe for de 745 Rdlr.

20) L. Thura, Hans Rostgaards Liv og Levnet, S. 249.

21) Jørgen Friises Poetiske Skrifter, Kbh. 1752, S. 183.

22) Kilderne til Fortællingen om Schrøder findes i Jydske Tegnelser med Indlægene 1733, B. Orion, IV, 1841, S. 275—292. — I Iris og Hebe, 1802, fjerde Qvartal, har Lorents Bynch blandt sine interessante Efterretninger om Anholt, S. 135 ff. skildret Fogedens Stilling, og S. 216 ff. udførlig omtalt Strandingerne.

23) Forstrandsretten var en Gave til Rostgaard af Frederik IV; se ovenfor S. 146; sml. forevrig A. F. Krieger, Grundlag for Forelæsninger over den danske Privatrets almindelige Del, I, Kbh. 1849, S. 386—87. — Anholt og Herregaarden Aabjerg paa Vestkysten af Jylland ere de eneste Eiendomme, hvor Eierne besidde Forstrandsretten ubestridt.

24) Dauws Samlinger til Sorø Akademis Historie findes i det st. kgl. Bibliothek, ny kgl. Saml., 4to, Nr. 713. Brevet til Gram findes sammesteds i den Gramske Brevsamling. Kilderne til hvad der er fortalt om Stridighederne imellem Dauw og Rostgaard ere General-Kirke-Inspektions-Kollegiets Protokol i Geh. Arch. for 1787—42, S. 512—15, og Kopibog Nr. II, S. 668—72. Jydske Tegnelser 1740—42, S. 364. Orion, anf. St. S. 293.

25) Iris og Hebe, anf. St., S. 117—19.

26) Sjællandske Tegnelser med Indlæg for 1732, Krigs-Kancelliets Expeditions-Protokol i Geh. Arch., 1734, Nr. 133, S. 356—58.

27) Afskrift af Rostgaards Klager til Kongen og Kancelliet over sin Datter og af Svarene findes i Luxdorpha's Samling af Rostgaardiana i ny kgl. Saml. Folio, Nr. 1380. — Fr. Rostgaards Brev til Madam Else Rostgaard (dateret 16. August 1736) eies af en af Descendenterne i den Bruunske Familie.

28) Digtet er trykt hos Schönau, Samling af danske lærde Fruentimer, II, S. 1326—29; smst. S. 1324—26 er aftrykt Digtet: »Ved Aarets Omvexling, 1747«.

29) Samling af udvalgte danske Rim, trykte hos Høpfner, 5. Stykke, Septbr. 1728, S. 300—302.

30) Se Falsteriana. Ved Chr. Bruun, Kbh. 1869, S. 3 ff. og S. 161—62.

31) Langebekiana. Ved R. Nyerup, Kbh. 1794, S. 18. Selskabet hos Henrichsen den 15. December 1742 bestod foruden Værten af Rostgaard, Thott, Foss, Kapitaen Schulenburg. Hos Thott bestod Selskabet af Henrichsen, Rostgaard, Gram, Bing, Wøldike, Anchersen, Kall, Mølman, Duwahl, »og en stor Suite af lærde Folk«.

32) S. Bloch, Thronhjemske Samlinger, S. 179.

33) Det nævnes i en Indberetning fra Gram til Geheime-raad Holstein om Medaillekommissionens Arbejder, i den ledreborgske Haandskriftsamling, Folio, Nr. 463.

34) I det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlingsprotokol findes anført ved Aaret 1744: »Den 21. December vare vi igjen forsamlede i Hs. Excellences Huus og var Hr. Conferentsraad Rostgaard i vor Forsamling«. Naar Rostgaard er bleven Medlem af Selskabet, vides ikke; det er godt muligt, at han er bleven optaget for den 21. December 1744. At han blev Æresmedlem tales der Intet om i Protokollen, men i den Tale, som Langebek holdt i Videnskabernes Selskab til Minde om Rostgaard, siger han udtrykkelig, at Rostgaard var det først afdøde Æresmedlem.

35) *Scriptores Rerum Danicarum*, IV, Blad b 2; *Nye Danske Magazin*, IV, S. 5, V, S. 271. Werlauff, *Det kgl. Danske Selskab*, Kbh. 1847, S. 257 (o: i Fortsatte Tillæg). N. M. Petersen, *Bidrag til den danske Literaturs Historie*, IV, S. 327.

36) Brevet er trykt i *Historisk Tidsskrift*, IV, Kbh. 1843, S. 302 ff.

37) Exemplaret findes nu i Universitetsbibliotheket.

38) Isidor er trykt i *Dänische Bibliothec*, II, S. 326—409. Manuskriptet, hvorefter der er trykt, findes i den Thottske Haandskriftsamling, 4to, Nr. 1095. Brevene fra Harboe findes i kgl. Bibl. iblandt Langebeks Breve.

39) Exemplaret af Prænumerationsindbydelsen til *Bording* bevares i det kgl. Bibl. 1 Blad i Qvart. Paa Titelbladet af *Bordings Poetiske Skrifter* staar 1735, men Indledningen er dateret 1736. — I *Extraord. Relat.*, 4to, 1735, Februar, S. 16 findes en Meddelelse om, at der nu skal blive ilet med *Førfærdigelsen af Bordings Skrifter*, Bogtrykkeren har været forhindret, man haaber, at Bogen kan udkomme til *Pintse* 1736. 1736, Juni, S. 48 opfordres de *Prænumeranter*, som endnu ikke have hentet Exemplarer, til at afhente og betale dem. — Prisen er angivet efter *Wielands Nye Tidender om lærde og kurieuse Sager*, 1736, Nr. 6, den 1. Februar. — Brevet fra *Gram til Rantzau* er trykt i *Odin Wolffs Journal for Politik etc.* 1810, I, S. 203—5.

40) *Rostgaards Erindringsposter* findes i gl. kgl. Saml., Folio, Nr. 788, hvor ogsaa *Brudstykket af Thurs Brev* bevares. *Langebeks Plan* er aftrykt i *Nye Danske Magazin*, V, S. 271—76. Til *Fremstillingen af Ordbogens Historie* er benyttet Brevene imellem *Rostgaard og Langebek* (af hvilke et af 1. Februar er trykt i *Luxdorphiana*, S. 277—83), *Oversekretæren* i det danske *Kancellis Brevbog* samt *Sjællandske Tegnelser* i *Geheimarchivet*. Brevet fra *Gram til Grev Holstein* af 13. Mai 1745 er udgivet af *Molbech* i *Nye Danske Magazin*, V, S. 282—86, efter *Kladen*. Det originale, fra *Kladen* meget forskellige, *Brev* findes i den *ledreborgske Samling*, Folio, Nr. 463. *Rostgaard* mente, at hans *Ordbog* vilde komme til at udgjøre et *Bind i Folio*, eller to *Bind i Qvart*.

41) *Kurtzer Auszug aus denjenigen Nachrichten die man dem Publico von dem Leben des Kgl. Dän. Conferentz-Raths Herrn Friderich von Rostgaard mit der Zeit mitzutheilen willens ist. Welchem diejenige Abtheilung zur Probe beygefüget ist, in welcher die Occupationes literariæ desselben erzählet werden.* *Dänische Bibliothec*, VI, S. 509—584. VIII, S. 675—700.

42) Rostgaards Papirer findes blandt de saakaldte Langebekske Collectanea, Nr. 184. I den skrevne Fortegnelse læses ved dette Nummer: »Udkast til Etats Raad Langebechs Eloge over Frederich Rostgaard med Collectaneis«. Pakkerne ere betegnede (men ikke i Kataloget): 184 a—184 p.

43) N. Hoffmanns Disputats findes i den ny kgl. Saml., 4to, Nr. 1218. Luxdorps (latinske) Vers til Rostgaard ere trykte i hans Carmina, Havn. 1775, S. 73—75 og 103—5. O. Thotts Rimbrev findes i Afskrift i Langebekiana, Nr. 201.

44) Wadskjærs og Langebeks Digte udkom med Titlen: Tvende Gratulations-Vers til Høysædle og Velbaarne Hr. Conference-Raad Rostgaard. Indsendte in Msc. og nu til Trykken overgivne. Kiøbenhavn, trykt af Ernst Henrich Berling, 1748. 4to, 14 Blade. — G. Treschows Rimbrev til Rostgaard og dennes Svar findes i en Samling af Treschows Digte, som hans Enke Marie Berg den 12. Mai 1766 har sendt til Grev Otto Thott, Thottske Samling, 4to, Nr. 1584.

45) Jørgen Friis har ogsaa oversat disse Vers paa to forskjellige Maader; begge Oversættelser ere trykte i Jørgen Friises Poetiske Skrifter, Kbh. 1752, S. 192—93.

46) Holbergs Indbydelse er trykt i Extraordinaire Relationer, 4to, 1737, Oktober Maaned. Pontoppidans findes smst. 1738, April.

47) Digtene udkom med Titlen: Sex Oversættelser i Danske Vers af Famiani Stradæ Latinske Epigrammate over Een Nattergals bedrøvelige Endeligt, da den med sin Sang kæmpede med en Luthenist, som ere blevne forførdigede i Anledning af en Indbydelse, som udkom in Decembri 1788, da mand af Trykkeriet udgav efterfølgende Anmeldelse. Kjøbenhavn, Trykt udi Hands Kongl. Majestets privilegerede Bogtrykkerie 1739. 4to, 12 Blade.

48) Gavebrevet er tilligemed Fundatsen trykt paa Latin med dansk Oversættelse i Badens Kjøbenhavns Universitets-Journal, VI, S. 1798, S. 30—41.

49) De latinske Indskrifter ere trykte i Dänische Bibliothec, VI, S. 528—29; Thura, Hafnia hodierna, S. 292—93. Pontoppidan, Danske Atlas, II, S. 147. Adressekont. Esterr. 1770, Nr. 161.

50) Disse Godser ere senere ved Arv blevne forenede; forskjellige Salg og Substitutioner have fundet Sted, saa at der nu kun er et Fideikommis, bestaaende af en Kapital af 41,748 Rdlr. og Øen Anholt, med 3727½ Td. Land, men kun 9½ Td. Hartkorn. Se Magazin til den danske Adels Historie, I, S. 279—80. F. Krogh, De danske Majorater, Kbh. 1868, S. 201.

51) Fru Rostgaards Død er meddelt i Adressekontoirets Efterretninger 1770, Nr. 161. I Nr. 171 findes et langt Minde-digt over hende.

52) A. Hojer, König Friederich des Vierten gloriwürdigstes Leben, II, S. 172.

53) Dette Bidrag findes i det st. kgl. Bibl. Kallske Samling, 4to, Nr. 588.

54) Artiklen »Geheimarchivet« i Nordisk Conversations-Lexicon, III, 1860, S. 283 (Sml. Erslew, Forfatter-Lexikon, Suppl. III, S. 566.)

55) Oversekretærens Brevbog i Geh.-Arch.

56) Indbydelsesskrift for Ribe Kathedralskole 1828, S. 12.

57) Det er ret interessant at læse Suhms Skildring af Luxdorph, i hvilken han omtaler hans Selvfølelse, Saml. Skrifter, VI, S. 63. Luxdorph har i det Hele meget tilfælles med Rostgaard.

58) Digtet er trykt i F. R.'s Dansk Oversættelse af Fire og Tredive Udvalgte Tydske Psalmer, med et lidet Anhang af Fem Danske Psalmer. Kbh. 1738, Bl. L 3.

59) Det første Portrait eies af Cand. juris E. Bruun; det andet (af La Croix?) af Grev Moltke til Grevskabet Bregentved; Rostgaard er iført en rød Fløiels Kappe med Guldbroderi paa Kraven; det tredie tilhører Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn og hænger i Bibliothekarens Værelse (sml. ovenfor S. 362). Disse Portraiter ere alle i Legemsstørrelse. La Croix's Tusch-tegning findes i det kgl. Geheimarchiv; den har tilhørt Jakob Langebek, som forærede den til det danske Selskab (se Det kgl. Danske Selskabs Begyndelse og Tilvæxt, Kbh. 1748, S. 343, Nr. 10.) I Fortegnelsen over Hiemstiernes Medaille- og Mynt- samt Skilderie- og Kobber-Samling, Kbh. 1786, anføres S. 376, Nr. 74, blandt Skilderier: »Fr. Rostgaard i sin Høieste Rets Kappe med Alonge-Peruque. Stykket er 4 Tommer høit og 3 Tommer bredt«. — Det kobberstukne Portrait er beskrevet hos A. Strunk, Samlinger til en beskrivende Katalog over Portraiter af Danske, Norske og Holstenere, Kbh. 1865, S. 527, Nr. 2443.

Miniaturportraitet af Fru Rostgaard tilhører Familien v. der Maase; det er meget smukt udført, uvist af hvem. Træsnittet er lidt forstørret. I Luxdorphs ofte omtalte Rostgaardiana (ny kgl. Samling, Folio Nr. 1380) findes en Blyantstegning af et smukt Portrait af Fru Rostgaard. Det er anbragt paa et Blad med en med rød Farve trykt Underskrift. Men der er trykt to Slags Blade, hver med sin Underskrift. Under Blyantstegningen læses:

•Tegnet efter et Original i stort af 1703 hos Hr. General Hauch, Excellence. Paa et af de andre Blade lyder den trykte Underskrift saaledes: »Aftegnet efter et Original Miniatur hos Hr. General Hauch, Excellence, skildret imellem hendes 30te og 40de Aar. Uagtet Luxdorph har vist saa stor Omhu for at bevare Fru Rostgaards Portrait, maa her dog være sket en Forvexling. Det tegnede Portrait kan næppe være af en Dame i hendes 16. Aar; derimod kan det godt være den samme Person i en Alder af 30—40 Aar, som er fremstillet i det ovenfor omtalte Miniaturmaleri i en Alder af 16 Aar. (Generallieutenant Andreas Hauch var gift med Fru Rostgaards ældste Datterdatter, Anna Kathrine v. d. Maase; han var hendes anden Mand.)

Paa Bregentved findes et Portrait af en Dame i en Alder af omtrent 45 Aar, som angives at være Fru Rostgaard. Det maa være feil. Fru Rostgaard har været en Blondine, dette Portrait fremstiller en Brunette.

FORTEGNELSE

OVER

FREDERIK ROSTGAARDS LITERÆRE ARBEIDER,

UDKOMNE INDTIL 1745.

1. **Sørgelig Minde ofver Hr. Herman Weigbergs Hans Kongl. Mayst. Ober-Cammer Tiener, da hans efterlatte Legeme dend 20. Octobr. Anno 1685 ved en Hoy-anseelig Comitæt til Jorden blef bestediget. Fremstillet af F. Rostgaard. Kjøbenhavn, prentet af Christian Wering, Acad. Bogtr.**
Folio. 2 Blade. Indeholder et dansk og et latinsk Digt.
2. **Forhaabet Eenlighed Bøyet ved Kierlighed Føyet i Venlighed Fornøyet med Liffighed udviist i det himmel-yndige Brude-Par: Brudgommen Sr. Jens Rostgaard Bruden Else Ifvers-datter da deres Bryllups Høytid udi Kiøbenhavn den 23. Febr. 1687 solenniter blef celebreret. fremsat af Brudgommens Fætter Friderich Rostgaard. Tryct i Kiøbenhavn, Aar 1687.**
Folio. 4 Blade. Indeholder et større dansk og et mindre latinsk Lykønskingsdigt.
3. **Et latinsk Lykønskingsdigt til Willum Worm. 1692. Giessæ, Typis Henningi Mülleri.**
Folio. 4 Blade.
4. **Anagrammata quinque ex his litteris enata: OLAVS BORRICHIVS COLLEGII MEDICEI FVNDATOR. Giessæ X. Kal. Mart. 1692.**
Quart. 1 Blad Patent.
5. **Et latinsk Lykønskingsdigt til Kronprinds Frederik. Lugduni Batavorum 1693, 24. Martii S. V.**
Folio. 2 Blade.
Aftrykt med dansk Oversættelse af L. Thura i Hans Rostgaards Liv og Levnet, S. 229—31.
6. **Deliciæ quorundam Poëtarum Danorum collectæ et in II Tomos divisæ a Friderico Rostgaard. Lugduni Batavorum Apud Jordanum Luchtman 1693.**
Duodes. 2 Bind. Første Bind, 39 Bl. + 568 SS., desuden et kobberstøkket Forsætstitalblad. Andet Bind. Titalblad + 618 SS.
Et Tillæg til Høpners Digte findes i Wielands Nye lærde Tidender 1731, S. 577, og til Berings smst. 592.

Et Tillæg til Berings og Harders Digte, som Rostgaard senere kom i Besiddelse af, blev udgivet af J. M. Sommer i hans Miscellanea, Hafn. et Lips. 1756, S. 157—176.

7. Et latinsk Nytaars-Lykønskingsdigt til Willum Worm, skrevet »Oxonii Ipsis Kal. Januarii 1694« [E Theatro Sheldoniano].
 Quart. 4 Blade.
8. Psalmen: Hvo ikkun Herren lader raade, med den tydske Text. [Oversat den 26. December 1693].
 Quart. 1 Blad. Trykt i Oxford; latinsk og dansk Tryk.
 Blev optrykt i Holum 1713 med den tydske Text og en islandsk Oversættelse af Sthen Jonsen. 1 Blad Patent Folio.
9. Af P. Syvs Prøve paa en dansk og latinsk Ordbog, Kbh. 1692, bleve to Blade trykte i en forbedret Redaktion 1694 in Theatro Sheldoniano i Oxford; Quart.
10. Latinsk Lykønskingsdigt til Christopher Hemmer, da han tog den medicinske Doktorgrad. Skrevet i Paris den 1. Juni 1695. Hafnise, Literis Reg. Cels. Typogr. Joachimi Smetgenii, Anno 1695.
 Folio. 2 Blade.
11. 1) Dansk Oversættelse af dend tredie Scene i dend tredie Act af Mr. Corneilles Franske Tragoedie, som kaldes Cid. Gioort for tids-fordrivi skyld af Fr. D'Anholt, som i 19. aar haver opholdt sig i Danmark.
 Paa sidste Side: Trykt i Paris, M.DC.XCVI.
 2) Af denne Oversættelse udkom en anden Udgave, i hvilken Linierne paa Titelbladet ere noget anderledes delte end i første. Paa Titelbladet i denne Udgave staar: Paris. 1696.
 Begge Udgaver ere i Quart, 4 Blade, latinsk Tryk; den franske Text staar jævnsides med den danske (dog ikke paa samme Side).
 Oversættelsen er optrykt i Wielands Samling udaf smukke og udvalde danske Vers, I, 1725, S. 66—69.
12. 1) Projet d'une nouvelle Methode pour dresser le Catalogue d'une Biliotheque selon les Matieres, avec le Plan.
 Folio, 4 Blade, uden Trykkested og Aar. Under et Brev til Mr. C.... (Clément) er trykt: A Paris, le 19e. Avust 1697.
 2) Seconde Edition. Augmentée de quelques Articles tres-necessaires, & mise en meilleur ordre. A Paris 1698.
 Folio, 6 Blade, uden Angivelse af Bogtrykker.
 Bogen er optrykt i Koeler's Sylloge aliquot Scriptorum de bene ordinanda et ornanda Bibliotheca. Francof. 1728, S. 113—144.
 Den egenlige Prøve blev med nogle Oplysninger oversat af Casimir Fre-

schotid og meddelt i den italienske literære Journal: La Galleria di Minerva, III, Venezia, 1700, S. 124—29, 193—200.

13. Dend Ærværdige og Høj-lærde Mand, Mag. Laurids Thura, Præst til dend evangeliske hollandske Meenighed i Kiøbenhavn og paa Ny Amager, Brudgommen, samt dend Ædle og Gud-Elskende Mademoiselle Helene Cathrine Witth, Bruden, til Ære, skreved i Paris d. 30. August 1697. Trykt i Kiøbenhavn hos Hans Kongl. Hojh. Bogtr. Joachim Schmedtgen.

Er ikke mere bevaret. Digtet kjendes fra Rostgaards Versprotokol S. 75—77, og er trykt i L. Thuras Adskillige poetiske Sager. Kbh. 1721, S. 255—58.

14. Et Latinsk Digt til Frederik IV. over det store Krigsskib Fridericus Qvartus.

Er ikke bevaret. Digtet kjendes fra Rostgaards Versprotokol S. 2; det nævnes som trykt i Dänische Bibliothec, VI, S. 549.

15. Et Anagramma paa Aarstallet 1700 i Ordene: Fridericus Qvartus Rex iustus ut Palma virebit.

Et lille Octavblad. Uden Angivelse af Bogtrykker.

16. Carmen seculare augustissimo et potentissimo Regi Friderico Quarto primo Seculi octavi decimi die cum omni submissionis cultu oblatum a Friderico Rostgaard. Hauniæ, Ex Typographeo Reg. Majest. et Univers. 1701.

Qvart. 3 Blade.

17. 1) Fortegnelse paa en good hob af Sl. Magister Anders Bordings Danske Vers, som en Elskere af det Danske Sprog endeel selv haver sanket, men de fleeste bekommet af en fornemme Præst og lærd mand i Jylland, Og med det første som et heelt samlet verk paa sin egen bekostning vil lade trykke; Udgiven til den ende, at de, som elske det gemene beste, kunde have efterretning om sligt forsæt, og faa leilighed at lade see deris nidkærhed for deris modersmaal, om de enten kunde vide, eller i deris eje motte have nogle andre af Sl. Bordings vers, end de, som i denne fortegnelse opregnis, og vilde da være saa gunstige, og dennem meddeele med den, som sit Fædreneland til ære og nytte haver paataget sig denne bekostning og ForRetning. Kiøbenhavn, Aar 1703.

Octav. 7 Blade. Udkom i Oktober 1703. Nova Litteraria Mar. Balti. 1703, S. 216.

- 2) »Anden og formeeret Fortegnelse» udkom 1706 med ganske den samme Titel.

Octav, 8 Blade. Bogtrykkeren er ikke angivet i nogen af Udgaverne, som begge ere trykte med latinske Bogstaver.

18. Allerunderdanigste Lykønskning til Kong Friderich dend Fierde, da hand dend 15 og 16 May 1704 i Kiærelund ved Ringsted mynstrede en anseelig Deel af sin vel indrettede Land-Militz, fremsendt af Friderich Rostgaard. Kiøbenhavn, Trykt udi Kongel. Majest. og Univers. privil. Boogtrykkeri. Anno 1704.

Folio. 1 Blad. Optrykt i Wielands Samling af smukke og udvalde danske Vers, I, S. 178.

19. Sørgevers over Prinds Wilhelm, 1705, trykt i O. Worms Oratio parentalis over denne Prinds. Hafn. 1705, Bl. I v. — Iii v.

20. Allerunderdanigste Lykønskning til Kong Friderich den Fjerde, da hans Kongl. Mayt. forflyttede sin Residentz til Rosenborrigs Slot den 7 May. 1706.

Folio. 2 Blade. Uden Bogtrykker og Trykkested. Optrykt i Wielands Samling udaf smukke og udvalde danske Vers, V, S. 116—118.

21. 1) Stamtavle visende, hvorledes Kronprinds Christian paa fædrene og mødrene Side nedstammer fra Christian I. med et Vers til Kronprindsen. Hafnise, Literis Viduæ Joh. Phil. Bockenhoffer, 1. Januarii Anno 1707.

Paa Latin. 1 Ark Patentfolio. Verset er aftrykt i Nova Litteraria Maris Balthici, 1708, S. 29—30.

- 2) Samme Stamtavle paa Tydsk.

Trykt sammesteds. 1 Ark Patentfolio. Verset oversat af J. V. Oversætteren er Johan Vincelli, ikke J. Wieland, som Nyerup angiver.

22. Stamtavle visende, hvorledes Christian den Første nedstammer fra to Døttre af Valdemar I, Rigitze og Helena. Med et Lykønskingsvers til Kronprinds Christian. Kiøbenhavn, Trykt udi Kongel. Majests. og Universit. priviligerede Bogtrykkerie 1 Januarii 1708.

1 Ark Patentfolio. Paa Dansk. Latinsk Tryk.

23. In certamen equestre ab augustiss. Domino Friderico Quarto ad diem XXVII. Aprilis Anni M.DCC.VIII, indictum-subjectissime gratulaturus Fridericus Rostgaard. Literis Viduæ Joh. Phil. Bockenhoffer.

Folio. 1 Blad.

24. Stamtavle visende, hvorledes sal. Charlotte Krabbe, Ulrik Christian Gyldenløves, og denne begge nedstamme fra Erik Glipping, med et Vers af Fr. Rostgaard.

Folio. 1 Blad. Kobberstik uden Mærke.

25. (Dansk) Gravskrift over Jens Carstensen, Tolder i Helsingør, som døde sammesteds d. 19. Martii 1709.
 Quart. 1 Blad. Latinsk Tryk. Bogtrykker og Trykkested ikke angivne.
26. Personalia over Storkansler Konrad Reventlow, 1709. Benyttede i P. Vindings Comitas Reventlowiana, Hafn. 1714.
27. Stamtavle visende, hvorledes Greve Christian Friis og Fr. Øllegaard Gersdorff begge nedstamme fra Torben Bille til Søholm [levede 1440] med et Vers af Fr. Rostgaard. Kiøbenhavn den 14 Januarii 1711.
 Folio. 1 Blad. Latinsk Tryk. Bogtrykker og Trykkested ikke angivne.
28. Gravskrift over Jens Rostgaard, som døde paa Farumgaard d. 18. Novembr. 1715. i sit Alders 66. Aar. skrevet af Friderich Rostgaard.
 Patentfolio. 1 Blad. Bogtrykker og Trykkested ikke angivne.
29. Atrium Domus Reventlowianæ: in cujus uno latere illustriss. D. Conradi Comitis de Reventlow splendidias. Parentes atque Progenitores utriusque sexus inde a decimo generationis gradu recensentur, in altero vero pariete idem illustriss. Heros cum fratribus atque sororibus et ex illis descendente numerosissima progenie, accuratissime proponitur.
 4 Blade Patentfolio. Den første Tavle er trykt i Lybek, den anden i Kjøbenhavn.
30. 1) Kiserlighed og Mandhaftighed, udviist i en Norsk Liigbegiengelse og i Danske Riim beskrevet til alle Hans Kongl. Mayts. brave Stridsmænds Ære, og videre Opmuntring i Troskabs og Tapperheds udevelse, som er deris daglige For Retning. Kiøbenhavn, trykt hos Joachim Schmidtgen, Anno 1716.
 Octav. 8 Blade. Trykt med latinsk Skrift.
 2) Trykt samme Aar, hos samme Bogtrykker. Quart. 8 Blade. Dansk Skrift.
 3) Optrykt i Wielands Samling udførte smukke og udvalde danske Vers, I, 1725, S. 66—69.
 4) Da den Helt, som besynges i dette Digt, Christian von Koss, var død, som Oberst, den 1. November 1758, blev der foranstaltet en ny Udgave af Rostgaards Digt med en Indledning, i hvilken den besungne Bedrift fortælles og Gravskriften over Koss meddeles. Denne Udgave har den gamle Titel uforandret, altsaa ogsaa Aarstallet.
 Quart. 8 Blade. Trykkestedet og Trykkaarret er ikke angivet. Latinsk Tryk.
31. Latinsk Lykenskningsdigt til Frederik IV i Anledning af Stralsunds Erobring. Havnis a. d. VI. Januar 1716. Havnis, Excudit Georgius Matthias Godichenius.
 Folio. 2 Blade. Et latinsk og et dansk Vers.

32. Nogle aandelige Psalmer, af Tydsken paa Danske oversatte ved den, som finder i Guds frygt og dyd sielens største Fryd.
Duodes, 12 S. Trykkested, Bogtrykker, Aarstal (1718) ere ikke angivne.
33. Udkastning til et Skilderie af et oprigtigt Hiertelag forferdiget, til Dend Heiedle, Velbyrdige og Berømmelige Søs-Helt Hr. Vice-Admiral Peder Tordenskiold med sine rette Farver at afmale, Fremsendt af Friderich Rostgaard. Kiøbenhavn d. 17 Octobris Anno 1719. Trykt udi Kongl. Majests. privilegerede Bogtrykkerie paa Amager Torf.
Qvart. 2 Blade. Latinsk Tryk. Optrykt i Wielands Samling udaf smukke og udvalde danske Vers, III, S. 215.
34. Castrator. 1719.
Octav. 2 Blade. Uden Angivelse af Trykkested og Bogtrykker.
Optrykt i Ephemerides Academiae Naturæ Curiosorum, Cent. IX et X, Aug.-Vind. 1722, P. 156—58.
Oversat paa Dansk af Frederik Horn, se Rostgaards Versprotokol. S. 290—92, og paa Tydsk af Joh. Vincell, se Luxdorps Rostgaardiana, ny kgl. Samling, Folio, Nr. 1380.
35. Vers af Rostgaard til at sættes over Landsbyskolerne. 1721.
Folio. 1 Blad. Uden Angivelse af Trykkested og Bogtrykker. Latinsk Tryk.
36. Ære-Digt til Hs. Excellence Christian Greve af Danne-skiold da hand d. 24 Aprilis 1721 indlod sig i Ægteskab med Grevinde Conradine Christiane Friis. Kiøbenhavn, trykt hos Johan Jørgen Høpfner, Univ. Bogtr.
Qvart. 2 Blade. Dansk Tryk.
37. Bibliotheca Rostgaardiana, in duas Partes divisa, quarum prior impressos Libros, altera Manuscripta exhibet. Vendenda Hafniæ, Anno 1726. a. d. 7. Januarii & seqq. Hafniæ, apud Johann. Georg. Høpfnerum, Universitat. Typographum.
Octav, 552 S.
Catalogi Bibliothecæ Rostgaardianæ Appendix, qua continentur I. Conciones funebres fere sexcentæ. II. Mantissa Librorum omissorum; et III. Brevis suppellex rariorum tam naturalium, quam artificialium.
S. 553—622.
38. Dend Alvidende Guds u-ransagelige Forsorg, da Hans grevelige Excellence Hr. Christian Detlef von Holstein Greve af Holstenborg dend 26 Octobris 1729 foreenedis i Ægte-Kiærlighed med Frøjken Catharina Elisabeth von Holstein. Kiøbenhavn, trykt hos J. J. Høpfner, Univ. Bogt. boende i Skindergaden ved vor Frue Skole.
Qvart. 4 Blade. Dansk Tryk.

39. Admonitio quotidia. 1734.

Quart. 1 Blad. Uden Angivelse af Bogtrykker og Trykkested.

I Rostgaards Versprotokol S. 236—37 findes danske Oversættelser af dette lille Digt ved Morten Haugaard, Sognepræst i Kjøge, 1735, og ved Hr. Hans Jacobsen, Provst i Søbye i Fyn.

40. Velmeent Erindring om det Ord Respective, som adskillige af mine Kære Landsmænd meget uretteligen bruge, i Steden for at sige, Ærede, meget Ærede, Høystærede, eller om det endeligen skal være Kiøkken-Latiin, Respectede, forklaret i en Dansk Oversættelse af et gammelt Latinsk Vers, som viser Indholdet af Virgiliis Skrifter. 1735.

Folio. 1 Blad. Dansk og latinsk Tryk.

41. Dansk Oversættelse af fire og tredive udvalde Tydske Psalmer, med et lidet Anhang af fem Danske Psalmer, sammensatte og i Pennen forfattede af F. R. Kiøbenhavn, 1738. Trykt hos Owe Lynow, Kongl. Univ. Bogtr., boende paa Vandkonsten.

Octav. 175 S. Dansk Tryk.

42. Dansk Oversættelse af een og fyrretive udvalde Tydske Psalmer, med et lidet Anhang af sex Danske Psalmer, sammensatte og i Pennen forfattede af F. R. Kiøbenhavn, 1742. Trykt hos Kongel. Universit. Bogtrykker Owe Lynow, boende paa Vandkonsten, og findes der tilkiøbs.

Octav. 197 S. Dansk Tryk.

I begge Bøger er den tydske Text trykt jævnsides den danske.

43. 1) Latinsk Lykønskingsvers til Christian VI., da han flyttede ind i Christiansborg Slot. Hafnise 1740. Typis Reg. Majest. & Universitatis Typogr. Joh. Georg. Høpfneri.

1 Blad Patentfolio.

2) En anden Udgave i Folio, 2 Blade, med dansk Oversættelse af Verset.

Verset er ogsaa oversat af Ambrosius Stub, trykt i Ambrosius Stubs Digte, udgivne af Fr. Barfod, Kbh. 1852, S. 159.

44. Inscriptio Lapidis sepulchralis ex Marmore candidissimo, qui Hafnise in Templo Holmensi ante pedem Altaris A. 1743 positus fuit.

1 Blad. Folio. Kobberstik.

45. Dend Lügsteen af hviid Marmor, som Conferents-Raad Rostgaard i det Aar 1743 lood legge over sin Grav i Holmens Kirke i Kiøbenhavn, nedenfor Alter-Foden.

1 Blad. Folio. Bogtryk. Latinsk Tryk. Vaabene i Træsnit.

46. Guds forunderlige Varetægt betragtet i en bedrøvelig Hendelses glædelige Afvendelse og til en høy-bedrøvet Moders Trøst i Pennen forfattet af Hendes oprigtige Ven og Tiener F. R. Kraagerup d. 25 Augusti An. 1732.

Trykt i O. Bangs Samling af adskillige nyttige og opbyggelige Materier. III, S. 384—392.

47. Friderici Rostgaardi Compendium Calligraphiæ Græcæ in usum juventutis Daniæ adornatum.

Kobberstik. 1 Folioblad. J. H. Thiele sc. Hafniæ.

48. Friderici Rostgaardi Occupationes literariæ.

Dette Arbejde er skrevet paa Tydsk og trykt i Dänische Bibliothec, VI, Copenh. 1745, S. 529—584; VIII, Copenh. 1746, S. 676—700.

49. To franske Vers med dansk Oversættelse. Det første Vers begynder: Les oyseaux vivent sans contreinte.

2 Blade i Octav. Det er uvist, til hvilket Aar dette Arbejde skal henføres.

Kongeloven blev udgiven af Rostgaard 1709 i Folio og 1722 i Octav.

Anders Bordings Poetiske Skrifter, tildels samlede af Rostgaard, udkom 1736.

Der er al Sandsynlighed for, at Rostgaard har forfattet, eller idetmindste ladet trykke, den S. 87 Anm. 43 nævnte Skilddring af Karl XII.s Landgang ved Humlebæk i Aaret 1700, og den S. 247 benyttede Beskrivelse af det grønlandske Optog 1724.

Emendationes in Otrifridi theotiscam et metricam Paraphrasin Evangeliorum, Basileæ 1571 Typis descriptam, ex antiqvissimo codice manuscripto Palatino-Vaticano, ad quem Basileensis editio exacta fuit, collectæ et Viro amplissimo atque celeberrimo Johanni Schiltero Ictorum Coryphæo urbisque Argentoratensis consiliario meritissimo antehac inscriptæ a Friderico Rostgaard.

Trykte 1720 efter Eccards Udgave af Leges Francorum Salicæ et Ripuariorum, S. 283—309.

Fragmentum Linguæ Theotiscæ vetustissimum. Sive pauca quædam capita ex libello S. Isidori Hispalensis Episcopi de Domini et Salvatoris nostri nativitate, passione, resurrectione, cælique ascensu; ab Anonymo quodam ante annos plus minus 800. in linguam Theotiscam conversa. Ex Codice membranaceo

sexcentorum annorum, qui Parisiis in Bibliotheca Magni illius Colberti repositus est; annuente doctissimo & humanissimo Viro Stephano Baluzio, Professore Regio, ejusdemque Bibliothecæ Præfecto dignissimo, omni cum cura descripsit Fridericus Rostgaard 1697.

Trykt i Dänische Bibliothec oder Sammlung von Alten und Neuen gelehrten Sachen aus Dännemarck. Zweytes Stück. Copenhagen & Leipzig, 1788, S. 335—409.

1731 udgav J. A. Fabricius i sit Skrift Salutaris Lux Evangelii, Hamb. S. 316—38 nogle hidtil ikke trykte Breve af Keiser Julian, som Rostgaard havde afskrevet i Bibliothekerne i Mailand, Florens og Rom.

Om et af dem (i Hellers Udgave af Julians Breve, Nr. 75) skriver Rostgaard: »Fuit hæc Epistola omnium, quas unquam vidi, lectu difficillima, nam perierunt fere omnia litterarum vestigia.« Muratori havde opgivet at læse flere af disse Breve, formedelst Skriftens Utydelighed, men han omtalte, at Rostgaard vilde udgive dem, da han havde læst endogsaa den Ambrosianske Codex: »Ambr. etiam Cod. pro sua sollertia satis intellexisse sibi visus est.«

1731 benyttede Duker de Collationer, som Rostgaard i Paris havde gjort af Scholierne til Thucydides, og som først vare bestemte til Hudson.

1738 udkom J. C. Wolfs Udgave af Libanius's Breve, hvortil benyttedes Rostgaards libaniske Samlinger.

De Varianter, som Rostgaard i Rom havde samlet til Nicephorus Gregoras's byzantinske Historie, fik Boivin for sildig til at han kunde benytte dem ved Recensionen af Texten; de bleve derfor trykte som et Tillæg til Udgaven af Nicephorus, som udkom i Paris 1702.

[Boivin sendte Rostgaard et Prægtexemplar af sin Udgave »Chartâ magnâ, exempl. splendidiss.« (Biblioth. Rostgardiana, S. 14, Nr. 284—35.) Det solgtes for 15 Rdlr. 1 Mk. til Magister M. Reenberg. Denne Udgave savnes 1870 baade i det store kongelige Bibliothek og i Universitetsbibliotheket.]

Boivin udgav de første 24 Bøger af Nicephorus i to Bind. Den 27. og de 5 sidste Bøger, som Rostgaard havde bekostet afskrivne i Rom efter Codex Vaticanus og selv confereret med Codex, kom Boivin aldrig til at udgive. De bleve først udgivne af Immanuel Bekker: Nicephori Gregoræ Historiæ Byzantinæ libri postremi ab Immanuele Bekkero nunc primum editi. Bonnæ 1855. Rostgaards Afskrift blev ikke benyttet; men det

omtales i Fortalen S. VII, at han har ladet disse Bøger afskrive, og det smukke Vers er aftrykt, hvormed han ledsagede sin Afskrift, da han sendte den fra Rom til Paris til Abbé Letellier de Louvois, som en Present til det kongelige Bibliothek.

Efter kongelig Befaling forfattede Rostgaard Inskriptionerne til Medaillerne over:

1. Jubelfesten 1717 med Portraiter af Luther og Bugenhagen.*)
2. Freden til Frederiksborg den 3. Juli 1720.
3. Frugten af Freden til Frederiksborg.
4. Dronning Lovises Død 1721.
5. Dronning Anna Sophies Kroning 1721.
6. Kronprinds Christians Formæling med Sophie Magdalene 1721.
7. Arveprinds Frederiks Fødsel 1723.
8. Det Norske Sølvverks første Jubelaar 1721.

Fortegnelse over de Rostgaardske Samlinger i det store kongelige Bibliothek blandt de saakaldte Langebekske Collectanea.

- Nr. 184. a) Autobiographi, forskjellige Optegnelser. Rostgaards Slægt. Trykte Digte.
 b) Æsthetiske og poetiske Arbeider.
 c) Rostgaards Digte afskrevne af Langebek.

*) Andreas Hojer skriver i et Brev til S. Lintrup fra Helmstad den 15. Marts 1718: „Pervenere ad manus meas numi seculares nitide sculpti, sed inventionis adeo infelicis, ut a summo Viro Rostgardio, Musarum alias amore, profectos esse, non credam, etiamsi summa id fide mihi sit confirmatum. Quis enim annum 1717 aut pro Seculari Aug. Confessionis habeat, aut affirmet, repurgatam verbi divini lucem 200 iam annos Daniam fulsisse, nisi omnis historiae rudis. Quales maxime in patriis rebus cespitationes ridiculae sunt isto seculo, eoque magis, quo curatius iam ubique in historica studia inquiruntur.“ Inskriptionen paa den Medaille her sigtes til, er ikke af Rostgaard. Brevet i det kgl. Bibl., Bellingske Brevsamling.

- Nr. 184. d) Nogle Bøger med forskjellige Optegnelser.
- e) Papirer fra Opholdet i Lybek. Rostgaards Digte tildels skrevne af ham selv.
- f) Rostgaards Digte. Indices til Notker.
- g) Samlinger til et Register over tyske paa Dansk oversatte Psalmer.
- h) Registeret over disse Psalmer.
- i) Langebeks Mindetale over Rostgaard, oplæst i Videnskaberne Selskab. Rostgaards Samlinger til sit Livs Historie: Pakke 1. Hans Barndom, Undervisning og Studier ved Kbhvns. Universitet. Pakke 2. Om Udenlandsreisen. Pakke 3. Om hans Embede som Geheimearchivar. Pakke 4. Om hans Ophøielse i den adelige Stand, hans Titler. Pakke 5. Om hans Ægteskab og Børn.
- k) Pakke 6. Rostgaards Forretninger som Assessor og Justitiarius i Høiesteret.
- l) Pakke 7. Rostgaards Charge som Oversekretær i det danske Kancelli. Pakke 8. Om den imod ham iværksatte haarde Forfølgning. Pakke 9. Hans Forretninger som Hovedparticipant i det Ostindiske og i det Vestindisk-Guineiske Kompagni, og som Direktør ved det sidste. Pakke 10. Om hans Embede som Amtmand over Antvortskov og Korsør Amter. Pakke 11. Om hans Forflyttelse til Helsingør som Translater ved Øresunds Toldkammer og hans Entledigelse fra dette Embede. Pakke 12. Om Salget af hans Bibliothek.
- m) Pakke 13. Om de Haandskrifter, som Rostgaard beholdt og skjænkede til Universitetet; om det orientalske Trykkeri og om Legatet til Universitetet. Pakke 14. Om hans Occupationes in Literis. (Handelstraktaten med Holland.) Pakke 15. Korrespondance med fornemme og lærde Mænd. Pakke 16. Om Administrationen af hans Jordegods. Pakke 17. Om hans sidste Levetid og Anstalter til hans Afsked fra Verden.
- n) Breve. Flere Digte (f. Ex. Brinks til Rostgaard.)
- o) Angaaende Rostgaards Børn. Vers. Kataloger. Qvitteringer.
- p) Afskrifter af forskjellige historiske og philologiske Sager fra Bibliothekerne i Oxford og Paris.

Stamtavle over Frederik Rostgaards Familie.

Friderich Rostgaard,
f. $\frac{3}{5}$ 1671, d. $\frac{2}{4}$ 1745,
* $\frac{1}{3}$ 1703 med Conradina Revenfeldt,
f. $\frac{2}{7}$ 1687, d. $\frac{7}{10}$ 1770.

Conradina Sophie, f. $\frac{2}{5}$ 1704, d. $\frac{2}{3}$ 1758, * 1. $\frac{1}{8}$ 1720 med Ritmester Friderich von der Maase, f. $\frac{2}{3}$ 1696, d. $\frac{2}{8}$ 1728. 2. $\frac{2}{3}$ 1736 med Kancelli-Assessor Oluf Bruun, d. $\frac{3}{12}$ 1767.	Adolphine Chri- stine, f. $\frac{1}{7}$ 1706, d. $\frac{1}{5}$ 1740, * $\frac{1}{4}$ 1739 med Christian de Stockfleth.	Christiane Benedicte, f. $\frac{1}{3}$ 1707, d. $\frac{1}{8}$ 1732.	Friderich Conrad, f. $\frac{2}{7}$ 1711, d. samme Dag.	Friderica, f. $\frac{1}{3}$ 1720, d. $\frac{1}{7}$ 1722.	Anne Sophie, f. $\frac{1}{3}$ 1720, d. $\frac{2}{4}$ 1727.	Sophie Magdalene, f. $\frac{2}{3}$ 1722, d. $\frac{1}{4}$ 1727.
---	---	--	---	--	--	--

1. Anne Cathrine, f. $\frac{2}{7}$ 1722.	1. Friderica Conradina, f. $\frac{1}{5}$ 1723.	1. Friderich, f. $\frac{2}{7}$ 1724.	1. Christian Carl, f. $\frac{2}{7}$ 1726, d. i August s. A.	1. Gotfried, f. $\frac{3}{8}$ 1727, d. i Novbr. s. A.	1. Gotfried Friderich, f. $\frac{2}{7}$ 1729, d. $\frac{1}{7}$ 1754.
2. Friderich Conrad, f. $\frac{2}{7}$ 1736, d. $\frac{2}{7}$ 1753.	2. Mariane, f. 1738, g. m. Etatsraad Andreas Ærreboe.	2. Hans Rostgaard, f. $\frac{2}{7}$ 1740.		2. Adolph Christian, f. $\frac{1}{9}$ 1741, * 1774 med Anne Cathrine v. Hoff.	

13 Børn, det ældste Barn Malthe
Conrad Bruun, f. 1775.

Friderik Rostgaard blev ved *Margareta
Bardonia Danielis filia • Fader til

Gabriel Alexander de Verville, f. $\frac{1}{1}$ 1697, d. $\frac{1}{10}$ 1719.	Catharine Margrethe de Verville, f. $\frac{1}{3}$ 1698, * $\frac{2}{3}$ 1724 med Jesper Øralef, Præst til Strøby og Varpeløv.
--	---

•Sciant omnes posterl, me quam optime potuisse errores Istos juventutis meæ coram hominibus celare, vel ad minimum proprio iudicio non prodere. Sed ne crimina criminibus cumularentur, meumque silentium detestabili Incestus peccato inter personas ignotas ansam daret, ad liberandam conscientiam, posteris meis hanc notitiam, errorum Istiusmodi Veniam precatus, ipse relinquere volui. • F. R.

Rettelser og Tillæg.

- S. 1, Lin. 1 f. n. hand, læs: han.
- 8, — 2 f. n. Roscins, læs: Roscius.
- 18, — 5 f. n. Morhofs Digt til Rostgaard er trykt i *Deliciae Poet. Dan. og i Morhofs Opera poetica, Lubec, 1697, S. 967.*
- 21, — 12 men det dog er, læs: men det er dog.
- 27, — 1 Christen, læs: Christian.
- 48, Anm. *) I Juni 1697 blev Rostgaard ved den bekendte franske Reisende, d'Arvieux, indført hos den tripolitanske Gesandt, Hadgi Mustapha Aga, med hvem han talte Hollandsk.
- 49, Lin. 10 de Tellier, læs: Letellier.
- 106, — 1 Jonas Ramus fik sin »Kirke- og Verdslige Historie« trykt i Christiania 1704. Om det er dette eller et andet kirkehistorisk Arbejde, der er tænkt paa i *Nova literaria Mar. Balth.*, vides ikke.
- 106, — 14 f. n. en en, læs: en.
- 113, — 6 Allerede i Aaret 1705 har Gram været kjendt af Rostgaard. I dette Aar forfattede han: »A. Persii Flacci Editionum Catalogus in folio Regali in gratiam Rostgaardi collectus, 8 Ark.« Rostg. Saml. i Universitetsbibl. 4, Nr. 333.
- 115, — 6 Jacob, læs: Jens.
- 116, — 1 f. n. 1330, læs: 1380.
- 131, — 18 Indheld, læs: Indhold.
- 143, — 16 Henrik Ovesen Pflug ansøgte 1707 om *Privilegium* i 20 Aar paa sin *Geographi*. Han var 75 Aar gammel, havde tjent under Kong Christian V som Major over et Parti paa 4—500 Mand; han havde faaet Blessurer, var svag og trængte til *Subsistance*. Hans Ansøgning blev ikke bevilget.
- 148, — 5 f. n. Henseende, læs: Henseender.
- 154, — 15 Ogsaa L. Thura skrev et Digt til Rostgaard i denne Anledning; det er trykt i *Thuras Adskillige poetiske Sager, Kbh. 1721, S. 46—48.*
- 159, — 8 f. n. vilde, læs: vilde været.
- 159, — 1 f. n. Kurrekturarkene, læs: Korrekturarkene.
- 177, — 1 f. n. Bendix Jørgensen blev løsladt den 15. Juni 1726 i Anledning af Dronningens Nedkomst.

- S. 190, Lin. 18 I Dänische Bibliothec, VI, S. 545—46, tillægger Rostgaard sine Erindringsposter ikke saa ringe Betydning; han siger, at han meddelte dem til forskjellige gode Venner, »die zweifels ohne einigen Nutzen geschaffet, und zu der heutigen von vielen aufgeräumten Köpfen in Gang gebrachten zierlichen Dänischen Dichtkunst nicht wenig beygetragen haben.«
- 196, — 4 Den Seddel, skreven af Rostgaard, som Nyerup omtaler, findes i Universitetsbibliotheket, Additamenta, Folio, Nr. 150.
- 230, — 18 Der findes iblandt Rostgaards Papirer to ufuldendte Udkast til Foranstaltninger, som han vistnok har sysselsat sig med som Oversekretær. Det ene er: »Forslag om et nyt Arbeids Huus, i hvilket Fattige folk, som lide nød for deris underholdning, og de børn, som forældrene ikke kunde føde, og alle tiggere, baade unge og gamle, burde inddragis, til saadanne forretninger og sligt arbejde brugis, som deris lemmer kunde taale, i hvad legems mangel de ogsaa kunde have, naar alleeneste hiertet var friskt, og blodet ikke alt for usundt. Hvorimod de med fornødne føde og klæde skulde forsynis.« Det andet er: »Project til et Corrections Huus for mands personer.« Her findes følgende Forslag: »Det skulde maaskee være tienligt, at sende dagdrivere og vanartige ledig-gængere op til Norge, for at arbejde i Marmor-gruberne.«
- 241, — 2 f. n. Deres Bestallinger udfærdigedes den 16. Februar 1725.
- 278, — 5 Hos Giessing, Jubellærere, II, 1, S. 231—82, læses en ret mærkelig Notits om Deichmanns Brevvexling med Frederik IV. —

Med Hensyn til et Brev fra Forfatteren af dette Skrift, hvoraf Fr. Barfod har aftrykt et Brudstykke i tredie Udgave af sine Fortællinger af Fædrelandets Historie, II, Kbh. 1869, S. 844, er der Anledning til at bemærke, at Brevet indeholdt et Spørgsmaal om, hvilken Kilde B. havde for, at Deichmann havde villet skaffe Norge et eget Universitet, et Spørgsmaal, som B. har ladet ubesvaret.

- S. 804, Lin. 15 Vilhelm Edingers Hus er det nuværende Prindsens Palais.
- 318, — 12 Statholderen i Norge, Ditlev Wibe, var endnu i Kjøbenhavn paa den Tid. Christian Gabel omtaler det i et Brev til Westphalen, dat. den 14. December 1724; han siger, at man ikke ved, naar Wibe vil reise, »dont on est de plusieurs sentiments.»
- 348, — 5 Assigationer, læs: Assignationer.
- 860, — 3 f. n. Thomas, læs: Hans.
- 381, — 8 f. n. Kierulf blev den 9. August 1728 udnævnt til Justitsraad.
- 406, — 4 f. n. Efter et Besøg paa Krogerup skrev Gerhard Treschow et Rimbrev til Rostgaard, i hvilket følgende Linier forekomme:

Jeg saae paa Kraagerop alt hvad der kan fornøye,
 alt, hvad der drage kand til sig et muntert Øye,
 Naturen haver der sit Mesterstykke giort,
 i at fremvise alt, hvad prægtigt er og stort.
 Men hvad Naturen end kand have der forgiøttet,
 det haver Kunst og flid tilstrækkelig oprettet.
 Hvor jeg med Rostgaard om i Huus og Have gik,
 stod alting ordentlig og i sin rette Skik.
 Med Glæde hørte jeg, at hvad jeg fik at skue,
 var for den største Deel af Rostgaard og Hans Frue
 tildeels indrettet, og tildeels forbedret, saa,
 at deres Hænders Frugt det billig kaldes maa. — —
 Men endnu fik jeg det paa Kraagerop at skue,
 som var det rareste, den smukke Rostgaards Frue,
 hvad man mig havde sagt om Hendes Dyd, Forstand,
 og store Artighed, jeg selv nu saade kand.

Thottske Samling, 4, Nr. 1534.

- 407, — 9 Rostgaard fik 1740 Tilladelse til at holde Kro i Fiskerleierne Esperleie og Humlebæk. Kroværterne skulde hente deres Varer i Helsingør og betale 2 Rdlr. aarlig til Kongens Kasse.
- 415, — 9 f. n. Rostgaard, læs: Rostgaard.
- 427, — 1 f. n. Fru Bruun blev begravet paa Allerslev Kirkegaard. Sognepræsten H. Fritz holdt en Ligprædiken over hende, som blev trykt i Sorø 1758, 4to, 32 S. Der er aftrykt en Efterretning, som Fru Bruun nedskrev den 30. November 1740 paa Gierdrop om, hvorledes hendes Lig skulde klædes og stedes til Jorden. »Klokkerne vil jeg ei have ringet, og over mit Lig aldeles

intet talt; ikke desto mindre skal Kirken gives tvende Lys. Paa denne Maade forlanger jeg, at min Jordefærd maatte fuldbyrdes.»

- S. 461, Lin. 13 f. n. Et Exempel paa, at man henvendte sig til Rostgaard for at faa genealogiske Oplysninger, kan anføres fra Aaret 1743. Da sendte han Frøken Christiane Rodsteen Sparre i Roskilde adelige Frøkenkloster en Stamtavle over Sophie Dorothea Schinkels 16 Ahner, med en Attest. Rostgaardske Samling i Univers. Bibl. Folio, Nr. 25.

Det kan her nævnes, at Hofman benyttede de rostgaardske genealogiske Stamtavler ved Udarbejdelsen af Stamtavlerne i Samlingen af Fundationer, se Fortalen til første Bind, Blad b 4. Ligeledes at Gram forfattede Extrakten af Fundationerne for Kjøbenhavns Universitet, som blev trykt i Hofmans Værk, og at den paa ny blev gennemgaaet af Rostgaard. Se Fortalen til tredje Bind, Blad c.

- 475, — 3 I Klevenfeldts Stambog har Rostgaard den 17. Februar 1742 som Motto eller Symbolum skrevet paa Græsk Stedet af Paulus's første Brev til Timotheus, IV, 8: »Gudsfrygtighed er nyttig til alle Ting, og haver Forjættelse for det Liv, som nu er, og for det tilkommende.» Ny kgl. Samling, 8. Nr. 380.
- 507, — 3 Til saadanne Udtalelser hører ogsaa den, som findes i Oversigt over det kgl. danske Vidensk. Selsk. Forhandlinger i Aaret 1869, S. 102—3, nemlig en Betænkning, forfattet af P. G. Thorsen og underkrevet af ham og E. Holm, om et Andragende, som Forfatteren af dette Skrift indgav til Selskabet, for at søge dets Understøttelse til Udgivelsen af de Rostgaardske Aktstykker og Breve. Denne Udtalelse er det Smukkeste, som endnu er sagt om Rostgaard.
- 538, — 13 f. n. I Fortegnelsen over Klevenfeldts Bøger og Samlinger nævnes S. 263, Nr. 35 blandt »smaa Migniaturportraiter«, »Conferents Rostgaard, paa Elphenbeen i sort laqueret og forgyldt Ramme«.

NAVNE- OG SAG-REGISTER.

- Aabye og Biersted Præstekald i Jylland, 254.**
- Aagaard, Chr., Digter, 37; Niels Ebbesen, Mag., Rektor, 122.**
- Abendana, Isak, lærd Jøde i Oxford, 39—40.**
- Adelens Oprindelse og Herkomst, et Digt, 194—95, 478.**
- Adelshistorie, dansk, 124.**
- Adler, Geh. R., 274, 317.**
- Adierfelt, svensk Gesandt, 382.**
- Admiralitetsretten, 160.**
- Ahlefeldt, Anna Soph., 224. Fred. 89. Karl, 342. Greve, 341. Overkammerer, 101.**
- Albertsen, Henr., Digter, 37.**
- Allen, C. F., Prof. Rostg., 497.**
- Almanakken, 470.**
- Altonaische gel Zeit., 480.**
- Amthor, Historiogr., 169**
- Ancher, P. Kofod, Prof., 484.**
- Anchersen, Matth., Biskop, 112, 144, 163, 395, 521.**
- Andrarum, 15.**
- Angell, Hans, Mag., Præst, 259—62. Lor, Præst, 260—62.**
- Anholt, 17, 145—46, 407—16, 465, 497.**
- Anker, Mag., Feltpræst, 32.**
- Anna Pedersdatter, 390.**
- Anna Sophie, Dronning, 176, 179, 224, 232, 273, 275, 301, 303—6, 326, 377, 379, 389, 525.**
- Antvortskov og Korsør Amter, 399—402.**
- Appelberg, Sr., 345, 349**
- Archiv, det tyske, 131—135; paa Kjøbenhavns Slot, 132; paa Loftet over det kgl. Biblioth., 184.**
- Arendrup, Kathr. Asmusdatter, 2. Margr., 14, 17. Marina, 3.**
- Areskin, russisk Læge, 213.**
- Aresen, Thorleif, Præst, 204.**
- Arnesen, Jon, Biskop, 204.**
- Asker Præstekald i Norge, 258—59.**
- Asminderød, 465, 474.**
- Asmussen, Margr., 5.**
- Baad, Kapt.-Lieutn., 163.**
- Baden, G. L., 489.**
- Baluze, Ét., fransk Lærd, 51.**
- Banese, Joseph, Maronit, 75.**
- Barfod, Fr., Forfatter, 94, 556.**
- Barfoed, Adjutant, 346. Admiral, 162.**
- Bartholin, Alb., Literærhist., 128. Christopher, Landsdommer, 4. Hans, Dr. og Prof. theol., 330—31, 360, 557. Kasper, Finansdep., 8, 11, 85, 99, 118, 174, 176, 285, 462, 519. Kasper Christ., Justit., Landsd., 466. Rasmus, Astron., 65. Auktions-Dir. 375. Thomas d. æld. 4; d. y. 81. Generalprok. 372.**

- Bassewitz, v., Minister, 364—66.
O. v., Gesandt, 478.
- Bayer, Theoph. Sigfr., Philol. i St. Petersborg, 392.
- Bayle, P., 53.
- Bech, Kirst., Frue, 254.
- Becker, Gotfried, Hof-Apoth., 337—8;
T. A., Prof., 497.
- Bekker, Balth., hollandsk Theolog,
34—36, 512.
- Benzellus, Erik, Biskop, 49, 478.
- Benzon, Niels, Kancellir., 122, 156—
57, 270.
- Berg, Anna, 326, 354, 371—72.
Peder Sørensen, 326, 328.
- Bergau, Hendrik, Archivsekr., 132.
- Bering, Jytte, 27. Vitus, 27—37.
- Bernard, Edw., engelsk Philolog, 63.
- Bestuchef, russisk Gesandt, 230.
- Bibliothek, d. mediciske i Florens,
71; Kgl. i Kjøbenhavn 393—
94, 450; Univ. i Kjøbenh. 12,
284, 459, 463; i Leiden 26;
ambros. i Mailand 70—71;
i Modena 71; det bodl i Oxford
42; Kgl. i Paris 49—54; i
Wolfenbyttel 16; N. Benzons
156—57; B. Delchinanns 157,
284; Colberts 51—54; M.
Gudes 16, 65, 103; Chr. Reit-
zers 209—18, 351; Rostgaards
13—14, 114—15, 125, 385—
94, 463, 465; A. Magnussens
Samlinger 221—22.
- Biering, Peder, Præst, 309.
- Bignon, Jean Paul, fransk Lærd,
48, 66, 108—9.
- Bille, Jørgen, Stiftamt., 233—39,
254, 315. Mich., Admiral, 336,
339—40. Torben, til Sæ-
holm, 126.
- Bing, Dr. med., 376.
- Bircherod, Jens, Biskop, 100, 115,
128, 427, 555. Prof. 397. Thom.
Br., Rektor, 100.
- Biørnsen, Peder, Raadm. i Vi-
borg, 241.
- Blinde, de, 465—66, 472.
- Blixencrone, Justitiarius, 283, 333,
375, 381.
- Blohme, Overhofmarsk., 320, 371.
- Blom, G. P., 287.
- Blome, Sigfrid, 108.
- Boccaccio, 389, 528.
- Boeder, Hans, 373.
- Boivin, Jean-de Villeneuve, fransk
Lærd, 50, 73, 85, 551.
- Bollandister, 31.
- Borch, Ole, Dr. med. Prof., 11, 15,
37, 106, 189, 453.
- Borchorst, Maurits, Borgem. i Vi-
borg, 233—39.
- Bording, Anders, 15, 117—21, 149,
435—37, 504.
- Bordhusen, Postinsp., 324.
- Borhaneddin Alzernouchi Alze-
bergj, 143.
- Bornemann, Henrik, Biskop, 99.
Kosmus, Biblioth., 12.
- Botsac, Gen.-Superint., 16.
- Bouillon, de, Kardinal, 73, 76.
- Boysset, de, Gen.-Lieut., 160.
- Braem, Chr., Landsdommer, 236.
- Brager næs, 259.
- Brahe, Karen, 393. Tyge, 65—67.
- Brand, Geh. R., 102.
- Brandt, C. J., Præst, 507.
- Brasch, Mr., Skrivelærer, 10. Mar-
tin, Maler eller Tegner, 141.
- Brask, Jens, Præst, 257.
- Braunmann, Justitsr., Laugm., 285.
- Bredal, Kancellir., Kammeradv., 289.
- Breitenau, Geh. R., 130—31, 163.
- Brink, Iver, Præst, 119—21, 122,
427, 505.
- Brockdorf, Kammerh., 307.

- Brockdorff, Severin, Adelsm., 342.
 Brostrup, Alb., Kancellir., 306.
 Bruin, Jakob de, Generalm., 350.
 Brun, Eschild, Herredsf., 314.
 Brunsmann, Joh., Præst, 34, 36,
 100, 427, 512—13.
 Bruun, Fr. Konr., Kadet, 424—25.
 Lars, 335 Malte Konrad, 425.
 Oluf, Justitsr., 421—25, 431.
 Urban, Justitsr., 421.
 Brøndorff, Anders, Præst, 257.
 Bryggerne i Kjøbenhavn, 241—44.
 Bryssel, 29—31.
 Bræmer, Mr., 10.
 Brændevinsbrænderne i Kjøbenhavn,
 231—32.
 Budde, Armegaard Margr. f. Gabel,
 336—37. Vincens, Gen.-M., 336.
 Buhrmester, Nikolai, Kjøbm., 177.
 Bussæus, A., Borgemester, 488.
 Bybal, Theodora, g. m. M. Ancher-
 sen, 163.
 Bülow, Marskalk, 398.
 Bynch, Lorens, Præst, 415.

 Camilly, fransk Gesandt, 379.
 Caplon, Étienne, Theater-Entrepr.,
 296—97.
 Carlsen, Anders, Præst, 372.
 Casanata, Girolamo, Kardinal, 78.
 Celsius, Olof, Domprovst, 68.
 Cervantes, 389, 533.
 Charlotte Amalie, Prindsesse, 301.
 Chavigni, de, fransk Gesandt, 462.
 Chevalier, Mr., fransk Sprogl., 10.
 Chocquet, Mr., Dandsemester, 10.
 Christian I, 126. Christian II, 166—
 67. III, 132. IV, 312. V, 3,
 15, 77, 84, 88—89, 103, 136,
 141, 188, 274. VI, Kron-
 prinds, 126; 111, 294, 304, 321,
 372, 440.
 Christian August, Administrator, 172.
 Christiane Amalie, Prindsesse, 307.
 Christianstad, 15.
 Claudianus, Andr., Mag. Feltpr., 6, 29.
 Clément, Nic., fransk Lærd, 50—
 52, 65.
 Colbjørnsen, Peder, 293.
 Colerus, Joh., hollandsk Præst,
 33, 35.
 Corneille, 47, 489.
 Coulanges, Phil., Marquis de, fransk
 Digter, 197, 524.
 Cramer, Joh. Fr., tysk Lærd, 104.
 Crusius, Magnus, dansk Legat. Præst
 i Paris, 392.

 Dalen, van den, holl. Boghandler,
 512.
 Damme, van, Bogtr. i Leiden, 35.
 Danmarks Politik 1725—26, 364
 —68.
 Danneskjold, Chr., Greve, 393—94;
 Ferd. Anthon, 224.
 Dante, 389, 533.
 D'Arvieux, fransk Rejsende, 555.
 Dauw, Fred. Joh. Val., Præst paa
 Anholt, 412—16, 498.
 Davidsen, Fred., Tølhusskr., 2.
 Deichmann, Barth., Biskop, 71, 100,
 115, 156—57, 170, 251, 259—
 77, 281—91, 308, 316, 318—
 30, 376—78, 490, 495, 499, 556.
 Jakob, Præst, 255. Karl, Kan-
 cellir., 223, 320, 556. Peder,
 Præst, 255. Peter, Kapit., 267.
 Vilh., Landsd., 267.
 De la Monnaye, fransk Digter, 451.
 Depping, fransk Lærd, 487.
 Des Roches, de Parthenay, fransk
 Lærd i Danmark, 487.
 Ditmar, Mr., Beridder, 10.
 Dodwell, Henry, engelsk Philolog, 43.
 Dokument, det ældste i Danmark, 435.
 Dolmer, Maren, 261.

- Dommeres Bestikkelighed 332.
 Dora, Jomfru, i Leiden, 33.
 Dorschæus, Joh., Feltpræst, 30.
 Dorville, hollandsk Philolog, 438.
 Dose, Overkammersekr., 155.
 Dronninglund, Kirke, 194.
 Duker, hollandsk Philolog, 63.
 Dumetius, Søren, Præst, 327, 373.
 Dürer, Alb., 391.
 Dänische Bibliothec, 433—34.

East, Jos., Gjørtler, 163.
 Eberhertz, Fred. v., Generalm., 401.
 Eccard, J. G., tysk Historiker, 152—53.
 Ed, Embedsmændenes, 360.
 Edinger, Vilh., Kjøbm., 304, 557.
 Eegbye, Henr., Rektor, 6.
 Egede, Hans, 244, 249. Povel, 249.
 Eggers, Justitsr., 446. Raadmand, 236, 240.
 Ehlers, Etatsr., 113. Kollegium 113—14, 395.
 Else Iversdatter, g. m. J. Rostgaard, 14, 405, 423.
 Erik Glipping, 126.
 Erlund, Chr., Postdirektør, 170—9, 308, 324—25, 380.
 Esmarch, Assessor, 131.
 Eustathius fra Thessalonika, 56.
 Exspektancer, 256, 313.

Fabricius, A., 486. Joh: Alb., tysk Philolog, 86, 147.
 Falster, Chr., Rektor, 110, 112, 154, 164, 194, 387, 389, 427—29, 504—5.
 Finde, Absalon, Stiftsprovst, 240.
 Flacius Illyricus, 74.
 Fleischer, Mag., 34.
 Flensborg, ligger ikke i Holsten, men i Slesvig, 188.
 Florens, 71—72.

Fogh, Peter, Justitsr., 372
 Forfatterlexikon, dansk, 128.
 Fosite, Maler, 451.
Foss, Christian, Forpagter, 240.
     Jens, Dr. og Prof. med., 169.
     Matth., Hofprædikant, 312.
     Niels, Bibliophil., 7, 393—94.
     Peder, Rektor, 7—9.
Francius, Petrus, hollandsk Lærd, 25, 38.
Franckenau, Georg Fr., Læge, 102.
Frantzen, Erich, Snedker, 164.
Frankfurt, 19, 21—22.
Fransen, Nils, Hørkræmmer, 2.
Fredensborg, 246, 303.
Frederik III, 2—4, 97, 136, 138, 141. Kronpr., 32. IV, 82, 103, 109, 131, 136—37, 141, 169, 175, 192, 243, 245, 273, 283, 300—1, 304, 312, 345, 378—79, 429, 503. Kronpr. (V) 307, 387. Af Hessen, Konge i Sverig, 172. Karl, Hert. af Pøn-Nordborg, 136, 342.
Freschotti, Casimir, ital. Lærd, 544—45.
Friis, Greve, 257; Charlotte Amalie, 224; Christian, 126; Niels, 84; Christian Mathurin, 314; Johan, Kansler, 310; Jørgen, Præst, 230, 406—7, 427, 453.
Frogner Præstegaard, 259.
From, Ulrich Fred., 314.
Fuchs, Maler, 506.
Fuhrmann, Niels, Amtm. paa Island, 204.
Fussing, Jens, Præst, 257.
Fæster, Jens, 250.

Gabel, Anna Margr., 89; Arme-gaard Margr. 336; Christian Karl, Geh. R., 253, 258, 267, 274, 285, 289, 317, 322, 334—

- 40, 344, 363—71, 374, 381, 488, 530, 557; Christopher, Stath., 89; Fred., Stath., 137, 363.
- Gad, Anders Nielsen, 163.
- Galland, Antoine, Abbé, fransk Lærd, 48, 75.
- Garde, H. G., 334, 339, 364.
- Gebhardi, L. A., tysk Historiker, 487—88.
- Gehelmearchivet, 81—83, 129—35, 218—20, 382, 520.
- Genealogiske og heraldiske Samlinger, 123—25, 557.
- Gercken, Did., Billedhugger, 293.
- Gerner, Henr., Biskop, 27, 427, 512; Oluf, Borgemeester i Viborg, 240.
- Gersdorff, Øllegaard, g. m. Grev Chr. Friis, 126; Rudolph, Baron, Stiftamt. i Sjælland, 295, 304—306.
- Gleber, Giertrud, Kokkepige, 314.
- Gliesen, 19—23.
- Girardon, fransk Billedhugger, 48.
- Goetze, Gotfr. Chr., tysk Jurist, 63.
- Goldzieher, Aron, Jøde, 178.
- Gosset, Abbé, fransk Legationspræst, 393.
- Gram, Fr. V., 233; Hans, 100, 108, 111, 112—13, 115, 152, 159, 202—8, 211, 255, 319, 350, 356—57, 372, 381, 382, 386, 388, 390, 392—96, 413, 427, 429, 431, 436—37, 440—45, 448, 454—57, 466, 472, 477, 485, 504, 555; Lars, Præst, 159, 357.
- Griffenfeld, P., Storkansler, 310—11.
- Grill, Kasper, Postskriver, 325.
- Grimm, J., tysk Philolog, 56.
- Groddeck, Gabriel, tysk Orientalist, 63, 74.
- Gronovius, Jakob, holl. Philolog, 25, 38.
- Grove, Mariane, 4; Peder 5.
- Grubbe, Cecilie, Hofmesterinde, 4.
- Gruter, Jan, holl. Philol., 37.
- Gryphius, Christian, tysk Lærd, 107.
- Grævius, Joh. Georg, holl. Philol., 33, 48, 53, 67, 71, 78, 100—1, 107.
- Grønlandske Mission, 244—53, 364; Kompagni i Bergen og dets Lotteri, 249—53.
- Gude, Marqv., tysk Philol., 16, 65, 103.
- Göldencrone, Chr., Baron, Finansdep., 274, 285.
- Gyldenløve, Chr., Feltmarskalk, 106, 137; Ulrik Christian, General-Admiral, 126; Ulr. Frederik, Statholder, 274.
- Haagen, Hans Hansen, Borgerkaptein, 376.
- Haas, J., Kobberstikker, 479, 506.
- Hadgi Mustapha Aga, tripolit. Ges., 555.
- Haerlem, Pieter van, Kobberst., 41.
- Hagen, Aage Rasmussen, Krigsbogh., 337—38; Frands v., Oversekretær, 182—33, 169, 304, 365, 379, 382.
- Hagensen, Anna Kathar., 83, 158; Karsten, Amtsforvalter, 83.
- Hahn, Sophie Amalie v., 89; Vinc. Joach. 89.
- Halthoresen, Jon, Præst, 204.
- Hamborg, 104.
- Handelstraktat m. Danmark og Generalstat., 135.
- Hanneken, Fred. Günther, Kancellir., 181.
- Hanneken, Phil. Ludv., Gen.-Sup., 21.
- Hansen, Michel, Skriver, 6; Ole, Etatsr., 197.
- Happellus, 487.

- Harboe, Christ. Ludv., Archivsekr., 382—83; Knud, Præst, 490; Ludvig, Biskop, 430, 433—34.
- Harder, Henr., dansk Digter, 37.
- Hartvigsen, Klaus, Præsident, 17, 65, 67—68.
- Hasse, Peter, Kjøbmand i Viborg, 232—39, 372.
- Hassing, Jakob Matth., Præst, 258; Mads, Præst, 258—59.
- Haugaard, Morten, Præst, 122, 125, 190, 549.
- Hausmann, Generallieut., 336; hans Kone, Karen Toller von Rosenhein, 336.
- Haverkamp, G., holl. Philol., 386.
- Heckeberga, Gods i Skaane, 360.
- Hegelund, Peter, Almanakker, 115.
- Helene, Prindsesse, 126.
- Helgelændere, 164.
- Helt, Jens Lauritsen, Byskriver, 314. Vilh., Konferensr., 112, 122, 196—97.
- Helvetius, Joh. Frider., hollandsk Læge, 33.
- Hemmer, Christen, 38.
- Hemsterhuis, Tib., holl. Philolog, 151—52, 521.
- Henrichsen (Hielmstjerne), Henr., 396, 430, 432, 444.
- d'Herbelot, fransk Orientalist, 48.
- Herman, Poul, holl. Botaniker, 33.
- Hersleb, P., Biskop, 168.
- Hert, Johan. Nik., tysk Jurist, 19, 22.
- Hesselberg, Johan, Lærredskræmmer, 2.
- Heszel, Henning Jakobsen, 163.
- Hillingworth, Student, 39.
- Hillmann, Hr., 357.
- Himmerich, Hans, Politimester, 301.
- Hiort, P., 487.
- Hire, de la, fransk Matemat., 66.
- Hoff, Andreas, Stiftspr., 261, 275.
- Hoffmann, Joh. Ad., tysk Forfatter, 451; Nik., Student, 451.
- Hofman, H. de, 486, 557.
- Hojer, Andreas, 130—31, 164—70, 199, 213—18, 230, 265, 275, 276, 286, 305—6, 308, 320—21, 326, 346, 363—66, 381—82, 393—94, 462, 467—68, 488—89, 495, 505, 552.
- Holberg, Ludvig, 159, 165, 198—209, 296, 298, 332, 427, 458, 457, 462, 477, 485, 499—503.
- Holck, Eiler, Baron, Generalm., 4.
- Holdersen, Rasmus, Kjøkkeninspektør, 385.
- Holm, E., Prof., 558; Hans Jensen, Hospitalsforst., 372.
- Holmsted, Fred., Bogholder, 411.
- Holst, Lorens Hansen, Raadm., 336; Niels, Herredsf., 373.
- Holstein, Chr. Fred., Overhofmarsk., 168, 275, 281, 291, 304, 308, 372, 375; Christiane Soph, Grevinde, 301, 304, 466; Hans Fred., Overhofm., 22; Henning, 304; Joh. Georg, Geh.-R., 100, 213, 232, 274—75, 350; Joh. Ludv., Geh.-R., 111, 315, 421, 439, 444—45, 482; Ulr. Ad., Storkansler, 84—85, 91, 232, 274, 300, 304, 331, 343—45, 350, 360.
- Holtz, Etatsr., 366.
- Hopner, Joh., dansk Digter, 37.
- Horn, Fred., Konferensr., 193, 548.
- Hornbech, Bartram, Præst, 417—18.
- Horrebov, Peder, Prof., 470.
- Hovenbek, Peder, 26, 27, 31, 32, 38.
- Hudson, John, eng. Philol., 63, 85, 514.
- Huguetanerne, Boghandlere, 22.
- Hausmann, Joh., Vægterinspekt., 155.
- Hven, Præst og Indbyggere, 163.

- Hübner, Joh., tysk Histor., 487.
 Hyde, Thomas, eng. Philol., 42.
 Hygom, Peder, Biskop, 415—16.
 Hyldahl, Christian, Bogfører, 14.
 Høberg, Jens Sørensen, Student og Skuespiller, 298.
 Høg, Peder Nielsen, Præst, 257.
 Hølesteret, 156, 179—86, 331—33, 375.
 Høpfner, Joh. Georg, Bogtr., 388. N. C., Bogtr., 483.
 Hørsholm, S, 451.
 Heyer, Frederik, Præst, 341; M. H., Sekretær, 425; Ole Hansen, Student, 341; Anonymus 335.
- Jacobi, C. F., Konferensr., 485.
 Jacobsen, Cordt, Byfoged, 314; Hans, Provat, 549.
 Jacobæus, Holger, Prof., 123; Thomas, 122.
 Jakobsen, Jakob, 329.
 Janssen, Hans, Kjøbm. i Husum, 18 Ibsen, Sanger, 247.
 Jens, Johannes, holl. Philol., 25, 38.
 Jentoft, Hartvig, Kjøbm., 244—45.
 Jessen, Geh.-R., 101, 169.
 Jstorph, ubekjendt, 325
 Imhof, tysk Histor., 487.
 Imperiali, Gulseppe, Kardinal, 73.
 Indskrifter, gr. og lat., 76.
 John, Aug. Fred., Justit., 335.
 Jonsen, Sthen, Biskop, 43.
 Josephus, 386.
 Isenfeldt, Nik., Præst, 313, 348, 354, 356, 371—72, 374.
 Isidor, 54, 433—34, 516.
 Judichær, Ole, Admiral, 247, 258, 322, 338—39, 360, 364, 393, 438.
 Juel, Geh.-R., 101.
 Julius Africanus, 56.
 Junius, Franc., eng. Philol., 42.
- Justesen, Karen, 258.
 Jørgen, Prinds, 4.
 Jørgensen, Bendix, Postskr., 174—78, 555; Christopher, Herredsskr., 314; Hans, 456; Jak., Amtsf., 168.
- Kaalund, Hans Vilh., Konferensr., 123, 398.
 Kall, Joh. Chr., Prof., 483.
 Karl, Prinds, 71, 246, 344—45, 347, 398; Frederik, Hertug af Holst. Gott., 364.
 Karl XII, 86—87; Mindestøtte, 292—94; Karl XV, 294.
 Keperøek, Grønlænder, 245—49.
 Kierulf, Clemen, Præst, 319; Gertrud Kirstine 254; Klaus Mortensen 254; Lukas, Justitiarius, 236, 318—19, 324—25, 329, 381, 557; Steen, Mag. Præst, 254—58, 351; Sophie Hedvig, 254.
- Kingo, Thomas, Biskop, 94, 427.
 Kirsten Pedersdatter, 2.
 Kiær, Fred., Kancellir., 233—39, 319, 325, 342, 351, 355, 371—72.
 Kiærulf, Anders og Laurids, Godsetere, Adelsm., 342, 355
 Kjøbenhavn, bombarderes, 86; Brandvæsen, 162; Bryggerne, 241—44; Brøndevinsmændene, 231; Grønlænderne, 246—49; Ildebrand 1728, 394—96, 398, 449; Porcelænsfabrik, 95, 384; Skuepladsen, 294—301; de fire Species, 282; Sukkeraffinaderi, 160—61; Tømmerplads, 385.
 Kjøge Huskors, 34—36, 512.
 Klausmann, Gorris K., Bryghus Forv., 342.

- Klevenfeldt, T., Konferensr., 125, 394, 558.
 Kløcker, Abraham, Kjøbm., 324, 341, 398.
 Kneul, Regimentkvarterm., 29.
 Knudsen, Hans, Prokurator, 12.
 Knuth, Overkammerj., 101.
 Kollegium, Ehlers, 113—14.
 Kommission, Archiv-, 131—33; Geheime-Inquisitionss-, 320—81; Marine- 335, 339.
 Kompagni, ostind. 356; vestind. og guin. 160—61.
 Kongeloven, 103, 136—41, 307.
 Kordeas, C., tysk Literærhist., 486.
 Kortholt, Christian, 84, 439; Sebastianian, 152—53, 439.
 Kortvending, 115.
 Koss, Christian v., Lieutn., 193; Joh. Christopher v., Kapt., 193.
 Krabbe, Charlotte Amalie, 126; Karen 350; Mette Sophie, 350; Otto, Geheimer., 124—25, 224.
 Krag, Anders, Herredsskriver, 314; Niels, Adelsm., 342.
 Kragh, Palle, Stiftamt., 237.
 Kray, David, Tolder, 233—34.
 Kreyer, Lorens, Assessor i Høieste-ret, 332—33, 371.
 Krock, Henr., Maler, 76, 532.
 Kroer, Esperlele og Humlebæk, 556.
 Krog, Peter, Biskop, 266, 277.
 Krogerup, 1, 80, 87, 97, 144—45, 345, 399—400, 404—7, 427, 465—66, 557.
 Krøger, Tobias, 233.
 Krøier, Herm., Byfoged, 326.
 Kyhn, Frands, Præst, 77.
 Küster, L., holl. Philol., 49.
 Köln, 23—24.
 Körbitz, Joh. Christ., Overkrigs-sekr., 371.
 Laasbye, Jens, Student, 38.
 La Croix, Fred., Maler, 478, 538.
 La Croze, Maturin Veyssièr de, fransk Orientalist, 48, 152, 385—87, 392.
 La Fontaine, fransk Digter, 451.
 Lamprecht, tysk Lærd, 64.
 Landsbyskolerne, 230.
 Langebek, Jakob, 396, 413, 421, 430—35, 440—48, 452—53, 457, 460, 465, 473, 476—77, 479—82, 491—94, 504, 507. Terkel Carlsen, 55.
 Larsen, P., Forfatter, 486.
 Laurvig, Greve, 376.
 Lautrup, Kammerraad, 221.
 Laverentzen, Joh., Assessor, 62, 107, 230.
 Lebrun, Charles, fransk Maler, 65.
 Leclerc, Jean, holl. Philol., 56.
 Lehn, Abraham, 393.
 Leibnitz, tysk Historiker, 152, 439.
 Leiden, 24—38.
 Le Maire, Isak, 101.
 Lente, Geheimer., 100—1, 232, 343, 350.
 Lerche, Vincens, Geheimeraad, 94, 115.
 Lersner, Fr. Max v., Sekretær, 393.
 Libanius (f. c. 315, d. c. 393 efter Chr. F., levede mest i Antiochia, Athen og Konstantinopel; han var en udmærket Rhetoriker og en meget elegant Stilist. Hans Brevsamling tæller i Wolfs Udgave 1605 Breve), 56, 71, 72, 73, 147—52, 385—87, 393, 437—39, 476, 499, 521.
 Liebe, Joh. Melchior, Boghandler, 106.
 Lier Præstekald i Norge, 259, 355.
 Ligprædikener, Saml. af, 125, 389.

- Lintrup, Søren, Biskop, 10, 11, 12, 100, 106, 107, 147—51, 240, 427, 499.
- Lippe, Jean van der, 249.
- Lissant, Jakoba Ernest., 290; Nicolaus, 290.
- Lister, Martin, engelsk Læge, 45.
- Lohman, Eschild, Archivsekr., 132; Frid., Præst, 132; Helene 132, 224.
- Londemann, Edv., Biskop, 84—85, 93—94, 96, 112, 115, 128, 156—58, 188—89, 355, 398.
- Longinus, 56.
- Longuerue, Louis Dufour Abbé de, fransk Historiker, 48.
- Lorentzen, Anna, 14; Asmus, Kjøbmand, 2; Nis, Raadm., 5, 14.
- Lossius, Boghandler, 393.
- Lotteri, for Bryggere i Kjøbenhavn, 243; i Christiania 252; det grønlandske, 249—53.
- Louvois, Camille Letellier, Abbé de, 49, 65, 76; Charles Maurice, Erkebiskop, 49.
- Lovise, Dronning, 304; Kronprindsesse 445.
- Lucoppidan, Peder Jensen, Præst, 100.
- Lund, Laurids, 94; Zacharias, dansk Digter, 149; Renteskriver, 325.
- Lund, Universitet, 15.
- Luxdorph, Bolle, 27; Bolle Willum, Geheimer., 27, 394, 430, 452—53, 485, 506—6, 538; Christian, Oberst, 27, 32, 38—39, 555; Else 61; Peder, Justitar., 26.
- Lybek, 163.
- Lüdgers, Andreas, Kabinettssekr., 243
- Lygmklosters Necrologium, 393.
- Lyme, Jonas, Præsident, 329, 359.
- Lyngbye, Frederik, Mag., Præst, 357.
- Lyschander, Kl., 128.
- Lützens, Frederik, Informator, 387.
- Løvenørn, Povel, General, 110, 193, 354, 419, 451.
- Maase, Anna Katharine og Frederikke Konradine, v. d., 465—66; Frederik v. d., 225, 420, 462, 462, Gølfred, v. d., 424—25, 465; 465; H. F. 496.
- Mabillon, Jean, fransk Lærd, 48.
- Magliabechi, Antonio, ital. Lærd, 70—71.
- Magnussen, Arne, 46, 74, 81, 92—93, 99, 100, 102, 110, 115, 142, 204, 218, 221—22, 274, 373, 382—83, 392—93, 398, 427, 490.
- Malland, 70—71.
- Maloz, 23.
- Majoner, Else, 290.
- Malling, O., Geh.-R., 486.
- Malta, 76.
- Mareschallus, engelsk Philol., 43.
- Margrethe Bodonia Danielsdatter, 190.
- Marie Pedersdatter, 6.
- Masius, Hektor, Hofprædikant, 9, 13, 15, 17, 46, 106, 137, 420, 511.
- Matthiades, Ursin, Admiraltetssekr., 335.
- May, H., Professor i Giessen, 21.
- Meis, Mr., 20, 23—24.
- Menage, A., fransk Lærd, 47.
- Mencken, J. B., tysk Lærd, 149.
- Mentzer, B., Professor, den ældre 19; den yngre 95.
- Meyer, Johannes, Mathemat., 46; Samuel, Apotheker, 46; Étatsr. 102; Justitar. 178.
- Meyerocrone, Christian, Kammerj., 47; Henning, dansk Envoyé, 9, 46, 48, 66; Kirstine 47.

- Michelsen, Michel, Bogholder, Genealog, 398.
- Mikkelsen, Karen, 258; Søren, Præst, 258—59.
- Minnesangere, tyske, 54, 514.
- Molbech, Chr., 490—94, 500.
- Molderup, Peder Nielsen, Kammer-assessor, 291.
- Molesworth, engelsk Forfatter, 89.
- Mollère, 295, 299, 501.
- Monrath, Johan, Etatsr., 350.
- Montaigu, René, Skuespildir., 296, 301.
- Montfaucon, Bernard de, fransk Lærd, 48, 78—74.
- Montros, Alexander, Byfoged, 379.
- Moréri, 486.
- Morhof, D. G., Professor, 18, 555.
- Mosheim, tysk Theolog, 385—87.
- Moth, Joh., Justitsr., 131—32, 385, 520; Matthias, Geheimer., 100—1, 105, 115, 122, 209, 447—48, 490—94, 500, 511.
- Motzfeldt, Ritmester, 30.
- Munch, Jak., Student, 376; P. A. 285.
- Munck, Niels Thomæsen, Præst, 5.
- Munthe, E. C. K., Rektor, 486.
- Muratori, Antonio, ital. Historiker, 70.
- Muus, Christian, Biskop, 270.
- Müller, Biskop, 267.
- Müller, Daniel, Borgemester, 10, 11.
- Münnich, W. M. v., Geheimer., 174, 176.
- Meinichen, Christian à, Oversekr., 232, 267, 290—91, 308—9, 318—25, 335, 340, 350, 362—63, 374—75, 379—80, 401, 499; Johanne Jakobe 380; Sophia Dorothea, 318.
- Meinichen, Erik, 112; Klaus, 137—41.
- Møller, Jens, Professor, 363, 371, 378, 495, 539; Joh., Rektor, 128; Ole Henr. 430, 450.
- Mørch, Christen Simonsen, Herredsskr., 314.
- Mørck, Christian, Raadmand, 241.
- Møsting, Etatsr., 161, 258.
- Neapel, 76.
- Neumark, Georg, tysk Psalmedigter, 43.
- Nexelø, 405, 465.
- Nicephorus Gregoras, 73, 86, 551.
- Nielsen, 325; Christen, Kjøkkeninspektør, 17, 144.
- Nitzsch, Frid., Prof. juris, 20.
- Nobel, Hans, Etatsraad, 215—16, 264, 273—78, 280—87, 289, 308—9, 313, 317, 337, 350.
- Noll, Christian, Student, 376.
- Nood, Gerard, holl. Jurist, 25.
- Norborg, Gallas, Herredsf., 314.
- Nordahl, P. T., Justitsr., 487.
- Nordrup, Hans, Poet, 526.
- Norge, Kirkesalg, 276—78; Matrikulering, 273—75, 281—82, 284—89, 373; Mindestøtte over Karl XII, 292—94; Salg af Præstegaarde, 278—84, 288, 378.
- Noris, Enrico, Kardinal, 73.
- Notker, 54.
- Numsen, Christian Vilh. v., General, 421—22; Eleonore 319, 356; Michel, Feltmarskalk, 402.
- Nyerup, Chr., Professor, 191, 196—97, 484.
- Nysted, Ole, 13.
- Nøhring, Rasmus, 374.
- Nørre Elkjær, 319.
- Øksen, Hans, Biskop, 10; Thomas, 7, 14.
- Ohlers, Joh Christoph., Tegner, 141.
- Olavius, Joh., Præst, 38.
- Olearius, Gotfr., tysk Philol., 56, 63.

- Olivarius, Holger, 513; Niels Holgers., 513; Nlk. Mag., 115.
 Ollendorph, Jørgen, Hofmed, 160.
 Olrog, Peder, Olderm. f. Bryggerne, 248.
 Olufsen, Torbern, Biskop, 310.
 Omgangsbrygning i Kjøbenhavn, 241—244.
 Oppian, 56.
 Ordbog, Dansk, 41, 121—23, 209, 489—48, 482.
 Orientalisk Trykkeri, 394—95, 458.
 Origenes, 26.
 Ost, Geheimer., 102.
 Osten, F. J. v., Kammerj., 192.
 Olfrid, 64, 74, 76, 77, 153, 389, 516.
 Overskou, Th., 501, 507.
 Ovid, 194, 210, 450.
 Oxford, 38—44.

P
 Palludan, Jens, Præst, 257.
 Palthen, Johan, tysk Lærd, 55, 63, 522.
 Paludan, 386.
 Papebroch, Daniel, lærd Jesuit, 31.
 Paris, 44—67.
 Parsberg, Holger, 125.
 Pauli, Hieron. Chr., Boghandl., 519.
 Peder Paars, 198—208, 487, 498—99.
 Pedersen, Jens, 453; Matthias, Stadshauptm., 164; Peder, 341.
 Peghmann, Leonard, 313.
 Perizonius, Jakob, hollandsk Philol., 25, 38.
 Persius, 556.
 Pest 1711 i Kjøbenhavn, 158, 474.
 Peter den Store, 211, 213.
 Petersen, Joh, Kammerr., 404; Lorentz, Forvalter, 3; N. M., Prof., 498—507.
 Petrus Olai, 393.
 Pflug, Henrik, Geograph, 143, 556.
 Phasian, Heinr., tysk Historiker, 20.
 Phædrus, 450.
 Picard, fransk Mathematiker, 65.
 Picques, L., fransk Orientalist, 47, 48, 73, 74, 514.
 Pietisme, 20, 475.
 Piper, Christina, Grevinde, 350.
 Plade, Matthias, Pagehovmester, 292—93.
 Platen, v., Generalbygm., 129, 133.
 Plessen, Charles Adolph v., 24, 100, 398, 402; Christian Ludvig, v., 24, 100, 398, 401, 539; Christian Siegfried, v., 24, 101—2.
 Poek, Grønlander, 244—49.
 Pontanus, dansk Historiker, 13.
 Pontchartrin, fransk Minister, 66.
 Pontoppidan, E., Biskop, 452—53, 488.
 Pouelsen, Nikolai Espen, 386; Oberst, 336.
 Povel Rytter, 165.
 Poveisen, Søren, Foged, 416—19.
 Prahm, Oberst, 170.
 Professor Rostgardianus, 495—97.
 Prom, Niels Johan, 7, 14.
 Prætorius, Archivsekr., 132.
 Pufendorff, Es, 19.
 Pulteney, engelsk Gesandt, 211.

R
 Raben, Geheimer., 451; Peter, Admiral, 221—22, 295.
 Rahbek, K. L., Professor, 191, 487.
 Ramshart, Peter, Justitser., Borgemester, 324—26, 337, 380.
 Ramus, Jonas, Præst og Forf., 107, 555.
 Rantzau, Christian, Greve, 110, 185, 370, 437, 525; Johan, Generall., 103—4.
 Rasch, Jakob, Rektor, 112, 263—64, 266, 275, 329, 359; Jakob Thronhjelm, 278.

- Rask, R., Professor, 56.
 Rasmussen, Stadskonduktør, 164.
 Ratecken, Joh. Phil., Politimest., 231.
 Raufn, Hans Knudsen, Borgem., 241.
 Raupach, Bernhard, Præst, 98—99, 114.
 Reedtz, Peder, Kansler, 136, 195.
 Reetz, Mette, 155; Sophie 155.
 Reenberg, Morten, Stiftsprovst, 115, 327—30; Tøger, Justitsraad, Landsdommer, 94—95, 115, 154, 156, 271, 372, 504—5.
 Refdal, Jens Andersen, Direktør, 245, 247, 250, 252—53.
 Regnier des Marais, fr. Digter, 451.
 Reich, David (Skolemester), 2; Kathrine 2; Kristine 2; Marie 2; Sophie 2.
 Reineke Foss, 381.
 Reinhard, Andreas, Kobberst., 137—38, 159, 397.
 Reitzer, Chr., Stiftamt., 46, 99—100, 103—4, 113, 115, 124, 159, 194, 209—18, 317, 330—32, 340, 350—51, 378, 380.
 Reland, Hadrian, holl. Orientalist, 143—44, 152.
 Resen, Peder, Præsident, 12, 103, 125, 391.
 Revenfeldt, Detlef, Generall., 84, 403, 465; Frederik Christian, 465; Konrad, 84; Konradine, 84—85, 91, 93—95, 113.
 Reventlow, Familie, 126—28; Anna Margrethe, 89—90; Christine Sophie, 84, 89, 91, 304; Detlev, 127; Ermegaard Margrethe, 89; Konrad, Storkansler, 81, 83—84, 87, 88—93, 95, 105, 126—27, 224, 519, 520.
 Rhode, Dorthe, 4; Magdalene 4.
 Ribe Skole, 400—1, 471.
 Riegels, N. D., 488.
 Rigitze, Prindsesse, 126.
 Rimkrønike, Den danske, 389, 435.
 Rom, 73—76.
 Rose, Chr., Digter, 112.
 Rosemejer, Vrotje, 163.
 Rosenborg, 82, 129, 192, 194, 218, 227, 322.
 Rosenkrantz, Christian, 124; Mette, s. Ove Rammels, 401; Ivar, Gehelmer., 111, 196, 233, 240, 308, 353—54, 378, 401, 427, 474.
 Rosenvinge, Dorothea, 380; J., Justitsr., Landsdommer, 128, 156; Kolderup, Prof., 484.
 Rosing, Joh., Provst, 359.
 Røstgaard, Frederik, Fødsel, 3. Daab, 4. Første Lærere, 5. I Helsingør, Skole 6. Undervises i Kjøbenhavn og dimitteres af Rektor ved Frueskole, 7—8. I Huset hos Masius, 9. Studerer ved Kjøbenhavns Universitet, 10—12. Samler Bøger 13. Optræder som Digter, 14—15. Gjør Reiser til Skaane og Tydskland, 15—16. Reiser til Giessen og studerer her, 18—23. Reiser over Mainz og Köln til Leiden, opholder sig her et Aar, udgiver *Deliciæ Poet. Dan.*, 23—38. Reiser til Oxford, studerer Græsk, Oldtydsk, beskæftiger sig med dansk Philologi, 38—44. Reiser til Paris, opholder sig her i 3 Aar, kommer i Meyercrones Hus, studerer Bibliographi, Græsk, Tydsk, Historie, op søger Tyge Brahes Haandskrifter, hans Planer for Fremtiden, korresponderer med fremmede Lærde, 45—67. Reiser gennem Frankrig til Italien, kjøber

Bøger og Haandskrifter, studerer i Bibliothekerne i Mailand, Modena, Florens, kommer til Rom, opholder sig her i længere Tid, fortsætter sine Studier, er beskæftiget med Libanius og Isidor, reiser til Neapel, Sicilien, Malta, gaar tilbage igjennem Italien, kommer til Leipzig og kort efter hjem, 67—79. Udnævnes til Geheimarchivar, 81—83. Bliver forlovet med Konradine Revenfeldt, 84. Følger Kongen til Slesvig, 85. Vender hjem til Krogerup, som er plyndret, 87. Hans Forhold til den Reventlowske Familie, 91—93. Bliver gift, 93. Adles, 95. Hans Forhold til Videnskabsmændene, 111—13. Testamenterer sine sjældne Haandskrifter og Bøger til Ehlers Kollegium, 113—14. Bibliotheket, 114—16. Hans literære Sysler, 117—29. Arbejder i Geh. Archivet og med det tyske Archivs Ordning, 129—35. Udgiver Kønge-loven, 137—41. Hans økonomiske Forhold, 143—46. Hans paatænkte Udgave af Libanius, 147—52. Mange forskjellige Forretninger paalægges ham, 155—86. Hans Forhold til hans Ven Niels Benzon og Biskop Delchmann, 156—58. Bliver i Kjøbenhavn under Pest - Epidemien, 1711, 159. Censurerer et Skrift af L. Holberg, 159. Bliver Direktør i det Vestind. Kompagni, 160—61. Censurerer et Skrift af Thestrup, 161—62. Censurerer

A. Hojers Danmarkshistorie, 164—69. Undersøger Chr. Erlunds Forhold, 174—77. Bliver Justitiarius i Høiesteret, hans Virksomhed som saadan, 179—86. Rostgaards Virksomhed som Æsthetiker, Edv. Londemanns Rostgardeis, 187—89. Forfatter en Veiledning til at skrive Vers, 189—92, 555. Hans Digte, 192—94. Er ikke Forfatter til Digtet »Adelens Oprindelse og Herkomst«, 195—96. Han er en Fjende af satiriske Digte, 197. Han optræder skarpt mod »Peder Paars«, 199—209. Han medvirker til at Kongen kjøber Chr. Reitzers Bibliothek, 212—18. Flytter Geh.-Archivet, 219—21. Gjennemser Arne Magnussens Samlinger, 221—22. Hans Familieforhold, 222—25. Udnævnes til Oversekretær i det danske Kancelli, 226. Hans Virksomhed i dette Embede, 227—302, 556. Hans Forhold til Biskop Delchmann, 262—67. Han modarbejder Projektet om at sælge de norske Præstegaarde, 280—84, 288. Er virksom for Monumentet ved Frederikshald, 292—93, og ved Stiftelsen af den danske Skueplads, 295—302. Forhold til Hoffet og Anna Sophie, 308—8. Har skabt sig Fjender, 308—9. Angives for at have taget Imod Skjænk og Gave, 318. Beskyldningerne undersøges af en hemmelig Kommission, 322—24, 342—49. Han flygter til Helsingborg, 344, kommer til-

bage til Kjøbenhavn og arresteres, 346. Han forhøres i Konseillet, afskediges og forvises fra Kjøbenhavn, 350—53. Nærmere Oplysninger om Beskyldningerne imod R., 353—60. Motiv til Forfølgelsen imod R., 373—74. Hans Karakteristik af Forfølgelsen, 381. Afleverer Geheimearchivet og forlader Hovedstaden, 382—83. Ordner sine Pengeforhold, sælger sin Gaard i Kjøbenh. og sit Bibliotek, 384—94. Forærer Universitetet et orientalsk Trykkeri, 395, sørger for at Ole Worms Breve udgives, 395—96, lader Thuras Digt om Hans Rostgaard trykke, 397—98. Bliver Amtmand, 399—401, Strid om hans Rang, 401—2. Bliver Translatør i Helsingør, 402—4. Tager sin Afsked og flytter til Krogerup, 404—5. Hans Styrelse af hans Eiendomme, han freder om Krogerup, 405—7, gjør forskjelligt Godt mod Anholt og Seierø, 407. Har Fortrædeligheder af nogle Præster paa Anholt, 408—16, og af en Foged paa Seierø, 416—19. Hans Familieforhold, 419, den ældste Datters Opførsel, hun gjøres arveløs, 420—23. Rostgaards Forhold til Videnskabsmændene paa hans gamle Dage, hans Venner Falster, Gram og Langebek, 426—35. Bordings Digte udgives, 435—37, Libanus's Breve udgives, 437—39. Rostgaards danske Ordbogsarbejde optages af Langebek, 439—48. Rostgaard arbejder

paa en Autobiographi, 448—50. Hans Digtvirksomhed paa hans gamle Dage, 450—52; foranlediger Digterkonkurrencer, 453—58. Stifter et Legat til Universitetet, 458—60. Hans Levevis i hans sidste Aar, hans Død og Begravelse, 460—64. Hans Testament, 464—67. Forskjellige Domme om ham 467—69. Karakteristik af ham, 469—78. Portraiter, 478—79, 558. Hans Eftermæle, 481—508, 558. Valgsprog, 508. Skrifter, 543—52.

Rostgaard, Hans, 1—4, 7, 27, 40, 96—97, 188—89, 397—98, 406, 512; Jakob 2, 398; Jens, Raadmand, 7, 14, 17, 47, 57, 64, 77, 86, 87, 115, 144, 224, 405, 423; Konradine, 93—95, 113, 303, 305—7, 343—44, 356, 358—59, 399—401, 406, 423—24, 429, 506, 538—39; Konradine Sophie, 224—25, 419—25, 464, 483, 498, 557.

Rostock, Anders Pedersen, Præst, 5, 408.

Roth, Henrik, Apotheker, 6.

Rothe, Boghandler, 393.

Rufinus, 26.

Rumpf, holl. Envoyé, 172.

Rye, Major, 336.

Ryssel, Peter, Kammerassessor, 289, 306, 375—77.

Røg, Michael Augustus, Kobberstikker, 238.

Rømer, Ole, Politimester, 65—66, 99, 102, 110; hans Frue, 85.

Sainte-Marthe, fransk Historiker, 59.

Salomon, Jakob Damascenus, 57.

Salvingsakt, Frederik IV's, 82—83.

- Salvini, Antonio Maria, italiensk Lærd, 72.
- Salzborgske Emigranter, 472.
- Sandvig, B. C., 484.
- Saxo Grammaticus, 67, 515.
- Scaliger, Joseph, holl. Philol., 443.
- Scavenius, Christian, Konferensr., 123, 155, 163, 173, 179, 322, 332—33, 371, 381; Hans, Generalprokurør, 173.
- Schack, Grevinde, 333; Hans, Greve, 89.
- Scheel, Albert, 401.
- Schelderup, Jørgen Pedersen, Præst, 41, 56, 58; Peder, Præst, 41.
- Schilderup, Ove, Amtm., 277.
- Schilter, Joh., tysk Jurist og Philol., 63, 77, 516
- Schlnckel, Sophie Dorothea, 558.
- Schive, Niels, Professor, 11.
- Schiøtte, Magnus, Direktør, 250.
- Schlitz, Górtz v., Baron, 20, 23.
- Schmidberg, Klara Anastasia v., Enkefrue, 22.
- Schrader, Joh., Etatsr., Finansdep., 285.
- Schrøder, Etatsr., 387; Herman, Borgem., 47; Joh. Henr., Præst, 409—10, 412, 498.
- Schulin, Gehelmer., 315.
- Schultens, Albert, holl. Theol., 28.
- Schumacher, Gerhard, Mag., Præst, 6; Peder 43, 137, 312; Søren Mikkelsen, Præst, 268.
- Schup, Hendrik, Raadmand, 7.
- Schurman, Hans, 372.
- Schwalbach, 22.
- Schøbel, Sekretær, 131.
- Schönau, Frederik, 190, 483, 504.
- Seefeld, Jørgen, 192.
- Seerup, Jens - Jørgensen, Amtm., 236, 329, 381; Jørgen, Professor, 11.
- Sehested, Chr., Oversekr., 127, 132, 489; Iver Nik., Justitsr., Landsdommer, 158.
- Selersø, 405, 407, 416—19, 465.
- Sejdelin, Hans Michelsen, Stødent, 229; Nik. 504; Ph., 539.
- Selmer, Arkivkopist, 132—83.
- Selskab, det danske, 434—35, 477; Videnskabernes, 430, 477, 558.
- Sevel, Mag., Stiftspr., 270.
- Sévigné, Mad. de, 524.
- Sheldon, Gilbert, Erkebiskop, 42.
- Sibbern, Nic., Præst, 110, 164—65, 387.
- Sicilien, 76.
- Sidelmann, Johan, Inspektør ved Ehlers Kollegium, 113.
- Sidenborg, Jakob, Borgemester, 156, 163—64.
- Silfverschiöld, Peter, Advokat, 350.
- Simonsen, Kammertjener, 324, 399.
- Skeel, Birgitte, 224; Otto, 137; Ove, 254; Sophie Hedvig, f. Rantsau, 255—56.
- Skjænk og Gave, 309—16.
- Skueplads, Den danske, 294—301, 477, 500.
- Slange, Niels, Konferensr., 100, 185.
- Slavekassen. 163.
- Slesvig, 166, 188, 227, 365—68, 478.
- Sloane, eng. Naturf., 392.
- Slüter, Borgemester, 345; Helvig 345; Katharine 345.
- Smit, Hans Jakob, Kancellir., 337.
- Soelberg, Hans Jørgen, Kjøbm., 262.
- Soelgaard, Chr., Regimentskvartermester, 29.
- Sommer, Berent, 314.
- Sommerfeldt, Jørgen, Præst, 406.
- Sophie Amalie, Dronning, 3, 4, 101, 466; Sophie Hedevig, Prindsesse, 22, 194, 246, 398; Sophie Hedevig Ivarsdatter 254;

- Sophie Magdalene, Dronning, 372, 451.
- Sorterup, Jørgen, Mag., Præst, 107, 112, 123, 188, 427.
- Spanheim, Ezechiël, holl. Philol., 56—57.
- Sparre, Christiane Rodsteen, Frøken, 558.
- Sperling, Otto, dansk Lærd, 64, 67, 99, 102, 103—4, 107, 112, 114, 124.
- Sponneck, v., Generall., 256, 346.
- Sporon, Nik., Rektor, 456.
- Staffeldt, Adolph Frederik v., Oberst, 337; Christian Frederik v., Generalm., 332, 337, 378.
- Stambke, v., Baron, Hofkansl., 366.
- Steeaman, Just Ditlev, 6; Justus Valentin, Gen.-Superint., 6.
- Steenbuch, Hans, Professor, 21, 31, 41, 99, 115, 117, 143, 395, 427, 449, 462.
- Steenkerken, 29.
- Stenbock, General, 171—72.
- Stistrup, Christen, Præst, 162.
- Stockfleth, Chr. de, Justitsr., Landsdommer, 419; Niels, Præst, 329, 358—59.
- Stonehenge, 44.
- Storm, Margr. Freder. v., 425; Ulr. Fred. v., Generall., 425.
- Strada, Famianus, ital. Lærd, 454.
- Strategemata, 56.
- Strøm sø, 259.
- Stuve, Stadshauptm., 306.
- Stöcken, 100; Gerh. Chr. v., Generall., 335.
- Støvring, Mikkel Frandsen, 233.
- Suhm, P. F., 394, 484, 488; Ulrik Fred., Kommand. Kapt., 335.
- Suhr, Bloch-, J. S., Præst, 498.
- Sukkerraffinaderier i Kjøbenhavn, 160—61.
- Sunderland, Greve af, 211.
- Sutholtz, Jochum, 233.
- Svane, Hans Christian, 229, 393.
- Svensker, ukjendt, dømmer om Rostgaard, 468—69.
- Sverdrup, Mikkel, Kapellan, 260.
- Syv, Peder, 41, 64, 74, 93, 112, 115, 117, 121—22, 128, 427.
- Sølling, Hans Knudsen, Prokurator, 349.
- Sørensen, Christen, Kancelliraad, Præsident, 291.
- Tanche, Peter, Matthias, Konsist.-Assessor, Præst, 252, 262—63, 266.
- Tansen, Justitsr., 338.
- Tavernier, fransk Geograph, 16.
- Terpager, Laurids, Præst, 123, 143; Peder, Dr. theol., 36, 100, 118, 123, 128, 427, 436—37.
- Theatrum Sheldonianum, 42, 43.
- Thestrup, Christen Sørensen, Justitsr., 161—62, 413, 521, 523.
- Thevenot, fransk Lærd, 51, 554.
- Thjellesen, Frederik Pochenberg, Inspektør i Nyboder, derpaa Færgemand, 340—42, 371—73.
- Thijsius, Johannes, holl. Lærd, 26.
- Thomasius, G., 101.
- Thorsen, P. G., Prof., 558.
- Thott, Otto, Greve, 72, 389, 394, 430, 452; Tage, Geheimer., 195.
- Threyer, Martinus, Kunstner, 137.
- Thucydides, 63, 86, 386, 514.
- Thura, Albert, Præst, 112, 505; Laurids, Biskop, 25, 26—31, 32, 34, 36, 38, 39—40, 94—95, 123, 159, 397—98, 427, 447, 556.
- Tilkjøb, 474.
- Toinard, Nic., fransk Lærd, 48, 78.
- Toller, Karen v. Rosenhein, 336.
- Tommerup, Jens, Præst, 408.

- Tordenskjold, P., 193.
 Torm, E., Politimester, 488.
 Torvesen, Thormod, norsk Historiogr., 92—93, 107—8, 112, 210, 427.
 Trane, Mads, Feltpræst, 29.
 Trelund, Hans, Biskop, 9.
 Treschow, Gerh., Præst, 430, 452, 557.
 Trojel, Hans, Mag., Præst, 376—77.
 Tuxen, Søren Pedersen, Præst, 4.
 Tychonius, Christen Lassen, Stiftsprovst, 100, 157, 271, 390.
 Tønningen, 85.
 Tønsberg, Vilhelm de, Stiftamt., 10, 276, 363.
- Ulrikke Eleonore, svensk Dronning, 172.
 Undahl, Andreas, Stiftamt., 10.
 Universitet i Kbh., Legat dertil, 458—60.
 Universitetsprogrammer, 389.
 Unna, Joseph Philip, Jøde, 332.
 Ussing, J. L., Professor, 515.
 Utrecht, 24.
- Vaaben, det danske, 136, 520.
 Wachtmeister, General-Admir., 87.
 Wadskjær, Chr. Fr., Prof., 430, 444—45, 453, 483, 505.
 Waeker, Præst, 33.
 Vaekert, Werner van de, Maleri af ham, 465.
 Vaesberg, Boghandler, 438.
 Valdemar I, 126.
 Wallach, Jøde, 379.
 Wandal, Hans, Biskop, 310; Joh., Professor, 99.
 Warmholz, C. G., svensk Histor., 521.
 Warnstedt, v., Kammerj., 402.
 Vartov, 466.
- Watkinson, Christopher, Adelsmand og Godsbesidder, 342.
 Watson, Mr., Lærer i Engelsk, 10.
 Vedel, Anders Sørensen, dansk Historiker, 390; Præst 412.
 Wedel, Greve, Oberst, 393.
 Wegener, C. F., Geh.-Archivar, 470.
 Weghorst, H., Prof., 99, 108—9.
 Weiberg, Fr., Etatsraad, dansk - Envoyé, 65, 85, 100, 102; Herman, Over-Kammertj., 14.
 Velschow, H. M., Professor Rostgaardianus, 495—97.
 Werlauff, E. C., 296, 499, 507.
 Verville, Kathrine Margrethe, 190; Gabriel Alexander de, 190.
 Vestindien, S. Jan., 161.
 Vestindisk Kompagni, 384.
 Westphalen, Kansler, 13, 364—69.
 Weybye, Povel, Kasserer, 317, 337.
 Wibe, Ditlev, Statholder, 10, 100—1, 110, 112, 170—71, 193, 194, 211, 224, 251, 272, 277, 281—86, 333, 376, 378, 557; Michel, Gehelmer., 10.
 Viborg, Forhold i denne By, 232—41, 351, 355, 371—72, 379; Domkapitlets Archiv, 271.
 Vidalin, Biskop, 204.
 Wieland, Joachim, 314, 505.
 Wildhagen, Biskop, hans Enke, A. M. Dithmerns, 379.
 Wind, Kammerjunker, 124.
 Vinding, Povel, Prof., 24, 36, 37, 39, 42, 78, 85, 99, 102, 105, 113, 127, 515; Rasmus, 515.
 Winsløv, 112.
 Winter, Jens, Provst, 254.
 Winther, Søren, 112.
 With, Johan Abrecht, Stiftamt., 336, 402; hans Kone, Katharine Ernestine Toller v. Rosenheim, 336.

- Vittrarius, Phillip Reinhard, holl. Jurist, 25.
- Wolf, Joh. Chr., tydsk Philol., 147—52, 392, 437—39.
- Wolfen, Joh. Chr., Læge, 100; Joh. Konr., Bibliothekar, 62, 65, 78, 99, 100, 165—70, 212—18, 398.
- Worm, Christen, Biskop, 8, 14, 100, 112, 125, 204, 252, 295, 321, 330—31, 360, 380, 395, 398, 427; Michael, Borgem., 380; Ole, den ældre, dansk Lærd, 13, 100, 395; Prof. 15; Susanne Magdalene 27; Willum, Konferensr., 9, 13, 15,
- 17, 23, 27, 36, 43, 59, 61, 64, 395.
- Voskamp, Assessor i Høiesteret, 65, 102.
- Vossius, Isac, holl. Philol., 387.
- Vrigny, de la, Sekretær, 104.
- Wærenskjold, Amtm., 334; Hede-
vig, 425.
- Zaccagni, Lorenzo, ital. Lærd, 78.
- Æschlæes, 56.
- Ørslef, Jesper, Præst, 190.
- Ørtz, Gen.-Maj., 304.
- Østrup Slot, 303.

